

Opera / Ioannis Huxhami.

Contributors

Huxham, John, 1692-1768.
Haenel, Albert Friedrich, 1800-1833.
Royal College of Physicians of Edinburgh

Publication/Creation

Lipsiae : Sumptibus Leopoldi Vossii, 1829.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/b7mfzwnd>

Provider

Royal College of Physicians Edinburgh

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by the Royal College of Physicians of Edinburgh. The original may be consulted at the Royal College of Physicians of Edinburgh. where the originals may be consulted.

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

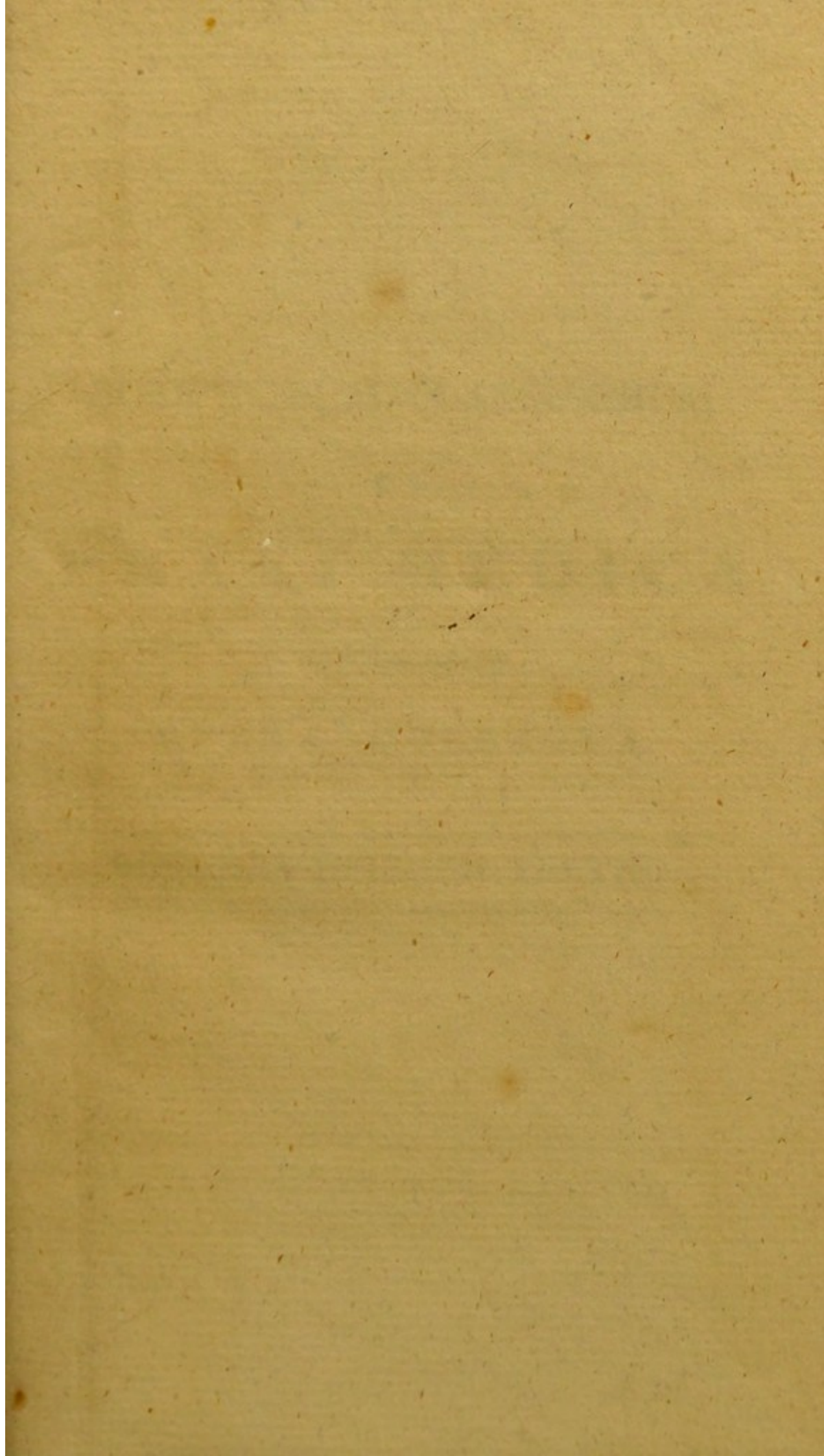

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

L 2.45

R40547

RECEIVED BY THE LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

SCRIPTORUM CLASSICORUM

DE

PRAXI MEDICA

NONNULLORUM

OPERA COLLECTA.

VOLUMEN DECIMUM TERTIUM.

JOHANNES KUCHENAM

O P E R A.

EDITORIS, S. K. A. T. I. O.

IN VOLUMINE SECUNDO, QUOD CONTINET

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

IN VOLUMINE SECUNDO, QUOD CONTINET

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITIONEM PRIMUM, ET ALIA VOLUMINA

EDITORIS PRAEFATIO.

Cum medicinae historia doceat, maximos quosque omnium temporum medicos sectarum sententias in exercenda arte plerumque aspernatos, naturam vero ducem semper secutos esse, nihil est, quod miremur, nostro etiam tempore opera, quae reliquerunt, maximo legi emolumento: eadem enim semper sunt naturae leges, et qui morbos in Graecia aut Anglia observatos literis mandarunt, id perfecere, ut multis etiam annis interjectis aliarum gentium medicis summam afferant utilitatem. Quae cum ita sint, quis est, quin laudet LEOPOLDUM VOSSIUM, bibliopolam Lipsiensem celeberrimum, qui praestantissimorum medicorum scripta de novo edenda suscepit? Ita, quod omnibus satis notum est, BAGLIVI, SYDENHAMI, RAMAZZINI atque MORGAGNI opera, curantibus CAROLO GOTT-

lectionem omnibus medicis, inprimis vero tironibus in arte medica, summo studio commendavit. Inde factum est, ut multae HIPPOCRATIS, GALENI, ARETAEI aliorumque sententiae ejus libris intextae sint, quas omnes in celeberrimi KÜHNII editionibus horum scriptorum evolvi, addita pagina, qua inveniuntur, cum bene scirem, has editiones in manus omnium medicorum, qui aliqua doctrina imbuti sunt, primo quoque tempore pervenisse.

Nihil est, quod praeterea huic praefationi addam. Quodsi ex HUXHAMII lectione aliquam medici ceperint utilitatem, operam meam, quam in ejus opera edenda impendi, non melius locari potuisse judicabo.

DE VITA ET SCRIPTIS
JOANNIS HUXHAMI.

Si qui erunt, qui tenuitatem eorum vituperent, quae de vita et scriptis JOANNIS HUXHAMI dicturi sumus, ii velimus sibi persuadeant, nos non scribendi pigritia, sed materiae inopia fuisse breviores. Nam quamvis omnes libros, in quibus de medicis anglicis sermo est, quorumque mihi bibliothecae Lipsienses copiam fecerunt, sedulo evolvissem, tamen, iis, quae sequuntur, exceptis, nihil plane de JOANNIS HUXHAMI, patris, vita cognoscere potui. Quod quidem eo magis dolendum est, cum omnes harum rerum idonei existimatores judicent, ejus scripta aliorum medicorum libris, qui eodem quo illa tempore prodierunt, longe esse praeferenda, eaque esse, quae nostris etiam temporibus legi mereantur.

Hoc vero loco gratiae mihi agenda sunt CAROLO GOTTL. KÜHNIO, professori Lipsiensi celeberrimo, praeceptori dilectissimo, qui, cum ab eo petiissem, ut, si quid de HUXHAMI vita compertum haberet, id mecum communicaret, non solum mihi libros indicavit, ubi, quae desiderabam, fortasse invenirentur, sed etiam literis Gottingam atque Dresdam missis idem ab amicis suis meo nomine petiit, quod a me erat ea, qua par est, humanitate rogatus.

Neque annus, quo natus est JOANNES HUXHAMUS, neque ejus parentes nobis noti sunt. Parisios, ut medicinam disceret, migrasse, in dissertatione de variolis epidemicis anomalis, quae Actis philosophicis anni 1725. inserta est, ipse his verbis indicat: „Hoc in me ipso ante aliquot annos Lutetiae Parisiorum sum expertus, cum febre violenta, inflammatoria cum delirio laborans die nono versus noctem insigni dolore manuum brachiorumque corriperer. Consilio duorum facultatis medicae assessorum, qui eo tempore studiorum meorum socii, apud me vigilias agebant, manus per longum temporis spatium aquae immergebam calidae. Brevi tempore manus intumuerunt, et quatuor vel quinque horarum spatio et delirium meum et febris prorsus cessavit, quamvis et manuum tumor et dolor aliquamdiu remaneret.“ Inde cum aliqua probabilitate concludere licet, HUXHAMUM anno fere

nonagesimo seculi decimi septimi natum esse cum dissertationem illam anno 1725. conscripserit, ipseque dicat, se ante aliquot annos studiorum causa Parisiis versatum esse. Qua de re si ponimus, eo tempore in juvenili aetate eum fuisse constitutum, omnia bene sibi videntur respondere, cum constet, eum, postquam ad summam senectutem pervenisset, die decimo mensis Augusti anno 1768. supremum diem obiisse. E Gallia in patriam redux factus Plymuthi, cujus oppidi situm in prolegomenis ad primum observationum de aëre et morbis epidemicis volumen bene depingit, per longam annorum seriem aegrotis auxilium tulit. Quo tempore socius regiae medicorum societatis Londinensis atque regiae societatis Edinburgensis creatus sit, incertum est. In matrimonium duxerat feminam piam, prudentem atque venustam, quae vero anno aetatis suae quadragesimo, lugentibus marito atque amicis, hydrope periit.

Cum vir egregius sciret, quanta sit aëris atque locorum in gignendis reprimendisque morbis potestas, eximia diligentia quotidie coelum, ventos, pluviae, quae decedit, quantitatem, aëris pondus et temperiem et quae sunt his similia observavit, easque observationes literis mandavit: in quo negotio HIPPOCRATEM, summi medici exemplum, ita imitatus est, ut, quae fuissent morborum causae epidemiae atque endemiae, sedulo adnotaret. His

observationibus ab anno 1728. ad finem anni 1752. sine ulla intermissione productis opus perfecerat, quo non solum in patria, sed apud exteras etiam nationes praestantissimi medici gloriam acquisivit. Primus etiam febrem nervosam lentam, annis praecipue 1734. et 1735. observatam, accuratius descripsit, ideoque a nostris etiam medicis huic feбри HUXHAMI nomen additur. Observationum illarum volumen primum, quo continentur anni decem, inde ab anno 1728. ad finem anni 1737., prodiit Londini anno 1744. Secundum, quod annos decem insequentes complectitur, anno 1752. impensis Joannis Hinton editum est. Eodem anno HUXHAMUS, cum secundam primi voluminis editionem curaret, morbi colici inter Damnonios frequentissimi historiam adjecit; illum enim morbum, quem vini pomacei nimius usus gignit, saepissime Plymuthi locisque vicinis anno 1734. observaverat. His duobus voluminibus anno 1760. accessit tertium, a JOANNE CONRADO HUXHAMO, JOANNIS filio, editum, quo observationes de aëre et morbis epidemicis ab anno 1749. ad finem usque anni 1752. a JOANNE patre factae continentur. Usus sum editione Londinensi anni 1752. Cum in hoc observationum opere obiter tantum de febrium natura JOANNES HUXHAMUS agere potuisset, animum appulit ad pyretologiam scribendam. Prima hujus libri, *an essay on fevers* inscripti, editio prodiit Londini, anno 1750. Mihi editio tertia Londinensis anni 1757. ad

manus fuit, cui duae dissertationes, altera de navitarum valetudine conservanda, altera de angina maligna, adjunctae sunt. Ex hoc opere, quamvis imperfectum sit, neque omnes recenseat morbos, qui nostris temporibus febribus adnumerantur, magna tamen capi poterit utilitas, cum ea imprimis, quae de febrium curatione atque de febre lenta nervosa dicantur, verissima sint neque nostra egeant commendatione. Inde etiam factum est, ut in linguam gallicam (Parisiis 17... 12.) atque in linguam germanicam (August. Vindellicor. 1756. 8.) verteretur.

Praeterea HUXHAMUS actis philosophicis (*Philosophical transactions*) nonnullas minoris pretii dissertationes atque observationes inseruit, quas omnes in Reicheliana atque in nostra editione collectas reperiēs. Denique de antimonio, quo plurimis in morbis summo emolumento usus erat, opusculum composuit, quod et seorsum impressum Londini anno 1755. prodiit, et in actorum illorum volumine duodequingagesimo invenitur. Satis omnibus notum est, vinum antimonii, quod remedium multis medicis utilissimum sese praestitit, quippe ab HUXHAMO inventum atque commendatum, ejus nomine appellari. Illud opusculum, quod germanice versum Barothi anno 1759. prodiit, suo quidem tempore laudibus ornandum erat, nostro vero, quo ars chemica summorum virorum

Dissertatio de pleuritide et peripneumonia.	462
Cap. I. De ventorum tempestatumque vi hos morbos gignendi.	462
Cap. II. De peripneumonia et pleuro-peripneumonia.	466
Cap. III. De peripneumonia notha.	495
Cap. IV. De pleuritide.	502
Partium genitalium in muliere structura praeternaturalis.	518
Observationes duae rariores. Ingens omentum. Salivae color insolitus.	523
Dissertatio brevis de variolis epidemicis anomalis.	529
Dissertatio de aurora boreali.	542
Duo casus rarissimi.	547
De morbo colico singulari.	550
Polypi in corde nautarum ex India occidentali Plymouthum proxime reversorum reperti.	555
Opusculum de morbo colico Damnoniorum, eoque maxime epidemico anno 1724.	559
Nautarum in diuturnis cursibus exploratoriis et longis itineribus sanitatis conservandae methodus.	58
Dissertatio de angina maligna.	58
Observationes medicae et chemicae de antimonio.	61

OBSERVATIONES
D E A Ë R E
ET
MORBIS EPIDEMICIS
AB ANNO MDCCXXVIII
AD FINEM
ANNI MDCCXXXVII
PLYMUTHI FACTAE.

.. τοῖσι δ' αὖ θνητοῖσιν οὗτος αἴτιος (ὁ αἶψος sc.)
τοῦτε βίου, καὶ τῶν νοσέων τοῖσι νοσέουσιν.

HIPPOCR. de flatibus.

.. nisi persuadere nobis volunt, sanis quidem conside-
randum esse, quod coelum, quod tempus anni sit; aegris
vero non esse.

CELSUS in praefat. ad libr. I.

PROLEGOMENA.

Omnium animantium vitae nihil aequè necessarium
est ac ipse aër communis, quo sine ne vel per pau-
cula momenta protrahenda est. Cum vero maximas
is variasque subeat mutationes, harum notatio et hi-
storia non potest non esse medicis summopere utilis:
quod optimus ille quidem, artisque nostrae vetustissi-

mus magister, HIPPOCRATES, nobis praecepit, atque praeclaro commendavit exemplo; quippe qui, in genuinis Epidemiorum libris, aëris constitutionem morbos vulgares antecedentem accurate praescripsit. Idque jure sane merito: causae namque morborum fere omnium epidemicorum sunt constitutiones atmosphaerae depravatae; etiam ipsorum, qui proprie contagiosi vocantur, incrementum et duratio ex eadem causa maxime pendent. Nonne enim uno anno, in hac urbe, aut hoc oppido, unum tantum alterumve, variolis nempe, aut morbillis, correptum videmus, alio autem, ab uno incipientem labem in innumeros disseminatam? Ita ut aër ipse arcere aut fovere videatur ipsum contagium: ignis veluti scintilla, fomiti injecta idoneo, immensum quantum flammae accendit undique, humidae contra occurrens materiei extinguatur protinus.

Quid sit quidem τὸ θεῖον istud HIPPOCRATIS veterumque medicorum, pro causa morborum pestilentium acceptum, haud probe scio. Si velint vero, nonnullis ut placet, peculiare aliquid ab irato numine rebelli inflictum populo, in vindictam violatae legis, id utique precibus humillimis, facta certe, non ficta, poenitentia avertendum est: quandoquidem vix ullus medicinae locus, aut spes sit ulla.

Sed hoc mittamus, utpote paulo abstrusius, et videamus breviter certos et manifestos aëris effectus in corpora nostra; unde, quam necessaria sit medico atmosphaerae consideratio et observatio, facile patebit.

Primo igitur respiratio, in qua quasi vita ipsa consistit, ope aëris perficitur omnino: vesiculas nempe pulmonis dilatando vias facit patulas toti circulanti sanguini, qui hic maximam subit mutationem. Factus enim lentus nimis et crassus ob tardum admodum per venas majores motum, chylo etiam crudo reffectus, e dextro cordis ventriculo minus aptus circulationi et corporis nutritioni expellitur. At per innumerabiles minimasque pulmonis arteriolas, reticulari plexu vesiculas pulmonares texentes, distributus omnigenam ibi patitur compressionem; partim ab inspirato aëre, a renitente sanguine partim, et ab ipsa partim vasculorum contractione, iisque omni momento varie agentibus; ita ut in pulmonibus miscea-

tur omni modo et conquassetur sanguis, atque mœculae ejus crassiores inde comminuantur maxime. Hic etiam praecipue globuli sanguinis rubri componi videntur e sex, uti per microscopium patet, minoribus, sive serosis, more quo globulum argenti vivi majorem e minoribus formamus: quod ipsum quoque vim quandam quasi et compressionem postulat. Ibi porro recentis chyli particulae conteruntur, ita ut globosae tandem fiant, ac animale induant naturam: quae omnia ulterius perficiuntur actione expirationis, pulmone nempe se corrugante, atque costis collabentibus presso.

Adeo ut hoc viscus praecipuum sanguificationis organum aestimari debeat: non mirum ideo si, qui infirmitate pulmonum laborant, cachectici fiant et hydropici, nec si, qui corruptum inspirant aërem, morbidum.

Comminutio haec et attritus, ac ipsius chyli sanguificatio, sit venia verbo, in pulmonibus sunt omnino necessaria ad usus naturae, cum ad nutritionem, tum ad motum musculorum; quia neutrum horum perfici videmus ab ullo sanguine, nisi postquam pulmones tranaverit: hoc enim notandum est ab arteriis coronariis ad ultimos usque ramos aortae: ad hunc finem animalcula quaedam spiracula habent pulmonalia a capite ad caudam usque.

Secundo. Aër non solum ab effluviis noxiis purus esse debet, sed et justae insuper gravitatis et elasticitatis, ut pulmones distendat satis; nec tamen enormis, ne eos opprimat. Utcunque enim gravem valde, vel levem atmosphaeram commode satis ferant robustiores, montesve incolant, imasve valles integri: non ita tamen infirmi, quibus harum rerum paulo curiosior debetur aestimatio. In medicina utique facienda vides et quibus boreas, mercurium in barometro attollens, officit maxime; vides et quos, cum mercurio, deprimit humidus auster. Sed de his infra; hic solum obiter notans altiores habitationes illis eligendas esse, his humiliores, cetera si paria sint: pro ratione enim situs, aëris incumbentis columna magis minusve producit, adeoque pressura ejus magis minusve intenditur: hinc aliqui prope mare melius se habent, alii locis in montanis.

Tertio. Aër etiam respirationi idoneus non ni-

mis calidus esse debet, nec ultra modum frigidus: est enim aëris inspirati temperare sanguinis calorem, qui aliter fervendo putresceret cito, ut patet ab experimento praecellentissimi BOERHAAVII in hypocausto capto (vide Chem. cap. de igne, experim. xx. corollar. 16.). Si aër enim fit magis aut aequè calidus, ac sanguis alicujus animalis, intra paucillulum tempus moriatur necesse est.

Nec solum sanguinem refrigerat aër, sed, ne nimium ebulliendo vasa perrumpat, impedit, eum nempe condensando. Atque hoc utique permagni est momenti, si cum doctissimo HELVETIO ¹⁾ supponimus, dextri cordis ventriculi capacitatem majorem esse cavitate sinistri, eamque pariter arteriarum pulmonicarum multo excedere istam venarum respondentium: nam consequitur inde, quod sanguis debeat ab aëre inspirato esse valde densatus, ut aequalis cruoris quantitas aequali eodemque tempore recipi possit a venis pulmonalibus et ventriculo cordis sinistro; pulsus scilicet corde dextro per capaciores pulmonis arterias. Hoc quidem plurimi negant contrarium omnino statuentes. Est tamen necesse prorsus, ut aorta ex ventriculo cordis sinistro tantum recipiat sanguinis, quantum e ventriculo dextro per arteriam pulmonalem pellitur, idque aequali eodemque tempore: fatale aliter diluvium pulmones obrueret brevi, quoniam utriusque ventriculi systole est synchronica. Aortam ideo et arteriam pulmonalem invenimus semper diametro quam proxime aequales, modo sint in statu naturali. Ob hanc igitur causam ventriculorum quoque capacitates debent esse aequales, ut eodem etiam et aequali temporis spatio aequas possint recipere sanguinis quantitates. Eadem perinde ratio necessaria videtur inter arterias et venas pulmonales; quod enim protrudunt arteriae, transmittunt venae. Nulla saltem datur necessitas, cur hae venae factae sint arteriis capaciores: nam aër ipse communis, quatenus sanguine frigidior multo, eique per omnem intimumque pulmonem inspiratione applicatus, non potest non sanguinem condensare: tantum utique, ut

1) *Eclaircissemens concernant la manière dont l'air agit sur le sang dans les poudrons.* Paris, 1728.

reprimere sufficiat nimiam ejus effervescentiam; cui quidem propter magnam cruoris agitationem, ac proinde calorem, alias foret obnoxius valde. Hinc asthmatici auram quam frigidam haurire coguntur, urgente paroxysmo, ubi nempe sanguis nimis in pulmonibus turgescit, ne protinus accederet suffocatio. Sic qui febre ardente laborant, qui cursu aut luctatione valida perturbant humores, longe frequentius solito respirant, ut frigido novoque aëre, creberrime attracto, ebullientem sanguinem refrigerent satis, eumque debitos intra cancellos coërceant.

Vis adeo inspirati aëris tantum condensare sanguinem in pulmone debet, quantum vehemens ibidem particularum attritus ac massularum comminutio istum expandit: nimiam aliter in molem assurgeret rarefactus sanguis, quod idem est fere, ac si redundaret ipsa quantitas. At cum ventriculus cordis sinister par solum est dextro, qui capere potest auctam hanc molem? Si non, quae inde ruinae?

Quod ratio suadet, fida docet cadaverum inspectio, ubi vasa cordis et pulmonis, sicut descripsi, inveniuntur, si sanis in animalibus, recentissime demortuis, quaeruntur. Inique vero admodum diu post mortem comparantur venae et arteriae ejus congruae diametri; huic enim ob structuram longe magis elasticam inest contrahendi vis maxima, illi autem longe minor: hinc arteriae sanguinis, saltem serosi, vacuae fere inveniuntur et constrictae; imo si siphone, injecta nempe cera, replentur utraeque, arteriae multo magis quam venae resistunt, nec ideo aequalem admittunt distensionem. Idem de ventriculis cordis dicendum est, quandoquidem sinister crassior multo est, adeoque longe fortior dextro.

Ex iis jam, quae supra dicta sunt, liquet satis, quam utile sit aegris, praecipue febricitantibus, auram frigidiusculam, fervente potissimum aestate, subministrare. Vidi ego multoties anxietates et languores febriles momento fere depulsos, fenestris tantum apertis, quibus imprudens nutricula spiritibus, uti dicitur, volatilibus perperam omnino mederi satagit. Imo tunc adeo non juvant cardiaca calidiora, ut etiam maxime noceant; longe melius enim inspiratione aurae frigidae, et missione nonnunquam sanguinis abiguntur, quia ortum habent saepissime a

congestionem et nimiam sanguinis rarefactionem in pulmonibus. Oportet vero ut aër, pectori saluber, non sit nimium frigidus. JOSEPHUS d'ACOSTA refert, aërem ita frigidum esse altissimum quendam super montem Peruvianum, ut uno solum flamine sanguinem saepe in pulmone congelet.

Imo hiberna frigora Europae, in plagis potissimum borealibus, pulmonias exitiales inferunt saepissime: quin etiam aliquando non tantum pulmones, sed et artus etiam ipsi, ex frigoris vehementia, gangraena corripuntur. Peregrinantibus igitur per frigidam valde atmosphaeram opportunum est maxime, liquores tepidos eorumque vapores sorbere frequenter, ad debitam nimirum laxitatem vasorum pulmonalium et sanguinis fluorem conservandum. Haud utique auram gelidiorem impune respirant jejuni, diras inde profecto novi peripneumonias.

Haec hactenus de aëris potentia in pulmones: jam quae sit in totum corpus, paucis videamus.

Primo itaque consideremus aërem, quatenus grave quoddam fluidum in nos perpetuo incumbens, haud minore quidem pondere hominem mediocris staturae premens, quam librarum 32,000. Immane quantum pondus, quod e nobis quidquid est liquoris exprimeret, ni pressura foret aequalis undique, ni ex aequo resisterent inclusi humores. Hoc autem sapientissimus nostrum omniumque conditor, Deus, nobis fecit salutare maxime; nam et totam corporis compagem confirmat, et humores ejus coercet. Imo vel hac ipsa pressura, ut ego sane sentio, haud parum promovet ipsius sanguinis circuitum, siquidem totum corpus ab incumbente atmosphaera comprimitur assidue, totus ideo ejusdem cruor per venas versus cor urgeatur necesse est, cum non possit per arterias cor petere retrorsum propter obstantes valvulas. Tam parum utique motus originalis a corde accepti in venis majoribus sanguini restat, ut vix cor adusque ab imis pedibus, ni ad aequilibrium tantum perficiendum, ascenderet: per venas nimirum cum arteriis continuatas, quasi per siphonem inversum, cujus crura aequalis sint altitudinis: ita tardus sane ibi est sanguinis progressus, ut in venis artuum valvulae frequentes occurrant, ad onus nempe incumbentis sanguinis excipiendum, ne forte relaberetur.

Haud ergo ex se solo polleret, ut mihi videtur, vim propriam constringentem cordis superare, ne dicam irruere in ejus ventriculum, eumque dilatare.

Sanguinis ideo momentum adjuvat assidua atmosphaerae pressura, more velut antagonistae agens contra vim cordis insitam et valide constringentem, quod plus minusve omni sphincteri musculo proprium est. Cum primum enim, ope inspirationis, explicatus pulmo locum dat expellendo e corde sanguini, facto nempe in ductibus pulmonum sanguineis momentaneo quasi vacuo, continuo in cor dextrum impellit sanguinis, quantum facile capit pondus atmosphaerae, totum corporis habitum comprimens semper. Eodem porro ipso momento irruens, undique premens et elasticus aër haud exiguum addit impetum rapidissimis per pulmonem currentibus sanguinis rivulis, ejusque momentum tantum adauget, ut vel vim cordis sinistri subigere possit: longe enim longeque velocius currit sanguis per pulmones, quam per aortae ramulos ¹⁾.

At de his satis, cum non sit hujus opusculi accuratam circumacti sanguinis historiam perscribere: hoc solum hic obiter denotare volebam, compressionem atmosphaerae esse unam e multis, eamque haud contemnendam causam circuitus sanguinis, quantumque immoderata gravitas aëris aut levitas accelerare sanguinem aut retardare potest.

Cum vero ab historia barometri clarissime pateat, quod atmosphaerae pondus uno tempore majus est quam alio, ratione fere $\frac{1}{16}$ totius columnae baroscopicae, non potest non esse, quin tanta differentia nos, sub ea versantes, afficiat maxime, quandoquidem haud minoris est ista, quam pondo librarum 3200, cujus dimidium sane, vel perpaucas intra horas, sentimus saepissime. Supra vero monstratum est, pondus atmosphaerae multum conferre ad circulationem sanguinis promovendam: major ergo ejusdem gravitas motum cruoris auget, minor autem minuit. Hinc fit, quod, dum coelum siccum sit atque serenum, id est, quando debita gravitate et elasticitate praeditus sit aër, alacres nos vegetosque percipimus: aucta namque sanguinis velocitate, ceteris paribus, secre-

1) Hales, *Haemastatiks*, Eperim. x.

tiones nostrae naturales et evacuationes augentur, praecipue perspiratio, ut dicitur, Sanctioriana, quam, modo sit ordinata probe, consequitur corporis et animi vigor. Major porro in corpora nostra pressura vasa sanguinea coarctat per totum habitum corporis externum, quod effectum idem est, ac si sanguinis ipsius quantitas fuerit adaucta: nam non solum motos humores incitat, sed etiam quo magis premitur habitus exterior, eo plus sanguinis ad interiores et maxime vitales corporis partes adigitur, unde fortior evadit earum actio. Ideo non solum in pulmone melius lentescentem subigit sanguinem crudumque chylum purus et elasticus aër, sed per totum quoque systema vasorum. Verum enimvero si permagna gravitas aëris et elasticitas longo perdurat tempore, morbos producit ab aucto nimium sanguinis motu, cujusmodi sunt pleuritides, peripneumoniae, anginae, febres ardentes, atque id genus alia: idque potissimum accedentibus aliis aëris qualitatibus, frigoris scilicet, aut caloris, ut videbimus infra.

Secundo. Contra omnino contrarias corporis affectiones infert aër debitae gravitatis et elasticitatis expers: nam sequitur inde tardior sanguinis circulatio, diminutae secretiones, impedita perspiratio lentorque tandem nimius humorum. Hinc ille corporis et animi languor, quo fere afficimur omnes, dum talis adest atmosphaerae constitutio, quae porro, persistens usque, ista omnia auget indies: imo vel ipsa mala, causae originali succedentia, se mutuo promovent assidue, demumque his omnibus accedunt affectus hysterici et hypochondriaci, febres intermittentes, remittentes, putridae, lentae, nervosae, petechiales, morbi denique omnes a nimio lentore sanguinis et segni ejus circuitu pendentes.

Quoniam vero omnes atmosphaerae effectus, qui a gravitate ejus, aut levitate oriuntur, vim plurimam ab ipsius secundariis qualitatibus, frigore puta, aut calore, humiditate aut siccitate accipiunt, pauca quoque de his dicenda sunt.

1. De aëre frigido et sicco.

Omnia, quae saltem attingit, corporis vasa frigus coarctat. Idem iste annulus, quem aestate vix digito induis, hieme frigida excutitur facillime. Supputa jam a contractione parvulae istius partis, quantum

patiatur totum. Vasa autem constricta longe fortius vibrant in contenta fluida, quam si sint relaxa; a frigore nempe fibrarum elasticitas augetur, adeoque major contractio vasorum et humores magis atterit, et eorum simul accelerat motum. Nam ut sunt vasorum capacitates inter se, per quae eadem cruoris quantitas eodem temporis spatio fluere debet, sic sunt quoque, inversa ratione, liquidi istius velocitates; diminuta adeo capacitate velocitas augetur.

Quod vero sanguinem attenuat, ejusque velocitatem adauget, secretiones fluidiores et excretiones debitas promoveat necesse est, unde functiones omnes animales evadunt validiores. Quoniam vero haec eadem facit gravis et elasticus aër, cui frequentissime quoque adjuncta est et frigiditas atmosphaerae et siccitas, unita vi effectus edunt majores, adeo ut, dum conspirant una, saepe demum subsequatur vis vitae, quam vel par est, fortior, quae tandem proinde suis et ipsa viribus ruit. Tam validus enim solida inter et fluida oritur attritus, tam rapidus sanguinis cursus, corrugata insuper a frigore cute, tanta dissipatio humidissimi, crassissimi autem retentio, donec fit cruor acris valde et maxime viscosus, dumque in vasa urgetur inepta, morbos omnigenos inflammatorii generis parit, idque praesertim, cum immodica atmosphaerae siccitas nec moderantem fibris nimium rigidis folum praebet, nec sanguini diluentis humiditatis satis, quae, dum suppetit, per cutis poros attrahitur assidue.

Quod tamen quibusdam nocumento est maximo, plurimis inservit maxime, dumque hos febres acutae, pleuriticae, peripneumonicae, alios graves asthmatis, rheumatismi aut arthritidis paroxysmi corripiunt, illos, firmosque fere omnes, alacres magis sanosque reddit aër ponderosus, frigidus ac siccus: nec incitat aliquid magis grave Belgarum vulgus, quam rigidum diuque durans gelu: tunc temporis enim vel cum lepidissimis Gallis festivitate concertant. Hoc olim notavit Celsus senex, aphorism. 17. sect. III., quem sic vertit CORNEL. CELSUS: „aquilo sanum corpus spissat et mobilius atque expeditius reddit.“

2. De aëre frigido et humido; qui nobis quidem

officit multum, quatenus frigus ejus corporis poros constringit, eosdemque humiditas occludit: horum alterutrum perspirationem impedit plurimum. Etiam ipsa corpora electrica in aëre humido longe parcius, quam in sicco, effluvia emittunt. Quam noxia sint madida frigidaque indusia et lodices, nemo non norit.

Imbrica porro et pluvia tempestas gravitatem atmosphaerae minuit, humor ejus nimius vim fibrarum enervat; utraque impetum sanguinis impediunt, ac debitas proinde secretiones et excretiones. Hinc gignitur serosa colluvies, destillationes inde sequuntur et tumores faucium, tusses et anginae, aliaque multa. Denique si talis tempestas manet diu, febres catarrales, intermittentes, putridae, lentae, nervosae ingruunt, ni per cutim, quod optimum, aut urinam, aut per alvum, exterminentur tempestive retenti humores, priusquam scilicet putrescere incipiunt.

Nec more solum descripto nocet algida udaeque aëris temperis, sed et ipsa gelida humiditas in ipsum corpus attrahitur. Vel ipse medicinae parens, HIPPOCRATES, hanc corporis imbibentem facultatem, bis mille abhinc annis asseruit, dum scilicet ὅλον τὸ σῶμα non solum ἐκπνοον sed et εἰσπνοον esse pronunciavit: quae verba ipse GALENUS de aëris ingressu per cutis poros interpretatur. Id vero abunde experimenta probant: neque enim alia patet via argenti vivi aut terebinthinae particulis in sanguinem, nisi per ipsos cutis poros, modo sint illitae solum, aut vel sub forma vaporis allectae. Hoc idem satis superque confirmant tentamina acutissimi JACOBI KEILLII nostri; quin imo humoris gelidi absorptionem, summa cum probabilitate, posuit pro causa frequentissima istius corporis invaletudinis, quae vulgo susceptum frigus nominatur: ipsis nimirum particulis frigorificis, si placet nitro-aëreis, una cum humore absorptis, quae sanguinem lymphamque vitiant.

An vero datur revera principium aliquod frigoricum, sal nempe nitro-aëreus, ut a ΜΑΥΩΩ vocatur, sive ullo alio vocabulo id nominabis, eximios inter philosophos dubitatur, causam nempe omnis frigoris ponentes in privatione solum motus et caloris. Haec tamen sententia haud mihi hercle prorsus arridet: nam posce modo, num in calore aliquid magis positivum est, quam in frigore? Nonne utriusque aequae

subitanea et aequae certa sensatio est? Quod forsitan non adeo est explicatu facile a sola motus cessatione: nec e mera privatione aut relatione positivi fluunt effectus, at e frigore plurimi: corporum quorundam expansio, quorundam condensatio, permanens mutatio et sexcenta alia. Aqua, dum congelatur, expanditur: argumentum sane materiei alicujus ab extra receptae: aliter enim a sola caloris et motus absentia condensaretur; sicut metalla, quae fusa quidem dilatantur, rigescentia vero minus occupant spatium.

Porro aqua, ex gelu resoluta, longe frigidior est, quam quae prius congelata non fuerat, restatque diu ad plurimos usus inepta, ad quos ante congelationem idonea fuisset. Hoc vel mulierculae notant. Imo, qui gelu resolutum perpotant, sunt pluribus morbis obnoxii: ideo poeta: „Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?“ Parum utique video, cur aquae congelatio ob meram motus privationem efficeretur, si cum summis philosophis particulas suas constituentes sphaericas esse statuimus, quod maxime videtur probabile, quia nullus excitatur calor, utcumque vehementer agitetur aqua: minima enim intervenit frictio, causa nempe caloris, motas inter sphaerulas. Nam sequitur hinc plane, seu in motu, seu in quiete, quod in punctis solum se mutuo contingere possunt, unde ne major quidem ob quietem cohaesio, quae tamen infinite major est in gelu, quam in aqua. Porro autem aqua in vacuo difficillime, si unquam, congelatur, ubi tamen satis certe quietis: at ipsissima ista aqua, ad contactum gelidi aëris effusa, dicto citius, etiam inter effundendum, in glaciem abit, notante diligentissimo viro, FAHRENHEITIO, Act. philosoph. Anglic. no. 382. Requiritur ideo ab aëre aliquid ad congelationem efficiendam.

Magis adeo probanda videtur eorum opinio, qui congelationis causam arbitrantur spiculas esse quasdam frigorificas, ab extra admissas, quae, utcumque globulos aqueos a se invicem dimoveant paululum, quantitatem tamen contactus hos inter et illas adaugent, et proinde mutuam eorum cohaerentiam. Ni ex hac forsitan hypothesis, vix alia datur methodus, insignem istam aquae expansionem, dum congelatur, explicandi: quae vero aquae gelatae expansio evenit semper, sive aëris fuerit expers, sive non.

Quoniam vero congelatio omnis artificiosa sale quodam mediante perficitur, haud absurdum est credere, spiculas has frigorificas salinae esse naturae.

Quod vero datur salinum aliquod principium, per universam atmosphaeram disseminatum, verosimile est admodum a vitrioli generatione in ipso collo-
thare, utcunque sale sit destillatione aut ullo alio modo privatum. Nitrum¹⁾ porro de novo producitur ex ipsa terra damnata, ex ipsis insulsissimis cineribus, modo haec inter et apricum aërem libera detur communicatio. Unde oritur nitrum, ut dicitur, calcarium, nisi ab hoc sale aëreo? Nonne ferrum, etiam super altissimas turres, ferruginem contrahit? Quod ab eodem omnino evenit principio. Plurima item mineralia et glebae metallicaë pristinam recipiunt naturam, licet vi ignis omni fuissent orbata sale, ex ipso nimirum fonte. Sal hoc universum agnoscit illustrissimus NEWTON. Utique ex analysi chemica clarissimi HOMBERGII solus videtur et idem parens et origo omnigeni salis, prout scilicet sit hac vel illa matrice receptum, huic vel illi materiae coadunatum.

Atqui non prorsus alienum est credere, hoc sal nitrosae esse prosapiae, dum observamus et nitri aciculas, et spiculas glaciales, imo salinas ipsius roris particulas forma esse simillimas. Quin etiam si reputamus, quae referuntur a dignissimis fide viris²⁾ de Armenia, Tartaria, China etc. terris nimirum nitro quam maxime abundantibus; quod ibi scilicet, quamvis aestate sol interdiu omnia quasi adurit, noctu tamen saevit rigidum gelu, magna adeo copia decidente sale nitroso, quem solis ardor elevaverat. In nostra etiam regione, post diem calidiorem, verno praesertim tempore, observamus saepe mane sequente stagna camposque omnes glacie ac pruina obductos: quod quidem vel ipsa aestate contingeret, nisi vis solis, tunc temporis vehemens, particulas nitrosas, hic non aequae ac in oriente abundantes, diffringeret et proinde dissiparet. Haec sane arguere videntur, quod abundantia nitri aërei plus faciat ad congelationem efficiendam, quam sola paucitas ignis: media enim hie-

1) Frid. Hoffmanni historia nitri.

2) Tournefort, *Voyage du Levant*, Lettre 18. Le Comte, Itinerar. Chinens.

me, cum thermometer longe majus denotet frigus, nusquam saepe apparet vel minima glacies. Gradus utique frigoris, quo glacies producitur, minime quidem stabilis et certus est, glaciem namque saepe notavi mense Martio, aut Aprili, cum spiritus thermometri Hawksbyani fuerit ad 55. tantum: e contra nullam omnino mense Decembri, cum descenderit usque ad 65. Sed de his satis.

3. Itaque de calore aëris, eique accedente humiditate. Calor omnia, vel ipsum ferrum, expandit, multo magis ideo humores corporis humani ejusque vasa. Sanguinis autem rarefactio, et vasorum relaxatio, de momento circulantium humorum detrahit: secretionem hinc deficiunt et vires. Hac ergo de causa non aequè sumus agiles aestate, ac hieme aut tempore verno. Qui torridas habitant regiones, vix sunt, nisi noctu, ad munera vitae obeunda habiles, tota fere die dormiunt, praecipue ardente sole.

At si aestuosa simul sit atmosphaera et humida nimis, sanitate periclitamur admodum. Est calidi, est etiam et humidi, laxare fibras; quid conjuncta? eas fere omnino resolvunt. Imo quandoquidem uda aëris temperies plerumque etiam levitate peccat, quod, ut vidimus supra, vim circulantem minuit multum, et quoniam humidus aër perspirationem insuper inhibet valde, merito prorsus, ab ultima antiquitate, talis atmosphaerae constitutio reputata fuit pestilens.

Obstructi adeo humores fiunt indies magis magisque acres, ob defectum motus idonei lympa lentescit, cruor fere in grumos facessit, ejusque sales, se mutuo attrahendo, in noxias abeunt moleculas, brevique putrescunt humores. Morbi proinde quamplurimi oriuntur, et acuti et chronici, cum durat diu gravis adeo et infelix coeli constitutio; in qua, brevis sit utcunque mora, vel validissimus homo vim corporis et animi languidiorem fieri cito persentit. Aër enim vaporibus, praesertim sulphureis, ut experimenta nobilis BOYLEI et acutissimi HALESII monstrant, onustus plurimum elasticitatis suae protinus amittit, adeo ut vix explicandi pulmones vim retineat: unde paulo ante, et cum fulgura vibrantur, haud pauci spiritum difficulter admodum trahunt, atmosphaera tunc nempe vaporibus sulphureis ae-

stuante. Hac porro de causa imbecilliores quamplurimi, ne vel per diem unum alterumve sufferre queunt ingratum urbis aërem, fumis pollutum innumeris, qui tamen commode satis, imo alacrem rure degunt vitam. Ad rectam utique valetudinem tanti conducit purum et apricum respirare aërem, ut absque eo in morbis quam plurimis vix ulla alia medicina proficiat: quod tam saepe notavi, ut non possim quin cum elegantissimo poëta clamem,

*O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agrícolas! —*

quorum nempe et otia et negotia saluberrimis in agris peraguntur. Aura quippe rustica longe magis pura est et elastica, quam quae, infinitis urbanis sordibus contaminata, gravis admodum et insalubris evadit, aestivo praesertim tempore, cum solis ardor omnigenos excitat vapores. Est insuper tunc frigida magis, ac halitu saluberrimo herbarum spirituque terrae vegetissima, ad recreandas vires et pulmones expandendos fit idonea maxime, nec vero pinguibus foedata vaporibus vel minime perspirationi officit, quin eam promovet plurimum. Tanta hinc nos perfundit alacritate purus et pergratus ruris aër, dum et respirationi et perspirationi tantopere simul inservit.

4. De aëre calido et sicco; qui, licet constitutione modo descripta longe salubrior, tamen haud est innoxius, praecipue si diutius maneat. Aër namque siccus magna plerumque gravitate pollet et elasticitate, quod motum sanguinis multum incitat: quatenus vero calidus est, humores perspirantes exhaurit maxime, unde serosa pars sanguinis dissipatur, et liquidissima corporis avolant: restat adeo cruor spissus nimium, nihil namque jam humidi ex atmosphaera torrida per cutis poros imbibitur. Hinc magnus sequitur et validus sanguinis attritus ac proinde calor, qui, et ab extra item auctus indies, salinas et sulphureas humorum partes exacuit assidue, donec tandem fiunt acerrimae: idque eo magis, quo minus jam in pulmone refrigeratur sanguis. Si suavissimum butyrum, vel quodvis oleum animale, intenso solis ardori exponis diu, brevi abit in liquamen alcalinum putridum et valde corrosivum: sic diuturnus

aestatis fervor usque adeo torret humores animales, ut longe acriores sub autumnum sint, quam verno tempore. Haec utique est adustio ista sanguinis, a veteribus toties memorata: siquidem magna hinc copia bilis acerrimae generatur; inde cholerae, dysenteriae, colica biliosa, putridae et, ut dicuntur, febres malignae, ineunte autumnno ita sunt frequentes. Torridae sane zonae vehemens ardor usque adeo exhaurit incolarum humores, usque adeo crispant fibras, ut quasi perusti videantur. Imo ex relatione medicorum, qui fervidis in his regionibus artem exercuerunt, sanguis eorum longe magis crassus est et niger, quam in hominibus Europaeis: hinc febres ardentissimae et pestilenciales iis in locis endemiae sunt, putrescentibus scilicet levissima de causa humoribus.

Magnus utique medicinae dictator, HIPPOCRATES, non solum morbos diversos, sed et temperamenta, imo et mores hominum, ab aëris varietate maxime pendere statuit, in pulcherrimo de aëre, aquis etc. libro: cum quo sane consentit omnino fidus ejus interpretis, GALENUS, in commentar. et alibi de temperatur., praecipue in capite *ὅτι τὰ τῆς ψυχῆς ἡθῆ* etc. Hoc innuit et jam eleganter LUCRETIVS, lib. VI.

*Nam quid Britannum coelum differre putamus,
Et quod in Aegypto'st, qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in ponto'st differre a Gadibus, atque
Usque ad nigra virum, percoctaque secla calore;
Quae cum quattuor inter se diversa videmus,
Quattuor a ventis, et coeli partibus esse,
Tum color et facies hominum distare videntur
Largiter, et morbi generatim secla tenere.*

Horum autem paulo infra hanc reddit rationem,

— *varius concinnat id aër.*

Sin autem varia aëris diversorum climatum temperies varios omnino producit morbos, cur non et varia etiam, vel ejusdem regionis, tempestas diversos perinde gignat corporis affectus? Atque ita se profecto res habet: verno nimirum tempore, si longi praeci-

pue ac sicci venti boreales continuarint, febres inflammatoriae, pleuritides, peripneumoniae, anginae certo certius invadunt. Autumno contra febres lentae, putridae, quartanae, cholerae, dysenteriae etc. fere saeviunt semper. Sic itidem alii prorsus oriuntur morbi sub humido tepidoque coelo, alii autem omnino et diversi sub frigido siccoque. Observationes equidem huiusmodi perpetuae fuerunt ab aevo HIPPOCRATIS huc usque; totam adeo superiorem doctrinam confirmare videntur. „Non quod non omni tempestatum genere homines, per omnia genera morborum et aegrotent et moriantur, sed quod frequentius tamen quaedam eveniant.“ Sic Latinus HIPPOCRATES¹⁾, lib. II. praefat. Ista dubio procul constitutio aëris est salutifera maxime, quae ex stabilita lege naturae propriae anni tempestati respondet: ideo nec hiems tepida juvat, nec aestas pluvia.

Quoniam vero diversa atmosphaerae constitutio diverso plane modo corpora humana afficit, ratio certe et modus huius diversitatis semper a medicis est conspiciendus, et quod de locorum differentia dixit CELSUS, aequè verum est de varietate tempestatum: „differre nempe, pro natura locorum, genera medicinae, et aliud opus esse Romae, aliud in Aegypto, aliud in Gallia.“ Hoc quidem abunde testantur medici diversarum gentium, diversis utentes methodis; quae tamen omnes ad sanitatem aegros felicissime perducunt. Nonne ergo et ratio quoque habenda est variarum atmosphaerae constitutionum, vel in eadem regione? Optimus ille quidem ac diligentissimus observator, SYDENHAMUS, notat: „qua methodo, currente anno, aegrotos liberaveris, eadem ipsa, anno jam vertente, forsitan e medio tolles.“ Uno proclamant ore medici, quod morbi vernaes multo felicius sanguinis missionem admittant quam autumnales: et hinc illae forsitan SYDENHAMI lacrymae, qui fuit semper in venae sectione multus admodum. Morbi sane, vel generis ejusdem, ut constanter observavi, largiorem longe poscunt sanguinis detractionem, eamque multo facilius ferunt aegroti, dum siccum adest coelum et elata perstat barometri statio, quam dum aestuosa aëris humiditas vim fere vaso-

1) Celsus.

rum resolvit. Hoc utique perpetuum est, vel in ipsis morbis pectoris. ASCLEPIADES olim, ut refert CAELIUS AURELIANUS, observavit: „apud Athenas atque urbem Romam phlebotomia vexatos (utor AURELIANI verbis) vel pejus acceptos esse pleuriticos, in Pario vero atque Hellesponto resumtos ac relevatos.“ Roma nimirum atque Athenae humidiores longe et tepidiores gaudent aëre, quam Hellesponti regio, sicco ac saepe perfrigido vento Asiatico perflata.

Robusti certe et firmi homines facile ferunt sanguinis missionem; flaccidi vero, etsi aequè succidi, non ita, quia, propter debilitatem fibrarum, aequilibrium solida inter et fluida haud restituitur confestim, unde sequitur brevis quasi sanguinis stagnatio. Pondus autem atmosphaerae magnum universum corporis habitum premit valide et corroborat, ac proinde sanguinis motum incitat. Frigus, siccitate praesertim adjuncta, vim fibrarum adauget plurimum; accedentibus adeo simul utrisque, vis vitae fortior evadit, et vel ipse corporis habitus pro tempore velut mutatus videtur: unde, tali durante aëris catastasi, vel infirmiores e facili tolerant venae sectionem.

Non solum in morbis curandis plurimum valet atmosphaerae consideratio, sed ad sanitatem etiam tuendam maximi est momenti. Contraria contrariis curantur, ut in adagio est: sic, si ver frigidum et siccum est, pleuritide, peripneumonia, angina, periclitamur; qui vero diaeta humectante utuntur et portione tepida laxante, vitio tempestatis occurrunt, morbosque evadunt utplurimum. Si frigori autem accedit humidi multum, cardiaca quaedam admiscenda sunt, corpusque vestibis muniendum est probe, ne perspiratio inhibeatur nimis. Aestuosa contra udaeque aëris temperies siccam omnino et adstringentem poscit diaetam, vinum et austerum aqua frigida dilutum, denique quae et vim fibrarum comprimenter firment et a sanguine lentorem ac putredinem arceant. Balneum porro tunc frigidum idoneum est maxime. Quae contra humore nimio et tepore pollent, aliena sunt prorsus; jurulenta ideo tunc vitanda sunt et tepida muliercularum sorbitio.

Certe nullo non tempore anni morbi invadunt, autumno autem quamplurimi; nam tunc fere „meri-

dianis temporibus calor, nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est: corpus ergo, subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur.“ Haec recte CELSUS, lib. II. cap. 1. SANCTORIUS observavit insuper, quod ab aequinoctio autumnali ad solstitium hiemale, qualibet die, minus libra circiter perspiramus. *Medicin. static. sect. II. aphor. 41.* Tantopere nimirum prohibent perspirationem humida autumnii frigora: eoque magis tunc huic obnoxium est malo corpus, quo magis relaxata sint vascula aestivo calore, unde non satis valida propellebant contenta fluida, quae majorem indies lentorem proinde contrahebant.

Si jam et his addamus, quantum aestatis ardor percoxerit humores, iisque majorem induxerit acrimoniam, haud mirum utique videbitur, si autumnus plurimos opprimat incautos: tunc enim humores sunt acriores solito, et eorum perspiratio impedita plurimum. His vero perpensis, methodus prophylactica manifesto apparet, quae scilicet et fibras corroborare, ac debitam sanguinis fluxionem conservare potest, quibus nempe perspiratio pergat ordinata probe et satis constans. Interponi vero, si quid ego judico, debent eccoprotica quaedam subinde, ad biliosam colluviem evacuandam: hoc saepe alma molitur natura, ea nempe gravata, diarrhoea, cholera, seu dysenteria, excitatis: quibus autem tempestiva rhei barbari dosis, repetita prudenter, occurrerit omnino, naturamque levaverit aequae.

Sexcenta utique hujusmodi dicenda essent, ni praelonga forent et obvia satis lectoribus idoneis: quorum nemo jam forte dubitat, quin diligens atmosphaerae contemplatio sit medicis perutilis admodum.

Quod ad methodum attinet et medicinam, quas variis in morbis infra laudavi, non sunt equidem vana musei commenta, sed quae, per multos jam annos comprobata, successerunt optime; imo, si id sit alicujus momenti, in splendidis saepe personis: tanta scilicet remediis, mihi probe expertis, fuit fiducia.

Formulas quidem medicamentorum exhibui nullas, quod sane vix aliquid sapit praeter ostentatio-

nem artis et pomposam scientiae venditationem. Ille solum, cui natura morbi perspicitur, intelligit bene, quae poscit remedia. Plures audiui totas blaterantes pharmacopoeas, qui tamen ne intellexerint quidem, quid vel ipse pulsus significabat. Concinnam utique ac simplicem praescribendi formulam laudo maxime, minime vero farraginem medicamentosam, ultra Garamantas et Indos saepe petitam, solo plerumque novitatis amore conscriptam. Longe vero, longeque magis, ridicula praxis eorum est, qui temeraria manu universalia porrigunt arcana, omnibus scilicet morbis accommodata: quasi nimirum esset in natura rerum, ut ipsissimum illud, quale demum cunque fuerit, stricto nimium, pariterque laxo, corporis habitui mederetur aequae, ut rapidam aequae contunderet febrem lentumque hydropem. Sed *apage nugas! Si populus vult decipi, decipiatur.*

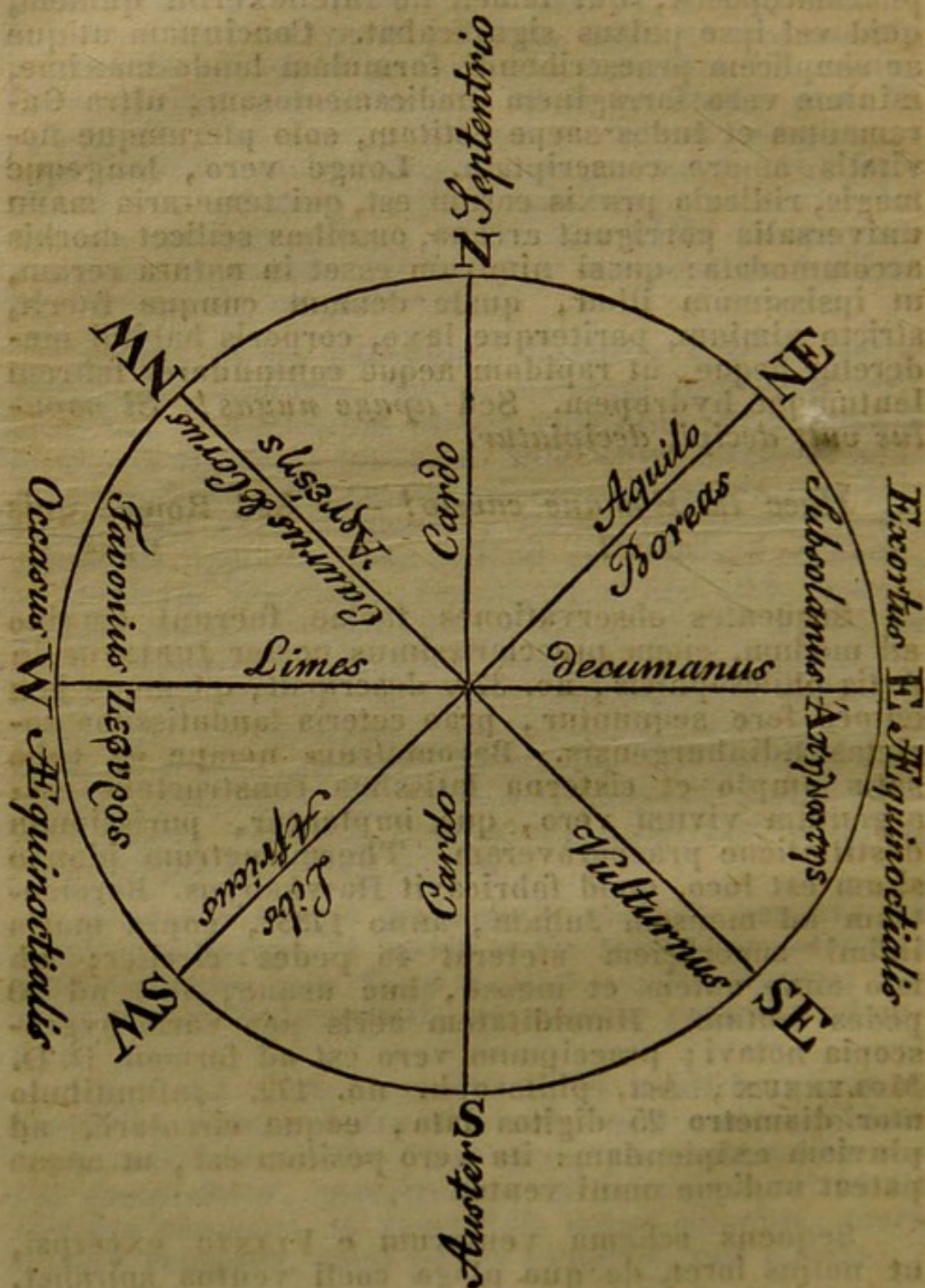
Haec tu Romane caveto! — Sed Romae quis non?

PERS.

Sequentes observationes factae fuerunt omnino ad modum, quem praeclarissimus noster JURINIUS in Actis philosophicis, no. 379. descripsit, quemque jam omnes fere sequuntur, prae ceteris laudatissima societas Edinburgensis. Barometrum nempe ex tubo satis amplo et cisterna latissima constructum est: argentum vivum vero, quo implentur, purissimum destillatione praeparaveram. Thermometrum idoneo situm est loco, quod fabricavit Hawksbyus. Barometrum ad mensem Julium, anno 1733., supra maris infimi superficiem steterat 46 pedes circiter; ab isto anno autem et mense, huc usque, fuit ad 30 pedes tantum. Humiditatem aëris per varia hygroskopica notavi; praecipuum vero est ad formam D. D. MOLYNEUX, Act. philosoph. no. 172. Infundibulo utor diametro 25 digitos lata, eoque circulari, ad pluviam exipiendam: ita vero positum est, ut aequae pateat undique omni vento.

Sequens schema ventorum e PLINIO excerpsi, ut notius foret, de qua plaga coeli ventus spirabat, cum hoc vel illo nomine utor. Ubi vero et vis venti et directio notatur simul, literis usus sum py-

xidi nauticae inscriptis vulgo, i. e. E. W. N. S. et compositis NE. NW. SE. SW. et sic deinceps.

Non sum nescius utique, quod VARRO duodecim facit tractus ventorum, VITRUVIUS etiam viginti qua-

tuor, illosque miris quibusdam vocibus, ut erat earum amantissimus, distinguit. Tabula vero PLINII¹⁾, seu, ut vocat, tympanum circinatum, ad generalem ventorum distinctionem facit satis; porro eorum nomina Pliniana diu fuerant civitate Romana donata.

FAVORINUS equidem, apud AULUM GELLIUM²⁾, discrepat a PLINIO in verbis eurus, caurus sive argestes, africanus sive libis: eurus enim ad exortum aequinoctialem refert, PLINIUS vero et SENECA ad exortum hibernum, habentque auctoritatem ARISTOTELIS, lib. II. *Μετεωρολογικ.* capit. 6., qui expresse dicit *εὐρος ἀπὸ ἀνατολῆς χειμερινῆς πνεῖ*; sic in libri ARISTOTELI perperam adscripto, *περὶ κόσμου* capit. 4. *Εὐρος δὲ ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τῆς χειμερινῆς*, etc. Dubitat porro SENECA³⁾, an argestes idem sit quod corus; imo FAVORINUS ait, quod argestes, seu corus, adversus aquilonem flat, et quod libis, sive africanus, contra vulturum: sed forte corruptus est hic GELLII locus. Nemo enim ante eorum pro vento inter meridiem et occidentem usurpavit unquam; et qui potest africanus ex Africa ad Italiam spirare⁴⁾, nisi ex plagis australibus? Idem de libe dicendum est, quod ex Libya ad Graeciam, unde ventus iste *Αἶψ* dictus est. Audi iterum ARISTOTELEM, loco supra citato de enumeratione ventorum, *Ἀργέστης ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνεῖ* — *Αἶψ ἀπὸ δυσμῆς χειμερινῆς*. Quid si corus a *ῥ*, frigus? semper enim inter ventos frigidos annumeratur. Sic VIRGILIUS lib. III. *Georgic.* v. 356.

— *semper spirantes frigora cauri.*

Argestes itidem apud OVIDIUM libro V. *Fastorum*.

Frigidus Argestes summas mulcebit aristas.

Plymuthum oppidum situm est ad ipsum sinum portus amplissimi, qui longe lateque patet ventis

1) Confer. caput. 47. lib. II. cum capite 34. lib. XVIII.

2) Lib. II. capit. 22.

3) Seneca Quaestion. natural. lib. V. cap. 16.

4) Horat. carmen 3. lib. I.

— — *nec timuit praecipitem Africum
Decertantem Aquilonibus.*

australibus. Ex oriente munitur et occidente altissimis clivis, ad imum vero clauditur rupibus marmoreis: porro utroque ejus a latere aestuarium longe porrigitur. Surgunt a tergo montes continui ad ipsas usque alpes Damnonienses, decimum circa lapidem distantes. Oppidi situm ideo descripsi, ut magis forsitan, inter cetera, pateret ratio tantae pluviae, quae hic ruit quotannis. Ab alto nimirum oceano, vaporibus nubibusque latissimus, duo inter promontoria excelsa, aditus panditur; quae arduis proinde clivis utrinque coacta, ad intimum adiguntur sinum, ubi scopulis montibusque impingentia condensantur, tandemque sub forma pluviae decidunt. Neque hic jam memoro, quod huic haud parum adjicit articulo, hanc oram nempe Britanniae, in modum quasi isthmi, duo inter maria longe porrectam.

Eo quidem lubentius historiam meteorologicam sequentem edidi, quo magis utiliore eam fore judicavi: quandoquidem nihil hujusmodi, quantum memini, in hac occidua parte Britanniae inceptum fuit antehac unquam. Atqui ex ipsa argumenti natura latinis ego potius literis, quam vernaculis, sequentia descripsi: quibus siquidem gens nostra cum exteris observationes suas communicare potest, illi pariter cum nobis vicissim. In hac sane palaestra jam plurimi, ubique fere gentium, versantur: utinam tandem aliquando ex plurimis, diu continuatis, et toto pene terrarum orbe captis experimentis exstaret demum generalis aliqua et perfecta atmosphaerae historia, opus certe utilissimum, diu multumque desideratum! Hunc ergo obolum in aerarium publicum conjicio, in quo quidem exarando diligentiae plurimum insumsi, elegantiae parum, quippe medicum ago, non rhetorem.

*Non nobis licet esse tam disertis,
Qui musas colimus severiores.*

MARTIAL.

Notae sequentes, quae in opere passim occurrunt, sic explicandae sunt.

AB i. e. Lumen boreale; v. c. mense Martio, 1728., sic habes: *AB* 22. 10. P. M. WNW. 1.; ita porro legendum: lumen erat boreale die 22. Martii, hora noctis decima, vento WNW. leniter spirante.

— Ad diei alicujus pluvii numerum superscripta significat isto die haud exiguum decidisse pluviam.

— multam;

— graviolem corruisse pluviam;

— gravissimam.

Ubi dierum numeri linea conjunguntur, v. c. 12 — 16, significatur aliquam pluviam omni die, a 12. ad 16., decidisse.

X ad caput figurae, venti vim denotantis, indicat ventum istius ordinis fortem; ad imum vero, lenem; adeo ut 4^x vehementem denotet procellam.

Per omnia stylo utor Juliano, sive vetere.

Observationes factae fuerunt bis die plerumque, scilicet hora fere octava matutina et sexta pomeridiana.

Litterae Romanae, (A.) (B.) (C.) etc. ad notationes referunt.

OBSERVATIONES
DE
AËRE ET MORBIS EPIDEMICIS.

Anno 1727., retorridae aestati, majore quam antehac unquam erucarum numero infestae, successit hiems pluvia satis, nec intempesta valde, ni quod interfuit siccus admodum mensis Nōvemb., crasso tamen valde nubiloque coelo foedatus. Mercurius interim in barometro ad stationem praealtam evectus est. Venti orientales plerumque, aut aquilonares, afflabant, haud vero insequiebatur tempestivum gelu. Delabente barometro, Decembris initio, quamplurima decidit pluvia, paulo post autem resurgente gelu rigidum invasit, a die decimo octavo scilicet ad vigesimum secundum: pluvia inde ad finem usque.

Morbilli, qui toto mense Julio Sextilique evanuerant, medio Septembri recurrebant, pluresque adoriebantur indies; malique admodum fuere moris Octobri et Novembri. Pari cum his passu progressa tussis convulsiva quamplurimos invasit pueros, donec uterque morbus caput subduxit mense Decembri. Porro durante Octobri et Novembri febris lenta nervosa ¹⁾ haud paucos corripuit, tussisque vehemens in omnes fere (A.) equos grassata est, quae ad finem usque Decembris perduravit, e qua tandem pars major evasit.

Ad hunc adeo modum desinebat annus 1727., cuius exeuntis historiam ergo attigi leviter, ut, si forsitan per conjecturas liceret, sequentium morborum causas rimaremur: neque enim, epidemicorum naturam investigando, solum intersit cognoscere quales

1) Vid. infra Dissertat. de hac febre.

dies sint, sed et (B.) quales etiam praecesserint ante, ut cum CELSO loquar, libro secundo, capit. 1.

Totam pluviae quantitatem, quae decedit hoc anno, sic habeto:

	Dig. Dec.		Dig. Dec.
Januario,	2.965	Februario,	4.452
Martio,	1.868	Aprili,	1.511
Majo,	5.902	Junio,	2.483
Julio,	1.080	Augusto,	0.209
Septembri,	3.867	Octobri,	2.490
Novembri,	0.826	Decembri,	4.172
			Dig. Dec.
		Summa quantitas,	<u>31.915.</u>

Notationes.

(A) In obsidione Trojana primo canes, mox muli, post homines, peste correpti fuerunt. Haud semel observavi morbum inter pecora erupisse primo, dein eum ipsum paulo post tempore in homines epidemice saevisse; quod et anno 1728. et 1733. fuit manifestissimum, in quibus nempe tussis gravissima omnes pene equos corripuit uno alterove mense citius quam homines.

Cum nimirum hoc animantium genus maxime sub dio versetur, morbosae aëris diathesi sit valde obnoxium necesse est, non tantum aërem inquinatum respirando, eumque per cutis poros imbibendo forsitan, sed, dum aquas hauriunt et carpunt gramen, condensatam quasi sub specie roris atmosphaeram, morbidis particulis contaminatam, exsugunt: nam ut LUCRETIVS, libro VI.,

Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas Pestilitas.

Inde est fortasse, quod morbi hujusmodi epidemici longe frequentius inter rusticos et paganos oriuntur, quam incolas inter urbium et oppidorum; in his quippe locis ignes perpetui, frequentia hominum, atque id genus alia, gravem noxiumque aërem mutant maxime, aut omnino depellunt: donec ita tandem sit onustus morbosa materia, ut, rupto quasi aggere, torrentis ad instar irruat ubique. Hoc hisce sit argumento, quod, qui intra domicilia luculenta

versabantur assidue, rarius epidemico anni 1728. et 1733. correpti fuerunt.

(B) Constat utique a primo autumno atmosphaeram fuisse crassam admodum et vaporibus plurimis onustam, quos ardor vehemens praegressae tempestatis elevaverat: qui, licet hic ita condensati fuerint, ut saepe sub forma pluviae, durante Septembri et Octobri, deciderent, atque ita nostrum non inquinarent aërem, in aliis tamen locis et September et October fuere crassissimo aëre foedati et menses proinde insaluberrimi. Per Novembrem certe aër, etiam hic, fuit crassus admodum et gravissimus, omnigena nempe fuligine e retorrída tellure exhalata obscuratus, atque ab hac causa tanti fuit ponderis, non a pura sua elasticitate et gravitate propria, quae vapores evehunt altius, eosque dispergunt aequabiliter.

Qui praesentem atmosphaerae faciem, dum morborum epidemicorum causas disquirunt, intuentur solum, nec respiciunt elapsam, parum utique vident aut eorum causas aut naturam. Exemplo sit aëris constitutio sicca et frigida, quae non tantum uno, vel et altero die durans, nimiam fibrarum rigiditatem generat et morbidam humorum densitatem, nisi et per dies aliquot continuos duraverit. Rarissime vides graves et pestilentes febres fieri valde epidemicas, si non post eximiam aliquam atmosphaerae qualitatem, diu perstantem.

Per constitutiones aëris mutabiles, fibras forte nimium corrugat hodie siccus frigidusque boreas, cras eas forte relaxat nimis humidus auster: ita quoddam quasi aequilibrium, in quo sanitas consistit, servatur, atque id maxime profecto, si quis probe cavet subitas has mutationes. Haud raro hercle notavi, post procellas gravesque pluvias febres epidemicas multum fuisse imminutas, et vi et numero; effluviis nempe contagiosis et morbificis atmosphaerae conpirationibus hoc modo dispersis. Ideo forte divus Augustus, cum in Gallia moraretur, templum et vovit et fecit circio, vento vehementissimo, eique turbini, etsi aedificia saepe diruenti, gratias publicas agebat gens Gallica olim, referente SENECA¹), utpote cui salubritatem coeli sui deberet.

1) Quaestion. natural. lib. V. cap. 17.

DE AËRE

ET

MORBIS EPIDEMICIS

anno 1728.

Januario.

Pluviosa admodum (A) humidaque tempestas induxit annum; in ipso quippe mense Januario cecidit pluvia ad dig. 6, 108., immensa quantitas! Fuit porro nivis aliquantum, gelu parum valde, procellae utique satis. Mercurius in barometro depressus fuit maxime, ab ipso initio diem 21. adusque, saepe infra 29,0. Ventus ut plurimum australis erat, vel occiduus, isque saepe nimbosus: sub finem mensis autem subsolanus, flante nonnunquam borea, coelo apricitatem et columnae mercuriali altitudinem dedit, nive subinde aut gelu sequente. A 26. ad 28. haud parum pluviae decidit, etsi baroscopium fuit ad 30.0 et altius, vulturno spirante: argumentum sane, aërem onustum esse vaporibus adhucdum.

Pluvia die $\frac{''}{1}$ — $\frac{'''}{6}$ — $\frac{''}{8}$ — $\frac{'}{10}$. $\frac{'''}{13}$. $\frac{''}{14}$. 16. $\frac{''}{17}$. $\frac{'''}{18}$.
 $\frac{'''}{19}$. — 22. 26. $\frac{''}{28}$.

Vehemens grando corruit 15. p. m. SSW 3. Nix gravis 23. a. m. ENE 3.

Tota quantitas adeo aquae pluviae collectae aequabat 6. 108.

(B) Maximi maris aestus inundantes 18. 19. SSE 3^x. Barom. 28. 5.

‡ altitudo maxima fuit die 31. v. c. 30. 2. EbN. 2. }
 — — — minima — — 18. — 28. 5. SSE. 3^x. }
 Barometri media altitudo 29.3 $\frac{17}{31}$. }
 Dies frigidissima fuit 25. therm. Hawksb. 69. NNW 1. }
 — tepidissima — 3. — — — 50. SW 1. }
 Temperies aëris media 56 $\frac{5}{31}$.

Ab incipiente mense tusses et catarrhi fuerunt valde frequentes, saepe cum tumore faucium molesto, levi comitante febricula plerumque: rheumatismi et anginae passim. Magnus adest undique spirituum languor, et creber paroxysmus hystericus.

Februario.

Altam tenuit stationem mercurius ab initio Februarii ad diem 18., spiraverunt ut plurimum interea venti aquilonares, qui coelum reddidere siccum et apricum, terramque adstrictam gelu, ineunte praesertim mense. Post diem 18. nix, pluvia, ventusque ut plurimum australis: temperies aëris multo magis tepida et humida fiebat, gravi pluvia sub finem ruente.

Pluvia die 13. 18. 20. 21. 22. 23. 25.

Dig. Dec.

Nix multa 19 = 1.924.

Levis fuit *AB* 26. Hora 9. p. m. Eb N. 1.

☿ altitudo maxima 2. 30. 3 E N E 3. } media altitudo hoc
— — minima 20. 29. 0 W S W 2. } mense 29. $8\frac{2}{9}$.

Dies frigidissima, 1. 67. N E 2. } media altitudo ther-
0 00 tepidissima, 25. 47. S 1. } mom. $57\frac{16}{29}$.

(C) Tusses, quae a primo Januario fuerunt valde frequentes, jam factae frequentissimae, plurimis, junioribus praecipue, infestae sunt; quibus accesserunt destillationes maximae, ac dolores faucium atque dentium, cum glandularum parotidum et maxillarum tumoribus. Haec fere omnia in mense superiore, at jam cum his ingruit febrilis affectio et respiratio difficilis, imo pluribus medio in hoc mense accidebant pleuritides et peripneumoniae; quorum sanguis extractus fuit viscidus et parum serosus: cum tamen, durante Januario, vel ab ipsis rheumaticis, raro fuisset valde glutinosus. Tunc porro satis fuit exhibuisse spirit. volat., elaeos., elix. asthmat. le Mort. aut tale quid e lenioribus diluentibus, ad sudores eliciendos et tussim sopiendam; raro venam secantes, nec epispastica frequenter admoventes. Jam sanguinem mittere saepe necesse erat, et repetitis anodynis vehementiam tussis lenire; anacatharsin et facilem respirationem larga pectorali et molli potione deter-

gente moliri: ad quem quoque finem opus saepe fuit medicamentorum ex oleosis, gum. ammoniac., oxy-mell. scillitic. etc. cum eo tamen, ut, dum haec facta sunt, virium languor cardiaca leniora postularet; epispasticis interea crebro applicatis. Febris namque fuit lenta plerumque, urina neque rubra valde erat, nec lingua valde arida, nec urgebat importuna sitis. Hoc mense porro variolae erant sporadicae et mites; raro letales.

Martio.

Ventus Martio regnans fuit occidentalis, subinde ad austrum, septentrionem subinde, vergens, consequente, ut solet, pluvia, seu aprica tempestate. Mercurius in barometro inconstans, raro sublimis. Nebulae saepe, procellae aliquando, nivis aliquid sub finem mensis. Temperies aëris crassa et humida, attamen non valde frigida.

Pluvia 1. 3. 6. 8. $\frac{9}{11}$. $\frac{13}{14}$. 16—18. $\frac{19}{20}$.
Dig. Dec.
20. 22. 24—26— $\frac{29}{30}$. = 3.317.

Procellae 14. 15. S. 4. cum maximis maris aestibus. Nix alto mane 27.

AB 22. 10. p. m. WNW 1. Levis AB 23. 8. p. m. NNW 1. Maximus halo circa lunam 11. 12.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 3. 30. 2. Malacia. } — — minim. 14. 29. 1. S. 4. }	media 29. $6\frac{11}{30}$.
Dies frigid. 27. 60. NNW 3. } — tepid. 17. 45. W 2. }	media therm. altid. $49\frac{2}{30}$.

Tusses frequentissimae toto hoc mense, levi plerumque cum febricula. Febres rheumaticae et catarrhales quam plurimae; aegrotantes omnes ad sudores erant valde prompti.

(D) Tertianae exquisitae ac semitertianae febres jam sunt frequentiores longe, quam assolent in hac regione: in paroxysmis urgent maxime vomitus biliosus, aeruginosus, cum immensa pituitae tenacis copia, cephalalgia gravis, ac saepe delirium. Perpauci nunc variolis laborant: aliqui rubeolis corripuntur et juniores et adulti.

Aprili.

Principio mensis multa pluvia, cadente mercurio; assurgente vero, medio Aprili, apricitas, aër interim crassus et nebulosus. A die 19. ad finem usque humilem plerumque stationem tenuit baroscopium, plurima ruente pluvia, ita ut paucissimi intercurrerent dies aprici. Aër fuit valde crassus, humidus et subfrigidus toto fere mense: saepe ventus occidentalis, persaepe furens auster. Viae publicae omnes aqua et limo plenae sunt.

Pluvia 1 — $\frac{''' }{3.}$ — $\frac{'' }{5.}$ $\frac{' }{8.}$ $\frac{' }{9.}$ 13. $\frac{''' }{19.}$ $\frac{' }{20.}$ $\frac{''' }{21.}$ $\frac{' }{22.}$ 23.

Dig. Dec.

25. 26. $\frac{'' }{28.}$ — $\frac{' }{30.}$ = 4.153.

Grando 11. 12. WNW 1.

̄ altitud. maxim. 16. 30.0. Malacia. } media 29.5 $\frac{5}{30}$.
— — minim. 29. 28.9. Sb E 3^x. }

Dies frigid. 11. 55. NW 1. } media therm. altit. 45 $\frac{13}{30}$.
— tepid. 18. 36. SSW 1. }

Morbi superioris mensis jam vi et numero aucti grassantur maxime: imo febres intermittentes a levi saepe errore in putridarum classem transsiliunt, haud contemnendo aegrotantium periculo; facillime porro recidivae corripiunt, quos ex toto reliquerant ante.

Majo.

Aëris constitutio humida et ventus australis ad medium prope mensem duraverunt. Initio barometer fuit depressus; a 16. caurus, aut septentrio, leniter spirans mercurium tenuit ad 29. 8. circiter fere ad finem usque: aër interim siccus erat et subtepidus.

Pluvia $\frac{'' }{1.}$ $\frac{'' }{2.}$ — $\frac{'' }{5.}$ 9. 10. 12. $\frac{' }{15.}$ 18. 20. 21. = 1.633. Dig. Dec.

̄ altitud. maxim. 21. 30.0. Malacia. } media 29. 6 $\frac{12}{31}$.
— — minim. 3. 28.9. SSE 3. }

Dies frigid. 1. 46. Sb W 3. } media therm. altit. 35 $\frac{27}{31}$.
— tepid. 23. 30. WNW 1. }

Febris catarrhalis ac tusses jam evanuerunt penitus; at (E) febres intermittentes saeviunt adhuc. Vix ullae nunc variolae.

Junio.

Prior Junii pars ventos habuit australes et occiduos pluviamque haud exiguam, atmosphaera etiam plerumque crassa erat et humida: baroscopium mediam fere tenuit stationem. Posterior mensis pars erat magis serena, sicca et calida; venti ab oriente, aut plagis arctois.

Pluvia $\overset{\cdot}{1}$. 2. 4. 7. $\overset{\cdot}{8}$. $\overset{\cdot}{9}$. $\overset{\cdot}{11}$. $\overset{\cdot}{12}$. 17. $\overset{\cdot}{20}$. 25.

Dig. Dec.

26. = 1.636.

Fulgur et tonitru, 17. 26.

☿ altitud. maxim. 28. 29, 8. N 1. } media 29. $5\frac{17}{39}$.
— — minim. 8. 29, 2. SW b S 2. }

Dies frigida 10. 37. WNW 1. } media therm. altit. $30\frac{14}{30}$.
— calida 29. 23. ESE 1. }

Febres intermittentes adhuc passim; aliquae putridae, lentae, nervosae.

Julio.

Per inita mensis aër fuit apricus, siccus et fervidus; ventus aut nullus, aut subsolanus; ros plurimus: labente autem mercurio 9. et 10. multa pluvia, resurgente paulo post serenitas: dein relabente magis 15. et 16. gravis pluvia: varia post tempestas ad finem usque Julii, vento plerumque ad occidentem vergente: aër interea erat longe humidior, et ad finem valde crassus.

Pluvia $\overset{\cdot}{9}$. $\overset{\cdot}{10}$. $\overset{\cdot}{15}$. $\overset{\cdot}{16}$. 17. 18. $\overset{\cdot}{20}$. $\overset{\cdot}{25}$. $\overset{\cdot}{26}$. 28.

Dig. Dec.

30. = 3.179.

Die 2. hora 11. p. m. malacia; permagnum observavi lumen boreale, cujus radii lucidi, at non colorati, vibrantes, terminari videbantur in coruscante quasi umbella paulo ultra zenith octo decemve fere gradus meridiem versus. Centrum hujus lucidae coronae eodem fere intervallo distabat ab arcu meridiano, certissime ad orientem: quod idem utique haud raro nuperis annis notavi. Durante splendore hoc boreali plurimus ros decidit; si ventus fuit aliquis, a septentrione venit.

Die 22. h. 9. p. m. N. 1. leve, at insolitum lumen boreale eluxit, cujus radii pyramidales, inverso plane ordine, vibrabant: horum enim vertex ad centrum, quasi paulo infra horizontem, sub ipso axe boreo tendebant. Die 4. et 17. WNW 1. parva *AB*, at nihil insoliti. Tonitru 8.

$\bar{x}$ altitud. maxim. 3. 39,9. Malacia. } media 29.6.
 — — minim. 16. 29,0. SW 1. }
 Dies frigid. 23. 37. E. 1. } media therm. alti-
 — fervidus. 7. 18. ESE. 2. } tud. $28\frac{16}{30}$.

Febres tertianae et duplices tertianae adhuc, paucae quoque putridae. Languores graves a profusis sudoribus, quibus omnes infestantur maxime: laxis nempe et patulis cutis poris humores a fervore tempestatis rarefactos et colliquatos immoderate transmittentibus.

Augusto.

Ineunte Augusto coelum fuit plerumque sudum, aër siccus et fervidus, barometer altum tenuit locum, venti septentrionales: exeunte autem aër fiebat humidior longe, et cum mercurio decidit pluvia; interim zephyrus, libis, aut corus, perflabant assidue.

Pluvia 1. 11. 13. 17. 20. — 22. 24 — 27. 28.

Dig. Dec.

29. = 1.894.

AB. 18. 20. p. m. NNW 1. Fulgura et procella 20. nocte. SW.

Maximus maris aestus 27. SSW. 3 — 28. SW. 3^x.

$\bar{x}$ altitud. maxim. 9. 30,1. Nb W 1. } media $29.6\frac{20}{31}$,
 — — minim. 28. 29,0. SW 3^x. }
 Dies frigid. 29. 38. NW 1. } media therm. altit. $30\frac{4}{31}$.
 — fervid. 5. 20. WNW 1. }

Febres intermittentes sub finem mensis frequentiores: diarrhoeae et morbi colici plurimi.

Septembri.

Corus fere spirabat quotidie ab initio Septembris ad diem 11., barometrum attollens nubesque disper-

gens pulcherrime. A 17. ad ipsum finem ventus ex oriente, flectens subinde ad austrum, subinde ad septentrionem, furens, saepe perflabat, et mercurium magis, quam quis crederet, deprimebat, haud multa nempe tunc decidente pluvia: interim humidus erat et frigidus aër.

Pluvia, 4. 6—8. 10. $\frac{16}{16}$. $\frac{17}{17}$. 18. $\frac{23}{23}$ — 25.

Dig. Dec.

26. = 1.526.

Maximi maris aestus a 22. ad 25., perfurente vulturno.

♀ altitud. maxim.	10.	30,0.	NW 1.	} media $29.5\frac{21}{30}$.
— — minim.	24.	28,5.	SEbE 3 ^x .	
Dies frigid.	20.	46.	EbN 3.	} media therm. altitud. $38\frac{18}{30}$.
— tepid.	1.	27.	Malacia.	

Febres intermittentes passim et nonnullae putridae, diarrhoeae quam plurimae; morbus autem colicus rarior solito hac tempestate: haud pauci ophthalmia et tumore colli fauciumque correpti sunt.

Octobri.

Libs fere perpetuus flavit a 2. ad 13. Octobris, mercurio multum cadente; pluvia interim continua decidit: post boreas, aut euronotus, 27. adusque, scandente baroscopio et consequente apricitate; inde humidus auster gravem perpetuamque pluviam demisit.

Pluvia $\frac{2}{2}$. $\frac{3}{3}$. — $\frac{6}{6}$. $\frac{7}{7}$. $\frac{8}{8}$ — 10. 12. $\frac{13}{13}$. 20. $\frac{21}{21}$. 24.

Dig. Dec.

$\frac{28}{28}$. $\frac{29}{29}$. $\frac{30}{30}$. = 5.386.

AB. 1. 8. p. m. NNE 1. levis AB. 14. 9. p. m. NE. 2—15. NNE. 1—22. ENE 1.

♀ altitud. maxim.	16.	30,2.	NNE 1.	} media $29.5\frac{4}{31}$.
— — minim.	8.	28,8.	SW 2.	

Dies frigid.	16.	55.	NNE 1.	} media therm. altitud. $46\frac{16}{31}$.
— tepid.	2.	40.	SSW 2.	

Febres erysipelatodes et petechiales passim.

Novembri.

Pluvia adfuit perpetua, non tamen valde gravis, ad 9. diem Novembris, dum ventus ex austro plerumque fremuit maxime. Aër interea fuit humidus valde: tunc aquilo discussit paululum nubes, flectens inde varie ventus ad occidentem, per austrum recurbat tandem, donec orientem attigit, mutans interim assidue coeli faciem et barometri stationem: post vero deflectens ad septentrionem, rigidam invexit brumam coelumque serenum.

Pluvia 1. $\frac{''}{2}$. $\frac{'}{3}$ — $\frac{''}{8}$. 9. $\frac{''}{14}$. $\frac{''}{16}$. $\frac{'''}{18}$ — 20. 22. $\frac{''''}{24}$.

Dig. Dec.
25. = 3.535.

Procella 1. mane primo W S W — 15. Nocte. S b E — 18. h. 2. p. m. S S E. 4^x.

Levis AB. 22. Per magnus et vividus halo circa lunam 6. 10. p. m. S. 3. Maximus maris aestus 18. S S E 4^x.

♀ altitud. maxim. 30. 30,2. Malacia. } media 29.5 $\frac{25}{30}$.
— — minim. 25. 28,8. E S E 3. }

Dies frigid. 30. 72. rigidissimum gelu. } media therm.
— tepid. 7. 42. S S W 3. } altitud. 54 $\frac{24}{30}$.

Morbus pestilens inter boves. Coryzae et tusses sunt valde frequentes.

Decembri.

Ab initio Decembris subsedit sensim mercurius in baroscopio, multa ruente pluvia. Ventus fuit interim varius quotidie, aër autem maxime humidus, donec aquilo mutavit rerum faciem, geluque rigidissimum protulit et nivem; eaque borealis ventus, aut orientalis, continuabat ad ipsum anni exitum.

Pluvia $\frac{'}{3}$. $\frac{'''}{4}$. $\frac{'}{5}$ — $\frac{''}{7}$. $\frac{'''}{8}$ — $\frac{'}{10}$ — 12. Nix 17. 18. 21.

Dig. Dec.
23. $\frac{''}{24}$. $\frac{''}{25}$. = 2.273.; Nive excepta, eam namque totam non potui ullo modo colligere, cum cito impleverit vas recipiens, ibique congelata remanserit, avolante

reliqua: fuit autem ejus quantitas procul dubio haud exigua, cum alta fuisset undique sedecim saltem digitos.

♀ altitud. maxim.	15. 30,3. N 1.	} media 29.7 $\frac{4}{31}$.
— — minim.	8. 28,8. S b W 3.	
Dies frigidissimus	23. 75. NE 2.	} media therm. altitud. 64.
— tepid.	7. 52. S S W 3.	

Febres rheumaticae passim, et paroxysmi (F) asthmatici frequentes: quam plurimae tusses, eaeque saepe graves, sub finem mensis praesertim.

Dig. Dec.

Tota, quae decidit, pluvia hoc anno fuit 36.564.

Notationes.

(A) Aër fuit ita humidus forte, quod parum admodum gelu fuisset. Gelu certe atmosphaeram reddit siccam, condensando vapores, eosque terrae coagumentando; terra interim ipsa ita gelu constricta est, ut exhalationes impediat. Hoc in degelationibus est maxime conspicuum, ubi omne solum, quasi aqua perfusum, humescit, imo fere spumescit, data scilicet via vaporibus a calore subterraneo elevatis, at gelu ante ad terrae superficiem adstrictis. Hinc est, quod gelu diu durans terram fecundet, retentis nempe salinis et sulphureis halitibus, ut agricolae norunt: atque hinc forte post longum gelu, cum degelatio accedat, morbi epidemici oriuntur, ut observatur saepissime.

(B) Nonne hi maris aestus exundantes, partim fortasse, pendebant a maxima aëris levitate has in regiones incumbentis, qui maria nostra longe minus premebat, quam circumfusus oceanum, aquis nempe hic confluentibus ad aequilibrium restituendum, quoniam aquam inter et argentum vivum interest differentia, quod ad pondera, 14 ad 1 quam proxime, sequitur manifeste barometro in hac regione integrum digitum subsidente aquas debere hic quatuordecim digitos altius assurgere, quam ubi, ex proportionem dicta, major est atmosphaerae pressura. Annon porro hac ipsa de causa forte violentissime urgente,

disposis scilicet subito vaporibus aëreque pro tempore maxime rarefacto, columnae istae aquarum, quas *spouts* vocant, et immensi isti fluctus, quos *boars*, evehuntur nonnunquam, fulgetra namque semper fere haec comitantur phaenomena, quae momentaneum quasi vacuum faciunt? Haud semel certe memini montem quasi aquarum, quem *a boar* hic vocant, perbreve intra horae quadrantem, imo multo minore temporis spatio, inundasse altitudinem perpendiculararem pedum saltem duodecim, atque mox reces- sisse penitus: quod vix forte ulla alia ratione explicari potest.

(C) Humida valde frigidaque aëris intemperies semper gravedines, tusses et morbos a serosa collu- vie pendentes gignit, idque non solum perspirationem inhibendo, sed et insuper humiditatem noxiam, sale aëreo sive nitro gravidam, sanguini per ipsos cutis poros insinuando: nec dubito, quin ob has cau- sas tusses Britannos nostros longe magis infestent, quam Gallicum, aut Hesperium populum, qui sicciore gaudent et tepidiore atmosphaera. An aër ipse qui- dem corpora nostra subire potest sub aëris forma, dubito; per cortices ¹⁾ autem plantarum, imo arborum, penetrare certum est. Extra omne dubium vero aërea humiditas cutis poros permeat; nec mirum, quippe durissima ligna et saxa penetrat. Plura sane experimenta hanc aërei humoris attractionem confir- mant; et quid quaeso huic sit magis impedimento, quam terebinthinae, aut argenti vivi exhalationibus, quae vel intimum intrans corpus ²⁾? Juvenis quidam sanus, jejunió et labore confectus, spatio unius noctis octodecim uncias imbibit per poros. Hoc, etsi non tanta quantitate, notant saepissime, qui cursibus prae- sunt equestribus, ubi jejuniis ad certum pondus red- igendi sunt equisones.

Tria hinc in regenda valetudine consectoria du- cantur: 1. Ut jejunus nemo, nec fatigatus admodum, contagioso se committat aëri, aut febre maligna, aut pestilente correptos invisat: pluribus, imo medicis hoc fuisse exitio memini: tunc enim e facili efflu- via morbida accipiunt.

1) Hales, *Vegetable Statics*, cap. 5.

2) Jacob. Keill, *Medicin. static. Britann.*

2. Cavendum est maxime, ne quis diu in aëre inquinato versetur. Methodici olim, teste CAELIO AURELIANO¹⁾, vel cubiculi aërem medicabant: plurimum utique interest, an subfrigidam respirat auram ardente laborans febre, an aestuosam, liberam, an densam nimis: ideo, jubente CELSO²⁾, in amplo conclavi tenendus est; si id quidem non est, eluceat modice focus, quo per cæminum impura et morbida mephitis eliciatur, quae diu aliter stagnans magis magisque in horas pestifera redditur; atqui hoc modo perflabile servetur cubiculum tutissime.

Hinc porro vides, quanto discumbis periculo cum impuro lecti socio. Quot tabidos hac de causa factos novi, sanissimos olim! Quantum hinc cavenda lecti consortio! Quantum hinc marcet formosa puella sicco admota seni, dum ille vigescit! Nec melior potuit inveniri modus refocillandi decrepitum Judaeorum regem, David, quam consulendo, ut illum in sinu foveret perpulchra Sunamita virgo.

(D) Ex humida valde et minus elastica aëris constitutione sanguinis lentor nimius producitur facile; unde circulatio per vasa minima haud expedita, per majora autem debito rapidior, eaque aucta plurimum a suscepto frigore, perspirabile subito reprimente. Unde paroxysmus sequitur febriculosus, qui tamen brevi facessit, amotis nimirum repagulis, et consequente sudore, nisi aut sanguis sit lentus valde aut viscidus: tunc enim vel putrida ac lenta febris, vel ardens ac vehemens, subsequitur, prout nempe fibrarum tonus, magis minusve elasticus, et status humorum disposuerit. Quamobrem monerem tirones medicos, ne nimium forent in exhibendo corticem Peruvianum, alexipharmaca et salia volatilia, praepropere, in ipso praesertim initio febrium intermittentium, nec nisi post debitas, prout fuerit opus, evacuationes: error namque talis haud raro pleuritides et peripneumonias arcessit, aut febrem cum delirio, vel comate, continuam. Febris utique intermittens raro aliquem jugulat; si tamen ex ea facta est continua, in malis aeger est, monente CELSO, lib. III. cap. 15. ad finem.

1) Lib. II. cap. 36.

2) Lib. III. cap. 7.

In primis ideo accessionibus vix aliquid aegro necesse est, nisi ut sorbeat affatim potum aliquem diluentem, tepidum; quod et horrorem discutit, et vomitum, si urgeat, promovet, finemque tandem febrili paroxysmo facit, sudores eliciendo: ad quod idoneum est maxime, ut aeger se in lectulo contineat, durante paroxysmo. Tunc demum febre bene finita, ex medicamento vomat, alvum purget denuo, aut saltem ducat, si cita ante non fuerit; tunc enim, rhabbaro exhibito prius, eam comprimere licet.

Multum utique facit ad omnigenas febres extinguendas, post debitam, si sit necesse, sanguinis missionem, primarum viarum a putrida cacoehymia purgatio. Neque hoc solum modo prodest vomitus, sed et ipsa ejus actio obstructions, vel in ipsis corporis penetralibus, reserare apta est: ad utrumque igitur scopum eum provocare utile est; id ipsum quippe febres quasdam intermittentes saepe curavit.

Post secundam tertiamve accessionem quod genus febris sit scire licet, atque exinde medicinam aptare idoneam, in qua jure merito primum obtinet locum cortex Peruvianus: at nescio quo fato, utcunque seduli fuerimus in isto eligendo, ad has febres abigendas opinione longe minus profuit, nisi primo cinabari, camphora, myrrha, post stomachicis aromaticis et chalybeatis adjutus. Tunc equidem mercurii alkalizati usus mihi haud innotuit, quem paulo post tamen mecum communicavit optimus ille celeberrimusque medicus, D. D. CHEYNE: hanc vero mercurii praeparationem ad plurimos morbos maxime efficacem esse, millies inde inveni. Maximam profecto vim habent mercurialia contra sanguinis lentorem et obstructions vasorum; imo sine stimulo salino praeparata non solum in febribus intermittentibus esse utilissima, sed et in pleuriticis, peripneumonicis et rheumaticis, post debitam sanguinis missionem, plurimum prodesse novi: dum enim lentos attenuant humores, parum interim rarefaciunt sanguinem, aut exagitant, etsi pondere suo momentum ejus multum adaugent. Acutissimus JURINIUS¹⁾ demonstravit olim, gravitatem globuli sanguinis rubri ad gravitatem seri, ut 1126 ad 1030: atqui tantae potissimum gravitatis effecti videntur globuli, ut

1) Transact. philosoph. Anglic. No. 361.

seri tenuitatem conservarent, et sanguineos tubulos praestarent meabiles; at cum magna adsit tenacitas humorum, et obstructio vasculorum pertinax, iis utique utendum est, quae multo majore pollent momento.

Sub finem vero harum intermittentium stomachica chalybeata et austero-aromatica juvabant maxime, quæ sine tumor pedum oedematosus semper, et recidivæ febres accedebant saepissime; imo cum morbus ex toto discussus fuisset, ad recidivam præcavendam commodum erat omnino, die scilicet octavo, vel decimo post, corticem Peruvianum et martiata stomachica resumere, ad paucos saltem dies. Nonne ideo eadem hæc, subinde assumpta, perbona sint ad prophylaxin, dum aër nimis humidus et parum elasticus sanguini lentorem inducit et vim fibrarum enervat, idque præcipue debilioribus, ac systasi nervorum infirma affectis? Hæc utique methodus mihi optime cessit in hystericis et hypochondriacis saepissime. Hoc forsitan haud absurdum erit monitum iis, qui haud prospera valetudine gaudent, aut illis, qui eorum sanitati prospiciunt. Delicatulis ac mollitiis fluentibus haud injucundum, nec forte inefficax antidotum erit malum aurantium Hispalense tostum, e vino rubro generoso, post debitam infusionem.

Nihil sane ad febres intermittentes eradicandas facit magis, quam frequens vomitio, præcipue ubi nausea et vomitus urgent, quod in his fere accidit semper: dum namque stomachus, seu muco acido obrutus, seu biliosa colluvie, languet, quasi vas iners, fermento imbutum putrido, ingesta omnia corrumpit: hinc perpetuus morbi fomes, donec perpurgatur ventriculus. Ad movendum autem vomitum vel decoctum radicis ipecacuanhae, vel infusio ex vino, exhibetur tutissime; si vis aliquid fortius, vini benedicti cochleare unum alterumve adjici potest. Perperam vero, quod suadent nonnulli, oleosa aut immensa subtepidæ potione sollicitatur, quarum prior oblinat potius quam deterget ventriculum, eum altera onerat nimium: imo saepe adeo non juvant immanes isti haustus, ut, stomachum nimio plus distendendo, vim ejus constringentem omnemque actionem perdant omnino. Longe igitur longeque rectius promovetur vomitio modica potione tenuis infusus florum

chamaemeli, sub finem vero vini rubri cum aquae dimidio, duplo aut triplo, prout res exigit, in quo lene aliquod aromaticum sit incoctum: sustentat hoc quippe totius corporis vires, et naturalem ventriculi potentiam erigit plurimum, ita ut, quidquid plicis suis inhaeret, exprimat, se nempe corrugando validius, adeoque tandem ventriculi tunicas corroborat, ut multo minus postea sit obnoxius illuviei nocenti. Hinc fit, quod vomitus ex vino rubro austero et aromaticis parato tantum arthriticis prosit, ubi morbus stomachum occupaverit.

Provocabant olim Romani¹⁾ luxuriae causa vomitum, quidni nos sanitatis? Quandoquidem vix aliquid subest periculi, modo descripta excitetur methodo, et post debitam, si commodum est, missionem sanguinis: nam sive plus est injectum, quam quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur nos oportet; sive jam corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via primum expelli potest, ejicere. Haud alio utique modo expurganda est colluvies stomachi biliosa aut pituitosa, multorum sane morborum origo et fomes: quidquid enim prima digestionem corrumpitur, haudquaquam emendatur in secunda concoctione, adeoque qualis efficitur chylus, talis fit sanguis.

Nec solum corporis vigorem conservat purus firmusque stomachus, sed et animi etiam acumen: ideo CARNEADES²⁾ academicus, scripturus adversus stoici ZENONIS libros, superiora corporis candido helleboro purgavit. Perpauci sane philosophi ex Apicii schola prodire. Vix aliquid certe cerebro officit magis, quam ingluvie distentus venter.

Audi HORATIUM³⁾, haud omnino Pythagoricum

— *Quin corpus onustum*

*Hesternis vitiis animum quoque praegravat una,
Atque affigit humo divinae particulam aerae.*

1) Celsus, Lib. I. cap. 3.

2) A. Gellii noct., lib. XVII. cap. 15.

3) Sermon. lib. II. satir. 2.

Qui secum reputat nervi intercostalis et paris vagi sive octavi longas ambages, implexus, ramusculos, horumque concentum atque consensum, quorum alteruter veneno aut acri aliquo tactus, vomitum ciet illico; qui porro spectat, actione vomitus omnem intendi nervum, omnemque concuti fibram: idoneus solum est iudex, quibus in morbis, quaque sub conditione, excitanda sit vomitio. In pluribus haud dubie utilis est admodum, cum et omnes corporis humores attenuet omnesque promoveat secretiones.

(E) Haud ita multum in medendi methodo mutavi, ni quod opportunum esse invenerim medicamentis supra laudatis addere elixir vitrioli, et aquas Spadanas aut Pyrmontenses haurire quotidie. Nec poenitendo utique eventu tunc temporis balneum frigidum commendavi, praecipue convalescentibus ab intermittente rebelli, ad fibrarum nempe tonum restituendum et humores lentos comminuendos. Hinc didici tandem, quantum potest tale remedium, ubi vix alia proficit methodus, idque nonnunquam in pertinace quartana: novum hoc forsitan et inauditum, mihi vero probe expertum.

(F) Dum subsolanus afflat, seu boreas, aër et elasticus valde et gravis evadit, plerumque porro frigidior; solito magis ideo distendit premitque pulmones: quin etiam atmosphaera ponderosior externum corporis habitum comprimit, et, si fit frigidior, nervos fibrasque cutaneas constringit: minus hinc sanguinis εἰς τὰ ἔξω, εἰς τὰ ἔντεα vero ejusdem congestio, et proinde motus rapidior. Non mirum ideo, si infirma pulmonum crasi laborantes talem aëris constitutionem male ferunt, vesiculis nempe pulmonalibus aëre distentis nimium, vasculis sanguiferis cruore. His de causis quam plurimi, vento ad orientem vergente, certo certius fere asthmatis paroxysmo corripuntur. His praecipue asthmaticis convenit sanguinis missio, imo dyspnoea urgente maxime necessaria est omnino; tunc lenia antiphlogistica purgantia, gas sulphuris, acetum et oxymel scilliticum, ex posca, mulso aut potu tenui subacido, paroxysmum solvunt: porro pedes demittere in balneum ex aqua tepida hisce auxilio est, humores alliciendo ad partes inferiores Novi virginem elegantem uno alterove

die ante menstrua gravi spiritus difficultate corripi solitam, cui hoc certum semper subitumque attulit levamen.

Pituitosis contra humidisque asthmaticis vomitoria, epispastica, volatilia, purgantia, fortiora et detergentia acriora opitulantur.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1729.

Januario.

Ineunte et exeunte Januario aër fuit frigidus valde, venti aquilonares, permagna elevatio barometri, nebulae saepe densissimae et nonnunquam foetidae, gelu frequens et rigidum valde. Medio autem mense, subsidente mercurio, pluvia ventusque varius, qui ab occasu vergebat plerumque ad septentrionem. Ad finem orientales venti aërem desiccabant plurimum, quamvis fuerat ante multo humidior.

Pluvia 4. 12. $\overline{13} - \overline{16}$. 19. $\overline{21}$. Nix 7. nocte
Dig. Dec.
= 0.900.

AB. permagna die 6. h. 11. noctis ENE. 1. lucidam quasi nubem observavi, die 14. h. 9. p. m. inter orionem, taurum et os ceti, coruscantem undique radiis vibrantibus, lucidissimis, etsi ne vel minima alibi exstiterunt signa luminis borealis, ista nocte.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 9. 30,4. Malacia.	}	media 29.9 $\frac{10}{31}$.
— — minim. 14. 29,1. WNW 2.		
Dies frigidissima 1. 74. ENE 1.	}	media therm. altitud. 61 $\frac{1}{31}$.
— tepid. 19. 52. WNW 1.		

Tumor faucium anginosus et tusses valde frequentes; perniones, etiam inter adultos, frequentissimi: pleuritides et febres rheumaticae passim. Praelarga sanguinis missio pleuriticos juvabat maxime potusque multus emolliens. Eadem omnino methodus

rheumaticis auxiliabatur. Atroces vero artuum dolores plurimum levabant fomenta tepida laxantia, admota subinde.

Februario.

Initio Februarii baroscopium indicavit 30. 2, flante septentrione; post diem 7. ventus ab occidente venit, flectens modo ad austrum, mox quoque ad arctum, pluvia cadente: a 14. ad finem usque flatus perpetui ac saepe vehementes ex oriente frigidam siccamque atmosphaeram fecere, surgente plurimum mercurio.

Dig. Dec.

Pluvia 4. $\frac{''' }{7.}$ $\frac{' }{9.}$ $\frac{' }{10.}$ — 12. Nix 5. 14. 24. = 1.814.

Ventus turbineus 23. 24. Fulgura 9. h. 8. p. m. S W b S 3.

(A) Spiritus thermometri Hawksbyani saepe ad 66 hoc mense subsidebat, cum tamen vix ulla uspiam visa fuerit glacies, a 17. ad 21. praecipue.

☿ altitud. maxima 25. 30,3. E 3. } media 29.7 $\frac{2}{28}$.
— — minima 10. 29,1. W 3. }

Dies frigid. 6. 71. N 1. } media therm. alti-
— tepid. 9. 56. S W b S 3. } tud. 62 $\frac{18}{28}$.

Graves rheumatismi et arthritidis paroxysmi, qui multo magis quam solito excruciant. Tusses siccae, laboriosae, frequentes sunt. Sanguis, e quocunque fere detractus, est crassus valde et perpaululum seri habet; ubi febris aliquid accessit, admodum est viscidus. Pleuritides tamen ac peripneumoniae non aequae frequentes sunt, ac quis exspectaverit. Multi adhuc asthmate laborant, et plurimi, imo adulti, per-nionibus vexantur.

Martio.

Frequens perflavit aquilo ad 14. usque Martii; 15. fremuit vultur, plurima ruente pluvia; 16. ad 17. boreas furebat maxime; sub finem lenior spirabat ab occidente ventus, cadente mercurio: vehementissimus autem aderat turbo e septentrione 24. circa meridiem. Aër fuit siccus et frigidus.

Pluvia $\overline{1}$. 12. 13. 14. $\overline{15}$. 16. 22. $\overline{23}$. 24. 26. 27. 28.

Dig. Dec.

30. 31. Nix. 11 = 2.092.

Rigidum gelu 10. — 13. Ventus plerumque NE.
Procellae 16. 17. 24.

‡ altitud. maxim. 17. 30,2. NNE 3^x. } media 29.7 $\frac{7}{31}$.
— — minim. 15. 29,0. SE 3^x.

Dies frigid. 11. 66. N 1. } media therm. altitud. 54.
— tepid. 31. 49. WSW 1.

Gravis adhuc saevit rheumatismus et arthritis; nec cruciatus magis obstinatos memini, nec arthritidem magis anomalam. Tusses orthopnoicae molestissimae plurimos corripunt, lenta saepe cum febre; sputa sunt maxime viscida et exscreatu difficillima. His, venae sectione peracta, potio larga, diluens, calida, detergentia dein ex oxymelle scillitico, gum. ammoniaco, flor. benzoës, etc. opitulantur, epispasticis non raro admotis. Nihil magis fuit tussi levamento, nihil tutius, elixir. asthmat. le Mortii et pilul. Mathaei. At hic notandum, quod perpetuum esse debet, ubi attenuantia et volatilia libere exhibentur, et vesicatoria iterum atque iterum applicantur, multis diluentibus utendum est: lymphæ dissipatur aliter, cruor vero incrassatur nimis et acrior evadit, unde necessario inflammatio et febris augentur.

Aprili.

Siccus fuit et tenuis aër durante Aprili, ac saepe frigidus, imo die 13. ipsa glacies: ventus ab oriente plerumque, medio quidem mense ad septentrionem flectens, sub finem vero ad austrum. Statio baroscopii alte manebat ab 11. ad 29. Magna roratio, ac pruina nonnunquam a 13. ad 19., coelumque serenum.

Pluvia 1. 2. 7 — $\overline{10}$. $\overline{25}$. 27 — $\overline{30}$. = 1.692. Dig. Dec.

AB. 11. 10. p. m. NNE. 2 — — levis 21. NW 1.
Procella 9. nocte SE. — 25. ESE.

‡ altitud. maxim. 16. 30,1. ENE 1. } media 29.6 $\frac{14}{30}$.
— — minim. 25. 29,1. ESE 4. }

Dies frigid. 13. 57. EbN 1. } media therm. altitud. 46 $\frac{29}{30}$.
— tepid. 29. 40. SSW 1. }

Erysipelas et pustulosa febricula frequens. Variolae passim. Tempestas infesta tabidis, his praecipue, qui, elapsis mensibus febre lenta pulmonaria correpti, ad phthisin olim fuerant proclives.

Majo.

Hujus mensis initio, labente barometro, pluvia frigidaque tempestas; die 8., bene mane, etiam stagna glacie fuere adstricta, vesperi autem ejus diei fulgura saepe, at sine tonitru prorsus. Coelum deinceps varium variusque ventus; a 16. ad finem usque aquilo saepe, subsolanus saepius, mercurius sustulerunt, atmosphaerae porro siccitatem et apricitatem reddiderunt.

Pluvia $\frac{''' }{3} - \frac{'}{5}$. 6. 10. $\frac{'}{12}$. 14. 19. 20. $\frac{'}{24}$. = 1.560. Dig. Dec.
Levis AB. 6. 10. p. m. Nb W 3.

‡ altitud. maxim. 8. 30,0. NW 1. } media 29.6 $\frac{13}{31}$.
— — minim. 5. 29,1. WSW 3. }
Dies frigid. 8. 54. WNW 1. } media therm. alti-
— tepid. 28. 35. EbS 1. } tud. 41 $\frac{26}{31}$.

Febres peripneumonicae et erysipelatosae. Variolae, ac febriculae cum pustulis rubeolosis, vulgo *the chicken-pox*, passim, tumores quoque pedum urentes, at recedentes brevi.

Junio.

Nulla fuit baroscopii elevatio notabilis toto Junio: medio quidem mense statio humilis, haud exigua tunc ruente pluvia. A 12. ad 23. aër erat valde crassus ac humidus, dum Africus saepe afflabat, intercurrente nonnunquam malacia: initio autem et fine subsolanus. Magna sub finem roratio.

Pluvia 2. $\frac{''' }{3}$. 7. 8. $\frac{'}{11}$. $\frac{''' }{12}$ — — 14. 16. $\frac{''' }{18}$. 22. = 1.662. Dig. Dec.

‡ altitud. maxim. 26. 29,9. N 1. } media 29.6 $\frac{3}{30}$.
— — minim. 13. 28,7. S 3. }
Dies frigid. 4. 40. E 3^x. } media therm. altitud. 32 $\frac{16}{30}$.
— tepid. 29. 29. E 1. }

Erysipelas et variolae epidemicae. Febres intermittentes, remittentes praecipue, lentae, nervosae, frequentes. Cephalalgiae et mania passim. Tusses inter pueros.

Julio.

Incipiente Julio serena satis effulsit tempestas; ventus orientalis isque velox admodum; a 4. die ad 10., saepe vehemens, sidente mercurio; inde ad austrum deflectens barometrum usque depressit, atmosphaera facta nebulosa ac humida valde: sub finem aliquanto resurgebat flante favonio. Rara fuit apricitas post diem sextum, etsi tempestas erat aestuosa valde.

Pluvia $\frac{7}{9}$. 9. 11. 16 — $\frac{18}{21}$. 21. 23. $\frac{24}{25}$. 27. 28.

Dig. Dec.
31. = 1.918.

Ventus turbineus et tonitru 7. nocte E. Fulgura 15. nocte.

☿ altitud. maxim.	3.	29,8.	EbN 1.	} media 29,4 $\frac{2}{3}$.
— — minim.	25.	29,0.	SbE 3 ^x .	
Dies frigid.	8.	36.	EbN 3.	} media therm. altitud. 28 $\frac{22}{30}$.
— aestuos.	22.	22.	Malacia.	

Variolae multos invadunt. Porro toto hoc mense febris putrida, lenta, sub finem remittens, tandemque intermittens, fuit maxime epidemica in hac regione. Caput, stomachus et lumbi laborabant potissimum, quasi ingruentibus variolis, magna cum oppressione pectoris, suspiriis et gravi languore: talis forte affectus nomen dedit feбри variolosae SYDENHAMI ¹⁾. Pueri, juniores, feminae, infirmiores, hac febre praecipue fuere correpti. Sanguis eorum detractus raro viscidus erat; urina cruda plerumque, ac subtenuis, cum cineritia, mucosa et imperfecta hypostasi saepe, quasi ex polline farraceo, ὑπόστασις κρηνώδης HIPPOCRATIS: quo sedimentum perfectius, eo major spes salutis effulsit. Lingua, non arida valde, glutinoso quodam et subfusco obducta fuit mucore. Sub morbi finem diarrhoea aut cruenta nonnunquam dysenteria,

1) Sect. III. capit. 3. [Nostrae collect. Vol. I. p. 135. seqq.]

praesertim si vomitus non fuerat initio arte promotus, urgebat maxime, imo quibusdam erat exitio. Rubrae autem petechiae, pustulae miliares, rubrae, urentes, aut graves erumpentes sudores morbum saepissime solvebant penitus.

Venae sectio raro, nisi morbi initio, profuit; vomitoria vero erant pernecessaria: epispastica dein frequentia, et gradatim admota, lenia interea cardiaca, cinnabar, paregorica, sero lactis Canariensi et potione diluta, subacida, largius epotis, fuere valde utilia. Quamprimum coctionis signa, urina nempe subsidente et remittente febre, apparebant, cortex Peruvianus juvabat apprime. Sin autem statu morbi coma aut delirium accesserint, opus fuerit extemplo cucurbitulis scarificatis, humeris cervicibusque affixis, sanguinem detrahare, applicando mox epispastica pone utramque aurem praecipue aut capiti deraso, injecto protinus enemate laxante.

Utcunque lenia purgantia, ex rhabarbaro potissimum, reliquias putridas sub finem expurgabant percommode; drastica tamen, aut aloetica, pestiferos omnino habuerunt effectus: quorum nempe usu intempestivo vim magnam sanguinis dejectam vidimus et horrenda excitata tormina: imo post catharsin, etsi valde lenem, haustus paregoricus erat omnino necessarius.

Quamplurimi hoc morbo correpti fuerunt, pauci vero periere.

Augusto.

Parum utique pluviae durante Augusto; initio quidem et sub finem aliqua decedit, tunc quoque e madido noto crassus influxit et valde humidus aër. A 10. ad 24. fervida ac aprica tempestas, subsolano plerumque afflante placide. Haud insignis erat elevatio aut depressio barometri hoc mense.

Dig. Dec.

Pluvia 1. 3. 5. 6. 9. 24. 26. 27. 29. 31. = 1.002.

Magna saepe roratio mense medio. Tonitru e longinquo ab occidente 20. 23.

♀ altitud. maxima	16. 29,9.	EbN 1.	} media 29.6.
— — minima	6. 29,2.	WNW 2.	
Dies frigid.	8. 37.	NNW 1.	} media therm. altitud. 28 $\frac{8}{30}$.
— fervid.	23. 18.	Malacia.	

Febris epidemica perdurat adhuc: medio autem mense pustulae rubrae, miliares, longe erant frequentiores, quam mense proxime elapso. Variolae mali admodum moris saeviunt. Scabies jam plurimos infestat, eos praecipue, qui ab epidemica febre convalescerant.

Septembri.

Hoc mense ruebant vapores, quos fervor aestatis excitaverat, in pluvias nempe graves et perpetuas resoluti; aër interim erat maxime crassus ac humidus; rara apricitas; barometer demissus valde; vulturnus fere assidue a 2. die ad 16., isque non raro vehemens; exinde ad finem usque libis furens saepe.

Pluvia $\frac{''' }{1.}$ $\frac{'}{4.}$ $\frac{''}{6.}$ $\frac{''' }{12.}$ 15. $\frac{''' }{16.}$ — $\frac{''}{19.}$ 21. $\frac{'}{22.}$
 $\frac{''}{23.}$ — $\frac{''' }{30.}$ = 6.498. Dig. Dec.

Procella 8. nocte. SEbS — 21. SSW — 22. WSW. Turbo 10. EbN. AB. 12. EbS.

¶ altitud. maxim. 3. 29,5. EbN 1. } media 29,2 $\frac{1}{4}$.
 — — minim. 16. 28,7. SSE 3. }
 Dies frigid. 23. 42. WSW 2. } media therm. alti-
 — tepid. 1. 28. W 1. } tud. 32 $\frac{1}{4}$.

Variolae adhuc malignae grassantur maxime cum maculis purpureis, saepe etiam nigris, interspersis. Statu morbi pustulae nigrescunt, aut crudo diffuunt ichore. Crustae nigrae diu admodum, etiam convalescentibus, adhaerescunt. Crisis in confluentibus difficillima, nec febris saepe finis est nisi post 17., saepe non nisi post 21. diem, vermibus persaepe ex alvo dejectis. (B) Febris epidemica etiamnum perdurat, rarius autem.

Octobri.

Initio pluvia, tunc apricitas, surgente mercurio; derepente autem cecidit: a 15. ad 24. pluvia perpetua. Vento subinde ex plagis australibus furente: a 24. tamen ad ipsum finem inter boream et vulturnum constitit, parca cadente pluvia.

Pluvia $\overset{''''}{1}$ — $\overset{''''}{5}$. 6. 9. $\overset{'}{11}$. 12. 15. $\overset{'}{16}$ — $\overset{''}{19}$. $\overset{''}{20}$. $\overset{''''}{22}$.

Dig. Dec.
 $\overset{'}{23}$ — 26. 31. = 3.985.

Procella 11. nocte. SW — gravis cum fulgure et tonitru 19. nocte. SSW — mane ESE. Grando 12. 20. 21. AB. 14. NW 1.

♀ altitud. maxima 8. 30,0. Malacia. } media 29.4 $\frac{26}{27}$.
 — — minima 19. 29,0. SSW 4. }
 Dies frigid. 14. 55. NWbW1. Pruina mane. } media therm.
 — tepid. 9. 34. SW 3. } altitud. 43 $\frac{18}{27}$.

Saeviunt adhuc variolae epidemicae, non hic solum, sed undique fere, eaeque saepe malignae et atrae, quarum crustae nigrae, diu adhaerentes, faciem deturpant maxime.

Febris secundaria solito vehementius urget ac perdurat diutius, non raro ad vigesimum usque diem et ultra, pluresque sub tartara mittit. Ad hanc vero arcendam nihil successit felicius, nihil optatius, repetitis cathartics, adjecto interdum calomelane, pargoricis vero interpositis subinde. Hoc non solum in carissimis meis liberis expertus sum, sed in quamplurimis aliis, faustissimo utique eventu: sane vix ulla alia medicina profecit.

Qui vult de hoc argumento plura, adeat epistolas viri, dum viveret, undique perdocti, JOANNIS FREINDII, nec non illustrissimi RICHARDI MEADII, aliorumque doctissimorum medicorum, una conscriptas: etiamque, si non pigebit, quae et ipse ¹⁾ de hac re olim diserui.

Vix quidquam profecto in his variolis magis funestum observavi, quam rigores accedentes, aut horrores, in ipsa morbi ἀκμῇ: symptomata utique in isto morbo, isto tempore, atro semper carbone notanda.

Febris lenta, nervosa, jam fere cessavit penitus.

Novembri.

Totus mensis fuit procellosus admodum ac maxime pluviosus; libs saepe furebat et auster: hinc

1) Act. philosoph. Anglic. No. 390. et infra.

baroscopium subsedit plurimum. Maximae sunt inundationes undique.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$ — $\frac{4}{4}$. 6. $\frac{7}{7}$. $\frac{8}{8}$. $\frac{9}{9}$. $\frac{11}{11}$ — $\frac{13}{13}$ — $\frac{16}{16}$. $\frac{18}{18}$.
Dig. Dec.
 $\frac{19}{19}$. 20. $\frac{23}{23}$. $\frac{24}{24}$. $\frac{25}{25}$. $\frac{26}{26}$. 27. $\frac{30}{30}$. = 6.333.

Procella 2. S S W—6. nocte. S W—18. et 19. nocte. S S W 24. nocte. S b W—27. multo mane W N W. Magnum lumen boreale 5. h. 10. p. m. W N W 1.

♀ altitud. maxim. 22. 30, 2. W N W 1. } media $29.4\frac{26}{29}$.
— — minim. 25. 28, 7. S W 3. }

Dies frigid. 21. 56. N W 1. } media therm. altit. $47\frac{14}{29}$.
— calid. 3. 40. S S W 3. }

Variolae epidemicae adhuc. Febricula catarrhalis cum importuna tussi, levi dispnoea, anorexia, languore et doloribus rheumaticis, saevit passim; cum autem solito vehementior est, in notham abit pleuritidem aut peripneumoniam: at e facili abigitur plerumque missione sanguinis ac emetico leni, unum alterumve postea applicando epispasticum, et tunc exhibendo diluentia, blanda sudorifera, papaverina etc. inter quae sp. volat. oleos., C. C., elix. asthmat. e sero lactis Canariensi diluto, tepido, profuerunt maxime.

Decembri.

Perduravit nimbose valde et pluvia tempestas diem adusque 10. Decembris, libanoto fremente; inde vero fortis ab oriente ventus mercurium erexit plurimum, sudo nonnunquam consequente: a 19. deflexit rursus ad austrum per aliquot dies, et multa pluvia cecidit. Ad finem mensis apricitas. Aër per totum crassus maxime et humidus ac solito tepidior, nempe ut in superiore mense fere.

Pluvia $\frac{1}{1}$ — $\frac{3}{3}$ — $\frac{5}{5}$ — $\frac{7}{7}$ — $\frac{9}{9}$. 11—13. 18—20. 21.
Dig. Dec.
 $\frac{23}{23}$. $\frac{24}{24}$. 25. 28. = 4.180.

Grando vehemens 3. a. m. Nix. 16. ENE 1. Gelu 15. 16. Procella 3. nocte. S W—5. S S W. Permagus maris aestus 8. S S W 3.

§ altitud. maxim. 16. 30,2. E N E 1. } media 29.6 $\frac{2}{30}$.
 — — minim. 1. 29,0. S W 3. }
 Dies frigid. 16. 63. } media therm. altitud. 51 $\frac{17}{30}$.
 — tepid. 8. 44. S 2. }

Tusses, febris catarrhalis et variolae adhuc epidemicae: mania solito frequentior.

Tota pluviae quantitas anno 1729. Dig. Dec. 33.055.

Notationes.

(A) Haud raro equidem notavi, verno praesertim tempore, glaciem, etsi thermometer Hawksbyanum fuit ad 55 solum; media autem hieme nullam, cum tamen ad gradum 65. et ultra descenderit: quod quidem, Februario elapso, diem inter 17. et 21. contigit: tunc enim vix ulla, vel levissima, glacies erat, quamvis atmosphaera erat valde frigida, ventusque fortis ab oriente spiritum thermometri depresserat ad 67 usque. Notante clarissimo CYRILLO, Act. philosoph. Anglic. no. 424 et 450, cum spiritus therm. Hawksbyan. est ad 55 tantum, gelu adest Romae plerumque. Gradus adeo frigoris, quo glacies producitur, non videtur fixus et certus¹⁾: quod sane haud leve argumentum est, congelationem non a sola privatione motus aut caloris pendere²⁾.

(B) Annon humida calidaque temperies aëris, aestate praegressa, fibras relaxando plurimum sanguinem atque lympham ad lentorem nimium disposuerat, olea vero salesque corporis ad acrimoniam justo majorem, idque praecipue cum et istis accesserit atmosphaerae pressura solito plerumque minor? Estne ergo manifesta satis febris hujus et variolarum malignarum, una grassantium, causa?

Per talem atmosphaerae constitutionem morbi contagiosi haud dubio propagantur maxime; tunc enim latrinae, mephitides et putrida omnia, longe pejus

1) Vide Prolegom. p. 13.

2) Vide Prolegom. p. 11.

foetent: imo animalium caro, bubula scilicet, aut ovilla, longe citius corrumpitur, quam sicco durante ac frigido aëre, qui impura et morbida effluvia excitat altius dissipatque. Cum vero circumvolitent, imo quasi terrae superficiem circumvallent, quantitate multo majore hauriuntur, non solum ipso cum spiritu, sed et per omnes etiam corporis poros: neque enim jam atmosphaerae pondus idoneum et debita fibrarum vis satis valide impellunt humores aut contagia propellant: quo plus virus autem excipitur, eo peiores edit effectus. Frigida contra, vel procellosa tempestas, aut contagem arcet, aut pestilentem dispellit auram.

Quin etiam perdurante aëris constitutione calida ac humida humores ipsi corporis lentorem nimium contrahunt et acrimoniam, unde contagii vim tunc accipiunt promptius. Multum utique facit instans sanguinis status ad promovendum aut arcendum veneni effectum. Hunc vipera mordet aut rabidus canis, illumque itidem; alterum cita mors abripit, alter vix quidem aegrotescit. Hinc hiberna frigora non solum febribus contagiosis obstant, quatenus aërem faciunt puriorem, sed et fibras fluidaque corporum nostrorum corroborando minus obnoxia pestilitati reddunt: atque ideo quoque medicamen, quod hoc efficere potest, quale quidem est cortex Peruvianus cum alexipharmacis idoneis et stomachicis, optimum procul dubio prophylacticum erit. Ego uti soleo tinctura quinquinae cum cortice aurantiorum Hispalensium et radice serpentariae Virginianae ex vino Hispanico, aut spiritu vini Gallici.

locumque animarum caro, debiles, adfectus, aut
 ovilla, longe citius corrumpitur, quam siccis humore
 ac frigida aëre, qui impuro et moribundis effluviis exis-
 tat citius dissipatur. Cum vero elevari videretur, in
 quasi terrae superficiem elevari videretur, quantitate multo
 majore hauriuntur, sed per omnes citius corporis poros, acque eum jam
 atmosphaerae potius libere et debite libram vis
 salis valde impellunt humores aut contagia propel-
 lunt: per omnes citius corporis poros, acque eum jam
 effectum. Frigida aëre, vel procellis tempestas,
 aut contagia aëre, aut contagia aëre.

DE AËRE

ET

MORBIS EPIDEMICIS

anno 1730.

Januario.

Incipiente anno insignis barometri altitudo sudum
 fecit coelum et borea assidue perflante frigidum: at-
 mosphaera interim fuit tenuis et sicca, at nonnun-
 quam glacialis quaedam nebula omnia gelu quasi in-
 crustabat, die 12. potissimum. Sub finem mensis,
 vergente ad occasum vento, decidit mercurius; ad
 ipsum vero finem resurgebat, quod serenitatem re-
 duxit et gelu.

Dig. Dec.

Pluvia 14. 17. 20—24. 27. 28. 29. Nix. 4. = 0.666.

‡ altitud. maxim. 10. 30,6. ENE 1. } media 30.0 $\frac{5}{30}$.
 — — minim. 28. 29,4. SW 3. }

Dies frigid. 12. 70. Malacia. } media therm. altit. 59.
 — tepid. 28. 52. SW 3. }

Variolae saeviunt adhuc, haud tamen ita leta-
 les. Febris catarrhalis plures adhuc infestat. Par-
 oxysmi graves asthmatici frequentes.

Februario.

Durante Februario ventus ab occidente aut me-
 ridie frequens pluviam demisit et baroscopium;
 exeunte autem mense aquilo glaciem, grandinem,
 nivem, miro quodam modo, pulchra nempe apricitate

intercurrente subinde, maxima cum aëris tenuitate et siccitate, induxit, delabente tamen usque barometro.

Pluvia 2 — $\frac{''' }{4}$ — 6. $\frac{'' }{8}$. $\frac{'}{11}$. $\frac{'}{13}$. 15. 16. 18. 20.
Dig. Dec.

Nix. 8. — perpetua 27. Grando 14. 24. = 2.315.

Lumen boreale permagnum 23. h. 9. p. m. Nb E 1.

‡ altitud. maxim. 1. 30,1. Eb N 1. } media 29.5 $\frac{23}{28}$.
— — minim. 27. 28,8. ENE 2. }

Dies frigid. 1. 66. Eb N 1. } media therm. altit. 52 $\frac{15}{28}$.
— tepid. 20. 48. W 1. }

Variolae adhuc epidemicae, sed distinctae, et raro mortiferae: pleuritis et peripneumonia passim. Morbi colici graves sub finem mensis, ab eadem forte (A) causa, quae fuit pleuritidis: utrisque enim missio sanguinis profuit maxime, cruorque aequè viscidus e colicis, ac e rheumaticis, aut pleuriticis effluxit. Lenia tantum et antiphlogistica purgantia juvabant, nocebant prorsus drastica et medicamenta calidiora, imo horrenda saepe excitabant tormina, ac urinam supprimebant penitus: clysmata utique et fomenta emollientia inveni utilissima.

Martio.

A 4. Martii die 8. adusque auster nimbosus mercurium maxime depressit, plurima ruente pluvia; inde ad 15. nulla, nisi 10., afflante plerumque favonio: tunc cadente rursus barometro pluvia quoque descendit usque ad 21.: sub finem vero resurgebat barometer, licet ventus variabat quotidie.

Pluvia $\frac{'' }{3}$. $\frac{'' }{4}$. $\frac{'}{5}$. $\frac{'}{6}$. $\frac{''' }{7}$. 10. 15. $\frac{'' }{17}$. $\frac{'' }{18}$. $\frac{'' }{19}$ — $\frac{'' }{21}$.

Dig. Dec.
 $\frac{'}{25}$. 26. 28. 29. Grando 5. 23. = 3.432.

Levis AB. 9. h. 11. p. m. Malacia. Procella gravisque pluvia 6. sera nocte. SS W.

‡ altitud. maxim. 31. 29,9. N 1. } media 29.4 $\frac{12}{31}$.
— — minim. 7. 28,5. Sb W 3x. }

Dies frigid. 1. 63. NNW 1. } media therm. altit. 49 $\frac{22}{31}$.
— tepid. 13. 42. Malacia. }

Variolae adhuc epidemicae, at ruri maxime. Morbi colici graves passim, nec non peripneumoniae affectibus nervosis stipatae, sub finem mensis praecipue.

Aprili.

Ab ipso initio Aprilis ad 18. diem varia fuit coeli facies ac tempestatis, variante paululum subinde baroscopio: tunc subsolani afflatus nubes dispulere et pluviam, atmosphaera quoque sicca facta est et tenuis valde.

Malacia interfuit frequens hoc mense, plurimum noctu decidente rore.

Pluvia $\frac{3}{4}$. $\frac{7}{8}$. $\frac{9}{10}$. $\frac{11}{12}$. 13. $\frac{16}{17}$ — 18. = 1.258. Dig. Dec.

Tenuis glacies mane 20. Eb N 1. Levis AB. 1. Malacia — 3. WNW 1.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 20. 30,1. Eb N 1. } media 29.7 $\frac{10}{19}$.
 — — minim. 17. 29,3. WSW 2. }
 Dies frigid. 4. 52. NWbW 2. } media therm. alti-
 — tepid. 28. 37. Malacia. } tud. 43 $\frac{6}{19}$.

Morbus colicus et variolae adhuc passim. Febres nervosae, remittentes, intermittentes, levi saepe delirio accedente, frequentes. Tumores capitis erysipelatosi, medio praesertim mense: sub finem tusses, pleuritides, peripneumoniae et verae et nothae.

Majo.

Fremuit ab oriente, aut septentrione, ventus, accedente magna atmosphaerae siccitate, donec 8. die, stagnante aëre, pluvia decidit: ab 11. ad 20. incerta admodum et pluvia tempestas declinante barometro humidoque facto aëre; dehinc, etsi pluvia fuit parca, tempestas haud aprica secuta est.

Pluvia $\frac{8}{9}$. 11. $\frac{13}{14}$. $\frac{14}{15}$. 15. $\frac{17}{18}$. $\frac{18}{19}$. 19. $\frac{23}{24}$. 25. 28.
 Dig. Dec.
 = 1.604.

† altitud. maxim. 1. 29,8. EbN 3. } media 29.5 $\frac{7}{30}$.
 — — minim. 19. 29,0. S 2. }
 Dies frigid. 3. 46. NbE 2. } media therm. altitud. 37 $\frac{21}{30}$.
 — tepid. 31. 30. NW 1. }

Febres intermittentes et remittentes cum profusis sudoribus jam grassantur, quibus in paroxysmis accedit saepissime aut delirium aut diarrhoea: hae, vel ex levi errore, in continuas malignas, nervosas, transibant haud infrequenter. Crebrae quoque hoc mense fuere febres rheumaticae, pleuriticae, peripneumonicae; facile autem et abunde (B) expectorabant sputa flava, subrubicunda eaque brevi judicatoria, adeo ut, nisi ipso morbi initio, venae sectionem, saltem repetitam, haud desiderarent.

Junio.

Praevaluit hoc mense ventus occidentalis, nunc ad austrum, nunc ad septentrionem flectens; et medio et exeunte Junio aër valde humidus. Nulla fuit notabilis barometri elevatio hoc mense.

Pluvia 6— $\frac{1}{9}$. $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{15}$. 17. 18. 24. 26—28.
 Dig. Dec.
 = 1.715.

† altitud. maxim. 1. 29,8. NW 1. } media 29.5 $\frac{16}{30}$.
 — — minim. 15. 29,1. SW 1. }
 Dies frigid. 10. 41. WNW 1. } media therm. alti-
 — calid. 28. 28. Malacia. } tud. 38 $\frac{3}{30}$.

Jam fere vanescunt penitus febres *ουρεχέες*: vix ullae nisi de languore virium querelae, quod inter omnes.

Julio.

Spiravit usque ab occidente ventus, is vero lenis, et paulo magis vergens ad austrum, toto Julio, malacia saepe interveniente: eadem pene, quae in superiore mense, tempestas, ni quod atmosphaera magis humida esset, tepida et nebulosa, sub finem mensis praesertim.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{7}$. 8. 10. 16. 25— $\frac{1}{28}$. $\frac{1}{29}$. 31. = 2.050. Dig. Dec.

Tonitru e longinquo 1. Fulgur et tonitru cum gravissima pluvia 7. W. 1.

☿ altitud. maxim. 15. 29,9. Malacia. }
 — — minim. 29. 29,3. W S W 2. } media 29.6 $\frac{2}{31}$.

Dies frigida 2. 40. N N W 3. }
 — calid. 22. 27. Malacia. } media therm. altitud. 31 $\frac{17}{31}$.

Variolae mali admodum moris per totam fere Cornubiam; maximae de languoribus querelae undique, ac plurimi hysterici et hypochondriaci paroxysmi. Exeunte mense icterus frequens valde, ac plures febres lentae; aliquae miliares. Jam lues bovina grassatur.

Augusto.

Ab initio Augusti ad diem 17. ventus fuit varius, plerumque vero ab occidente; tunc orsus est aquilo, sudo consequente coelo: inde boreas, aut vulturnus ad ipsum finem. Aër fuit hoc mense humidus saepe et nebulosus: a 17. tamen ad 23. satis siccus.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 6. 9. $\frac{14}{14}$. 15. 23. $\frac{26}{26}$. 27. 29. $\frac{30}{30}$. = 1.538. Dig. Dec.

Magna AB. 28. E. 2. fulgur et tonitru e longinquo 26.

☿ altitud. maxim. 18. 30,0. N. 1. }
 — — minim. 26. 29,2. S S E 2. } media 29.6.

Dies frigid. 24. 39. E N E 1. }
 — calid. 12. 22. Malacia. } media therm. altit. 29 $\frac{30}{31}$.

Morbus regius frequens etiamnum cum febricula et gravi nonnunquam haemorrhagia. Variolae adhuc in vicinia Cornubiensi; perpauci aliter morbi.

Septembri.

Multa pluvia decidit inter 4. et 15. diem Septembris, vento interim variante quotidie; post id tempus eurus fere perpetuus, at pluviae parum, quamvis coelum fuit plerumque nubilum et aër saepe valde humidus. Maxima roratio a 17. ad 24.

Pluvia 4. $\frac{5}{10}$. $\frac{11}{12}$. $\frac{12}{15}$. 26. = 2.068. Dig. Dec.

Levis AB. 24. EbS 1—27. NNW 1—magis incidum 26. Malacia.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 18. 30,0. E 1. } media 29.5 $\frac{23}{29}$.
 — — minim. 11. 28,8. ES W 3. }
 Dies frigid. 18. 45. Pruina. } media therm. altitud. 34 $\frac{14}{28}$.
 — tepid. 6. 29. S 2. }

Plures apoplexia et paralysi correpti sunt. Mulieres multae tumore crurum erysipelatoso vexantur. Tusses et coryzae sub finem frequentes.

Octobri.

Perflavit diem adusque 8. ventus orientalis violenter, 4. autem et 5. vehementissime, adeo ut omnes fere arbores, ictas quasi fulmine, foliis spoliaverit, imo plures evertit funditus. Postea multo lenior ab occasu, aut meridie, successit ventus finem adusque durans, multa interim ruente pluvia. (C) Tantos excitavit vapores procella mensis initio, ut reddita esset inde atmosphaera maxime humida. Frondes arborum gustu valde salsas deprehendi ad tertium et ultra a litore lapidem: adeo mare perturbavit.

Pluvia 6. $\frac{7}{8}$. $\frac{8}{10}$. $\frac{12}{12}$. $\frac{14}{14}$. $\frac{17}{17}$. $\frac{18}{18}$ — $\frac{23}{23}$ — 25. Dig. Dec.
 $\frac{28}{28}$ — $\frac{30}{30}$. = 3.372.

Procella 3. E 4_x — 4. E 4^x — 5. EbN 4^x.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 16. 29,8. W 1. } media 29.4 $\frac{8}{36}$.
 — — minim. 5. 29,1. }
 Dies frigid. 6. 53. E 3. } media therm. alti-
 — tepid. 15. 38. Malacia. } tud. 41 $\frac{5}{20}$.

Multae tusses et affectiones rheumaticae toto hoc mense, at fere sine febre. Morbi colici, diarrhoea plerumque comitante, quamplurimos invadunt; at longe vehementius, cum sine diarrhoea. Asthma et notha pleuritis passim.

Novembri.

Initio mensis horrida tempestas; 1. die fulgur cum tonitru vehemens, gravissima ruente pluvia; libs porro saevissime perfurebat; ab 8. autem magis laeta rerum facies, mercurio resurgente ac favonio flante: 16. tamen libs recurrit nimbosus et pluvius admodum; aër interim maxime humidus. A 26. septentrio perpetuus, qui barometrum reddidit elatum valde aëremque siccum, accedente gelu.

Pluvia $\frac{''' }{1}$ — $\frac{'' }{3}$ — $\frac{'' }{5}$. 6. $\frac{'' }{8}$. 10. 11. 15. $\frac{''' }{17}$. $\frac{'' }{18}$. $\frac{'' }{19}$. 20.
Dig. Dec.
 $\frac{'' }{21}$. $\frac{'' }{22}$. 23. 27. = 4.480.

Procella 1. SW 4^x — 2. SW 4^x — 3. SW b S 4^x — 17. SW 4. Nix multa 25. p. m.

☿ altitud. maxim. 30. 30,4. N. 1. } media 29.7 $\frac{3}{29}$.
— — minim. 3. 28,9. SW b S 4^x . }
Dies frigid. 30. 65. N 1. } media therm. altitud. 48 $\frac{28}{29}$.
— tepid. 22. 41. W 1. }

Morbi colici plures cum affectibus rheumaticis. Gravedines et catarrhi frequentes. Synochus putrida passim.

Decembri.

Permagna fuit barometri altitudo mense Decembri, septentrione, borea, aut euro, afflantibus assidue. Incipiente mense rigidum gelu, tunc quoque, ac saepe post, serenitas: a 21. ad finem usque aër valde humidus, pluvia subinde cadente.

Dig. Dec.
Pluvia 8. 10 — 12. $\frac{'' }{16}$. 23. $\frac{'' }{25}$. $\frac{'' }{26}$ — 28. 31. = 1.190.

☿ altitud. maxim. 3. 30,5. Nb E 2. } media 30.0 $\frac{21}{28}$.
— — minim. 23. 29,5. SSE 2. }
Dies frigid. 2. 68. NNE 1. } media therm. alti.
— tepid. 27. 50. Malacia. } tud. 58 $\frac{24}{28}$.

Colica fuit frequens hactenus, rheumatismi porro cum inflammatione multo majore, quam antea. Tussis siccae, laboriosae, cum tumore faucium. Peri-

pneumonia passim, sub finem vero mensis praecipue. Febres lentae, nervosae, per viciniam, at in oppido rarius.

Tota pluviae quantitas, quae hoc anno decidit, Dig. Dec. fuit 25.698.

Notationes.

(A) Nihil sane in artem medicam pestiferum magis unquam irrepsit, quam generalia quaedam nomina morbis imponere, iisque aptare velle generalem quandam medicinam. Ita videlicet omnis dolor ventris morbus colicus nuncupatur protinus; indito sic nomine, quid ultra empirici, balatrones, id genus omne, quam arcanum quoddam porrigere, aut pharmacopoeae cujusdam indicem evolvendo, quaerere quid ibi ad colicen? Quid inde? Elixir salutis, tinctur. sacra, pil. Coch. min. vel e duob. aut tale quid exhibetur illico, seu inflammata sint intestina, seu constricta spasmo: unde saepe toxica potius, quam remedia, fiunt. Prudentis autem est medici, primo aestimare morbi causam, eumque deinde solvere tentare. Adeo nimirum, ubi saevit abdominis dolor vehemens, fixus, pulsans, et acris calor adest pulsusque velox et tensus, non protinus exhibenda sunt acria cathartica: quo plus enim proceditur, drastica urgendo pharmaca, eo vehementius furit morbus, donec supervenit tandem ileus crudelis sphacelusque demum letalis. Sed ante omnia sanguis mittendus est, nec parce nimis: post enim alvus vel leni respondebit cathartico, obserata secus validissimo. Ubi vero pituita tenax et acida dominatur et colicos producit dolores, res longe aliter se habet.

(B) In morbis utique pulmonariis, ubi excretio facilis et expedita est satis, adeo non juvat sanguinis missio, ut eam saepe supprimat omnino: nullo ideo modo indicatur ex usu fore, nisi evidens adsit plethora, aut vehemens aliquis dolor, aut dyspnoea gravis, aut sinceri sanguinis sputum urgeat. Audi Coumenem: Πτύελον χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγέμασι τοῖσι περὶ τὸν πλεύμονα καὶ τὰς πλευρὰς ταχέως τε ἀναπτύσθαι καὶ

εὐπετέως. HIPPOCRAT. Prognostic. ¹⁾ Vide et ibidem paulo infra ²⁾: porro Coac. Praenotion. 1. Sect. de pleuritide et peripneumonia. Perpende etiam, quae BALLONIUS in Epidemic. de hac re optime conscripsit; si is non est, quae ex eo et DURETO diligenter con-gessit BAGLIVUS appendic. ad pleuritidem. Tironi certe medico consulo, ut non audeat tractare pecto-ris morbos, antequam ista probe perlegerit.

(C) Plures utique vapores excitat procella, quam vel sol ardentissimus, potissimum si a mari venit: hinc post procellas graviores atmosphaera plerumque redditur nebulosa valde, et graves corrunt pluviae, condensatis scilicet modo vaporibus, quos vel emen-tia tempestatis disperserat undique. Minutissimae quidem aquarum particulae sub forma vaporis per aërem diffusae, se mutuo fugere videntur; at frigore condensatae, vel adversis concurrentibus ventis con-gestae, aut montibus impactae obstantibus, in mutuos amplexus ruunt et decidunt illico.

1) Hippocr. opera ed. Kühnii, Vol. I. pag. 102.

2) Ib. pag. 104.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1731.

Januario.

Cum novo anno frigidissima tempestas invasit; omnia constricta gelu, nive omnia plena. Asperam autem lenivit brumam continua fere et pulchra serenitas. Venti aquilonares dominati sunt per totum Januarium, perdurante ad finem usque rigidissimo gelu; aër interea fuit valde purus et siccus. Exeunte mense (A) barometer decidit plurimum, quod demirabar utique, quoniam ex iisdem plagis flare perstabat ventus: hoc vero accidebat forsitan ob copiam nivis aliis in locis delapsae.

Pluvia 2. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{4}$. 5. $\frac{24}{100}$. 26. Grando nivosa 30. 31.
Dig. Dec.

Imbres 11. 12. = 0.622.

Forte vix dimidium nivis collectum fuit; nix nempe in excipulo congelata, ibique restans, locum haud dedit succedenti, adeo ut plurima esset difflata.

$\frac{7}{8}$ altitud. maxim. 12. 30,3. NE 2.	}	media 29.9 $\frac{2}{10}$.
— — minim. 28. 29,1. N 1.		
Dies frigid. 31. 76. N 2.	}	media therm. altitud. 66 $\frac{9}{10}$.
— tepid. 21. 58. Malacia.		

Saevit morbus colicus usque cum acerbo saepe dolore rheumatico. Tusses siccae, laboriosae, et accessiones graves asthmaticae, frequentes, cum tumore faucium anginoso saepissime: his maxime profuit hy-

dromel tepidum, serum lactis Canariense dilutius cum elix. asthmat. aut pil. Mathaei, interposito nonnunquam oxymelle scillino, et applicatis humeris cervicibusque vesicatoriis. Cruciavit plurimos plurimum arthritidis. Variolae passim in Cornubia.

Februario.

Initio Februarii resurrexit mercurius, at frigus remisit; 8. et 9. ab austro procella barometrum depressit plurimum: a 18. ad finem usque venti septentrionales nubes abegerunt, nulla omnino decedente pluvia, surgente iterum baroscopio.

Pluvia 3. $\frac{''}{4}$. $\frac{''}{10}$. $\frac{''}{11}$. 13. $\frac{'}{14}$. $\frac{'}{15}$. 16. 18. Nix 20.
Dig. Dec.

Grando gravis 1. = 1.706.

Lumen boreale parvum 19. h. 10. p. m. NbE 1.

‡ altitud. maxima 2. 30,3. ENE 1. } media $29.6\frac{1}{2}\frac{8}{7}$.
— — minima 9. 28,9. SSE 4. }

Dies frigid. 1. 73. NNW 1. } media therm. alti-
— tepid. 10. 53. W 1. } tud. $57\frac{1}{2}\frac{7}{7}$.

Tussis asthmatica frequens adhuc. Pleuritides et peripneumoniae haud paucae. Morbus anginosus, *the strangles* dictus, inter equos saevit plurimum.

Martio.

Statio baroscopii toto Martio fuit valde sublimis, ventus ferme assidue borealis, malacia tamen saepissime intercurrente. Aër purus et maxime siccus, exeunte mense praesertim. Pluvia parca admodum, at pulchra plerumque serenitas.

Dig. Dec.

Pluvia 4. 12. 18. 27. = 0.140.

‡ altitud. maxim. 2. 30,4. Malacia. } media $30.0\frac{2}{3}\frac{9}{11}$.
— — minim. 12. 29,7. Malacia. }

Dies frigid. 1. 62. NbW 1. } media therm. alti-
— tepid. 14. 45. NNW 2. } tud. $50\frac{6}{31}$.

Tusses adhuc et angina valde frequens inter equos. Graves arthritidis paroxysmi, saevi quoque rheumatismi.

(B) Pleuritides, peripneumoniae, pleuro-peripneumoniae, tusses siccae, asthmaticae, laboriosissimae sunt valde epidemicae: perparce admodum exspuunt aegroti, anhelant maxime; multi moriuntur.

Aprili.

Boreas, isque saepe velox valde, a 1. ad 12. diem Aprilis perflavit; tempestas interea fuit admodum serena et, pro anni tempore, frigida maxime et sicca: a 13. ad 20. libis, aut favonius, pluvia cadente et mercurio: recurrebat dein ad orientem ventus, 22. et 23. valde procellosus, magis post vergebat ad austrum, humescente atmosphaera.

Dig. Dec.

Pluvia 13. $\frac{''' }{15}$. $\frac{' }{16}$. $\frac{' }{18}$. 19. 23. 24. 26. 28. = 1.254.

Gelu 7. 10. 11. Tonitru 18. Permagna AB. 26. 10. p. m. NW 1.

‡ altitud. maxima 7. 29,9. ENE 3. } media 29.5.
— — minima 16. 28,8. SSW 3. }

Dies frigid. 10. 62. NEbN. 2, rigidum gelu. } media therm.
— tepid. 28. 43. ESE 2. } altit. $48\frac{21}{8}$.

Jam morbus inter equos evanescit. Variolae passim: pleuritides et peripneumoniae frequentissime saeviunt. Ob humorum tenacitatem et difficilem exscreationem morbus evadit valde periculosus; ubi vero exspuitur facile, brevi sedatur, praecipue si sputa mixta sunt rufo quodam sanguine: spumantia sane et aquosa minime laudo.

Majo.

Hoc mense subsolanus, aut vulturinus, flabant majore ex parte, libis aliquando, caurus saepius; ad finem vero fremebat aquilo. A 19. ad 31. aër erat maxime siccus.

Dig. Dec.

Pluvia 4. 5. 6. 8. 10. 16. 17. 22. $\frac{' }{24}$. = 0.634.

Fulgur et tonitru 22. 24. Malacia.

† altitud. maxim. 30. 30,1. NNE 3. } media 29.7.
 — — minim. 6. 29,3. SE 1. }
 Dies frigid. 1. 48. SE 1^x. }
 — tepid. 23. 28. NW 1. } media 36 $\frac{8}{31}$.

Morbi pectoris adhuc. Variolae sporadicae; passim erysipelas; ischias solito frequentior. Tempestas autem ut plurimum salubris est.

Junio.

Procedente Junio aër fuit valde siccus, ventus subsolanus, aut arctous, malacia non raro intercurrente; sensim autem delapsus est mercurius, aërque factus est sensim humidior. A 20. libis plerumque regnavit, atmosphaerae temperiem, ut solet, reddens humidam valde, nebulosam, atque etiam frigidior.

Pluvia 10. 16. — 19. 20. 23. 24. 25. 26. 28.
 Dig. Dec.
 = 2.148.

† altitud. maxim. 1. 30,0. E 2. } media 29.4 $\frac{25}{16}$.
 — — minim. 20. 29,1. WSW 1. }
 Dies frigid. 7. 38. N 1. } media therm. altitud. 32 $\frac{5}{16}$.
 — tepid. 20. 29. }

Variolae epidemicae, eaeque saepe mali moris, sub crisin aut humore crudo plenae, aut nigram exhibentes faciem. Erysipelas frequens. Ceteroquin mensis fuit saluber satis.

Julio.

Haud notabilis fuit barometri ascensus aut descensus hoc mense; ventus inconstans, malacia porro interveniebat saepissime, multo decidente rore: aër ut plurimum siccus fuit et non raro valde calidus, praesertim exeunte mense.

Dig. Dec.
 Pluvia 7. 8. 15. 16. 20 — 23. 25. 31. = 1.300.
 Fulgur et tonitru 31. p. m. SSE 1^x.

† altitud. maxim. 10. 29,8. Malacia. } media 29.5 $\frac{15}{10}$.
 — — minim. 31. 29,3. SSE 1. }
 Dies frigid. 19. 37. ENE 1. } media therm. altitud. 27.
 — calid. 30. 21. Malacia. }

Crebrae adhuc variolae. Febres intermittentes, tertianae potissimum, sub finem mensis, at ruri maxime.

Augusto.

Ventus ab exortu perflavit toto Augusto fere, initio ad septentrionem declinans, barometro tamen haud multum surgente: sub finem vulturis plurimos attulit vapores et pluviam.

Pluvia 1—3. 9. 10. 21. 22. 23. 25. 26. 27. 28. 31.
 Dig. Dec.
 = 1.988.

Levis AB. 16. N b E 1. Fulgur et tonitru 9—21. ESE 2.

† altitud. maxim. 12. 29,9. NE 1. } media 29.4 $\frac{12}{10}$.
 — — minim. 26. 29,0. ESE 2. }
 Dies frigid. 12. 38. } media therm. altitud. 29.
 — calid. 8. 22. N. 1. }

Saevae variolae, et febres miliares rubrae, epidemicae. Tusses convulsivae inter pueros.

Septembri.

Ineunte Septembri libis, aut favonius; ab 11. eurus fere perpetuus; malacia frequens autem medio mense cum roratione maxima: ad initium et ad finem aër erat valde humidus.

Pluvia 1. 2. 4. 6. 8. 18. 23. 24. 26. 27. 28 —
 Dig. Dec.
 30. = 1.300.

Levis AB. 13. malacia, permagna autem 27. h. 10. malacia.

‡ altitud. maxim. 11. 30,0. E 1. }
 — — minim. 27. 29,2. SSE 2. } media $29.5\frac{12}{25}$.
 Dies frigid. 9. 42. WNW 1. }
 — tepid. 1. 30. SW 1. } media therm. altit. $52\frac{21}{29}$.

Variolae passim. Febris miliaris cum parvis admodum symptomatibus haud infrequens. Cholerae plurimae.

Octobri.

Principio afflavit zephyrus, malacia saepe interposita; ortus est vulturnus 11., qui duravit fere ad diem 27., flante tamen borea a 20. ad 22.; ad finem libs infremuit, labente plurimum baroscopio.

Pluvia 6. 9. $\frac{13}{14}$. $\frac{14}{15}$. 16. $\frac{24}{25}$. 27. $\frac{28}{30}$.
Dig. Dec.

31. = 2.366.

Fulgur et tonitru 14. Vesperi, malacia.

Cholera adhuc, febre saepe comitante, et non raro eruptione miliari salutifera: colicus insuper morbus jam grassatur.

Novembri.

Per initia Novembris barometri statio fuit humilis, etsi eurus zephyro successit, qui spiravit a 5. ad 12.; a 13. ad 23. corus, aut favonius, surgente mercurio: inde boreas, finem adusque perflans, nubes dispulit, aërem siccavit plurimum, rigidumque gelu induxit.

Pluvia $\frac{1}{4}$. $\frac{5}{7}$. $\frac{8}{9}$. 10. 14. 18. 20. 22.
Dig. Dec.

Nix 28. = 2.356.

‡ altitud. maxim. 26. 30,2. NE 3. }
 — — minim. 8. 28,7. SE 3. } media $29.6\frac{2}{29}$.
 Dies frigid. 30. 66. NNE 1. }
 — tepid. 3. 40. W 1. } media therm. altit. $50\frac{10}{29}$.

Mensis minime morbosus: nihil nisi morbus colicus, isque fere a pomaceo novello.

Decembri.

Alta fuit barometri statio toto fere mense, flante plerumque cauro, aut aquilone; libs vero interdum nubes atque pluviam invexit. Gelu, idque rigidum, a 19. ad 26., borea furente; aër interea pro anni tempore fuit siccissimrs.

Pluvia 2. 5—8. 10. 13. 15 — 17. 25. 28 — 30.
Dig. Dec.

Grando 7. Nix 26. = 1.452.

Levis *AB.* 19. N. 1. procella 13. sera nocte. NW.

♀ altitud. maxim. 1. 30, 2. NNW 1. } media $29.8\frac{8}{28}$.
— — minim. 6. 29, 4. WbS 2. }

Dies frigid. 25. 67. NE 1^x. } media therm. altit. $56\frac{12}{28}$.
— tepid. 12. 49. WNW 1. }

Morbus colicus adhuc epidemicus; gravedines frequentes.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas hoc anno fuit 17.266. at magna pars nivis, mense Januario, amissa fuit.

Notationes.

(A) Haud exiguum saepe ac subitum mercurii descensum notavi, cum instantis atmosphaerae facies nulla hujus indicia prodiderit; sed inquirendo diligentius, aut vehementes imbres corruisse, aut fulmina, inter finitimos reperi, unde circumfusus aër ad aequilibrium restituendum illuc ruebat confestim.

(B) Ortum duxisse videntur hi morbi inflammatorii a diuturna frigiditate aëris ac siccitate, quae fibras tensas nimium et sanguinem plus justo densum effecerant. Notavit olim HIPPOCRATES, quod aquilonia tempestas tusses moveat, ac dolores lateris et pectoris excitet, aphorism. 5. sect. III. ¹). Ego vero observavi saepissime, quod, quo sicciora fuere tempora, eo

1) Hippocr. opera ed. Kühnii, Vol. III. pag. 720.

parcior exscretio ac pectoris purgatio difficilior evenit; quod tamen in morbis pulmoneis permagni haud dubio momenti est: vix utique feliciter solvitur peripneumonia sine larga sputorum ejectione. Nec id magis promovet aliquid, quam larga et frequens potatio tepidi alicujus liquoris antiphlogistici, nitrosi, leniterque detergentis, praecipue post debitam sanguinis missionem: quod si minus ex voto procedat, gummi ammoniacum, scillitica, oleosa, detergentia, mercurialia idonea, et nonnunquam etiam volatilia adjicienda sunt. At bibere affatim tepide, imo calide, perpetuum esse debet, durante praesertim magna atmosphaerae siccitate, quod et vapore pulmones fovet et relaxat, et sanguinem satis fluidum conservat. „Fervida haec liquorum potio,“ ait BAGLIVUS, „est mihi in secretis pro dissolvendis pertinacibus visciditatibus in pleuritide epidemica et maligna, nec non in aliis pectoris morbis a tali causa pendentibus¹⁾.“

At si nimia fuerit in pulmones destillatio, eaque cruda et acris, eam lenire oportet opiato idoneo, quale est syrupus e meconio, laudanum, elixir asthmaticum, pilula Mathaei etc., cursumque humoris avertere debemus epispasticis admotis, idque praecipue suris internis, modo magna adsit dyspnoea et anacatharsis difficilis: sunt enim salutifera maxime. Vel ipse medicinae parens abscessus ad tibias ortos in morbis etiam vehementibus pulmonis utiles pronuntiavit: *Αἱ δὲ ἀποστάσεις αἱ ἐς τὰ σκέλεα ἐν τῇσι περιπνευμονίῃσι τῇσιν ἰσχυροῦσι τε καὶ ἐπικινδύνοισι λυσιτελεῖς μὲν πᾶσαι.* HIPPOCRAT. lib. praenotion.²⁾ Quantus sane consensus est has inter partes, ab hoc uno elucet satis, quod, qui ex asthmate veteri tumore pedum hydro-pico laborant, asthmate liberentur: sponte autem evanescente tumore, vel arte repulso, protinus anhelant.

Sed ut in peripneumonicis movere sputa opportunum est maxime, id in simplice pleuritide moliri ineptum est prorsus. Nihil enim hic aequè juvat ac larga, frequens et matura sanguinis missio, interposita quoque multa, diluente, emolliente potione; haec enim sanguinem diluit et fovet, dum fibras nimis

1) Bagliv. Prax. med. lib. I. cap. 9. [Collect. nostr. Vol. II. pag. 42.].

2) Hippocr. opera ed. Kühnii, Vol. I. pag. 109.

rigidas relaxat, tandemque coacta resolvit, praecipue nitro et camphora recte assumtis, quibus et subinde rectissime adjungitur papaveris lacryma, ad compescendam nempe doloris vehementiam: huic enim inest etiam relaxandi vis maxima, adeoque in omnibus morbis e nimia strictura, ut methodici loquuntur, ante omnia juvat. Hinc est, quod rapidum nimis sanguinis cursum reprimit, et morbidae materiae pepsin promovet maxime: hinc vides plerumque post opii usum sedimentum in urinis copiosum.

Vera sane pleuritis haud magis bechica, eclegmata, atque id genus alia poscit, quam inflammatio cruris, aut ipsa podagra: longe profecto magis proficimus fomentis idoneis; haec enim saepissime levant dolorem morbumque evocant. Imo in pertinace ac saevo dolore cucurbitulae, atque etiam ipsae scarificatae, juvant maxime, aliis vix aliquid proficientibus. Sic CELSUS, capit. de laterum dolore¹⁾: „Confugiendum ad cucurbitulas est, ante summa inciscute.“ Sic ARETAEUS Cappadox: *Ἐπιδηλοτάτη γὰρ ἐπὶ τῶν πλευριτικῶν ἢ ἀπὸ συκύης ὠφελεῖται*²⁾. Cap. de curatione pleuritidis. Quidni et epispastica quandoque in graviore casu admoveantur? Veteres sane frequenter sinapi super pectus imponebant. Vivit adhuc et viget bonus quidam ad sacra minister, qui multis abhinc annis pleuritide saevissima correptus erat. Hunc nihil praelarga, eaque quater repetita, sanguinis detractio juvabat, anodyna et fomenta parum, brevi recurrente vehementer dolore: tandem levi scarificatione facta, leniterque cucurbitulis extracto cruore, vesicatorium superimponi jussi. Quid fit? Intra perpaucas horas evanuit omnino dolor, neque postea recurrit. Fateor equidem, quod ulcuscula paulo difficilius sanarentur: sed quid istud, ubi mors aliter brevi fuerit pro remedio?

Quandoquidem ergo tanta sit differentia pleuritidem inter et peripneumoniam, non erit alienum forsitan, diagnostica utriusque signa describere.

Proprium est pleuritidis incipere a rigore, quem mox calor ardens excipit, hisque confestim accedit lateris dolor vehemens, pungens, nunc ad spinam, ad

1) Lib. IV. sect. 6.

2) In editione Kühnii pag. 238.

claviculas saepe, nonnunquam ad anteriora pectoris tendens: dum vero haec vigent, insignis adest pulsus durities, chordae admodum tensae vibrantis adinstar. Haec quidem pleuritidis signa παθογνωμονικώτατα prorsus agnosco: tussis utique, pace dixerim GALENI, haud raro abest omnino.

Peripneumonia, ut ex HIPPOCRATE CELSUS, plus periculi quam doloris habet¹⁾. Pulmonum gravitas ac dyspnoea, pectoris oppressio, et spiritus ex ore fervens, purulentorumque rejectio, febre comitante ac tussi, propria et minime fallacia sunt peripneumoniae indicia.

Fateor equidem, quod hi morbi longe infrequentius, quam vulgo putatur, aut invadunt una, aut invalescenti pleuritide peripneumonia quoque accedit: ideo RIOLANUS horum conjunctionem rectissime nominavit pleuripneumoniam. Perpende modo utriusque morbi sedem, ita rationem e facili videbis, cur hoc evenit saepissime. Exeunt namque ex aorta ad angulos pene rectos arteriae intercostales, e quibus pleuriticae; exeunt ex eadem ad eundem fere modum arteriae bronchiales, pulmonis substantiam irrigantes. Jam ergo cum multo abundat glutine sanguis, et vasa, solito magis elastica, humores validissime propellunt, pars magis viscida sanguinis, utpote levior ad aortae latera urgetur, dum fluit mobilior puriorque per axem canalis; proinde et in vascula pleurae et pulmonis, modo descripto ab arteria magna producta, impellitur: unde sanguis maxime crassus, parumque idoneus harum arteriarum ramusculos permeare, obstructions ibidem ac inflammationes creat. Quis adeo non videt, ita non mirandam esse peripneumoniam cum pleuritide conjunctam, ut mirum magis videatur, cur uterque morbus, eadem urgente causa, non semper concurrit simul; eoque magis cum lobi pulmonum pleurae coalescant, quod non raro cetera sanis accidit?

In ipso quidem initio omnis peripneumoniae sanguis rectissime mittitur e magno vase, per magnum

1) Ἀπορίη, ἣν μοῦνος φλεγμῆν πνεύμων, ἀπονος γὰρ ἡ φύσις αὐτοῦ. Aret. Cappad. capit. de peripneum. In edit. Kühnii pag. 25.

vulnus, ut quantitas et vis ejus minuantur, et locus adsit diluentibus, ac ne, dum urget usque inflammatio in extremis bronchialibus arteriis, ipsi etiam ramusculi arteriarum pulmonalium inde compressi, obstructi quoque brevi fierent, unde saevissima oriretur peripneumonia, jugulans ocissime, potissimum si multae arteriolae pulmonales affectae sint, quo in casu vix aliquid proficiat, nisi largissima sanguinis detractio, imo fere ad deliquium usque. Pro ratione autem majoris aut minoris respirandi difficultatis, major minorve cruoris quantitas emitti debet. Pulsus enim haudquaquam in hoc morbo hujus satis fidus est index, quandoquidem saepe ob impeditum sanguinis cursum mire turbatur, imo qui vix sentiendus erat ante venae sectionem, saepe post valide pulsatur. Haud tamen tuto mittitur post diem quartum; utique si sputa subflava, rubescentia, copiosa, libere rejiciuntur. Vide notationem (B) anno 1730.

Haec pauca cursim de pectoris inflammationibus protuli; qui vult plura, eaque perfecta omnino, perlegat diligenter consummatissimos BOERHAAVIUS aphorismos, capit. de peripneumonia etc. At proh dolor, dum haec scribo, ad deos abit vir immortalis, quem secula nulla tacebunt!

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1732.

Januario.

Mensis Januarii principio afflavit aquilo, et sudum fecit et gelu rigidum, atmosphaeram quoque maxime siccam. Totum hoc pulchrum ventus a meridie brevi subvertit, imo 15. et 16. gravissima ruebat pluvia; inde malacia perpetua fere ad diem 22.: post varia admodum, at plerumque pluvia tempestas, cadente mercurio.

Pluvia 8. 11. $\overline{15}$. $\overline{16}$. 17. 19. 22. 23. $\overline{24}$. $\overline{25}$. $\overline{26}$. $\overline{27}$.

Dig. Dec.
 $\overline{28}$. $\overline{29}$. = 3.564.

Lumen boreale parvum. 18. malacia.

♀ altitud. maxim. 21. 30,0. Malacia. } media 29.6.
— — minim. 27. 28,9. SW 3. }

Dies frigid. 9. 70. N 1. } media therm. altitud. $58\frac{5}{14}$.
— tepid. 26. 50. SW 2. }

Morbus colicus passim: tusses, raucedines, gravities et tumores faucium valde frequentes.

Februario.

Toto hoc mense ventus occidentalis praevaluit, aliquando ad septentrionem, saepius ad austrum flectens, continua quasi cadente pluvia, haud tamen gravi: nullum gelu.

Pluvia 2. $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{12}$. 14. 16. 19. 21— $\frac{1}{23}$.

Dig. Dec.
25. 26. $\frac{1}{28}$. = 2.924.

Levis AB. 7. W. 1. Procella. 6. multo mane.
SSW 4^x . — 10. nocte. SW b W.

♀ altitud. maxim. 13. 30,1. WNW 1. } media 29.7 $\frac{1}{29}$.
— — minim. 7. 29,1. W 1.

Dies frigid. 8. 56. WNW 1. } media therm. altitud. 49.
— tepid. 4. 44. SSW 2.

Idem, qui in praecedente mense, morbi, at severiores: (A) tusses convulsivae frequentes inter pueros.

Martio.

Incerta fuit durante Martio tempestas, nunc nim-bosa, saepe tranquilla, | vento variante saepissime, plerumque vero e septentrione. Initio et paulo ante finem barometri statio erat satis alta, aërque siccus et purus; medio autem mense eoque desinente, con-cidebat mercurius et pluvia multa.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 2. 5. 6. 7. 9. $\frac{1}{12}$. 13. $\frac{1}{14}$. $\frac{1}{18}$. 27. $\frac{1}{28}$ — $\frac{1}{31}$.

Dig. Dec.
Nix. 10. $\frac{1}{11}$. = 3.174.

Fulgur et tonitru 28. p. m. Procella 2. nocte,
WNW—gravis 29. mane, SE 4^x .

♀ altitud. maxim. 4. 30,2. Malacia. } media 29.6 $\frac{1}{30}$.
— — minim. 30. 28,8. ESE 3^x .

Dies frigid. 11. 64. NbW 1, rigid. gelu. } media therm.
— tepid. 20. 43. Malacia. } altit. 49 $\frac{2}{30}$.

Tusses et gravedines adhuc: pleuritides, rheuma-tismi, peripneumoniae, praecipue vero nothae, sae-viunt passim: variolae sporadicae.

Aprili.

Barometer haud fuit elatus per totum Aprilem, quamvis aquilo spiravit nonnunquam, ac malacia in-terfuit saepe: medio et fine mensis aër liquidus erat

et valde siccus: a 18. ad 24. humidus, perflante austro.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{3}{3}$. 7. 10. $\frac{15}{15}$. $\frac{18}{18}$. $\frac{19}{19}$. $\frac{20}{20}$. 21. 22. 23. $\frac{25}{25}$.

Dig. Dec.

27. = 2.196.

¶ altitud. maxim. 28. 29,7. N 1. } media 29.4 $\frac{16}{29}$.
— — minim. 25. 29,2. S b W 3. }

Dies frigid. 16. 53. Malacia. } media therm. altitud. 44.
— tepid. 27. 38. E S E 1. }

Idem usque regnant morbi: variolae in vicinia epidemicae.

Majo.

Subfrigida fuit atmosphaera hoc mense, a 16. ad 22. sicca valde et suda: ventus tamen e plagis australibus baroscopium depressit.

Pluvia 1. $\frac{3}{3}$. $\frac{5}{5}$. $\frac{8}{8}$ — $\frac{12}{12}$. 22. $\frac{23}{23}$. $\frac{25}{25}$. $\frac{26}{26}$ —28. 30.

Dig. Dec.

= 2.424.

¶ altitud. maxima 21. 29,7. N W 1. } media 29.4 $\frac{26}{31}$.
— — minima 27. 28,8. S S W 3. }

Dies frigid. 21. 50. N W 1. } media therm. altit. 40 $\frac{26}{31}$.
— tepid. 16. 36. Malacia. }

Cholera morbus passim; diarrhoeae frequentes. Ferox tussis plures cruciat infantes ac pueros, eosque saepe in spasmos adigit.

Junio.

Ab initio Junii ad diem usque 18. vix ulla pluvia, aër interim fuit maxime siccus et purus admodum, at saepe frigidulus. A die 5. ad 12. eurus, aut malacia: a 19. ad 22. gravis pluvia, zephyro flante; septentrio autem post barometrum erexit. Permagna roratio hoc mense, sub finem praesertim.

Dig. Dec.

Pluvia 17. $\frac{1}{19}$. $\frac{'''}{20}$ — $\frac{''}{22}$. 24. = 1.270.

♀ altitud. maxim. 26. 30,0. NNW 1. } media $29.6\frac{3}{29}$.
 — — minim. 10. 29,2. Malacia. }

Dies frigid. 2. 40. NW 1. } media therm. altitud. $31\frac{12}{29}$.
 — calid. 28. 26. N 1. }

Febres miliares compositae et rubeolae passim.

Julio.

Ad principium et sub Julii finem aër fuit valde siccus, ventus enim e septentrione spiravit, sed lenis admodum: ab 8. autem ad 14. pluvia multa, flante noto. Frequens currente mense malacia et ros plurimus.

Dig. Dec.

Pluvia 8. $\frac{'''}{9}$ — $\frac{''}{11}$ — $\frac{'''}{13}$ — $\frac{1}{14}$. 22. $\frac{1}{27}$. 28. = 2.288.

♀ altitud. maxim. 1. 29,8. Malacia. } media $29.5\frac{13}{31}$.
 — — minim. 12. 29,0. SSW 2. }

Dies frigid. 14. 38. SSW 1. } media therm. altit. $29\frac{12}{31}$.
 — calid. 31. 24. NNW 1. }

Tempestas maxime salubris.

Augusto.

Ineunte et exeunte Augusto ventus ab oriente atmosphaeram siccavit plurimum; inter 9. et 26. varius fuit, nunc scilicet ad austrum, nunc ad septentrionem. Parum admodum pluviae hoc mense decedit, at immensa vis roris.

Dig. Dec.

Pluvia 9—12. 19. $\frac{1}{23}$. = 0.362.

♀ altitud. maxim. 30. 29,9. EbN 2. } media $29.5\frac{16}{30}$.
 — — minim. 12. 29,2. S 2. }

Dies frigid. 31. 38. EbN 1. } media therm. altit. $28\frac{22}{30}$.
 — calid. 19. 23. S 2. }

Diarrhoeae frequentes: febres intermittentes passim. Morbilli jam ingruunt, fine nimirum mensis. Tusses plures jam vexant equos.

Septembri.

Diem adusque 10. Septembris mercurii statio fuerat sublimis; boreas interim ocus afflans atmosphaeram reddiderat maxime puram: a 10. ad 25. libs, antcaurus, multa cum pluvia; inde eurus.

Pluvia $\frac{''' }{11.}$ $\frac{''' }{12.}$ — $\frac{' }{15.}$ $\frac{''' }{17.}$ 18. 19. 21. 23. $\frac{''' }{27.}$ = 3.050. Dig. Dec.

Procella 26. nocte. ESE. Tonitru nocte 12. SW 1.

̄ altitud. maxim. 2. 30,1. NE 2. } media 29.6.
— — minim. 13. 29,0. WNW 2. }

Dies frigid. 30. 45. E 3. } media therm. altitud. 35.
— tepid. 10. 29. SW 2. }

Morbilli epidemici. Angina tussiens undique inter equos, dicta *the strangles*, quae plurimos suffocat prorsus.

Octobri.

Gravissima saepe et perpetua fere pluvia decidit mense Octobri, nimbis ab austro una furentibus; plurimum etiam subsedit baroscopium: id vero sub finem erexit ventus aquilonius aëremque siccavit.

Pluvia $\frac{'' }{2.}$ — $\frac{'' }{5.}$ $\frac{''' }{7.}$ — $\frac{'' }{9.}$ $\frac{''' }{11.}$ $\frac{' }{12.}$ $\frac{'' }{14.}$ 16. 17. $\frac{''' }{19.}$ $\frac{''' }{20.}$

Dig. Dec.
 $\frac{' }{21.}$ — $\frac{''' }{23.}$ $\frac{' }{24.}$ — $\frac{' }{26.}$ $\frac{'' }{28.}$ = 6.342.

Procella 14. p. m. Fulgur et tonitru 22. mane. S b E 2.

̄ altitud. maxim. 30. 29,8. NNE 1. } media 29.2 $\frac{2}{9}$.
— — minim. 14. 28,7. SW 4_x. }

Dies frigid. 31. 52. E b N 1. } media therm. altit. 38 $\frac{5}{9}$.
— tepid. 1. 34. E 1. }

Tusses, coryzae et morbilli maxime epidemici. Jam morbus equorum saevit maxime.

Novembri.

Aër fuit valde siccus et tenuis, ventusque ab oriente, aut septentrione, toto Novembri, isque a

6. die ad 10. furibundus: a 20. ad finem usque omni mane permagna pruina et gelu, dum lenis aquilo spirabat.

Pluvia 1. 2. 10 — 12. 16 — 18. $\frac{19}{30}$. $\frac{30}{30}$. = 0.584. Dig. Dec.

Turbo aquilonalis 6. h. 9. nocturna.

♀ altitud. maxim. 25. 30, 4. NE b N 1. } media 29.9.
— — minim. 12. 29, 4. ESE 1. }

Dies frigid. 29. 63. NE 1. } media therm. altit. $55\frac{1}{30}$.
— tepid. 1. 48. E b S 1. }

Morbilli adhuc et morbus epidemicus inter equos.

Decembri.

Perstitit usque ad 10. ventus aquilonius, hinc subsolanus: a 16. ad finem usque libs, aut auster, permulta ruente pluvia, ac subsidente plurimum mercurio. Atmosphaera initio valde sicca erat et frigida rigido cum gelu; a 16. autem tepida, nebulosa et humida.

Pluvia 4. $\frac{13}{16}$. 18. $\frac{19}{20}$. $\frac{20}{22}$. $\frac{23}{24}$. $\frac{24}{25}$. $\frac{25}{26}$.

27. $\frac{29}{30}$. $\frac{30}{31}$. = 4.918. Dig. Dec.

Fulgura 20. 21. nocte. Procella 29. nocte S 4.
Nix 10. E b N 1.

♀ altitud. maxim. 2. 30, 2. NE 1. } media $29.5\frac{2}{8}$.
— — minim. 31. 28, 8. S W 2. }

Dies frigida 8. 66. NE 2. } media therm. altitud. $54\frac{1}{28}$.
— tepid. 25. 44. S 1. }

Tusses, gravedines, anginae, valde frequentes. Lues equina adhuc grassatur, sed imminuta valde est.

Tota quantitas pluviae anno 1732. = 33.096. Dig. Dec.

Notationes.

(A) Ingens adfert solamen, inquit SYDENHAMUS¹⁾, venae sectio pertussi infantum, in qua remedia quae-

1) Opera. [Collect. nostr. Vol. I. pag. 170.].

libet, pectori dicata, longo post se linquit intervallo. Idem hoc sentit HARRIS de morb. acut. infant. Oleosa utique et mucosa medicamenta damno prorsus, quippe quae morbum augent, non abigunt certe, iis utcunque praxis vulgata utatur.

Quae mihi adeo magis esse ex usu, longa probavi experientia, sequuntur. Sive evidens plethora adsit, sive sputum sanguine tinctum, venae sectionem praecipio semper, idque praecipue, si febricula, quod saepe fit, urget, aut vultus inter tussendum fere nigrescit: hanc insuper repeto nonnunquam, pro ratione scilicet virium et aetatis. Mox levem moveo vomitum syrup. flor. persicor., oxymell. scillitic., infus. aut decoct. ipecacuanhae. Tussis enim, partim saltem, est a stomacho, ut monuit olim WALDSCHMIDIUS, nam vix unquam cessat tussis convulsivae paroxysmus, antequam irritans pituita tenax vomitu rejicitur: imo tanta saepe est illuviei copia, ut vomitionem terve quaterve proritare necesse sit.

Solvenda porro subinde est alvus, at lenibus tantum utendum est catharticis, nempe rhabbarbaro, mercurio alkalisato, calomelane. Proluvies namque mucosa hoc modo expurgatur, adeoque nec chylum inquinat, nec, vasa lactea subeundo, sanguinem. Nocet utique adstricta nimium alvus: nam febriculam infert, aut dyspnoeam aggravat maxime. Nec solum evacuantibus opus est: exhibenda sunt etiam, quae et nervos et stomachum confirmare valent, ac lentorem sanguinis attenuare. Hoc opus absolvunt optime mercurialia et cortex Peruvianus, stomachicis idoneis adjectis. Spiritus interea difficultas et pectoris oppressio solutionem gum. ammoniac., expressionem milleped. aut tale quid desiderant saepe: vehementiam autem tussis interdum compescere licet elix. asthmat. Le Mort. e syrup. diacod., quod quidem est optimum ac tutissimum in hoc morbo anodynum. Atqui si humor acris admodum in laryngem aut pulmones destillat, eum oportet avocare admoto cervicibus epispastico.

His cedit remediis facile hic morbus, alias saepe contumax admodum, nec nisi tempore et mutatione coeli fugandus. Decantata sane muliercularum specifica, quantum ego unquam observavi, merae sunt quisquiliae: imo muscus pyxidatus, modo si quid va-

leat, propter vim adstringentem, adeoque corroboran-
tem et ad naturam corticis Peruviani aliquanto acce-
dentem, valet. Nobile namque hoc Indiae pharma-
cum non solum lentos attenuat humores, sed et to-
tum systema fibrarum confirmat, atque sic utraque
facultate agendo febres intermittentes discutit. At-
qui periodica hujus pertussis accessio, haud minus
certa saepe, quam vel intermittentium paroxymus,
non multum abesse ab earum indole hunc morbum
indicat. Hoc magis etiam probabile videtur, quod
uterque morbus eadem plerumque tempestate grassa-
tur, ab eadem prope causa pendet, et iisdem fere cu-
ratur remediis.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1733.

Januario.

Ingrediente anno pluvia frequens atmosphaeram humidavit, vapores autem paulo post ventus ab oriente discussit a 16. ad 25. durans, surgente barometro. Perpaululum hoc mense gelu, imo exeunte eo aër erat valde nebulosus et pro anni tempore tepidus.

Dig. Dec.

Pluvia 1— $\frac{''}{4}$. 5. $\frac{''}{7}$. $\frac{'''}{8}$. $\frac{'}{9}$. 15. 22. $\frac{'''}{29}$. 30. 31. = 2.384.

Procella 7. nocte. S. Gelu 14. NW 1 — 21. ENE 2.

♀ altitud. maxim. 24. 30,2. E 1. } media 29.7 $\frac{20}{31}$.
— — minim. 8. 29,3. SW 3. }

Dies frigid. 21. 62. ENE 2. } media therm. altit. 51 $\frac{25}{31}$.
— tepid. 28. 47. S 1. }

Tusses, coryzae, morbilli frequentissimi.

Februario.

Flavit ab occidente ventus toto Februario ad austrum vergens subinde, non raro etiam ad septentriones. Aër interea fuit humidus et algidus, at non aequè crassus ac elapso mense.

Pluvia $\frac{''}{1}$ — $\frac{'}{4}$ — $\frac{''}{6}$. $\frac{'}{7}$. 8. $\frac{'}{11}$. 14. 17. — $\frac{'''}{20}$. $\frac{'''}{22}$. $\frac{''}{24}$ —

Dig. Dec.

$\frac{'}{28}$. = 3.734.

Procella 1. nocte. SW. Levis AB. 2. h. 10. NNW 1.

† altitud. maxim. 15. 30,0. NNW 1. } media 29,6 $\frac{12}{26}$.
 — — minim. 4. 29,2. SW 2. }
 Dies frigid. 10. 60. NW 1. Gelu et maxima pruina. }
 — tepid. 7. 49. SSW 2. }
 Media therm. altitud. 53 $\frac{12}{26}$. }

Morbilli plures infantes puerosque peremerunt, declinante nempe inorbo quasi perineumonia suffocatos. Nihil profuit fere, nisi tempestiva sanguinis missio.

Hoc tempore hanc regionem infestavit morbus omnium, quotquot ego saltem memini antehac, maxime epidemicus: omnes pervasit domos, pauperum tabernas regumque tures: vix unus aut alter, rure vel in urbe, senex aut puer, robustus aut infirmus evasit. Quandoquidem ergo tanta fuit ejus in omnes vis, idque profecto citius tardiusve per magnam terrarum partem, e re fore duxi, accuratam morbi, prout hic se habuit, historiam scriptis mandare.

Ab ipso initio Februarii, et in Cornubia, et in Damnonia citeriore, saevierat morbus hic epidemicus; nos tamen Plymuthi ante 4. iduum Februarii vix attigit: quo die, nempe Saturni, plurimi subito quasi correpti erant, postridie innumeri, ad 15. kalend. Martii omnes undique.

A levi incepit horrore morbus, cui mox accessere vagi et incerti calores, gravedo, magna ac importuna valde sternutamenta; dolor tunc dorsi et artuum errans, ac pectoris saepe, at non consistens, gravissimam vero propter tussim non raro valde molestus. Tussi interea et sternutatione immensa vis muci tenuis et acris ejecta fuit. Haec quasi a frigore, ut dicitur, recens suscepto; paulo post tamen febris aliqua, interdum haud exigua, secuta est, pulsusque velox, nequaquam vero ut pleuriticorum durus et tensus; neque erat urina valde rufa, sed crassa ac plerumque subalbida. Lingua non arida, sed plurimo albescente muco obducta fuit. Omnibus fere aderat insomnia, vertigo insuper aut atrox capitis dolor angebat plurimos, levi nonnunquam comitante delirio. Tinnitus aurium quamplurimis molestus fuit, multisque in meatu auditorio dolor acutus, in abscessum aliquando desinens. Asperitudo tamen et faucium apostema frequentius enata sunt. Omnes pene ad su-

dores fuere valde proclives, qui multi, faciles, continui, intra biduum aut triduum erumpentes febrem fere discusserunt prorsus, urina plurima, subalbida aut subflava, deponente sedimenta, lateritia vero raro admodum: plurimis autem, an ob profusos sudores, an ob epispastica, nil statuo, fuit valde difficilis. Alvus biliosa morbum saepissime absolvit; haud raro pustularum urentium eruptio.

En morbi hujus epidemici, ut hic saeviit, descriptio! Cui quidem licet omnes ferme succubuerit paululum, leto tamen, si numerum spectes, paucissimi, quos inter infantes praecipue ac senes pulmonarii.

Abiit plerumque vel intra quatrimum per breve, manente solum infesta tussi, eaque saepe diuturna valde, cum majore virium dejectione, quam quis, pro ratione valetudinis, crediderit, idque praesertim, ubi intempestiva sanguinis missio praecesserat.

Illos potissimum venae sectio adjuvit, quos pectoris dolor aut gravitas oppresserat, idque ingruente, non sane declinante, febre. Omnium pene sanguis albida quadam pellicula contectus fuit, haud tamen valde glutinosa; nisi ubi ob missionem sanguinis diutius neglectam in pleuritidem aut peripneumoniam febris abierat; quod quidem haud paucis contigit, e nimio praesertim volatiliu et cardiacorum usu.

Nausea aut vomitus urgens lene postulabat emeticum, quod et stomachi aegritudinem et pectoris oppressionem levabat maxime. Sudores exprimebat insuper, ad quos promovendos potus multus, tepidus, diluens, etsi sitis non admodum urgebat, erat necessarius omnino, quippe sine sudore vix unquam laetus hujus morbi exitus. Serum vinosum dilutius fuit instar omnium, tepide epotum; quod utique tanto erat in usu, ut vix satis suppeteret lactis ad id conficiendum.

Perutilia fuere nec omittenda vesicatoria, pone aures atque inter scapulos admota; dolori capitis enim atque tumori et asperitati faucium certissimum tulerunt levamen: quin etiam nimiam in pulmones destillationem, cursum scilicet acris colluviei avertendo, prohibuerunt. Me adhortante pro remediis fuere maxime lap. contrayerv., spirit. volat. oleos., sp. C. C., lavend. c., elixir. asthmat. le Mortii et potiones e spermat. ceti solut. cum larga portione decocti ejus-

dam pectoralis tenuis, aut seri lactis dilutissimi: quae et percommode simul tussim leniebant, ac sudores eliciebant optime. Ubi vero, post sanguinis emissionem, respiratio gravior et exscretio difficilis premebant, solutio gummi ammoniaci cum oxymelle scillitico fuit necessaria prorsus: jam enim instar peripneumoniae nothae urgebat morbus, et eandem omnino postulabat medendi methodum, pectoralia nempe maxime incidentia, et tibiis epispastica, emetica nonnunquam, aut lenia cathartica.

Furebat tussis per totum morbi impetum, saepe adeo vehementer utique, ut eam anodynis cohibere fuisset difficile satis; imo usque adeo interdum perduravit post febrem abactam, ut haud paucos, post unum alterumve mensem, in tabem letalem abriperet, illos praecipue, quibus fuerat olim e pulmonum infirmitate valetudo minus prospera. Cum vero notaverim frequenter, quod tussis, oborta diarrhoea, profligata esset, eccoprotica ex rhabarbaro, manna, tartaro solubili etc. exhibui subinde, facessente febre, optato, quod solet, eventu, duce natura: quae porro cibi appetentiam, toto morbi tempore prostratam valde, brevi restituebant.

Morbus fuit hercle, ni ex admissio gravi errore, raro letalis, quem tamen multi, vel ob ipsam ejus frequentiam, temere spernentes, seras dedere poenas stultitiae, asthmatici, hectici, tabidi.

Martio.

Januario et Februario tepidiore, successit Martius per initia paulo frigidior, ventus quippe ex plagis arctois spiravit, surgente barometro: post vero frequens vulturnus mercurium demisit multamque pluviam. Ab 8. ad 22. aër satis siccus fuit et tenuis, inde multo humidior.

Pluvia 1. $\frac{1}{7}$. $\frac{1}{8}$. 14 — $\frac{1}{16}$. 19. $\frac{1}{23}$ — $\frac{1}{25}$ — $\frac{1}{27}$. $\frac{1}{28}$.

Dig. Dec.

Nix 10. $\frac{1}{21}$. Grando 9. 17. = 3.089.

Levis AB. 21. 10. p. m. NW 1. Gelu rigidum 10. 11.

☿ altitud. maxim. 3. 30,2. NNW 1. } media 29.4 $\frac{2}{8}$.
 — — minim. 21. 28,9. SE 3. }
 Dies frigid. 10. 62. N b E 1. } media therm. altitud. 52 $\frac{23}{28}$.
 — tepid. 28. 44. ESE 2. }

Incipiente mense febris catarrhalis undique maxime epidemica, quae et adhuc perdurat; jamque etiam pleuritides, peripneumoniae et verae et nothae, anginae quoque frequentes.

Aprili.

Ventus ab oriente, ad septentrionem vero saepe deflectens, toto Aprili praevaluit, unde aër siccus et frigidulus evasit, sub finem praesertim: malacia tamen subinde et nebulae aliquando intervenere.

Pluvia $\frac{''}{8}$. $\frac{'''}{13}$. 15 — $\frac{'}{17}$. 18. $\frac{'''}{22}$. = 2.284. Dig. Dec.

☿ altitud. maxim. 19. 30,0. Malacia. } media 29.6.
 — — minim. 13. 29,1. SE 1. }
 Dies frigid. 27. 50. NE 1. } media therm. altit. 42 $\frac{26}{30}$.
 — tepid. 22. 38. Malacia. }

Febris epidemica adhuc passim rure, multique nunc tabescunt e male judicata febre. Peripneumonia et pleuritide multi corripuntur.

Majo.

Hoc mense mediam plerumque stationem tenuit baroscopium, flante fere quotidie subsolano. Atmosphaera maxime sicca fuit et tenuis; a 12. ne vel guttula pluviae, at ros plurimus et malacia frequens.

Pluvia $\frac{'''}{6}$ — $\frac{'}{8}$. 10. $\frac{'}{11}$. 12. = 1.010. Dig. Dec.

☿ altitud. maxim. 22. 29,8. E 1. } media 29.5 $\frac{10}{27}$.
 — — minim. 7. 29,2. Malacia. }
 Dies frigid. 5. 46. E 2. } media therm. altit. 37 $\frac{10}{27}$.
 — tepid. 30. 28. Malacia. }

Febres pulmonariae atque intermittentes invadunt plures. Haud pauci modo phthisici mortui sunt, rupto interdum pulmonis apostemate, illi praecipue, qui ex

febre catarrhali in tabem inciderant, et quibus etiam inde tumor pedum aquosus accesserat.

Junio.

Venti fuerunt mutabiles durante Junio, saepe ex oriente, sed ab occidente saepius ad austrum plerumque vergentes: intervenit haud raro malacia. Initio aër erat siccus; fine et siccus et calidus. Maxima ro-ratio saepe.

Pluvia $\frac{5}{5}$. $\frac{8}{8}$. 9. 13. 15 — $\frac{19}{19}$. $\frac{20}{20}$. 25. = Dig. Dec.

Maxima AB. media nocte 27. WNW 1. Fulgura 12. nocte. Tonitru 26.

♀ altitud. maxim. 22. 29,8. Malacia. } media 29,4 $\frac{28}{30}$.
— — minim. 18. 28,8. Sb W 3. }

Dies frigid. 21. 36. W 2. } media therm. altitud. 28 $\frac{26}{30}$.
— calid. 27. 24. W 1. }

Febres remittentes et intermittentes adhuc, jam saepe cum pustulis rubellis.

Julio.

Toto fere Julio aër fuit valde siccus et fervidus, paucae pluviae, rorationes autem maximae, ventus australis raro, corus et aquilo saepe: nihilominus statio baroscopii erat ut plurimum humilis.

Pluvia 14. $\frac{15}{15}$. 16. 21. $\frac{28}{28}$. 30. 31. Grando $\frac{16}{16}$.
Dig. Dec.
= 0.772.

Magna AB. 10. 10. p. m. NW 1. Tonitru 16.
p. m. SSE 2 — 28. p. m. NNW 1.

♀ altitud. maxim. 1. 29,7. NNE 1. } media 29,4 $\frac{6}{26}$.
— — minim. 29. 29,0. Nb W 1. }

Dies frigid. 31. 34. NW 1. } media therm. altit. 24 $\frac{8}{26}$.
— tepid. 5. 16. NW 1. }

Febres intermittentes sparsim: cholera et diarrhoea frequens. Mulieres plurimae immenso mensium profluvio laborant. Omnes fere de languoribus ob aestum enormem undique conqueruntur.

Augusto.

Perpetuus spiravit ab occidente ventus, ad meridiem saepe deflectens, crebro etiam ad septentrionem. Priore mensis parte pluvia, tonitru, fulgura frequentia, eaque gravissima, sudo tamen subinde intercurrente.

Pluvia 1. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{4}$. 6. $\frac{1}{7}$. $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{12}$. 16. $\frac{1}{17}$. 18. 21. 24.

$\frac{1}{27}$ — 29. $\frac{1}{31}$. = 4.500.
Dig. Dec.

Fulgur et tonitru vehemens 3. 6. 7. 10. vesp. Proc. 17. nocte. SW.

̄ altitud. maxim. 24. 29,9. NNW 1. } media 29.4 $\frac{2}{3}$.
— — minim. 7. 29,0. SSW 1. }

Dies frigid. 24. 43. NNW 1. } media therm. altitud. 32.
— tepid. 5. 24. SW 1. }

Perpauci morbi: aliqui diarrhoea et cholera morbo corripuntur.

Septembri.

Varia fuit tempestas ventusque varius hoc mense, a 9. tamen ad diem 18. ab oriente, ad austrum declinando plerumque. Atmosphaera erat sicca et statio barometrica altior ut plurimum, quam elapso Augusto. Maximae et crebrae rorationes.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{2}$. 3. $\frac{1}{5}$. 11. 12. $\frac{1}{13}$. 14. 21. 24. $\frac{1}{25}$. 26.

Dig. Dec.
28. 30. = 1.978.

Magna AB. 8. 10. p. m. NNW 1 — levis 29. h. 9. WNW 1.

Fulgur et tonitru 12. et 13. a. m. Fulgura nocte 26.

̄ altitud. maxim. 19. 30,1. Malacia. } media 29.6 $\frac{2}{9}$.
— — minim. 26. 29,0. SW b W 2. }

Dies frigid. 30. 49. NNE 1. } media therm. altitud. 37 $\frac{2}{9}$.
— tepid. 5. 33. SW 2. }

Tusses et catarrhi valde frequentes. Ad finem mensis cholerae et diarrhoeae saeviunt.

Octobri.

Eurus et aquilo hoc mense saepe afflantes barometrum extulerunt multum, temperiemque aëris siccam et frigidam reddidere, etsi haud raro intervenit nebula. Per initia mensis ros plurimus.

Pluvia $\frac{''}{1} - \frac{''}{2}$. $\frac{''''}{11}$. $\frac{''}{23} - \frac{''}{25}$. $\frac{''}{27} - \frac{''}{29}$. = 2.026. Dig. Dec.

Magna AB. 27. 9. WNW 1. Permagnae pruinae 15. 16. NNE 1. Glacies 31. NNE 1.

♀ altitud. maxim. 18. 30,2. E 1. } media 29.7 $\frac{1}{3}$.
— — minim. 25. 28,8. SW 3. }

Dies frigid. 31. 60. NNE 1. } media therm. altit. 46 $\frac{24}{30}$.
— tepid. 3. 37. SSW 1. }

Cholera et diarrhoea adhuc. Eruptio pustulosa scorbutica frequens sine febre. Apoplexiae passim. Saevae aliquae febres peripneumonicae. Rubeolae et morbi colici plurimi.

Novembri.

Ex occasu plerumque ventus spiravit Novembri, at saepe ad septentrionem deflexit, quamvis aër erat solito magis tepidus, sub finem valde crassus et humidus.

Pluvia 7. 9. $\frac{'}{10}$. $\frac{''}{11}$. $\frac{'}{12}$. 14. 15. 17. 20. 21. $\frac{'}{26}$.
Dig. Dec.

28 — 30. = 1.882.

Magna AB. 27. h. 2. matutina. NW 1 — 29. 10. NW 1. Procella 20. nocte. S 4.

♀ altitud. maxim. 5. 30,2. NNW 1. } media 29.7 $\frac{25}{28}$.
— — minim. 11. 29,1. SW 3^x. }

Dies frigid. 5. 58. Glacies. } media therm. altit. 48 $\frac{22}{28}$.
— tepid. 15. 44. S 2. }

Rubeolae adhuc frequentes. Febres aliquae pulmonariae. Morbus colicus passim.

Decembri.

Hic mensis fuit nimbosus maxime: continua fere procella eaque saepe gravissima, a die 9. 23. adusque

perduravit, africo furente, dum pluviae corruerunt plurimae et horrida nonnunquam fulmina. Ineunte quidem Decembri apricitas aliqua effulsit cum tenui glacie, aër autem erat valde crassus; 5. utique dies fuit valde nebulosus et caliginosus maxime. Immensa forte vaporis copia barometrum sustinuit partim, quod perpetuae procellae aliter multo magis depresserint.

Pluvia 1. $\frac{1}{2}$. $\frac{9}{11}$. $\frac{12}{13}$ — $\frac{15}{16}$. 17. $\frac{20}{22}$.

Dig. Dec.

$\frac{23}{25}$. $\frac{26}{29}$. $\frac{30}{31}$. = 4.688.

Graves procellae 11. 12. 14. 16. 22. 23. 26. Maximi maris aestus a 12. ad 14.

Fulgur et tonitrua gravissima cum vehemente grandine 12.

— — — — diu durantia 16. SWbW. 4.

¶ altitud. maxim. 6. 30,1. NNW 1. } media $29.5\frac{26}{31}$.
— — minim. 14. 29,1. SWbW 4^x.

Dies frigid. 7. 62. E 1. } media therm. altitud. $49\frac{22}{31}$.
— tepid. 14. 34.

Incipiente mense morbi colici et peripneumoniae nothae cum affectibus nervosis passim. Tusses et gravedines frequentes valde sub finem mensis: paroxysmi quoque multi hypochondriaci et hysterici.

Dig. Dec.

Tota quantitas pluviae hoc anno = 29.884.

DE AËRĒ
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1734.

Januario.

Post nubila Phoebus, novo quippe cum anno multo laetior surgit coeli facies, boreas nempe paulo post initium Januarii oriens vapores dispersit et nubes, rigido accedente gelu coeloque sereno: aëris autem temperies longe magis tepida fiebat exeunte mense.

Dig. Dec.

Pluvia 1. 2. 8. 16. 22. Nix et grando 4. 5. = 1.480.

Procella 2. VWSW. Fulgur et tonitru cum multa grandine 22. mane.

̄ altitud. maxi m. 29. 30,4. EbN 1. } media 29.9 $\frac{1}{2}$.
— — minim. 3. 29,4. W 2. }

Dies frigid. 14. 71. ENE 1. } media therm. altit. 60 $\frac{3}{4}$.
— tepid. 26. 54. NW 1. }

Gravedines tussesque frequentes: morbi colici plurimi: peri pneumoniae passim.

Februario.

In alta perstitit statione baroscopium diem adusque 11. Februarii, flante cauro. A 15. ad 18. procella perpetua, imo saepe violenta maxime. Ab occidente ventus turbineus iterum 24. et 25., immensa quoque vis pluviae tunc decidit, maximeque subsedit mercurius. Nisi ipso mensis initio vix ulla glacies.

Pluvia 2. 3. 4. 12. 13 — 15. 16. 17. 18. 19. 22. 23.

Dig. Dec.

24. 25. 26. 27. = 5.554.

Fulgura cum grandine 17. nocte. WNW 2.

‡ altitud. maxim. 1. 30,4. NE 1. } media 29.6. $\frac{16}{26}$.
 — — minim. 24. 28,5. S b E 4. }

Dies frigid. 1. 62. Gelu. } media therm. altitud. 53. $\frac{18}{22}$.
 — tepid. 12. 50. SW 2. }

Incipiente mense morbi peripneumonici; procedente anginae, coryzae, tusses plurimae.

Martio.

Ventus quoque occidentalis toto duravit Martio, majore ex parte vergens ad austrum, unde frequens pluvia et aër crassus et humidus; sub finem ad septentrionem deflexit paululum.

Pluvia 1—4. 5. 6. 9. 10. 12—14. 16—18. 19.

20. 22. 23—25—28. = 2.812. Dig. Dec.

Procella 19. nocte. S 4_x.

‡ altitud. maxim. 31. 30,0. WNW 1. } media 29.5.
 — — minim. 13. 29,0. SW b S 2. }

Dies frigid. 15. 56. WNW 1. } media therm. altit. 48. $\frac{7}{30}$.
 — tepid. 23. 45. W b S 1. }

Tusses, faucium tumores, lippitudines hoc mense frequentes: multi rheumatismo correpti, aliqui peripneumonia et paraphrenitide, plures sub finem apoplexia.

Aprili.

Ne vel guttula pluviae diem adusque 18. A 1. ad 12. corus, inde ad 23. subsolanus, post libs. Medio mense aër erat siccus et tenuis.

Pluvia 18. 19. 20. 22. 23. 25. 26. 27. 29. 30. = 2.126. Dig. Dec.

‡ altitud. maxim. 12. 30,0. NNW 1. } media 29.6. $\frac{2}{28}$.
 — — minim. 23. 29,4. ESE 2. }

Dies frigid. 13. 50. ENE 1. } media therm. altit. 43. $\frac{23}{28}$.
 — tepid. 27. 38. WSW 2. }

Tussis et tumor faucium frequens adhuc: febres intermittentes, nec non apoplexiae haud paucae: ophthalmiae passim.

Hoc mense grassari coepit febris quaedam, si ita dicam, anginosa, furens indies magis magisque. Quos corripuit, primo algor invasit, mox incertus ardor et cephalalgia, vomitus protinus aut diarrhoea, pauloque post dolor faucium acutus et tumor: hinc febris haud levis, languor, anxietas ac pectoris oppressio, accedente saepe delirio aut soporoso affectu, quorum haud dubia fuere praenuntia urinae vel tenues, vel, quales jumentorum, turbidae. Felix ille tunc aegrotus, cui sudores eruperunt affatim aut pustulae rubrae; si ne haec quidem, erysipelatis aliquid: ubi nihil horum, brevi instabat fatum, nisi opportuna diarrhoea, aut tempestiva disruptio apostematis faucium, aut enitens parotis, fauste sublevarent.

Morbus hic haud raro vel intra sex dies discussus fuit: saepe vero diutius inhaerentem septimo, octavo, aut nono die erumpentes pustulae crystallinae, miliares dicunt, plurimae expellebant prorsus, modo nimirum haud praemature recessissent, quod certo sane fuit aegrotis exitio. Idem omnino dicendum est de papulis rubris, quae saepe etiam statu morbi apparebant.

Pueros et juvenes potissimum invasit febris, qui vermes crebro deiciebant: seniores raro decubuerunt. Urina erat rufa plerumque, subrubrum, vel ab ipso initio, deponens sedimentum, lingua vero plurimo mucro subflavo foedata.

Desideravit febris haec epidemica, quam primum quis ea correptus erat, missionem sanguinis, eamque saepe repetitam, haud raro utique vehementer urgente morbo ad tertiam usque vicem, etsi cruor emissus non erat viscidus admodum, interdum floridus satis: vomitu dein lenem stomachi purgationem, continuo epispastica auribus, cervicibus, humeris. Sorbitio tepida, antiphlogistica, permulta, erat necessaria prorsus, levi saepe interposito cardiaco, nempe ex lapid. contrayerv., croco, theriac. Andromach., confect. Fracastorii, confect. Raleigh. etc. idque praecipue, dum appropinquabat morbi status, maxime profecto cum exanthemata evaserint sublivida, quod quidem pessimi ominis. Gargarismata emollientia, subacida, detergentia ulceroso gutturi conducebant maxime, sensim insuper saepeque deglutita mucilagine ex semin. cydoniorum et psyllii, syrup. moror. aut de rub. Idaeis edulcorat. vel linctu aliquo

anodyno, tussi urgente praesertim, quae fuit saepissime permolesta. Ut primum aspera et squamosa quasi apparuit cuticula, purgantia lenia ex rhabarbaro etc. cum mercurialibus profuere maxime, perfectamque sanitatem brevi restituebant.

Majo.

Ventus ab occasu, flectens maxime ad septentrionem, toto fere mense spiravit, intercurrente nonnunquam vulturno. Atmosphaerae temperies fuit multo frigidior solito; statio mercurii ut plurimum demissa.

Pluvia $\frac{1}{1}$ 7. 11. 12. 15 — 18. 21. $\frac{25}{25}$ 26. 28 — 30.

Dig. Dec.

Nix. 13. Grando 14. = 1.764.

Leves *AB*. 14. 15. NWbN 2. Fulgur et tonitru 28. p. m.

§ altitud. maxim. 10. 29,9. N 1. } media 29.4 $\frac{10}{31}$.
— — minim. 29. 29,0. SE 2. }

Dies frigid. 14. 52. NNW 2. insolitum frigus. } med. therm.
— tepid. 25. 37. Malacia } altit. 42.

Tussis convulsiva inter pueros frequens, febres intermittentes passim. Nunc febris anginosa epidemica saevit maxime. Angina gravius urget, cui jam frequenter accedunt aphthae molestissimae, et cum fera tussi strangulatio ferme, ni frequens subveniat tepida sorbitio et perpetua fere gargarisatio.

Junio.

Eurus assidue flavit a 6. fere ad 20.; initio et fine corus. Atmosphaera magis tepida fuit ac humida, quam mense priore; ambo utique plus satis nubili.

Pluvia $\frac{2}{2}$ 6. $\frac{8}{8}$ 10. $\frac{11}{11}$ 14. $\frac{15}{15}$ 20. $\frac{21}{21}$ 23. 26.

Dig. Dec.

$\frac{29}{29}$. = 3.208.

§ altitud. maxim. 4. 29,7. NWbW 1. } media 29.4 $\frac{11}{31}$.
— — minim. 24. 29,1. WNW 1. }

Dies frigid. 10. 40. SEbE 1. } media therm. altit. 31 $\frac{16}{28}$.
— calid. 22. 26. Malacia. }

Febres intermittentes adhuc: ophthalmiae passim. Morbo jam epidemico accedunt pustulae fere omnigenae, atque haud raro eruptiones erysipelatosae: minus vero premuntur fauces, febris quippe jam magis ad exteriora tendit. Die sexto aut septimo cuticula aspera fit et rupta, velut aspersa crassiore farina, idque quo magis, eo melius; tandem tota pene desquamatur, e pedibus saepe tantis portionibus, ut soleam quasi detractam referant hae morbi exuviae. Hic equidem laetissimus est morbi exitus: ubi vero exanthemata tarde admodum et parcius erumpunt, erupta vero livescunt, maximae anxietates, languores, deliquia sequuntur, pauloque saepe post vomitus aut diarrhoea enormis, quae aegros non raro celeriter rapit.

Haec febris, ut omnes fere, quas pustulae comitantur, contagiosa est, plures namque ea correpti in eadem saepe domo decumbunt. Quod vero jam cunctim magis petat, quam superiore mense, ob majorem aëris calorem esse arbitror, humores elicientem extra: medio enim Majo cum atmosphaera, pro anni tempore, erat maxime frigida, dolor ac faucium tumor urgebant gravissime.

Eadem omnino medendi methodus juvat usque. Nunc porro mercurialia sine stimulis salinis praeparata aptissime adjecta sunt, quippe quae in aliis cutaneis eruptionibus inveniuntur efficacia maxime. Quidni et in his utilia sint? Ista utique vel in ipsis variolis prospero saepissime eventu exhibui. Humores enim lentos nimium attenuant, glutinosa vasculorum repagula expediunt, saliumque cohaesiones diffringunt, succos demum morbidos fluxos reddunt, tandemque abigunt prorsus, dumque pondere solum et subtilitate partium agunt, sanguinem incendunt minime.

Julio.

Prior Julii pars fuit aprica satis, at subfrigida, ventus plerumque a septentrione; medio mense libis intervenit, pluvia ruente; tunc iterum septentrio: a 25. ad 28. pluvius vulturnus. 31., vento omni momento variante, immensa quantitas pluviae decedit, cataractae ad instar; inter horam 8. matutinam et

meridiem ad digitum saltem integrum, licet milliari-
bus 15. ad orientem vix ulla. Aër fuit hoc mense
valde humidus et barometrum humile.

Pluvia $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{13}$. $\frac{1}{14}$. 16. $\frac{1}{17}$. $\frac{1}{26}$ — $\frac{1}{29}$ — $\frac{1}{31}$. = 2.982. Dig. Dec.

♀ altitud. maxim. 5. 29,8. N 1. }
— — minim. 26. 28,9. S E 3. } media $29.4\frac{10}{31}$.
Dies frigid. 3. 38. N 1. }
— calid. 24. 24. Malacia. } media therm. altit. $30\frac{2}{31}$.

Febres intermittentes adhuc. Tusses frequentes
inter adultos, convulsivae inter pueros. Magnae un-
dique de spirituum languoribus querelae. Quam
plurimae aviculae, dum plamas exuunt, moriuntur.

Furit etiamnum febris epidemica, inexplicabili
quodam angore quosdam, vel intra sex saepe dies,
perimens. Hos leve primo corripuit delirium, quod
utique peioris fuit ominis, quam si, more bacchan-
tium, aperto exarserant furore. Nil perinde tunc
profuit, ac sanguinis detractio cucurbitulis scarifica-
tis humeris cervicibusque admotis, post clysmata
laxantia, aut mitiora cathartica, frequentia porro ve-
sicatoria, cruribus praecipue.

Augusto.

Suda tempestas initio, medio autem Augusto per-
multa pluvia, eoque quidem exeunte nimia. Libano-
tus frequens, isque ad finem maxime furens, baro-
metrum valde depressit aëremque reddidit humidissi-
mum. Maximae fuerunt rorationes mensis principio,
aquilone spirante. Auster turbineus nocte inter 9. et
10. diem mercurium praecipitavit plurimum gravissi-
mamque pluviam, maris autem aestum extulit ma-
xime.

Pluvia $\frac{1}{9}$. $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{13}$. 14. $\frac{1}{16}$. 17. $\frac{1}{19}$. 23. 25. 26.

28. $\frac{1}{29}$. $\frac{1}{30}$. 31. = 4.022. Dig. Dec.

Procella 9. nocte. SSE 4—28. nocte. SW 4_x—29.
nocte. SW 4_x—30. WSW 4_x. cum fulgure et to-
nitru.

† altitud. maxim. 3. 29,8. N 1. } media 29.3 $\frac{27}{31}$.
 — — minim. 10. 28,7. S S W 3 $\times$. }
 Dies frigid. 31. 42. S W 3. } media therm. al-
 — calid. 7. 24. N N b W 1. } titud. 30 $\frac{26}{31}$.

Febris epidemica plures adhuc premit, ingenti saepe cum vomitu et diarrhoea. Ophthalmiae passim. Scabies valde frequens. Variolae jam grassari incipiunt ac febres lentae nervosae.

Plurimae aviculae canentes pereunt: perraro auditur stridula cicada. Aestas fuit magis nubila, magis frigida, magis denique pluviosa solito. Omnia nunc loca aqua et limo plena sunt.

Septembri.

Toto fere Septembri ventus ex occidente spiravit, ad septentrionem vero majori ex parte deflectens, qui barometri mercurium exaltavit: manet usque tamen atmosphaera madida et paulo frigidior.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. $\frac{3}{3}$. 8. 17. 20. $\frac{21}{21}$. 22—24. $\frac{27}{27}$. 28.
 Dig. Dec.
 30. = 1.752.

Parva AB. 9. h. 10. N N W. 1. Procella 21. p. m. S W — 24. nocte. W S W. 4 $\times$.

Vehemens grando 22. W N W 2. Magna pruina 26. N b E 1.

† altitud. maxim. 17. 30,0. Malacia. } media 29.6 $\frac{3}{27}$.
 — — minim. 1. 29,0. W 2. }
 Dies frigid. 26. 45. N b E 1. } media therm. altit. 41 $\frac{10}{27}$.
 — tepid. 1. 36. — — }

Jam evanescit fere febris epidemica, nec multum augetur variolarum numerus. Cholerae, febres nervosae, miliares, intermittentes passim.

Octobri.

Initio africanus nimbosus multam demisit pluviam; 4. die saeviit vultur; a 15. ad 23. perflavit aquilo et mercurium erexit plurimum; sub finem corus: aër frigidus est ac humidus.

Pluvia $\frac{''}{1.}$ $\frac{'''}{2.}$ $\frac{''}{3.}$ $\frac{''}{4.}$ 5. 7—10. $\frac{'''}{11.}$ $\frac{''}{12.}$ $\frac{'}{13.}$ $\frac{'}{15.}$ 19.
Dig. Dec.

21. 23. 26. 28. 29. = 3.154.

Fulgur et tonitru cum grandine 2. p. m. Grando
7. 8. Fulgur et tonitru 12. p. m. Permagni maris aestus a 1. ad 4. diem.

̄ altitud. maxim. 22. 30,3. ENE 1. } media 29.5 $\frac{26}{30}$.
— — minim. 4. 28,8. SE b E. 3^x. }
Dies frigid. 19. 64. NNE 2. } media therm. altit. 51.
— tepid. 1. 43. SW 4_x. }

Variolae jam factae sunt epidemicae. Morbi colici a pomaceo novello frequentissimi. Catarrhi et faucium tumores haud rari; imo quaedam adhuc reliquiae febris epidemicae sparsim notantur. Febris nervosa et miliaris passim.

Novembri.

A 1. Novembris diem adusque 20. ventus inter orientem et septentrionem constitit, qui et paulo sicciorem reddidit atmosphaeram multoque magis frigidam; baroscopium vero extulit maxime: inter diem autem 21. et 24., fremente africo, permulta pluvia decidit, corruente admodum mercurio; at brevi aquilo redux restituit rem.

Pluvia 1. $\frac{'}{4.}$ $\frac{''}{7.}$ 10. 21. $\frac{'''}{22.}$ $\frac{'''}{23.}$ $\frac{'}{24.}$ 29. = 2.068.
Dig. Dec.

Gelu, idque subinde rigidum, hoc mense frequens.

̄ altitud. maxim. 27. 30,4. NNE 1. } media 29.8 $\frac{24}{29}$.
— — minim. 23. 28,8. SW 3. }
Dies frigid. 27. 68. NNE 1. } media therm. altit. 58 $\frac{21}{29}$.
— tepid. 2. 52. Malacia. }

Variolae et morbi colici valde epidemici: apoplexiae plures: colica biliosa passim.

Decembri.

Pluvia, procellosa, horrida tempestas hunc finivit annum. Vix unus et alter dies sine pluvia toto

Decembri. Libs vehemens perfurebat saepissime, gravi subinde cum pluvia: inde barometrum erat frequenter mire depressum. Jam magnae sunt inundationes undique. Aër fuit maxime humidus, gelu rarissimum, etsi atmosphaera fuit valde frigida saepe.

Pluvia 1 — $\frac{''' }{4}$ — $\frac{'' }{6}$. 7. $\frac{'' }{9}$. $\frac{'' }{10}$ — $\frac{'' }{12}$ — $\frac{''' }{14}$. $\frac{'' }{15}$ — $\frac{'' }{17}$. 18.
Dig. Dec.
20 — $\frac{'' }{23}$. $\frac{'' }{24}$. $\frac{'' }{26}$ — $\frac{'' }{28}$. $\frac{''' }{29}$. $\frac{'' }{31}$. = 6.192.

Procella 1. SW — 10. p. m. SW b S 4 — 14. a 1.
mane SW 4^x — 26. WNW. — 27. W 4^x — 29. WSW 4.

♀ altitud. maxim. 25. 30,0. NW b W 1. } media 29.3 $\frac{2}{3}$ T.
— — minim. 14. 28,2. SW 4^x.

Dies frigid. 22. 64. NNE 1. Gelu. } media therm. al-
— tepid. 1. 52. WSW 2. } titud. 58 $\frac{4}{3}$ T.

Variolae valde epidemicae et saepe mortiferae; colica jam non adeo frequens. Rhenmatismi multi; febres putridae et petechiales passim.

Maxima fuit pluviae quantitas hoc anno, nempe
Dig. Dec.
= 37.114.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1735.

Januario.

Quamvis baroscopium fuerat sublime valde initio Januarii ventusque arctous, id tamen procellosa tempestas, a 6. ad 14. fere perpetua, ac subinde gravissima, ad ultimum pene gradum deturbavit: quod autem postea, a die scilicet 20. ad finem usque, ad summum ferme erexit aquilo. Atmosphaera fuit frigida et saepe humida valde: sub mensis finem rigidum gelu.

Pluvia 2. 5. 6. 7. 8. 10. 11—13. 14. 18. 19. 22.
Dig. Dec.

Nix. 9. 11. = 2.526.

Procella 6. nocte. SW 4^x. — gravissima 8. SW 4^x. circa meridiem mercurium depressit ad 28,3.: — vehemens 10. nocte. SSE 4^x. § 28,4.; violenta duravit procella ad horam 8. matutinam diei 11.; barometer vero subsedit ad 28,1.: raro mercurium baroscopicum infra hunc gradum notavi.

§ altitud. maxim. 4. 30,5. Nb W 1. } media 29.6 $\frac{24}{30}$.
— — minim. 11. 28,1. S 4^x. }

Dies frigid. 25. 70. N 1. } media therm. altitud. 59 $\frac{32}{30}$.
— tepid. 6. 54. SW 3. }

Variolae sunt maxime epidemicae, quaedam valde malignae; utpote quibus non raro accedunt haemorrhagiae ex omnibus fere corporis meatibus, et (A) petechiae lividae et nigrae. Vix unum vidi his correptum affectibus servatum, nam in tanta pestilentia

sanguinis crasis dissolvitur penitus, et maxime putrescunt humores: imo cruor emissus, putris instar saniei, diffluit, nec, ut solito, in frigore coagulatur.

Colicus morbus cum doloribus saevis rheumaticis et paresi nonnunquam brachiorum manuumque a pomaceo novello frequens adhuc. Multae tusses sub finem mensis: ophthalmiae, febres miliares et erysipelatosae passim.

Februario.

Sublimem retinuit stationem mercurius ad diem usque 16., septentrione afflante aut vulturno: sub finem madidus notus baroscopium demisit. Sudum haud raro eluxit hoc mense; gelu affuit rarius.

Dig. Dec.

Pluvia 8. 14. $\frac{11}{17}$. 18. 22. $\frac{11}{23}$ — $\frac{11}{26}$. 27. = 1.978.

Procella 26. nocte. SSW 4_x.

♀ altitud. maxim. 2. 30,5. NNE 1. } media 29.7 $\frac{10}{25}$.
— — minim. 27. 29,0. SSW 3_x. }

Dies frigid. 21. 66. ENE 1. rigidum gelu. } media therm.
— tepid. 9. 52. Malacia. } altitud. 57 $\frac{18}{25}$.

Pleuritides et peripneumoniae frequentes, at rure maxime: variolae epidemicae adhuc, sed non ita pestiferae.

Jam in popellum ingruit febris quaedam contagiosa, pustulis saepe et petechiis comitata, merx admodum infelix, classe, ut credere par est, advecta, quippe quae diu ante inter nautas apud portum magnum commorantes saevierat, multosque dederat leto. De hac plura mense sequente.

Martio.

Varia fuit tempestas mense Martio, varia quoque barometri statio, nunc alta nempe, nunc valde depressa. Libs initio, a 6. ad 17. vulturnus, tunc aquilo, post caurus. Atmosphaera erat frigida satis, at paulo humidior.

Pluvia 1. 2. $\frac{11}{4}$. $\frac{11}{5}$. 14. $\frac{11}{15}$. $\frac{11}{16}$. $\frac{11}{23}$ — $\frac{11}{25}$. 28. 30.

Dig. Dec.
 $\frac{11}{31}$. = 2.234.

Maximus maris aestus 15. mane. SbE 3^x.
 Gelu a 20. ad 23.

̄ altitud. maxim. 21. 30,0. NE 2. }
 — — minim. 16. 28,7. SSE 3. } media 29.3²²/₃₀.

Dies frigid. 20. 64. NbE 2. }
 — tepid. 15. 50. SbE 3. } media therm. altit. 54⁵/₃₀.

Variolae hactenus epidemicae: pleuritis et peripneumonia passim: apoplexiae quaedam.

Nunc maxime dispergitur contagium epidemicum in plebeculam maxime. Quibus febris haec contigit, primo levi horrore ac universa pene lassitudine correpti sunt, mox nausea et vertiginoso capitis dolore: haud vehemens tamen insecuta febris est, nec immodica sitis, quamvis media lingua scabra fuit et fusca, imo saepe arida valde, utroque vero a latere mucro oblita subflavo. Interim de dolore gutturis, haud raro strangulante fere, et de teneris oculis, lumina refugientibus, multae querelae. Urinae plerumque *ζοιμνώδες* erant, aut tenues, paucae, luridae, vapidae instar cerevisiae: quae quidem omnibus in febribus sunt pessimae notae.

Haec ferme per quatrimum, quo aut vigiles omnino decubuerunt, aut ne sentientibus quidem brevissimus et maxime interruptus obrepsit somnus. Jam surditas, desipientia, suspirium frequens, immanis praecordiorum oppressio, manuum tendinumque tremor et subsultus accedebant: attamen de valetudine rogati vix querebantur quidquam, adeo invaluerat torpor.

Diem circiter sextum, nunc citius, nunc tardius, petechiae rubrae, purpureae, lividae, nigrae, imo vibices quasi, saepe apparuerunt. Mali admodum ominis haec exanthemata, eoque peioris, quo magis ad nigritiem spectabant. Frequenter porro videbantur innumerae maculae minutissimae fusci coloris, cutis lenticulas aut pulicum morsus adumbrantes, sed paulo magis atrae, quas utique haud minus esse letales observavi, quam ipsas nigerrimas. In hoc rerum statu aut sopor perpetuus urgebat, aut furor coecus, imo saepe haud erat assidentibus, etiamsi robustis, facile aegros continere, ne e lectulis exsiliarent, tamquam alio abituri: quo quidem symptomate vix aliud magis tunc funestum memini.

Tristia dum haec agebantur, sudor profusus, viscidus, olidus, aut foetidissima, livida diarrhoea miseris colliquabat aegrotos. Lingua porro nigra, aridissima, vox faucibus haerens, singultus, spasmi, pulsus formicans aut coacervatus, livor manuum, ac saepe ipsorum etiam cubitorum, atrae mortis certissima instabant praenuntia: die undecimo, aut decimo quarto plerumque, multo citius nonnunquam. Tanta fuit, tamque cita putrefactio cadaverum, ut ea sepelire fuerit necesse prorsus aliquando vel intra horas viginti quatuor.

Dira quidem haec et acerba maxime. Erant autem plurimi, quibus sors melior, die scilicet quarto aut quinto, benignum dedit morbi exitum, eruptione nempe pustularum rubrarum, miliarium, atque blandi per totum corpus sudoris. Multi diu morbo conflictati innumeras tandem habuere pustulas miliares, limpidas, saepe salutiferas: pluribus autem erat periculosae plenum opus aleae.

Aprili.

A die 2. Aprilis ad 10. spiravit eurus; post varius ventus variaque admodum tempestas, at pro anni tempore frigida et humida.

Pluvia 1. $\frac{8}{9}$. 9. $\frac{10}{14}$ — 16. $\frac{18}{20}$. 22. 24. $\frac{27}{29}$.
Dig. Dec.
= 2.252.

Ventus vehemens 22. prima luce. WNW. Nox procellosa 26. S 4.

̄ altitud. maxim. 16. 29,9. ESE 2. }
— — minim. 10. 28,8. SE 2. } media 29.5 $\frac{10}{29}$.

Dies frigid. 7. 54. EbS 2. }
— tepid. 25. 42. WNW 1. } media therm. altit. 47 $\frac{20}{29}$.

Auctus jam variolarum numerus est, atque modo febris anginosa miliaris, quae verno tempore elapsi anni fuit hic epidemica, vicinam infestat regionem. Febris contagiosa, maligna, saevit jam magis, quam antehac unquam. Raro nunc adest strangulans faucium dolor, paucaeque nunc erumpunt pustulae, at loco earum petechiae fuscae, purpureae, nigrae, ac nimis frequenter lividae vibices, atro semper carbone notandae. Plurimi moriuntur.

Majo.

Boreas afflavit, aut corus, a 1. ad 24. Maji, post vulturnus; tempestas fuit valde frigida ac nubila. Maximae pruinae a 12. ad 14.

Pluvia 1. 11. 12. $\overline{15}$. 17. 20. 22. $\overline{23}$. 24. 26. $\overline{30}$.
Dig. Dec.

31. = 1.646.

Grando vehemens 23. Fulgur et tonitru 30.

̄ altitud. maxim. 19. 30,1. NW 1. } media 29.6 $\frac{12}{31}$.
— — minim. 16. 29,1. SE 2. }

Dies frigid. 14. 54. NW 1. } media therm. altit. 43 $\frac{6}{31}$.
— calid. 31. 36. SSE 1. }

Multi apoplexia corripiuntur. Variolae adhuc. Febris contagiosa plurimos perdidit; optima saepe sprexit consilia: sequens tamen methodus permultos servavit.

Ipsa quidem morbi initio venae sectio profuit, raro post unquam; imo temeraria suscepta manu saepe obfuit maxime. Si tamen post sanguinis missionem cephalalgia et vertigo urgebant usque, fuit utile admodum cucurbitulis scarificatis, humeris cervicibusque admotis, sanguinem detrahare: quod quoque vomitionem, post excitandam, reddidit tutiorem. Cruorem vix unquam notavi valde glutinosum, serum plerumque vero viride erat, haud raro rubellum; quod infaustum semper. Quibus enim id contigit, petechias nigerrimas aut vibices habuere certo certius cum phrenitide perpetua aut gravi comate.

Continua fere nausea ac frequens, biliosus vomitus lene semper poscebant emeticum, quo ventriculi colluvies ejiceretur et praecautum foret contra pestiferam diarrhoeam, quae aliter morbi statu, aut paulo post, semper evenit: nam ubi ventriculi saburra diutius morando acrior fit assidue, tandem per intestina descendens ista utique torquet maxime.

Nulla non tempore morbi epispastica, alia scilicet aliis succedentia, necessaria fuerunt omnino; lenia porro desiderabant cardiaca, eaque repetita frequenter, languor continuus et collabentes assidue vires, quae et sudores etiam maturos criticosque saepe

movebant, aut pustulas expellebant. Ad haec promovenda confect. Raleigh., theriac. Andromach., lap. contrayerv., rad. serpent. Virg., aliquando sal. c. c. et, quibus non fuit ingrata admodum, non uno solum nomine laudanda camphora, quae nempe opio felicius arcessebat somnum, ac delirium compescebat magis, aptissima fuere remedia. Imo, quod multo minore pompa paratar, vinum rubrum ustulatum, quod dicitur, cinnamomo et maci incoctis cum aquae pauxillo, haud minus efficax ad vires sustinendas inveni, quam celeberrima alexipharmaca, non in hoc tantum morbo, sed et in omni febre lenta et nervosa, potissimum cum colliquante sudore, vel immodico alvi fluxu declinante. Didici hinc tandem, quod adstringentia aromatica mitiora, crasin sanguinis firmando fibrasque vasculorum corroborando, vera fuere hujus, exeuntis saltem, morbi alexiteria: fortasse et antidota fuissent. Ipsi etiam veteres antidotis et alexipharmacis immiscebant semper adstringentia quaedam medicamenta, ut passim apud eos videre est.

Ad eum adeo finem, optato demum cum successu, post summum morbi incrementum, exhibui aliquam e cortice Peruviano medicinam cum alexipharmacis idoneis et elixire vitrioli Mynsichti acidulatam, nec otiose interea exspectans sedimentum urinae laudabile, et quod dicitur lateritium, modo scilicet vel minimam morbi remissionem observassem. Si in singulari gangraena valeat quinquina, quidni in universa humorum corruptione? Exanthemata nigra, vibices et citissima cadaverum putrefactio gangraenosam utique sanguinis diathesin significabant.

In longis quidem febribus nihil magis necesse est, quam solida inter et fluida aequilibrium conservare debitum. Nihil ad id sane facit efficacius, quam diluente liquore sanguinem fovere assidue, ac vim fibrarum confirmare medicamentis apposis, donec natura, his auxiliis morbi victrix, laeta crisi eum expellere possit. Nam ut febris ardens frena semper poscit, lenta saepissime indiget calcaribus. Profecto nunquam non arte molienda crisis est, cum nil ultra assequi valeat natura. Febribus ideo tarde admodum decreascentibus, lenia cathartica saepe ex usu sunt maxime, cardiacis interim assumtis. In hac sane,

de qua agitur supra, cum vix alia profecerint, rhabarbarum exhibitum quotidie valuit plurimum, vinum ustulatum interim affatim sorbendo: hoc modo enim putris expurgata fuit colluvies, et viribus interea consultum est optime.

Junio.

Caurus hoc mense spiravit saepissime, hiscebat etiam subinde libis: vulturnus a 19. ad 22. Aër erat plerumque valde frigidus, crassus et humidus.

Pluvia 1. 3. 4. $\overline{11}$. 15. 16 — $\overline{18}$. $\overline{19}$. 20 — 22. 25.

Dig. Dec.

26. 28. = 1.936.

̄ altitud. maxim. 5. 29,9. NW 1. }
— — minim. 18. 29,1. SW 3. } media $29.5\frac{7}{9}$.

Dies frigid. 2. 44. NW 1. }
— tepid. 14. 34. Malacia. } media therm. altit. $36\frac{6}{9}$.

Variolae et febres intermittentes haud infrequentes. Febris miliaris rubra cum enormi vomitu et alvi fluxu rure grassatur usque. Morbus contagiosus modo sub finem mensis mitescit paululum.

Julio.

Aër fuit humidus maxime et frigidus toto Julio, ventus ab occidente plerumque et plagis australibus, eurus aliquando. Tempestas utique fuit nubila, pluvia, infausta admodum, hiemi magis, quam aestati similis. Omnes fructus *ῥῥαῖοι* acerbi sunt et immaturi. Vix audis cicadam, rari volitant papilioes: plurimae aviculae canentes inter plumas exuendas intereunt.

Pluvia 1 — $\overline{3}$. $\overline{6}$. 7. 10. $\overline{11}$. 12. $\overline{14}$. $\overline{15}$. 16. $\overline{19}$.

Dig. Dec.

21. 22. $\overline{25}$ — 27. 30. = 3.536.

Procella 11. nocte. W b S. Tonitru 30. p. m.
Coruscationes nocte.

§ altitud. maxim. 28. 29,7. S E 1. } media 29.4 $\frac{4}{30}$.
 — — minim. 16. 28,9. SW 3_x. }
 Dies frigid. 19. 42. SS W 2. } media therm. altit. 34 $\frac{28}{30}$.
 — tepid. 30. 30. W 1. }

Febris epidemica contagiosa hic imminuta est valde, at saevit adhuc in vicinia. Multi variolis usque laborant. (B) Psora frequens.

Augusto.

A die 2. Augusti 13. adusque ventus perpetuus ab oriente spiravit, pulchra interea calidaque tempestas eluxit, postea misera, procellosa et horrida secuta est. Nunquam memini, atmosphaeram ita humidam fuisse hoc anni tempore: omnia fere loca aqua exundant et limo. Plures aviculae canentes moriuntur: apes exanimatae parum mellificant. Folia arborum aequae sunt decidua jam, ac si exiisset autumnus.

Pluvia 1. 2. 14. 18. 19. 21. 22. 23. 25 -- 29. 31.
 Dig. Dec.
 = 2.906.

Maximae rorationes, durante apricitate, mensis initio.

Magnum AB. 20. NW 1. Procella 22. p. m. SW — vehemens 23. nocte. SS W.

§ altitud. maxim. 12. 29,9. E 1. } media 29.6.
 — — minim. 22. 29,2. SW 4_x. }
 Dies frigid. 27. 42. WNW 1. } media therm. altit. 32 $\frac{6}{29}$.
 — calid. 13. 26. E 1. }

Fatales etiamnum reliquiae passim febris malignae: variolae adhuc: scabies et psora frequens, cholerae ac diarrhoeae plurimae. Permulti, gravi quasi tempestate perculsi, inerte quadam socordia torpent. Plures canes rabidi discurrunt.

Septembri.

Nubilus fuit, madidus et frigidus hic mensis; caurus afflavit saepe, libs aliquando, eurus frequenter, sub finem praecipue: boreas 8. 9. 10.

Pluvia 1. 3. 6. 7. $\frac{11}{12}$ — $\frac{14}{16}$ — $\frac{17}{18}$. 20. 22.
 Dig. Dec.
 24. $\frac{26}{28}$. 29. = 1.918.

♀ altitud. maxim. 23. 29, 9. E. 1. }
 — — minim. 11. 29, 2. WNW 1. } media 29.6 $\frac{7}{30}$.
 Dies frigid. 23. 46. SE 1. }
 — tepid. 3. 30. NW 1. } media therm. altit. 36 $\frac{14}{30}$.

Febres petechiales sparsae adhuc: variolae frequentes: diarrhoea et cholera multos infestant: tussis plurimae ad finem mensis.

Octobri.

Venit ab oriente ventus fere constans per totum Octobrem, initio et fine ad septentrionem inclinans, unde aër tenuis factus est, at paulo frigidior: medio autem ad austrum.

Pluvia $\frac{7}{8}$ — 10. 12. $\frac{14}{26}$ — $\frac{27}{27}$. = 2.756. Dig. Dec.

Leve AB. 3. Malacia — 4. E. 1 — 12. N 1.
 Gelu et maxima pruina 30. ENE 1.

♀ altitud. maxim. 30. 30, 1. ENE 1. }
 — — minim. 9. 29, 1. WNW 1. } media 29.6 $\frac{17}{30}$.
 Dies frigid. 30. 64. }
 — tepid. 26. 40. SSE 2. } media therm. altitud. 47 $\frac{22}{30}$.

Multae febres lentae, ac intermittentes passim. Aliqui hoc mense, subito quasi asthmate correpti, in tumores pedum et abdominis, hydropicos velut, inciderunt, e quibus nonnulli brevi sunt mortui. Multi canes rabie perciti.

Novembri.

Sequitur November pluvius admodum et procellosus, sub finem praecipue: turbidus auster praevaluit maxime, crassaque fecit atmosphaeram ac humidam valde. Exeunte mense permagnae inundationes undique.

Pluvia 4. $\frac{''}{5}$ — $\frac{''}{7}$. $\frac{'}{9}$. 10. $\frac{'}{13}$. $\frac{'}{14}$. $\frac{''}{15}$ — $\frac{'''}{17}$ — $\frac{''}{19}$. $\frac{''}{21}$
 — $\frac{''}{23}$ — $\frac{'''}{25}$. $\frac{'''}{26}$. $\frac{''}{27}$ — 29. = 4.922.
 Dig. Dec.

Procella 9. ab hora 10. a. m. ad 2. p. m. SWS 4^x — 23. tota die SW — 26. nocte. S 4^x — 27. S 4^x —
 Maximi maris aestus 27., quamvis luna jam erat in
 quadratura; altiores etiam, quam si interlunium fuis-
 set aut plenilunium. Tonitru vehemens 24. noctu.

♀ altitud. maxim. 11. 30,0. NW 1. } media $29.4\frac{14}{30}$.
 — — minim. 27. 28,4. S 4^x . }
 Dies frigid. 1. 58. Malacia. } media therm. altit. $49\frac{16}{30}$.
 — tepid. 19. 44. SSW 2. }

Cephalalgiae, vertigines, insultus epileptici, tumo-
 res faucium et parotidum frequentes: dyspnoica pe-
 ctoris gravitas haud paucos premit. Febres lentae
 nervosae plurimae¹⁾. Multi canes rabiosi circum-
 cursant.

Decembri.

Vix unquam atmosphaeram memini ita humidam
 fuisse, ac erat toto Decembri; etsi subsolanus per-
 flabat saepissime: fateor equidem, quod madidus no-
 tus intervenit frequenter, ac pluviae haud parum de-
 misit.

Pluvia $\frac{'}{1}$. 4. $\frac{'}{5}$. $\frac{''}{6}$. 7. 9. 17. 19. $\frac{''}{24}$. $\frac{''}{25}$. $\frac{''}{28}$. 30. $\frac{'''}{31}$.
 Dig. Dec.
 = 2.364.

Gelu rigidum 12. 66. EbN 1 — 13. 64. E 1 — 16.
 E 1 — 23. 64. E 1.

Procella 24. nocte. SbE — 27. SWbW 4^x . Maximi
 maris aestus 21. 22. ESE 2 — permagni 24. 25. 26.
 austro furente.

♀ altitud. maxim. 21. 30,0. EbS 2. } media $29.6\frac{6}{27}$.
 — — minim. 28. 29,0. SWbW 3^x . }
 Dies frigid. 12. 66. EbN 1. } media therm. altit. $54\frac{8}{27}$.
 — tepid. 1. 46. WbS 2. }

1) Vide dissertationem de febre lenta nervosa, infra.

Tusses, colli fauciumque tumores, raucedines, levi saepe cum febricula, sunt valde frequentes. Febres putridae nervosae passim.

Dig. Dec.

Summa pluviae hoc (C) anno est = 30.974.

Notationes.

(A) Hae maculae oriri videntur ab infractis aut dissolutis sanguinis globulis, arteriolas serosas intrantibus, dumque ibi haerent, petechias formant aut vibices: velut in contusionibus sanguis ruber in vasa iniqua urgetur et cutim reddit discolorem. Pestiferae semper sunt, quod cruorem putridum esse aut maxime solutum denotant: imo, adeo saepe dissolvitur sanguis, ut profusae subsequantur haemorrhagiae. Quod quidem scorbuticis quoque accidit crebro, cum ne vel minima febris signa adsint, etsi totus fere corporis habitus innumeris violaceis maculis inficitur, qui tamen mox, ac ne quidem tale quid somniantes, funesto saepe sanguinis fluxu corripuntur: iste tamen cruor nunquam, more solito, concrevit. Hos certe scorbuticos austera acida, opportune data, adjuvant maxime, ut haud raro notavi. In talibus ideo variolis et aliis maculosis febribus valeant plurimum. Missio sanguinis utique obesse magis, quam prodesse, videtur.

(B) Estne peculiaris aliqua atmosphaerae constitutio ad eruptiones cuticulares gignendas apta? Utique per idem fere tempus, quo variolae aut pustulosae febres grassantur, exanthemata quoque omnigena, ut papulae, scabies, erysipelas etc. infestare solent, ut observatur saepissime: imo dudum et vulgo noverint vel mulierculae, quod morbilli aut rubeolae variolas plerumque praecurrunt. Nonne adeo desumendum sit hinc monitum prophylacticum? Forte lenia mercurialia, quae in aliis cutis morbis tantum valent, tempestive assumpta, aut variolis sint antidota, aut morbum saltem faciant leviores, idque potissimum, cum et vermiculos enecent, qui junioribus praecipue adeo infesti sunt, et tam diras saepe, una saevientibus variolis, movent tragoedias. Haereo tamen, ne

forte sanguinem quorundam dissolvant nimium et ad haemorrhagias disponant fatales: hoc autem e facili praecaveri potest corticem Peruvianum aut tale quid exhibendo simul.

(C) Annis maxime pluviosis hic debet annumerari, ob frequentiam saltem, si non ob pluviae quantitatem: nam continua fere decidit, quamquam raro admodum gravis. Imbres utique vehementes aërem faciunt sicciorem, quatenus vapores per atmosphaeram congestos deturbant. Hinc post eos plerumque aër purus valde et liquidus apparet, et multo majorem ejus siccitatem hygroscopia indicant: densa autem et nebulosa quasi pluvia omnia humectat maxime. Vix unquam sane memini atmosphaeram magis fuisse humidam et crassam, quam hoc et elapso anno. Hiems fuit tepida nimis, aestas perfrigida, utraque infausta semper et pluviae ferax, ac nunquam non morbis abundans. Ex quo sane tam ndas habuimus tempestates, febres putridae, lentae, nervosae, ac intermittentes omnigenae, per has regiones grassatae sunt maxime; etiam in hoc oppido et per viciniam, cum tamen annis abhinc 20 veras intermittentes rarissime viderim. Imo bene memini milites plurimos, emeritos, ad arcem nostram olim transvectos ab oris Icenis et portu magno, pertinaci admodum quartana tantum non confectos penitus, qui tamen hic, a sola benignitate coeli, convalescere protinus.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1736.

Januario.

Tristi sub adspectu annus exoritur: dum enim *madidis notus involat alis*, perpetuae fere ruunt pluviae. Paucissimi sane fuere dies aprici toto Januario: atmosphaera vero quam maxime humida et crassa, exeunte mense algida. Gelu raro admodum, diluvia saepe.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. 4. 6. 8— $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{14}$ — $\frac{1}{16}$ —
Dig. Dec. $\frac{1}{18}$. $\frac{1}{19}$. 21— $\frac{1}{23}$. $\frac{1}{24}$. $\frac{1}{25}$ — $\frac{1}{28}$. $\frac{1}{30}$. 31. = 5.070.

Grando 2. 13. 20. 26. Fulgur et tonitru cum pluvia gravissima 16. vesperi.

Gelu 16. NNW 1—22. NNW 1. Procella 25. vesperi. SSW.

̄ altitud. maxim. 6. 29,8. WNW 2. } media 29.2 $\frac{27}{30}$.
— — minim. 25. 28,7. SSW 4. }
Dies frigid. 22. 66. NNW 1. } media therm. altit. 56 $\frac{16}{30}$.
— tepid. 4. 50. SbW 2. }

Multi tussi vexantur fauciumque et parotidum tumore. Apoplexia et paraplegia passim. Prurigo et pustulae frequentes.

Februario.

Quamvis initio Februarii tempestas fuit nimbose valde, mox tamen successit apricitas aliqua ac frigus

acre, flante plerumque vento aquilonali, qui aërem siccat plurimum, et omnia saepe rigido constrinxit gelu. Principio mensis inundationes permagnae; post etiam satis terris nivis atque grandinis misit pater.

Pluvia	$\frac{''' }{1.}$	$\frac{'' }{2.}$	$\frac{'' }{3.}$	5.	$\frac{' }{7.}$	$\frac{'' }{8.}$	9.	14.	26.	} Dig. Dec. = 3.082.	
Nix	16.	17.	NNW	1—19.	SSE	1—20.					
E	3—23.	NNW	3—24.	NNW	1.						
Grando	2.	WNW	2—19.	21.	24—26.						}
ESE	2—28.	NNW	1.								

Leves *AB.* 7. ESE 1—19. EbS 1—magna *AB.* 6. h. 8. p. m. n. 1. Radii coruscantes vibrantur vel ab ipso austro, corona lucida magis vergit ad orientem, quam vidissem antehac unquam.

Magnus erat hic maris aestus die 16. NNW 3., at minime inundans, ut apud Londinenses, Icenos, Cantianos atque Belgarum oras, ubi maximus fuit.

̄ altitud. maxim.	29.	30,0.	NbE	1.	} media 29.6 $\frac{10}{20}$.
— — minim.	22.	28,5.	WSW	2 ^x .	
Dies frigid.	13.	72.	NNE	1.	} media therm. altit. 60 $\frac{6}{20}$.
— tepid.	2.	56.	WNW	2.	

Tusses et catarrhi levi saepe cum febricula permulti; anginae, pleuritides et peripneumoniae haud rarae. Juniores quam plurimos perniones vexant maxime.

Martio.

Frigida tempestas ad diem usque 10. Martii, post autem multo tepidior evasit. Spiravit eurus hoc mense saepissime, et pulchra non raro affulsit apricitas cum aëre puro siccoque.

Pluvia	1.	6—8.	$\frac{'' }{11.}$	19.	$\frac{''' }{21—23.}$	27.	$\frac{'' }{29.}$	Nix	3.
									Dig. Dec.
E	3—8.	NW	1.	= 2.138.					

† altitud. maxim. 1. 30,0. E b N 2. }
 — — minim. 22. 28,8. S S E 2. } media 29.4 $\frac{11}{31}$.
 Dies frigid. 7. 66. NW 1. rigid. gelu }
 et maxima pruina. } media therm.
 — tepid. 27. 45. S S E 2. } altitud. 51 $\frac{8}{32}$.

Perniones ulcerosi molestissimi frequenter: peripneumoniae passim, praecipue vero nothae.

Aprili.

Eurus afflavit saepe, boreas nonnunquam, caurus frequenter, hoc mense; quod barometrum, diu depressum, resurgere fecit nubesque abegit: a 15. tamen ad 25. pluvia frequens.

Dig. Dec.

Pluvia 1. $\frac{1}{15}$ — $\frac{1}{18}$ — $\frac{1}{21}$. 22. $\frac{1}{25}$. Grando 15. = 1.340.

Pruina maxima 11. 12. Maxima rorationes ad finem.

† altitud. maxim. 3. 30,1. E 1. }
 — — minim. 25. 29,3. W S W 1. } media 29.7 $\frac{1}{2}$.
 Dies frigid. 11. 58. N 1. }
 — tepid. 29. 32. Malacia. } media therm. altit. 43 $\frac{25}{30}$.

Pleuritides et peripneumoniae frequentes: anginae et ophthalmiae passim.

Majo.

Perflavit eurus plerumque durante Majo, isque saepe velox, ac deprimens mercurium baroscopicum, aquilone tamen aut coro nonnunquam intercurrente. Ineunte mense frigora pro anni tempore haud exigua, post vero aër tepidus saepe et tenuis.

Dig. Dec.

Pluvia $\frac{1}{2}$. 4. 5. $\frac{1}{9}$. 11. $\frac{1}{12}$. 15. 16. $\frac{1}{22}$. 23. $\frac{1}{27}$. = 2.536.

Ventus vehemens 21. p. m. E S E. Magnus halo circa lunam 9. h. 10. p. m. E 2 — permagnus igneus halo 11. h. 10. p. m. S E 3.

† altitud. maxim. 19. 29,8. E S E 2. }
 — — minim. 12. 29,1. S E 3. } media 29.5.
 Dies frigid. 3. 52. N N W 1. Frigus insolitum. } med. therm.
 — tepid. 31. 27. N N W 1. } alt. 39 $\frac{10}{31}$.

Pleuritides et peripneumoniae sparsim. Eruptio pustularum rubrarum urentium plures molestat. Tempestas infesta tabidis.

Junio.

Per initia Junii aër valde crassus fuit et humidus; tenuis post ac fervidus saepe finem adusque fere mensis, maximo decidente rore: dum incerto admodum cursu spiravit ventus; eurus saepe, boreas haud raro, caurus quoque interfuit frequenter, libs initio.

Pluvia $\frac{3}{4}$. 4. 6. $\frac{13}{4}$. 14. 23. $\frac{27}{4}$. $\frac{29}{4}$. $\frac{30}{4}$. = 1.614. Dig. Dec.

Fulgur et tonitru 29. nocte. SE 2 — e longinquo 23 — 28. p. m.

̄ altitud. maxim. 18. 29,9. NNE 1. }
— — minima 27. 29,3. ESE 2. } media 29.6 $\frac{3}{10}$.

Dies frigid. 6. 38. WNW 1. }
— fervid. 11. 20. NNE 1. } media therm. altit. 26 $\frac{4}{10}$.

Febres tertianae, semitertianae et quotidianae passim: ophthalmiae frequentes. Phthisici colliquantur maxime. Aliquae pleuritides et peripneumoniae incipiente mense: psoricae eruptiones plurimae. Innumeri asili armenta molestissime infestant.

Julio.

Varius fuit hoc mense ventus et malacia frequens, caurus vero sub finem plerumque, sudo existente coelo ac fervido, cum rore maximo. Immensa vis pluviae decidit die 2. et 8., flante vulturno; 10. autem, eodem perflante vento, quantum vix unquam per idem temporis spatium; ab hora enim istius diei

3. pomeridiana ad 5. matutinam 11. pluvia fuit 1.686. Dig. Dec.

Pluvia 1. $\frac{2}{4}$. 3. $\frac{8}{4}$. $\frac{10}{4}$ — $\frac{12}{4}$ — 14. $\frac{19}{4}$. 25. 28.
Dig. Dec.
= 4.870.

Procella 2. nocte. SE. Fulgura noctu 13.

☿ altitud. maxim. 16. 29,9. Malacia. }
 — — minim. 11. 29,1. SSE 2^x. } media 29.5 $\frac{2}{3}$.
 Dies frigid. 4. 40. N 2. }
 — tepid. 29. 18. WNW 1. } media therm. altit. 27 $\frac{10}{31}$.

Febres intermittentes et miliares aliquae mali admodum moris, ruri praecipue: variolae hic sporadicae: cholerae, diarrhoeae ac dysenteriae etiam undique valde frequentes sunt.

Augusto.

Ineunte Augusto aër fuit crassus et valde calidus, medio mense multo frigidior, flante cauro; ceterum ventus erat inconstans maxime: sub finem ros plurimus decidit ac rediere calores.

Pluvia 1. 4. 6. 7. 8. 12 — 14. 15. 17. 26. 28. 31.
 Dig. Dec.
 = 1.834.

Nox procellosa valde 13. SWbW 4. Fulgura 20. noctu. Magni maris aestus 26. 27. SSE 2^x.

Die 25. W 1. inter horam 9. vespertinam et 11. zona quaedam angusta, at lucida valde, ab imo occidente ad summum orientem usque extensa, magnae iridis instar effulsit, stupente populo. AB. 29. n. 1.

☿ altitud. maxim. 18. 29,8. NWbN 1. }
 — — minim. 26. 29,1. SSW 2. } media 29.4 $\frac{17}{30}$.
 Dies frigid. 16. 42. WNW 1. }
 — fervid. 3. 19. WSW 1. } media therm. altit. 27 $\frac{7}{30}$.

Febres miliares, malignae frequentes, in Cornubia praesertim. Cholerae, diarrhoeae, dysenteriae, eaeque aliquando cruentae, frequentissimae.

Mellificant apes optime; plurimae cicadae et vespae. Optimum undique frumentum.

Septembri.

Flavit plerumque corus mense Septembri, initio et sub finem pluvia: altam fere tenuit stationem barometer: aër majore ex parte crassus.

Pluvia 1. 3. $\frac{4}{4}$. $\frac{6}{6}$. 8. 10. 13. 15. $\frac{22}{22}$ — $\frac{24}{24}$. 26 —
 Dig. Dec.
 29. = 1.512.

Leves AB. 26. 27. h. 9. NW 1. Maximus halo
 circa lunam 12. h. 11.

☿ altitud. maxim. 21. 30,0. NNE 1. }
 — — minim. 30. 29,3. SWbS 3. } media 29.7.

Dies frigid. 18. 50. maxima pruina NNW 1. } med. therm.
 — calid. 7. 29. SW 1. } altit. $36\frac{20}{27}$.

Cholerae, diarrhoeae, dysenteriae adhuc valde
 frequentes, febre nonnunquam comitante.

Plurimae febres miliares, scarlatinae, pustulosae;
 aliquae porro lentae, nervosae, saepe cum glandula-
 rum parotidum fauciumque tumore ac profusis sem-
 per sudoribus, australibus in oris Devoniae et Cornu-
 biae praesertim.

Octobri.

Ineunte et exeunte Octobri immensa pluviae co-
 pia decedit, dum libs saepe fremuit vehementer; a
 12. autem ad 21. ne minima pluvia, euro flante aut
 aquilone: ad finem mensis aër erat valde crassus et
 humidus.

Pluvia $\frac{1}{1}$ — $\frac{3}{3}$. 6. $\frac{7}{7}$ — $\frac{9}{9}$. $\frac{10}{10}$. $\frac{11}{11}$. 22. $\frac{23}{23}$ — $\frac{26}{26}$. $\frac{27}{27}$ —
 Dig. Dec.
 29. $\frac{30}{30}$. $\frac{31}{31}$. = 6.534.

Procella 1. multo mane. SbW — 7. SW — 9.
 mane. SWbW 4^x. ab hora autem 1. ejus diei pome-
 ridiana ad 3. usque corus vehementissimus, quasi
 circius Gallicus omnia deturbans, perfremuit, velocis-
 sime cadente mercurio. Maximus halo subluteus
 circa lunam 6. h. 8. W 1. AB. 27. h. 8. WNW 3.
 media autem nocte grando gravis et fulgura.

☿ altitud. maxim. 21. 30,1. NNE 1. }
 — — minim. 9. 28,4. NW 4^x. } media 29.4 $\frac{1}{3}$.
 Dies frigid. 12. 54. NNE 1. }
 — tepid. 16. 36. ESE 1. } media therm. altit. $42\frac{12}{30}$.

Febres lentae, nervosae, miliares haud paucae, cum sudoribus profusis: cholerae ac dysenteriae adhuc passim, praecipue mensis initio: sub finem tussis ferinae inter pueros.

Morbus pestilens boves consumit plures et porcos in australi Devoniam.

Novembri.

Altum plerumque tenuit gradum barometer hoc mense. Ventus ab oriente spiravit, saepe et a septentrione. Aër fuit non raro valde humidus et gelidus saepe: initio glacies, ad finem gelu maximaeque pruinae.

Pluvia 1. 6. 7. 9. 11. 12. 16. 18. 21. 24. 25.

Dig. Dec.

28. = 1.150.

Procella vesperi. 24. SWbW, et tota fere nocte grando multa 7.

AB. levis, 7. NE 1 — major 8. h. 10. NNE 1. magna variegata 13. h. 7. NW 1.

¶ altitud. maxim. 5. 30,3. ENE 1. } media 29.8 $\frac{2}{9}$.
— — minim. 25. 28,8. W 2. }

Dies frigid. 27. 65. ENE 1. } media therm. altit. 58 $\frac{5}{9}$.
— tepid. 22. 44. WNW 1. }

Dysenteriae adhuc: tussis convulsiva passim. Innumeri fere tussi, coryza, tumoribus colli ac faciei corripuntur: haud pauci angina. Plurimi morbo rheumatico vexantur.

Decembri.

Perstat usque mercurius altam tenere stationem, etsi medio mense libis furens istum deturbavit plurimamque demisit pluviam, atmosphaeram vero fecit humidissimam. Sane ab exitu Octobris ad hoc usque tempus aër immensa vaporum copia abundavit, quae, partim saltem, mercurium sustinuit. Septentrio gelu nonnunquam produxit, idque sub finem mensis rigidum.

Pluvia $\frac{2}{2}$. $\frac{3}{3}$. $\frac{4}{4}$. $\frac{5}{5}$. 10 — $\frac{13}{13}$. $\frac{14}{14}$. $\frac{15}{15}$ — $\frac{17}{17}$. $\frac{18}{18}$ — $\frac{20}{20}$.

Dig. Dec.

$\frac{22}{22}$. 25. 27. $\frac{28}{28}$. 31. = 5.026.

Fulgur et tonitru cum vehemente grandine 6. primo mane. WNW 4_x.

Procella 17. nocte. WSW — 20. bene mane. SW b W.

$\frac{2}{2}$ altitud. maxim. 24. 30,4. N 1. } media 29.7 $\frac{15}{29}$.
 — — minim. 20. 29,1. SW b W 1. }
 Dies frigid. 25. 70. N 1. } media therm. altitud. 55 $\frac{20}{29}$.
 — tepid. 14. 48. SW 3. }

Diarrhoeae et dysenteriae adhuc: rheumatismus frequens et icterus: maximae querelae de languido virium statu undique. Tumores faucium, glandularum, parotidum ac maxillarum; tusses, destillationes, coryzae, raucedines, levi non raro comitante febricula, per omnes undique. Plures vel in iisdem aedibus simul et semel corripuntur; evanescere vero haec omnia facillime, modo se in lectulo paululum continerent, et multa tepida potione sudores elicerent.

Dig. Dec.

Tota pluvia quantitas anno 1736. = 36.706.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1737.

Januario.

Atmosphaera innumeris adhuc gravata vaporibus mercurium barometricum sustinet usque ad stationem sane praealtam, cauro plerumque spirante. Aër interea aequè humidus esse perstat, ac si afflaret madidissimus auster: irruit quidem medio mense libs, durans tamen parumper. A 21. ad 25. gelu.

Pluvia 2. 7. 12 — 14. $\frac{16}{1}$. $\frac{17}{1}$. 26. 27. 29. $\frac{30}{1}$. Nix 24.

Dig. Dec.

Grando $\frac{28}{1}$. = 1.588.

Halo circa lunam magnus omni nocte a 27. ad finem.

̄ altitud. maxim. 19. 36,6. N 1. } media $30.1\frac{6}{30}$.
— — minim. 17. 29,6. S W 2. }

Dies frigid. 25. 70. Malacia. } media therm. altit. $55\frac{2}{30}$.
— tepid. 1. 48. W 1. }

Febricula catarrhalis innumeros etiamnum infestat, prout mense Decembri: imo et jam quam plurimi equi eodem pene morbo affici videntur, quorum certe pereunt plures. Haud parce quoque grassantur pleuritides ac peripneumoniae, nothae praecipue, nec infrequens est icterus.

Februario.

Ventus occidentalis hoc mense praevaluit, ad septentrionem saepe, ad austrum vero flectens saepius;

aquilo nonnunquam, aliquando vultur, interfuit: humidus permansit aër, at subsedit barometer.

Pluvia $\frac{''' }{1.}$ $\frac{'' }{3.}$ $\frac{''' }{6.}$ 8. 11. $\frac{'' }{13.}$ 14. $\frac{'}{15.}$ $\frac{''' }{16.}$ 17. $\frac{'' }{18.}$

Dig. Dec.

19. $\frac{'' }{21.}$ $\frac{'}{24.}$ Grando 25. 26. = 3.488.

Maxima pruina et gelu 5. 6. 8. 9. Procella, fulgur et tonitru 17. nocte. WbN. Maximus halo circa lunam 27. 28.

$\begin{array}{l} \text{¶ altitud. maxim. 9. 30,2. N b E 1.} \\ \text{— — minim. 16. 29,2. S S E 3^x.} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{¶ altitud. maxim. 9. 30,2. N b E 1.} \\ \text{— — minim. 16. 29,2. S S E 3^x.} \end{array}} \right\} \text{media } 29.7\frac{10}{27}.$
 Dies frigid. 2. 66. N 1. $\left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 2. 66. N 1.} \\ \text{— tepid. 23. 49. S W b W 2.} \end{array}} \right\} \text{media therm. alti-}$
 — tepid. 23. 49. S W b W 2. $\left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{— tepid. 23. 49. S W b W 2.} \end{array}} \right\} \text{tud. } 55\frac{3}{27}.$

Multi rheumatismo et angina laborant, plurimi adhuc morbo catarrhali pulmonario. Variolae hic sporadicae, multis in locis epidemicae. Tussis anginosa durat usque inter equos.

Martio.

Principio et fine Martii eurus afflavit aut boreas, medio autem plerumque corus. Aër evasit tenuis magis et siccus ad finem praecipue, delapsis scilicet jam vaporibus.

Pluvia $\frac{''' }{7.}$ $\frac{'}{8.}$ $\frac{'}{10.}$ 11. $\frac{'' }{13.}$ $\frac{'' }{14.}$ 15. $\frac{'}{16.}$ — $\frac{'' }{18.}$ $\frac{''' }{19.}$ $\frac{'}{20.}$

Dig. Dec.

$\frac{'' }{21.}$ $\frac{'' }{22.}$ $\frac{''' }{30.}$ 31. = 4.328.

Levis AB. 7. WNW 1 — 18. NWbW 3. Procella 18. a. m. S 4_x.

$\begin{array}{l} \text{¶ altitud. maxim. 6. 30,1. NNE 1.} \\ \text{— — minim. 14. 28,8. WbN 3^x.} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{¶ altitud. maxim. 6. 30,1. NNE 1.} \\ \text{— — minim. 14. 28,8. WbN 3^x.} \end{array}} \right\} \text{media } 29.5\frac{12}{30}.$
 Dies frigid. 6. 64. rigidum gelu. $\left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 6. 64. rigidum gelu.} \\ \text{— tepid. 31. 46. SE 1.} \end{array}} \right\} \text{media therm. alti-}$
 — tepid. 31. 46. SE 1. $\left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{— tepid. 31. 46. SE 1.} \end{array}} \right\} \text{tud. } 52\frac{2}{3}.$

Pleuritides ac peripneumoniae, et verae et nothae, haud rarae: rheumatismus, ischias diu admodum vexans et saevae arthritides multos cruciant. Tusses plurimae cum gutturis dolore ad finem mensis.

Aprili.

Ab initio mensis ad diem 18. ventus ex oriente perflavit, a 20. libs aut argestes. Ineunte Aprili aër fuit valde frigidus, medio siccus admodum, et exinde tepidior.

Pluvia $\frac{''' }{1.}$ $\frac{'' }{2.}$ 4. $\frac{' }{8.}$ 9. $\frac{' }{19.}$ $\frac{''' }{21.}$ $\frac{'' }{22.}$ $\frac{'' }{23.}$ $\frac{' }{26.}$ 28. Gra-
Dig. Dec.

vis grando 24. = 3.058.

Procella 2. ESE 4 — 13. tota die 4^x.

♀ altitud. maxim. 12. 30,0. NE 1^x. } media 29.6 $\frac{4}{28}$.
— — minim. 23. 29,0. SSE 3. }

Dies frigid. 6. 58. E 1. } media therm. altitud. 43 $\frac{11}{28}$.
— tepid. 30. 32. E 2. }

Multi apoplexia, paralyti et vertigine correpti sunt; aliqui pleuritide et peripneumonia. Variolae passim: asthma valde frequens, medio mense praesertim. Tusses, coryzae, tumores colli ac faciei undique. Crebrae tusses convulsivae inter pueros in australibus Damnoniae oris.

Majo.

Recurrrens jam ad orientem ventus per totum fere mensem spiravit, ad austrum flectens saepe, ad septentrionem vero saepius magisque. Tempestas fuit per initia, si diem unum ulterumve excipias, tepida satis; post vero fervidissima successit. Rorationes maxime agros hortosque fovebant assidue durante tempore fervido, alioquin omnia fere fuissent adusta.

Dig. Dec.

Pluvia 8. $\frac{' }{9.}$ 13. 15. 27. = 0.332.

Fulgur et tonitru hic 27. p. m. SWbW 2. Fulgur et tonitru ad septentrionem, prope Alpes Damnonienses, et in occidentali parte Cornubiae, cum gravissima pluvia 24. 25. 26., nulla hic.

♀ altitud. maxim. 16. 30,0. NE 1. } media 29.5 $\frac{11}{30}$.
— — minim. 22. 29,2. ESE 2. }

Dies frigid. 10. 52. N 2. Insolitum frigus. } med. therm.
— tepid. 25. 15. Malacia. } altit. 29 $\frac{16}{30}$.

Febres miliares compositae, commixtae nempe cum pustulis limpidis papulae rubrae, hic passim, valde frequentes in occidua Cornubia. Initio mensis plures morbis capitis correpti ac pectoris. Multi haemorrhagiis immodicis laborant, quarum causa haud dubia fuit enormis admodum aëris mutatio; medio enim mense pene horruimus frigore, sub finem arsimus aestu.

Junio.

Priorem Junii partem aquilo frequens siccam quidem reddidit, at frigidam valde; calida vero posterior evasit, cauro plerumque spirante. Aër per totum fere mensem fuit tenuis admodum, plurimae vero et maximae cecidere rorationes. Terra, solis ardore percalefacta, quam plurimos emittit vapores, qui nocturno condensati frigore, herbas graminaque grato foveant humore, nisi totos fere, dum exhalantur, ventus rapidus secum verrat per auras. Ideo cum aut nullus sit ventus, aut lenis admodum, ros plurimus videtur, dum fortis adsit, dissipatur protinus, aequè tamen exhalante terra vapores.

	4.	5.	14.	17.	18.	23.	25.	Dig. Dec.
Pluvia	4.	5.	14.	17.	18.	23.	25.	= 1.066.
Tonitru a. m.	25.	NW 1.						
♀ altitud. maxim.	7.	30,0.	N 1.	} media 29.6 $\frac{12}{30}$.				
— — minim.	5.	29,2.	E NE 1.					
Dies frigid.	15.	42.	NNW 1.	} media therm. altit. 27 $\frac{26}{30}$.				
— fervid.	22.	19.	Malacia.					

Procedente mense febres rheumaticae et coryzae plurimae; diarrhoea frequens admodum. Tusses convulsivae inter pueros passim. Variolae in vicinia, jam vero hic nullae.

Julio.

Aestuosus subsequitur Julius, crassum tamen congerit aërem creber ex austro et occidente ventus, sub finem praecipue. Immensa vis roris decidit initio. Muscae innumerae molestant undique, et erucæ plurima vorant.

Pluvia 8. 13. 14. 18. 19. 20. 22. 23. 25. 28 —
 Dig. Dec.
 31. = 1.320.

Touitru e longinquo 7. 11. Procella 22. SWbS 4_x.
 ‡ altitud. maxim. 4. 29,7. SE 1. } media 29.4.
 — — minim. 22. 29,0. SWbS 4_x. }
 Dies frigid. 31. 36. NWbW 1^x. } media therm. alti-
 — tepid. 7. 17. WSW 1. } tud. 25 $\frac{18}{30}$.

Febres miliares, rubrae praecipue: peripneumoniae et morbi colici passim. Tusses convulsivae in australi Devoniam quam plurimos infestant pueros. Ophthalmiae et cholerae haud rarae.

Augusto.

Ineunte et exeunte Augusto ventus fuit ut plurimum septentrionem inter et occidentem, libis autem medio interfuit frequenter. Atmosphaera facta est crassa valde et humida ac multo frigidior.

Pluvia 1. 2. 3. 5. 6. 7. 10. 13. 15. 19. 20. 21. 23.
 Dig. Dec.
 25. 26. = 3.848.

Gravis procella 20. primo mane. SWbS 4^x. AB. 9. h. 10. NWbW 1. Maxima AB. 10. h. 9. NW 1. Hujus radii variis erant atque maxime vividis distincti coloribus: corona pulcherrime rutilans a zenith nostro ad orientem duodecim circiter gradibus ad meridiem quoque declinabat paululum. Per magna rursus AB. 11. h. 10. p. m. NWbN 1. Corona erat eodem ipso loco, quo hesternae nocte, coloris ferri igniti. Levis AB. 12. h. 9. WNW 1.

‡ altitud. maxim. 9. 29,9. NW 1. } media 29.5.
 — — minim. 20. 28,8. SWbS 4^x. }
 Dies frigid. 4. 44. NNW 1. } media therm. altit. 33 $\frac{27}{28}$.
 — tepid. 17. 27. SSW 2. }

Tusses, diarrhoeae et cholerae valde frequentes. Febres lentae, nervosae et miliares passim. Variolae sporadicae.

Septembri.

Toto hoc mense humilem tenuit stationem barometer, vulturno plerumque flante, aut africo. Aër interim redditus est humidus valde et frigidus, nam septentrio quoque aliquando intercurrerat.

Pluvia 2. $\frac{''' }{11}$ — $\frac{'}{15}$. 18. $\frac{'' }{19}$. $\frac{'' }{20}$ — $\frac{''' }{22}$ — 24. 26. $\frac{'}{27}$.

Dig. Dec.
28 — $\frac{'}{30}$. = 2.826.

Procella 11. SEbS 4_x — 22. SW 4. Fulgur et tonitru a. m. 20.

Maximus halo circa lunam 27. Sb W 1^x.

̄ altitud. maxim. 10. 29,9. NNE 1. } media 29.3 $\frac{18}{27}$.
— — minim. 22. 28,5. SW 4. }

Dies frigid. 30. 46. NNW 1. } media therm. altit. 36 $\frac{8}{27}$.
— calid. 6. 28. ESE 1. }

Diarrhoea plurimi laborant, aliqui febribus intermittentibus, anomalis, multi morbo colico et cholera. Tumores faucium, parotides, coryzae cum tussi valde frequentes: variolae sparsae. Nec infrequens est icterus, nec rheumatismus.

Octobri.

Frequens ab oriente ventus, mense Octobri, baroscopium subinde erexit, qui porro, ad septentrionem deflectens saepe, tempestatem fecit paulo frigidior, non raro tamen intercurrente pulchra tepidaque die: aër autem plerumque humidus fuit et crassus.

Dig. Dec.
Pluvia $\frac{'' }{1}$. 5. $\frac{'}{8}$. 9. $\frac{'' }{11}$. $\frac{'' }{15}$. $\frac{'' }{18}$. 24. 30. = 1.556.

Procella 15. nocte. SW 4_x. Glacies et maxima pruina 14. 15. NNE 1.

Die 20. h. 7. p. m. vividam iridem lunarem observavi, densissima, at tenuissima, decidente pluviola.

̄ altitud. maxim. 14. 30,1. NNE 1. } media 29.6 $\frac{2}{3}$.
— — minim. 16. 29,0. WbS 2. }

Dies frigid. 22. 61. NE 2_x. } med. therm. altit. 50 $\frac{2}{30}$.
— tepid. 3. 43. Nbe 1. }

(A) Icterus frequens; variolae passim. Dentium dolores tumoresque faucium ac faciei, cum cruciatus rheumaticis saepe, praecipue lumborum, plurimos vexant.

Novembri.

Nunc boreas, nunc corus mercurium barometri sustinent usque, maxime per initia Novembris, aërem tamen neutiquam desiccabant: medio quidem mense haud parum saepe intervenit humidus auster.

Pluvia $\frac{12}{14}$ — $\frac{17}{19}$. $\frac{23}{25}$ — 26. 28. = 1.334. Dig. Dec.

AB. 1. h. 10. p. m. ENE — 7. NWbN 1. Vehemens ventus 27. p. m. NWbW.

̄ altitud. maxim. 4. 30,4. ENE 1. } media $29.8\frac{1}{2}$.
— — minim. 16. 29,1. W 1. }

Dies frigid. 30. 65. NE 1^x. } media therm. altit. $53\frac{6}{26}$.
— tepid. 12. 48. SbW 2. }

Per omnia undique loca incessit hoc mense morbus, medio tamen hoc in oppido potissimum, omnes fere, cujuscunque fuerint habitus aut aetatis, corripiens, modo quidem haud absimili, quo febricula catarrhalis epidemica anni 1733., at saeviore multo.

Magna adfuit gravedo et capitis dolor, nausea frequens, sternutamenta perpetua, destillationes maximae, ac tussis saepissime importuna valde. Per initia discruciauit multos acerbus dorsi atque lumborum dolor, quod male plerumque significabat; nam et magna simul accessit praecordiorum oppressio et haud modica febris, saepe plane peripneumonica: perliquida vero exspuerunt, raro coctum aliquid. De his actum esset prorsus, si phrenitis quoque interfuisset. Tanta saepe fuit in fauces destillatio, ut angina haud levem faceret: saepius vero faciei tumor, parotidum, maxillarum secuta est, ac immensa pituitae acris ex ore naribusque fluxio. Plurimos acutissimus dentium dolor torsit, etiam quibus ante fuerant sanissimi, idque persaepe uno solum a latere, desinens accuratissime inter dentes incisores. Doluit et saepe dimidium tantum caput, quasi in hemicrania exquisita.

Longe plurimi sola laborant febricula cum gravedine infesta, catarrho et molestissimis dentium dolo-

ribus, accedente ut plurimum tumore faucium et aspredine: juniores autem, increscente morbo, delirabant saepe. Permultos cruciavit dolor rheumaticus vagus, quosdam ischiadicus vehemens, non raro durans diu: haud paucos errantia tormina corripuerunt, diarrhoea saepe insequente critica. Lingua fuit alba plerumque, raro arida, nec multum sitiebant aegri; urina turbida fere et subrubra; cruor saepe pleuriticorum similis.

Febris haec catarrhalis plures jam per hiemes plus minusve grassata est, varias autem induit formas, pro ratione variarum hominum constitutionum. Plures levis solum febricula tenuit, modico protinus discussa sudore, haud paucos autem peripneumonia gravis: in genere tamen multo vehementius hoc anno saeviit, et largiorem sanguinis missionem postulavit.

Omnino mihi pendere videtur a crasso, udo gelidoque aëre, spiracula cutis occludente, et acrem intra corpus colluviem congerente; nam et praecedit hunc morbum semper ac comitatur crassa admodum humidaque atmosphaerae temperies, nec grassatur unquam, nisi mensibus hibernis, et ejusdem prope indolis esse videtur cum hiemali febre SYDENHAMI¹⁾.

Decembri.

Varia fuit admodum hoc mense aëris temperies, nunc frigida valde, flante aquilone, nunc longe tepidior, irruente africo saepe, nec infrequenter vulturno. Immensa vis vaporum per atmosphaeram diffusa barometrum mire sustinuit, etsi haud paucae corruerunt pluviae.

Pluvia $\frac{''}{2}$. 4—6. $\frac{'''}{8}$. $\frac{''}{12}$. 14—16. 18—20. $\frac{''}{22}$. $\frac{''}{23}$.

Dig. Dec.

$\frac{'''}{24}$. 26. $\frac{''}{30}$. Grando 31. = 2.620.

Procella 18. SSE 4—30. SSW 4_x. Maximae saepe pruinae.

̄ altitud. maxim. 4. 30,3. NNE 1 } media 29.8 $\frac{15}{31}$.
— — minim. 8. 29,3. SW 3_x }

Dies frigid. 29. 73. NE 1. } media therm. altit. 57 $\frac{2}{31}$.
— tepid. 24. 49. SW 2. }

[1) Collect. nostr. Vol. I. pag. 451.].

Prima vespera diei hujus mensis 5. coelum totum, nube quasi tenui obductum, rutilabat maxime, lumine velut ignis triumphalis reflexo: haud minorem utique spargebat lucem, quam vel ipsa plena luna, nubibus operta. Perduravit vero mirum hoc phaenomenon ad mediam fere noctem; at longe clarissime effulsit inter horam 5. et 7. vespertinam. Levem sane vulgum haud leviter perterruit, hic tristitia incendia timens, ille coelum deprecans perinde quasi sanguineum. Aër toto fere die nebulosus fuerat ac tepidus, irrorante saepe pluviola, praecipue post meridiem; vix ullus ventus: vesperi vero nebula ingratum mittebat odorem, imo per dumeta forte tunc perequitans, pluviolae guttulis aspersus, insuavem admodum percepi gustum, ceu ab ingrato dulcore. Longe lateque insolitum hoc lumen septentrionales Europae partes illustravit: apud Kilkenniam vero, in Hibernia, globus quasi igneus, in aëre suspensus, videbatur eodem vesperi, per horam fere; tunc terribili fragore displosus flammam dispergebat undique.

Ad extremum fere mensis duravit passim morbus epidemicus, jam vero evanescit; plurimi tamen inde conqueruntur de maximo virium languore. Aliqui in icterum, plures in phthisin incidunt, permulti in arthritidem et rheumatismum pertinacem.

Quod ad hujus epidemici curationem attinet, parum certe discessimus a methodo, quam anno 1733. supra descripsimus: atqui in hoc sane magis fuit necessaria sanguinis detractio, imo et nonnunquam repetita juit, praesertim urgente febre, ac saeviente dorsi aut pectoris dolore. At magno certe implicatur errore, quisquis in morbis hujusmodi, ab acrimoniae pituita productis, aequae liberalem venae sectionem imperat, ac in vera pleuritide aut peripneumonia; quod quidem candidissimus notavit dudum SYDENHAMUS, alias utique haud parcus sanguinis detractor, Section. V. capit. 5.¹), quem velim ut consulat lector.

Post sanguinis missionem frequentia epispastica admoveri jussi: ex ulcusculis acerrimi seri quantitas plane stupenda defluxit.

Nihil magis in hoc morbo profuit, quam blandus, tepidus, per omnia membra aequaliter diffusus sudor. Nihil eum ciebat tutius, quam serum lactis vinosum

1) [Collect. nostr. Vol. I. pag. 210.].

dilutius, tenue decoctum eryngii, aut tale quid, epotum tepide. Optimo quoque successu subinde dedi mixturam ex sale cornu cervi, succo limonum saturato, aqua menthae aut hyssopi adjecta. Haec percommode movebat sudores; si minus id quidem, saltem urinam; porro mollem semper praestabat alvum: omni utique modo colluviem expellit pituitosam, ac spiritum reddit expeditiorem, admixto praecipue oxymelle scillitico. Elixir asthmaticum le Mortii tussis vehementiam leniebat optime et promovebat etiam sudores. Alvus non solum per totum morbi impetum tenera servanda erat, sed et sub finem purganda, ne graviora crearent mala morbidae reliquiae.

Post febrem penitus abactam obstinatissimi saepe permanebant dolores rheumatici, quos quidem expugnabant bene cathartica mercurialia. Nihil tamen inveni praestantius, quam infra descriptam antimonii praeparationem, quae profecto totam istius mineralis potentiam continet: eam ideo, sit venia verbo, antimonii essentiam nomino¹⁾.

Omnes olim intendi nervos, ut e stibio medicamentum aliquod utile expromerem. Omnes fere chemistarum et alchemistarum processus non exploravi solum, sed et in aegrotis etiam variis saepe probavi: plures sane mirabilis agnosco virtutis, hoc tamen affirmo sanctissime, nihil inde melius, nihil tutius, nihil efficacius deprehendi unquam, quam tritum illum ac simplicem vitri antimonialis infusum ex vino albo generoso, aromate aliquo stomachico adjecto. Possidet enim, experto crede, possidet totas antimonii vires, quippe qui epotus largiter maximas movet vomitiones; in minuta tantum quantitate, ad guttas puta viginti aut triginta adhibitus, sudores elicit benignos; paulo tamen majore alvum solvit leniter. Quid potest aliud majus ulla alia stibii praeparatio? Quamvis autem tantae sit virtutis vinum hoc antimoniatum, minutissimis tamen stibii particulis, prope dixerim effluviis, solum imbuitur: quae, cum sint

1) Hanc antimonii essentiam vel vinum comparandi methodum, ejus usum, virtutes ipsarumque antimonii partium, quibus componitur, analysin in peculiari copiosius exposuit auctor clarissimus tractatu, quem infra invenies.

inter minima fere naturae, angustissima corporis vascula permeant facillime; tantae verum efficaciae, ut vel magnum canalem alimentarium stimulent potenter, multo magis ideo exiles corporis canaliculos: ob summam autem tenuitatem eos minime laedant.

Hic ideo tibi sisto, lector bone, medicamentum, paratu quidem facillimum, at viribus maximum. In omnibus enim vasculorum obstructionibus percommode exhiberi potest, seu primas expurgare vias, seu intima corporis penetralia detergere velis. Nihil utique ad sudores excitandos datur aptius, nihil tutius, nam parum admodum excalefacit: unde in ipsis febribus, lentis praecipue et intermittentibus, adhibetur optime, nec non in quam plurimis morbis chronicis, in rheumatismo rebelli potissimum. Id utique spondeo, nullas huic deesse vires, quas ulla habet stibii praeparatio, strophis utcunque pomposis venditata aut improbo confecta labore.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas, anno 1737. = 27.364.

Notationes.

(A) In ictero saeviore non raro haemorrhagias vidi ex omnibus fere corporis meatibus, vix ullis cedentes remediis; imo haud citius uno loco fluxum cohibueris, quam eruperit alio. Id in piissima olim matrona tristi admodum exemplo notavi, quae icterica ac febriculosa sanguinem profudit vehementer ex naribus, viis urinariis, utero, intestinis, tandemque cum sanguine animam. Etsi haemorrhagiam, per breve saltem tempus, restinximus saepe, pro ratione vero, qua fluxus substitit infra, eo violentius e naribus profluxit.

Multis abhinc annis generosus quidam robustus, poculis meracioribus spirituique vini ardenti nimium deditus, in gravem incidit icterum, e quo tamen sanus satis evaserit, si medicis praeceptis obtemperaverit probe. At ille contra, quod gingivae saepe funderent sanguinem, et dentes essent scorbutio foedati, medicastro cuidam, si diis placet, ad dentes se

commisit, qui dentifriciis et scalpris valide perfri-
cars dentes atque gingivas tantam excitavit hae-
morrhagiam, ut eam cohibere, vel valentissimis sty-
pticis, nequirent chirurgi in arte bene versati: sed
innumeris prosiliens rivulis sanguis, sectis quasi
arteriis, per omnem undique gingivam, sedecim
horarum spatio hominem pene exsanguem confecit.

Certe nunquam non aliquid subest periculi, ubi
morbo arquato vexatis accidit profusio sanguinis;
denotat enim acerrimum et maxime solutum statum
cruoris: quo quidem in casu attenuantia, aloetica,
volatilia atque chalybeata exhibere perinde est, ac
hominem jugulare; e contra acida, diluentia, demul-
centia, aquae acidulae et id genus alia juvant ma-
xime. Prodest saepe plurimum seminum cannabis ex
lacte decoctum, aut emulsio ex seminibus papaveris
albi et amygdalarum dulcium, post levem sanguinis
missionem, si febricula urgeat et ferat pulsus, et alvi
solutionem debitam. Sane haud scio, an non modica
venae sectio aequè necessaria sit in hepatide, ac
consequenter in obstructione hepatis cum febriculosa
sanguinis diatesi, atque in pleuritide, aut peripneu-
monia: praecavet enim graviora mala, inflammationes
scilicet, apostemata dira, aut scirrhomata.

Est vero alia icteri species, et, ut ajunt, toto
coelo diversa, quae, ab inerte et viscida bile pen-
dens, diversam omnino poscit medendi methodum.
Hic enim lentus nimis et crassus sanguis glutinosam
valde ac vapidam generat bilem, quae tandem vasa
obstruit biliaria, adeo ut hepatis obstructio morbi po-
tius effectus sit, quam causa. In hoc igitur casu eme-
tica primo, cathartica dein aloetica et mercurialia de-
siderantur; attenuantia tunc saponacea, tartarea, vo-
latilia, tandemque chalybeata, necessaria sunt: cave
tamen sis, ne chalybeata medicamenta praepropere
adhibeas, ante scilicet, quam fluxos reddideris humo-
res; aliter enim pro remedio immedicabilis forsàn
hepatis scirrhus eveniet.

Atqui hic non possum, quin laudem maxime tar-
tarum regeneratum, seu, ut dicitur, terram tartari fo-
liatam, ut remedium dissolvens maxime, non solum
ad morbum regium aptissimum, sed ad alios etiam
quam multos. Conflatum quippe ex acido oleoso

subtilissimo aceti et sale fixo alkalino, fit sapo quidam mirabilis et penetrans maxime, qui omnibus quibuscunque liquoribus miscetur promptissime, vel in ipso alcohole vini facile dissolubilis; hinc omnia gummata, resinosa, oleosa, viscosa, sive animalia, sive vegetabilia, solvit optime, imo gummi lac, succinum, myrrham, tenacissima certe corpora. Unde lentos nimium et glutinosos corporis humores potentissime dissolvit, et vasorum obstructions reserat maxime. Quamvis autem tantas possidet virtutes, vix ullam habet acrimoniam: imo quod mirabere forsitan, aequè tuto pleuriticis, ac ipsis hydropicis exhibetur. Eximius sane usus est medicamentorum, quae pondere et subtilitate crassos et lentos humores comminuere possunt; longe tamen feliciores edunt effectus ope saponis alicujus detergentis, qui glutinosum et pingue resolvat. Honos sit corpusculo humano. Utriculi sordidi non aequè tersi et puri redduntur sola aqua et lapillis aut globulis plumbeis conquassatis, ac si adhibeatur quoque smecticum aliquod lixivium. Recte quidem praecedere debet usus saponis alicujus medicamentorum exhibitionem, quae plurimo pollent momento, ut glutinosos incidat humores eosque εὐπόους reddat.

Latuit diu sal hic, sive sapo, nobilissimus inter strepitus fucosque alchemistarum, recondita farragine titulorum celatus; utpote sapo sapientium, prima materia vegetabilis, sulphur naturae vegetabile, sal harmoniacum vegetabile, mercurius naturae et philosophorum, ut apud LULLIUM, PARISINUM, GUIDONEM etc. invenies: recentiores vero eum aptiore nomine, aceto radicato scilicet, et terra tartari foliata insigniebant; semel etiam apud LULLIUM in Apertorio suo terra foliata vocatur. Hujus autem compositio apud omnes consistit in admixtione intima, ad saturitatem usque, salis tartari fixissimi cum spiritu vini philosophico; at nisi aceto destillato utere, quod quidem est mysticus etiam quasi vini spiritus, nunquam conficies sal fluens ad ignem, cerae instar, in spiritu vini rectificato dissolubile, ac in modum talci splendens et foliatum: qui tamen apud eos ejus sunt characteres.

Sed quid in sterquilinio gemmas quaeram, cum apud illustrem BOERHAAVIUM in Chemia sua modus praeparandi et virtutes hujus salis apertissime tra-

dantur. Subjiciam vero et ipse, quod multo minus volatilis est, quam vulgo aestimatur; imo eo usque igni resistit, donec omne fere acidum evaporetur tandem, sale solum alkalino fixo manente. Ad lenem autem ignem liquatus pulchriores et splendidiores, argenteas quasi, exhibet laminas, diminuta tamen aliquantulum medicata virtute; nempe inde ad igneam alkali naturam accedit propius, quod tamen mox corrigitur acidi vegetabilis pauxillo affuso.

Ad omnes viscerum obstructions et lentos nimium humores hoc sal mirandae plane virtutis esse probavi millies, nam id utique assidue per annos fere viginti exhibui feliciter. Nec tantum ad haec valet maxime sal hoc nobilissimum, sed et vel ipsum lixivium e sale tartari fixo et aceto acri confectum deterget, resolvit et aperit potenter. Etiam ipsi veteres, ut CAJUS PLINIUS ¹⁾ refert, cineres sarmentorum ex aceto biberunt ad vitia splenis. Profecto lixivium e sale tartari et aceto penetrantius est multo, quam ex eodem cum succo limonum, ob mucilaginis ²⁾ copiam, quae limonibus inest. Sed ex aceto acerrimo et sale cornu cervi volatili conficitur lixivium longe penetrantius, in febre lenta, ac intermittente rebelli, pluribus etiam in morbis, summae certe virtutis. Hic porro dicam in transcurso, quod acetum sali volatili animali, propter oleum nempe combustum foetidissimo, affusum cumque eo digestum et destillatum dein, omnem prorsus foetorem delet, imo gratissimum conciliat odorem. Hoc novit olim immensae eruditionis, et pro aevo, quo vixit, stupendus plane vir, ROGERUS BACON, dum spiritum capillorum rancidum aceto depurat; nec minus forte LULLIUS in praeparatione salis harmoniac. vegetabilis. Vid. Testament. novissimum.

Acetum utique plurimi aestimarunt veteres: „Nam quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen et dissipandi;“ haec CELSUS ³⁾, ideoque PLINIUS ⁴⁾ dixit optime, „vini vitium (acetum scilicet) transit in remedia.“ Sed de hoc forte plus satis.

1) Vid. Libri XXIII. prooem.

2) Vid. infra Tractat. de morbo colico etc.

3) Lib. V. cap. 27.

4) Vid. Libr. XXIII. sub finem.

Dissertatio de febris lentis nervosis.

Febris lentae mentio passim vel apud CELSUM occurrit. Febris utique nervosa minus latine sonat: quoniam vero ea voce, in isto sensu, medici recentiores utuntur saepissime, istam retinui. Nam ut geometrae, musici, grammatici etiam, more quodam loquuntur suo, quidni et medicis liceat? Veniam certe dabit vel maximus dicendi magister, TULLIUS¹). De verbo tamen parum sollicitus, de re magis laboro: nam cum haec febrium species longe frequentior nuperis annis, apud nos saltem, quam alia quaelibet grassata sit, operae pretium duxi super hac pauca disserere.

Lenta adeo et nervosa febris lento quodam invadit gressu, at firmo nimis: hac quippe correpti de levi vagoque horrore, incerto quodam et errante calore intercurrente subinde, de lassitudine porro membrisque quasi fatigatis queruntur quidem, dum obambulant interim, oscitantes tamen et torpidi. Accedunt mox praecordiorum oppressio, nausea, gravedo capitis, adstricta tempora aut vertigo quaedam. Pulsus quidem frequens est semper, at debilis plerumque atque inordinatus, calor autem haud insignis excitatur unquam: at saepe, dum volae manuum uruntur, extrema frigescunt; dum caput ardet, algent pedes. Obrepat indies malum, jamque loqui aut moveri piget, ac, vel inopinantes lecto affixi, vix quo se habent modo exponere valent, aut sopore nimio detenti, aut vigiliis mire anxii et fere perpetuis. Nihil poscunt interea prorsus, ne vel potum aliquem. Jam tendinum subsultus adest, tremunt manus, tremit lingua, quae, muco subalbido obducta, haud multum fere inarescit, nisi media solum in parte, ubi fusca est valde et arida. Tandem et aliena murmurant subinde et desipientia, furens tamen abest insania. Tenuem plerumque reddunt urinam, vapidi instar vini aut cerevisiae luridam, aliquando limpidam, haud raro etiam subnigram, subinde paulo crassiorem, inspersa quasi farina. Breves, inaequales et parum constantes habent sudores, saepe frigidulos et glut-

1) De finibus, Lib. III. cap. 1.

nosos, saepe profusos maxime, et paulo ante mortem, non raro gelidos cum pulsu exili admodum et formicante. Stragula contrectant interim, et inanes quasdam imagines prehendere tentant. Jamque vox faucibus haerens, ungues digitique lividi, facies cada-verosa, perpetua fere ac frigida suspiria certissimam instare mortem denunciant.

En hujus febris dira facies, quam nervosam ideo nominarunt, quod nervos potissimum afficere videatur, lentam vero, quod ad diem vicesimum primum, et ultra saepe, perduret.

Pestifera semper est, ubi aphthae nigrae, petechiae fuscae, lividae, atrae, aut vibices quasi, apparent, praesertim si accedit alvus cita, plumbea, nigra, colliquans, aut sudores oleosi. Ubi pustulis, papulis, aut maculis, cutim deturpantibus, febris lenta stipatur, contagiosa est ut plurimum: cum vero exanthemata mali sint moris, vulgo audit maligna. Papulae rubrae, floridae, copiosae, aut plurimae pustulae miliares turgidae, statu morbi erumpentes, bona praesagiunt, praecipue si accedunt sputa liberalia continua, aut multae crassae subsidentes urinae. Juvat et tunc temporis saepe lenis diarrhoea: blandus persaepe juvat, per omnia membra diffusus, aequalis tepidusque sudor: salutaris nonnunquam erumpit parotis: prosunt non raro aphthae albidae, benignae. Convalescentes frequentissime surdescunt, ac saepe habent apostemata in meatu aurium salutifera.

Ex observatione medicorum, cum veterum, tum recentiorum, constat sane, quod putridae lentaeque febres grassantur maxime, cum humida nimis crassaque aëris temperies perstat diu, idque potissimum, si concurrit etiam calor insolitus. Quam pluvia fuit, quam squalida tempestas nuperis annis, nemo non norit, et totum annum 1734. et 1735. inter perpetuas pluvias et continua quasi diluvia contrivimus. Nec laetis nos solitisque radiis lustravit sol aestivus, nec purgavit aërem hiemale gelu. Depluit aestate tota, depluit et hieme, dum aër interim, mutata quasi prorsus natura rerum, fuit mire quidem tepidus, at humidus maxime. Hinc lentae et nervosae febres, ac remittentes et intermittentes fuere frequentissimae: hinc porro loca uliginosa infestant semper. Atque illi praecipue his

corripiuntur, qui aut natura, aut casu, sunt imbecilliores, aut ex moerore magno vim animi fractam habent, aut qui pravo et crudo utuntur victu, quales in carceribus saepe videmus, vel qui cucumeres et melones ingurgitare solent. Omnes autem hae causae vim fibrarum enervant, lentorem inferunt humoribus, et perspirationem inhibent maxime.

Atqui lentor iste longe differre videtur a glutine sanguinis inflammati, quod nimio motu humorum et valida fibrarum vi producitur: hoc quippe crassamento sanguinis inhaeret, eumque detractum quasi corio obtegit; iste vero lymphae inest maximè. Confer cruorem pleuriticorum, rheumaticorum, aut febre ardente laborantium cum illorum sanguine, qui febre lenta nervosa correpti sunt; maximum utique videbis discrimen. Hic dum emittitur, lividus apparet, iste rutilans; hic frigescens parum crassamenti habet, multum vero serum obscurum et saepe turbidum, iste crassamentum plurimum coriaceum, serum vero minimum.

Maximam sane differentiam apoplexiam inter sanguineam et pituitosam rectissime ponunt medici: haud minor utique videtur inter febrem inflammatoriam et lentam nervosam. Prior semper habet circuitum sanguinis rapidum valde et fortem, magnum hinc attritum, ac vehementem inde calorem, urinam quoque impense rubram, unde sanguis tandem condensatur maxime: ab aucto namque humorum motu et valida vasculorum oscillatione globuli rubri, sanguinei, praecipuae partes sanguinis calorem foventes, numero ac densitate augentur, ob summum momentum, quo compinguntur laticis vitalis principia. Haec quoque accidit subito robustissimis, et gravissimos saepe infligit dolores; eos vero aut jugulat cito, aut relinquit: porro viget maxime in siccis et serenis tempestatibus.

In posteriore, morbus lente admodum invadit, vis solidorum debilitatur maxime, pulsus adest languidus, etsi frequens, nec acris unquam oritur calor consistens; si quis accidit, subito subinde frigore excipitur. Tenuēs plerumque et pallidae urinae fractas naturae vires et invalidam humorum agitationem monstrant. In hoc adeo statu propter defectum mo-

tus idonei fluidorum ac solidorum inertiam, globuli sanguinis rubri dissolvuntur e facili. Ita non dolent hac febre correpti, ut torpidi quasi et insensiles jaceant, ne vel acriora epispastica sentientes. Raro spargitur hic morbus, nisi per humidam atque tepidam atmosphaerae constitutionem, raroque corripuntur robusti et alacres.

Sed juvat haec agitare paulo altius, ut videamus, quid in febribus natura faciat aut ferat: idque exemplo febris intermittens regularis, cujus causa haud dubio sanguinis est nimia visciditas, quae ingruente paroxysmo in vasculis capillaribus haeret, atque horrorem, rigorem, artuum pallorem et unguium livorem producit: omnia sane signa haud dubia obstructi sanguinis. Jam si viribus pollet idoneis natura, febre ipsa utitur ad remedium: nam si valida vis insit fibris, et non nimia adsit tenacitas humorum, accenditur protinus febris, qua vehementer agitantur brevique comminuuntur crassi humores, et sic apti redduntur ad permeandum minimos vasculorum ramusculos. Ita mox omnis expeditur obstructio, ac consequente sudore, brevis saltem sequitur integritas. Atqui ubi vehemens vasorum impetus maximo propellit momento viscidos admodum et aegre cedentes humores, tantus oritur attritus atque calor, ut ardens saepe ac continua excitetur febris, aut inflammationes graves, praecipue ubi magna quoque adsit acrimonia, aut praepostere exhibeantur medicamenta stimulantia, quae sanguinis effervescentiam jam nimiam incitant. E contra ubi vis vitae, quacunque de causa justo infirmior, haud satis valide protrudit liquida, haeret usque ad extrema vasorum impactus lentor, qui auctus indies circuitum tandem sanguinis perdit omnino: nam qui a febre intermittente per eunt, fere semper moriuntur dum rigores et horrores urgent, ab impotentia scilicet cordis et vasorum superandi resistantiam morbidum lentoris. His sanguinem mittere perinde est, ac si trucidentur; illis necessarium omnino. Intelligitur hinc facile, cur febres saepe typum mutant, omnesque fere diu durantes naturam tandem induunt febris nervosae, nimirum infirmato valde fibrarum elatere, et conspissatis nimium humoribus.

Ponamus jam lentorem residere solum in serosis arteriis, quae purissimam seri partem, sub nomine lymphae aut succi nervosi, secernere debent: debilitata concurrente systasi fibrarum oritur febris dicta, lenta, nervosa. Dum enim in plurimis minimisque his tubulis inhaerescit obstruens lentor, plus tenuissimi laticis per patentes reliquos urgetur: nam si omnes omnino obstructi sint, mors instaret protinus: inaequales hinc incertique pulsus, calores, sudores sequuntur. Porro quo diutius in arteriis his contortu plicatis, si mavis glandulis, morantur lenti humores, eo acriores fiant necesse est, donec in liquamen quasi saniosum abeunt: quod dum tandem absorbet sanguis, totam id demum ejus contaminat massam. Permulta sic nascitur acrimonia; ob debilitatem tamen fibrarum nervorumque torporem haud rapidus excitatur sanguinis cursus, aut vehemens inde calor, lentor tamen exin augetur indies.

Sic se forsitan res habet, cum ex recitatis supra causis fibrae vasaque corporis infirmentur, sanguinisque retardetur motus, nec subigantur bene humores, nec probe misceantur: unde tandem producit lentor, praecipue in vasculis minimis, ubi tenuissimi fluere debent liquores. Nascitur hinc obstructio in arteriis serosis ultimisque cerebri arteriis; inde impedita lymphae secretio, ac, quod pejus est, succi nervosi inopia: deficit hinc officio nervosa propago, et quae non inde mala?

Qui secum reputat, quanto sane molimine cerebrum effecit natura, haud ibit infitias, succum nervosum omnino esse necessarium oeconomiae animali, quo sine profecto nervi vim perdunt prorsus, et muscoli proinde ab his pendentes, ut videre est potissimum in musculis motibus involuntariis inservientibus, ubi sive obstruantur sive comprimantur nervi paris vagi et intercostalis, sive in cerebro horum origines; resolvitur illico omnis ferme actio vitalis, ac ne vel acerrima meri animi contentio, seu ut dicitur volitio, ad motum hunc restituendum valet hilum. Requiritur ideo ad motum muscularem corporeum hoc medium; at seu animat seu irrigat nervos, non nostri est hic dicere: id saltem apparet, quod dum ex lege naturae in nervos motibus involuntariis ministrantes influat

perpetim, actio cordis, ventriculi, intestinorum etc. rectissime peragitur, sive vult sive non vult animus.

Quod vero in febribus lentis nervosis insignis adsit obstructio nervorum, liquido patet, quoniam omnes corporis sensus depravantur maxime. Vix vident oculis apertis, perditur olfactus, perditur auditus, vix etiam sapidissima gustant: torpent adeo membra, ut parum admodum sentiscant vel acerrima vesicatoria, obstructo nimirum sensationis medio. Subluridus vero cutis color, frequentes rigores, torpores, extrema subfrigida, ulcuscula pallida et desiccantia subito, etiamsi acribus irritata stimulis, maximum lentorem ac impeditum humorum cursum per minutissima corporis vascula denotant.

Praeterea cum parcior fiat secretio liquidi nervosi, actio solidorum in contenta fluida debilitatur, adeo ut hac quoque de causa lentor augeatur indies, unde major fit assidue in vasculis serosis sive lymphaticis obstructio. Atqui parcius hinc refunditur lymphæ diluens cruori, qui crassior deinceps et acrior evadit, minusque etiam aptus ad permeandum vascula minima: stagnat ideo in extremis arteriis, et maculas nigras, lividas, fuscas, saepe et vibices, extra, intus vero gangraenas producit, aut, stagnando diutius, in putrem tandem abit saniem.

Sufficiant, ac etiam supersint forsitan, quae de nervosae febris natura dixi. Id saltem apparet, quod ut omnis fere febris varii possunt esse gradus, in ratione scilicet composita vis solidorum, status humorum et acrimoniae sanguinis, sic quoque et hujus, de qua agitur, maxime: forte ne quidem in duobus hominibus omnino similes. Nulla igitur certa et stabilita medendi regula determinari potest; hic enim desideratur maxime medici ingenium, qui aegrotis assideat. Quae vero in genere prosint, paucis absolvam.

Si qua unquam in febribus hujusmodi mittendus est sanguis, id quidem ineunte solum morbo, et parca utique manu, agendum est: ardente namque febre laborantes, facilius multo sedecim sanguinis uncias amittunt, quam his correpti selibram. Aegri vires et pulsus modum indicant. Tutius longe detrahatur cucurbitulis scarificatis, meliusque multo hoc

modo levatur caput, ac vel ipsa plerumque pectoris oppressio; nec, si repetatur, officit, quod de venae sectione haud semper dicendum est: imo saepe, vel in ipso morbi statu, ubi aut delirium, aut coma graviter urgeat, necessarium est prorsus.

Pone aures utramque, effuso cruore, vesicatorium acre applicetur, praesertim urgente capitis dolore aut vertigine. Post paucas dein horas exhibeatur lene emeticum, quo et pituitosa ventriculi saburra ac biliosa colluvies ejiciatur. Hoc quoque efficitur, ut universum vasculorum systema agitetur valide et concutiat, atque inde expellatur inhaerens lentor. Ideo autem, horis aliquot ante vomitum, vesicatoria admoveo, ut, exteriora capitis ac cervices irritando, plus sanguinis per externas carotides eliciatur, minusque adigatur lentoris ad intima cerebri vascula actione vomitionis. Quid possint epispastica pone aures ad cerebrum levandum, videmus quotidie, praecipue in puerulis distentione nervorum aut comate laborantibus, ubi scilicet ulcuscula desudantia pone aures desiccantur subito; his enim vesicantia applicata humores extrahunt iterum, morbumque discutunt protinus.

Si alvus post vomitum non responderet, leni injecto enemate ducenda est, idque etiam in posterum tertio quoque die: ubi enim indurata stercora in intestinis haerent, oeconomiam animalemi mille modis turbant; maxime si his infarciatur rectum, imam premunt aortam et liberum sanguinis descensum per iliacas arterias impediunt, unde plus justo ad cerebrum ruit. Adde quod enemata, e lacte saccharato potissimum, tepore emolliente ima viscera foveant et plus sanguinis alliciunt eodem, unde urinam quoque optime movent.

Nunquam quidem non juvant epispastica per totum morbi decursum, ita ut desiccantibus prius applicatis admoveantur alia: his enim vasculorum oscillatio incitatur, subtilissimo etiam sale lentos incidunt humores eosque tandem exprimunt. Vellem semper, ut ingruente febre, praesertim ubi caput graviter petit, applicetur deraso occipiti vesicatorium: nam eodem fere modo, quo pone aures, agit, nec tamen ita asperos excitat dolores, dum ad delirium praecavendum interim facit maxime. Sane ita non cruciant in hoc morbo

epispastica, ut gravem ob stuporem vix sentiantur: imo quo magis inflammantur ac dolent, eo plerumque major spes salutis effulget.

Quod ab extra vesicantibus molitum est, id intus quoque medicamentis idoneis tentandum est. Prosunt maxime attenuantia dicta, et quae blande torpidos excitant nervorum ramusculos. Laudo potissimum cinnabar et lenia alexipharmaca, cephalica, qualia sunt lap. contrayerv., confect. Raleigh., sal. succin., c. c., sp. lavend. c., spir. volat. oleos. et camphora praecipue, quae et ipsa quasi sal quoddam volatile oleosum est: e salibus enim penetrantissimis, subtilissimo sulphure involutis constans, minutissima corporis vascula permeat crassamque digerit lympham, ac lentos dissolvit humores: salutiferos hoc modo excitat sudores, ac, galbano aut silphio adjecto, somnum saepe vel opio felicius conciliat, eoque potentius deliria fugat.

Nihil sane utilius est in hac febre, quam lenes movere sudores per totum corpus: hoc modo enim brevi discutitur morbus, aut paulo post in remittentem aut intermittentem mutatur. Debet autem per omnia membra aequaliter diffundi tepidus sudor; sive enim brevis est admodum, aut frigidus, aut circa caput tantum et cervices, mali morbi signum est. Per sudores autem mox inhorrescere, pestiferum est: blandus autem et aequalis sudor spiritus recreat.

Sed ubi epispastica ac attenuantia adhibentur, diluendum est affatim potione tenuissima miti, at detergente leniter, sero lactis nempe Canariensi aut Xeresano dilutione, decoct. Lusitanic., eryngii, infusione salviae etc., ut crassiores nimirum eluantur sales, ac debitus subministretur sanguini latex, qui aliter, perpetua liquidissimi exhalatione, in merum pene gluten brevi abiret. At raro admodum convenit aqua pura, frigida, quam tantopere suadent nonnulli: haud multo facilius namque cum sanguine miscetur, quam cum aqua oleum, nisi mediante saccharo aut sale aliquo essentiali plantarum. Vidi aliquoties et febre ardente, imo et nervosa etiam febre laborantes, meram aquam perpotantes frigidam, qui mox per urinas eam reddidere limpidam omnino et nullo fere modo mutatam, nae magno suo cum damno.

Septimo, nono, vel undecimo febris die, nonnunquam et decimo quarto, papulae rubrae aut pustulae miliares, aliave exanthemata, erumpunt saepe, morbumque levant apprime, praecipue si florida haec sunt, ac illae vividae et turgidae. Quam maxime tunc cavendum est a frigore, et lenia subinde porrigenda sunt cardiaca, quae naturam adjuvent ad lentos acresque humores exterminandos, qui, in ultimis arteriis cutaneis haerentes, pustulas has formant. Exanthemata fusca, livida, nigra pestiferum morbum indicant, sanguinemque corruptum maxime ac in saniem fere conversum. In hoc statu profecto sanguis ita dissolvitur, ut alvi dejectiones sanguinolentae sint ac saniosae saepissime, imo cruor e venis emissus vix ac ne vix quidem in coagulum abit, notante doctissimo LISTERO.

In casu tam deplorando mox confugiendum est ad alexipharmaca adstringentia, acida, qualia sint china chinae cum radice serpentariae Virginianae, elixir vitrioli Mynsichti, tinctura rosarum, vinum rubrum ustulatum, ut dicitur, etc.; haec enim ad conservandam vim fibrarum et crasin sanguinis apta sunt maxime. Valet plurimum ad gangraenas sistendas cortex Peruvianus, ut nuperis inventum est experimentis, eumque ad humorum putredinem arcendam cum alexipharmacis et acidis conjunctum utilissimum esse certo comperi. Vix forte in tali casu nobile magis datur *ἀλεξητήριοιον*, quam vinum austerum cum aromaticis coctum: tutius enim et efficacius vires erigit, quam spiritus vini ardentes, quantumvis pharmacis aromaticis imbuti et nomine aquarum cardiacarum nobilitati.

Jusculis interim tenuioribus, panatellis, gelatinis de sago, cornu cervi etc. nutriendus est aeger, saepe quidem, at paulatim: in tanto nimirum periculo vix ulla alia spes est, quam ut, impetum morbi trahendo, aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum praestet.

In statu morbi porro, aut post, aphthae non raro imas fauces et os totum occupant; pessimae utique, si nigrae, neque periculo vacant, si supra modum albiae. Modo ex imo gutture ascendere videntur, modo per totum canalem alimentarium descendunt ac

singultum, diarrhoeam aut dysenteriam excitant. Quidquid est, difficillimam sane crisin plerumque denuntiant, potissimum si dysenteria et singultus accedunt. Melius est longe, cum salivatio copiosa oritur; saepe profecto hoc modo solvitur febris, lentore morbo nempè per glandulas salivosas exantlato. Ubi aphthae oriuntur, creberrime gargarizandum est emollientibus et detergentibus, e ficu, mulso, decocto raparum etc.; dandum vero interdum est rhabarbarum, maxime si alvus cita et torminosa urget, adjecto adstringente aliquo aromatico cum absorbentibus. Post omnem autem gargarizationem in ore contineat paululum, et mox deglutiat lente tenuem e seminibus psyllii et cydoniorum mucilaginem, syrupo mororum aut rubi Idaei admixto: fovet haec optime ac sanat ulcuscula.

Haud raro pituita tenax admodum totas adeo opplet fauces, ut strangulationem pene minitetur. Hic utique nihil magis opportunum est, quam levi emetico vomitum sollicitare leniter, idque sane quocunque tempore morbi. Mirum est, quantum levamen hoc affert aegrotis, quam immensa vis glutinosae colluviei, albumen ovorum referentis, ac saepe vel eo multo crassioris, ejicitur: imo mox saepe aphthae, coma, nausea, singultus, linguae terrificae nigrities facessunt, ut observavit olim diligentissimus SYDENHAMUS, quod quoque ego vidi multoties.

Nec minus utilis est lenis alvi purgatio sub morbi finem, interpositis subinde cardiacis et paregoricis; haec enim evacuat putridam morbidamque colluviem per arterias mesaraicas in intestina depositam, crisinque naturae, utcunque imperfectam, promovet, imo facit saepe, ut febris, quae huc usque nullum certum servabat ordinem, remittentis plane aut intermittentis typum induat locumque praebeat medicamentis idoneis. Atqui ita non diarrhoeam, aut dysenteriam, quas tantopere timent nonnulli, inducit, ut hoc modo praecaveantur optime. Foeda namque eluvies, diutius in visceribus restitendo, magis fit acris magisque assidue, et eorum tunicas excitulat maxime, imo eas corrodit tandem ac vel funestam parit diarrhoeam, vel dysenteriam horrendam: partim insuper per venas lacteas resorpta di-

ras iterum turbas in sanguine movet. Ut his ergo occurram malis, mihi in usu est frequentem ac modicam rhabarbari dosin exhibere, alternis saltem diebus: nimium interea alvi motum, si opus est, adstringentibus aromaticis atque anodynis reprimere soleo.

OBSERVATIONES
D E A È R E
ET
M O R B I S E P I D E M I C I S
AB ANNO MDCCXXXVIII
AD FINEM
ANNI MDCCXLVIII.

Δεῖ δὴ καταμαρθεῖν τὴν κατάστασιν τῶν ὁρῶν ἀκριβῶς καὶ τῶν νούσων. HIPPOCRAT. de dieb. judicatoriis (in edit. KŪHNII tom. I. pag. 149.) et Epidem. lib. III. sect. 3. (in eadem edit. tom. III. pag. 492.).

PROLEGOMENA.

Perfeci tandem observationum de aëre et morbis epidemicis volumen alterum, ab initio scilicet anni 1738. ad exitum usque 1748., in quo quidem eodem usus sum ordine atque notis, in priore descriptis ¹⁾.

Quam fuerunt plena laboris haecce opera, solus ille norit, qui talia conscripserit. Lubentius autem secundum hoc opus suscepi, quod et prius publico bene acceptum perceperim, et mihi porro id meditati haud inutile. Dum enim coeli atque aëris mutationes

1) Porro in volumine secundo notavi quolibet mense diem novae nec non plenae lunae.

notarem diligenter variosque morbos has consequentes, eorum sane causam ac naturam multo melius dignoscebam; quales enim tempestates, tales etiam sunt morborum constitutiones, sicut notavit olim HIPPOCRATES¹⁾, et fida dudum docuit experientia. Multus ideo est divinus senex in praecipiendo diligentem aëris atque tempestatis observationem; optima quin etiam dedit exemplaria, praecipue in libro primo et tertio Epidemicorum.

Hujus etiam laboris aliud mihi fuit incitamentum; quoniam scilicet observationes hujusmodi, quae per longam annorum seriem uno eodemque loco factae sunt, melius longe istius regionis atmosphaeae constitutionem, morbos vulgares, eorum successiones, relationes, imo et curandi rationem ostendunt, quam si per unum solummodo alterumve annum detur historia. Monet ideo rectissime clarissimus RAMAZZINI: „Nil foret in arte medica utilius, quam succedentes sibi ad invicem constitutiones conferre, ut recta mendi methodus institui posset, quoties eadem tempora ac iidem morbi recurrerent²⁾.“ Paulo etiam ultra processit expertissimus HOFFMANNUS, hortando nimirum ardentem „Omnes et singulos medicorum cordatiores, quibus curae cordique salus hominum est, ut in annotandis morborum historiis, si epidemici morbi grassantur, et diligentissimi et accuratissimi sint; et quisque in suo loco temporum et tempestatum praecedentium et praesentium constitutionem, item in barometro mercurii motum, ac gradum caloris e thermometro, simul adjiciant, integrasque et plenas historias cum methodo curandi et eventu exhibeant³⁾.“

Nostram profecto ad vitam sustentandam omnium maxime necessarius est aër: ceteris utique per plures horas carere possumus, hoc ne vel tempore quam brevissimo. An igitur purus sit, vel impurus, summi procul dubio est momenti, ejusque adeo bonas nec

1) Lib. de humorib. Edit. Kühnii tom. I. pag. 129.

2) Constitut. epidemic. urban. 1691. ipso initio. [Collect. nostrae Vol. XII. pag. 41.].

3) Frid. Hoffmanni Medicin. rational. Edit. Francofurt. 1738., IX. Vol. 4. Patholog. general. Pars. III. cap. 7. Tom. II. pag. 430.

non pravas qualitates ¹⁾ probe perdiscere debet medicus. Aëris autem nomine hic volo terrae atmosphaeram, non merum, uti dicitur, elementum: quae cum e variis admodum rebus componatur, variis etiam modis officere nobis ac proficere potest. Diversae ergo hujus constitutiones tum ad sanitatem tuendam tum ad morbos depellendos assidue sunt observandae.

Hec erit exemplo clarior. Sicca valde et frigida tempestas, perflante diu borea aut aquilone, corporis habitum constringit, fibras roborat, vascula arctiora et fortiora facit, humores etiam magis densos; porro globulos sanguineos accumulatur et compingit valide; CELSI verbis, totum corpus spissatur, et mobilius atque expeditius reddit ²⁾, ideoque ex HIPPOCRATIS ³⁾ opinione, omnium ventorum aquilo est saluberrimus. At si diutius talis perstat tempestas, solida fiunt stricta perquam et elastica nimis, fluida verum crassa valde et glutinosa, imo ad vascula minutissima permeanda multo minus idonea; namque non tantum humoribus inducit lentorem, ad inflammationes aptum, sed et ita quoque condensat rubros sanguinis globulos, ut difficillime per ultimos arteriarum ramusculos promoveantur; duros nempe plus aequo, et haud facile formam rotundam in oblongam mutant ad transitum scilicet faciliorem; cum et jam etiam ipsae arteriolae a frigore coarctantur et distentioni resistant plurimum. Hinc obstructions, hinc inflammationes, pleuritides, peripneumoniae, anginae, rheumatismi, morbi denique, qui a crasso, viscido ac inflammato sanguine pendent, praevalida vi cordis et arteriarum adacto: quo magis etenim arctantur a frigore vasa, quo magis atmosphaerae comprimuntur pondere, eo velocius, ceteris paribus, moventur contenti humores, unde frictio major ac proinde calor, quae tandem sanguinem incrassant maxime. Certa haec sunt omnia et constantia; sanguis enim, tali perdurante aëris constitutione, densus est admodum atque glutinosus plerumque, vel si e sanissimis emittitur, multo magis ubi febris accedat.

1) Haud pauca de his dixi in prolegomen. pag. 1. sq.

2) Lib. II. sect. 1.

3) Lib. de morbo sacro. Edit. Kühnii tom. I. pag. 608.

Verum enimvero nec protinus oritur morbidus hic lentor, nec in omnibus, fit namque gradatim, cum diu nimirum regnaverit aquilonia et sicca tempestas: neque enim interest, quales dies sint, sed et quales etiam ante praecesserint. Atqui laxis nimium et pituitosis hominibus adeo non nocet haec constitutio, ut vel sit apprime utilis, firmos hos magis ac vegetos efficiendo; una sic natura, praeceptore optimo notante¹⁾, ad hiemem, alia ad aestatem, bene aut male se habet. Hinc insuper esse videtur, quod una febris epidemica fortibus est funesta et robustis, parcitque imbecillis, alia vero, sub humido tepidoque coelo nata, in hos teneros maxime saevit. E magnis igitur atmosphaerae mutationibus vel mutatur maxime morbus popularis, vel supprimitur prorsus, quod persaepe videmus.

Ad mala autem siccae et frigidae tempestatis praecavenda, imo et tollenda, utendum est multa, diluente, emolliente, tepida potione, victuque molli et relaxante, neque unquam ante progredi quis debet, quam tepidum aliquem potum assumerit, sive pedibus sive equo eundum est contra ventos aquilonares. At si inhorrescat aliquis inde ac febricitet, mittendus est actutum sanguis, potissimum si thoracis aut lateris dolor impetat, idque sane mox repeti debet, si febris invalescat. Hoc utique perpetuum est, quod sanguis nunquam tutius aut felicius in morbis acutis mittitur, quam frigidas inter et siccas aëris constitutiones, altius perstante barometro: nec in pleuriticis solum et peripneumonicis consentaneum hoc est, sed in aliis plurimis, utpote variolis, morbillis, rheumatismo, colica etc. Imo in ipsis febribus intermittentibus, quotidianis puta ac tertianis, opportuna tunc saepe est venae sectio, per initia saltem, e facili aliter in continuas ardentes aut inflammatorias haud raro mutantur.

E contrario humida tepidaque atmosphaerae *καταστασις* fibras relaxat nimium, vim vasorum enervat, sanguinem debito solutiorem, pituitosum, inertem facit, totumque corpus hebes, humidum, languidum,

1) Hippocr. Aphorism. Sect. III. aphor. 2. Edit. Kühnii Tom. III. pag. 720.

febris lentis, putridis, intermittentibus longis obnoxium. Hic ergo contraria prorsus diaeta atque medicina est adhibenda: quae solidas corporis partes firmare, quae fluidorum crasin conservare, quae valide compingere globulos sanguineos possint, indicantur, potus nempe subausterus, frigidus, generosus, victus valentior, desiccans, adstringens, balneum frigidum ejusque generis alia. Ad hujus autem constitutionis febres parum utique confert sanguinis detractio, quinimo nocet admodum, si sit effusior; oriuntur namque ab imminuta cordis et arteriarum potentia, a laxa nimium sanguinis textura, et lentesciente lymphâ. Tendit hinc ad stasin atque putredinem liquidum vitale, unde febres intermittentes, lentae, putridae, malignae hujus tempestatis semper sunt soboles, in quibus quidem curandis, quae vires foveant desiderantur, quae minuant neutiquam. Saepissime etiam, dum talia permanent tempora, quotidianae ac tertianae in longas continuas putridas febres degenerare solent, haud levi cum aegrotantium periculo, quas si tandem effugiant, in icterum atque hydropem incidunt plerumque. Nunquam profecto citius neque felicius restituantur aegrotantes, quam sudo effulgente coelo alteque in baroscopio stante mercurio. Hoc ego observavi constanter, idemque olim notavit percelebris FRID. HOFFMANNUS, in medicina faciunda diutissime versatus. Lentissime contra convalescunt, dum nubilus perflat ac pluviosus auster.

Ceterum et haud parum insalubris est gelidus humidusque atmosphaerae status, multis quippe modis obest, praecipue frigidos insinuando in corpus humores atque perspirationem inhibendo plurimum¹). Bene tunc nobis cingendum est vestibus, luculento etiam foco debitoque vitae regimine ab algidis vaporibus, quantum possibile, cavendum est: omnibus denique modis perspiratio est promovenda, inter quos frequens totius corporis frictio ad ignem confert plu-

1) Vel paucae subitaneae nubes sub fervido coelo perspirationem impediunt plurimum. Vid. Observatt. accuratissim. Joh. Lining, M. D., Philosoph. Transact. N. 470.

rimum, nec non exercitatio quotidiana ¹⁾), eaque etiam paulo fortior.

Semper adeo pugnare debemus contra peculiarem aëris intemperiem.

Eluceant magis forsitan, quae dixi supra, si morbos endemicos perpendamus, horum namque pars longe major haud dubio nascitur a singulari cujusque loci, ubi infestant, atmosphaerae depravatione. In locis videlicet cavis, palustribus, uliginosis, grassantur semper febres lentae, putridae, intermittentes, irregulares, quae nullis fere cedunt remediis, nisi mutato prorsus et loco et aëre, ibi quoniam atmosphaera humidis perpetuo et noxiis abundat vaporibus, qui vim fibrarum debilitant, perspirationem supprimunt, corrumpunt humores, ideoque si quis advena udis in his locis crassoque versatur aëre per dies vel paucissimos, certo fere certius aegrotabit: si retentum namque perspirabile nec per alvum, nec per urinam, neque per ipsos cutis meatus intra breve tempus expellitur, febris ²⁾ mox creat plus minusve, eoque fit gravior, quo major fuerit retenti quantitas, quo acrior qualitas ejusdem ³⁾. Aestate igitur, vel autumno, magno dum calore acriores multo facti sint humores, intercepta perspiratio maxime nocet.

Contra qui montes habitant aridos, aquilonem spectantes, febribus inflammatoriis, pleuritide, peripneumonia, angina affliguntur plurimum. Has utique in locis editioribus frigidis, septentrioni expositis, crebro notavi esse perfrequentes, cum per valles autem rarus fuerit admodum aliquis pectoris morbus. Quid quod et interdum vidi febrem catarrhalem epidemicam pleuro-peripneumoniae naturam induisse per loca montosa et algida, dum in humilioribus ad lentam proxime, seu nervosam ut dicitur, febrem accessit. Hinc quidem haud obscura videtur ratio, cur

1) Quantum promovet perspirationem, vid. elegantissima experimenta Georgii Rye, armigeri, in *Medicina statica hybernica*, ad calcem libri doctiss. D. Rogerii de morbis epidemicis (*on epidemical diseases*. Dublin, 1734. 8.).

2) Sanctorii Aphorism. 11. Lib. I.

3) Sanctorii Aphorism. 46. ibid. Sect. II. et 35.

uno eodemque regnante morbo populari variis in locis diversus celebratur modus medendi.

Sed et hic quoque ratio ventorum habenda est plurimum, atmosphaeram quippe maxime mutant: boreas nimirum siccam, frigidam ac ponderosam facit; auster vero humidam, levem atque tepidam: magnam adeo vim habent loca reddendi salubria vel insalubria, et diverso plane modo afficiuntur incolae, hoc perflante vel illo vento. Qui frigidis ergo laeduntur et siccis, humectare ac tepida subinde potione fovere corpora debent; qui humidis, siccare, semperque peculiari aëris inclementiae victu, regimine atque medicina obsistendum est. Neque hoc solum, sed et noxios adversus ventos, quantum fieri potest, muniendum est, aedificia scilicet exstruendo sic, ut quam minime sint objecta flatibus perniciosis. Pestilentiae quondam Corcyrae grassanti occurrebat M. T. VARRO occlusis fenestris austrum spectantibus, aliis ad arctum apertis¹⁾. Magna sane fuit priscorum diligentia in aedibus condendis et oppidis, ut prospera foret incolarum valetudo. Viscera etiam animalium, iis in locis pascentium, ubi aedes ponere statuebant, sedulo perscrutabantur, an nempe sana essent, vel insana, atque ita prospiciebant futurae habitantium salutis, omnibus modis quaerentes salubritatem²⁾. Nunc vero dierum in aedificationibus plerumque pluris aestimatur lucrum atque mercimonium, quam salubritas. De quibusdam hercle, ut de Mitylene olim VITRUVIUS³⁾, vere dicendum est: „Auster cum flat, homines aegrotant, cum corus, tussunt, cum septentrio, restituntur in sanitatem, sed in angiportis et plateis non possunt consistere propter vehementiam frigoris.“ Haud pauca aedificia quidem in convallibus paludosis ita male locata sunt, ut nunquam non morbis infesta sint; quorum possessoribus utique consilium commendo laudati VARRONIS⁴⁾: „Ea vendant quot assibus possint, aut, si nequeant, relinquunt.“

1) Varro Lib. I. cap. 4. Scriptores de re rustica, ex editione Gesneri, Lipsiae, 1735., II Vol. 4.

2) Vitruv. Edit. Philandri, Lib. I. cap. 4.

3) Ibid. Lib. I. cap. 6.

4) Varro de re rustica. Lib. I. cap. 12.

Sed haec obiter. Qui vult plura de situ locorum, adeat magni HIPPOCRATIS librum de aëre, aquis et locis; porro librum secundum de diaeta, ubi etiam de diversorum ventorum natura: perplurima certe in his lectu sunt dignissima.

Quamquam aliquae febres epidemicae a contagione ducant originem, oriuntur tamen plures ab intemperie aëris manifesta, neque enim probabilis magis videtur communis morbi causa, quam ipse aër omnibus communis. Per humidam quidem tepidasque atmosphaerae constitutiones, permanentes diu, febres lentae, putridae, malignae semper grassantur, sicuti observavit tota medicorum schola ab ultima antiquitate ad hoc usque tempus; nec profecto cessant tales, nisi omnino mutata aëris temperatura, quod etiam persaepe supprimit brevi ipsas contagiosas: imo ipsae pestilentiae ut plurimum occurrit siccum frigus hibernum, frequenter autem nimis sub humido calidoque coelo vim maximam accipit. Atque ego quoque novi saepius febres putridas, malignas, per aestuosam ac nebulosam atmosphaeram tum vi tum numero auctas maxime, mox tamen, sicco flante borea gelidoque, extinctas penitus. Imo ipsae procellae saepe juvant admodum morbida dissipando miasmata. Haud minus corrumpitur stagnans aër, quam aqua stagnans, quae cito, nisi movetur subinde, putrescit.

Quidam insuper morbi singulis anni tempestatibus respondent, pleuritides nempe, peripneumoniae, anginae, tertianae febres tempori verno, autumno autem quartanae, putridae, malignae, cholera, dysenteria, quod nimirum solita istis temporibus aëris dispositio his producendis morbis aut illis faveat. Atqui si intempestive se habuerint tempestates, morbi proinde variabuntur maxime, ita ut isti, qui autumno sunt proprii, per calidum humidumque ver dominari possint, per autumnum vero frigidum febres veri magis peculiare, utpote pleuritides, peripneumoniae¹⁾ etc. Sed plerumque in febribus autumnalibus, qualescunque sint, humores longe magis ad putrescentiam tendunt ob praegressum aestatis calorem, nec adeo largum admittunt sanguinis dispendium. Suppressa ex suscepto frigore perspiratio vere febres

1) Hippocr. Lib. de humor. Edit. Kühnii tom. I. p. 130.

inflammatorias, autumnno putridas aut malignas generat¹⁾: imo si per autumnum infestant alvi fluxus, multo magis acres sunt ac biliosi, quam tempore verno, ut satis superque medicis notum est, aestatis siquidem ardor perspirationem auget maxime, corporis humidissima difflatur, sales oleaque animalia exasperat, unde nascitur sensim magna sanguinis acrimonia, quae ad autumnum usque increscit, nisi diluentibus idoneis atque demulcentibus temperatur quotidie.

Sed audi de his rebus Coum oraculum²⁾, naturae interpretem: „Omnium generum morbi profecto omnibus temporibus fiunt, quidam vero in quibusdam magis gignuntur, et exacerbantur.“ Aphor. 19. sect. III.³⁾. „Qualia tempora (ὥραι), tales morborum constitutiones: tempora tempestiva et bene ordinata, morbos regulares (εὐσταθείας) et iudicatu faciles faciunt.“ Lib. de humorib. sect. VII. et Aphorism. 8. sect. III.⁴⁾. „Atqui, prout variaverit tempus, similes aut dissimiles erunt morbi, qui in hoc oriuntur.“ Lib. I. de humor. sect. VII.⁵⁾. „Conversiones temporum (anni: αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρων) maxime pariunt morbos, et in ipsis temporibus magnae mutationes, frigoris puta, aut caloris; et sic de ceteris.“ Aphorism. 1. sect. III. Lib. de humorib. sect. VIII.⁶⁾. „Constitutiones hominum aliae ad aestatem, aliae ad hiemem bene aut male se habent, morbi porro ad tempora.“ Aphor. 2. 3. sect. III. Lib. de humor. sect. VIII.⁷⁾. „In anno autem aliquando hiems maxime praevalet, aliquando ver, modo aestas, modo autumnus.“ Lib. de natur. homin. sect. XVI.⁸⁾. „Hieme pituita in homine augetur.“ Ibid. sect. XII.⁹⁾.

1) Sanctor. Aphor. 35. Sect. II.

2) Hi omnes loci ex editione Lindenii citati sunt. Ad-
jecimus editionis Kühnianaë paginas.

3) Edit. Kühnii tom. III. pag. 723.

4) Ibid. tom. I. pag. 130. tom. III. pag. 721.

5) Ibid. tom. I. pag. 130.

6) Ibid. tom. III. pag. 719. tom. I. pag. 132.

7) Ibid. tom. III. pag. 720. tom. I. pag. 132.

8) Ibid. tom. I. pag. 359.

9) Ibid. tom. I. pag. 357.

„Vere pituita magis dominatur, at sanguis increscit.“ Ibid. sect. XIII.¹⁾ „Aestate sanguis adhuc viget, sed et bilis exaltatur; per aestatem etiam ac autumnum bile corpus abundat; autumnus autem atra bilis plurima est et fortissima, sanguis vero parcissimus.“ Ibid. sect. XIV.²⁾

Quicunque morbi hieme augescunt, aestate cessant, qui per aestatem increscunt, desinunt hieme. Lib. III. Epidemic. sect. III.³⁾ et de Natur. hominis, sect. XVII.⁴⁾ Sin autem diu productam hiemem insequitur ver perfrigidum, hiberni fiunt morbi, tusses, peripneumoniae, anginae: quinimo si ver processerit more autumnus, morbum regium producit, licet proprie sit morbus autumnalis. Lib. de humor. sect. VII.⁵⁾ Siquidem vero haec vel illa anni constitutio duraverit diutius, morbi huic congruentes diutius quoque permanebunt, atque eo erunt fortiores, quo magis praevaluerit et perduraverit tempestas peculiaris; etiam et communissimi grassabuntur, et perlongo tempore perstabunt. Aphorism. 7. sect. III.⁶⁾ Lib. de humor. sect. IX.⁷⁾ Ex anni constitutionibus siccitates (*αὐχμοὶ*) sunt pluviosis salubriores ac minus letales, Aphor. 15. sect. III.⁸⁾, etsi per magnas siccitates febres acutae. Ibid. Aphor. 7.⁹⁾ Sed in valde pluviosis febres longae, putridae, alvi fluxiones, anginae, apoplexiae. Ibid. Aphor. 16.¹⁰⁾ Austri caput gravant, corpus dissolvunt, et humidum, languidum, hebes faciunt¹¹⁾. Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem adstringit, horrores excitat, item dolores lateris et pectoris, attamen corpus compactum, firmum, agile reddit, et bene coloratum. Ibid. Aph.

1) Edit Kühnii tom. I. pag. 358.

2) Ibid. tom. I. pag. 358.

3) Ibid. tom. III. pag. 492.

4) Ibid. tom. I. pag. 360.

5) Ibid. tom. I. pag. 130.

6) Ibid. tom. III. pag. 721.

7) Ibid. tom. I. pag. 133.

8) Ibid. tom. III. pag. 722.

9) Ibid. tom. III. pag. 721.

10) Ibid. tom. III. pag. 722.

11) *Νότος κατηβατικός*, ideo aptissime hunc plumbeum vocat Horatius, Serm. lib. II. sat. VI. v. 18.

5.¹⁾ 17.²⁾ et Lib. de humor. sect. VIII.³⁾. Aquilo enim omnium ventorum est maxime siccus, atque ideo saluberrimus; auster vero quoad omnia huic contrarius. Lib. de morbo sacro, sect. XV.⁴⁾. Si hiems sit moderata, nec valde mitis, nec valde frigida, vere porro ac aestate tempestiva decidat pluvia, annum esse saluberrimum consentaneum est. Lib. de aëre, aquis et locis, sect. XXV.⁵⁾. At si sicca sit hiems atque aquilonia, ver autem pluviosum et australe, erit aestas febribus abundans; nam, aestu mox accedente, non potest fieri, quin acutissimae febres per plurimos invadant, praecipue pituitosos, dysenteriae verum mulieres et viros humidiores. Ibid. Atqui si circa caniculae exortum accedunt pluviae frigidique aquilones⁶⁾, spes cessationis est, nec non autumnus salubris. Ibid. sect. XXVI.⁷⁾. Si quando aestatem pluviosam atque austrinam similis sequitur autumnus, plurimos morbos excitat hieme. Siccacae autem aestati boreaeque perflatae pluvius et australis succedens autumnus hieme producit capitis dolores, cerebri corruptiones⁸⁾, gravedines, raucedines, tusses, imo et tabem. Ibid. sect. XXVIII.⁹⁾. Quod si aquilonius sit autumnus et siccus, neque pluviae sub cane, nec vel sub arcturo, decidunt, confert equidem pituitosis, humidis ac mulieribus; biliosis vero nocentissimum est, quod humidissima corporis dissipat, crassissima autem et acerrima relinquit. Ibid. sect. XXIX.¹⁰⁾. Medicus ideo sic morbis occurrere debet, ut respiciat semper cum hominum constitutiones, tum etiam varias tempestatum mutationes, contraria nempe contrariis curando; oportet igitur laxa nimis constringere, solvere stricta. Lib. de natur. hominis, sect. XVII., XVIII.¹¹⁾.

1) Edit. Kühnii tom. III. pag. 720.

2) Ibid. tom. III. pag. 723.

3) Ibid. tom. I. pag. 131.

4) Ibid. tom. I. pag. 608.

5) Ibid. tom. I. pag. 543.

6) Καὶ χειμὼν καὶ οὐ ἐτησία.

7) Edit. Kühnii tom. I. pag. 543.

8) Σφακέλους τοῦ ἐγκεφάλου.

9) Edit. Kühnii tom. I. pag. 545.

10) Ibid. tom. I. pag. 546.

11) Ibid. tom. I. pag. 359. 360.

Nec tantum revera diversos diversarum tempestatum morbos descripsit optime divinus senex, sed optimum quoque regimen atque medicinam ad hos praecavendos ac curandos praescripsit, praecipue in lib. de salubri victus ratione, nec non per initia lib. III. de diaeta. Sed ista jam nunc perscribere longum est. Haec pauca vero passim ex scriptis HIPPOCRATIS excerpsti, et paulo forsitan transtuli liberius, cum eo tamen, ni fallor maxime, ut sensum semper auctoris tradiderim fideliter. Sed propius ad fontes accedite, medici tirones, atque haurite affatim: percipietis inde, quam sagax, quam admirabilis fuit priscorum diligentia: videbitis utique, non minus ingeniosam fuisse antiquitus observationem, quam nunc rationem, ut pulchre de veteribus olim dixit CAJUS PLINIUS, histor. natural. lib. XVIII. cap. 29.

At enim si quis fortasse his objiciat, quod observationes ab HIPPOCRATE suaeque schola per Graeciam factae ad nostrates pertinent parum, sciat ille velim, similem esse ubique hominum naturam: sicco nempe frigore semper et constringuntur corporis humani solida et condensantur fluida; haec porro utraque humidus calor solvit semper. Nusquam non minuit perspirationem uda frigidaque tempestas; hanc nusquam non promovet tepida serenitas: adeoque magnae aëris mutationes, quod ad calorem aut frigus, siccitatem aut humiditatem, magnos pariter ubique terrarum sortiuntur effectus. Nec profecto multum differre videntur, facta diligenter comparatione, observationes Hippocraticae ab illis, quae captae fuerunt nuperis annis et in locis a Graecia longe longeque remotis, inter etiam

et penitus toto divisos orbe Britannos.

Sed diluit hanc objectionem optime clarissimus WINTRINGHAMUS in prolegomenis ad commentarium suum nosologicum. Subjiciam vero et ipse, quod, etiamsi Graeciae regiones coelo magis clemente gaudeant, quam insula nostra, haud levibus tamen aëris mutationibus subjectae sunt frequenter; imo in ipsis constitutionibus, ab HIPPOCRATE descriptis, leguntur subinde: Ὅρατα πολλὰ, αὐχμοὶ, χειμῶνες μεγάλοι, χιόνες μεγάλαι, οὐρανὸς λαίλαπώδης, ἐπινέφελος etc. Quin ejusdem plane generis febres populares apud HIPPOCRA-

TEM passim occurrunt, quibus et nostra quoque Britannia plectitur subinde: epidemica quippe febris effectus tantum est causae morbificae, ista autem causa plerumque peculiaris atmosphaerae constitutio, adeoque hanc gignit aquilonia, illam austrina, ubicunque nimirum haec vel illa diu duraverit.

In sequente, nec non in praecedente, morborum epidemicorum historia, non tantum febres populatim grassantes exposui, sed et hos etiam morbos, qui una cum istis sparsim intercurrerant, eo scilicet animo, ut singulorum inde natura clarius innotesceret, sequens in hoc utique magni praeceptoris vestigia, qui in describendis aëris et morborum constitutionibus hanc tenuit rationem. Saepe quippe saepius accidit, dum pleuritides et peripneumoniae per siccam valde et frigidam tempestatem saeviunt, anginae quoque, ophthalmiae, rheumatismi, cruciatus intestinorum eodem etiam tempore multos infestant, atque ut plurimum haud minus ab inflammato ac viscido sanguine pendent, quam ipsae pleuritides, nec minus sanguinis missionem postulant, aliis quamquam temporibus melius multo purgantibus discutiantur. Pone jam aut variolas, aut morbillos, tunc una grassari, longe tum sane liberius, ceteris paribus, venae sectionem his in morbis consulerem, quam ubi non talis praevaluerit frigida atmosphaerae temperies, nec proinde tam viscida sanguinis diathesis.

Si noscimus quidem, qualem sanguinis crasin haec progignit vel illa atmosphaerae constitutio, satis bene conjectare possumus, quales inde corporis affectiones sint futurae, qualiaque poscant remedia; morbi enim, ut monet HIPPOCRATES ¹⁾, non derepente hominibus accedunt, sed paulatim sunt collecti, licet erumpant subito. Exempli gratia, robustis et exercitatis hominibus insitus est naturaliter sanguis densus atque tenax: adventante jam arida et aquilonia tempestate, fibrae vasaque magis adhuc constringuntur, magisque densa atque crassa redduntur fluida, usque eo, ut sanguis tandem fiat valde glutinosus. His jam ita constitutis, mox oritur facillime, ex frigore suscepto, labore nimio, ingluvie, aut quolibet ferme in vita errore lentor inflammans, qui infixus

1) Lib. I. de diaeta Sect. III. ed. Kühnii T. I. p. 629.

nunc pulmoni peripneumoniam, nunc pleurae pleuritidem, nunc intestinis colicam inflammationem generat.

Vides adeo, lector amice, quantum ad prophylaxin valeant observationes meteorologicae, quantumque etiam ad morborum curationes. His igitur frui modo, tandemque meliores ede. Quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur¹⁾.

1) Plinii epist. Lib. III. Epist. 7.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1738.

Januario.

Nova luna die 9. Plena luna 24.

Oriente anno totum obducitur coelum nubibus, quae continuas fere destillant pluvias, furente subinde procella. Hoc vero per initia mensis, post enim pluvia parcior, at durat usque constitutio aëris crassissima ac maxime humida, quae barometrum ad stationem praealtam sustinet, quod quidem saepissime accidit, dum atmosphaera ¹⁾ est valde nebulosa, vapore nempe una cum aëre premente.

Rarum hoc mense gelu nec frigus solitum; ventus plerumque inconstans; malacia nonnunquam.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. $\frac{3}{3}$. 4. 5. $\frac{6}{6}$. $\frac{7}{7}$. 8. $\frac{9}{9}$. 10—12. $\frac{13}{13}$. $\frac{16}{16}$.

Dig. Dec.
 $\frac{21}{21}$. 22. 23. 30. = 2.974.

Nox procellosa 2. WSW 4. Procella 5. p. m. SW 4. Fulgur, tonitru et turbo vehementissimus 6. hora sexta p. m. Procella 7. p. m. SW 4: gravis procella 9. p. m. et tota fere nocte SW 4. Nix et grando 11. Gelu 14. 15. NNW 1. Magna AB. 14. h. 10. p. m.

1) Vide mens. Januar. 1728. pag. 27.

♀ altitud. maxim. 17. 30,5. N 1. }
 — — minim. 9. 29,0. S W 4x. } media 29.9 $\frac{2}{9}$.
 Dies frigid. 15. 66. NNW 1. }
 — tepid. 23. 48. Malacia. } media therm. altit. 54 $\frac{7}{9}$.

Febris catarrhalis et rheumatismus passim; pleuritides aliquae; peripneumonia notha¹⁾ vero longe frequentior est; tussis creberrima; gravis arthritis torquet permultos. Febris lenta, nervosa frequens, quae nonnunquam, rubris urentibus pustulis, die nempe nono, undecimo, aut decimo quarto, erumpentibus, solvi videtur, maxime si crassae, subsidentes urinae concurrunt. Haud multum utique boni sperandum est ab eruptione pustularum, dum urinae crudeae prorsus et tenues perstant; in ipsis etiam variolis ac morbillis pessima significant. Ne vel ullus sudor salutifer habendus est, dum aquosa fertur urina.

Februario.

Nova luna 7. Plena luna 23.

Perstitit ad 5. Februarii diem humidissimus atmosphaerae status, tunc boreas discussit vapores rigido accedente gelu: a 16. ab occidente plerumque ventus, ac alia rerum facies.

Pluvia 8. 16. 17. 18. 20. 22. 24. 26. 27. = 0.928. Dig. Dec.

Nix super montes 14. nulla autem hic.

♀ altitud. maxim. 6. 30,4. ENE 1. }
 — — minim. 18. 29,0. S W W 3. } media 29.8 $\frac{4}{28}$.
 Dies frigid. 13. 75. NE 1x. }
 — tepid. 1. 49. NW b W 1. } media 58 $\frac{3}{28}$.

Tussis et angina inter equos valde frequentes: haud pauci suffocantur. Pleuritis aut peripneumonia multos corripit homines, spuria tamen est ut plurimum. Tusses permultae.

Tempestas quidem haud insalubris est, at plures jam phthisi tabescunt pulmonaria, cui dedit ori-

1) Vide, quae de peripneumonia notha dixi, in libro de febribus.

ginem male judicata febris catarrhalis ¹⁾ hic maxime saeviens ultimo Novembri et Decembri. Periclitantur admodum, qui asthmate olim aut tussicula sicca laborabant, quorum in pulmone nempe delituerant tubercula, quae, cum sint impedimento trananti sanguini, facile inflammantur ac in ulcera tandem degenerant, vel, negata his in locis obstructis sanguini via, nimius ruit ad alias pulmonum partes, unde haemoptoë sequitur denique, aut inflammatio, aut tabifica in bronchiorum cava destillatio.

Non omnis utique tabes pulmonaria ab ulcere pendet, rarior enim est hic casus, quam vulgo putatur, plures enim quotidie per longum tempus immensam mucī salsi, dulcis, vel etiam plane insipidi copiam per tussim rejiciunt, cui nec foetor inest, nec purulenti aliquid, glandulis nimirum cum ductibus asperae arteriae relaxatis nimium. Hoc tamen saepe, licet aegros diutius trahens, haud letale minus fit, quam si vel ipsam saniem exspuissent. Haud absimilis interdum laticis vitalis est profusio diabete laborantibus; simile quid saepe diarrhoea tabescentibus, ubi ne vel minimum ulcus, ut incisio cadaveribus patuit. Nuper trimulum incidi puerulum, pertinace admodum alvi fluxu peremptum: hujus intestina peralba, tenuissima, sedula quasi arte deteresa inveni, minime autem ulcerata.

Augetur semper hoc malum e levissimo suscepto frigore, oclusis scilicet cutis spiraculis maximum fit in pulmones influxum; haud aliter sane quam persaepe videmus retentum perspirabile per nares depluere. Contra sicca frequenter urget tussis, et spirandi difficultas, obstructis adeo et induratis pulmonum glandulis, ut in lapideam pene abeant duritiem ²⁾, dum bronchia prae nimia siccitate rigescant, muco naturali deficiente. Quis non videt, quam diversam prorsus medicinam poscant haec duo mala, utcunque in praxi faciunda haud semper satis probe servatur distinctio? Nec pauci sunt quidem, qui in omni fere tussi, sit sicca, sit humida, oleosa,

1) Post nimias destillationes tabes. Cels. lib. II. cap. 7.

2) Hanc ita pridem juvenem generosum, tabidum vidi lapillos asperos extussientem, qui, tracheam lacerantes, haud leve sanguinis sputum movebant.

emollientia, dulcia, eclegmata porrigunt. Id quidem in priore recte satis, modo incidentia aliqua commixta sint; secus longe, ubi serosa colluvies inundat pulmonem: relaxant enim nimis, humoribus lentorem inferunt et perspirationem impediunt, unde augeatur vel ipse morbus; cibi insuper appetentiam et concoctionem pessumdant, demumque diarrhoeam colliquantem inducunt. Rectius multo blande moventia sudores¹⁾, inter scapulas epispastica, ac lenia subinde cathartica praecipienda sunt, interpositis crebro anodynis, maxime si sit tenuis admodum ac irritans illuvies; hanc enim demulcent et incrassant, quo facilius longe per sputa emolitur. Porro ad hoc genus valetudinis plurimum facit decoctum corticis Peruviani cum ligno guaiacino et styrace, quod in altero casu foret nocentissimum. Nec inutiles hic sunt suffitus²⁾ desiccantes idonei, qui quidem in destillationibus haud parum valent.

Ubi vero tracheae et bronchiorum glandulae obstruuntur, nec satis oleosi mucoris secernunt ad lubricandas eorum membranas, atque, uti saepe fit, lacerti musculosi asperae arteriae³⁾ et bronchiorum rigidi sunt ac nimis contracti, ibi lenis, emolliens, tepida potio ejusque vapor hausta saepissime proficiunt maxime, oleosis et relaxantibus subinde assumtis.

Martio.

Nova luna 9. Plena luna 24.

Principio ventus borealis afflavit, mox irruebat auster madidus, a 10. autem ad 16. aquilo siccam fecit atmosphaeram et frigidiorē: libs inde ut plurimum, pluvia saepe cadente.

Pluvia 5. $\overline{8}$. 9. 11. $\overline{17}$. 18. 19—22. $\overline{23}$. 24. $\overline{28}$. $\overline{29}$.

Dig. Dec.

30. Grando 1. = 1.730.

1) Benneti Theatr. tabidor. Lond. 1656. 4. Lips. 1760. 8. cap. XXX.

2) Bennet. l. c. cap. XXVIII.

3) Andr. Laurentii Histor. anatomic. Lib. IX. cap. 14., porro Jo. Bapt. Morgagni Adversar. anatomic. Sect. XXV.

Levis procella 8. p. m. SSW 4_x ; gravis procella 19. mane S 4^x .

☿ altitud. maxim. 31. 30,1. NNW 1. } media $29.5\frac{2}{3}$.
 — — minim. 8. 28,8.

Dies frigid. 16. 62. NNE 1. } media $54\frac{6}{30}$.
 — tepid. 22. 46. SSW 2. }

Frequens ophthalmia. Tusses plurimae et acres admodum, quae utique exitio sunt pluribus, illis maxime, qui asthmate vetere laboraverant, aut quibus infelix exitus epidemicae febris hiemalis obstructum pulmonem et pectoris oppressionem intulerat, cito nempe phthisi abreptis.

Pleuritides et peripneumoniae frequentes: saepe etiam et latus vehementer affectum est et pulmo, morbum vocant pleuro-peripneumoniam ¹⁾, in quo, dum saevit lateris dolor, urget simul tussis et pectoris gravitas. Fit evidentior, si sputa sanguinolenta exantlantur.

Jam certe multa sputa cocta, facilia, non multo sanguine tincta morbum solvunt feliciter; saepe tamen vel tenuis prorsus et acris colluvies ejicitur, vel vana sunt omnino naturae conamina, eludente nimirum pertenui et incocto humore vim pulmonis. Pessimum certe ubi nihil exscreatur, aut nil nisi crudum et spumosum ²⁾.

Nunc quoque in his malis pulmoneis haud raro erumpunt pustulae magnae, urentes, imo etiam interdum dolentes valde, circa pectus, scapulas, cervices, quinto circiter aut septimo plerumque die, quarum aliquae plurimum acerrimum fundunt ichorem ³⁾. Felix hoc semper fere et faustum fuit aegrotis. Diligenter utique in morbis notandum est, quo natura sua sponte vergit, adeo, cum pustulas excitet aut furunculos in humeris aut cruribus, per eas quoque vias arte tentandum est morbum levare, adnotis epispasticis, cucurbitulis etc. In omni itidem naturae molimine, sive sit per cutim, sive per alvum, aut uri-

1) Vid. infra librum de febribus, cap. de peripneum. etc.

2) Ibid.

3) *Φλίκταιραι* Hippocrat.

nae vias, aut libera sputamina, invigilandum est medico, ut idonea et concurrentia adhibeat auxilia.

Aprili.

Nova luna 8. Plena luna 23.

Varius fuit ventus variaque tempestas hoc mense, imbre, ut solet, decidente frequenter: exeunte mense eurus spiravit plerumque, isque frigidus valde.

Pluvia 1. 4—6. 11. 12. 14. 15. 19. $\overline{21}$. 22. $\overline{23}$. $\overline{24}$.
Dig. Dec.

25. = 1.110.

Glacies 20. 24. ENE 1. Levis AB. 5. h. 10. p.
m. WNW 2.

☿ altitud. maxim. 17. 30,2. EbN 1. }
— — minim. 23. 28,8. WSW 2. } media $29.6\frac{1}{30}$.

Dies frigid. 20. 56. ENE 1. }
— tepid. 13. 40. SW 1. } media $47\frac{1}{3}$.

Plures ophthalmia vexantur. Tusses plurimae; haud pauci jam acri tussi et hectica febre consumpti pereunt. Id utique perpetuum est, quod saeviente epidemica tussi asthmatici et pulmonarii pessime se habent, novo nimirum accedente malo veteri morbo.

Qui phthisi laborant, periclitantur maxime ineunte aestate, quoniam augescente indies tempestatis calore sanguis expanditur, unde transit difficilius per obstructos pulmones: hinc etiam augetur hectica febris et sudor colliquans. Tales ideo aegrotantes hortor, ut se tunc ruri recipiant, ubi aura purior et frigidiuscula, lenis et accurata diaeta, forsan et missus paulatim sanguis, si nimium ebullit, rapidum morbi cursum reprimere possunt.

Majo.

Nova luna 7. Plena luna 22.

Ventus australis, perpetuus fere ad diem 20. mensis, argentum vivum in barometro suppressit aëremque fecit densum ac humidum: inde per tres dies boreas, postea zephyrus.

Pluvia $\frac{3}{4}$. $\frac{4}{6}$. 9. 10. 12. $\frac{13}{14}$. $\frac{14}{15}$. $\frac{17}{18}$. 20.
Dig. Dec.
22 — 24. 26. 27. 30. = 1.544.

̄ altitud. maxim. 21. 29,8. NE 1. } media 29.4.
— — minim. 5. 29,0. SSW 1. }
Dies frigid. 2. 54. SSE 2^x. } media 38 $\frac{8}{29}$.
— tepid. 21. 30. Malacia p. m. }

Tusses, gravedines et ophthalmiae humidae frequentes. Quosdam apoplexia, quosdam paralysis corripit; pleuritis et peripneumonia multos, praecipue ineunte mense. Febres intermittentes passim.

Junio.

Nova luna 6. Plena luna 20.

Constans fuit ab occidente ventus per totum Junium, nunc ad austrum, nunc ad septentrionem flectens; aër interim factus est crassus valde et humidus.

Pluvia 2. 4. 7. 8. 10. $\frac{11}{12}$. $\frac{12}{13}$. 14. 15. $\frac{16}{20}$.
Dig. Dec.
22 — 24. Grando vehemens 12. 13. = 2.398.

Circius admodum ferox 1. p. m. Procella 14. prima nocte SW 4_x — 20. mane SW b S 4. Fulgura 11. nocte.

̄ altitud. maxim. 30. 29,9. NW 1. } media 29.4 $\frac{13}{20}$.
— — minim. 16. 28,9. SW 2. }
Dies frigid. 18. 42. NW 1^x. } media 34 $\frac{13}{28}$.
— calid. 30. 24. Malacia p. m. }

Tusses acres et implacabiles fere sunt valde frequentes: multae quoque peripneumoniae, et verae et nothae. Crebri atque fortes interdum impetus apoplectici.

Qui capite magno sunt et breviori collo facti, multoque abundantes sanguine, e facili in apoplexiam incidunt, quacunque de causa nimium calescant humores. His curae sit ideo praecedente vere ac invalescente calore et sanguinem mittere, et leni et parco

victu praecavere morbum; maxime, siue vertigo incidit, siue capitis dolor, aut tinnitus aurium, aut falsi ac subiti splendores. Haec, ni caveantur mature, certa sunt saepe saepius subitaneae mortis praenuncia.

Julio.

Nova luna 5. Plena luna 19.

Magna jam coeli facta est mutatio, fuit enim hic mensis et siccus et calidus valde, flante plerumque ab oriente vel septentrione vento, qui barometrum erexit ac discussit vapores.

Dig. Dec.

Pluvia 11. 12. 14. 19. $\frac{20}{2}$. 21. 23. 28. = 0.590.

Fulgur et tonitru 20. primo mane. Dies valde fervidi 4. 17.

̄ altitud. maxim. 3. 29,8. E 1. } media 29.6 $\frac{5}{8}$.
— — minim. 19. 29,2. S W 2. }

Dies frigid. 31. 33. N 1. } media 24 $\frac{4}{8}$.
— fervid. 4. 17. Malacia. }

Graves capitis morbi adhuc passim, et tusses plurimae. Colica biliosa frequens. Sudores maxime profusi omnes fere debilitant valde. Perplures jam mulieres largissima patiuntur menstrua summo cum virium languore; an fuso sanguine, an rarefacto duntaxat?

Augusto.

Nova luna 4. Plena luna 18.

Redit pluvia tempestas, quae porro pro anni tempore est admodum frigida, unde messis infelix. Corrus subinde flavit, libis saepe, nonnunquam vulturnus, interdum aquilo.

Pluvia $\frac{3}{1}$. 5. 7. $\frac{8}{2}$. $\frac{9}{1}$. $\frac{10}{1}$. 12. 14. 17 — $\frac{22}{1}$. 23. $\frac{24}{1}$.

Dig. Dec.

25. $\frac{27}{1}$. 28. = 2.210.

Grando 10. Levis procella et fulgura 7. nocte Sb W 4.

$\bar{x}$ altitud. maxim. 29. 29,9. N 1. }
 — — minim. 8. 29,2. SWbS 3. } media $29.6\frac{4}{10}$.
 Dies frigid. 27. 39. NNE 1^x. }
 — calid. 9. 27. SWbW 2. } media $32\frac{6}{10}$.

Cholera et morbus colicus passim: anginae, et febres putridae haud paucae. Variolae jam frequentes a miseris Salisburgensibus, patria expulsis, huc advectae.

Jure merito inter morbos maxime contagiosos ponuntur variolae, adeo ut vel unus puerulus hisce correptus forte longe lateque saepissime luem dispergat. Atqui, nisi etiam una conspiret contagium fovens aëris constitutio, saepe vel intra unum alterumve domicilium, in ipsis quasi incunabulis, extinguitur morbus. Hoc utique vel in ipsa peste quandoque notatur, quam hiems frigida coërcet¹⁾.

Septembri.

Nova luna 2. Plena luna 16.

Pluvia fere perpetua ad medium usque Septembrem, africo subinde fremente, vulturno interdum; a 18. autem ventus orientem inter et septentrionem perstabat.

Pluvia 1. $\frac{3}{4}$. 5. 6. $\frac{7}{8}$. 8. 9. $\frac{10}{12}$. 11. $\frac{14}{12}$. 16. $\frac{18}{12}$. 27.
 Dig. Dec.
 28. = 2.912.

Procella 10. p. m. SWbW 4.

$\bar{x}$ altitud. maxim. 30. 30,0. EbN 1. }
 — — minim. 10. 29,3. } media $29.6\frac{2}{10}$.
 Dies frigid. 29. 48. ENE 1. }
 — tepid. 1. 32. SW 3_x. } media $39\frac{2}{10}$.

Multae variolae, morbilli et tormina frequentia. Febris catarrhalis pueros infestat: mensis vero fuit parum morbosus.

1) Hodges λοιμογενεα, s. pestis nuperae narratio. Londini 1672. 8. Ab initio.

Octobri.

Nova luna 2. Plena luna 16.

Ineunte et exeunte mense ventus ab oriente praevaluit, intermedio autem tempore fuit varius admodum. Saepe turbidus auster perfremuit, labente baroscopio et pluvia ruente; a 23. tamen nulla prorsus.

Pluvia 2. $\frac{''}{3}$. $\frac{'}{4}$. $\frac{'''}{5}$. 6. 7. 10. 11. $\frac{''}{12}$. 15. $\frac{'}{18}$. $\frac{'''}{20}$. 22.

Dig. Dec.

23. = 3.330.

Procella 13. WSW 4_x — 20. p. m. nec non insequente nocte S 4.

Maxima procella 23. nocte S 4^x . Maximae pruinae 16. 17.

AB. 21. h. 10. NWbN 1 — 24. h. 9. WNW 1 — 25. NNW 1 — 27. h. 9. WbN 1.

‡ altitud. maxim. 16. 30,4. ENE 1. } media $29.4\frac{24}{30}$.
— — minim. 6. 28,7. SWbS 3^x .

Dies frigid. 22. 55. NNW 1. } media $45\frac{2}{3}$.
— tepid. 5. 40. SWbW 2^x .

Variolae et morbilli sparsim: ophthalmiae, rheumatismi et morbi colici frequentes: febres lentae nervosae passim.

Novembri.

Nova luna die ultimo Oct. Plena luna 15. Nova luna 30.

Parca admodum pluvia ante diem 17. decidit, dum vel subsolanus spiravit, vel ventus borealis, surgente barometro; post irruit nimbosus auster multaque pluvia, quod atmosphaeram humidavit plurimum, quae fuit ante sicca satis et tenuis.

Pluvia 8. $\frac{'''}{17}$. 18. $\frac{'}{19}$. 20. $\frac{'}{23}$. 24. $\frac{''}{25}$. $\frac{'}{26}$. $\frac{'}{29}$. $\frac{'}{30}$.

Dig. Dec.

Grando gravis 27. primo mane = 1.874.

Procella 19. a diluculo ad seram vesperam SW 4.
20. p. m. WSW 4_x — vehemens 25. p. m. S 4^x .

Maximus halo circa lunam 10. 11. prima nocte ESE 2.

♀ altitud. maxim. 9. 30,3. ENE 1. } media 29.7 $\frac{23}{30}$.
 — — minim. 25. 28,8. S 4^x. }
 Dies frigid. 9. 66. rigidum gelu. } media 53 $\frac{1}{3}$.
 — tepid. 20. 47. S W 3^x. }

Pleuritides, peripneumoniae et ophthalmiae frequentes, praecipue mensis initio. Multi rheumatismo laborant, aliqui lenta febre. Tusses, anginae, coryzae, gravedines undique. Variolae adhuc: morbilli epidemici.

Decembri.

Plena luna 15. Nova luna 29.

Per initia mensis aër tepidus et humidus, libs fere perpetuus et pluviosus; ab 11. ad 24. boreas perflavit, qui et barometrum ad altitudinem enormem evexit, et frigidam fecit atmosphaeram et paulo sicciorem: ventus erat postea varius, frigidus et pluvius.

Pluvia 1. 2. 3—5. 6. 7—9. 12. 20. 25. 26—30. 31.
Dig. Dec.

Grando cum fulgure et tonitru 7. Nix 21. nocte = 2.404.

♀ altitud. maxim. 14. 30,7. NNE 1. } media 29.8 $\frac{23}{31}$.
 — — minim. 3. 29,1. S W 2. }
 Dies frigid. 24. 72. ENE: valde rigidum gelu. } media
 — tepid. 2. 47. W S W 2. } 57 $\frac{17}{31}$.

Ophthalmiae ¹⁾, rheumatismi ac morbilli plurimi adhuc; variolae passim. Multi vertigine corripiuntur. Anginae, pleuriticae et peripneumonicae febres valde frequentes; haud paucae lentae nervosae: longe plures tamen acutae ab acri et inflammante viscido, quod, dum ad varias transfertur partes, varios producit morbos, pleuritidem puta, peripneumoniā, anginam, ophthalmiam etc., prout nempe in hac vel illa parte consistat obstruens lentor. Nec mirum ideo, quod ophthalmiam in anginam interdum

1) Per frigidas et humidās aëris constitutiones diu durantes ophthalmias esse perfrequentes observavit Frid. Hoffmannus, Medic. rational. Tom. IV. part. 1. cap. de inflamm. oculor.

mutatam videmus, anginam in peripneumoniam.
Τῶν ὀδυνέων ἐν πλευροῖσι καὶ ἐν στήθεσι καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοι-
σιν μέρεσιν, ἣν μέγα διαφέρωσι καταμαθητέον. HIPPOCR.
Aphor. sect. VI. aphor. 5. ¹).

Tota pluviae quantitas, quae anno 1738. decidit,
Dig. Dec.
fuit = 24.004.

1) In edit. Kühnii Vol. III. pag. 750.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1739.

Januario.

Plena luna 13. Nova luna 28.

Per anni initia pluviae multum et procellae: cadit hinc barometer, paulo tamen post, elucente sudo, resurgit, dum corus intervenit; mox autem libs nubilus, brevique iterum corus. Variante sic persaepe vento variat quoque coeli facies, atque per totum mensem aër fuit valde crassus et longe humidus ac plerumque tepidior solito.

Pluvia $\frac{''}{1}$. 2. $\frac{''''}{3}$. $\frac{''''}{4}$. 5. $\frac{''''}{6}$. 10 — 13. $\frac{'}{19}$. 20. 21. 23.
24. $\frac{''}{25}$. 26. 28. 29. 31. Grando 1. 5. 25. Nix 2. = 3.962. Dig. Dec.

Procella 3. nocte et tota die 4. WSW 4 — 6. nocte WSW 4_x — 24. SW 4 — 29. nocte SSE 4_x. Fulgur et tonitru 4. 25.

̄ altitud. maxima 11. 30,3. WNW 1. } media 29.7.
— — minima 4. 28,7. WSW 4. }

Dies frigid. 2. 66. NW 1_x. } media 54 $\frac{16}{29}$.
— tepid. 31. 50. SW 3_x. }

Morbilli epidemici; variolae sparsim et ruri et in oppido. Plures acerbo admodum et pertinaci rheumatismo laborant; multos vehemens et diu durans arthritis excruciat. Peripneumonia et vera et spuria passim. Tussis convulsiva inter pueros frequens;

acerrime quidem saepe post morbillos saevit, vix utique compescenda, nisi missione sanguinis tollatur diathesis phlogistica, ac colluvies acris lenibus expurgetur, miti nempe vomitione et blanda catharsi, servata interim molli, diluente, accurata diaeta. Pessimus sane nutricularum mos est, carnem mox et piscem post morbillos porrigere: hinc enim saepissime febris peripneumonica insequitur.

Plures gravi angina cum acuto aurium dolore capti sunt, cui non raro parotis accessit, saepe in interiore aure aut faucibus abscessus, imo nonnunquam phrenitis et strangulatio subita. Duos tresve brevissime abreptos novi, attonitos quasi et prorsus stupidos, quibus vox primo mire admodum stridula, mox omnino interclusa fuit; horum tamen unus facilius multo, quam quis crederet, oblata quaecunque deglutiebat. Dirum hoc symptoma quam maxime semper timendum est, quod inflammationem musculi arytaenoidis, et superiora asperae arteriae denotat; unde, occlusa penitus rima glottidis, spiritus protinus eliditur, estque stridulus hic clangor hujusce inflammationis signum diagnosticum. In morbo hoc pestifero opportuna bronchotomia aegrum interdum vindicat ab imminente morte: vana tamen est omnino atque irrita celebratur auso, dum inflammatio pulmones etiam corripuit, uti funestum saepe docuit experimentum. Hujus signa praecipua sunt pectoris oppressio, summa anxietas, perpetua orthopnoea et suffocans quasi tussicula. Ita tamen non pertimescenda est haec operatio, ut vix vena facilius tundatur, modo idoneus sit artifex. Quid quod memini triginta abhinc annis discipulum quendam chirurgicum vesano puellae cujusdam amore percitum, qui cartilaginem thyreoideam ter quaterve scalpello pertudit, adeo ut lucernam extingueret illico flatus erumpens, dum officiose consueret vulnuscula magister chirurgus: quem monui, tandem advocatus, desisteret, potiusque, brachiis juvenis lectulo alligatis, prohiberet, ne violenta manu vitam impeteret rursus; inde emplastro solum adhaerente vulnera probe contegente, e facili sanatus est.

Si qua unquam et cautela et festinatione simul est opus, in angina quidem suffocante necessarium

est. Hoc tristi olim exemplo persensi in quodam amico. Erat hic sexagenarius fere, agilis, rubicundus et psychrolusia gaudens fere quotidie. Mane, die Saturni, frigido usus est pro more balneo; post meridiem gravi horrore correptus pene obriguit, pauloque post incaluit vehementer; mox accessit ardor faucium intolerabilis ac dolor summus. Vesperis missus est sanguis; media nocte vocatus detrahi iterum unc. xvj. iussi, clysterem emollientem cum multo sale marino injici, mannam, cremorem tartari, nitrum e decocto laxante exhiberi affatim, epispastica largiora et acria cervicibus admoveri. Mane, die solis, omnia pejora, adeo ut vel liquidi vel solidi deglutitio fere impossibilis, multo minus mannae etc. satis ad alvum solvendam. Hinc humeris cervicibusque affixis cucurbitulis extractus est sanguis ad unc. x., locisque scarificatis applicata vesicantia, injectumque acrius enema. Sed ne sic quidem ullatenus levatum est malum, imo jam vox evasit stridula valde, etiam et subinde intercisa prorsus; unde de bronchotomia sugessi aliquid. Id vero, quasi esset hominem jugulare, non servare, mussitabant adstantes. Timidulus factus, junior tunc medicus, distiti, ne aegrotum occidisse viderer, nisi servassem. Secta adeo rursus est vena ac repetitum enema. Jam paulo facilior deglutitio, multoque minus doloris, ast vox argutissima¹⁾, subinde nulla; porro dyspnoea maxima, anxietas summa, pulsusque vacillans admodum, saepe intermittens prorsus cum sudore frigidulo. Jam tandem mihi maxime poenituit neglectae bronchotomiae, satis superque percipiens pulmones jam morbo esse obrutos penitus, facta metastasi letali. Dum deliberravi, quid ultra faciendum erat, vir bonus inscius alvum egessit²⁾, mox distentione nervorum correptus occidit, vix elapsis triginta et sex horis a prima morbi insultura.

1) Ὁξυφωνία κλαγγώδης πονηρόν. Lib. I. prorrhetic. Sect. VI. In edit. Kühnii Tom. I. pag. 163.

2) Οἷσι διὰ σφοδρότητος σφυγμοῦ κόπριον ἑξαπλής διαχωρεῖται θανάσιμον. Hippocr. Coac. praenot. VII. Cap. de angina ex edit. Dureti. In edit. Kühnii Tom. I. pag. 291.

Est utique funesti plerumque eventus, dum auge-
tur spirandi difficultas vanescente subito angina fau-
ciumque tumore, idque notat ab HIPPOCRATE CEL-
sus:¹⁾ „Si angina subito finita est, in pulmonem id
malum transit, idque saepe intra diem septimum oc-
cidit.“ Imo multo ante diem septimum, si ruit mor-
bus ad laryngem et tracheae lacinias musculosas,
primo scilicet, aut secundo, aut tertio die; id ipsum
quoque monente divino sene, libr. prognostic. nec
non Coac. praenot. I. sect. de angina, edit. DURETI²⁾:
quinimo notante ARETAE³⁾ etiam eodem die: nec mi-
rum utique, cum et praeccludatur spiritus, et sangui-
nis per pulmones transitus. Omni igitur ope niten-
dum est, ut ad extra tumor vergat admotis acribus
cataplasmatibus, imo acerrimo ad collum anterieus ap-
plicato vesicante; quod quidem, etsi haud usitatum,
est tutum satis et valde efficax auxilium. Nec certe
omnino spernandum est CELSI⁴⁾ consilium: „Inci-
dere satis altis plagis sub ipsis maxillis, supra col-
lum, et in palato circa uvam, vel eas venas, quae
sub lingua sunt, ut per ea vulnera morbus erumpat.“
Atque hanc methodum a CAELIO AURELIANO lauda-
tam video, utcunque molliter plerumque methodici
tractabant aegros. Venae quidem sub lingua in an-
gina saepe secantur feliciter, at si vehemens urget
morbus, febrisque itidem, non satis sanguinis fun-
dunt: ideo a brachio prius debita quantitas emitti
debet, recteque monet ARETAEUS⁵⁾, e largo vulnere
et ad animi fere usque deliquium, ut gravis inflammatio
nempe citius tollatur, aegrum aliter brevi suffocatura.
Porro in graviore casu suaderem cucurbitulas scari-
ficatas cervicibus apponendas atque summis humeris:
occipitio, palis et pectori etiam vult CAELIUS AURELIA-
NUS: mox his ipsis locis epispastica. Nihil enim negli-
gendum est in tanto discrimine, ubi quam brevissimo
tempore de vita agitur, et ubi saepissime parum valde

1) Lib. II. cap. 7.

2) Lud. Dureti interpretationes et enarrationes in Hippocr.
Coacas praenotiones. Lugduni 1784. pag. 223. sq.

3) De morb. acut. Lib. I. cap. 7., ubi accurata admodum
habetur anginae descriptio et distinctio.

4) Lib. IV. cap. 4.

5) Loco citato.

agendum est per remedia ore assumta. Clysteres adeo laxantes, irritante quodam sale adjecto, marino puta aut cathartico communi, injiciendi sunt subinde, non quod non purgantia refrigerantia protinus exhibenda sunt, si fieri potest, nitrosa quoque diluentia et emollientia affatim, hausto interim vapore tepido relaxante perpetim, fauces etiam colluendo ac fovendo liquore: gargarisationes vero fortes et frequentes utique minime laudo, quod et dolores augent et inflammationem.

Est tamen quaedam anginae species, ubi gargarismata, imo et acriora, valent plurimum, a destillatione nempe salsa et pituitosa in fauces et pharyngem, quae tument quidem plurimum, at subalbidae sunt et muco plurimo obductae; atqui febris tantum modica subest, respiratio autem est satis difficilis et deglutitio obstructa plurimum. In tali quidem casu non multa sanguinis missione opus est, sed epispasticis et catharticis. Suadet etiam elaterium ARETAEUS, habemus tamen mitiora multo, at efficacia satis: sinapi interim ex mulso et aceto coctum et idoneum facit gargarisma et perutilem vaporem, quodque mire elicit colluviem. Attamen fugienda sunt omnino haecce, ubi magna subest inflammatio. Ficus enim hic et nitri decoctio ex aqua et lacte melius multo est gargarisma et tutius longe, etiam et haud inutilis potio.

Sed haec hactenus de angina; cuius quidem variae cum sint species¹⁾, variam quoque poscunt mendendi methodum. At ea sane, quae longis accedit morbis vel lentis febribus, ubi nec tumor est extra, nec in faucibus aliquid conspicuum, sed aridae sunt quodam modo et pallidae, sanguinis dispendium et alvi purgationem minime fert, nedum indicat: cardiaca contra idonea atque victum instaurantem postulat, his enim solis, si ullis, levatur malum. Est tamen ut plurimum certus exitii nuntius.

Februario.

Plena luna 12. Nova luna 26.

Altam plerumque stationem tenuit barometer hoc

1) De his vide Celsum lib. IV. cap. 4. nec non Aretaeum, de morb. acut. lib. I. cap. 7.

mense, etsi libs saepe furebat, pluvia quoque haud parca cadente, immensa tamen atmosphaerae densitas mercurium sustinuisse videtur; porro corus interfuit saepe, subsolanus interdum. Vix ullum gelu hoc aut elapso mense: aër crassissimus semper ac humidissimus.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 3. $\frac{5}{5}$. 6— $\frac{8}{8}$. 9. $\frac{10}{10}$. 11. 13. 14. 17. 18.
Dig. Dec.
 $\frac{19}{19}$. $\frac{26}{26}$. $\frac{27}{27}$. 28. = 2.876.

Maximus halo circa lunam 5. h. 9. p. m. Magna AB. 23. h. 7. p. m. E 1.

☿ altitud. maxim.	23.	30,3.	E 1.	} media 29.8 $\frac{7}{8}$.
— — minim.	19.	29,4.	SSW 1.	
Dies frigid.	6.	59.	NWbN 1 $\frac{x}{x}$.	} media 51 $\frac{18}{28}$.
— tepid.	27.	47.	SWbW 3 $\frac{x}{x}$.	

Ophthalmiae, pleuritides et peripneumoniae passim. Tumores colli fauciumque cum acerbo saepe dentium auriumque dolore valde frequentes. Haud raro nascuntur in meatu auriculari apostemata, vel in tonsillis, subinde parotides diu dolentes, tandemque aliquando suppurantes. Rheumatismus et arthritis saevit maxime. Variolae plurimae. Morbilli pustulosi et maxime eminentes admodum sunt epidemici, at, nescio unde, magis funestos edunt effectus, quam vel mere maculosi; mox enim ab initio vehemens invadit tussis et perpetua fere sternutamenta cum maxima ad oculos naresque fluxione, protinus ardens accedit febris cum delirio plerumque et permagna praecordiorum oppressione, quae fit etiam morbi statu multo violentior, adeo ut tunc affectio saepissime evadat prorsus peripneumonica. Hinc stupor accedit, vel saevissimi dolores colici, saepe dysenteria. Tussis autem usque ingravescit, unde haud raro expuitur sanguis, rupto in pulmone vasculo, interdum etiam e naribus plurimus effunditur. Sanguinis missio colicam aequè levat ac peripneumoniam: pernecessaria est utique, sine qua quidem vix aliquid proficit, post autem cathartica lenia morbi reliquias expurgant feliciter, modo parvus sit victus et idoneus. Plures quidem pueros hic morbus opprimit, vehementi pulmonum inflammatione, aut lenta tabe et importuna

admodum tussi consumptos. Qui artuum lassitudinem¹⁾ ac dolorem graviter diuque plorabant imminente morbo, saevum admodum perpessi sunt: quod in variolis quoque saepius notavi. An humorum acrimoniam indicat hoc symptoma, an globulos sanguineos in vascula sero sanguinis duntaxat idonea impactos?

Martio.

Plena luna 14. Nova luna 28.

Et ineunte et exeunte Martio sublimis fuit barometer, ventus ab oriente, aut septentrione, per totum fere mensem, unde sudum plerumque: atqui inter 14. et 25., subsidente mercurio, nix multa, pluvia frequens et grando atque algida tempestas: rigidum gelu 18. 19. NE 1.

Pluvia 6. $\frac{14}{1}$. 18. 21. 22. $\frac{23}{1}$. 24. Nix 11. 15. $\frac{16}{1}$.
Dig. Dec.
18. 20. Grando 17. $\frac{22}{1}$. = 1.512.

Magna AB. 1. h. 10. p. m. NE 1 — magna variata AB. 15. h. 7. NbW 2^x, fuit tamen majore ex parte coloris ferri igniti: hujus radii lucidi vel a SW et SE jaculati fuere: maxima rursus lucida versicolor AB. 30. h. 10. NbW 1. Centrum coronae, ut dicitur, certissime ad plagam orientalem lineae meridionalis divergebat per gradus fere quindecim, totidemque saltem ab ipso zenith ad austrum declinabat.

̄ altitud. maxim. 30. 30,4. NbW 1. }
— — minim. 22. 29,1. ESE 2. } media 29.7.

Dies frigid. 16. 66. NbW 2. }
— tepid. 31. 46. NbW 1. } media 55.

Morbilli adhuc epidemici. Variolae, ophthalmiae, pleuritides et peripneumoniae plurimae: non hic tantum saeviunt omnes hi morbi, sed et undique tusses convulsivae, vehementes, suffocantes, morbillos saepe et variolas insequuntur, quae magnam sane edunt stragem. Cum quarto ab eruptione morbillorum die probe desquamatur cuticula, quasi furfure crassiore

1) *Οστέοκόπος Hippocrat.

aspersa, laeta spes effulget, at parva certe, ubi pustulae lividae aut luridae fiunt. Tunc autem epispastica haud parce admovenda sunt, et frictiones calidae per totum corpus mox adhibendae; interea serum lactis vinosum, tepidum, sorbillandum est affatim, paucis sp. C. C. guttis, si languet pulsus, instillatis.

Coryzae, raucedines, faucium collique tumores apud omnes fere. Haud pauci etiam angina corripiuntur, quae tamen est plerumque mucosa, nec multa febre, nec magna spirandi difficultate stipata: parasynanchen hanc anginae speciem vocabant veteres. Pendens autem a multa colluvie serosa rectius epispasticis, blandis sudoribus et alvum purgantibus discutitur, quam larga et repetita sanguinis missione; utcunque sit prudens, in ipso morbi initio, venam secare. Hic etiam detergentia et paulo acriora gargarismata proficiunt, quibus quoque adstringentis aliquid immiscetur utiliter. Saepe quidem nimii sumus in emollientibus, ubi fluxio serosa quasi fauces inundat, quia plus humoris ibidem invitant.

Longe tamen alia debet esse ratio medendi, ubi urget pestifera cynauche: hic enim plerumque febris est acutissima, rubet tumetque vultus, usque eo, ut interdum etiam liveat; torvi sunt oculi et inflammati; pulsant dolentque admodum tempora; mox succedit phrenitis aut stupor somnolentus; difficillime trahitur spiritus, imo vix respirare valent, nisi prorsus erecti, protinusque suffocantur, nisi juvat cita, larga et repetita sanguinis missio.

Aprili.

Plena luna 12. Nova luna 26.

Aquilo perflavit saepissime hoc mense, interveniente subinde cauro, interdum vulturno, unde valde frigida tempestas. Nix, grando, gelu frequenter per initia, sub finem pluvia, spirante austro.

Pluvia 1. 2. $\frac{7}{}$. $\frac{11}{}$. 15. 21. 22. 24. 25. 26. $\frac{27}{}$. $\frac{28}{}$.

$\frac{29}{}$. Nix 3. 4. 8. $\frac{9}{}$. Grando 8. 9. 10. Acre gelu 5.

Dig. Dec.

NE 2. = 1.698.

Magna ignea *AB.* 20. h. 9. ENE 3. Procella 8. NNW 4_x.

☿ altitud. maxim. 11. 29,8. NE 2. }
 — — minim. 24. 29,1. SE 2. } media 29.4 $\frac{25}{30}$.
 Dies frigid. 5. 45. NE 2. }
 — tepid. 30. 44. SWbS 2. } media 50.

Ophthalmiae, pleuripneumoniae, anginae valde frequentes multoque magis vehementes. Variolae grassantur plurimum, at multo magis epidemici sunt morbilli magisque etiam funesti. Tussi gravissima infestantur pueri; febricitant saepe haud leviter, aegreque admodum exantlatur tenax pituita, unde haud pauci distentione nervorum corripuntur: missione sanguinis levantur et usu oxymell. scillit., expressione milleped. etc. Tempestas est valde funesta tabidis. Longae et difficiles aphthae ac faucium ulcera pertinacia haud raro febricitantibus¹⁾ accidunt: hecticis et phthisicis utique sunt certa, imo et cita, mortis praesagia.

Febris tertianae aliquae: arthritidis et rheumatismi saevissimi.

Majo.

Plena luna 12. Nova luna 26.

Mensis initio ventus ab austro non parcam demisit pluviam: a 13. subsolanus saepe, mox vulturus, tunc aquilo, corus interdum: 15. fulgur, tonitru, pluvia, vento omni modo et omni hora variante: 16. aquilo velox, nulla pluvia, nocte tamen vis immensa, etiam inter horam noctis 11. et meridiem 17. pluviae digitus integer decedit, minime interea subsidente baroscopio. Perstitit aquilo ad 19.; inde ventus inconstans micante subinde fulgure: sub finem aquilo rursus, qui, contra quod solet, fuit hoc mense plerumque austro tepidior.

1) Φάουγξ ἐλκουμένη σὺν πυρετῷ δεινόν. Hippocrat. Prognostic. In edit. Kühnii Tom. I. pag. 114.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. 3. 5. $\frac{7}{7}$. $\frac{9}{9}$. $\frac{10}{10}$. 11. $\frac{15}{15}$. $\frac{17}{17}$. 18. 19. $\frac{24}{24}$.
Dig. Dec.

30. = 3.210.

Procella 2. nocte SSE 4_x. Fulgur et tonitru 18.

̄ altitud. maxim. 25. 30,0. NE 1. } media 29.5 $\frac{20}{29}$.
— — minim. 10. 29,2. SSW 3. }

Dies frigid. 2. 47. SbE 3^x. } media 38 $\frac{7}{29}$.
— tepid. 27. 28. ENE 1. }

Ophthalmiae, anginae, pleuritides, peripneumoniae, et verae et spuriae, frequentes. Variolae, morbilli ac febres miliares passim. Tussis convulsiva plurimos infestat pueros, aliquos protinus suffocat. Plures solito pleuripneumonia male iudicata fiunt empyici¹⁾, rupto interdum in latere abscessu, haud raro intra pulmonem. Qui facilius purulenta exspuunt, servantur, sin aliter, brevi totus absumitur pulmo, magna accedente raucitate et gutturis asperitate. Raucedo frequenter utique pulmonarios vexat, eaque pertinax admodum, quod sane inter confirmatae phthiseos signa recte numeratur, nec profecto longe mors abest, si aphthae accedunt aut gutturis ulcera. Perimescenda est adeo in morbis pulmonum raucitas, maxime si virida sint sputamina aut quasi coenosa.

Junio.

Plena luna 10. Nova luna 25.

Infesta, pluvia, frigida tempestas toto fere Junio, ventus ab occidente plerumque, ad austrum subinde vergens, haud raro etiam ad septentrionem.

Pluvia 1. 2. $\frac{5}{5}$. 6. $\frac{7}{7}$. $\frac{9}{9}$. $\frac{10}{10}$. 11. $\frac{15}{15}$. 18—20. $\frac{23}{23}$.

Dig. Dec.

24. $\frac{25}{25}$. $\frac{26}{26}$. 27. 30. = 4.218.

Fulgur et tonitru 5. noctu. Levis procella 26. mane SSW 4_x.

1) De signis empyematis perlege Hippocr. Prognostic. et Libri de locis in homine sect. XXVIII. In edit. Kühnii Tom. II. pag. 124.

$\bar{x}$ altitud. maxim. 16. 29,8. NNW 1. } media $29.4\frac{18}{30}$.
 — — minim. 10. 29,0. SSW 3. }
 Dies frigid. 3. 38. NbE 1. } media $32\frac{2}{3}$.
 — tepid. 29. 27. WNW 2. }

Variolae et morbilli adhuc frequentes: febres miliares compositae, ut dicuntur, haud rarae: multos torquet rheumatismus et laterum dolor, nec paucos opprimit peripneumonia, at plerumque notha. Tussis saevissima passim apud pueros, quae vix sedatur, nisi post vomitus frequentes et repetitas rhabarbari doses; tunc vero decoct. cortic. Peruviani brevi fugatur.

Julio.

Plena luna 9. Nova luna 24.

Perdurat usque frigida ac humida tempestas, aër plerumque crassus valde et nebulosus, pluviae quidem plus satis, unde fructus *ὠγαῖοι* crudi prorsus et insuaves. Ventus ab occidente praevaluit, ad austrum saepe flectens, saepius tamen ad septentrionem; interfuit boreas interdum, aliquando malacia. Rarae admodum papiliones, rarissimae cicadae.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 3—5. 9. $\frac{10}{10}$. $\frac{11}{11}$. $\frac{12}{12}$. $\frac{13}{13}$. 14. 15. $\frac{18}{18}$. 25.
 $\frac{27}{27}$. 28. 29. $\frac{30}{30}$. $\frac{31}{31}$. = 3.172. Dig. Dec.

Fulgur et tonitru 12. a. m. malacia.

$\bar{x}$ altitud. maxim. 20. 30,1. NbW 1^x . } media $29.6\frac{14}{29}$.
 — — minim. 11. 29,2. WSW 2^x . }
 Dies frigid. 13. 40. NNE 1. } media $31\frac{2}{9}$.
 — calid. 23. 24. Malacia. }

Variolae epidemicae, haud tamen valde letales: morbilli aliqui: tussis convulsiva atrox adhuc. Diu duravit angina quaedam aphthosa, quae omnibus pene morbis acutis accedit, praecipue pustulosis; jamque etiam peripneumonicos vexat. Molestum sane ac saepe periculosum est symptoma, ubi in febribus membrana faucium inflammatur ac pustulis obsidetur: paucae utique variolae in ipso faucium isthmo multo plus nocent, quam mille extra.

Augusto.

Plena luna 7. Nova luna 23.

Prior Augusti pars fuit laeta satis, posterior infelix admodum, pluvia fere perpetua cadente, quae segetes corrumpit maxime: atmosphaera porro, quae 20. usque fuit sicca satis, jam facta est crassissima ac humidissima. Libs interea perflavit, corus autem praevaluit initio.

Pluvia 1. 2. 5. 6. $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{21}$. $\frac{1}{22}$. $\frac{1}{23}$. $\frac{1}{24}$. 25 — 27. $\frac{1}{28}$.

Dig. Dec.

29. $\frac{1}{30}$. 31. = 2.016.

Fulgur et tonitru 23. Permagnus igneus halo circa lunam 5. h. 10. p. m. W 1^x. Procella 21. nocte SSW 4_x — 24. nocte SW 4_x — 26. nocte SW 4.

♀ altitud. maxim. 18. 30,0. N 1. } media 29.6 $\frac{2}{30}$.
— — minim. 29. 29,2. SWbW 3. }

Dies frigid. 31. 42. WNW 2^x. } media 31 $\frac{13}{30}$.
— calid. 15. 20. NNW 1_x. }

Variolae epidemicae: tussis convulsiva adhuc frequens, praesertim in Cornubia citeriore: anginae et peripneumoniae nothae passim, multis pustulis rubris et aquosis statu morbi erumpentibus, iisque plerumque salutiferis. Rheumatismus vexat plurimos, qui multo nunc felicius catharsi cedit, quam venae sectioni. Magnus languor omnes opprimit; imo vel aviculae contristantur, silet ipsa cicada.

Septembri.

Plena luna 6. Nova luna 21.

Pluviosus porro ac frigidus sequitur September. Libs furibundus saepe ineunte mense, post 16. vulturnus plerumque, intercurrente nonnunquam malacia. Nimio squalore obruta tabescunt plurima frumenta.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{5}$. 6. $\frac{1}{7}$. 8 — 10. $\frac{1}{11}$. 12. 15. $\frac{1}{17}$. $\frac{1}{19}$.

Dig. Dec.

20. $\frac{1}{21}$. 22. 26. $\frac{1}{27}$. 28. 30. = 3.452.

Levis procella 3. noctu SW 4_x — gravis 10. nocte SW 4^x — 11. a. m. WSW 4.

Fulgura et tonitru 7. nocte — Fulgura perpetua sine tonitru 10. vesperi — 21. vesperi — perpetua sine tonitru quoque 23. ab hora 6. p. m. ad mediam noctem et ultra. AB. 12. et 13. hora 8. p. m. NW b N 1.

̄ altitud. maxim. 14. 29,8. NNE 1. } media 29.5 $\frac{3}{10}$.
 — — minim. 11. 29,0. WSW 4. }

Dies frigid. 14. 48. } media 38 $\frac{2}{3}$.
 — tepid. 22. 32. SSE 1. }

Variolae usque vagantur, hic autem benignae satis sunt, aliis tamen in locis haud raro letales. Tussis convulsivae etiamnum frequentes. Febres lentae nervosae atque miliares passim, aliquae etiam putridae, aliquae intermittentes. Icterus et hydrops, jam saepe quidem unitis viribus, plures opprimunt. Tussis plurimae fauciumque tumores, colli, parotidum, maxillarum, levi saepe cum angina, ubique permolesti sunt.

Octobri.

Plena luna 5. Nova luna 21.

Ab ultimo Septembris diem ad usque 22. Octobris boreas perflavit assidue, unde sublimior barometri statio et sicca tempestas; porro inter 14. et 23. frigida valde. Sub finem mensis infremuit pluvius vulturus. Gelu rigidum 18.

Pluvia 2. 13. 24. 25. 26. 27. 28 — 31. Grando 28.
 Dig. Dec.
 = 1.516.

Procella 29 — 30. SE b S 4. AB. 19. h. 8. p. m. ENE 1.

̄ altitud. maxim. 8. 30,3. ENE 2_x. } media 29.7 $\frac{22}{11}$.
 — — minim. 31. 29,1. SE 3^x. }

Dies frigid. 18. 65. ENE 2. } media 52 $\frac{15}{11}$.
 — tepid. 1. 44. NNE 1. }

Ubique fere dominantur variolae, plerumque tamen sunt benigniores. Febres aliquae putridae, intermittentes aliquae, ceu potius remittentes, quae fa-

ciliter eccoproticis lenibus abiguntur, epoto subinde haustu salino cum corticis Peruviani tantillo. Ophthalmiae, anginae, coryzae, tusses humidae creberrimae. Pleuritis ac peripneumonia, et vera et notha, frequens.

Spuria pleuritis plerumque nihil aliud est, quam affectio musculorum externorum pectoris, quae rheumatismi utique species est; at ubi ipsum costarum periosteum inflammatur, dolor saepe vehemens urget et pertinax admodum, unde respiratio haud raro impeditur maxime¹⁾. Atqui jam e facili discutitur, molli existente pulsu, fomentis idoneis et leni catharsi.

Novembri.

Plena luna 4. Nova luna 19.

Ipsa mensis initio gravis decidit pluvia, austro fremente: a 6. ad 10. aquilo frigidissimus praevaluit, mox vulturnus diem ad usque 17. durans, frigidus hic quoque, ac saepe nimbosus et pluvius. 21. vesperi gravis irruit procella, libanoto furente vehementer, dum per plurima corruiit pluvia; duravit haec per integrum fere triduum, quo maxima fuit, imo et insolita, baroscopii depressio, aestus autem maris immensi²⁾. Ad finem vero caurus mercurium erexit.

Pluvia $\overline{\overline{1.}}$ $\overline{\overline{3.}}$ 4. 5. 7. 8. $\overline{\overline{11.}}$ 12. $\overline{\overline{13.}}$ 14. $\overline{\overline{15.}}$ $\overline{\overline{17.}}$ 19.
20. $\overline{\overline{21.}}$ $\overline{\overline{22.}}$ $\overline{\overline{23.}}$ $\overline{\overline{24.}}$ 25. $\overline{\overline{26.}}$ $\overline{\overline{27.}}$ 28. $\overline{\overline{29.}}$ Grando 23. et
Dig. Dec.
29. = 4.574.

Levis procella 12. nocte SEbS 4_x. Procella 21. vesperi SSSW 4 — tota die 22. SWbW 4^x — 23. mane SW 4. Fulgur et tonitru 21. nocte — 23. nocte.

☿ altitud. maxim. 14. 30,1. SEbE 3. } media 29.4 $\frac{12}{28}$.
— — minim. 23. 28,2.
Dies frigid. 10. 70. NNE 1. Gelu valde rig. } media 58 $\frac{10}{56}$.
— tepid. 1. 48. S 3.

1) Vid. infra libr. de febribus, cap. de pleuritide.

2) De his vid. pag. 35.

Pleuritides et peripneumoniae, et verae et spuriae, haud infrequentes, nec febres nervosae, ac miliares, praecipue in Cornubia. Crebra tussis convulsiva inter pueros. Anginae et tumores faucium, parotidum ac maxillarum undique, qui saepe suppurantur et intus et extra.

Variolae epidemicae hic et ubique, jamque multo peioris sunt notae, saepe cum lividis et nigris petechiis, saepe sessiles sunt prorsus et subnigrae, saepe vacuae omnino, saepius acri admodum ac crudo ichore turgidulae. Plures sane jugulant. Qui evadunt, plurimis molestissimis furunculis et ulcusculis frequenter admodum infestantur. Haud raro immensa fit, ipsis primis morbi diebus, salivatio, tenuis quidem ea et acris maxime, unde fauces et totum os mox exulcerantur. Semper mihi suspectus est utique praematurus hic et crudus fluxus¹⁾, taedii quippe plurimum aegrotis ac doloris facit arcetque protinus somnum, unde nec fauste replentur pustulae, nec maturantur bene. Porro magnam hoc sanguinis indicat acrimoniam; quod quoque valde frequens sternutamentum denotat et enormis narium ac oculorum fluxio: unde haec recte inter mala signa ponuntur. Nihil huic malo succurrit magis, imo et saepe occurrit, quam tempestiva summos inter humeros et pone aures epispasticorum applicatio, quibus acris evocetur humor.

Decembri.

Plena luna 4. Nova luna 19.

Tempestas hoc mense fuit plane mirabilis. Ad initium boreas, rigidum gelu, mox pluvius et turbidus auster, paulo post libs furens multaque pluvia, surgente tamen baroscopio: 14. ac 15. corus, 16. boreas geluque recurrunt: 19. et 20. vulturnus velox: libs iterum nimbosus 21.: inde eurus ad 28., intercurrente tamen borea perfrigido 25. et 27. Hinc saevissima procella ab oriente ad finem usque cum rigidissimo gelu et nive perpetua minutissima. Brevi omnia penetrabile frigus adurit intus atque foras, vel generosissima vina congelans; quidquid aëri exposi-

1) Vid. libr. de febrib., caput de variolis.

tum est, dicto citius congelat. Ad ignes luculentos rigentes, etiam in lectulis algidi, adeo ob frigus horrendum torpemus, ut vix fere simus vitales.

Vehementissima tempestas ad finem Decembris perplurimas aves et aviculas abs terra abripuit illasque ad immensam a littore distantiam abegit, quae defessae prorsus perlongo volatu ad naves se contulere medio in oceano, et a nautis erant facillime captae: mirum utique genus aucupii. Ipse vidi, Januarii sequentis initio, forte tunc visitans nobilissimum comitem Deloraine, in navi praesidiaria, *the Weymouth*, aegrotantem, artocream ex aviculis confectam, quas nautae in reditu ab Olyssipone ad portum nostrum captaverant, longe longeque ab ulla terra.

Pluvia $\frac{''}{3}$. $\frac{''}{4}$. $\frac{'''}{5}$. $\frac{'}{6}$. 7. $\frac{'}{8}$. $\frac{''}{9}$. 10. 11. $\frac{''}{12}$. $\frac{'''}{13}$. $\frac{'''}{14}$.

Dig. Dec.

15. 20. $\frac{'''}{21}$. $\frac{'}{22}$. $\frac{'''}{23}$. 24. = 4.102.

Multa pluvia 21. 22. 23., etsi barometer erat ad 30. 1. Libs porro perfurebat, atqui aër fuit longe crassissimus ac humidissimus, immensa scilicet vaporum copia per atmosphaeram diffusa.

Non potui nivis quantitatem aestimare, quippe quae fuit a vehementia ventorum e recipiente difflata.

♀ altitud. maxim. 16. 30,2. NE 1. } media 29.8.
— — minim. 4. 29,1. SSW 3^x.

Dies frigidissima per hominum memoriam }
31. 90. ENE 4^x. } media 61 $\frac{26}{28}$.
— tepid. 10. 52. SW b W 3^x.

Febres miliares et nervosae aliquae, variolae passim, anginae et ophthalmiae crebrae. Tusses, rheumatismi, pleuritides ac peripneumoniae sunt frequentes.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1739. = 36.308.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1740.

Januario.

Plena luna 2. Nova luna 17.

Persistit adhuc frigus enorme, quale quidem in hac regione haud perceptum fuit antehac unquam: primo licet mensis die maxima fuit nivis solutio, decidente pluvia, mox tamen recurrit boreas ac gelu acerri-
mum, ad finem usque mensis perdurans. Quamvis enim omnia solis ardore liquantur interdiu, constringuntur noctu rigidissimo gelu. Atmosphaera fuit plerumque crassa valde et veluti obfuscata fumo, inter 10. vero et 17. tenuissima. Dies frigidissimi erant 11. 15. 16. 17. 18. 26. 27. 28.; adeo saevum regnabat frigus, ut vina omnigena, foras exposita, mox congelarentur, imo ac vel ipsum ad littora mare, quod utique hic accidit rarissime. Plantae et arbores innumerae pereunt, vel et ipsae durae genistae. Vix vides viridem herbam. Innumerabiles hac advolant aves aquaticae, perplurimae etiam ab exteris regionibus, vix unquam his visae.

Dec. Dig.

Pluvia $\frac{''}{1}$. 2. 9. Nix et grando 8. 9. = 0.416.

Nullum vidi lumen boreale toto hoc mense, etsi ventus fere perpetuus e septentrione spiravit.

$\frac{1}{4}$ altitud. maxim. 14. 30,4. ENE 2. } — — minim. 1. 29,1. SW 2. }	}	media 30.1 $\frac{14}{31}$.
Dies frigidissimus 26. 48. NNE 1. } — tepidus 31. 69. SEbE 3 $\times$. }	}	media 75 $\frac{11}{31}$.

Variolae adhuc epidemicae saepe parvae sunt admodum, sessiles et subnigrae, saepe letales; aegroti his correpti parum tument, perpaululum exspuunt, unde non raro 8. aut 9. die suffocantur. Perpetuum est fere, quod per siccas ac frigidas aëris constitutiones diu durantes variolosi parcissime exspuunt¹⁾, unde tali praevalente tempestate suaderem gargarisationem emollientem ac frequentem, potus tepidos, relaxantes, continuos, vaporem aquae tepidae aut lactis dulcis ore haustum, ut per haec, laxatis fibris, attenuato sanguine, reseratis salivae ductibus atque abstersis, eliciatur salivatio libera, quae in hoc morbo maximi semper est momenti.

Tumores faucium, parotidum, tonsillarum etc. apud omnes fere, qui et tussi quoque vexantur et acri destillatione. Anginae, odontalgiae, pleuritides, peripneumoniae sunt undique frequentes. Perniones innumeris molesti sunt, saepe etiam in adultis ulcerant.

Febres lentae, nervosae aliquae, aliquae miliares. Asthma grave admodum saevit plurimum, haud paucos senes jugulat.

Plurimi in vicinia et hic quoque tumore faucium, colli atque capitis corripuntur, mox inguinis et testiculorum dolore acuto ac tumore: hunc morbum tamen sanguinis missio et lenis alvi purgatio e facili discutit. Sanguis subflavo glutine, haud autem valde tenaci, obducitur.

Februario.

Plena luna 1. Nova luna 16.

Siccus quoque et frigidus valde fuit hic mensis. Utcunque enim per initia vulturnus brumam asperimam temperavit aliquantulum, rediit tamen mox aquilo cum durissimo gelu: ad finem vero ventus australis spirabat, qui pluviam fecit atmosphaeram ac multo tepidiorum. Barometer altam tenuit stationem toto mense. Aër fuit interdum pertenuis, plerumque tamen crassus valde et fumosus, intercurrente subinde malacia. Maximae saepe saepius pruinae: me-

1) Vide infra libr. de febr. cap. de variolis.

dio nempe die a solis fervore relaxata terra plurimos exhalavit vapores, quos frigus nocturnum mox condensavit, imo et gelavit forma pruinae. Mare ad littora saepius congelatum fuit hoc mense.

Pluvia 16. 19. 26. 27. 28. 29. Nix aliqua 12.
Dig. Dec.
= 0.482.

AB. 11. h. 8. p. m. 1^x. Enorme frigus 14. thermom. 84.

♀ altitud. maxim. 23. 30,5. ENE 1. } media 30.1 $\frac{2}{9}$.
— — minim. 28. 29,8. SW 2. }
Dies frigid. 14. 84. ENE 2^x. } media 68 $\frac{11}{29}$.
— tepid. 29. 56. SSE 2. }

Pleuritis, peripneumonia, angina, rheumatismus maxime frequens undique. Missus ex his laborantibus sanguis crassus est valde et glutinosus, parum habet seri sublutei. Perplurimi tussi, catarrho, asthmate saevo premuntur. Multi xerophthalmia laborant. Innumeri, etiamque seniores, pernionibus dolentibus, aliquando exulceratis, cruciantur. Febris quaedam catarrhalis cum acuto capitis dolore et vertigine, accedente etiam aliquando phrenitide, multos detinet. Phthisici et asthmatici jam pessime se habent. Variolae adhuc passim. Scabies foeda jam regnat undique inter popellum.

Martio.

Plena luna 2. Nova luna 16.

Perstat usque alta mercurii statio. Aër crassus valde et frigidus plerumque, malacia frequens, praesertim mensis initio. 1. die, flante vulturno, multa decidit pluvia, post autem ventus inter NW et NE constitit. Gelu saepe hoc mense et maxima pruina.

Pluvia 1. 3. 5. 7. 11. 14. 18. 23. 26. 27. Grando
Dig. Dec.
12. = 1.278.

Circius vehemens 8. mane. Magna AB. 12. h. 9. NNE 2. levis AB. vesperi 13. NNW 1—14. h. 9.

NW 2. Perfrequenter sane notavi *AB.* per duas tresve noctes consequentes vento a plagis septentrionalibus spirante.

φ altitud. maxim. 30. 30,3. N 1_x .
 — — minim. 1. 29,7. SEbE 1_x . } media $30.0\frac{4}{31}$.
 Dies frigid. 13. 67. NNE 1. }
 — tepid. 18. 51. NWbN 1. } media $55\frac{18}{31}$.

Anginae frequentes et faucium tumores: rheumatismi multi, et gravis saepe arthritis. Variolae adhuc. Asthma saevissimum diuque admodum durans per multos premit. Plures phthisici moriuntur. Pleuritides et peripneumoniae plurimae; perraro autem sanguinolenta exspuuntur, ne libere quidem et copiose aliquid, unde haud parum in morbo discriminis. Sanguis ex omnibus pleuriticis et rheumaticis missus est densus valde et tenax et non sero satis imbutus.

Nescio unde, sed per plures menses juniores atque etiam haud pauci adulti lumbricis teretibus infestantur, qui per morbos saepissime dejiciuntur. An a corrupto frumento¹⁾ nec non immaturis et crudis fructibus progenies haec verminosa?

Aprili.

Plena luna 1. Nova luna 15.

Siccus fuit hic mensis et frigidus maxime. Stetit plerumque ventus orientem inter et septentrionem, malacia interdum interveniente. Pruina saepissime et nonnunquam gelu ad 15., nix saepe et grando post; permansit nix super montes ad 26. usque.

Pluvia 8. $\overline{12}$. $\overline{13}$. 14. 25. 26. 29. Nix 20. 21. 22.

Dig. Dec.

Grando 26. 27. = 0.802.

Levis procella 23. p. m. NNW 4_x .

Dies frigid. 14. 62. ENE 2^x . }
 — tepid. 19. 45. NNW 2. } media $51\frac{3}{27}$.

φ altitud. maxim. 17. 30,2. Malacia. }
 — — minim. 12. 29,3. E 2. } media $29.8\frac{2}{27}$.

1) Vid. mens. August. anni 1739.

Perdurante adhuc eadem aëris constitutione, iidem prorsus saeviunt morbi, jamque multo sunt severiores. Pereunt permulti ruri et in oppido.

Morbis acutis jam saepe accedunt petechiae, etiam ipsis peripneumoniis, hoc tamen accidit praecipue inter nautas. Horum vero sanguis parum glutinosus est, sed magis putridus ac lividus quasi, ejusque serum aut viride est, aut turbidum maxime ac veluti luto foedatum; purulenta quoque protinus exspuunt et persaepe foetida. A scorbuto ¹⁾ forsitan haec, qui longe longeque, his in oris saltem, dominatur.

Variolae passim et pleuritis quaedam acerbissima, quae haud paucos jugulat more paraphrenitico, quarto vix elapso die: horum sanguis extractus merum fere gluten refert.

Majo.

Plena luna 30. Apr. Nova luna. 14. Plena luna 30.

Permanet usque sicca atque frigida tempestas. Ventus fere perpetuus ab oriente, flectens plerumque ad septentrionem, ad austrum etiam aliquando, saepe velox, mox tamen omnino silens, maxime sub noctem. Insolitum et plane stupendum fuit frigus pro anni tempore die 5., 6. et 7. mensis, imo haud parum nivis decidit quinto. Atmosphaera fuit perquam crassa, etsi tam pluviae parum decidit.

Pluvia 4. 5. 12. 14 — 17. 20. 23. 26. Nix $\frac{1}{5}$.
Dig. Dec.

Grando 4. 5. 6. = 0.538.

Procella 25. a. m. E 4. AB. 27. vesperi
NW b W 1.

̄ altitud. maxim. 9. 30, 1. NE 1. } media 29.7 $\frac{11}{30}$.
— — minim. 4. 29, 3. NNE 2^x. }

Dies frigid. 6. 62. Nb W 2. } media 42 $\frac{22}{30}$.
— tepid. 30. 32. Malacia. }

Perfurunt usque febres pulmonariae, magisque multo jam sunt malignae, maculis nigris, lividis,

1) Vid. libr. de febr. cap. de peripneumon.

fuscis saepe stipatae. Dolent vehementius caput dorsumque; praecordia premuntur maxime. Nunc quoque semper fere accedit phrenitis effera ac persaepe angina quaedam ulcerosa, vel ab ipso initio, totas fauces sensim perreptans. Vel cruda prorsus, vel saniosa exspuunt. Cruda, lurida, turbida urina, pessime significans, nihil unquam deponit. Fauste interdum, sub morbi finem, pustulae erumpunt et furunculi; saepe vero jugulat aegros hic morbus, dira anxietate jactatos, perpaucos intra dies, more quasi paraphrenitidis, imo etiam haud raro hepatitide correptos, nam et situs doloris et color ictericus et intensa urinae flavedo hoc indicare visa sunt.

Jamque etiam grassatur febris putrida petechialis, quae plurimos nautas orco demittit atque inter popellum multos. Hae febres saepe complicatae videntur et unitis viribus saeviunt, pulmonaria nempe atque petechialis.

Variolae nunc magis frequentes sunt, ut plurimum tamen mites, licet parce admodum exspuitur. At discreti sunt plerumque generis, quod mirum utique videtur, quandoquidem alii morbi acuti monstri jam quid maligni alunt.

Tussis vehemens inter equos cum angina suffocante et febre plures obruit; imo et bubulum pecus tali etiam affectu saepe abripitur. Grex laniger summa macie et arida tussi maxime laborat. Per-eunt oves innumerae, quarum omnium jecur tumet multum et indurescit, vesicula fellis autem subatrabile turgida ad enormem crescit magnitudinem.

Junio.

Nova luna 13. Plena luna 28.

Major forte nunquam observata fuit siccitas; fontes arescunt prorsus, et flumina desiccantur. *Pabula canescunt, cum frondibus utitur arbor.* OVID. Quamvis hygroscopia omnigena siccissimam aëris temperiem denotant, tota atmosphaera tamen crassa valde et fumosa quasi apparet: unde, utique nescio, ni deficit forsitan sufficiens in atmosphaera humor ad regularem luminis transmissionem. Sic corpora quaedam videmus, quae humectata pellucida sunt, arida vero

opaca prorsus. Subsolanus a 1. ad 5.; a 19. iterum ad 25.; ceterum corus plerumque, haud raro etiam libs.

Pluvia $\frac{5}{7}$. $\frac{7}{8}$. 8. 10. 11. 13. 24. Grando multa 7.
Dig. Dec.

p. m. = 0.742.

♀ altitud. maxim. 18. 30,2. Malacia. }
— — minim. 7. 29,3. S W b W 3. } media 29.7 $\frac{24}{28}$.
Dies frigid. 12. 42. S W b W 2. }
— calid. 25. 25. S E b E 1. } media 33 $\frac{3}{28}$.

Durat adhuc febris pneumonica, quam saepissime comitantur petechiae. Sanguis in hoc morbo detractus lividus valde imo et ater conspicitur, ac plerumque nimium solutus¹⁾, haud raro sane prorsus saniosus.

Variolae frequentiores, sed ut plurimum benignae indolis. Febricula quaedam cum pustulis rubellis et valde urentibus, quae per ipsa morbi initia erumpunt, perfrequens; levis tamen videtur et evanescit cito magna cuticulae asperitate relicta.

Febris nautica pestilentialis jam saevit maxime. En hujus historiam.

Ineunte vere ad hunc portum appulsae sunt naves duae bellicae, *Panther* et *Canterbury*, quarum posterior mox a mari mediterraneo; ex his aegroti plus quam ducenti ad terram protinus delati sunt, horumque pars major febre maligna, imo pestilente laboravit. Hinc in vulgum quoque sparsa maximam edidit stragem. Nec vana forsitan fuit suspicio, has quidem naves pestilentia quadam per Africas oras tunc longe lateque grassante attactas fuisse, quoniam has inter et illas frequens fuerat commercium.

Levis rigor primo corripuit aegros, mox subitus ardor incerto prorsus ordine. Pulsus interea fuit admodum inconstans, nunc incitatus valde, nunc mire depressus. Accessit proinde gravedo capitis aut dolor acutus, saepe occipitis, saepe sincipitis, saepius

1) In febre peticulari epidemica, quam accuratissime descripsit Ramazzini, sanguinem semper roseum, purpureum, solutum invenit, minime vero glutinosum. Vid. Ramazzini Constitution. epidem. ann. 1692. etc. Sect. 27. 47. [Collect. nostr. Vol. XII. pag. 82. 93. seq.]
Huxhami Opera.

autem in temporibus, aut paulo supra oculos, qui quidem longe vehementior, perdolebant etiam ipsi oculorum globi luminaque refugiebant. Sopor interim perpetuus urgebat, at parvus admodum aderat revera somnus, tinnitu aurium semper molestante aut vertigine gravi. Foedus valde et amarus in ore sapor vomitiones excitabat frequentes et biliosas admodum, multa tamen permixta pituita. Lingua fere subflava erat, aut fusca et sordida, raro autem valde arida, medio autem scabra. Jam extemplo plurimum debilitati discumbunt, anxii tamen et quasi perterrefacti, errantibus per omnia membra huc illuc doloribus. Urinae tenues, crudae, aquosae aut luridae, saepe tamen rutilae, ceu tantillum inesset sanguinis intime permixtum, aut fortissimum aliquod lixivium referentes; parcae hae et tenues semper, et nihil prorsus deponebant. Mali admodum ominis nunquam non omnes has notavi urinas.

Haec quidem inter morbi initia: exactis autem tribus quatuorve diebus in pejus multo ruebant omnia; jam enim vehementius ardet febris, mox phrenitis accedit aut coma vigil, cum torvo adspectu et fulvo oculorum rubore, jactatio perpetua, anxietas summa, vix vel ipsis adstantibus tolerabilis, saepe furor immanis, levis saepe desipientia, aliena subinde murmurans.

Petechiae violaceae, lividae, fuscae, imo et ipsae nigrae, sextum inter diem et undecimum saepissime prodibant, nunc citius, nunc tardius; quo magis floridae, eo melius; fuscae tamen quasi cutis lenticulae, parvae, innumerae, male semper significabant, at pessime omnium vibices et ungues atque summi digiti lividi aut plumbei¹⁾. Funestum utique semper est hoc ultimum in morbis acutis, indicat enim stagnantem in extremis arteriis sanguinem; bonum vero omnino, ubi vividus adest unguibus color. Medici est igitur, hos etiam diligenter inspicere.

Adfuit vel ab initio permagna praecordiorum oppressio, quae aucta quotidie cum stringente quodam, hoc enim semper plorabant, cordis angore et respiratione tremula et singultiente quasi, imo saepe diro cum singultu ac languore summo, haud raro ad de-

1) Vid. lib. de febribus, cap. de febre putrid. malign.

liquium usque, maximum portendebat discrimen, cum et jam quoque tremores, subsultus tendinum, capitis vacillatio, incerti rigores frigidique sudores ingruerent. Pedes erant saepe frigidissimi, dum facies, genae praesertim, magno flagrabat ardore. Profusus interea et valde foetidus sudor manabat talos ad usque. Pulsus interim exilissimus erat, at quam citissimus. Jam jamque instabat mors.

Frequenter autem diarrhoea foedissima miseros colliquabat, arida prorsus facta ac dura cute corii ad instar, dum lingua, quasi fuerat indurata fumo, rigebat, impos fere motus, nedum loquela. Haud raro etiam in summo morbi statu aphthae subnigrae, ulcerosae totas fauces cruciabant gulamque, quas paulo post perpetuus insequabatur singultus: saniosa inde aut gangraenosa dysenteria, aegrotos brevi conficiens. Levis attamen obrepens alvi fluxus circa undecimam, ceu arte, ceu sponte eveniens, saluti fuit plurimis, modo nec lividus nec liquidus nimium.

Jam nunc quoque, morbi nempe statu, interdum maximum attulit levamen larga pustularum eruptio, more veluti variolarum, quae tamen nil nisi tenuem et acrem ichorem continebant¹⁾. Erumpebant etiam aliquando multo minores, at urentes admodum, quae vero in squamas mox abirent: salutiferae quoque et hae. In quibusdam peralbas quasdam et latas maculas notavi, paulo eminentes, quasi ex urticae morsu; hae vero difficilis indicii.

Erant vero aegrotantes plurimi, ubi nihil horum plane, sed aut parotides, aut tubercula, aut in auribus apostemata eos sublevabant. Omnibus erat fere magna surditas, diu durans.

Multis fuit narium haemorrhagia salutaris, at pessimum ubi paucae, acres, subcruentae guttulae testillabant. Nec utique juvabat semper copiosa, nam haud raro longe nimium profundebant nares, mo ad syncopen usque, praesertim sub Julii finem, cum esset saepe prodiga valde: tunc etiam dysenteria cruenta saepius accederet. Vix ullam memini febrem, qua scotomiae et falsi oculorum splendores erant tam frequentes.

1) *Φλύκταιναι* veterum medicorum.

Nihil utique novi aequae certum victricis naturae signum, ac liberum valde et copiosum sputum, benigno prodeunte sudore, aut fluente affatim fulva et crassa urina. Perraro autem sedimenti aliquid deposuit lotium per totum morbi decursum, imo cum interdum crassum fuisset admodum per horas aliquot, mox tenue prorsus reddebatur. Signum hoc semper est male judicatae febris, atque adeo haec vel e levissima causa fuit recidiva. Si quis carnem comederet vel piscem, nisi probe purgatus et confirmatus bene, certo certius hoc passus est magno hercle cum vitae periculo; nec minus sane subiret discrimen saepe ab acriore cathartico.

Mihi quidem haud levis noxa popello accidisse visa est a nimia comestura piscium, qui abundantissime hac tempestate undique scatebant, praecipue scombri, quippe qui lentos generant ac rancidos humores. Sudor vel sanissimi hominis, qui multo utitur pisce, longe magis foetidus est, quam si carne solum et pane vesceretur: quinimo jam diu notum est, quod nimius piscatus scorbutum infert et morbos cutaneos.

Haec adeo de febris natura: jam quoque de curatione pauca.

In morbis quidem curandis regulae quaedam generales servandae sunt, cum eo tamen, ut propria quoque cujusque aegrotantis natura perspicienda sit: ideo ex HIPPOCRATE CELSUS ¹⁾ dixit: „Mederi oportere et communia et propria intuentem.“ Nec in ulla re magis hoc necessarium est, quam in sanguine mittendo, ubi et vires et aetas et habitus diligenter sunt consideranda.

Ipsa harum febrium initio rectissime mittitur sanguis, plus minusve, pro ratione symptomatum nempe ²⁾. Si pulsus sit validus, si febris vehemens, si dolor acutus, repeti id debet, maxime si pellicula tenax cruorem obteggit, minime tamen si haud satis firma sit sanguinis crasis et tenuis nimium, praecipue si serum ejus sit luridum valde aut rubellum. Haec

1) In praef. libr. I.

2) Perlege quae de sanguinis missione dixi in febribus putridis malignis, libr. de febrib., cap. de febre putrid. malign. petech.

tamen fida satis a colore et superficie cruoris desumitur indicatio, nisi pleno flumine et impetu prosiliat: cum per brachium destillat aut exit quasi guttatim, falsa semper et florida specie decipit.

Secta inprimis vena mox vomitum leni emetico movere oportet, maxime si nausea urget aut vomitio; hoc enim modo exantlatur optime biliosa colluvies, fomes, si restaret, futurus morbi. Hoc etiam ipsa natura indicat, sua saepissime sponte vomitiones concitans. Nec solum initio, sed in quolibet morbi statu eluendus est ventriculus, si urget vomendi conamen, aut ructatio biliosa, olida et ingrata valde¹⁾. Vitellus ovi putridus, vel ad perpauca grana datus, horrendam mox excitat choleram. Stagnans et putrida bilis haud multo minus virulenta est; quam primum igitur est ejicienda.

Sequitur plerumque post emeticum alvi dejectio, si vero non respondet, clystere leniore ducenda est. Sive sic parum reddit, sive fuerat ante febris accessiorem adstrictior debito, pharmacis idoneis liquanda est, manna nimirum, cremore tartari, rhabarbaro, sale Glauberi etc., quae scilicet in primis viis praecipue agunt, minimas saltem movent in sanguine turbas. Drastica utique cathartica deprecor prorsus, utpote nocentissima: mitiora vero haecce exterminant commode humores, qui in visceribus diutius morando majorem indies acquirunt acrimoniam, imo et in sanguinem per vasa mesaraica venasque lacteas remigrant perpetuo. Et post vomitum et post catharsin theriacae Andromachi aut elixiris asthmatici paululum administrandum est.

Hisce peractis paulisper jam cunctandum est, ut, qua natura vergat, scrutemur, nec officiosa medicamentorum farragine illam agamus deviam²⁾. Interea tamen diluentia quaedam subacida propinanda sunt affatim, ut nova puraque materia cor-

1) Ubi ructus amari cum gravitate praecordiorum sunt, ad vomitum protinus confugiendum est. Cels. lib. I. cap. 3.

2) — ἀκμαζουσῶν τῶν νούσων ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν. Hippocrat. Aph. 29. sect. II. In edit. Kühnii Tom. III. pag. 716. Maximi profecto est hoc monitum in acutis. Quis prudens medicus naturam durante paroxysmo vel febris intermittens inturbat?

rupto sanguini admisceatur, ut acres ejus solvantur sales atque peccans corrigatur acrimonia; hoc enim modo crisis promovetur optime, praesertim si lenia aliqua attenuantia ac solventia adjuncta sunt. Nec facile video, quae alia medicina hoc tempore febris tentanda sit, ni forsā vis vitae langueat et torpeat sanguinis motus; tunc enim stimulis agitandum est idoneis, epispastica admovendo nempe; generosa porro exhibenda sunt alexipharmaca. Sed, ne nimius sis, obsecro, medice, in salibus volatilibus alkalinis ingerendis; ruunt enim jam omnia ad summam putredinem, nisi humorum acrimoniam temperare potes et sanguinis dissolutionem prohibere. Ideo, ubi calidiora medicamina exiguntur, admiscere soleo plerumque acida quaedam, uti acetum, limonii succum, vel elixir vitrioli, quod aromatibus imbutum haud contemnendum est alexipharmacum, cujusque guttae aliquot saepius exhibendae sunt e vino aromatico aut julepo quodam cardiaco cum bolo ex confect. cardiac., croco, rad. contrayerv. etc. Sed nihil necesse est tradere formulas, cum qui, quid indicatur in re praesente, calleat, facillimo negotio potest adaptare remedia¹⁾: cave tamen ne calcaribus utaris cum opus est freno, nec vehemens nimium esto in sudoribus exprimendis praecalidam medicinam urgendo, nam si probe diluitur sanguis et servatur bene mixtus, suo semper tempore suaque sponte ipsa natura sudorem profert²⁾. Haud ibo infitias equidem, quod absque sudore quam rarissime solvitur febris, profusus tamen mihi semper suspectus est.

Hanc adeo in morbis hujusmodi curandis methodum plerumque sequor. Per initia febris, debitas post exinanitiones, haustus salinos praecipio, ex sale nempe alkalino fixo aut volatili, prout res postulat, quorum hic sudores, ille urinam magis movet, succo limonum, aurantiorum Hispaliensium, aut aceto vini acerrimo bene saturato, cui admisceo aquam alexiter.

1) *Εἰ τις εἰδὲν τὴν αἰτίαν τοῦ ρουσήματος, οἷος εἴη προσφέρειν τὰ συμφέροντα.* Hippocrat. de flatib. Initio. In edit. Kühnii Tom. I. pag. 570.

2) *Πάντη δὲ ἀνοιγόμενον τε καὶ ἀναπνέον καὶ κινούμενον τὸ σῶμα συμφέρον ποιήσει.* Hippocrat. de locis in homin. Sect. XXXIX. In edit. Kühnii Tom. II. p. 133.

simplicem, sp. lavend. c. aut his similia. Hoc modo conficitur medicamentum, blandi ad instar saponis, crassos resolvens humores ac cum aquosa sanguinis parte olea salesque intime commiscens. Diluentia interim subacida affatim ministranda sunt, quae, mediante hoc remedio salino, toti humorum massae promptissime admiscentur. Sic bene mixtus et fluidus servatur sanguis ejusque temperatur acrimonia, dum acres soluti sales per cutim, per alvum, per urinam effluunt perpetim, nec vero interea interturbatur natura dum concoctionem molitur. Atqui si tardat nimis languetque, generosa magis medicina vacillantem refoveo; id maxime, si aut sudor sit frigidulus, aut urina pallida, aut eruptiones, pustulae sint sive petechiae, coloris minus vividi.

Per haec efficitur plerumque, ut blandi tandem sudores erumpant, qui febrem tenuant quotidie. Si tamen inaequales sunt et parum constantes, aut subfrigidi, aut profusi admodum, haud ita feliciter, mox enim rigor accedit saepe ac febris exacerbatio, pauloque post phrenitis; qua quidem ingruente alvus protinus enemate ducenda est, si fuerat adstricta. Vellem utique semper teneram potius, quam constipatam, per totum morbi decursum. Si furor urget, ad cucurbitulas scarificatas, humeris cervicibusque affixas, confugiendum est; quo peracto epispastica admovenda sunt pone aures, occipiti, ipsis quandoque locis scarificatis; tibiis proinde aut femoribus. Haec vero maxime ex usu sunt, ubi vis naturae torpet, languetque pulsus arteriarum. Jam autem bolis cardiacis adjicio camphoram ac succini salem, interposita quoque interdum uncia una vel altera diacodii, imo si vigiliae urgent, uno alterove extracti Thebaici grano.

In hac fere medicina persisto morbi usque statum, quo aut in melius, aut pejus multo ocius mutantur omnia; nec dies jam, sed et vel ipsae horae aestimandae sunt. Si modo nec propitius adjuvat sudor, neque diarrhoea blanda, nec libera accedit exspuitio, in malis aeger est. Tentandum est tunc utique, quid possit lenis alvi purgatio, exhibendo nimirum rhabarbarum, mannam, cremorem tartari, salem Glauberi etc. Subveniendum est interea virium ruinae cardiacis idoneis. Vix meliora novi utique,

quam vinum rubrum generosum aromaticis incoctis, cinnamomo scilicet, maci, nuce moschata, cort. aurant. Hispaliens. etc. cum aquae dimidio, aut subaustera quaedam alexipharmaca cum elix. vitrioli, vel limonum succo; haec quippe et vim fibrarum et sanguinis crasin confirmant, humorum autem putrefactioni obsistunt maxime. Quod quidem diligenter cavendum est, ubi aliter sanguis in saniem, lymphæ vero in ichorem degenerant, brevique obrepit omnium dissolutio putrida, ac si sanguini immixtum fuisset viperæ venenum¹⁾.

Purgationem per inferiora poscunt hypochondria tumida, intestinorum murmura, abdomen tensum, alvus adstricta, caput grave, somnolentia nimia, vertigo, ingruens delirium, halitus foetidus valde et praecordiorum oppressio cum ructu frequente. Prohibent autem sudores faciles, constantes et aequales, pustulae aut exanthemata jam erumpentia, exspuitio copiosa adveniens; nam vel in peripneumoniacis diarrhoea saepe sputa supprimit prorsus, quod quoque in variolis haud raro accidit infeliciter, minusque commode semper fert catharsin magnus virium languor.

Sub conditionibus autem supra expositis nullo non tempore morbi alvum moveo²⁾, maxime declinante febre, ubi nulla alia via molitur natura crisin.

Tentatur saepissime, fausto admodum successu, haec purgandi methodus in variolis confluentibus, nono vel undecimo ab eruptione die, cum parum aliquid ultra per salivæ ductus aut per cutis meatus exterminari possit. Quidni et in hac quoque febre? Procul dubio ubi putrida colluvies atque corrupta bilis in ventriculo et intestinis abundant, quantocius hercle expurganda sunt, ni vis usque fovere morbum, aucta in horas putredine. In hac febre profecto, de qua nunc agitur, et per vomitum et per alvum immensam vim biliosae saburrae saepius rejectam vidi, magno utique cum aegrotantium levamine, suavi mox accedente somno, ubi per plures dies noctesque summa antecesserat anxietas ac vigilia perpetua. Dum ventriculus sane acribus gravatur sordibus et

1) Vid. libr. de febr. capit. V.

2) Ibid. cap. VIII.

putrida hile, laborat semper maxime caput, perturbantur spiritus et prosternuntur admodum vires. Nec in primis tantum viis felices edit effectus vomitus, sed et per omnem undique vasculorum compaginem, ubi lentescentes attenuat humores putridosque expellit¹⁾.

Julio.

Nova luna 12. Plena luna 27.

Hic quoque mensis fuit subfrigidus, aër autem maxime siccus et quasi fumosus. Libs saepe afflavit, corus saepius, eurus interdum. Fons omnis et rivus exarescunt fere: vix viridis inventa est herba.

Dig. Dec.

Pluvia 4. 7. 9. $\overline{10}$. $\overline{12}$. 16. 19. 20. 26. 30. = 0.608.

Tonitru 30. Pluvia gravissima ad septentrionem 28.

☿ altitud. maxim. 15. 29,9. NNW 1.	} media 29.6 $\frac{16}{31}$.
— — minim. 26. 29,3. SSW 3.	
Dies frigid. 22. 39. NNW 1.	} media 31 $\frac{3}{31}$.
— calid. 3. 26. SW b W 2 _x .	

Variolae jam epidemicae, mites tamen plerumque; rubeoli passim et morbi pulmonis; sub finem mensis dysenteria frequens.

Jam maxime furit febris pestilentialis plurimosque demittit ad umbras, funera certe nunc sexies saltem excedunt solitum numerum; nec solum hic, sed et per viciniam jam grassatur morbus. Anxietas horrida, jactatio perpetua, atrox capitis dolor cruciant aegrotos, atque mox ferox accedit insania, pauloque saepe post veternus, aut nervorum distentio. Alvus, urina, lacrymae nil sentientibus effluunt, saepe vox faucibus haeret prorsus, saepe lingua nigra, aridissima, verba incondita aut aliena balbutit. Plurimis sub morbi finem adest exulceratio faucium acerbissima, etsi initio levis tantum erat asperitudo; difficillima hinc deglutitio, nec sine sum-

1) Vide Cheyne, *New theory of fevers*, pag. 83 — 94.
Edit. III. ann. 1722.

mo tormento. Parotides, bubones, furunculi admodum dolentes haud raro nonum inter morbi diem et decimum quartum erumpunt. Salutaria haec plerumque, maxime si probe suppurant; pessima utique, si mox recedunt. Interdum vero per plurimos dies indurata permanent sine vel minima suppuratione, praecipue in cervicibus, ubi per menses etiam aliquando perdurant.

Circa hoc tempus quoque saepe diarrhoea salutifera oritur, id potissimum, si biliosa aut subnigra, atqui non nimis liquida, dejiciuntur. Alvus autem saniosa, cruenta, aut valde aquosa, mala semper: hujus autem foetor plerumque vel aniculis ministrantibus, imo et ipsis aegris, plane intolerabilis. Interdum urget admodum pestifer tenesmus.

Urina vel in convalescentibus cruda perstat ac saepe tenuis, saepe autem turbida, lactea et oleosa quasi, nihil tamen omnino sedimenti deponit. Evidens hoc magnae cruditatis argumentum est, licet aegrotantes pene restituti viderentur, frequenter tamen promptissime in recidivas incidunt¹). Convalescentes sane, qui carnem nimis cito aut pisces comedunt, in febrem certo certius relabuntur, praecipue haud probe prius purgato corpore. Fortiora tamen cathartica hos etiam in idem periculum conjiciunt.

Quibus in meatu auriculari, aut pone aures, aut per cervices abscessus enati sunt, maxime si circa labia pustulae plures urentes, certa fere spes salutis effulsit. Omnibus aegrotantibus surditas ac tinnitus aurium accidit, diu saepe post ruptum apostema durans.

Mirum est hercle, quod eruptio tantillae materiae morbidae tam felices sortiatur effectus, quod tamen persaepe videmus: vix enim hoc modo ejici posse videtur morbi causa. Suspicio ego quidem hoc duntaxat esse signum, quod validae adhuc sint naturae vires, et quod sit usque sanguini motus sat expeditus per ultimas minimasque arteriolas, quibus

1) Febris, quae sine ratione, sine bonis signis finita est, fere revertitur. Cels. lib. II. cap. 7. Hippocrat. Aph. 12. sect. II.

deficientibus, nec maturatur apostema aut tuberculum, nec emergunt pustulae. Hinc vides paulo ante mortem, succumbente nimirum prorsus natura, ulcuscula pallida aut exsiccata, et, si quae sint pustulae, eas pallescentes aut luridas, haerente scilicet in extremis vasculis sanguine.

Inter salutifera signa insuper fuit acidus aut salusus in ore sapor cum sputo multo; contra vero amarus et quasi ex aerugine, ut dicerent, foedus certum fuit male judicati morbi signum ac febris mox recidivae, nisi per vomitum aut lenem catharsin ocius expurgata forent putrida bilis et colluvies morbida. Quo quidem peracto felices quotidie experiebar tincturae corticis alexipharmacae¹⁾ effectus et ad vires reficiendas et febris reliquias abigendas. Hujus est utique medicamenti roborare fibras atque debitam fluidorum constitutionem restituere, nec tamen interea prohibet morborum humoris exitum per cutis meatus: hinc longe tutius saepe exhibetur, quam ipse cortex Peruvianus, qui haud raro vehementer nimis constringit.

Per totam hanc insaluberrimam tempestatem vesicatoria immensum fere fundebant humorem, sanescebant vero difficillime; quosdam certe enormi fluxu consumebant prorsus.

Diu fuit undique piscium immensa quantitas, maxime scombrorum, quorum usu immodico procul dubio plures generantur morbi; augent enim et humorum putredinem ac labem scorbuticam, jam ubique grassantem, inter nautas praecipue, quorum gingivae exesae sunt admodum et halitus oris valde olidus. Rectissime ideo cum piscibus comeditur aceti plurimum, quod rancidum eorum oleum corrigit et putrescentem indolem. Nullus utique dubito, quin largus aceti et pomacei usus foret nautis utilissimus in longis navigationibus²⁾: imo hoc jam satis expertum est, adeo ut secum plurimi ad Indiam usque orientalem vinum pomaceum deportent: acetum vero carnis et aquae corruptionem prohibet.

1) Libr. de febr. cap. VIII.

2) Vide infra monitum de sanitate nautarum tuenda.

Augusto.

Nova luna 11. Plena luna 25.

ie

Maxime jam coeli est et soli mutatio, perpetuae fere decidunt pluviae, atque omnia nimio diffluunt humore; unde messis infelix admodum, frumentum pene corruptum, et fructus prorsus fatui. Immensa scatet undique vis fungorum.

Ventus fuit australis saepissime; haud raro saeviit libis procellosus: hinc atmosphaera crassa valde, frigida et maxime humida, praesertim sub mensis finem.

Pluvia $\frac{''}{2}$. 3. 4. $\frac{'}{5}$. 6. 10 — 12. 15. $\frac{'}{16}$. $\frac{'}{17}$. 18. $\frac{''}{20}$.
 21. 22. 24. 25. $\frac{''''}{26}$. $\frac{'}{27}$. $\frac{'}{28}$. $\frac{''''}{31}$. = 3.510. Dig. Dec.

Procella 26. a. m. SSW 4_x — 28. a. m. SW 4. Magna pruina 29.

‡ altitud. maxim. 30. 29,9. SE 1. } media 29.4 $\frac{2}{3}$.
 — — minim. 3. 29,1. SW 2. }

Dies frigid. 29. 42. N 1. } media 34 $\frac{25}{30}$.
 — calid. 1. 27. NW 1. }

Variolae epidemicae, quae hic quidem parum sunt letiferae, longe aliter tamen aliis in locis. Dysenteria cruenta ac cholera frequens. Multi levi angina atque faucium tumore vexantur cum doloribus vagis rheumaticis.

Grassatur adhuc febris nautica maligna, plurimosque trucidat, quosdam vel die septimo, imo interdum citius; multos autem vel ad vicesimum et ultra trahit. Jam saepe aut nullae prorsus apparent petechiae, aut rarae; saepe tamen totum corpus maculant. Crebro sudores pingues et foetidi aegrotos colliquant. Haud raro, quos febris fere reliquerat, saeva dysenteria consumit; solutis adeo sanguinis principiis, qua data porta ruunt humores.

Septembri.

Nova luna 10. Plena luna 24.

Ventus ab occidente, ad austrum plerumque ver-

gens, praevaluit 18. usque, continua fere ac gravi decidente pluvia, post autem contrario plane cursu spirabat, surgente baroscopio, aëremque siccabat.

Pluvia 1. $\frac{''' }{2}$. $\frac{'' }{3}$. $\frac{' }{5}$. $\frac{' }{6}$. $\frac{' }{7}$. $\frac{' }{9}$. $\frac{''' }{10}$. $\frac{' }{11}$. 13. $\frac{' }{15}$. 16.

Dig. Dec.

17. 22. $\frac{'' }{23}$. 24. = 3.628.

Levis procella 7. p. m. SWbW 4_x — 27. nocte EbS 4_x . Paraselene 17. h. 7. p. m. WNW 1.

̄ altitud. maxim. 25. 30,0. NE 1. } media $29.6\frac{2}{8}$.
— — minim. 11. 29,0. W 3. }

Dies frigid. 30. 59. NE 1. } media $41\frac{1}{2}$.
— tepid. 6. 34. SW 2_x . }

Febres malignae jam nec vi nec numero adeo saeviunt. Dysenteria plures cruciat; tussis quaedam gravis asthmatica haud paucos. Tumores faucium, parotidum, maxillarum cum acerbo dentium dolore permultos divexant. Morbus colicus a pomaceo novello cum alvo citissima plures exercet. Ophthalmia passim; variolae plurimae.

Octobri.

Nova luna 9. Plena luna 23.

Fuit hic mensis multo frigidior solito, gelu ipso initio, etiam rigidum die 10. Boreas plerumque spiravit, eurus haud raro, pluvius auster nonnunquam. Alta fuit ut plurimum barometri statio, aër vero crassus.

Pluvia $\frac{'' }{4}$. $\frac{' }{5}$. 6 — 8. 16. 17. $\frac{'' }{19}$. $\frac{' }{20}$. 21. $\frac{' }{23}$. $\frac{' }{24}$. 28.

Dig. Dec.

29. Grando 7. Grando et nix multa 23. = 1.914.

̄ altitud. maxim. 27. 30,3. NE 1. } media $29.8\frac{22}{8}$.
— — minim. 20. 29,3. SW 2_x . }

Dies frigid. 27. 69. } media $56\frac{12}{8}$.
— tepid. 20. 44. }

Febres lentae nervosae frequentes; permanent usque aliquae malignae, quibus sub finem accedit diarrhoea, interdum dysenteria mucosa cum sanguinis

strigmentis. Tussis, angina, faucium tumores dentiumque dolores perplurimos corripunt. Jam regnat admodum colica pomacea, haud solito tamen cum furore, ob diarrhoeam fere semper comitantem. Variolae adhuc epidemicae.

Novembri.

Nova luna 8. Plena luna 22.

Fuit et November perquam frigidus, aër plerumque crassus. Afflavit aquilo saepe, saepe corus, intercurrente frequenter africo furente et pluvioso. Maximae subinde pruinae, haud raro rigidum gelu.

Pluvia $\frac{''''}{1}$. $\frac{'}{2}$. 5. 7. $\frac{'}{9}$. 10. 11. 13. 14. $\frac{''}{16}$. 20. $\frac{''}{21}$.
22. 23. $\frac{''''}{25}$. $\frac{'}{27}$. 28—30. Grando 1. 5. 25. Nix multa
Dig. Dec.
 $\frac{'}{2}$. 24. 25. = 3.844.

Procella gravissima 1. a primo mane ad noctem usque. NW 4_x—21. mane SW b W 4—26. nocte SW 4_x.

Fulgur et tonitru 25. vesperi.

☿ altitud. maxim. 18. 30,2. NNW 1. } media 29.5 $\frac{14}{29}$.
— — minim. 24. 28,8. E 2.
Dies frigid. 25. 69. NNE 1. } media 60 $\frac{20}{29}$.
— tepid. 15. 50. SW b W 1. }

Variolae usque grassantur. Febres malignae passim, lentae ac miliares sparsae, ruri praecipue. Erysipelas, angina, tusses acres haud paucos corripunt. Plurimi colica pomacea laborant cum diarrhoea plerumque, adeoque cito profligatur; solutum enim ventrem raro torquet admodum colicus morbus, saltem brevi cedit anodynus, iisque opportunus est locus post unam alteramve rhabbari dosin. Neque inter haec melius est aliquid philonio; cave tamen, ne alvum nimis cito strictam reddas, nam paulo post ut plurimum recrudesceat dolor, congesta scilicet iterum

acri colluvie: tenera idcirco semper per dies aliquot servanda est, probe autem interea muniendum est corpus a frigore, aliter, constricta cute, mox plectuntur viscera ¹⁾).

Decembri.

Nova luna 7. Plena luna 21.

Per initia Decembris dira, procellosa, pluvia tempestas. Libs interim quotidie perfremuit. Die 2. et 3. fulgura saeva cum tonitru, grandine, pluvia; hinc aër factus est crassissimus et maxime humidus. Ab 11. ad 20., mutata penitus rerum facie, rigidissimum gelu, immensae pruinae coelumque sudum, perflante borea: inde vero auster praevaluit atque atmosphaeram densam valde ac udam maxime fecit.

Pluvia $\frac{''' }{1.}$ $\frac{' }{2.}$ $\frac{'' }{3.}$ 4. $\frac{'' }{5.}$ $\frac{'' }{6.}$ $\frac{''' }{7.}$ $\frac{'' }{8.}$ $\frac{'' }{9.}$ 10. 19. $\frac{''' }{21.}$ $\frac{'' }{22.}$
 23. $\frac{''' }{26.}$ $\frac{' }{27.}$ $\frac{' }{29.}$ 30. 31. Grando vehemens 2. Nix $\frac{' }{14.}$
 Dig. Dec.
 15. $\frac{' }{19.}$ 20. = 6.290.

Furens procella 1. nocte SW 4^x — 2. p. m. SWbW 4. Procella 3. SW 4_x — 5. W 4_x. vesperi — 6. primo mane WSW 4 — 20. ante lucem NWbW 4 — 21. toto die SSE 4 cum enormi pluvia, quae omnem penitus nivem colliquabat; isto etiam die fulgura et tonitrua gravissima.

Nebula foetidissima 27. WSW 1_x.

̄ altitud. maxim. 31. 30,0. NW 1^x. }
 — — minim. 22. 28,. SSW 3^x. } media 29.4.
 Dies frigidissim. 19. 80. ENE 1. }
 — tepid. 8. 49. SW 3. } media 61 $\frac{25}{30}$.

1) Consensum cutim inter et intestina probe novit Alex. Trallianus „αὐξεται γὰρ τὸ εἶνμα (ad intestina scilicet) εἰς ὅσον ἂν πικνωθῇ τὸ δέσμα. Trallian. pag. 216. ex edit. Goupyli, sed etiam Hippocrat. Lib. VI. Epidem. sect. 3. In edit. Kühnii Tom. III. pag. 595.

Crebrae adhuc variolae: pleuritides, peripneumoniae, rheumatismi passim. Febres petechiales aliquae adhuc: tussis vehemens et asthma grave plurimos premit: morbus colicus frequentissimus, hunc tamen alvus cita admodum et biliosa brevi solvit.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1740. = 24.042.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1741.

Januario.

Nova luna die 6. Plena luna 20.

Ab initio mensis ad diem 6. spiravit caurus, inde ad 15. frigidissimus boreas, tunc libs pluvius irruit, a 26. tamen ad finem usque fremuit subinde vulturnus. Medio mense acerrimum gelu aërque valde siccus; dum autem africanus perflavit, factus est humidissimus, liquescente prorsus gelu.

Pluvia 2. $\frac{16}{16}$. $\frac{18}{18}$. $\frac{19}{19}$. $\frac{21}{21}$. $\frac{22}{22}$. 24. 25. $\frac{27}{27}$. $\frac{28}{28}$. 29.

Dig. Dec.

Nix 10. 12. 14. = 1.936.

Procella 27. nocte et toto die sequente SEbE 4.

ꝯ altitud. maxim. 1. 30,3. NW 1. }
— — minim. 16. 28,9. SSW 3. } media 29.8.

Dies frigid. 15. 79. ENE 1^x. }
— tepid. 22. 52. SW 3^x. } media 61 $\frac{22}{31}$.

Variolae frequentes etiamnum. Perplurimi colica laborant, multi sane ex usu pomacei novelli, haud pauci vero a superabundante bile; omnes liquida citaque alvus exercet, nunc biliosa valde, nunc mucosa. Multi acuti pectoris morbi: anginae et rheumatismi frequentes. Apoplexia et epilepsia passim. Tabidi pulmonarii jam pessime se habent, aucta nempe plurimum tussi et gravitate spirandi. Febris

petechialis jam paulo magis saevit. Foeda admodum scabies dominatur maxime inter popellum, obstructis nimirum cutis spiraculis a gravi longoque frigore detinetur materia, quae perspirare debebat, unde glandulae miliares obserantur atque roduntur tandem. In frigidis regionibus et tempestatibus semper grassatur scorbutica lues, densata plurimum cute ac retenta nimium salina corporis fuligine. Annon hinc hujus prophylaxis, annon hinc cura e facili elicitur? Multo facilius utique curatur per aestatem, quam durante hieme asperiore.

Februario.

Nova luna 4. Plena luna 19.

Sublime ut plurimum stetit mercurius in baroscopio hoc mense, idque etiam initio, licet vulturnus nonnunquam flavit, imo et ipse auster, aër autem tunc fuit humidus valde et crassus¹⁾; a 18. tamen ad finem usque frequens ventus borealis atmosphaeram tenuem fecit, perquam frigidam et multo siccior.

Pluvia 1. 5 — 7. 10. $\frac{14}{14}$. 15. $\frac{16}{16}$. $\frac{17}{17}$. 18. 19. 26.
Dig. Dec.

Grando multa 15. 16. 17. = 1.456.

Barometer fuit ad 30. 5²⁾ 7., etsi ventus SSE 2^x. Maxima vero tunc nebula. Procella 16. mane S 4^x. Fulgur et tonitru vesperi. Quam maximus halo circa lunam 11. h. 9. p. m. SWbW 1.

§ altitud. maxim. 27. 30,6. ENE 1. } media 29.9 $\frac{5}{28}$.
— — minim. 16. 29,2. SbW 3. }

Dies frigid. 24. 72. ENE 1. } media 59 $\frac{9}{28}$.
— tepid. 6. 53. Malacia. }

Multae adhuc variolae: rheumatismi, peripneumoniae, pleuritides et verae et nothae, passim. Tussis vehementes et diri admodum asthmatis paroxysmi frequentes: hinc tempesta fuit maxime noxia tabidis, nam tussim movet boreas, pulmones vero con-

1) Vid. pag. 147.

2) Ibid.

stringit ac sputa supprimit. Colica et diarrhoea, seu tormina saeviunt plurimum. Durat usque febris maligna, inter nautas vero praecipue, et maxime in nosocomiiis.

Martio.

Nova luna 6. Plena luna 21.

Praealta fuit barometri statio toto Martio. Ventus interea perpetuus orientem inter et septentrionem; aër vero siccissimus ac frigidus valde, gelu frequens admodum, imo ad finem usque mensis asperum. Per totum ne vel guttula pluviae.

Dig. Dec.

Nix 18. 19. Grando 28. = 0.072.

Maris aestus suppressit maxime boreas longe frequens, paululum etiam magna barometri altitudo. Hoc sane perpetuum est, quod adventante procellosa pluviaque tempestate et sonitus maris permagni et aestus enormes praecedunt, quinimo portendunt, his in oris saltem; contra durante apricitate ventoque boreali, minimi sunt semper et fluctus et aestus maris.

AB. 5. h. 9. NNE 1—levis 9. h. 8. E 1^x—21. vesperi ENE 2.

̄ altitud. maxim. 7. 30,5. NE 1. } media 30.0 $\frac{2}{31}$.
— — minim. 31. 29,6. N 1. }

Dies frigid. 30. 68. ENE 2. } media 56 $\frac{12}{31}$.
— tepid. 9. 50. Ebs 1^x. }

Variolae ubique epidemicae, plerumque tamen mitiores, nisi inter nautas, quorum plures quidem pereunt, una forsitan conspirante febre maligna, quae permanet adhuc. Credo etiam, quod scorbutica lues, qua hoc genus hominum jam maxime afficitur, variolas magis exitiales reddit. Haud raro mictus adest cruentus, interdum sputa sanguinolenta.

Plurimae pleuritides ac peripneumoniae, eaeque vehementes admodum. Saevit abunde rheumatismus et arthritis, nec infrequens est gravis angina¹⁾. Sae-

1) "Όταν χειμέριον γένηται ἡρ καὶ ὀπισθοχειμῶν, χειμεριναὶ καὶ αἱ νοῦσοι (καὶ βηχῳδες) καὶ περιπνευμονικαὶ, ἡ κυν-αγχικαί. Hippocrat. de humorib. sect. VII. In edit. Kühnii Tom. I. pag. 130.

vissimum asthma quosdam diu ac crudeliter premit, tussis importuna valde et laboriosa plurimos. Horum omnium fere sanguis extractus est perquam tenax. Phthisici haud pauci abripiuntur.

Aprili.

Nova luna 4. Plena luna 19.

Manet usque atmosphaerae constitutio sicca valde et frigida. Initio mensis gelu et maximae pruinae. Ventus aquilonius saepius hoc mense, sub finem vero ab oriente spirabat: aër interim tenuis et maxime siccus, medio autem largissimae rorationes. Sub finem multa pluvia apud Totness, Dartmouth, Kingsbridge etc.; hic ne vel guttula.

Dig. Dec.

Pluvia 1. 5. 8. $\frac{9}{10}$. 20. 21. = 0.452.

♀ altitud. maxim. 3. 30,4. N 1. }
— — minim. 1. 29,5. N 1^x. } media $29.9\frac{2}{9}$.

Dies frigid. 2. 64. N 1. }
— tepid. 14. 41. Malacia. } media $47\frac{1}{9}$.

Variolae quaquaversum epidemicae: pleuro-peripneumoniae frequentes valde: asthma, tussis vehemens, verbo et acuti et chronici pulmonum morbi invalescunt maxime: haud pauci sanguinis sputo corripiuntur: permulti phthisici ad plures abeunt.

Plurimae febres putridae, saepe cum eruptione miliari, saepe cum petechiis, in australi Damnonia. Sedulo inquirens has plerumque esse propagines febris nauticae contagiosae invenio, ea nempe loca adeunte uno alterove nauta convalescente. Parum adeo tutum est recipere ex febre contagiosa recuperatos: diu sane vestibus adhaeret morbi seminium.

Majo.

Nova luna 4. Plena luna 19.

Ineunte et exeunte mense aër erat maxime siccus, medio autem densus et paulo humidior, quippe frequens decidit imber diem 4. inter et 19.; postea vix guttula pluviae. Afflavit saepe vulturnus, aquilo

ttamen initio, sub finem caurus. Ros erat subinde
uberrimus, a 20. praecipue.

Erucae innumerae hortis sunt infensissimae.

Pluvia 5. $\frac{1}{6}$. 7. $\frac{1}{8}$. 10. 13. 15. 17. $\frac{1}{18}$. 19. = 0.928. Dig. Dec.

Procella levis 19. mane SSE 4_x. Imbres gravis-
simi 30. ad septentrionem, hic nulli.

♀ altitud. maxim. 21. 30,1. EbS 1. }
— — minim. 18. 29,1. SWbW 2_x. } media 29.6 $\frac{2}{3}$.
Dies frigid. 14. 52. NbE 1_x. }
— calid. 27. 24. NNW 1. } media 37 $\frac{22}{30}$.

Vix unquam memini variolas magis ubique gras-
santes. Rubeoli passim, seu rosalia FRID. HOFF-
MANNI. Angina, tussis, asthma frequens. Febres
quaedam tertianae¹⁾, lentae quaedam ac nervosae,
plures petechiales; jam autem multo magis floridae
sunt maculae.

Junio.

Nova luna 2. Plena luna 17.

Ventus hoc mense varius, zephyrus autem prae-
valuit. Aër plerumque crassus; fervida admodum
sub finem tempestas. Vis immensa erucarum omnium
generum omnia fere olera devorant. Cicadae innu-
merae; muscae infinitae ac asili pecora maxime in-
festant.

Pluvia $\frac{1}{2}$. 3. 6. 7. $\frac{1}{8}$. 9. 16—18. $\frac{1}{19}$. 20. $\frac{1}{21}$. 24.

Dig. Dec.
 $\frac{1}{26}$. 27. = 1.250.

Lumen insolitum 29. h. 11. p. m. Arcus nempe
igneus lucidus valde ab horizonte prope SE ad gra-
dus saltem 90 projectus.

♀ altitud. maxim. 13. 30,0. NW 1. }
— — minim. 8. 29,3. SW 2. } media 29.6 $\frac{15}{28}$.
Dies frigid. 10. 34. WbN 1_x. }
— fervid. 29. 18. EE 1. } media 27 $\frac{22}{28}$.

1) Consule quae dixi libr. de febribus, cap. II.

Variolae maxime epidemicae longe lateque permultos occidunt; hic tamen non sunt adeo letales, nisi accedunt petechiae. Aura subfrigida et potio subacida liberalis est variolosis nunc maxime necessaria, brevi aliter suffocantur; teterrimus enim jam est odor confluentium variolarum: neque hoc inter mala signa numerandum est, modo cetera favent¹⁾. Levis febris rubeolosa seu pustulata passim. Anginae et faucium tumores crebri. Febres nauticae sparsae.

Julio.

Nova luna 1. Plena luna 17. Nova 31.

Torrida valde et aridissima tempestas omnia fere adussit. Vix viridem vides herbam, nisi in pratis humidissimis, matura tamen hinc messis et opima, frumentum optimum. Mensis initio venit ab oriente ventus, post 7. ab aquilone ad 20. usque, inde ad finem parum erat constans. Ros plurimus omni fere nocte. Innumerabiles garrulae cicadae. Muscae et asili armenta vexant admodum.

Quamvis atmosphaera est siccissima, ut hygroscopia monstrant, levi tamen fumo obfusa videtur, quod quidem haud raro per siccas valde et apricas tempestates accidit²⁾.

Dig. Dec.

Pluvia 5. 6. $\frac{1}{16}$. $\frac{1}{18}$. $\frac{1}{20}$. 25. 28. 29. = 0.764.

Fulgura 3. nocte ESE 3. Tonitru quoque e longinquo. Permagnum lumen boreale et lucidum valde, effulgente licet luna, 12. per totam fere noctem, N 1.

$\begin{array}{l} \text{☿ altitud. maxim. 9. 29,9. NNE } 1^{\times}. \\ \text{— — — minim. 5. 29,3. ESE } 2^{\times}. \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{☿ altitud. maxim. 9. 29,9. NNE } 1^{\times}. \\ \text{— — — minim. 5. 29,3. ESE } 2^{\times}. \end{array}} \right\} \text{media } 29,5\frac{8}{27}.$

$\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 20. 30,0. N } 1. \\ \text{— tepid. 14. 14. N } 1_{\times}. \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 20. 30,0. N } 1. \\ \text{— tepid. 14. 14. N } 1_{\times}. \end{array}} \right\} \text{media } 22\frac{4}{27}.$

Dies valde fervidae 1. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 24. 28.

Variolae undique. Febres multae putridae magna cum oppressione praecordiorum, arida lingua ac urina

1) Consule eundem librum, cap. de variolis.

2) Vide Observat. mense Junio 1740.

valde biliosa. Cholera et diarrhoea valde frequens; porracea, nigra saepe rejiciuntur; tormina plerumque saeviunt multum; bilis subatrae plurimum dejectur. Ob aestum enormem omnes maxime debilitantur sudore profuso pene digesti.

Non solum humidissima sanguinis dissipat fervida tempestas, sed et ejus partem maxime actuosam, vim porro fibrarum vehementer enervat. Quid inde? Restat crassior atque segnior moles humorum, unde in vasis mesaraicis, hepate, splene, et ubicunque tardior est ex ipsa lege naturae sanguinis motus, obstructio facilis oritur et prompta nimis. Atqui cum et ipse calor immodicus sales oleaque corporis torreat quotidie et exacuat, fit major in dies majorque humorum acrimonia, inde bilis acerrima; hinc cholera, hinc tormina saevissima, hinc putridae febres. Quid igitur? Diluendus est affatim sanguis, demulcenda quoque perpetim hujus acrimonia. Faciam utique; ast quod prohibetur plus, eo sudatur amplius. En et hujus mali remedium sine vel medicinae taedio! Admisce modo vini rubri generosi aliquid potioni dilutae, mirabere sane expertus tantilli tantos esse effectus; constringit nempe vascula, cutis coarctat meatus, et confirmat humores. Epoto tantum uno alterove vini rubri Gallici aut Portugallici cyatho, vidi multoties profusos extemplo sedatos sudores, etiam in ipsis febribus colliquantibus. Cave tamen cane pejus et angue inusum theae calidosque liquores; nec verum interea, dum corpus aestuat, perfrigidi poculi poenas lue.

Augusto.

Plena luna 15. Nova luna 29.

Sicca fuit satis et calida, imo nonnunquam fervida tempestas hoc mense, unde messis laetissima ac ferunda valde. Nec tamen defuit tempestiva pluvia, quae solum exustum prorsus recreavit maxime, ita ut sub finem Augusti renovata quasi viridisque videretur facies agrorum. Ventus fuit varius, saepius e septentrione, qui coelum semper sudum et plerumque calidum fecit.

Pluvia 2. 5. 6. 7. 13. $\frac{''}{19}$. $\frac{''}{20}$. $\frac{'''}{21}$. 22. 25. $\frac{''}{26}$. Dig. Dec. = 2.140.

Immensae interdum rorationes. Erucae et cicadae innumerae.

φ altitud. maxim. 16. 30,0. NE 1. }
 — — minima 21. 29,2. SW 1. } media 29.6 $\frac{16}{28}$.
 Dies frigid. 25. 36. ESE 2. }
 — fervid. 10. 20. N 1. } media 27 $\frac{26}{28}$.

Variolae adhuc maxime epidemicae, jamque multo peiores, maculis lividis scilicet haud raro stipatae. Febres putridae, perlongae, mesentericae forsan, plurimae inter popellum atque nautas praecipue; quaedam vero valde phreniticae: hae autem multo citius jugulant. His tumidus est plerumque venter et adstrictus; retenta ideo in visceribus biliosa colluvie, lenibus purgantibus commodissime fugantur. Parum certe prosunt sudores, minime vero praematuri et ipso morbi initio erumpentes, qui certissime fere supprimunt urinam et alvum, obrepente mox phrenitide. Mirum est utique, quam multum atrae bilis ¹⁾ *ἄνω καὶ κάτω* ejicitur saepe. Sub finem mensis angina, plerumque mucosa, frequens admodum; dentium quoque dolor fauciumque tumores multis infesti sunt. Cholera et dysenteria grassatur plurimum, idque semper fere accidit post aestates praecalidas, non solum ob bilem adustam acresque factos corporis succos, sed adventante subito autumnali frigore patula cutis nimium cito occluditur, unde, quod perspirandum erat, ad interiora ruit.

Septembri.

Plena luna 14. Nova luna 28.

Quamquam et calida fuit atmosphaera et sicca mensis initio, pluvius tamen et procellosus auster, 7. adveniens die, mutavit prorsus aëris temperiem. 20. tepida valde et pulchra tempestas recurrit, flante plerumque ab oriente vento. Ros interim perplurimus. Ad finem auster iterum pluviaque.

Cicadae adhuc infinitae inter herbas jam virides laetissime garriunt.

1) *Ἡ μέλαινα χολή τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν.* Hippocrat. de natur. hominis, sect. XIV. In edit. Kühnii tom. I. pag. 359.

Pluvia 4. $\frac{'''}{7}$. $\frac{''}{8}$. 9. 10. $\frac{'}{14}$. 15 — 18. $\frac{''}{27}$. $\frac{''}{28}$. 30.

Dig. Dec.

= 2.756.

Procella 7. prima luce SSE 4 — 13. E 4. Maxima procella apud Londinum et oras Angliae boreales 8. die.

Fulgura 24. vesperi. *AB.* magna ad multam noctem durans 21. NE 1 — 27. h. 9. p. m.

¶ altitud. maxim. 21. 30,1. NE 1. }
— — minim. 8. 28,5. SE 3. } media $29.5\frac{14}{26}$.

Dies frigid. 30. 41. NW 1. }
— calid. 23. 26. ESE 1. } media $32\frac{2}{26}$.

Variolae usque grassantur. Febres synochae, nec non intermittentes quaedam anomalae, quae vero typum multo magis regularem servant post leniorem alvi fluxum, sive arte, sive sponte productum. Vomitu repetito saepe eliduntur penitus.

Per plurimi tumore faucium dentiumque dolore et aurium vexantur; crebro inde in meatu auriculari abscessus. Aliqui angina gravi corripuntur. Diarrhoea et colica frequens, quibus medela facilis et rhabbaro catharsis et repetita; fortior utique dira tormenta plerumque movebat.

Octobri.

Nova luna 13. Plena luna 28.

Haud parca cadente pluvia per Octobris initia atmosphaera facta est longe humidior, atqui 9. ortus ab oriente ventus ad 18. duravit coelumque fecit aprium plerumque ac siccum; inde libs, mox vulturnus multam demisit pluviam.

Pluvia $\frac{'}{1}$. $\frac{'}{3}$. 4. $\frac{''}{5}$. 6. 7. 9. 13. 15. 19. 20. $\frac{'}{21}$. $\frac{'}{22}$. 24.

Dig. Dec.

$\frac{''''}{25}$. 26. $\frac{''''}{28}$. 30. = 3.498.

Procella 21. nocte, SW 4_x — 25. nocte, SE b S 4.

¶ altitud. maxim. 14. 30,2. ENE 1. }
— — minim. 21. 29,0. SW 4_x. } media $29.5\frac{3}{31}$.

Dies frigid. 18. 50. Eb N 1. }
— tepid. 7. 36. SW 2. } media $43\frac{16}{31}$.

Huxhami Opera.

Variolae passim; multae febres putridae ac catarrhales; fluxiones porro et tumores faucium levium cum angina frequentes, saepius omnino sine febre. Multi asthmate premuntur. Pustulata febricula, *the chicken- and pig- or swine-pox*, plures infantes ac puerulos corripit. Saepe abeuntibus vesiculis stigmata linquuntur quasi a variolis, quod quidem haud parvam denotat humoris acrimoniam, adeoque postulat purgantia idonea atque demulcentia. Turpiter persaepe falluntur aniculae, dum huiusmodi stigmata pro veris variolarum vestigiis jactitant. Variolae quippe et mora et maturationis modo ab his longe diversae sunt; abeunt nempe rubeoli tertio vel quarto, variolae autem non nisi, licet quam citissime, post diem octavum.

Novembri.

Plena luna 11. Nova luna 27.

Eurus initio, aquilo sub finem praevaluit, boreas interdum, saepius tamen libis et auster pluviosus. Aër fuit plerumque crassus valde ac tepidus, ad finem autem rigidum gelu invasit.

Pluvia $\frac{1}{1}$ $\frac{111}{6}$ $\frac{1111}{7}$ $\frac{1}{8}$ 16. 17. $\frac{1}{18}$ $\frac{111}{19}$ $\frac{11}{20}$ 21. $\frac{111}{22}$ $\frac{1}{23}$.

Dig. Dec.

$\frac{1}{24}$ $\frac{11}{25}$ 26. = 4.024.

Grando 23. Procella 19. p. m. SW 4_x — gravis nocte, SW 4^x.

Fulgur et tonitru ad mediam noctem ab h. 8. p. m. 6. SW 2.

̄ altitud. maxim. 14. 30,4. ENE 1. } media 29.8 $\frac{16}{30}$
— — minim. 23. 29,2. SW b W 3. }

Dies frigid. 30. 66. NE 1. } media 52 $\frac{4}{30}$.
— tepid. 6. 41. WSW 2. }

Variolae sparsim. Jam ingruunt morbilli, ut plurimum quidem benigni. Febre pustulosa et rubeoli pueri perplurimi corripuntur. Videtur adeo jam inesse sanguini diathesis quaedam peculiaris ad exanthemata gignenda, quod saepe sane notatur, varioli nempe, morbillis, papulis et omnium generum pustulis una grassantibus. Forte acris et biliosa colluvies

quae mense Julio, Augusto et Septembri intestina torquebat, nunc tendit ad cutim. Anne deducenda hinc est indicatio curandi per sudores, vesicantia etc. in febribus per talem constitutionem saevientibus? Febres lentae nervosae sparguntur, item peripneumoniae nothae. Asthma, angina, rheumatismus frequens. Tusses et destillationes permultos lacesunt cum tumoribus faucium dentiumque doloribus, saepe admodum acerbis.

Decembri.

Plena luna 11. Nova luna 26.

Ineunte mense aër erat crassus valde, humidus ac subtepidus, post 8. vero multo frigidior, ad finem frigidissimus. Boreas perflavit saepissime, vulturnus frequenter, praesertim mensis initio, auster interdum. Maxima fuit atmosphaerae mutatio die ultimo, mane nimirum omnia rigidissimo constricta gelu, vesperi pluvia perpetua, thermometro a gr. 80. ad 65. adscendente, irruente vulturno.

Pluvia 1. 5. 6. $\overline{8}$. 9. 10. 15. 17—19. $\overline{20}$. 21. $\overline{31}$.

Dig. Dec.

Nix 25. $\overline{29}$. Grando 9. = 1.070.

Nivis plurimum erat difflatum.

̄ altitud. maxim. 1. 30, 2. EbS 1. } media 29.7 $\frac{16}{30}$.
— — minim. 9. 29, 4. WNW 1^x.

Dies frigidissim. 31. 80. mane ENE 1^x. } media 63.
— tepid. 7. 50. SSE 2^x.

Etiamnum variolae; morbilli frequentes; anginae, pleuritides, peripneumoniae et verae et spuriae plurimae. Rheumatismi atque asthmatis paroxysmi vehementes multos corripunt. Corycae, destillationes, tusses, dentium dolores fauciumque, colli ac capitis tumores permultos affligunt undique.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1741. fuit = 20.354.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1742.

Januario.

Plena luna 9. Nova luna 25.

Ipso anni principio horrida tempestas, procella, pluvia, grando, fulgura, tonitru; nec multo laetior fuit totus hic mensis, quippe nimbosus admodum et squalidus. A 13. ad 20. perpetua fere procella, aër interim humidissimus ac valde nebulosus; tunc eurus paululum dispulit nubes, mox autem libis turbidus recurrit. Ipso Januarii exitu corus. A 7. ad 10. acre gelu.

Pluvia $\frac{''' }{1.}$ $\frac{'' }{2.}$ 3. 4. 6. $\frac{''' }{11.}$ 12. $\frac{'' }{13.}$ $\frac{'' }{14.}$ 15. $\frac{'}{16.}$ 18 —
20. 24 — 27. $\frac{'' }{28.}$ 29. 30. Grando 1. 2. 17. Nix 7. p.
Dig. Dec.
m. ENE $2^x = 3.520$.

Procella 1. SW 4 — 2. primo mane, WSW 4_x —
gravis tota nocte 13. SW 4^x — 14. a. m., SW 4 —
15. WbS 4_x — 16. SW 4 — 19. SW 4 — 28. SW 4.

Miror barometri altitudinem tantis furentibus procellis.

♀ altitud. maxim. 22. 30,2. E 1. } media $29.6\frac{7}{30}$.
— — minim. 14. 28,8. SW 4. }
Dies frigid. 10. 74. NNE 1^x . } media $57\frac{22}{30}$.
— tepid. 19. 50. SW 4. }

Variolae frequentes; morbilli epidemici. Pleuritides, peripneumoniae, anginae, permultae. Arthritide et rheumatismo plurimi plectuntur.

Sub finem morbillorum saepius accedit saevissima tussis atque peripneumonia, quae morbum haud parum fatalem reddit. Quamprimum haec invadit, sanguis est protinus mittendus, qui plerumque est viscidus admodum et tenax, idque fere notatur in omnibus febre acuta hac tempestate laborantibus. Utique haud boni est ominis, si fluidus sit et floridus nimium, quod anginosus accidit interdum et peripneumoniacis, atque ut plurimum pessime significat.

Februario.

Plena luna 8. Nova luna 23.

Quamquam per initia mensis blanda fuit satis tempestas, advolans tamen 8. boreas aërem fecit multo frigidiorum; post 13. ventus varius, 20. autem boreas recurrit cum aspero gelu ad finem fere perdurans. Aër fuit persiccus et valde frigidus, barometri statio praealta.

Pluvia 3. 4. 6. 12. 13. 15. 17. 18. 19. Nix 11. 18.

Dig. Dec.

22. 23. 24. Grando 21. 22. = 1.200.

AB. 20. N 1. Procella 6. nocte, W S W 4_x.

☿ altitud. maxim. 27. 30,4. ENE 2. } media 29.9 $\frac{12}{26}$.
— — minim. 19. 29,4. SW 2. }

Dies frigid. 28. 68. ENE 2. } media 61 $\frac{14}{26}$.
— tepid. 1. 54. W 1. }

Morbilli epidemici; variolae passim. Rheumatismus et pleuro-pneumoniae multos corripunt, tusses ac tonsillarum tumores plurimos. Saeva arthritis et asthma grave frequens admodum. Diu spirante vento a plagis orientalibus ¹⁾ asthmatici semper pessime se habent; imo novi plures, qui, etsi lectulo inclusi, talem ventum mox adventantem praesentiunt atque praedicunt.

1) Vid. supra pag. 41. not. F.

Tabifica tussis et foeda scabies plurimos equos consumit ac jugulat.

Martio.

Plena luna 10. Nova luna 25.

Siccus maxime et frigidus fuit totus hic mensis, aër tenuissimus, vix imberculus aliquis, nix nulla. Perpetuus spiravit ab oriente ventus ad septentrionem plerumque vergens; hinc acre saepe gelu maximaeque pruinae, mimini vero maris aestus. at alta semper mercurii statio. Sub finem Martii graves ruebant imbres ad orientem, hic nulli.

Dig. Dec.

Pluviola 26. 27. = 0.016.

Levis *AB.* 5. vesperi, NNW 2 — maxima 15. h. 9. NbE 1 — 16. h. 10. NbE 1 — 24. h. 8. p. m. ENE 1^x.

Zona lucida subflava, ad modum iridis quasi a NE ad SW extensa, transiens porro per ipsum lunae corpus die 6. h. 9. p. m., NbE 1.

♀ altitud. maxim. 4. 30,5. NE 1. } media 30.0 $\frac{18}{29}$.
— — minim. 21. 29,8. ESE 1. }

Dies frigid. 1. 68. NE 2. } media 57 $\frac{27}{29}$.
— tepid. 31. 51. NbW 1. }

Sparsae variolae; morbilli epidemici, haud raro letales. Jam et pectoris et pulmonum morbi saeviunt admodum; pulsus est multum incitatus et valde durus, spiritus difficilis, et inter tussendum acutissimus dolor, sputa densa, tenacia, raro sanguine tincta. Sanguinis missio et potio diluta, subtepida, liberalis, sola fere fuere remedia, nitro plurimo adjecto.

Tusses, catarrhi, dentium dolores ac faucium omnes fere infestant, angina vero et rheumatismi plures. Asthma pertinax et grave haud paucos premit. Longi et saevi arthritidis paroxysmi.

Omnes pene equi, nisi stabulis bene curantur, scabie ac purulenta tussi vexati tabescunt; plurimi pereunt.

Aprili.

Plena luna 8. Nova luna 23.

Ineunte Aprili tempestiva pluvia sitientes agros rigavit, pauloque post grata tellus laetam herbam et flores innumeros protulit, quos fovebat in dies ros uberrimus; his tamen infensa est maxime infinita quantitas erucarum omnigenarum. Post 11. ventus inter orientem et septentrionem fere perpetuus siccissimam et tenuissimam reddidit atmosphaeram.

Dig. Dec.

Pluvia $\frac{1}{5}$. $\frac{2}{6}$. 7. 8. $\frac{1}{11}$. $\frac{2}{12}$. $\frac{2}{22}$. Grando 6. 11. = 1.152.

̄ altitud. maxim. 1. 30,4. Nb W 1. } media $29.8\frac{11}{26}$.
 — — minim. 7. 29,0. NW 2. }

Dies frigid. 7. 57. } media $46\frac{23}{26}$.
 — tepid. 23. 38. E 1. }

Variolae plures usque; morbilli epidemici et saepe funesti. Rheumatismus, angina, pleuritides et peripneumoniae frequentes; ophthalmiae crebrae. Sanguis febricitantium emissus jam fere semper est viscidus admodum. Tusses graves, raucedines, tonsillarum ac maxillarum tumores perplures afficiant. Tempestas est tabidis prorsus infensissima. Febres tertianae aliquae et hemitritaeae.

Febris putrida, contagiosa ac pestifera valde, cum ingente virium damno, maxima praecordiorum oppressione, tremore tendinumque subsultu, vigiliis, delirio, lingua nigra et saepe arida valde, faucibus squalidis et halitu foetidissimo, jam apud Launceston ejusque viciniam saevit admodum, estque profecto funesta maxime. Pulsus vacillat plurimum mox ab initio morbi, idque vel in robustis. Urina est plerumque lurida et vapidula quasi, saepe subnigra et olida, rarissime aliquid inest sedimenti, interdum vero continet furfurosa quaedam inaequaliter sparsa. Haud raro statu febris erumpunt atrae petechiae, saepe papulae aut pustulae livescentes cum oleoso sudore ac valde graveolente. Nihil fuit laetius, quam floridae pustulae in ipsa morbi ἀκμή, nihil funestum magis lividis et subnigris; merae maculae nunquam non aliquid mali denotabant. Alvus nigra, foetida maxime et citissima plures sub finem abripuit. Ali-

qui phrenitide post pervigilium correpti sunt, plures quasi veterno, idque saepe vel ipso morbi initio. Si insciis his oborta est alvi dejectio, certissima secuta mors est, biduo vix exacto.

Genita haec in carceribus febris et per comitia provincialia disseminata longe lateque plurimos leto dedit optimaque saepe elusit consilia. Certe, qui fuere sanguinis prodigi nimis, aegrum utique, non morbum, jugulabant; perraro enim secundam sanguinis missionem toleravit, si modo ullam.

Tres tantum hac febre laborantes vidi, utpote haud prospera valetudine gaudens, brevi domum petere cogebar: sedulo autem pharmacopolas atque chirurgos de morbo percontans didici, sanguinem ab aegrotantibus detractum primo fuisse rutilum satis et valde fluidum, altera tamen vice missum lividum semper aut nigrum. Hoc ego ipse profecto notavi, imo vix concretum aliquid in sanguine cujusdam generosi, etsi diu ante extracto. Desideratus hic et a suis et ab omnibus die decimo tertio interiit stupidus, delirus, purpureis maculis et lividis pustulis adpersus.

Cui ignota sunt comitia Oxoniensia 1577., atque nupera apud Taunton anno 1730., ubi pestifera mephitis tot tantisque viris mox fuit exitio? Perfrequens est utique generatio febris pestilentis in angustis immundisque carceribus; etiam ipse aër conclusus in fodinis, speluncis, puteis tandem evadit exitialis admodum, idque longe citius, si accedunt quoque plurima animalium effluvia, quae et ipsa porro magis magisque in horas virulenta fiunt brevique pestifera maxime¹⁾. Atmosphaera stagnans, frequentia hominum polluta mox valde rancet et ad respirationem inepta est prorsus: imo aquae dulcis balneum sorde cutanea foedatum putrescit atque putet brevissime. Nec mirum est hoc utique, quandoquidem a quolibet adulto homine unciae quadraginta fere rancidi vaporis quotidie exhalant.

1) Mirabilis sane est historia apud Lancisium (Lib. I. cap. 6. de subitaneis mortibus) cujusdam juvenis, protinus extincti, dum effoderet quercum antiquam, cujus in caverna magna praegrandis serpens latitabat.

Ocius haec eveniunt omnia accedente calore; quo magis enim sales oleaque animalia attenuantur et exagitantur tepore, eo magis ad putredinem vergunt. Putrescentium autem animalium corpora, maxime hominum, plus semper minusve noxium contagium dispergunt; magnas ideo post strages, putrescentibus nempe cadaveribus, febres pestilentes saepius grassantur. Carnis putrefactae foetor nobis est plane intolerabilis, monente scilicet natura, ut hunc quam maxime vitemus. Profecto, cum valde putidum exspirant odorem aegrotantium corpora, a contagione summopere cavendum est, nam noxia admodum spargunt miasmata. Id in variolarum maturatione praecipue notatur, tunc enim maxime foetent et longe longeque magis sunt contagiosae, quam per initia morbi, ut omnibus notum est.

Purgandus est ergo frequenter atque ventilandus corruptus carcerum, navigiorum ac nosocomiorum aër, ubi plurimi congesti sunt homines, ne longiore mora fiat pestiferus, imo et si sit aliquatenus pollutus, fumis idoneis corrigendus est, quos inter utilissimus est aceti et camphorae vapor.

Commodissima porro erit haec aëris purgatio in aedibus privatis, ubi aegroti decumbunt¹⁾, apertis scilicet subinde fenestris, accensis focis etc.; inde namque non tantum illi, sed et ministrantes puriorem respirabunt auram. Memini equidem haud raro me fuisse gravitate capitis, nausea, languore valde affectum, dum per duas tresve horas febre maligna laborantes visitassem, mox vero reffectum prorsus obambulando in aëre aprico aut equitando. Si hoc non datur, acre acetum camphora imbutum olfacito subinde, atque exspue saepissime salivam.

Majo.

Plena luna 8. Nova luna 23.

Per Maji initia eurus perflavit, isque fortis admodum, a 16. autem ad 24. libs pluviosus atmosphaeram humectabat plurimum, quae fuerat ante siccissima. Non tantum agros irrigando gratissimae fue-

1) Vid. infra dissert. de variolis.

runt hae pluviae, sed et insuper erucas perimendo, grassabatur enim plurimum tunc temporis ista pestis herbarum. Porro maximum impendebat segeti nocumentum a novo quodam genere erucarum nigrarum: erant autem robustae et praelargae: hae agnine vasto a montibus, torrentis ad instar, ruentes totos devastabant agros. Amoenissimus plane ac insolitus est telluris ornatus, flores infiniti.

Pluvia $\frac{''}{6}$. $\frac{'''}{7}$. 15. 16. $\frac{'}{17}$. 18. $\frac{'}{19}$. $\frac{'''}{20}$. 21 — 24. 30.
Dig. Dec.
= 2.364.

Procella 4. EbS 4—5. ESE 4—6. mane ESE 4_x. Halo quam maximus circa lunam 5. h. 9. p. m. ESE 4.

♀ altitud. maxim. 1. 30,2. EbS 2. } media $29.6\frac{26}{30}$.
— — minim. 21. 29,4. SW 3. }
Dies frigid. 5. 48. } media $38\frac{17}{30}$.
— tepid. 24. 32. SSW 2. }

Morbilli valde epidemici; variolae et peripneumoniae frequentes. Tussis et asthma per plurimos infestant. Multi tabidi moriuntur; multi hydrope laborant. Febris quaedam catarrhalis et rheumatica passim proserpit, in qua lingua subatra est aut fusca et valde squalida, ora aphthosa, halitus teter, urina lurida, pulsus celer, mollis, submissus, crebro etiam petechiae lividae. Tussis parva est, at magna praecordiorum oppressio. Mihi quidem videtur species quaedam peripneumoniae nuper maligne grassantis.

Junio.

Plena luna 7. Nova luna 21.

Ne vel guttula pluviae decidit diem ad usque 20. Junii. Aër interim fuit maxime siccus et calidus, ventus orientem inter et arctum; post autem auster haud parum pluviae demittebat.

Pluvia $\frac{''}{20}$. 21. $\frac{'}{22}$. $\frac{'''}{23}$. $\frac{''}{25}$. 26. 27. $\frac{''}{28}$. $\frac{''}{29}$. 30. = 2.020. Dig. Dec.

Permagnus halo circa lunam 3. h. 10. p. m. NNE 2. Fulgur et tonitru 25. vesperi.

† altitud. maxim. 4. 30,1. NE 2_x. } media 29.6 $\frac{16}{30}$.
 — — minim. 26. 29,3. SWbS 1. }
 Dies frigid. 3. 32. NNE 2. } media 25.
 — tepid. 13. 17. N 1_x. }

Morbilli sunt valde epidemici et saepe funesti, tussi admodum violenta consequente ac febre quasi peripneumonica, quae plurimos jugulat infantes. Ubi cuticula aspera fit valde et furfure velut adpersa quarto vel quinto ab eruptione die, fausti est ominis; e contra, ubi maculae et papulae luridae sunt aut lividae, malum cmnino. Febris putrida passim saepe cum pustulis rubris ardentibus, saepe cum permagnis petechiis.

Anginae, pleuritides, peripneumoniae magis jam, quam solent, frequentes hoc anni tempore. Ophthalmiae plures porro et tumores capitis erysipelatosi. Tussis vehemens convulsiva non solum pueros sed et adultos etiam saepe invadit, praecipue ad mensis finem. Multi canes rabidi discurrunt.

Julio.

Plena luna 6. Nova luna 20.

Ad diem 25. Julii tempestas frigida atque plerumque pluviosa, vento fere quotidie variante, cauro nunc flante, nunc africo. Aër fuit interim crassus ac multo humidior.

Pluvia $\frac{''' }{1}$. 2. 3. $\frac{'' }{5}$. 7. 9. 10 — 13. $\frac{'}{17}$. $\frac{'}{18}$. 19 — 21.

Dig. Dec.
 $\frac{''' }{23}$. 24. 25. = 2.106.

† altitud. maxim. 27. 30,1. ENE 1. } media 29.5 $\frac{17}{30}$.
 — — minim. 19. 29,2. SWbS 2. }
 Dies frigid. 26. 38. NNW 2. } media 31 $\frac{16}{30}$.
 — calid. 31. 22. E 1_x. }

Iidem fere grassantur morbi, tusses tamen sunt vehementiores: haud raro sanguinem exantlant. Haud pauci jam ictero et hydrope laborant. Per siccas valde et calidas tempestates biliosum sanguinis principium augetur, mobilissima dissipantur, restant crassiora; hinc obstructio et icterus, hinc hydrops,

ruptis nimirum vasis lymphaticis, adeoque ascites saepe consequitur morbos arquatos.

Sub finem hujus mensis conjux mea dilectissima occidit hydropica, lugentibus amicis, vicinis, bonis omnibus: mulier sane pia, prudens, venusta! Erat illa quadragenaria, gracilis, agilis, temperans maxime; atqui paulo infirma, heu, et hydropica stirpe nata. Nunquam vero antehac vel levissima habuit signa hydropis, nisi quod undecim circiter abhinc menses, dum curru agitata velocius per octo decemve milliaria domum peteret, intumescere crura pedesque plurimum: hujus autem brevissima mora, nam postridie evanuit omnino tumor. Vere tamen elapso, post acerbum colicum dolorem, icterico colore foedata elanguit, emacuit, perparcam reddidit urinam, eamque crassam ac fulvam maxime, imo vel subatram. Tandem tumor aquosus pedes, crura, etiamque abdomen invasit. Mox ruri se recipiebat, equitabat quotidie, emeticis, catharticis, diureticis, saponaceis, deobstruentibus, chalybeatis, breviter optima et idonea medicina, quippe duos tresve medicos perdoctos consultabam, utebatur diligentissime. Multo hinc melius quod ad omnia fere se habebat, ni quod urinam parcam valde, turbidam et subnigram redderet usque. At perbreves hae induciae, paulo enim post recrudescabant mala, adeo ut sub finem Maji redirent et icterus et ventris crurumque tumor. Augeretur porro ascites indies, in tantum utique, ut medio Junio decumbentem pene suffocaret moles aquarum, sursum nempe compulso septo transverso. Protinus ideo ad paracentesin confugimus, quam firmo admodum animo perfert. Detractus est seri subviridis, ad ignem concrescentis congius quasi cum dimidio. Post duos tresve dies se mire refectam percipit, imo redit brevi et stomachi et corporis vigor. Rus petit iterum, equitat alacriter, evanescit cutis flavedo, vividi sunt oculi, spiritus facilis. Laetissima jam mihi spes salutis effulsit, sed enim quam vana! Nam vix tribus exactis hebdomadis increvit rursus abdominis tumor ad molem enormem. Iterum ergo emissae sunt aquae ad eandem fere quantitatem, sed ichorosae, sed foetidae, sed sanguinolentae minimeque ad flammam coagulantes. Perstabat ex foramine trochare facto fluxus praelargus humoris subalbidi, pu-

rulenti, olidi, quo consumpta peribat optima matrona die Julii 27. Sed quo me rapit dulcissimae uxoris amor? Ast *quis desiderio sit pudor aut modus tam cari capitis?*

² *Ὀλύμπια δώματα νάει* — persequar ad astra.

Augusto.

Plena luna 5. Nova luna 19.

Per totum hunc mensem laetissima tempestas, prospera messis, optimum frumentum. Aër fuit siccus admodum ac purissimus: ventus plerumque ab oriente venit, saepe haud parum calidus: maxima subinde roratio. Innumerabiles vespae, cicadae, erucæ: multi canes rabiosi.

Dig. Dec.

Pluvia 16. $\frac{''}{17}$. 26. 27. = 0.434.

$\begin{array}{l} \text{♀ altitud. maxim. 9. 30,1. Eb N 1.} \\ \text{— — minim. 16. 29,5. S 2^x.} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{♀ altitud. maxim. 9. 30,1. Eb N 1.} \\ \text{— — minim. 16. 29,5. S 2^x.} \end{array}} \right\} \text{media } 29.7\frac{25}{31}.$

$\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 19. 34. E 2^x.} \\ \text{— fervid. 3. 18. E 3.} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 19. 34. E 2^x.} \\ \text{— fervid. 3. 18. E 3.} \end{array}} \right\} \text{media } 26\frac{22}{31}.$

Morbilli adhuc epidemici, variolae passim, cholera frequens: febres quaedam intermittentes, quotidianae ut plurimum: perpauca aliter morbi.

Septembri.

Plena luna 3. Nova luna 17.

Hic quoque mensis fuit plerumque siccus, sed pro anni tempore valde frigidus, imo 12. mane glacies super plurima stagna, atque pruina maxima per agros. Ventus ab occidente saepe vergens ad austrum, saepius tamen ad septentrionem; a 16. ad finem orientem inter et septentrionem perflavit. Ob magnam siccitatem omnes fere fontes arescunt. Maximae ro-
rationes saepe ac pruinae.

Pluvia 2. $\frac{'}{4}$. 6. 7. $\frac{'}{8}$. 9. $\frac{''}{10}$. 11. 14. 27. $\frac{'''}{28}$. 29.
Dig. Dec.
= 1.402.

♀ altitud. maxim. 18. 30,0. ENE 1. }
 — — minim. 29. 29,1. N 2^x. } media 29.6 $\frac{24}{30}$.
 Dies frigid. 12. 55. Nb E 1^x. }
 — tepid. 1. 29. SW 2. } media 41 $\frac{1}{3}$.

Cholera, ophthalmia, variolae, nec non febres putridae passim. Juniores vermibus infestantur maxime.

Febriculae quaedam levi cum angina quasi, tussi, dolore dentium fauciumque tumore frequentes valde: e facili leni sudore discutitur, aut breviter mitiore cathartico fugatur. Haud dubio repentinum autumnii frigus fuit in causa hujus febriculae, imminuta scilicet plurimum perspiratione Sanctioriana.

Morbilli epidemici ac saepe letales. Vehementissima tussis ut plurimum comitatur, unde haud raro peripneumonia suffocans sub finem. Interdum spumoso atque sincerum sanguinem exspuunt; hinc frequenter nimis cita mors aut certa phthisis. Diarrhoea mucosa, perliquida, enormis morbillos saepe subsequitur; inde abdomen durum et maxime tensum, at reliqui corporis summa macies, tandemque tabes funesta, idque semper fere, si atra dejiciuntur et valde foetida.

Optimum et tussis et peripneumoniae remedium est opportuna sanguinis missio, ducta mox leni clystere alvo, imo blande purgata; diacodio interea licet compescere tussis saevitiam, acremque avertere destillationem admoto inter scapulas epispastico; diaetam vero diluentem, mollem, omni carne vacuum instituere oportet. Sive derepente recedunt pustulosae maculae, sive lividae aut plumbeae quasi evadunt, mox oritur summa praecordiorum oppressio, anxietas, delirium etc. Tali in casu linteis aut pannis calidis protinus confricandum est totum corpus, porro ad cardiaca idonea confugiendum est, qualia sunt lap. de Goa, crocus Anglicus, moschus, camphora, ex julapio temperato aut vino tepido; nec utique novi meliora, nedum tutiora, ubi morbilli evanescent, aut minus vividi spectantur. Erumpentibus morbillis ab aëre frigido madidisque sudore indusiis summopere cavendum est, his enim creberrime reperiuntur exanthemata. Neque interea aestuoso in aëre continendus est aeger, nec stragulis nimium onerandus,

nam et spirandi difficultatem adaugent, et sudores immodicos eliciunt, praecipue in adultis, quo nihil pejus. Facessentibus porro morbillis diarrhoea ingruit saepissime: hic summa opus est cautela, nec sane praepropere sistenda est. Porrige subinde modicam rhabarbari dosin cum nuce moschata tosta, decoct. C. C. C., oryzae, Fracastorii; et mixturam absorbentem aliquam ex corall. rubr. laevig., bolo Armen. et aq. cinnam. tenui confectam exhiberi jubeo.

Octobri.

Plena luna 3. Nova luna 17.

Magna jam incipit coeli mutatio, plurima nempe ruente pluvia, furente quoque procella, et per initia atque mensis exitum: medio tamen apricitas, borea plerumque flante a 15. ad 22.: atmosphaera multo fit crassior ac humidior.

Pluvia $\frac{''}{2}$. $\frac{'}{3}$. 4. $\frac{''}{5}$. 6. $\frac{''}{7}$. $\frac{''}{8}$. 9. 10. $\frac{''}{13}$. 14. 16. $\frac{'}{17}$.
Dig. Dec.
25. $\frac{'''}{26}$. 27—29. $\frac{''''}{30}$. $\frac{''''}{31}$. Grando 3. $\frac{'}{27}$. 31. = 4.960.

Maximus maris aestus et procella vesperi 2. WSW 4. Procella 3. primo mane et a. m. NW 4. Nox procellosa 5. WSW 4_x , item 7. SSW 4_x —porro 26. WNW 4. Procella cum fulgure 27. primo mane—29. nocte SWbW 4—30. SWbW 4—31. p. m. SSW 4. Glacies 20. 21. 29.

$\frac{7}{8}$ altitud. maxim. 22. 30, 2. ENE 1^x . } media $29.6\frac{4}{31}$.
— — minim. 3. 28, 8. NW 4. }
Dies frigid. 28. 59. NNW 2. } media $47\frac{10}{31}$.
— tepid. 10. 40. SW 3. }

Rheumatismus et diarrhoea frequens; dysenteriae quaedam. Raucedines, faucium asperitates ac tumores plurimos vexant. Variolae passim multae adhuc, eaeque saepe malae admodum indolis, petechiis scilicet lividis haud raro comitantibus: imo ipsi morbilli livescentes jam multo plures jugulant, quam variolae, praesertim adultos, qui universa quasi necrosi pereunt anhelii, suffocati, stupidi prorsus. Nil laetius evenit, abeuntibus morbillis, quam rupta et aspera valde cuticula.

Novembri.

[Plena luna 1.; nova 16. Plena luna 30.

Pluviosus fuit admodum et frigidus hic mensis, crebro etiam nimbosus. Incipiente Novembri ventus ab occidente venit, a 10. autem ad finem usque ab oriente, flectens plerumque ad septentrionem, aliquando tamen interfuit vulturnus. Aër per totum gelidus, caliginosus, humidus. Barometri statio humilis.

Pluvia $\frac{'''}{1}$. 2. $\frac{'}{4}$. $\frac{'}{5}$. $\frac{'}{6}$. $\frac{'}{7}$. $\frac{''}{8}$. $\frac{'}{9}$. 11. $\frac{'''}{13}$. $\frac{'''}{20}$. $\frac{''}{21}$. 22.

Dig. Dec.

23. $\frac{'''}{25}$. 26. $\frac{'''}{29}$. 30. Grando vehemens 1. Nix 16. = 5.267.

Procella 1. p. m. et insequente nocte SW 4_x — 10. nocte E 4_x — 25. nocte SE 4_x — vehemens 30. primo mane ESE 4^x .

Rigidum gelu 15. 16. 29.

‡ altitud. maxim. 28. 30,0. NE 1. } media $29.3\frac{14}{30}$.
— — minim. 23. 28,7. ESE 3. }

Dies frigid. 29. 68. NNE 1. } media $59\frac{1}{2}$.
— tepid. 1. 53. SW 4_x . }

Iidem usque dominantur morbi, atqui destillationes, coryzae, tusses, rheumatismi multo sunt severiores.

Decembri.

Nova luna 15. Plena luna 29.

Saepe boreas, saepe hoc mense perflavit vulturnus, unde baroscopii statio fuit praealta; a 18. ad 22. intervenit libs, decidente pluvia, nec tamen hoc detrusit mercurium, altior quinimo surrexit, adeo ut 22. gradum 30. 4. attigerit: quod quidem haud parum mirabar, sed atmosphaera erat crassissima, et eurus mox praevalebat per dies aliquot, sub finem tamen libs recurrit. Acre saepe gelu incipiente mense, a 12. ad 17. asperrimum.

Pluvia 18. $\frac{''}{19}$. 20. 23. 27. $\frac{''}{28}$. 29. $\frac{'}{31}$. Nix 3. 7.

Dig. Dec.

= 1.342.

Ventus vehemens 14. 16. ENE 4_x. Procella 28.
mane SW 4_x. Circius furens 30. p. m.

☿ altitud. maxim. 22. 30,4. SSW 1^x. }
— — minim. 29. 29,6. SW 3^x. } media 30.0 $\frac{5}{31}$.

Dies frigid. 15. 76. ENE 2^x. }
— tepid. 31. 51. SW 3. } media 63 $\frac{12}{31}$.

Cita ac torminosa alvus multos adhuc exercet,
imo interdum etiam cruenta. Asthma grave plures
premit, tusses, raucedines, colli tumores et levis an-
gina plurimos. Variolae passim, rheumatismi multi.
Peripneumoniae aliquae et febres lentae putridae.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1742. = 25.783.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1743.

Januario.

Nova luna 14. Plena luna 28.

Densa fuit admodum ac humida toto fere mense atmosphaera, plerumque etiam frigida, barometri statio interdum praealta, a magna partim aëris densitate. Ventus initio ab occidente spiravit, a 9. autem ad 18. ab oriente, declinans ad septentrionem, isque frigidus et glacialis; inde libis multo tepidior.

Pluvia $\frac{''}{1}$. 2 — 4. $\frac{''}{5}$. 7. 8. 10. 19. 24. $\frac{''}{25}$. 26. 28.
Dig. Dec.

31. Grando 6. = 1.512.

Magna *AB*. 12. h. 8. p. m. Nebula valde foetida
22. malacia. Procella 5. tota fere die WSW 4 — 26.
p. m. et per noctem SW 4_x.

♀ altitud. maxim. 11. 30, 7. ENE 1. } media 29.9 $\frac{20}{9}$.
— — minim. 26. 29, 3. SW 4^x. }

Dies frigid. 21. 69. NNE 1. } media 59 $\frac{22}{9}$.
— tepid. 7. 52. SW 3. }

Variolae adhuc passim: rheumatismi, pleuritides, tusses plurimae: angina mucosa, tumores faucium dentiumque dolores frequentes: febres aliquae lentae. Cervi perplurimi pereunt undique.

Februario.

Nova luna 13. Plena luna 27.

Crassa perstat et humida atmosphaerae constitutio, est autem paulo tepidior; ventus incertus valde, variat fere quotidie, corus tamen praevaluit.

Pluvia 1. 2. $\frac{''}{3}$. $\frac{'}{4}$. 6. 9. $\frac{''}{11}$. 13. 14. $\frac{'}{15}$. 22. 23. $\frac{'}{25}$.

Dig. Dec.

27. = 1.584.

Procella et fulgura 3. p. m. SWbW 4.

altitud. maxim. 8. 30,2. NWbW 1. } media 29.8 $\frac{1}{2}$.
 — — minim. 3. 29,3.

Dies frigid. 20. 64. NE 1. } media 54 $\frac{20}{28}$.
 — tepid. 9. 51. W 1. }

Febris catarrhalis et variolae passim. Tussis innumeros infestat cum tumore faucium, tonsillarum et levi saepe angina. Febres aliquae tertianae. Tempestas sane est parum morbosa; atqui plurimi etiam seniores lumbricis rotundis vexantur.

Foedissima scabies adhuc inter equos, quae diu jam duravit.

Martio.

Nova luna 14. Plena luna 28.

Frigidus succedit Martius aërisque temperies multo siccior. Ineunte mense malacia crebra, exeunte vero nimbose tempestas barometrum deprimens plurimum; a 7. ad 21. ventus aquilonius et gelu subinde.

Pluvia 1. 3. 6. $\frac{''}{11}$. 13. 22. $\frac{''''}{25}$. 26. $\frac{''''}{27}$. 28. $\frac{'}{29}$. 30.

Dig. Dec.

Nix et grando 7. $\frac{'}{10}$. 11. 23. 25. 30. = 2.946.

Maxima AB. 8. vesperi NNE 1. Nubeculae lucidissimae sequi videntur venti cursum.

Procella 25. SW 4—26. a primo mane per totam diem SWbS 4, at vesperi et durante nocte circius vehementissimus. Turbo gravissimus 28. ab hora 5. p. m. ad 9. WNW 4^x.

♀ altitud. maxim. 15. 30,2. NbE 1. } media 29.6 $\frac{2}{3}$.
 — — minim. 26. 28,8 }
 Dies frigid. 8. 66. NNE 1^x. } media 55 $\frac{22}{30}$.
 — tepid. 5. 51. Malacia. }

Variolae frequentes; febres intermittentes plures et quotidianae et tertianae. Rheumatismus, nec non tormina passim; tusses ubique. Gravedines, dolor dentium, capitis et tonsillarum tumores cum asperitate faucium multos molestant.

Scabies foedat equos maxime. Extrema macie confecti plures pereunt; aliqui angina atque tussi suffocantur.

Aprili.

Nova luna 13. Plena luna 27.

Pars prior Aprilis fuit valde frigida, posterior tepida satis. Ventus a septentrione 11. diem adusque, saepe cum nive, grandine, gelu: a 13. ad 17. orientalis, post varius, plerumque tamen e plagis australibus.

Pluvia 1. $\frac{4}{1}$. 5. 8. 11. 13. 14. 18 — 21. $\frac{23}{1}$. $\frac{25}{1}$. $\frac{26}{1}$.
Dig. Dec.

27. 28. Grando 1. 4. 5. Nix 2. 5. 6. = 1.662.

Levis AB. 1. h. 8. p. m. NbE 2. Fulgur et tonitru 21. nocte. Circius vehemens 22.

♀ altitud. maxim. 6. 30,1. N 1. } media 29.7 $\frac{5}{29}$.
 — — minim. 26. 29,3. SSW 3. }
 Dies frigid. 2. 64. N 2^x. } media 49 $\frac{21}{29}$.
 — tepid. 30. 35. SSW 2. }

Variolae adhuc: multae febres intermittentes¹⁾, tertianae potissimum: pleuritides et peripneumoniae plurimae: febris putrida passim cum eruptione miliarum rubra plerumque; omnes fere levi angina per initia corripiuntur, sub finem cuticula multum desquamatur. Plures tabidi moriuntur.

Dysenteria cruenta multos, inter populum praecipue, perimit. Vermes teretes fere semper ejiciuntur.

1) Vid. lib. de febr. cap. II.

tur, etiam ab adultis, imo et senioribus. Nescio pol-
unde, sed per plures jam menses juniores nec non
aetate provectos longe magis infestaverunt vermes,
quam memini unquam. An ab immensa copia fru-
ctuum omnigenorum, quae undique per aetatem et
autumnū anni 1742. maxime scatebat? His certe
utitur nimium vulgus semper cum abundant, imo et
abutitur, quippe cerasa, pruna, poma perpetuo de-
vorat.

Maxime saeviit haec dysenteria in oppido Plim-
ton ejusque vicinia, solo scilicet pingui et uliginoso
morbisque plus satis obnoxio, febribus lentis prae-
sertim et intermittentibus: duravit autem ab initio
Aprilis ad Maji finem. Huic plerumque accessit fe-
bris. Rectius fortasse dicerem, haec fuit ipsius fe-
bris symptoma, nam ab ipso saepe principio atque
ante ulla tormina haud levis urgebat febriculosus ar-
dor cum pulsu incitatioe ac lingua scabra; quid
quod et saepissime cum manifesto satis horrore in-
gruebat morbus, et non raro utique more hemitri-
taeae cursum tenebat. Haud certe scio, an fuerit fe-
bris epidemica, mox describenda, ad intestina trans-
lata: hoc sane mihi compertum est, dysenteriam epi-
demicam non esse frequentem veris sobolem¹⁾.

Ut ut fuerit, aderat semper febris plus minusve.
Sanguinem ideo plerumque incipiente morbo detrahi
curabam, ne gravior foret intestinorum inflammatio,
indeque acerbiora tormina certiorque demum gan-
graena. Urgebant semper per morbi initia nausea et
vomitus; monitis adeo naturae obsecundans nunquam
non ventriculum elui jubebam, dato ipecacuanhae de-
cocto aut infusione, epoto mox affatim oryzae aut
pulli juscule. Hoc peracto porrigendum est rhabar-
barum subinde cum liberali, diluente et demulcente
potione, qua lenitur acrimonia humorum et in sangui-
ne et in visceribus, dum rheum acrem expellit collu-
viem. Ita sane necessaria est lenis alvi purgatio
initio omnis dysenteriae, ut si haec omittatur, ad-
stringentia vero et opiata praepropere dentur, mox
gravissima accedant tormina, stomachi aegritudo, sin-

1) *Δυσεντερία γίγνεται θέρος ὥρη, δεύτερον φθινοπώρου,*
ἥσσαν ἥρος, ἥμισυ χειμῶνος. Aret. Cappad. cap. de
dysenteria ad finem. In edit. Kühnii pag. 161.

gultus, aphthae, tandemque intestinorum sphacelus, quem cita mors excipit. Hoc quidem monitum in dysenteriis curandis perpetuo observari debet; in hac autem, de qua nunc agitur, pernecessarium est utique, quia procedente morbo lumbrici fere semper ejiciuntur. Quid sperandum hoste in imis visceribus haerente? Quid si hostem calomelano expugnes? Hoc feci hercle saepius, nec poenitendo certe eventu, quinimo laeta saepe reportata victoria.

Non ita tamen purgantibus insistendum est, quasi nil ultra desiderat morbus; tormina namque anodynis subinde sopienda sunt, nimiusque porro fluxus humorum est cohibendus; interea corroboranda sunt etiam intestina. Facit ad haec omnia commode satis confectio ut dicitur Fracastorii, praecipue nuce myristica tosta aut cinnamomo adjecto, si debita exhibeatur dosi, et, si sit necesse, extracto Thebaico adjuta. Decoct. C. C. C., aut lac dulce cum aquae fontanae duplo et cinnamomi paululo coctum, aut serum lactis tenuissimum, in quo ferrum ignitum sit extinctum, sorbenda sunt subinde. Si bilis acris abundet, si dysenteria sit valde cruenta et sinceri sanguinis plurimum deji-ciatur, tinctura rosar. rubr. probe acidula juvat aut vinum rubrum austerum dilutius. Plerumque sub morbi finem excruciat maxime gravissimus quasi intestinorum descensus et perpetuus desidendi conatus: hoc nihil aequè levat ac diascordium aut theriaca Andromachi ex lacte dulci aut decocto albo clystere data. Sed de morbo dysenterico mox plura.

Sub finem Aprilis per omnem hanc regionem grassata est febris quaedam levis plerumque, interdum vero haud parum truculenta senibus et pueris pulmonariis. Simul et semel innumeros corripuit horrore quodam vagante et gravitate capitis, mox quoque dolor ejus accessit, artuumque porro et dorsi, plurimos tamen universa quasi lassitudo molestavit. Protinus maxima fuit destillatio acris per oculos, nares, fauces, saepissime etiam in pulmonem, unde sternutamenta fere perpetua ac vehemens plerumque tussis: omnibus adfuit pectoris quaedam strictura et gravitas permolesta. Secundo adeo die invaluit febris, pulsusque multo citatior factus est, aucta quoque spirandi difficultate, praecipue si sanguinis missio fuerat neglecta. Sitis utique non admodum urgebat,

at lingua erat peralba, veluti cremore lactis suffusa: oculi leviter inflammati atque in ima orbita dolentes lumina refugiebant.

Non uno tenore processit febricula, sed nunc algor, mox ardor incessit, nullo prorsus servato ordine, cum eo tamen, ut haud raro tandem in tertianam aut semitertianam¹⁾ facesserit. Erat autem ominis multo peioris peripneumonia²⁾, seu pleuropneumonia, quae quidem ob sanguinis abundantiam atque tussis vehementiam accedebant interdum, his praesertim, qui calidiore regimine et medicina usi fuerant. Nec infrequens eandem ob causam erat pleuritis aut rheumatismus acutus, praecipue neglecta sanguinis missione, ineunte morbo.

Sanguis extractus fuit nonnunquam valde glutinosus, plerumque tamen floridus, at non multo sero scatens: varius autem fuit in variis; quo magis ardebat febris, utique eo tenacior. Qualiscunque vero visus est sanguinis status, haud magnum ejus dispendium ferebat hic morbus; imo, si vel peripneumoniae aliquid subesset, minime largam sine maxima virium ruina, raro plus vice simplici venae sectionem tolerabat: nec in hac solum, sed in omni febre catarrhali epidemica hoc fere perpetuum notavi, namque minuendo naturae vires nimium perspirationem inhibet, indeque acrem auget colluviem. Aliqua tamen sanguinis missio ipso morbi initio in robustis adultis, laute viventibus, plethoricis juvat semper.

Per totum febriculae decursum sputabant largissime, quod pectori levamen erat maximum, tussis autem importunitas haud leviter tracheam atque pulmones exasperabat; oleum ideo amygdalinum, sperma ceti, imo et papaveris aliquid, diacodium puta, tinctur. Thebaic. aut elixir paregoricum desiderabat: ultimum hoc porro utiles blandosque sudores movebat, nec interea gravabat pectus. Frequenter quidem pulmonum gravitas et praecordiorum oppressio oxymel scillitic., lac ammoniac., syrup. croci aut tale quid deposcebat: atqui hoc in casu fuit instar omnium fere lene emeticum, quod quidem mox post venae

1) Vid. libr. de febr. l. c.

2) Ibid.

sectionem totum hoc saepissime discussit, et non uno solum nomine opem tulit.

Pars aegrotantium longe major faciles, aequales, benignos habuere sudores secundo vel tertio die, qui, una comitante exspuitione larga, febrem quinto profligarunt, saepe etiam citius, manente tamen ut plurimum haud parvo virium languore. Haecce autem nihil promovit felicius, quam diluens, demulcens, tepidus potus, serum nempe lactis dilutissimum, hordei, aut avenae, aut conditi eryngii decoctum; hederæ terrestris, tussilaginis, glycyrrhizae infusio; imo perplurimis coffeae potus profuit maxime cum lactis dulcis pauxillo. Apage vero sales spiritusque, ut vocant, volatiles, calida alexipharmaca et id genus alia, quae turbant certe plurimum, parum vero utiliter exturbant morbum. Ceterum febrem acrius atque diutius inhaerentem haustu salino communi¹⁾ moderabar.

Crebro autem sub febriculae finem multae, rubrae, urentes pustulae erumpebant; saepe repentina, imo et profusa diarrhoea accedebat saevis interdum cum torminibus, facta nimirum morbosae materiei ad intestina metastasi. Hinc forte et dysenteriae plurimae, quae et hic quoque tunc temporis passim grassabantur; mucosae fateor, raro cruentae. Adeo tamen parum cohibendus erat hic sese levandi naturae conatus, ut per alvum saepius sponte facesseret morbus, atque ideo manna, rhabarbaro, tartaro solubili, tamarindis etc. promovendus: fortiora tamen purgantia horrenda plerumque excitabant tormina viresque penitus disjiciebant.

Febris haecce, utcumque longe lateque maxime vulgaris, paucis fuit exitio, quandoquidem tertio ut plurimum quartove die evanuit, modo se reciperent mature ea correpti. Res fuit hercle diaetae potius accuratae ac debiti regiminis plerumque, quam medicinae elaboratae; non quod non interdum multo plus curae atque diligentiae poposcit. Sudores aequales, at moderati, sputa multa, facilia, urinae largae, lutulentae facile sublevabant morbum. Mirabar saepissime immensam urinae subsidentiam, qua tamen nil auspiciatus.

1) Vid. supra mense Junio 1740.

Eadem prorsus videtur haec febris, quae per totam Europam, hoc vere, sub nomine *Influenza* grassata est: apud gentes tamen australes longe magis quam hic fuit pestifera, quin etiam et apud Londinenses ipsos funera auxit maxime, imo una duntaxat hebdomade ad mille saltem.

Majo.

Nova luna 12. Plena luna 27.

Sicca fuit admodum, perpulchra et calida atmosphaera diem adusque 22. Boreas perpetuus ad 17., inde vulturnus, post 20. libs pluviosus.

Pluvia 16. 20. 22. 23. 25. 26. 27. 28. 29. 30.

Dig. Dec.

= 0.866.

Fulgur et tonitru e longinquo 20. p. m. Levis procella 27. nocte SWbS 4_x. Grando 30. ♂ et ♀ conjunctissimi 6. die h. 11. p. m., adeo ut unum tantum planetam quasi exhibeant.

☿ altitud. maxim. 8. 30,1. NE 1. } media 29.6 $\frac{24}{27}$.
— — minim. 21. 29,2. SSW 2. }

Dies frigid. 1. 36. Malacia. } media 30 $\frac{13}{27}$.
— tepid. 7. 22. NNE 1. }

Plurimi apoplexia correpti sunt, et plures erepti, nec hic tantum; sed et aliis in locis: an ab enormi ac intempestivo aestu sanguinem subito nimis expandente? Febres quotidianae et tertianae creberrimae longe lateque: variolae et morbilli passim. Tussis ferina¹⁾ frequens et pertinax maxime, saepe post morbillos funesta. Fugat hanc optime modica sanguinis detractio et lenis alvi purgatio, confert rusticatio, frequens equitatio atque accurata et lenis aliaeta: ubi parum haec proficiunt, medicamenta ex argento vivo praeparata et cortice peruviano raro vallunt, quoniam lentorem attenuant sanguinis, et verones pellunt, qui jam diu plurimis maxime sunt inest, nec cedit plerumque tussis, nisi his ejectis. Haud raro prodest balneum frigidum, ubi omnia in-

1) Consule quae dixi de pertussi puerorum pag. 79.

cassum exhibita fuere, cave tamen, ne adsit febricula vel haemoptoë.

Dysenteria cruenta aut mucosa saevit maxime apud Plimton et vicinitatem. Perplures lumbricos deiciunt, nec tamen inde multum levantur; imo saepe haud multo post frigido sudore correpti mox animam agunt: credo quod gangraenosa sanies foedos hos inquilinos expellit: unaque cum his exeunt interdum carunculae lividae, foetidissimae, haud dubia utique signa sphaceli intestinorum¹⁾.

Venae sectionem, quam superiore mense ad dysenteriam consului, jam etiam magis necessariam invenio ipso protinus morbi initio, ob magnum sane et insolitum tempestatis calorem: turgescit enim inde quam plurimum rarefactus sanguis, atque majorem excitat inflammationem. Vix unquam utique datur dysenteria epidemica, ubi intestina non sunt, aliquo saltem gradu, inflammata. Ubi autem viget inflammatio, ibi recte semper mittitur sanguis quam primum; vires, aetas, pulsus, constitutio et anni et ipsius aegrotantis modum statuunt. Movenda dein est leniter alvus, detergo prius ventriculo, si nausea et vomitio urgent, blandis tamen semper purgantibus utendum est, quae namque ex aloë, scammonio, aut colocynthide confecta sunt, in hoc morbo toxica sunt prorsus, non remedia. Omnium sane optimum est rhabarbarum, quod exhibendum est saepius, tostum id semper, si ab Indiis venit orientalibus, cum nucis moschatae aut cinnamomi pauxillo. Tinctura hujus e vini spiritu, utpote resinosa nimis, parum proficit; longe melior est quae vino rubro extrahitur.

Adeone vero purgandum est, si cruenta sit alvus et perliquida? Etiam; acris etenim intestinorum coluvies fit longiore mora acrior longe, vellicatque multo magis, unde majorem excitat inflammationem ipsumque adeo auget morbum. At sanguine tincta est alvi proluvies. Sit ita. Nocetne modica sanguinis exspuitio in pulmonum inflammatione; nonne haec saepissime, sub certis conditionibus, morbum expedit? Si alterutrius, mesentericae aut coeliacae, ar-

1) *Ἡν ὑπὸ δυσεντερικῆς ἐχομένην δοῖναι ἂν σάφες ὑποχωρήσῃ, θανάσιμον. Hippocr. aph. 26. sect. IV. In edit. Kühnii tom. III. pag. 730.

teriae ramusculi, intestinorum tunicas perrepantes, obstruuntur, facta resolutione, facta coctione, obstruens materia saepissime in cavo intestinorum funditur; solvitur adeo obstructio, solvitur inflammatio, solvitur morbus. Dolentes, inflammatae haemorrhoides internae sanguinem frequentissime emittunt: an periculo est hoc aegrotanti, an levamento? Si sit igitur alvus moderate tantum cruenta, nihil horresco, leni eluopotione irritantem acrimoniam, imo et corruptam blande expurgo collaviem, quae cito aliter exulcerata facit intestina, tandemque sphacelata, cujus signa sunt certissima ventris proluvies atra, oleosa, foetidissima cum lividis carunculis, sudores frigidi, singultus, delirium. Porro singulare quoddam in hoc casu nonnunquam observavi, symptoma semper letale, urinam nempe limpidam, at parcam valde; id praecipue in perbono quodam hujus oppidi sacerdote, cui primo nausea, vomitio, alvus torminosa atque cruenta valde levi cum febre, lingua perarida, urina fere nigra: die quinto omnia magis pacata, sexto tamen recrudescabant tormina, dejectio atra saniosa cum grumis quasi carnosus horrendi foetoris, urina perparca, frequens autem, at prorsus limpida, etsi rhabarbarum assumserat quotidie; mox adeo singultus, leve delirium, sopor nimius, tandemque nono, finis omnium malorum, mors. Hic utique intestina ita sphacelata videbantur, ut nil omnino ad sanguinem transmitterent.

In nullo sane morbo magis necessaria est diluens et demulcens potio, quam in dysenteria. In hac utique pura puta aqua fontana haud parum pauperculos juvabat, qui ad fontem quendam sacrum, si Diis placet, et antidysentericum confugere. Innocuus saltem erat et purissimus, multoque magis nomen aquae vitae meruit, quam spiritus vini ardens, hoc titulo celebratus, quo se nimium saepe in hoc morbo popellus abutebatur. Aquae bene frigidae potionem commendat vel ipse CELSUS¹⁾, si vetus vitium est; atqui inter initia egelidam suadeo, quippe quae et intestina eluit melius, et per mesaraica vasa et lactea ad sanguinem diluendum transit facilius; cum vero elota sit acris viscerum colluvies, ea sane firmanda

1) Lib. IV. cap. 15.

sunt, adeoque tunc haud perperam exhibetur frigida. Hac sola utique, opii pauxillo adjecto, nonnunquam dysenteriae curationem consummavi, probe purgatis prius intestinis. Non multum equidem probo oleosa et glutinosa; si horum aliquid, derasis ac muco naturali privatis intestinis, desideratur, decoct. alb., emulsio amygdalina cum gumm. Arabic., mucilago semin. cydonior. exhibeantur; in victu porro gelatina C. C. cum ichthyocolla, salep, panatella, aut id genus alia.

Sed haec de dysenteria obiter. Nunc quid febris epidemica facit, videndum est. Sane grassatur usque plurimum, jamque frequenter plus habet peripneumonicae indolis, interdum magis ad putridae naturam accedit; in alterutro casu sanguis emissus parum videtur viscosus, etiam licet pectus haud parum opprimitur. Hanc porro febrem nunc comitantur magna faucium asperitas, quandoque ipsa angina. Statu morbi frequentes pustulae urentes erumpunt, faustae semper, sequiturque permagna cuticulae desquamatio: rarior autem jam adest diarrhoea, multoque, si accedit, levior est; calida namque tempestas magis nunc ad extra evocat humores, adeoque pars longe major aegrotantium blando, at universali, oborto sudore mox facile liberatur. Atqui plures febre quadam intermittente corripuntur. Quotidianae certe et tertianae febres jam ubique regnant; exeunte attamen mense catarrhalis epidemica fere penitus facessit.

Junio.

Nova luna 11. Plena luna 25.

Siccus quoque et calidus ut plurimum fuit hic mensis, medio tamen interfuere duo tresve dies perfrigidi. Spiravit aquilo frequenter, subsolanus interdum, auster raro; aliquando ventus siluit prorsus. Exeunte mense rorationes maximae. Stupenda pruina, imo ipsa glacies 13. primo mane, idque per totam fere Angliam.

Pluvia 3. 5. $\overline{10}$. 12. 13. $\overline{14}$. 15. 17. 26. Grando 13.
Dig. Dec.

meridie cum fulgure et tonitru. = 0.838.

Procella, fulgur et tonitru 14. nocte. Fulgur et tonitru primo mane 26. Levis *AB.* 28. nocte *N* 1.

☿ altitud. maxim. 6. 29,8. *Nb E* 1. } media 29.6 $\frac{6}{26}$.
 — — minim. 3. 29,3. *S* 1. }

Dies frigid. 13. 46. *Nb E* 1. } media 28.
 — fervid. 7. 20. *E* 2. }

Variolae adhuc et morbilli; tusses convulsivae plurimae. Febres putridae et peripneumonicae passim, intermittentes vero, tertianae potissimum, epidemicae. Tussis, tumor ac faucium asperitas permultos molestat.

Julio.

Nova luna 10. Plena luna 25.

Frigidus insequitur Julius, atque ideo, quod solet plerumque, pluviosus. Saepe libis turbidus fremuit, haud raro vulturnus; atmosphaera hinc valde spissata est ac humidata.

Pluvia $\frac{''}{1}$. 4. 5. $\frac{''}{6}$. $\frac{''}{7}$. 8. $\frac{'}{9}$. $\frac{'''}{10}$. 11. 15. $\frac{'}{17}$. 18—20.

$\frac{'}{21}$. $\frac{'}{22}$. 23. $\frac{''}{25}$. 30. 31. = 2.866. Dig. Dec.

☿ altitud. maxim. 29. 29,8. *NWbW* 1. } media 29.4 $\frac{1}{2}\frac{6}{8}$.
 — — minim. 7. 29,0. *SW* 3_x. }

Dies frigid. 10. 38. *SEbE* 2. } media 32 $\frac{1}{2}\frac{5}{8}$.
 — fervid. 21. 25. *SW* 1_x. }

Variolae sparsae adhucdum. Febres intermittentes plurimae, praecipue tertianae. Perpauci ceteroquin morbi.

Frigida fortasse crassaque atmosphaerae intemperies hiemis ac veris elapsi plurimum congesserat serosi lentoris, qui pro variis hominum temperamentis nunc febrem intermittentem, nunc catarrhalem, nunc putridam induxit.

Augusto.

Nova luna 8. Plena luna 24.

Favente Deo longe felicior eluxit Augustus laetamque produxit messem. Tempestas fuit saepe fer-

vida valde, atqui dum agros torret canicula, herbae uberrimo rore foveantur. Ventus ab oriente plerumque spiravit, saepe vero deflexit ad arcum; libi rarus, malacia frequens.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 2. $\frac{5}{5}$. 6. 15. 19. 20. 29. 30. = 0.700. Dig. Dec.

Fulgur, tonitru et gravissima pluvia apud Launceston 17. p. m. Hic etiam fulgur, tonitru et pluvia 29. nocte.

♀ altitud. maxim. 23. 29,9. NNE 1. } media 29.6 $\frac{17}{28}$.
 — — minim. 5. 29,3. SW 2^x. }
 Dies frigid. 29. 34. ESE 2^x. } media 27 $\frac{6}{28}$.
 — fervid. 9. 19. E 1. }

Variolae ac morbilli passim. Multae adhuc febres intermittentes ruri. Apoplexiae aliquae et cholerae. Pauci admodum aegrotant.

Septembri.

Nova luna 7. Plena luna 22.

Durat usque perpulchra et maxime sicca tempestas, quin et saluberrima¹⁾. Fontes et rivuli pene exarescunt penitus, at immensa vis roris decidit quotidie. Ventus fere perpetuus ex oriente, intercurrente tamen nonnunquam aquilone, austro rarissime.

Dig. Dec.

Pluvia 2. 5. 6. 8. 16. 17. = 0.250.

♀ altitud. maxim. 24. 30,0. ENE 1. } media 29.8.
 — — minim. 5. 29,6. S 1. }
 Dies frigid. 30. 48. NE 1. } media 36.
 — calid. 19. 30. EbN 1. }

Ineunte mense haud pauci febre quadam anginosa correpti sunt, quae paulo post more peripneumonico pulmones invadebat, magno interdum cum aegrotantium periculo. Asthma frequens; scabies undique; paucissimi aliter morbi.

1) — οἱ αὐχοὶ τῶν ἐπομβρῶν εἰσὶν ὑγιεινότεροι. Hippocr. aph. 15. sect. III. In edit. Kühnii Tom. III. pag. 722.

Octobri.

Nova luna 6. Plena luna 22.

Pluviosa tempestas ingruit, citoque pede irruit hiems; crassus hinc fit aër et humidus. Initio mensis corus praevaluit, a 10. ad 14. frigidus boreas, tunc vulturnus, pauloque post nimbosus auster.

Pluvia $\frac{3}{4}$. 4. $\frac{6}{7}$. 7—9. 15—17. $\frac{18}{20}$. 21. $\frac{22}{23}$.
Dig. Dec.
 $\frac{24}{25}$. $\frac{26}{27}$. 29. $\frac{31}{34}$. = 3.658.

Levis procella 16. SEbS 4_x —23. vesperi SSW 4_x —vehemens 23. media nocte SEbS 4^x —gravis tota die 25. S 4. Amplissimus et subluteus halo circa lunam 19. h. 8. p. m.

¶ altitud. maxim. 1. 30,0. N 1. } media $29.5\frac{1}{2}$.
— — minim. 25. 29,0. S 4. }

Dies frigid. 14. 55. NE 1. } media $44\frac{1}{2}$.
— tepid. 27. 39. Malacia. }

Febris quaedam sporadica, quae et fauces ac pulmones graviter afficit. Tusses, dolores et tumores faucium frequentes; rheumatismi graves passim.

Novembri.

Nova luna 5. Plena luna 20.

Ineunte Novembri corus plerumque spiravit, medio boreas, a 19. autem nunc libs, nunc auster: nihilominus altam satis stationem retinuit barometer, atmosphaera vero crassa fuit valde ac tepida.

Pluvia $\frac{1}{2}$. 2. $\frac{3}{4}$. 4. 5. $\frac{6}{7}$. 11. 16. $\frac{17}{18}$. 19. 20. 25.
Dig. Dec.
 $\frac{28}{29}$. = 2.512.

Fulgur et tonitru 2. h. 4. a. m. Pruina et gelu 9., 14. NE 1^x .

¶ altitud. maxim. 24. 30,2. SbE 1. } media 29.9.
— — minim. 18. 29,4. SWbW 2. }

Dies frigid. 14. 62. NE 1^x . } media $49\frac{1}{2}$.
— tepid. 6. 42. WSW 2. }

Blanda admodum tempestas, pauci morbi; febres tamen quaedam anginosae, scarlatinae et pustulosae; tusses crebrae.

Decembri.

Nova luna 5. Plena luna 20.

A 1. ad diem 7. Decembris perflavit eurus, post corus aut libis, interdum aquilo: a 24. ad finem usque ventus perpetuus ex oriente, isque saepe perfrigidus: praealta fuit ut plurimum baroscopii statio.

Pluvia 1. 8. $\overset{''}{9}$. $\overset{'}{14}$. $\overset{'}{15}$. $\overset{'''}{16}$. $\overset{'''}{17}$. $\overset{'}{18}$. 19. Grando 14.
Dig. Dec.
= 1.514.

Maximae pruinae saepissime hoc mense; gelu rigidum frequens.

♀ altitud. maxim. 21. 30,6. NE 1. } media 30.0 $\frac{11}{29}$.
— — minim. 17. 29,1. SW 2. }
Dies frigid. 31. 73. ENE 2^x. } media 59 $\frac{22}{29}$.
— tepid. 8. 46. SW 3^x. }

Tempestas est adhuc maxime salubris, morbi multo rariores solito. Tusses frequentes, etiam convulsivae plurimae inter pueros; pleuritides et anginae aliquae; rheumatismus passim.

Tota pluviae quantitas anno 1743. = 20.908. Dig. Dec.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1744.

Januario.

Nova luna 3. Plena luna 18.

Constans ab oriente ventus toto fere mense mercurium barometricum in alto sustinuit loco, flectens vero plerumque ad septentrionem aërem fecit siccum et frigidum valde; hinc gelu saepe asperrimum, imo 28., 29. vel ipsum mare ad littora congelatum erat.

Dig. Dec.

Pluvia $\frac{''' }{7.}$ $\frac{' }{11.}$ $\frac{' }{15.}$ 30. Nix 27. = 1.068.

$\varnothing$ altitud. maxim. 18. 30,6. ENE 1. — — minim. 7. 29,6. S 2.	}	media $30.0\frac{12}{30}$.
Dies frigidissim. 29. 76. NE 1. — tepid. 11. 56. S b E 2.	}	media $64\frac{1}{3}$.

Tussis inter omnes fere vehemens et laboriosa; saevissimi asthmatis paroxysmi. Dolores dentium, rancedo fauciumque asperitas plures molestant. Pleuritis vel peripneumonia corripit multos, ophthalmia aliquos. Tussis convulsiva inter pueros epidemica, ad quam profligandam magis fuit necessaria sanguinis missio, quam memini unquam, etiam in puerulis tenerrimis, quorum sanguis haud raro non levi obductus erat glutine. Porro non ita feliciter successit corticis Peruviani decoct., quod sane perpetuum est, ubi sanguis est densus admodum ac tenax atque in-

flammationibus aptus, unde pessime pleuriticis et peripneumoniacis exhibetur.

Februario.

Nova luna 2. Plena luna 16.

Varia fuit tempestas variusque ventus hoc mense, frequens autem ab oriente barometrum tenuit ad altum satis gradum. Malacia subinde per initia. Per totum atmosphaera densa ac saepe frigida, haud multum tamen gelu.

Pluvia $\frac{1}{7}$. $\frac{1}{8}$. 9. 11. 17. $\frac{1}{19}$. $\frac{1}{20}$. 21—23. $\frac{1}{24}$. 26. 28.
Dig. Dec.

29. Grando 9. Nb W 1^x — 24. NW 3. = 1.722.

Circius vehemens 24. p. m. — vehementissimus 28. noctu — 29. a. m.

Maximus et lucidus halo circa lunam 18.

♀ altitud. maxim. 13. 30,3. ESE 2. } media 29.8.
— — minim. 29. 29,2. NWbW 4. }
Dies frigid. 6. 67. E 2. } media $56\frac{1}{2}$.
— tepid. 23. 49. WSW 2^x . }

Variolae aliquae; rubra miliaris eruptio cum febricula passim et febres rheumaticae. Tussis violenta inter omnes fere; pluribus catarrhalis est prorsus, multis tamen asthmatica: hinc peripneumonia frequenter oritur, haud raro sputum sanguinis, quod quidem aliquos in tabem pulmonariam praecipitat. Tussis convulsiva etiam adultos quosdam corripit, qui solummodo repetita sanguinis missione levantur et vomitu leni.

Martio.

Nova luna 3. Plena luna 17.

Incipiente Martio perplurima grando, cauro saepe perflante. A 12. ad 23. ventus orientem inter et septentrionem constitit, inde libis; ad ipsum finem aquilo. Aër fuit siccus plerumque et frigidus.

Pluvia $\frac{'''}{1}$. $\frac{'}{2}$. $\frac{'}{3}$. 4. $\frac{''}{5}$. 6. $\frac{'}{7}$. $\frac{''}{9}$. 11. 23. 25. $\frac{'}{26}$. $\frac{''}{27}$.
 28. 30. Grando 2. 3. 6. 7. 8. $\frac{'}{10}$. Nix 8. $\frac{'}{31}$. = 2.632. Dig. Dec.
 Procella 2. NWbW 4^x — 5. SWbW 4 — 11. NWbN 4_x. Lumen boreale fulgidum valde 22. h. 9. p. m. ENE 2_x.
 ☿ altitud. maxim. 15. 30,1. ENE 2. } media 29,5 $\frac{2}{3}$.
 — — minim. 5. 29,2. }
 Dies frigid. 14. 62. NNE 2. } media 55 $\frac{26}{30}$.
 — tepid. 28. 46. WSW 2. }

Febres aliquae tertianae et semitertianae. Tussis molestissima et pertinax admodum undique, quae ex naribus saepe, saepe de pulmone sanguinem erumpere facit. Accedit interdum peripneumonia: hinc phthisici plures, praesertim qui antea fuerant asthmatici. Pleuritis et rheumatismus passim; sub mensis finem pleuro-peripneumonia frequens valde. Cruor extractus est perquam crassus atque maxime tenaci et flavo obductus glutine.

Aprilis.

Nova luna 1. Plena luna 15.

Ineunte mense nix et grando multa flante aquilone; mox turbidus auster; a 12. ad 16. eurus, inde aquilo rursum; corus sub finem. Aër fuit saepe gelidus valde; maximae pruinae saepissime per medium mensem, imo et interdum gelu.

Pluvia $\frac{'}{1}$. $\frac{''''}{4}$. 6. $\frac{'''}{7}$. 8. $\frac{'}{9}$. $\frac{''}{10}$. $\frac{'''}{12}$. $\frac{''}{15}$. 22. $\frac{''}{28}$. 30.
 Dig. Dec.
 Nix et grando 1. $\frac{'}{2}$. 3. 4. 9. 26. = 3.390.
 Procella 7. p. m. S 4_x. Gelu 14. 15.
 ☿ altitud. maxim. 19. 30,1. NNE 1. } media 29,6 $\frac{3}{9}$.
 — — minim. 5. 29,0. SSW 3_x. }
 Dies frigid. 3. 65. NNE 3. } media 50 $\frac{6}{9}$.
 — tepid. 24. 41. NWbW 1. }

Pleuritides et peripneumoniae valde frequentes; saepe conjunctae saeviunt. Multi asthmate, multi

rheumatismo, multi pleuritide spuria laborant, plurimi tussi gravissima. Morbilli passim; variolae quam plurimae per viciniam nec non in citeriore Cornubia. Haud paucae febres tertianae. Paraphrenitis solito frequentior.

Vix sane observavi unquam cruorem ab aegrotantibus detractum magis densum atque glutinosum, quam hoc tempore, idque saepe post quartam, imo et sextam sanguinis missionem. Hoc profecto notavi praecipue in primario nosocomii nautici chirurgo, qui ineunte mense paraphrenitide fuit peremptus.

Bonus hic et ingeniosus certe vir mane, tertio Aprilis, inhorruit; mox rigore maximo correptus inter visitandum aegrotos se recepit, protinus saevissimo dolore dorsi ac imi pectoris dextri percitus succubuit, febricitavit vehementer. Missus est extemplo sanguis ad unc. xvj.; me dein arcessiri voluit. Fotum emollientem et laxans enema praecipio, nitrrique plurimum et spermatis ceti, potum diluentem, porro et subtepidum, liberalem; furente tamen usque dolore sub noctem alteram sanguinis missionem ad unc. xvj., fotumque iterum, et enema e lacte dulci cum sale marino plurimo, quo bis, terve dejecit alvus; mox diacodii unc. sem. sumsit ac tinct. Thebaic. gutt. xxiv. Tota nocte ejulavit, difficillime spiravit, tussicula arida vexatus nil exspuit. Bene mane adeo, die quarto, unc. xiv. sanguinis detractae sunt, fomenta etiam et cataplasmata demulcentia admota, pauloque post injectum est emolliens enema, quo rejecto epotus est haustus anodynus. Pacata hinc omnia per horas aliquot: accessit vesperi somnus. Infidae autem hae induciae. Nox maximis in molestiis acta; febris vehemens, spiritus brevis, interruptus, difficillimus, dolor acerrimus, sitis ingens, lingua arida. Ergo 5. Aprilis h. 9. a. m. repetitur venae sectio ad unc. xij. saltem, mannae porro drachm. x. cum sale mirabil. Glauber. unc. sem. ex jusculeo avenaceo assumtae sunt. Ter hinc quaterve respondit venter, saevissimus tamen usque urget dolor, pulsusque celerrime vibrat, exilis quidem, sed durus admodum. Bis noctu repetita sunt anodyna, unde sopor aliquis, at perturbatus valde. Cum parum haec omnia proficere viderim, camphoram cum nitro etc. exhibui, haustusque salinos ex sal. C. C., succo limonum etc.,

ut nimirum per sudores forsitan morbum elicerem; femoribus porro atque dorso vesicatoria applicari jussi. Sudavit paululum inaequaliter, mox autem rigor invasit, dolorque dorsi et lateris immanis recrudivit, adeo ut jam non modo exclamaret, sed et fureret plane. Quinta adeo vice, die 6. nempe, post meridiem, sanguis emittitur ad unc. xv. circiter. Ad fomentum dein et clyσμα nec non anodyna confugimus: hinc quies aliqua, sed languor magnus; obrepsit denique somnus. Post sex vel octo horas inallescens horruit, ejulavit, deliravit, se flammis atque ferro excruciatum intus, dextro e latere, exclamavit: durum valde, sed retractum persensi hypochondrium dolens¹⁾: anhelavit quasi ex citissimo cursu, interim maximo nisu, at summo angore, quasi gladio perfossus, suspirium edere anxie desideravit. Dubius omnino quid facerem, ultra sextam sanguinis missionem suadeo ad unc. xij. circiter, fomenta iterum, cataplasmata et anodyna. Supervenit sopor, tremor, tendinum subsultus, singultus: atqui se relevatum praedicat; quievit utique plurimum, sed aliena murmurans et incondita. Frigidulus occupat sudor frontem, dum genae intenso rubore flagrant, nigrescunt ungues, frigescunt manus; facilius vero movet, imo et se sponte in lecto erigit, melius se multo autumans, si modo gravitas spiritus immensa et aliquantus usque lateris dolor ac pondus abessent. At ego hominem plane moribundum video, septo transverso nempe sphacelato: tamen sopores inter, singultus et deliria atterit noctem. Die 7. mensis, paulo ante meridiem, obiit vir, si quis alius, vita dignus longiore. Mox post mortem lividum quasi a contusione apparuit totum latus dextrum os ilium adusque. Hic casus fuit fere paraphreniticus²⁾, cujus perpaucae exstant apud scriptores medicos historiae: credo equidem, longe saepius occurrit, quam vulgo putatur.

Ab hoc aegroto intra quatrimum detractae sunt sanguinis unciae fere centum, cujus singula portio erat quam maxime viscida, etiam ultima, licet sero permulto, tenuissimo, limido innatabat crassamen-

1) Si septum transversum percussum est, praecordia sursum contrahuntur. Cels. lib. V. cap. 26.

2) Lib. de febr., cap. de pleuritide.

tum, parvula velut insula globosa, pene tamen prorsus submersa, quod firmissimo quasi corio erat obductum, vix utique scalpello penetrandum ¹⁾).

Majo.

Nova luna. 1. Plena luna 15. Nova luna 30.

Ventus orientalis hoc mense praevaluit; a 19. ad 24. zephyrus. Aër fuit siccissimus, sub finem valde calidus, blandissima plerumque tempestas.

Pluvia $\frac{''}{3}$. 8. $\frac{'}{10}$. 11. 12. $\frac{''}{13}$. 18. 21. $\frac{'}{22}$. Grando 13.
Dig. Dec.
= 1.236.

Fulgur et tonitru 3. nocte.

‡ altitud. maxim. 15. 30,1. ENE 1. } media $29.6\frac{26}{28}$.
— — minim. 22. 29,2. SW 3. }
Dies frigid. 14. 47. ENE 2. } media $36\frac{6}{28}$.
— fervid. 30. 20. ENE 1. }

Febres intermittentes epidemicae; pleuritis et peripneumonia frequens, morbilli passim. Variolae plurimae, quarum haud paucae mali admodum moris, forsitan a profusis sudoribus, quibus adulti, praecipue ineunte morbo, saepe corripuntur. Sed et puerulis non multo minus sunt exitiales, qui nimirum confluentibus, nigris, cruentis non raro obruuntur.

Junio.

Plena luna 13. Nova luna 29.

Sicca duravit et calida tempestas ad diem mensis 20. Eurus interea spiravit frequenter, postea vero ventus ab oris australibus multam invexit pluviam, aëremque fecit multo frigidior.

Pluvia 4. 5. 8. 10. $\frac{''}{20}$. $\frac{'}{21}$. $\frac{''}{22}$. $\frac{''}{23}$. $\frac{''}{24}$. 25. 27. $\frac{''''}{28}$.
Dig. Dec.
29. 30. = 2.786.

Fulgur et tonitru 5. vesperi — 22. hora 9. p. m. —
23. p. m. Nebula valde foetida 26. p. m. malacia.

1) Lib. de febrib., cap. de pleuritide.

☿ altitud. maxim. 14. 29,8. EbN 1. }
 — — minim. 28. 29,0. SSE 2. } media $29.5\frac{5}{29}$.
 Dies frigid. 24. 36. SbW 2. }
 — fervid. 17. 16. NNW 1. } media $27\frac{25}{29}$.

Febres intermittentes sparsim, tertianae ac haemirritaeae potissimum; pleuritides, peripneumoniae et anginae aliquae. Variolae epidemicae, interdum valde malignae, utpote petechiis et haemorrhagia aliquando stipatae.

Julio.

Plena luna 13. Nova luna 28.

Per initia mensis pluvia frequens, parca post. Aër plerumque crassus, ventusque varius; malacia interdum; a 16. ad 22. spirabat eurus.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. 4. 6. $\frac{1}{8}$. 9. $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{22}$. 24. 30. = 1.324. Dig. Dec.

Levis procella 3. p. m. SWbW 4_x.

☿ altitud. maxim. 7. 30,0. NNW 1. }
 — — minim. 3. 29,2. } media $29.6\frac{20}{29}$.
 Dies frigid. 4. 36. WNW 1. }
 — calid. 20. 22. E 1^x. } media $29\frac{4}{29}$.

Variolae epidemicae; sane sunt haud parum funestae, saepe parvae, atrae, sessiles cum foveola in pustularum medio livida aut nigra. Interdum crudo diffluunt ichore, qui subjectam carnem erodit, imo et nonnunquam ipsa gangraena afficit. Linguae faucesque sub morbi declinationem sunt valde squalidae ac frequenter scabrae admodum et atrae; accedit porro saepissime diarrhoea profusa; aliquando tragoedia clauditur more peripneumonico, largissime tamen plerumque exspuunt aegri, praesertim per initia. Si quid in his variolis malignis possit medicina, id utique faciunt alexipharmaca subaustera cum acido plurimo¹⁾. Tinctura utor saepissime corticis Peruviani alexipharmaca cum multo elixire aut spiritu vitrioli, saepe vino rubro gallico his acidis adjectis, praesertim sub febris decessu. Interea potionem liberalem,

1) Lib. de febrilib., cap. de variolis.

acidulam, demulcentem suadeo atque victum idoneum. Proficiunt haec interdum maxime, sed ut plurimum atras variolas atra mors sequitur.

Ubi ingruente morbo variolae luridae, lividae aut parum acuminatae visuntur, febrisque adest lentior, generosa quaedam cardiaca exhibenda sunt; epispastica porro applicari debent, quidquid contra reclamant SYDENHAMUS ejusque sequaces, quos inter, in plurimis, etiam et ego sum. Crocus hic et pulv. contrayerv. c., moschus et theriaca Androm., imo et dulce vinum locum habent. Miram sane vim habet moschus per cutim expellendi, nec tamen interea calefacit nimium. Si crudeae sunt pustulae, si prorsus aquosae, myrrham adjicio, cui inest coctioni fovendae plurimum. Atqui quando turget sanguis, furit febris, ardent omnia, porrigere talia, bacchantis est medici, non prudentis, qui diis manibus devovet aegrotos. Utinam non talia vidissem! Adeo nihil in hoc morbo perpetuum est, nedum utique in ullo.

Augusto.

Plena luna 12. Nova luna 26.

Incipiente Augusto benigna satis fuit tempestas, ab 11. autem ad finem usque pluviosa plerumque et frigida, vento mutante subinde. Initio mensis ros perplurimus.

Pluvia 1. 3. 11—14. $\frac{1}{15}$. 16. $\frac{1}{17}$. 19. 22. 23. 25.

Dig. Dec.

26. 27. 29. $\frac{1}{31}$. = 2.074.

Procella 17. nocte SW 4—28. WSW 4_x—31. primo mane SW 4.

Fulgur et tonitru 13. vesperi.

̄ altitud. maxim. 4. 30,0. NW b W 1. } media 29.6 $\frac{6}{29}$.
— — minim. 18. 29,1. SW 3_x.

Dies frigid. 30. 41. NW 2. } media 31 $\frac{28}{29}$.
— calid. 5. 25. NW b W 1.

Plurimae variolae; febres intermittentes passim; tusses frequentes; sub finem mensis anginae aliquae. Nisi a variolis, paucissima funera.

Septembri.

Plena luna 10. Nova luna 25.

Et frigidus fuit et valde humidus hic mensis. Libs saepe perfremuit, a 17. ad 24. vulturnus furens; hinc humilis baroscopii statio, ad maris aestus tumidi ac inordinati admodum. 26. vehemens procella, mane ESE 4_x, meridie SSE 4, vesperi SSW 4_x, vastissimos concitavit fluctus atque maris aestum immensum, qui longe lateque inundavit littora, multo sane magis quam fuit visum antehac unquam ¹⁾).

Pluvia 1. $\frac{1}{3}$. 4. 5. $\frac{1}{6}$. $\frac{1}{7}$. $\frac{1}{9}$. $\frac{1}{10}$. 11. $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{13}$. 15. $\frac{1}{17}$.

Dig. Dec.

18. $\frac{1}{20}$. $\frac{1}{21}$. $\frac{1}{24}$. $\frac{1}{26}$. $\frac{1}{27}$. 30. = 4.470.

Halo amplissimus circa lunam 8. h. p. m.

☿ altitud. maxim. 2. 29,9. WNW 1. } media 29,3 $\frac{4}{9}$.
— — minim. 26. 28,9.

Dies frigid. 30. 48. NW 1. } media 39 $\frac{12}{29}$.
— tepid. 9. 34. SSW 3.

Variolae multae, jam vero paulo mitiores; morbilli passim. Perpauci certe hic morbi, colica tamen, rheumatismus ac tussis quosdam vexant, alvi fluxus plurimos.

Octobri.

Plena luna 9. Nova luna 23.

Nimbosa tempestas hoc mense et valde squalida; pluvia fere perpetua; immensa undique diluvia. Infremuit libs saepissime; intervenit autem caurus frequenter, haud raro vulturnus, 12. ac 13. boreas frigidus.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{5}$. $\frac{1}{6}$. $\frac{1}{8}$. 10. 11. $\frac{1}{14}$. 15. $\frac{1}{19}$. $\frac{1}{20}$.

Dig. Dec.

$\frac{1}{21}$. $\frac{1}{22}$. $\frac{1}{23}$. 24. $\frac{1}{25}$. $\frac{1}{28}$. 30. 31. = 5.608.

Procella levis 2. SW 4_x — vehemens admodum 3. nocte WSW 4_x — 4. a. m. WbN 4 — 8. vesperi SW 4_x — 9. SW 4 — 22. primo mane WSW 4_x.

1) Vid. pag. 35.

Fulgur et tonitru 3. nocte. Perpetua fulgura et tonitrua nocte 22. SW 4. Maximus maris aestus 9.

♀ altitud. maxim. 13. 30,2. NE 1. } media 29.4 $\frac{2}{3}$.
 — — minim. 4. 28,6. }

Dies frigid. 13. 60. Gelu. } media 48.
 — tepid. 19. 42. SW b W 3. }

Variolae passim. Tormina et alvi fluxus perplurimos exercent: oriuntur haec credo majore ex parte a pomaceo novello, poma namque ob nimium madorem citissime putrescunt; hinc forte magis ad diarrhoeam disponunt, quam si firmiora fuerant et generosiore succo praedita. Tusses saevae et creberrimae; hinc aliquando peripneumonia aut pleuritis: peripneumoniae nothae quoque haud sunt rarae. Febres putridae nonnullae. In genere tamen multo pauciores sunt morbi acuti, quam quis crederet, habita scilicet ratione tempestatis infastiae. Frequentes forsitan procellae dirimunt pravas ac morbosas atmosphaerae congestiones, vehemens veluti motus oceanī aquarum putrescentiae obstat.

Novembri.

Plena luna 9. Nova luna 23.

Per initia Novembris pluvia tempestas et interdum nimborum. Corus saepe, haud raro africanus: a 10. ad 21. aquilo, subinde malacia, libis dein furens ad 25., boreas post et apricitas pulchra.

Pluvia 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 13. 16. 22.

23. 24. 25. Nix et grando 9. 17. Pluvia nivosa 20.

Dig. Dec.

nocte. = 3.740.

Procella 2. meridie SW 4_x — 6. nocte SW 4_x — 22. nocte Sb W 4. Circius vehemens 17. Acre gelu a 17. ad 21.

♀ altitud. maxim. 29. 30,5. ENE 1. } media 29.7 $\frac{6}{8}$.
 — — minim. 23. 28,7. Sb W 3_x. }

Dies frigid. 20. 69. N b E 1. } media 56 $\frac{11}{8}$.
 — tepid. 7. 44. SW 1_x. }

Pleuriticae et peripneumonicae febres, intermittentes porro ac variolae passim; rheumatismi plurimi. Tusses, dentium dolores, faucium auriumque, cum tumore glandularum, valde frequentes. Colica quam plurimos infestat, partim a pomaceo novello, partim etiam ab abundante et acriore bile; tormina saepe sunt admodum saeva magno cum ardore urinae.

Decembri.

Plena luna 8. Nova luna 22.

Altam tenuit stationem barometer hoc mense, aër autem fuit plerumque crassus valde, saepe perfrigidus, sub finem multo lenior. Ineunte Decembri aquilo persaepe flabat, exeunte corus atque libis, vento interdum omnino silente.

Pluvia $\frac{8}{8}$ $\frac{9}{9}$ $\frac{10}{10}$ 11. 17. $\frac{20}{20}$ 21. $\frac{22}{22}$ 23. 25. 28.

Dig. Dec.

Grando 12. Nix 13. = 1.394.

Procella 11. p. m. ad mediam noctem durans NWbN 4.

AB. 14. h. 9. p. m. NEbN 1—24. vesperi NW 2_x.

☿ altitud. maxim. 14. 30,6. NE 1. } media 30.0 $\frac{2}{3}$.
— — minim. 11. 29,3.

Dies frigid. 14. 70. Valde rigidum gelu. } media 57 $\frac{25}{30}$.
— tepid. 23. 50. SWbS 3.

Morbi colici plurimi, ab acrimonia bilis aliqui, plures longe tamen a pomaceo impuro nec bene defaecato. In his alvus est plerumque cita; saepe accedit dysenteria mucosa, saepe biliosa, aliquando cruenta.

Tusses innumerae cum tumore faucium, maxillarum, parotidum. Peripneumonia passim. Febris catarrhalis valde frequens; solvitur saepe multa effluente crassa ac ardente urina.

Gallos inter et Hispanos captivos saevit admodum febris quaedam catarrhalis maligna jugulatque

perplurimos. Accedunt saepe petechiae, haud raro parotides, saepe pustulae urentes aquosae. Dolet initio maxime caput, dorsum ac regio praecordiorum; protinus supervenit phrenitis, anhelosa respiratio, tremor, subsultus, brevi mors.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1744. = 31.444.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1745.

Januario.

Plena luna 7. Nova luna 21.

Incipiente anno altum fuit baroscopium: saepe boreas, saepe perflavit frigidus admodum vulturnus; hinc gelu acre frequenter. Post 20. mensis diem nunc libis, nunc caurus. Aër erat plerumque maxime humidus, praesertim gelu liquante atque nive.

Pluvia 3. 4. $\frac{10}{11}$. $\frac{12}{13}$. 20. $\frac{21}{22}$. 23. $\frac{25}{27}$.

$\frac{28}{29}$. 30. Nix $\frac{9}{17}$. Grando 27. 31. = 2.910. Dig. Dec.

Gravis procella cum nive perpetua 9. SE 4.

φ altitud. maxim. 1. 30,4. N 2. } media $29.6\frac{23}{30}$.
 — — minim. 26. 28,7. SW 3.
 Dies frigid. 9. 69. SE 4. } media $61\frac{2}{3}$.
 — calid. 25. 54. SW 3.

Morbi colici adhuc passim; rheumatismi, pleuritides ac peripneumoniae, et verae et nothae, sparsim. Plurimi faucium, maxillarum, parotidum, imo et capitis saepe tumore laborant, accedente tussi plerumque et coryza. Ophthalmiae frequentes.

Febris catarrhalis maligna jam grassatur maxime, et per plurimos captivorum mittit ad inferos; etiam

nunc haud raro nostrates, qui cum his multum versantur. Plures saepe diutissime trahit, saepius autem magis est acuta, et more peripneumoniae aut anginae suffocantis jugulat. Accedunt saepe petechiae, saepe dysenteria cruenta, haec tamen nec certo ordine, nec tempore. Horum multi gangraena pedum corripiuntur a frigore forsitan et sordibus.

Februario.

Plena luna 5. Nova luna 20.

Frigidus admodum fuit hic mensis. Boreas persaepe flavit, interdum vulturnus, libis rarissime. Aër siccus semper et tenuis; gelu subinde asperrimum. Praealta erat medio Februario barometri statio.

Pluvia $\frac{1}{5}$. 9. $\frac{1}{14}$. 19. 22. Grando 2. 6. 23. Nix
Dig. Dec.
26. 28. = 0.838.

Nix plurima 26., etsi ventus erat WSW 3., therm. 70.

Magna AB. 9. h. 10. noctis NNE 1—levis h. 7. p. m. ENE 2^x.

♀ altitud. maxim. 18. 30,6. ENE 2^x. } media 29.8 $\frac{23}{28}$.
— — minima 5. 29,2. SE 1^x. }
Dies frigid. 25. 75. NEbN 1^x. } media 65 $\frac{13}{28}$.
— tepid. 15. 58. ESE 2. }

Asthma saevissimum plures premit. Tusses, pleuritides et peripneumoniae valde sunt frequentes, imo et saepe graves admodum, quippe difficulter et parce exspuitur. Sanguis extractus est perquam tenax et crassissimo glutine obductus, serum autem viride aut subflavum, at perliquidum. Hoc quoque in rheumatismo notatur, qui jam haud paucos graviter et diu torquet.

Inter captivos saevit usque febris maligna catarrhalis immensamque stragem edit. Ministrantes aniculas, imo et quosdam chirurgos nunc invadit, etiam et occidit. Saepe in summo febris incremento, saepe sub finem, erumpunt pustulae aquosae, urentes, crebro papulae livescentes, interdum luridae, aut sub-

atrae maculae, aphthae frequenter. Nihil horum autem multum juvare videtur, longe magis enim est ex re aegrotantium sputum abundans, modo non sit lividum, saniosum, foetidum, quod frequenter nimis evenit, blandusque et aequaliter diffusus sudor, profusum vero extimesco semper, qui saepe oleosus, mox frigidus, tandem fit letalis, idque certo certius obrepente horrore. Nil in tali casu magis est ex usu, quam vinum rubrum cum aromaticis coctum, praecipue si urget diarrhoea, sive mucosa, sive cruenta, quod frequenter accidit.

Martio.

Plena luna 6. Nova luna 22.

Per initia Martii pluviosa fuit valde et squalida tempestas, aër inde crassus admodum et humidus: spiravit saepissime libanotus, corus crebro, vulturnus interdum.

Pluvia $\frac{''' }{4}$. $\frac{' }{5}$. $\frac{' }{6}$. $\frac{' }{7}$. $\frac{''' }{8}$. $\frac{''' }{9}$. 10. $\frac{''' }{11}$. $\frac{'' }{13}$. 15—17. $\frac{'' }{24}$.

25. 27. $\frac{' }{28}$. $\frac{' }{29}$. Grando et nix $\frac{' }{1}$. 2. 3. = 4.694. Dig. Dec.

Procella primo mane 1. WSW 4—9. nocte SWbS 4_x—29. nocte NW. Permagna nebulae a 24. ad 27.

‡ altitud. maxim. 25. 30,0. NW 1. } media 29.5 $\frac{2}{3}$.
— — minim. 10. 29,1. W 3. }

Dies frigid. 2. 64. SWbW 2. Nix. } media 51 $\frac{4}{30}$.
— tepid. 21. 42. N 1. }

Tusses valde frequentes; tumores colli, maxillarum, capitis undique; plurimae febriculae catarrhales; maligna saevit adhuc maxime inter captivos, nec non inter nautas nostros. Pleuritides ac peripneumoniae haud paucae, et verae et spuriae.

Aprili.

Plena luna 5. Nova luna 20.

Pluvius quoque erat hic mensis et algidus corus initio spirabat. A 14. ad 28. boreas fere perpetuus,

pluvia tamen decidente frequenter, ea vero valde frigida.

Pluvia 1. 3. 4. $\frac{5}{1}$. 6. $\frac{8}{1}$. 9. $\frac{10}{1}$. $\frac{11}{1}$. 12. 13. 17. $\frac{20}{1}$.
Dig. Dec.
 $\frac{21}{1}$. $\frac{22}{1}$. $\frac{23}{1}$. 25. $\frac{26}{1}$. $\frac{28}{1}$. $\frac{29}{1}$. Grando gravis 7. 11. = 3.912.

Circius vehemens tota nocte 3. Praelargus halo circa lunam 2. h. 10. noctis. Foetidissima nebula per totam diem 13. S 1_x. Glacies ubique 27. mane ENE 2.

☿ altitud. maxim. 16. 30,1. ENE 2_x. } media 29.5.
— — minim. 21. 28.8. N 2_x. }
Dies frigid. 27. 55. }
— tepid. 14. 40. E 1. } media 48 $\frac{10}{30}$.

Rheumatismus passim; ischias solito frequentior, eaque certe acerbissima. Pleuritides et peripneumoniae, tam verae quam nothae, haud paucos corripiunt; tusses, tumores faucium atque dentium dolores cum gutturis asperitate plurimos. Quaedam febres intermittentes; inter juniores morbillosae et scarlatinae aliquae.

Catarrhalis febris usque grassatur, diu interdum trahit aegrotos, cito saepius cursum absolvit: sub finem plerumque exspuunt largissime lentam salsamque pituitam, crebro sine ulla tussi, cum importuna saepe tussicula, id porro multo cum levamine. Urina est tenuis ut plurimum, raro valde rubra, lingua subalbida, vix unquam nigra aut scabra, leve tamen delirium seu desipientia fere semper adest morbi statu. Plures etiamnum jugulat catarrhalis maligna.

Majo.

Plena luna 4. Nova luna 20.

Blanda satis tempestas ineunte mense, euro afflante, post diem autem 10. uda frigidaque, libs fere perpetuus.

Pluvia 2. 11 — 15. $\frac{16}{1}$. 17. $\frac{18}{1}$. $\frac{19}{1}$. 20 — 31. Grando
Dig. Dec.
16 — 19. a. m. = 1.732.

Procella 16. primo mane SW 4_x. Fulgur et tonitru 19. a. m.

§ altitud. maxim. 5. 30,0. ENE 2. } media 29.4 $\frac{26}{31}$.
 — — minim. 16. 28,9.

Dies frigid. 20. 48. WbN 2^x. } media 40 $\frac{8}{31}$.
 — tepid. 6. 33. E 2.

Morbilli ac febres scarlatinae hic et per viciniam epidemicae. Gravis saepissime accedit tussis et affectio peripneumonica, quæis nil magis occurrit, quam opportuna sanguinis missio.

Multae febres catarrhales adhuc, quaedam pravae admodum et diu durantes. Urina plerumque cruda est valde, subinde quasi lactea, nihil prorsus deponens per totum morbum; lingua est humida ut plurimum, at squalida et sublutea, atque exspuunt affatim, idque fausto semper omine. Contra ubi lingua fit nigra et arida, parceque prodeunt sputamina, raro evadunt; mox enim anhelii, delirantes, tremantes, palpitantes facti fato tandem succumbunt, nisi obstant vesicatoria ac sudor liberalis, qui sane, nescio unde, jam haud ita facilis erumpit: alvus etiam fusa largiter aegrotantibus frequenter succurrit maxime. Capitis gravitas et vertigo per initia febris fere semper adsunt, leve delirium vero et surditas procedente morbo; toto decursu screatus maximus, etsi tussis interdum abest omnino. Usque adeo per salivæ ductus molitur natura crisin.

Variolae, febres miliares et pustulosae passim; scabies frequens, ophthalmiae, nec non anginae aliquae.

Haud infrequens est peripneumonia quaedam notha, quae diutissime saepe perdurat, demumque instar febris lentae nervosae opprimit aegrotos, etsi initio haud parum exarserat. Horum sanguis extractus tenuis ut plurimum et floridus spectatur, quod mala inter signa semper est, nec largam hujus effusionem patiuntur tales sine summo vitae discrimine, quamvis valde difficilis videatur spiritus ac magna pectoris oppressio. Mirum est utique, quantum detracto cruore mox debilitantur¹⁾. Saeviit haec praecipue per australes provinciae oras; nec fuit alia for-

1) Vide libr. de febr., cap. de peripneumon. notha.

san, quam catarrhalis epidemica in pulmones maxime conversa. Camphora, crocus, lap. contrayerv., gum. ammoniac., oxymel scillitic. cum sero sinapino tenuissimo aptissima fuere remedia; vesicatoria porro perquam utilia. Pustulis sub finem erumpentibus ac sudore, raro pereunt.

Junio.

Plena luna 3. Nova luna 18.

Fuit et hic mensis frigidus admodum et pluvius, africo saepissime perflante, coro saepe; interfuit autem vulturnus a 21. ad 24. Aër fuit maxime crassus ac humidus, tristisque tempestas; hiemalem potius, quam aestivam putares, adeo omnia sunt uda et squalida: raro vides papilionem, imo vix muscam; torpent omnia.

Pluvia 1. $\frac{1}{5}$. $\frac{1}{6}$. $\frac{1}{7}$. 8. 9 — 13. $\frac{1}{14}$. $\frac{1}{15}$. 19. $\frac{1}{22}$. 23.

Dig. Dec.

$\frac{1}{24}$. $\frac{1}{25}$. 27. 28. = 2.760.

Tonitru et fulgura gravissima 22. nocte inter horam 10. et 12.: longe lateque perfremuit haec procella.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 18. 29,8. W N W 1. } media 29.5 $\frac{5}{30}$.
 — — minim. 25. 29,2. S W 3_x. }

Dies frigid. 12. 48. W N W 2. } media 37 $\frac{11}{30}$.
 — tepid. 22. 24. S E 2_x. }

Crebri adhuc valde sunt morbilli, quibus saepe etiam adulti corripuntur. Rheumatismus, tumor faucium, angina, tussis frequens: febres intermittentes passim.

Febris putrida maligna jam grassatur multum, saepe cum pustulis rubellis, saepe cum petechiis. Enormes interdum haemorrhagiae ex ore, naribus, utero accedunt, praecipue ubi maculae praelargae sunt ac lividae, aut nigrae, aut violaceae¹⁾. Levis adest horror initio, mox dolor capitis et gravedo cum vertigine, in plurimis nausea et vomitio; protinus in omnibus magna praecordiorum oppressio et anxietas

1) Libr. de febr., cap. de putrid. malign. petech.

permolesta, adeo ut perpetuae urgeant vigiliae, unde certo certius obrepit delirium, tandemque aliquando veternus. Urina plerumque est maxime cruda ac tenuis, raro aliquid deponens, sub morbi finem vero interdum livida quaedam aut furfurosa quasi, nonnunquam etiam nigra prorsus. Lingua, dentes, faucesque nigrae, aridae, squalidae sunt; ex ore foedus admodum exspirat halitus. Pluribus accedit diarrhoea mucosa, aut subnigra, cum strigmentis interdum sanguinolentis. Multi diu conflictant morbo, haud pauci intra dies octo succumbunt; nec desunt plures, qui prorsus evadunt.

Maxime saeviit hic morbus inter captivos, nautas atque nostros: multos etiam jam per viciniam attingit. An ex contagione, an ab ipsa atmosphaerae constitutione, haud certe scio; parum namque contagiosus videtur, nisi in ipsis nosocomiis: magna utique est undique virium ac animi dejectio apud omnes, etiamque sanos.

Julio.

Plena luna 2. Nova luna 18.

Jam tandem aestas affulget. Pluviae parum, nisi ipso initio et sub finem mensis; afflavit plerumque ventus septentrionalis, australis rarissime. Sol fuit fervidus saepe, multo hinc tenuis facta est atmosphaera et siccior longe. Maximae subinde rorationes; interdum nebulae, lenissime spirante vento.

Pluvia $\frac{''}{1}$. 2. 3. 18. 19. $\frac{'}{27}$. $\frac{'''}{28}$. = 1.208. Dig. Dec.

altitud. maxim.	30.	30,0.	Nb W 2.	} media 29.7 $\frac{6}{30}$.
— — minim.	1.	29,2.	SWbS 2.	
dies frigid.	30.	36.		
— tepid.	13.	22.	N 1.	} media 28 $\frac{12}{30}$.

Febres quaedam intermittentes, quaedam peripneumoniae, ophthalmiae plurimae. Morbilli epidemici, iique saepe funesti; tussis vehemens ac hectica febris plerumque accedunt, durantque diu. Saepe tvi fluxus colliquans evanescentibus morbillis, haud raro ophthalmia, angina et ulcera faucium succedunt, aliquando parotis cum erysipelate capitis. Plus se-

mel hoc mense notavi faucium et oris gangraenam, maxillae porro et vomeris ossis cariem, unde mortem miserrimam, post morbillos scilicet.

Febris putrida maligna, quae dudum saeviit, dominatur usque, maxime inter nautas atque captivos, saepe cum maculis parvis, obscuris vel subatris, cum luridis interdum papulis per totum corporis habitum; saepe pustulae largae, erodentes erumpunt. Jam insuper magis urget vomitus, quam antehac, quem diarrhoea gravis mox excipit: porro haud raro multo magis diffluunt sudoribus; adeo tamen parum haec juvare videntur, ut potius vires pessudent plurimum. Atqui si fluxus alvi cito nimis sistitur, delirium obrepit certissime, aut sopor profundus, cum duro abdominis tumore ac singultu, quo non aliud magis pestiferum symptoma. Omnes fere morbi statu plus minusve delirant, ac surdescunt semper. Quidquid fuit emissum sanguinis, vel rutilantem et speciosam habuit faciem, aut lividam, aut atram, et muco viridi vel livescente obductum, semperque solutum nimis¹⁾. Proxime mihi accedere videtur haec febris ad naturam istius malignae, quam anno 1740. descripsi, adeoque medicina utor eadem fere Deo dante satis feliciter.

Augusto.

Plena luna 1.; nova 16. Plena luna 30.

A 3. die mensis ad 17. pluvia multa et triste coelum; flavit initio vulturnus, postea libs; hinc vero ad finem usque apricitas pulchra, longe grata messoribus. Maximae nunc rorationes; jamque tandem laete garriant cicadae innumerae, porro muscae, modo quasi reviviscentes, volitant ubique valdeque sunt molestae.

Pluvia $\frac{'''}{4}$. 5. $\frac{''}{6}$. 8. $\frac{'''}{9}$. $\frac{''}{10}$. $\frac{'}{11}$. $\frac{'}{12}$. $\frac{'}{13}$. 14. $\frac{'''}{15}$. $\frac{'}{16}$.

Dig. Dec.

20. 21. 23. = 3.516.

Multa fulgura et procella 8. nocte SSW 4_x — 9. mane procella SWbW 4 — 15. nocte SSW 4_x. Nebulae magnae 24. 27. 28.

1) Vid. Libr. de febr. l. c.

☿ altitud. maxim. 28. 30,0. NNW 1. }
 — — minim. 9. 29,0. SWbW 4. } media $29.5\frac{6}{31}$.
 Dies frigid. 17. 40. WbS 3. }
 — calid. 3. 25. ESE 3. } media $32\frac{23}{31}$.

Morbilli frequentes; variolae sparsae, at mitiores; ophthalmiae plurimae; dysenteria passim. Saevit adhuc febris maligna inter nautas atque captivos, rarior tamen multo est alibi, nec ita frequenter petechiis foedata.

Septembri.

Nova luna 14. Plena luna 29.

Ineunte Septembri pluvia frequens, ab 8. autem die ad 28., nisi 16., nulla prorsus; nebulae interim saepissime et rorationes maximae. Sol fervidus medio mense, at maxima pruina 20. Ventus ab oriente spiravit toto fere mense, a 20. ad 28. velox admodum.

Pluvia $\frac{2}{2}$. 3. 4. $\frac{5}{5}$. 7. 8. $\frac{16}{16}$. 28. 29. $\frac{30}{30}$. = Dig. Dec. 1.078.

Fulgur et tonitru mane 2. Procella 22. ESE 4_x.

Maximus halo circa lunam 26. nocte.

☿ altitud. maxim. 11. 30,1. E 1. }
 — — minim. 2. 29,2. SEbE 2. } media $29.6\frac{24}{30}$.
 Dies frigid. 24. 46. E 3. }
 — calid. 15. 26. ESE 1. } media $35\frac{8}{30}$.

Variolae frequentes; diarrhoeae et morbi colici passim; aliquae dysenteriae cruentae. Plures adhuc febre putrida, maligna laborant cum petechiis, delirio, singultu etc. Asthma saevissimum multos opprimit, plurimique tumore faucium, maxillarum, parotidum vexantur. Ophthalmiae multae.

Morbilli epidemici etiam inter adultos, ac plures jugulant, saepe more peripneumonico, saepe lenta hectica tabe. Haud raro dysenteria cruenta accedit, saepius vero enormis mucosa diarrhoea. Nonnunquam accedunt dirissima oris ulcera, atque inde maxillarum caries.

Octobri.

Nova luna 14. Plena luna 29.

Tristis fuit admodum et maxime pluvius hic mensis, vix dies unus et alter apricus, aër valde crassus et humidus. Corus perflavit initio, post libs furens saepissime, auster subinde, non raro sub finem vulturnus.

Pluvia $\frac{''}{1}$. $\frac{''}{2}$. $\frac{'}{3}$. 4. $\frac{'''}{5}$. $\frac{'}{6}$. 8. $\frac{''}{9}$. 10. $\frac{''}{12}$. $\frac{'''}{15}$. 16. $\frac{'}{17}$.
 $\frac{'}{18}$. $\frac{'}{19}$. $\frac{'}{20}$. $\frac{'}{21}$. $\frac{'}{22}$. $\frac{'}{23}$. $\frac{'}{24}$. $\frac{''}{26}$. $\frac{''}{28}$. $\frac{''}{29}$. 30. 31. Grando 3.

Dig. Dec.
 22. = 5.896.

Circius vehemens 1. mane. Procella 5. mane
 S 4—8. SW 4_x. p. m. Iris vivida lunaris 1. h. 7.
 p. m.

♀ altitud. maxim. 14. 30, 2. E 1. } media 29.3 $\frac{25}{9}$.
 — — minim. 5. 28, 7. S 4. }

Dies frigid. 30. 54. SSE 2_x. } media 46 $\frac{11}{9}$.
 — tepid. 11. 38. SSW 2. }

Morbilli adhuc plurimi; variolae epidemicae; morbi colici et rheumatismi passim; ophthalmiae multae. Quidam peripneumonia notha laborant, aliqui apoplexia perculsi sunt. Tusses, coryzae, gravedines ac febriculae catarrhales permultae; febres lentae et nervosae haud rarae.

Novembri.

Nova luna 12. Plena luna 28.

Venit ab oriente ventus ad diem 14., ad septentrionem vergens plerumque, tunc aquilo, mox auster furens pluviam demisit plurimam, paulo tamen post rursum frigidus aquilo; ad ipsum finem libs. Atmosphaera fuit ut plurimum gelida, crassa admodum ac humida.

Pluvia 1. $\frac{'}{2}$. 12. 13. $\frac{''}{14}$. $\frac{'''}{18}$. $\frac{'}{19}$. 20. $\frac{'}{21}$. $\frac{'''}{22}$. 23. 26.
 Dig. Dec.
 $\frac{'}{30}$. Nix 15. 16. = 3.522.

Fulgura multa sine tonitru 1. nocte SE 1^x. Procella 18. Sb W 4 — 19. p. m. SW 4_x. Circius vehemens 19. nocte. Subitus admodum et maximus baroscopii descensus 18., a 29,7 scilicet ad 28,8 intra sex vel octo horas. Gelu rigidum 16. 17. 21. 25. Densissima et valde foetida nebula 23. p. m.

‡ altitud. maxim. 6. 30,3. ENE 1^x. } media 29.7 $\frac{2}{3}$.
 — — minim. 19. 28,7. NW 1. }

Dies frigid. 16. 71. Nb W 1. } media 57 $\frac{16}{31}$.
 — tepid. 1. 46. SE 1^x. }

Variolae undique epidemicae, jamque quaedam malae admodum sunt indolis, utcunque per totum autumnum fuerant benignae. Ophthalmiae plurimae, ac epiphorae pertinaces admodum. Pleuritides aliquae et peripneumoniae.

Ineunte mense febris quaedam catarrhalis recurrit, seu potius ingruit; vehemens dolor capitis atque pectoris oppressio urgent; nausea perpetua ac vomitio pituitosa; pulsus valde velox, at mollis, raro tensus; lingua sordida, sublutea, vix unquam arida; urina turbida admodum pallidam, at flavescentem, praelargam per totum morbi decursum deponens subsidentiam. Exspuunt omnes largissime. Sanguis rarissime valde tenax est, interdum vero nonnihil glutinosus. Omnes vertigine et somnolentia nimia laborant. Quosdam diarrhoea lenis liberat, quosdam sudor blandus aequalis, plures liberrima sputamina, maxime secta prius vena et proritata vomitione, ubi nimirum artis est, subsidium adhibere naturae.

Decembri.

Nova luna 12. Plena luna 27.

Incipiente Decembri flavit boreas, consequente frigida et sicca tempestate; ab 11. ad 15. pluvius vulturus, pauloque post turbidus auster; sub finem mensis eurus. Aër fuit crassus valde et medio mense humidus maxime.

Pluvia 1. 11. 12. $\overline{13}$. $\overline{14}$. 15. $\overline{16}$. 17. 19. 20. $\overline{21}$. 22.
 Dig. Dec.
 $\overline{23}$ — $\overline{25}$. 26. $\overline{30}$. = 3.410.

Procella 13. p. m. SEbS 4_x — 19. tota nocte S 4 — 20. mane SW 4 — 23. nocte SW 4 — 24. tota fere die SWbW 4.

♀ altitud. maxim. 2. 30,4. ENE 1^x. }
 — — minim. 14. 29,0. SSE 3^x. } media 29.5²/₃.

Dies frigid. 7. 70. NE 2^x. }
 — tepid. 19. 50. S 4. } media 59²³/₃₀.

Tussis vehemens, asthmatica, frequens; variolae maxime epidemicae longe lateque; quaedam confluentes sunt, parvae, sessiles, nigrae, quaedam tamen valde benignae. Febriculae pustulosae, *the chicken-and swine-pox*, plurimae inter pueros. Pustulas has subrubras et aquosas pro variolis saepe agnoscunt mulierculae, nam et vestigia crebro diu relinquunt, haud raro tamen paulo post tristi eventu vident errorem, dum variolae, eaeque malignae, re vera invadunt.

Jam increbrescunt valde febres peripneumonicae, periculosae quidem et haud raro letales. Aliqui parum aut nil exspuunt, plures biliosa admodum sincera et perliquida, aut spumosa et minime cocta, nonnulli saniem fere subatram: anhelant maxime et summa pectoris gravitate premuntur. Majus mihi videtur impendere periculum peripneumonicis, ubi permagna urget pectoris oppressio et grave quoddam praecordiorum pondus, etsi levis tantum et obtusus adsit dolor, quam si pectore aut latere magis acute torquentur: hic enim sanguinis missio certum plerumque adfert levamen; in priore casu ita saepe non juvat, ut etiam haud parum sit noxia. Jam utique plures occurrunt peripneumoniae, ubi immensa est pectoris gravitas et spirandi difficultas magna et tussis haud levis et multus in pulmone strepitus, quae vix tamen admittunt venae sectionem ¹⁾. Sperares forsan magnum a repetita sanguinis missione auxilium. Accidit e contra debilitas maxima, sputi suppressio, anxietas gravissima, vigiliae perpetuae, mox delirium, tremores, frigidi sudores, tandemque nimis frequenter mors inopinata, saepe etiam inter gemitus et colloquia. Atqui hunc sanguinem inspicere diligenter; nimium semper apparet solutus, quamvis floridus

1) Vid. libr. de febr. l. c. et cap. de peripneum.

plerumque et speciosus et diu seri tenax; adspice altera vice detractum cruorem: crassamentum lividum vides et laxum maxime, plurimo fulvo, turbido, aut subviridi, aut subrubicundo innatans sero; tertia: nigrum fere et saniosum, vix ullo modo cohaerens. Pessimi hoc semper ominis notavi in peripneumonia et plerumque letale ¹⁾).

Sunt autem et nunc multi pleuro-peripneumonia laborantes, praesertim ruricolae, quibus dolor est pectoris aut lateris vehemens, tussis violenta, spiritus ex ore fervens, interruptus, difficillimus, pulsus plenus, durus atque velox, rubicunda ac turgida facies. Postulant haec citam et largam sanguinis missionem, imo et repetitam, unde mox relevantur plurimum. Horum autem sanguis densus admodum et viscosus est, ac, dum frigescit, pellicula obductus albida et coriacea quasi. Porro sanguine misso diluentia subacida, nitrosa, et quae sputo movendo sunt, morbum ut plurimum brevi solvunt.

At prior peripneumoniae species hoc mense hic magis saeviebat, in qua urina plerumque initio erat cruda prorsus, saepe tenuis, subinde autem quasi lactea, sub finem vero parca, turbida, subnigra. Lingua atro veluti muco oblita, vel sicca admodum et prae-rubra, colore corticis granati aemula, saepe tamen glabra valde, livescens et splendida quasi, at aridissima, cum bulla nigra interdum ad linguae apicem. Pestifera haec et funesta sunt, potissimum si saniosa, nigra et valde foetida sputamina ejiciuntur.

Res est hercle non levis momenti, duas has peripneumoniae species probe distinguere, maxime per initia morbi, cum et ingens pectoris oppressio et spirandi difficultas, febris ardor et saevitia tussis utramque comitentur, et aequae postulare videantur sanguinis missionem. Prior attamen et jam frequentior peripneumonia vix quartam sanguinis partem adimi patitur sine summa virium ruina, quam posterior et fert facile, imo et saepissime poscit. Unde igitur petenda distinctio est?

Si pulsus celer valde, exilis et contractus est, aut mollis, inaequalis et vacillans, si anima ducitur laboriose et cum frequente suspirio potius, quam cum

1) Vid. Libr. de febr., l. c. et cap. de peripneum.

anhelatione aestuante, si urget magis pectoris gravitas, quam dolor, si urina cruda est, tenuis et vapida, si profusi, aut inaequales, frigiduli sudores erumpunt, si languor magnus et manus tremulae, cautissime profecto mittendus est sanguis et perparce, si modo liceat omnino secare venam. At si frigefactus cruor nimis apparet solutus et parum firme cohaerens, utcumque floridus sit, protinus siste manum, ni jugulare vis aegrotantem. Si de mittendo sanguine dubitas, an scilicet conveniat nec ne, hoc certe cognoscere signo; nunquam igitur dubio in casu, prima vice, esto laticis vitalis prodigus, qui saepe corrigendus est utique, non profundendus. At si plenus, velox, tensus, aut durus pulsus valide vibrat, ardetque febris, si fervidus exspirat spiritus atque densus, si pectus dolet admodum, rubetque vultus et turgescit, mittendus semper est sanguis pleno et flumine et modo, etiam bis terve repetenda et venae sectio, si urget usque spirandi difficultas atque dolor, maxime si extracto cruori inhaeret crusta subflava et glutinosa valde.

Nunc grassatur plurimum febris quaedam putrida, diu admodum saepe detinens aegrotos multisque certe letalis. Haud raro ad vicesimum diem, imo aliquando ad tricesimum usque protenditur.

Levis rigor initio totum pererrat corpus, subito mox calore incertoque exceptus: sic vicibus alternis. Lassitudo insuper et vagus dolor omnia fatigat membra; nunquam non protinus accedit capitis dolor, saepe acutus admodum in fronte, in temporibus, in sincipite, interdum in imis oculis. Pulsus interea celer, tremulus, inaequalis est, etiam et haud raro intermittens plane ac fortiore digiti pressu interruptus prorsus. Urina vero tenuis est ac mera quasi vappa, aut jumentorum instar turbida¹⁾, sed nihil omnino deponens²⁾. Haud multum inarescit lingua, nec sitiunt valde, sordescunt tamen semper fauces. Vomitus interim biliosus, viridis, aut fuscus urget vehe-

1) *Οὐρα ἀνατεταγμένη, ὅλον ὑποξύλον.* Hippocr. Aph. 70. Sect. IV. In edit. Kühnii Tom. III. pag. 736. Vide Hollerii commentarios in aphorismos Hippocr. Genev. 1620. 8.

2) Ibidem.

menter, saepe haud parum foetidus. *Anxietas* enormis, *jactatio* perpetua, ac *pervigilium* contumax semper accedente morbi statu *delirium* inferunt et *tremores* tendinumque subsultus. Sub finem lingua labiaque tremula fiunt, nigra et aridissima, dentes atrii et sordidissimi. *Singultus*, oculi vitrei, sudores frigidi, ungues lividi pulsusque deficiens instantem denuntiant mortem, licet interdum stupidi sine sensu, motu, aut loquela jacent per dies aliquot integros, priusquam extremam agunt animam, coxis interea natibusque necrosi affectis.

Hoc modo huic feбри succumbunt multi; ac saepius multo magis effera saevit. Premit ipso morbi insultu *anxietas* et *praecordiorum* pondus immane, acerbissimus capitis atque dorsi dolor, vomitio perpetua, viridis, atra, horrenda, singultus continuus; nigrescit lingua dentesque protinus; furit mox phrenitis; toto corpore tremunt, tandemque frequenter caro premuntur, nec evigilant unquam. Sextum inter diem ut plurimum et nonum erumpunt petechiae, saepe lividae, saepe etiam aterrimae, quae interdum repente vanescunt, profuso fluente sudore vel diarrhoea, quibus aegri saepissime laborant. Crebro sanguinem stillant nares, aliquando profundunt, unde *delirium* saepe mitescit, sed inde vires deprimuntur maxime: quod idem de fluxu alvi dicendum est, qui multo saepius accidit. Citius quidem tardiusve semper fere, durante febre, per alvum molita est natura *crisin*, at frequenter nimis morbus tantum morti cessit; haud raro autem successit *victrix* natura. Si *dejectiones* nigrae, perliquidae, aut saniosae sunt et maxime foetidae, utique nihil spero, praecipue si absque voluntate descendunt. Nec multo sane melioris est ominis inflatum atque durum abdomen, perdurante ventris cursu, praesertim si singultus advenit, et perpauca redditur *urina*, quam subatram pene notavi, imo et nonnunquam plane nigram.

Hanc habes hujus febris historiam, lector, quam sive scorbuticam, sive malignam, sive pestilentem dices, nihil moror; est sane valde funesta, atque haud pauca prodit magnae putrescentiae, etiam et contagii signa. Quidquid est, perparcam, si modo ullam, admittit sanguinis detractionem, e majore vena saltem, sine stupenda virium jactura. Vomitus autem

plerumque moveo, seu promoveo potius, quia sponte fere urget semper, alvumque clysmate duco, si sit adstricta. Mitioribus postea utor alexipharmacis, iisque subausteris et acido imbutis, inter quae vix meliora, nedum tutiora probo, quam vinum ipsum rubrum cum aquae ferme dimidio, in quo porro macis et cinnamomi paululum sit incoctum, adjecto malo aurantio Hispalensi tosto, ac deinde contuso et infuso. Jucundus admodum est hic potus et morbo percommodus. Si vis alia, tinct. rosar., decoct. Lusitan. cum aqua cinnam. et spir. lavend. c. paululo, serum et lactis vinosum tenuissimum locum habent, nec sitientibus atque avide desiderantibus nego subinde vinum pomaceum subtepidum. Sales alkalinos volatiles et spiritus, ut dicuntur, respuo prorsus¹⁾, nisi cum salinis utor haustibus. Haec vel similia praecipio ad febris usque statum. Interea vero si vehemens sit insania, cucurbitulas scarificatas humeris cervicibusque applicari jubeo, saepe dein epispastica, maxime si languor opprimit. Blanda porro eccoprotica exhibeo tertiis quartisque diebus, si alvus est dura nimis. In ipsa febris *ἀκμή* parum certe moveo, perspicuens diligenter quid natura faciat aut ferat.

Si persicca cutis est et aspera, camphoram cum theriac. aut mithridat. nec non haust. salinos volatiles, aut julap. camphorat. cum aceto, spir. lavend. c. et syrupo crocino praescribo, idque ut plurimum bonis avibus, si blandi sudores erumpunt, et floridae pustulae urentes. Si parum haec proficiunt, alia tentanda est via, per alvum nempe ac urinam, adeoque rhabarbari paululum cum sale succino et nuce myristica alternis saltem diebus ministro, aut mannam Calabrinam, cremorem tartari et tartar. solubil. Si liquidus nimium sit venter, compesco fluxum paulatim tinct. rosar., decoct. alb., confect. Fracastor.: fortiora opiata suadeo rarissime, si theriacam excipias. Jam summa mihi cura est sustentandae naturae molli restaurante victu et medicina idonea. Panatellam, juscula leniora, panem bis coctum ex vino, gelatinam C. C., sago, salap aliaque hujusmodi praecipio; pro medicamento autem maxime tinct. cortic.

1) Vid. libr. de febr. cap. de putrid. malign.

alexipharmac., quae mihi longo jam tempore, febre putrida declinante, explorata atque probata est, atque huic semper ferme adjicio elixir. vitrioli. Hac methodo hercle ac medicina perplurimos ex ipsis orci faucibus ereptos novi, surdastros tamen semper atque stupidos diu, lingua indelebili pene nigrore fucata.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1745. fuit. = 35.476.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1746.

Januario.

Nova luna 10. Plena luna 26.

Ventus fuit parum constans hoc mense, saepe frigidus, saepe nimbosus; ab oriente spiravit initio; 7. et 8. libs irruit; a 10. ad 16. eurus aut boreas; inde ad 29. corus aut libs, hic plerumque furens; ad ipsum finem boreas.

Pluvia 1. $\frac{''}{7}$. $\frac{''}{8}$. 16. 18. $\frac{''}{19}$. 20. $\frac{'''}{21}$. $\frac{''}{23}$. 24. $\frac{'}{25}$. 26.

Dig. Dec.

$\frac{''''}{27}$. 28. Grando 29. Nix 30. = 3.496.

Procella 23. nocte SWbW 4^x — 25. tota die SWbW 4 — 27. p. m. SWbW 4_x. Circius vehementissimus nocte inter 27. et 28. Rigidum gelu et maxima pruina 5. 6. 13. 14. 15. 29. 31. Maximus halo circa lunam 20. vesperi.

♀ altitud. maxim. 5. 30,4. NE 1. } media 29.8 $\frac{7}{28}$.
— — minim. 27. 28,8.

Dies frigid. 31. 70. NE 1. } = 59 $\frac{8}{28}$.
— tepid. 25. 50.

Variolae adhuc epidemicae, plerumque autem satis benignae; inter nautas tamen et milites haud paucos occidunt. An quod a pravo victu et pessima spirituum ardentium ingluvie horum sanguis fit magis acris

et putridas? An quod a scorbutica lue, imo saepissime venerea, polluat? Hoc sane perpetuum est, quod omnis febris epidemica magis est inter hos pestifera, quam vel oppidanos inter aut ruricolos. Fau-
cium tumores et tusses undique; morbilli plures et rheumatismi.

Febris putrida, nervosa, maligna usque grassatur pluresque opprimit, atque multos diu admodum trahit.

Peripneumoniae multae mali admodum moris cum spirandi difficultate et anxietate maxima, dolore in imo pectoris atque tussicula perpetua, perpauca saepe exantlante, saepe saniosa prorsus. Hae post tres quatuorve dies in malignam nervosam aut petechialem degenerant, viresque summopere deprimunt. Vix sanguinis missionem adeo admittunt, multo minus repetitam aut largam¹⁾.

Februario.

Nova luna 9. Plena luna 24.

Boreas perflavit saepissime durante Februario, aëremque fecit siccum et valde frigidum, acri admodum saeviente gelu. Altam interea tenuit stationem barometer. Interdum vero libis procellosus mercurium depressit maxime, multamque demisit pluviam.

Pluvia $\frac{1}{7}$. $\frac{1}{8}$. 15. $\frac{1}{17}$. $\frac{1}{18}$. $\frac{1}{19}$. $\frac{1}{20}$. 21. $\frac{1}{24}$. 26. 27. Nix

Dig. Dec.

multa $\frac{1}{14}$ —28. Grando gravis 18. nocte. = 2.680.

Procella 18. nocte SWbW 4_x. AB. 9. h. 8. NE 1—27. NE 2_x.

♀ altitud. maxim. 2. 30,6. ENE 1. } media 29.7 $\frac{27}{28}$.

— — minim. 20. 28,4. SWbW 3_x. }

Dies frigid. 13. 76. NNE 2. } media 64.

— tepid. 26. 52. NW 1. }

Plurimae adhuc variolae, ut plurimum mitiores, nautis tamen, militibus, atque captivis adhuc valde funestae: qui quidem evadunt, furunculis et ulceribus maxime vexantur, saepe hectica febre.

1) Vid. libr. de febr., cap. de peripneumi.

Tussis saevissima, asthma pertinax, anginae, fauciumque tumores permultos cruciant. Rheumatismi, pleuritides ac pleuro-peripneumoniae sunt valde frequentes.

Dominatur usque febris quaedam peripneumonica, pestilens admodum, pluresque opprimit. Magna semper adest pectoris oppressio et praecordiorum, vehemens plerumque accedit capitis dolor, vel ipso initio cum gravi vertigine, cui mox delirium. Tenuia, cruda, spumosa saepe exspuunt, interdum biliosa valde satis liberaliter, at parum aut nil plerumque juvantia, aliquando foeda, subnigra et saniosa. Interea haud multum urgere febris videtur aut sitis, nec est lingua admodum sicca, muco attamen subatro frequenter perfusa. Si, adveniente morbi statu, urina, fulva prius et turbida, derepente tenuis mingitur et aquosa, sequitur mox semper delirium, brevique post crebro singultus atque letalis nervorum distentio. Haud raro hanc febrem solvit diarrhoea critica, utcunque in aliis pulmonariis sit pertimescendus, nimius saltem, alvi fluxus. Laeti plerumque etiam est ominis pustularum et ulcusculorum eruptio circa labia, licet molesta sit admodum. Papulae porro rubrae, urentes per totum fere corpus, olido succedentes sudori, morbum, praecipue sub declinationem, prorsus judicant, tota fere post desquamante cuticula¹⁾. Hoc adeo notans iudicium, quibusdam vesicatoria a capite pene ad calcem usque applicari jussi; verum enimvero opinione minus jam successit experimentum.

Martio.

Nova luna 11. Plena luna 26.

Prior Martii pars fuit sicca valde et frigida, borea flante cum rigido saepe gelu; a 12. ad 21. vulturnus plerumque, pluvia frequenter cadente, libs interdum; ad finem recurrit boreas.

Pluvia 6. $\frac{7}{}$. $\frac{14}{}$. $\frac{16}{}$. 17. 19. $\frac{20}{}$. $\frac{21}{}$. 22. $\frac{23}{}$. 24. 25.

$\frac{26}{}$. 29. $\frac{30}{}$. 31. Nix $\frac{8}{}$. 10. 11. = 3.072.

Dig. Dec.

1) Vid. libr. de febr. l. c.

AB. 14. vesperi et nocte WNW 1. Peramplus halo circa lunam 15. vesperi WSW 1^x. Maxima nebula mane, vento silente.

‡ altitud. maxim. 3. 30,5. NE 1. } media 29.5 $\frac{27}{30}$.
 — — minim. 23. 28,8. SSW 3. }

Dies frigid. 1. 69. NEbE 1. } media 56 $\frac{2}{3}$.
 — tepid. 18. 84. SEbE 2. }

Variolae sporadicae. Morbilli jam iterum sunt valde frequentes, saepe etiam malae prorsus naturae, quippe qui, haud facile erumpentes, luridi sunt aut lividi, quibus semper accedit tussis saevissima, interdum peripneumonia gravis, aliquando tormina dira. Tusses, laboriosae admodum, creberrimae; angina et asthma frequens valde. Plures sanguinis sputo corripuntur. Tabidi et pulmonarii jam pessime se habent.

Ubique nunc saeviunt peripneumoniae et pleuro-peripneumoniae, eaeque saepe valde periculosae. Sunt, qui nihil omnino exspuunt, aut difficillime; sunt, qui cruda et tenuia, parum aut nil juvantia; sunt etiam, qui saniosa prorsus ac valde olida. Qui vero cocta, liberalia sputa, pauxillo sanguine tincta extussunt facile, intra perpauca dies morbo liberantur. Atqui priora mali semper sunt ominis, nec pectus, nec praecordiorum oppressionem, nec anxietatem levant, nedum febrem, sed mox ab initio fere delirant tales, aut enormi debilitante alvi fluxu corripuntur, qui mox omnino sputa supprimit, pessimo semper eventu. At longe melioris tessera fati est urina copiosa, turbida, plurimum subflavi sedimenti deponens; cruda vero et aquosa est admodum pernicioiosa, praerubra autem et parca nihil boni denuntiat¹⁾. Quibus ingruente morbo sanguis extractus est, eique supersternitur pellicula tenax, pallide flavescens, cito plerumque relevantur; contra vero, ubi solutior est debito cruor, ac vel rutilans valde, vel lividus. Pluribus erumpunt pustulae magnae, urentes, praecipue circa labia, frequenter etiam per humeros, brachia cruraque, idque fere semper bonis cum aegroti rebus.

1) Vid. lib. de febr. l. c.

Aprili.

Nova luna 9. Plena luna 24.

Initio Aprilis frigida tempestas et sicca euro spirante. Die 4. rigidum gelu. Post 7. ventus inconstans, plerumque tamen vulturnus flavit aut aquilo; a 19. ad 22. auster nimbosus. Maximae nebulae exeunte mense.

Pluvia $\frac{''}{5}$. $\frac{'}{7}$. 8. 11. 16. 17. $\frac{''''}{19}$. $\frac{'}{20}$. $\frac{'}{21}$. $\frac{'}{22}$. $\frac{'}{24}$. 26.
Dig. Dec.
= 1.960.

Procella 19. nocte SSE 4_x — 20. a. m. S 4, gravis autem media nocte S 4^x.

‡ altitud. maxim. 27. 30,2. NbE 1. } media 29.5 $\frac{28}{9}$.
— — minim. 20. 28,9. S 4. }
Dies frigid. 4. 62. EbN 1. } media 48 $\frac{18}{9}$.
— tepid. 29. 36. WNW 1. }

Variolae plurimae; morbilli epidemici. Morbillis decedentibus saepius accedit saevissima tussis et affectio peripneumonica, haud raro haemoptoë, interdum diarrhoea profusa et obstinata valde; multos hinc enecant pueros, imo et nonnunquam adultos.

Angina frequens valde, nec non pleuritis; peripneumoniae verae et pleuropneumoniae permultae, eaeque sane haud raro letales, maxime cum angina subito in pulmoniam mutatur. Est etiam et jam passim insolita quaedam pleuritis, si sit ita nominanda, ubi inter scutula operta acerrimus saevit dolor, qui ad sternum.¹⁾ usque protenditur, maxima cum gravitate pectoris et spirandi labore. Interdum et per totam dorsi spinam et hypochondrium immaniter cruciat, adeo ut vix respirare aut tussire valeant, imo omni molimine tussim aliquando suppressere nituntur ob doloris vehementiam. Volunt se subinde in lecto esse erectos, mox vero ejulantes, impatientes atque prorsus impotentes recumbunt; urget adeo jactatio perpetua, anxietas horrenda, tormentum intolerabile, verbo Hippocratico *δυσπνοία* gravissima. Continua vexantur tussicula, at parum aut nil expuunt, vel spumosa

1) Lib. de febrib., cap. de pleuritide.

et cruda penitus. Accedit interdum singultus, quem paulo post sequitur inaequalis, frigidus, oleosus sudor, brevique mors. Est profecto acutissima febris, et intra perpaucos dies jugulat. Robustum quendam juvenem quarto die inter tussiendum violenta nervorum distentione correptum atque abreptum novi. Estne morbus, quem HIPPOCRATES πνευρίτις ἐν πύθῃ seu πνοτιάδα¹⁾ vocat, inflammationem nempe vel diaphragmatis, vel mediastini? Vox paraphrenitis, qua denotatur inter recentiores inflammatio diaphragmatis, nusquam apud HIPPOCRATEM legitur.

Summum hic praesidium est in opportuna sanguinis missione; nitrum mox et sperma ceti cum camphorae paululo opitulantur; porro oleum lini recens, sive amygdalinum cum elixire asthmatico et diacodio post venae sectionem admodum juvare videtur, ad relaxanda nimirum vascula nimis constricta, et ad dolorem sedandum. Quibus autem pleuriticis aut peripneumonicis sputa copiosa, subflava et modico sanguine tincta ejiciuntur facile, in vado brevi sunt, idque saepe intra perpaucos dies: horum sane vix aliquis perit. Non ita tamen, si cruda, tenuia, spumosa, aut mere sanguinea, aut saniosa, aut atra extussiuntur: hi namque perpetua vexati tussi parum aut nil levantur, tandemque vix undecim elapsis diebus morbo succumbunt, vel purulenti fiunt et tabidi. Pedum tumores aquosi, febricula sub noctem, tussicula sicca et spiritus difficilis hoc denuntiant, quae profecto jam post febres pulmonarias multo sunt frequentiora solito.

Alia igitur atque alia in morbis nunc vulgaribus tractandis datur erroris ansa; plures enim ab ipso febrium initio profusis sudoribus corripuntur, alii diarrhoea serosa, praelarga. Crederes haec forsani morbi solutionem: minime vero; quid quod, exhausta liquidior sanguinis parte, restant humores magis

1) Sic describitur libr. II. de morbis sect. 54. edit. Linden. Πῖτος καὶ πυρετὸς καὶ βῆξ καὶ δύσπνοια λαμβάνει — πονεῖ μάλιστα τὸ μεταφθεῖν καὶ τοὺς βουβῶνας. Rursum lib. III. sect. 21. Τὸν πύθον ὀδυνᾷται ὥς ἐκ πληγῆς καὶ στένει καὶ ἀναπνεῖ ἀθρόον — ὀδύναται δὲ ὀξείαι διὰ τῆς ῥάχιος ἐς τὸ στῆθος καὶ ἐς τὸν βουβῶνα τελευτοῖ. In edit. Kühnii tom. II. pag. 272, 311 et 312.

crassi, confusi, acres. Fateor, me nuperrime vidisse duas tresve febres mesentericas, ut cum BAGLIVO loquar, per alvi fluxum judicatas, sed erat sub diaphragmate tensio, dolor, gravitas; perperam vero pro peripneumoniacis epidemicis habitae fuerunt, atque in harum una curanda mirabatur maxime chirurgo-pharmacopoeus, me potionem catharticam imperasse, omis-
sa venae sectione: at id ego satis feliciter.

Summa porro opus est cautela in pulmonaria qua-
dam notha medenda, quae jam etiam subinde occur-
rit. Ita lento incedit pede, ita parum doloris urget,
dum maxima interim adest oppressio, ut vix de aegri-
tudine querantur, priusquam de aegrotis actum est
penitus, quos servassent e facili matura auxilia, sci-
licet epispastica frequentia, lenis alvi ductio et eme-
tica blanda, diluentia insuper idonea ac detergentia
modica. Haec inter serum lactis sinapinum primum
fortasse obtinet locum. Adjiciam vero et hoc obiter,
quod perraro sanguis in hoc morbo, nisi cucurbitulis
scarificatis, atque ipso initio, detrahatur commode.

Majo.

Nova luna 9. Plena luna 23.

Incipiente mense perpulchra et valde calida tem-
pestas, post autem frigidior, aliqua cadente pluvia:
ab 11. ad 18. sudum rursus et fervidum coelum, ad-
spirante subsolano; maximae interim rorationes: inde
vero pluvia frequens ad finem usque, africo flante a
26. ad 31.

Pluvia 4. 5. 7. 12. 17. $\frac{19}{20}$. $\frac{21}{22}$. 25. 27. $\frac{29}{30}$.
Dig. Dec.
 $\frac{31}{32}$. = 1,760.

Fulgur sine tonitru 16. 17. nocte. Fulgur et to-
nitru 19. p. m. Fulgura ac tonitrua saeva 25. p. m.

¶ altitud. maxim. 5. 29,9. NW b N 1. } media 29,4 $\frac{25}{9}$.
— — minim. 31. 29,0. SW 2. }

Dies frigid. 6. 43. SE b E 2. } media 30 $\frac{24}{9}$.
— tepid. 15. 19. NNE 1. }

Variolae epidemicae; morbilli plurimi. Febres

aliquae biliosae, valde periculosae; foedatur interdum facies etiam in peripneumonicis. Dysenteria frequens, imo et aliquando cruenta; pleuritides et peripneumoniae multae adhuc, at jam bene instituta sanguinis missio sputaque subcruenta aut subflava brevi morbum solvunt. Arthritides saevae et pertinaces admodum etiam hac tempestate. Plures a phthisi pulmonaria pereunt.

Junio.

Nova luna 8. Plena luna 22.

Per initia mensis pluviosa valde et frigida tempestas, ab 8. autem ad 15. apricitas, cauro spirante aut aquilone; inde ad finem usque horrida, squalida, frigida tempestas, algido libanoto fere semper furere, qui atmosphaeram fecit crassam valde et maxime humidam.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 2. $\frac{2}{3}$. $\frac{2}{4}$. $\frac{2}{5}$. 6. 7. 16. $\frac{3}{18}$. 19. $\frac{2}{20}$. $\frac{2}{21}$. 24.

Dig. Dec.

25. $\frac{1}{26}$. 27. 28. 30. = 3.070.

Procella 4. 5. SW 4_x — 25. nocte SSW 4.

q altitud. maxim. 11. 29,8. N 1. }
— — minim. 4. 28,8. SW 4_x . } media 29.5.

Dies frigid. 7. 42. SW b W 2. }
— calid. 15. 26. Malacia. } $34\frac{8}{25}$.

Morbilli usque valde frequentes, sed jam multo magis eminentes ac pustulosi sunt, quam ineunte vere, nihilominus tamen saevissima tussis, interdum peripneumonia vehemens, hos etiam comitatur.

Variolae quoque plurimae, eae autem benignae sunt ut plurimum, utcunque exitiales sunt pustulosi morbilli. Pleuritides et peripneumoniae passim; dysenteriae aliquae. Ophthalmiae et lippitudines jam sunt frequentes admodum.

Julio.

Nova luna 7. Plena luna 21.

Pluvius, algidus et tristis fuit hic mensis, Decembrem potius, quam Julium adesse crederes. Venit

plerumque ab occidente ventus, vergens ad austrum, et saepe nimbosus; aër interim nebulosus et maxime humidus. Omnes fructus crudi sunt prorsus et plane fatui. Myriades limacum perreptant undique, vix autem volitat papilio. Omnium arborum frondes nigrae sunt et veluti combusta.

Pluvia $\frac{'''}{1}$. 2. $\frac{'''}{5}$. 6. 9. $\frac{''}{10}$. 14—16. $\frac{''}{18}$. 19. $\frac{''}{20}$. $\frac{'}{21}$.

Dig. Dec.

22. 23— $\frac{'}{24}$. 25. $\frac{'}{26}$. 28. 29. 30. = 3.604.

Fulgur et tonitru 5. p. m. Plurima fulgura 18. nocte. Levis procella 18. nocte SSE 4_x. Dies aestuosi 15. 16. 17. 18.

♀ altitud. maxim. 8. 29,9. W 1. }
— — minim. 19. 29,2. SW 3_x. } media 29 $5\frac{12}{29}$.

Dies frigid. 24. 38. WbS 3. }
— fervid. 17. 18. S 1. } media 31 $\frac{18}{29}$.

Variolae modo valde epidemicae, magisque etiam rupestres, utpote saepe confluentes, sessiles et atrae, saepe crude, aquosae, diffuentes. Dira interdum excitant in faucibus ulcera et enormem salivae acris fluxum. Morbilli adhuc grassantur.

Ophthalmiae perplurimae cum epiphora maxima atque acerrima; dolor dentium porro plurimos torquet: in utrisque crebra catharsis juvat magis, quam missio sanguinis. Gravis in pulmones destillatio plures infestat, unde haud pauci in phthisin pulmonariam incidunt. Multi rheumatismi et pleuritides incipiente mense, nec non peripneumoniae aliquando cum petechiis.

Non solum variolae, sed et omnes pene morbi jam peioris sunt indolis, quam regnante vere. An ab algida udaeque tempestate cutis meatus occludente ac perspirantes humores reprimente, unde serosa genita est colluvies, eoque forsitan acrior, quo magis bilem sanguinemque adusserat fervor solis immodicus durante Majo, qui porro e terra immensam vaporum copiam excitavit, quam et Junio et Julio mense, sub forma pluviae, raentem vidimus?

Terribilis jam saevit scorbutus inter nautas, praecipue quos secum reduxit Martin, classis occidentalis praefectus. Excruciantur perplurimi ulceribus

foedis, lividis, sordidis ac valde fungosis. Mirum est profecto et insolitum, quam brevi tempore spongiosa caro, fungi ad instar, his ulceribus succrescit, etsi paulo ante scalpello derasa, eaque interdum ad magnitudinem enormem. Non solum miseris his, at vere utilibus hominibus, per se infensa est maxime scorbutica lues, sed et illos etiam omni pene morbo, qui ab humorum corruptione pendet, obnoxios admodum reddit, febribus nempe putridis, malignis, petechialibus, pessimo variolarum generi, dysenteriae cruentae, haemorrhagiis etc.: multo magis adeo bonis his fuit exitio, quam bellicum fulmen.

Augusto.

Nova luna 5. Plena luna 19.

Favente tandem ter optimo numine effuget apricitas, exoptata diu; laeta hinc messis, optimae segetes. Ventus, per initia septentrionalis, post 11. delexit ad occidentem, at a 23. spiravit rursus ab arcto ad finem usque fere: intervenit saepe malacia, librarario, aër vero frequenter nebulosus et humidus. Maximae saepissime rorationes.

Dig. Dec.

Pluvia 8. 14. 15. 16. 18. 24. 25. 26. 30. 31. = 0.846.

Fulgur et tonitru 24. primo mane.

altitud. maxim. 28. 30,0. NNE 1. } media 29.7½.
 — — minim. 16. 29,5. SW 3. }
 Dies frigid. 27. 36. N 1. }
 — calid. 3. 24. N 1. } media 30½.

Variolae adhuc epidemicae, quaedam parvae, atrae, malignae, jam saepe cum enormi alvi fluxu subatro. Ophthalmiae et dentium dolores acerbi usque frequentes. Perpauci aliter morbi.

Laete jam tandem canunt cicadae; reviviscunt nemum papiliones. Noces avellanae copiosissimae.

Septembri.

Nova luna 4. Plena luna 18.

Atmosphaera fuit admodum humida, imo et interdum algida hoc mense; libs saepe initio, saepe co-

rus, medio mense aquilo, qui paulo sicciorum et frigidiorum fecit aërem, adeo ut 14. et 21. gelaret.

Pluvia $\frac{''}{2.}$ $\frac{'}{4.}$ $\frac{'}{5.}$ 7. $\frac{'}{9.}$ 10. $\frac{'}{12.}$ 15. 16. 18. 19. 22 —
 Dig. Dec.
 $\frac{''}{23.}$ 24. $\frac{'''}{26.}$ $\frac{'}{27.}$ $\frac{'''}{29.}$ 30. = 3.178.

Procella 5. p. m. SW 4_x — 29. p. m. SWbS 4.

♀ altitud. maxim. 14. 30,1. NbE 1. } media 29.6 $\frac{6}{30}$.
 — — minim. 29. 29,0. SWbS 4. }

Dies frigid. 21. 54. NbE 2. } media 39 $\frac{21}{30}$.
 — tepid. 9. 33. W 2. }

Variolae usque grassantur. Ophthalmiae frequentes, ut plurimum humidae. Tumores faucium, capitis, colli cum saevo dentium dolore innumeros vexant; destillationes ac tusses plurimae. Febres miliares compositae, nempe ubi cum papulis subalbidis commisceantur pustulae rubrae, crebrae sunt valde apud Totness et in australi Devoniam.

Octobri.

Nova luna 3. Plena luna 18.

Frigidus insequitur October, oriens nimirum boreas die 4. ad 23. usque duravit, si 19. excipias; siccus hinc aër, at frigidus ut plurimum, imo interdum gelu haud leve: sub finem praevalebat vulturnus.

Pluvia $\frac{'}{1.}$ 2. $\frac{''}{19.}$ 21. $\frac{''''}{23.}$ $\frac{''}{24.}$ $\frac{'}{25.}$ $\frac{'}{26.}$ 28. Nix et
 Dig. Dec.
 grando $\frac{'}{22.}$ = 2.238.

Procella 1. p. m. SW 4 — 23. ab hora 11. a. m. ad 4. p. m. SW 4, etsi mane acre gelu ventusque NE 1 — 26. a. m. SW 4. Circius vehemens 25. p. m. Fulgura 23. nocte. AB. 7. NNE 1.

♀ altitud. maxim. 6. 30,4. NE 2. } media 29.8 $\frac{10}{28}$.
 — — minim. 24. 28,8. SSW 3. }

Dies frigid. 23. 64. NE 1. } media 51 $\frac{12}{28}$.
 — tepid. 1. 42. SW 4_x. }

Variolae adhuc epidemicae, sed paulo mitiores. Plures etiamnum ophthalmia vexantur; permulti

acutissimo dolore dentium atque aurium, cum faucium ac glandularum colli tumore. Tusses vehemētissimae passim, imo haud pauci jam morbis peripneumonicis et rheumaticis laborant.

Novembri.

Nova luna 2. Plena luna 17.

Ab ipso mensis initio ad 18. aut boreas flavit, aut eurus, isque saepe perfrigidus; coelum fuit interea frequenter caliginosum, decidente subinde pluvia: post 19. interdum turbidus auster, septentrio interdum.

Pluvia $\overset{1}{1}$. $\overset{2}{2}$. 8. $\overset{10}{10}$. $\overset{11}{11}$. $\overset{12}{12}$. $\overset{13}{13}$. 14. $\overset{18}{18}$. $\overset{20}{20}$. $\overset{21}{21}$. 23. $\overset{25}{25}$. 26. $\overset{27}{27}$. 29. $\overset{30}{30}$. Nix et grando 19. 22. = 3.306. Dig. Dec.

Procella 20. nocte S 4 — 21. mane S 4_x — 22. vespere NW 4 — 30. p. m. SSE 4. Nebula densissima malacia.

altitud. maxim. 4. 30,2. ENE 2_x. } media 29.5 $\frac{26}{28}$.
— — minim. 21. 28,6. SSW 3_x. }
dies frigid. 7. 68. ENE 2_x. } media 58 $\frac{4}{28}$.
— tepid. 21. 50.

Variolae nunc sunt moris plerumque benigni. Tusses convulsivae saevissimae inter pueros undique, furimae admodum et vehementes etiam inter adultos cum tumore capitis, colli, faucium, saepe et cum terbo dentium dolore. Ophthalmiae passim, nec non gingivae mucosae. Multi rheumatismo pertinace atque arthritide laborant.

Gignit plerumque gelidum humidumque autumnus coelum colluviem serosam, quae nunc ad caput peruenit, nunc ad artus, frequenter ad intestina effluit, unde catarrhi, tusses, rheumatismi, arthritidis, diarrhoea, dysenteriae tunc temporis ita sunt communes. Quod si aestas fuerit calidior solito, subitoque excipitur frigore, gravissima saepe mala incautis accidunt.

Decembri.

Nova luna 1.; plena 16. Nova luna 31.

Pluit, quod solet, frequenter hoc mense, aër vero fuit crassissimus ac humidus maxime. Libs fere perpetuus ad 22., postea vulturnus aut boreas frigidissimus ad finem usque. Densitas atmosphaerae barometrum sustinuit ad altam satis stationem.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. 3—5. 7—9. $\frac{11}{1}$. $\frac{12}{2}$. $\frac{13}{1}$. 14—16. $\frac{17}{1}$.

Dig. Dec.

19. 21. $\frac{24}{1}$. $\frac{26}{3}$. 27. = 2.780.

Gravis procella 12. vesperi SWbW 4^x. AB. 28. h. 7. p. m. ENE 2.

§ altitud. maxim. 22. 30,3. NNW 1. } media $29.7\frac{25}{31}$.
— — minim. 12. 29,0.

Dies frigidiss. 31. 76. NEbE 2. } media $56\frac{13}{31}$.
— tepid. 5. 50. SW 2.

Peripneumoniae passim; ophthalmiae plurimae; tusses undique, eaeque saevissimae, quibus tamen vexantur maxime pueri, quos non raro distentio etiam nervorum corripit. Arthritis pertinax ac rheumatismus multos cruciant.

Variolae adhuc saeviunt plurimum, multoque magis jam funestae sunt, confluentes quippe, crudae, luridae, aquosae; quaedam diffluunt valde ac nigrescunt. Per salivae ductus et alvi quaerit plerumque natura morbi exitum. Urina copiosa, hypostatica nunquam non juvat. Lenia adeo eccoprotica cum diureticis semper fere exhibeo declinante febre: morbo autem increscente, seu potius ad statum procedente, quae concoctionem humorum promovent, qualia sunt lap. contrayerv., myrrh., mosch., Mithridat., theriac. Andromach. etc. Nec verum tacere debeo eximias ficuum et cicerum dotes ad variolas maturandas, quas tanti fecerunt Arabes, apud quos sane prima variolarum historia. Imo et ipsa potione coffeae hunc ad finem utor saepissime feliciter.

Dig. Dec.

Totius pluviae quantitas anno 1746. fuit = 31.990.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1747.

Januario.

Plena luna 15. Nova luna 29.

Incipiente anno asperrimum gelu ventusque borealis: post diem 5. vulturnus pluviaque aliqua, mox libs perpetuus atque tristis ac uda tempestas; aër maxime humidus, sol fere nullus, pluviae plus satis.

Pluvia $\frac{1}{5}$. 6. $\frac{1}{8}$. $\frac{1}{9}$. $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{13}$. $\frac{1}{14}$. $\frac{1}{15}$. $\frac{1}{16}$. $\frac{1}{18}$. $\frac{1}{19}$.

20 — $\frac{1}{21}$. $\frac{1}{22}$. 23. $\frac{1}{25}$. $\frac{1}{26}$. 27. $\frac{1}{28}$. 30. 31. Nix 5. Grando

Dig. Dec.
 $\frac{1}{20}$. = 4.616.

Procella 15. nocte S 4. Levis AB. 2. h. 10. p. m.
ENE 2.

̄ altitud. maxim. 1. 30, 2. ENE 3_{x} . } media 29.4.
— — minim. 16. 28, 8. SSW 3_{x} . }

Dies frigidissim. 1. 78. } media 57.
— tepid. 30. 50. S b E 3. }

Multi variolis, plures febre catarrhali laborant. Tusses innumerae, saepe vehementes; rheumatismi valde frequentes, nec non dentium saevi dolores cum tumore capitis, colli fauciumque. Tussis convulsiva pessima inter pueros grassatur pluresque strangulat; sanguinem persaepe exspuunt, et haud levis interdum accedit febris. His sanguinem mittere necesse

est prorsus, imo aliquando bis terve, etiam bímulis trimulisve, accurata dein instituenda est diaeta, blanda porro ventriculi et intestinorum purgatio; quibus peractis corticis Peruviani decoctum cum tussilagine et balsamo Tolutano, uno alterove appposito vesicatorio, morbum fugat. Sed commodum est omnino respirationem expedire et anacatharsin solutione gum. ammoniac. in expressione milleped. ex aqua hyssopi. Atqui profecto haud pauci exinde in rhachitidem incidunt. Scabies permultos inter popellum atque nautas infestat.

Februario.

Plena luna 14. Nova luna 28.

Per initia mensis perflavit notus, intercurrente subinde coro, pluvia autem quotidie ad 15. usque, aërque humidissimus: tunc boreas siccus et gelidus valde, sub finem vulturnus velox ac pluviosus.

Pluvia $\frac{''}{1}$. $\frac{'}{2}$. $\frac{''}{3}$. 4. $\frac{'}{5}$. 6. $\frac{'}{7}$. $\frac{'}{8}$. 9. $\frac{'}{10}$. $\frac{'}{11}$. $\frac{''}{13}$. $\frac{''}{14}$.

15. 25. 26. 27. $\frac{''}{28}$. Nix 16. 17. = 2.888. Dig. Dec.

Procella 5. p. m. WSW 4—8. a. m. SSW 4—13. nocte SW 4_x.

♀ altitud. maxim. 23. 30,2. ENE 1^x. } media 29.6.
— — minim. 14. 29.0. SW 3. }

Dies frigid. 18. 73. ENE 2. } media 58 $\frac{8}{18}$.
— tepid. 4. 50. SWbW 2^x. }

Variolae adhuc frequentes; febres aliquae putridae, nervosae, lentae; gravissimi passim asthmatis paroxysmi; tussis admodum saevit. Pleuritide plures aut pleuro-peripneumonia corripuntur, plurimi rheumatismo cruciante. Scabies est perfrequens undique.

Colica quaedam biliosa jam plurimos torquet: acerbissimus stomachi dolor ac perpetuae vomitiones urgent: nunc alvus est citissima, nunc adstricta maxime, ne vel catharticis fortissimis cedens, priusquam missione sanguinis fotuque emolliente solvitur nimia intestinorum strictura. Haeret saepissime in ima parte dextri hypochondrii acutissimus dolor et pertinax admodum, cujus causa plerumque est a sterco-

ribus induratis, ad finem ilei atque coli principium compactis. Vix utique lenitur, nisi laxante fomento et clysmate frequente, quae faeces emolliunt: cave vero, ne fomenta sint calida nimium.

Martio.

Plena luna 15. Nova luna 29.

Venit ab oriente ventus ab ipso Martii initio ad diem 23. fere, ad septentrionem autem vergens plerumque; siccam hoc fecit atmosphaeram et frigidam, imo et pulcherrimam saepe; libis post, ad finem aquilo.

Pluvia 1. $\frac{1}{9}$. 10. $\frac{11}{19}$. $\frac{1}{23}$. 24. $\frac{1}{25}$. $\frac{11}{26}$. 27. Nix 8. 9.

Dig. Dec.

Grando 10. 20. = 1.700.

Procella 26. noctu SW 4_x. AB. 22. h. 9. p. m. NNE 1.

A 12. ad 18. ad solis occasum nubes pulcherrimae puniceae quondie.

altitud. maxim. 14. 30,4. ENE 1. } media 29.7 $\frac{8}{28}$.
— — minim. 20. 28,9. NNE 1^x.

Dies frigid. 8. 66. NNE 1^x. } media 58 $\frac{10}{28}$.
— calid. 30. 46. N 1.

Variolae passim; foeda scabies ex undique. Asthma grave multos vehementer premit, tussis saevissima plures.

Haud pauci apoplexia¹⁾ vel hemiplegia correpti occidunt. Hoc saepe, notante COLE de apoplexia, post diu durans frigus accidit, cui suffragatur experientia. An a densato nimium sanguine? An ab imminuta perspiratione, retentis crassioribus? An a magno atmosphaerae pondere totum corporis habitum valide premente, unde plus satis sanguinis ad cerebrum ruit, calvaria sustinente aëris pressuram? Tali tempestate utique cavendum est hominibus capite largo, corpore quadrato, collo brevior: parce

1) Ramazzini apoplexias recenset inter morbos grassantes per valde frigidam et siccam atmosphaeram. Vid. Constitut. epidem. 1691. sect. III. [Collect. nostr. Vol. XII. pag. 42.].

vivendum est, leniter purgandum. Venienti occurrere morbo!

Pleuritides et peripneumoniae admodum vulgares. Sanguis jam fere semper densus est valde ac tenace obductus glutine, tussis efferata, sputa tamen libera satis et plerumque modico sanguine tincta; ubi vero parum aut nihil exantlatur, pessimum, nec melius multo, si parva, rotunda, vel spumosa tantum. Quae ex ficu, melle, oleo, nitro, spermate ceti experior perquam commoda, potionem porro emollientem, liberalem, qualem praebet decoctum pectorale dictum, aut serum lactis herba taraxaco imbutum, cui inest dissolvendi lentorem sanguinis vis maxima, praesertim si incoquitur simul radicis graminis ¹⁾ plurimum et eryngii. Si vis alia, praestat hederæ terrestris, tussilago, adianthum, helenium, hyssopus, pulegium, flos papaveris erratici. Utilia haec sane sunt et contemnenda neutiquam, atavis utique proavisque nostris medicina indigena. Sed enim hodie homunciones fastidiosi herbas ab Indis, theam scilicet, sarsam, chinam, ginseng, et nescio quid ultra, expetunt. Ast abitote tandem vos delicatuli, nequioris aevi pessima progenies.

Aprili.

Plena luna 14. Nova luna 28.

Hoc quoque mense ventus fuit plerumque orientalis, nunc ad austrum, nunc ad arctum flectens; aër interim saepe tenuis satis: a 13. autem ad 17. aut libis, aut auster maximaeque nebulae. Malacia 22.

Pluvia	5.	$\frac{1}{8}$.	$\frac{1}{13}$.	14.	16.	$\frac{1}{17}$.	18.	$\frac{1}{23}$.	$\frac{1}{24}$.	$\frac{1}{26}$.	28.
Dig. Dec.											
=	3.	100.									
̄ altitud. maxim.	1.	30,	2.	E	1.						
— — minim.	24.	29,	2.	E	b N	1.					
Dies frigid.	11.	55.		N	E	b N	1 ^x .				
— tepid.	31.	36.		S	S	E	1.				

} media 29.7 $\frac{8}{30}$.

} media 43 $\frac{21}{30}$.

1) Vel ipsi bubulci vim graminis detergentem noscunt, observando enim stercus bubulum, notant obstructions et crustas pene lapideas cum stercore excretas, dum recentia gramina carpunt boves, qui in stabulis detenti diu, languidi fuerunt admodum et icterici prorsus.

Paucae nunc variolae. Pleuritis et peripneumonia adhuc frequens admodum, indeque quidam in pulmonis vomicam incidunt, unde facti sunt tabidi. Hoc his accidit praecipue, qui parum aut nihil exspuunt ante diem quintum aut septimum¹⁾, dein coenosa, subdulcia, vel foetida. Plurimae tusses vehementes asthmaticae. Plures phthisici pereunt.

Febris putrida lenta multum grassatur diuque aegrotis inhaeret. Pectus atque praecordia vel ab initio valde premuntur, adest tussicula et faucium asperitas, vomitus frequens atque capitis dolor.

Majo.

Plena luna 13. Nova luna 28.

Incipiente mense ventus borealis, ab 8. ad 20. diem corus saepe, saepius africanus, inde vulturnus ad 24., postea corus rursum. Aër fuit initio persiccus.

Pluvia (. 10. $\frac{1}{11}$. 12. $\frac{1}{14}$. 15. $\frac{1}{17}$. 19. $\frac{1}{21}$. $\frac{1}{22}$. 23. $\frac{1}{25}$.
Dig. Dec.
 $\frac{1}{30}$. 31. = 2.108.

¶ altitud. maxim. 7. 30,1. NNE 1^x. } media 29.5 $\frac{18}{30}$.
— — minim. 22. 29,2. SS 2^x. }
Dies frigid. 1. 42. ENE 1^x. } media 35 $\frac{14}{30}$.
— calid. 24. 28. SSE 1. }

Principio mensis erucæ innumerae, omnia devorantes; jam pluviis demersae perimuntur.

Febris lenta putrida adhucdum haud paucos invadit. Ophthalmiae et rheumatismi aliqui; morbi pulmonares passim; multi phthisici.

Junio.

Plena luna 11. Nova luna 26.

Humilis fuit barometri statio toto Junio, pluvia multa, aër humidus, ventus prorsus inconstans, austrinus tamen praevaluit; interfuit boreas a 17. ad 22.

1) Vid. pag. 61.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 3. 4. $\frac{5}{5}$. $\frac{6}{6}$. 9. 11. 14. 16. $\frac{24}{24}$. $\frac{25}{25}$. 26. 27.
 28. 29. Grando $\frac{9}{9}$. = 3.372. Dig. Dec.

Fulgur et tonitru e longinquo 11. noctu.

♀ altitud. maxim. 21. 29,9. NNE 1^x.
 — — minim. 25. 29,1. SW b W 2. } media 29.4 $\frac{21}{30}$.
 Dies frigid. 1. 42. N 1. }
 — calid. 12. 24. S 1. } media 32 $\frac{28}{30}$.

Febris pulmonaria jam non ita frequens est, tussi autem et rheumatismo plures vexantur. Pluviosa haec et infausta tempestas nocet plurimum tabidis.

Febris putrida lenta ¹⁾ huc usque multum saevit, atque haud paucis funesta est. Dolet initio sinciput, occiput, dorsum, mox praecordia, adestque foedus et amarus in ore sapor, nausea, vomitio; lingua valde squalida, tandemque nigra est prorsus; accedit porro saepe singultus. Statu morbi, die sexto vel septimo puta, fere semper delirant, pauloque post interdum veterinosi succumbunt. Raro absunt tremores et tendinum subsultus. Urina nunc crassa, parca, rubra vel subnigra est, nunc cruda valde et aquosa. Saepe flavescit cutis, saepius oculi album. Tumet admodum aliquando et indurescit abdomen; hoc in casu, sive arte, sive sponte fluit alvus, aegrotantibus levamento est, biliosa namque multa et interdum atra prorsus dejiciuntur, hoc vero his praecipue accessit, quibus per initia nullum exhibitum fuit emeticum, quod certissime haec febris desiderat. Quid quod post vomitum plerumque erumpit sudor largus, aequalis, ingens cum pustulis prurigo, recedente ut plurimum morbo, idque maxime si libere descendit venter, pauloque post turbida, multa, fulva, subsidens urina. Profecto hanc febrem abigit interdum sudor, interdum alvi fluxus: utrum poscit, his notis utor: Si pruritus urget et in cute quasi morsus, potissimum si papulae apparent, moderatis diaphoreticis pugno; si ructus, si flatus, si abdominis tumor, leni cathar-

1) Rectius hanc febrem dixerim biliosam seu mesentericam, nam etsi diu admodum plerumque trahit aegrotantes, bilis acris et abundantis valde prodit indicia.

tico. Pulv. contrayerv. c., julep. camphorat. cum aceto, theriacae Andromach. pauxillum ad sudores eliciendos conferunt; ad alvum movendam rhabarbar., mann., sal. mirab. Glauber., crem. tart. Omnia ex aloë nocent. Interea vero sive per alvum, sive per cutim moveo, multam diluentem, demulcentem potionem praecipio, cui admisceo insuper ad urinam ciendam aliquid, sp. nitri dulc. scilicet, sal. succin, nitrum etc. Vix sane certius signum salutis occurrit, quam plurima, lutea, hypostatica urina, die nempe undecimo aut decimo quarto.

Julio.

Plena luna 10. Nova luna 26.

Die Julii 5. cessere pluviae, multoque laetior successit tempestas, et sol fervidus valde, flante coro primum, dein euro, mox borea intercurrente, etiam subinde malacia: sub finem ventus aquilonius dominabat.

Pluvia 1. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. 5. $\frac{1}{16}$. 28. $\frac{1}{29}$. = 1.142. Dig. Dec.

$\begin{array}{l} \text{♀ altitud. maxim. 21. 29,9. ENE } 2^x. \\ \text{— — minim. 3. 29,2. SW 3.} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{♀ altitud. maxim. 21. 29,9. ENE } 2^x. \\ \text{— — minim. 3. 29,2. SW 3.} \end{array}} \right\} \text{media } 29.6\frac{22}{31}.$
 $\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 4. 34. WNW } 2^x. \\ \text{— fervidiss. 18. 13. ENE 1.} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} \text{Dies frigid. 4. 34. WNW } 2^x. \\ \text{— fervidiss. 18. 13. ENE 1.} \end{array}} \right\} \text{media } 24.$

Febres aliquae putridae lentaeque adhuc; quaedam peripneumoniae, praecipue nothae; rheumatismi passim et ophthalmiae humidae plurimae. Ex quo autem pulchra calidaque tempestas eluxit, paucissimi, ut solet, apparent morbi hoc anni tempore, modo nempe coelum sit apricum¹⁾.

Augusto.

Plena luna 9. Nova luna 24.

Parum elata fuit barometri statio hoc mense, atmosphaera autem persicca et fervida maxime; afflavit eurus saepissime, boreas frequenter, corus saepe, libis rarissime.

1) Hippocr. Aphorism. Sect. III. aphor. 15.

Pluvia 2. 3. $\frac{1}{15}$. 16. 17. 25. 28. = 0.564. Dig. Dec.

Maximae rorationes creberrime. Fulgur et tonitru e longinquo 25.

Infinitae muscae, vespae et papiliones omnigeni; erucarum vis immensa; cicadae undique laetissime garriunt. Omnes rivuli et omnes fere putei arescunt ob aestum enormem.

φ altitud. maxim. 30. 29,9. NNE 1. }
 — — minim. 15. 29,2. WbS 2. } media 29.6.
 Dies frigid. 16. 30. NW 2. }
 — fervidissim. 23. 12. NNE 1. } media $21\frac{1}{3}$.

Pauci jam morbi; plures attamen diarrhoea corripuntur, imo et saepe valde profusa. Per plurimos ophthalmia aut lippitudo vexat. Ex ore aliqui, quidam ex naribus, plures ab haemorrhoidalibus venis fundunt sanguinem; mulieres largissime menstrua profundunt: totum hoc a rarefacto admodum sanguine.

— = *Septembri.*

Plena luna 7. Nova luna 23.

Per hunc mensem ventus fuit plerumque ab occidente, nunc ad austrum, nunc ad septentrionem tendens; aquilo etiam aliquando intervenit. Aër saepe siccus et tenuis, saepe autem nebulosus, initio quidem calidus.

Pluvia $\frac{1}{5}$. $\frac{1}{6}$. 7. 10. 12. $\frac{1}{14}$. $\frac{1}{15}$. $\frac{1}{16}$. $\frac{1}{17}$. 20. $\frac{1}{21}$. $\frac{1}{25}$.
 Dig. Dec.
 $\frac{1}{27}$. 28. 30. = 2.516.

Immensae saepe rorationes, imo interdum pruinae.

φ altitud. maxim. 24. 30,1. NbE 1. }
 — — minim. 16. 29,0. W 1^x. } media $29.5\frac{1}{8}$.
 Dies frigid. 19. 46. NNW 1^x. }
 — calid. 4. 24. Malacia. } media $\frac{2}{18}$.

Febris putrida lenta passim, cui jam accedit frequenter icterus et magnus virium languor, interdum tumor abdominis atque pedum. Alvus torminosa per-

plurimos ubique infestat, cholera saevissima multos, plures autem dysenteria mucosa ac biliosa, imo et aliquando cruenta, febre haud raro comitante; sub finem crebro erumpunt pustulae mordentes per universum fere corpus. Adeo pene in omnibus dominari videtur acris et biliosa colluvies, quae plerumque per alvum felicissime dejicitur: perpaucis nunc profecto alvi fluxus exitio est, quamquam saepe diu admodum durat, modo diluitur probe et temperatur acrimonia, atque blande dein expurgatur saburra intestinorum. Atqui alibi, praecipue apud Bristolenses et Bathonienses, multo magis fuit funesta dysenteria.

Post fervidam aestatem constanter fere sequuntur cholerae, dysenteriae, alvi fluxus; perdurante enim longo ac intenso solis ardore torretur sanguis, exaltatur bilis¹⁾, magis acres fiunt indies animalium sales, ipsum viperæ virus longe longeque magis veneficum est per calores aestivos, quam dum omnia torpent hieme frigida. Quandoquidem vero huic succedit frigidus humidusque autumnus, constipata cute ad interiora rorant acres humores; multos ideo gignit atque varios morbos, quos inter supra descriptos. Cave igitur, ne praepostere sistas eorum exitum per vias cuti vicarias, maximus nempe consensus cutim inter et intestina datur certissime.

Monstrat aliquatenus ideo, quod dixi supra, viam, qua in morbis autumnalibus curandis incedendum est: vernae quippe febres plus sanguinis missionem poscunt, autumnales vero magis leni catharsi levantur. Magnus profecto ac diuturnus aestatis calor non tantum vim fibrarum enervat, sed et sanguinis compagem laxat nimis, sales autem reddit acriores atque olea animalia rancida; verbo, vasa facit debilia, humores acres, bilem abundantem et corruptam, adeoque magnus medicinae parens dixit: *Τοῦ δὲ θέρους — ἡ χολὴ αἰσθεται ἐν τῷ σώματι.* Subjungit: *Ἡ δὲ χολὴ τὴν θερμὴν κατέχει τὸ σῶμα καὶ τὸ φθινόπωρον:* et paulo infra, *ἡ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν.* Lib. de natur. homin. sect. XIV. edit. Lindeni²⁾. Ubi vero acris et biliosa colluvies exun-

1) Ideo Hippocrat. *τὸ θέρους χολοποιόν*, lib. de humoribus, sect. VIII. edit. Linden. Edit. Kühnii tom. I. pag. 132.

2) In edit. Kühnii tom. I. pag. 358. et 359.

dat, aut per vomitum, aut per alvum rectissime expurganda est; nam hujus praecipua sedes est in primis viis, visceribus abdominis ac vasis mesaraicis. Fateor equidem, quod et tota sanguinis massa hac quoque scatet saepissime, sed ne sic quidem indicatur venae sectio, quae nimiam sanguinis quantitatem utique minuere potest, acrimoniam ejus corrigere non potest. Quod cum ita sit, detrahendo cum sanguine vires, non acrimoniam, officit. Ideoque HIPPOCRATES¹⁾ veteresque medici, ubi bilis abundat, acrimonia scilicet biliosa, sanguinis missionem prohibent, nec video ego utique, cui bono hoc in casu mittatur, nisi adsit plethora aut inflammatio vehemens. Turpissimos sane errores atque immedicabiles hac in re vidi, imo et plus vice simplice perdolui.

Octobri.

Plena luna 7. Nova luna 22.

Altam tenuit stationem barometer toto fere Octobri, flante saepissime borea vel coro, libs tamen interdum, nonnunquam euro-notus spiravit. Atmosphaera fuit multo humidior, at plerumque satis tepida.

Pluvia 1—3. $\frac{4}{10}$. 10. 14. 16. $\frac{26}{10}$. $\frac{27}{10}$. 28. 29. $\frac{31}{10}$.
Dig. Dec.
= 1.596.

Levis procella 4. SW 4_x —31. p. m. SW 4_x . Maximae pruinae medio mense.

♀ altitud. maxim. 6. 30,3. ENE 1. } media 29.9 $\frac{17}{30}$.
— — minim. 29. 29,5. SW b W 3. }
Dies frigid. 20. 54. ENE 1. } media 46 $\frac{2}{30}$.
— tepid. 1. 38. WSW 1. }

Rheumatismus passim; febres putridae frequentes, quibus haud raro sub finem accedit icterus. Coryzae atque dentium dolores multos vexant, tusses saevae plures. Alvi fluxus creber adhuc, dysenteria tamen rarior. Variolae jam derepente factae sunt epidemicae, eaeque quidem male moratae et saepe

1) Lib. de humoribus, ad finem.

letales, quippe quae parvae et nigrae, aut crudo prorsus diffuentes ichore ad finem usque. Saepe cum ipsis variolis erumpunt petechiae, quod pessimum. Interdum cutis sub vesiculis aquosis necrosi afficitur.

Novembri.

Plena luna 6. Nova luna 21.

Densa fuit admodum ac humida atmosphaera hoc mense, quae mercurium baroscopicum in alto sustinuit loco, etsi multo rarior erat ab oriente ventus quam Octobri elapso: corus quidem aderat saepe, sed et libis haud raro. Ad ipsum finem gravis ab austro procella barometrum deturbat maxime.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 9 — 11. $\frac{15}{15}$. $\frac{16}{16}$. 17. 18. $\frac{20}{20}$. 22. 23. 24.

Dig. Dec.

27. $\frac{29}{29}$. $\frac{30}{30}$. Grando 16. = 2.078.

Procella 16. nocte — 20. p. m. SW 4 — 29. p. m. SSW 4^x.

Magna AB. 21. h. 9. p. m. NW 1^x.

̄ altitud. maxim. 4. 30,3. N 1. }
— — minim. 30. 28,6. SW 3. } media 29.9.

Dies frigid. 25. 62. Nb E 1. }
— tepid. 10. 42. SW b W 2^x. } media 50 $\frac{6}{8}$.

Variolae adhuc epidemicae, sed jam majore ex parte paulo mitiores, saepissime tamen fluxus salivae praelargus profluit, etiam in distinctis.

Diarrhoea serosa plures adhuc exercet. Catarrhi et rheumatismi plurimi, nec non tusses acerbae. Morbi pulmonum acuti haud pauci.

Decembri.

Plena luna 5. Nova luna 20.

En tandem corruunt vapores per atmosphaeram congesti diu, delabente plurimum baroscopio. Per initia mensis vulturnus perflavit, dein libis furens, intercurrente subinde cauro. Duravit pluviosa haec et misera tempestas ad 21. usque; tunc venit ab

oriēte ventus, qui ad septentrionem vergens rigidam valde brumam intulit et barometrum erexit maxime.

Pluvia $\frac{''' }{1.}$ $\frac{'' }{3.}$ $\frac{'}{4.}$ $\frac{''' }{5.}$ 7. 8. $\frac{''' }{9.}$ $\frac{'' }{10.}$ $\frac{''' }{11.}$ $\frac{'' }{12.}$ $\frac{'' }{13.}$ $\frac{'' }{14.}$

$\frac{'}{15.}$ $\frac{''' }{17.}$ $\frac{'}{18.}$ $\frac{'}{19.}$ 20. 24. Nix 2. = 6.566. Dig. Dec.

Maxima diluvia medio mense. Atmosphaera fuit densissima et longe humidissima ante 24. Crassissimae et valde foetidae nebulae a 20. ad 22.

Procella 2. ESE 4^x — 9. nocte SW 4 — 10. SW 4 — 11. vesperi et nocte SW 4^x — 14. WSW 4. Amplissimus halo circa lunam 3. Maxima lucida, ignea, punicea AB. 6. h. 8. NE 1^x .

♀ altitud. maxim. 31. 30,5. NE 2^x . } media 29.4 $\frac{2}{30}$.
— — minim. 11. 28,4. SW 4^x .

Dies frigid. 31. 73. SW 2^x . } media 56 $\frac{22}{30}$.
— tepid. 5. 46. Malacia.

Variolae jam sunt magis benignae, licet adhuc epidemicae, atqui etiam in distinctis profusus est admodum salivae cursus; porro frequenter etiam maculae quaedam rubrae, sed coloris vividi, erumpentibus variolis intersunt, quae brevi plerumque vanescunt.

Pleuritides et peripneumoniae haud rarae, saepe nothae; tusses et catarrhi plurimi; alvi fluxus usque creberrimus. Vides sane in omnibus fere morbis colluviem serosam adhuc dominantem.

Dig. Dec.

Tota pluvia anno 1747. = 32.246.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS

anno 1748.

Januario.

Plena luna 4. Nova luna 19.

Praealta fuit hoc mense barometri statio, ventus ut plurimum ab oriente, multum per initia flectens ad septentrionem, a 19. autem plerumque ad austrum. Aër saepe crassus erat, interdum nebulosus, semper frigidus. Gelu valde rigidum ineunte anno.

Pluvia 5. 8. 9. 11. 14. 15. 17. 21. 23. 26. 27. 28.

Dig. Dec.

30. Nix 7. = 1.718.

Levis AB. 22. h. 9. p. m. NNW 1. Procella 27. nocte SEbS 4.

Nebula densissima ac foetida admodum, diu durans 31.

̄ altitud. maxim. 1. 30,5. ENE 2. } media 29.92.
— — minim. 28. 29,3. SEbS 3x. }

Dies frigid. 2. 74. ENE 2. } media 62.
— tepid. 30. 53. SSE 1. }

Ut solet fere semper, sic quoque nunc tusses movet boreas et laterum dolores¹⁾, idque sane jam vehementer, pleuritides nempe, peripneumoniae atque

1) Vid. libr. de febrib., cap. I. de pleuritide.

tusses gravissimae modo sunt valde frequentes: multos porro premit asthma saevissimum et contumax. Parce nimis plerumque in his morbis exspuitur, quamquam destillationes profusae, coryzae¹⁾, anginae mucosae, raucedines atque faucium tumores per plurimos vexant, crasso nimirum ac perfrigido aëre cutis meatus occludente, unde serosa colluvies accumulatur. Rheumatismi plurimi. Variolae undique jam epidemicae, nec profecto ita clementes.

Februario.

Plena luna 3. Nova luna 17.

Perfrigida jam regnat tempestas et sicca valde, borea saepissime perflante; hinc gelu asperrimum et tenuis admodum aër, at pluviae parum, nix autem et grando nonnunquam; baroscopium plerumque sublime.

Pluvia 21. $\overline{23}$. $\overline{28}$. Nix 16. 24. Grando 21. 29.
Dig. Dec.
= 0.598.

Acre gelu 12. 15. 16. 19. 25. 26. Densissimae foetidae nebulae 9. 10. 12.

☿ altitud. maxim.	9. 30,3.	NE 1.	} media $29.8\frac{17}{28}$.
— — minim.	23. 29,2.	SW 2.	
Dies frigidissim.	16. 77.	NE b E 2 ^x .	} media $64\frac{12}{28}$.
— tepid.	29. 58.	WNW 2.	

Variolae longe lateque sunt epidemicae, passim funestae, parvae, atrae. Jam nunc salivatio est parciore debito, ut ut nuperis mensibus profusa nimis. Febriculae catarrhales valde frequentes, nec non tusses saevissimae. Gravissimi asthmatis paroxysmi et diu gravantes. Tempestas est exitialis admodum pulmonariis; moriuntur plurimi. Pleuritides et peripneumoniae perplurimae: crassa perquam ac glutinosa sunt sputamina saepe, interdum tenuia valde; horum neutra facile ejiciuntur, licet tussis plus satis urget, imo rupto nonnunquam pulmone purus putus sanguis exspuitur. Utcunque viscida nunc sunt in peripneumoniciis sputa, cruorem extractum multo minus tena-

1) Vid. Cels. lib. IV. sect. 4.

cem saepe saepius notavi. Post pleuritides aliquando maxime pertinaces laterum dolores cruciant, qui multo melius emplastris anodynis aut epispasticis cedunt, quam sanguinis missioni, quantumcunque fuerat necessaria morbi initio. Odontalgiae acerbissimae et rheumatismi permultos lacesunt.

Martio.

Plena luna 4. Nova luna 18.

Algida tempestas toto fere Martio, pluviae abundantes, procellae interdum, medio mense autem gelu, nix, grando, ventus aquilonius, aër siccus valde et frigidus; sub finem vero erat multo tepidior ac humidior longe.

Pluvia $\frac{'''}{2}$. 3. $\frac{''}{4}$. 6. $\frac{'}{7}$. $\frac{''}{8}$. $\frac{''}{10}$. 11. $\frac{''}{21}$. $\frac{'''}{24}$. $\frac{''}{25}$. $\frac{''}{26}$. 27. Dig. Dec.

28. 29. 31. Grando 8. 12. 15. Nix 12. 13. 14. 18. = 4.280.

Procella 2. nocte W S W 4_x — 25. a. m. S W 4 — 27. a primo mane ad h. 10. a. m. S W b W 4.

̄ altitud. maxim. 20. 30, 1. N E 1. } media 29.7.
— — minim. 27. 29, 0. S W b W 4. }

Dies frigid. 15. 73. E N E 2^x } media 58 $\frac{22}{29}$.
— tepid. 23. 50. W S W 2. }

Variolae adhuc, sed multo pauciores et minus periculosae. Pleuritides et peripneumoniae frequentes; jam facilius exspuitur, saepe coctum et aliquo sanguine tinctum, saepe tamen perliquidum et acre. Tusses innumerae et plerumque vehementes; labe ideo pulmonum affectis tempestas est infensa maxime et haud raro funesta. Gravissimi asthmatis paroxysmi. Rheumatismi multi. Haud pauci apoplexia et paralysi percussi sunt, quod quidem per frigidas valde tempestates accidit frequenter¹⁾: notavit etiam magnus HIPPOCRATES, paraplegias fuisse epidemicas aspera durante hieme²⁾, lib. I. epidem. constit. sect. 3., quod quoque memoravit COLE in lib. de apoplexia.

1) Vid. quae supra dixi mense Martio 1747.

2) Sic describitur. Χειμὼν βόρειος, ἀνχοὶ, ψυχρὰ πνεύματα μεγάλα, χιόνες, περὶ δὲ ἰσημερίην χειμῶνες μέγιστοι — παραπληγίαι πολλοῖσιν ἐγένοντο, καὶ τινὲς αὐτέων θνήσκον διὰ ταχέων. In edit. Kühnii tom. III. pag. 396.

April.

Plena luna 2. Nova luna 16.

Ad 19. Aprilis frigida fuit atmosphaera, flante ut plurimum vento orientem inter et arctum; gelu interdum, aliquando nix; post 20. librs praevalebat, subsidente baroscopio.

Pluvia $\frac{''}{1}$. 7. $\frac{'}{10}$. $\frac{'''}{12}$. $\frac{''}{17}$. $\frac{'}{19}$. 20. $\frac{''}{25}$. 26. 27. $\frac{''}{28}$. $\frac{''}{29}$.

$\frac{'}{30}$. Dig. Dec. Nix 1. 11. 15. = 3.080.

Haud leve gelu 18. Maximae saepe hoc mense pruinae: nix super montes permansit ad 24. usque.

Levis procella 11. nocte EbS 4_x. Quam maximus halo subluteus, at vividus, circa lunam 22. h. 10. SW 2.

‡ altitud. maxim. 9. 30,2. N 1. } media 29.5 $\frac{27}{30}$.
— — minim. 28. 29,0. SW 3. }

Dies frigid. 3. 64. EbN 1. } media 50 $\frac{18}{30}$.
— tepid. 26. 40. SWbS 2. }

Perpaucae jam variolae, at morbi adhuc pectoris acuti frequentes, sputa tamen largissima nunc e facili prodeunt maximo cum levamine. Tusses humidae, innumerae, ac saepe vehementes: tabidi plurimi occidunt, saevitia tussis, alvi fluxu, aut sudoribus penitus confecti. Febres aliquae putridae, nec non intermittentes, sed rure potissimum. Multi rheumatismo cruciante diutissime torquentur; vix utique sine magno sanguinis dispendio levantur, qui profecto haud parum est viscidus. Haud raro etiam ipsa venae sectio ter quaterve repetita incassum tentatur, nec cedunt dolores acerbi, nisi deobstruentibus, diaphoreticis, purgantibus et anodynis, tandemque aliquando fugantur solum balneo frigido.

Ceterum hic annotabo obiter, quod, dum ab acri et serosa colluvie pendeat rheumatismus, multo magis obest, quam prodest, larga sanguinis detractio, id ipsum notante SYDENHAMO¹⁾: in hoc etenim casu certe, quae blande sudores movent, quae acres edulcorant humores, eosque expurgant commode, interpo-

1) Epist. I. responsoria ad Doct. Brady. [Collect. nostr.

Vol. I. pag. 278, 280, 281.]

sito subinde papavereo doloris lenimine, longe feliciores edunt effectus. Usus sum profecto sequentibus multos per annos satis feliciter.

Tertia vel quarta quaque nocte calomelan. grana aliquot cum pilul. Matthaei, seu saponaceis exhibeo, mane autem proximo cathartica leniora, omnia dein sub noctem compesco anodynis: est etiam ubi per initia morbi vomitus excito. Diebus attamen intermediis suadeo sequentia, aut his similia: Rec. Pulp. prunor. dulc., æthiop. miner. āā drachm. vj., gum. guaiac. drachm. ij., cremor. tartari, nuc. myristic. pulv. āā drachm. iij., syrup. croci. q. s. M. f. elect., cujus cap. quant. nuc. moschat. seu juglandis, bis saltem de die cum haustu largiore aq. calcis, in qua rasum lignum guaiacum et sassafras sint infusae; cui adjicio insuper aq. absinth. c. aliquid cum elix. paregoric. et essent. antimon. āā drachm. sem., vel drachm. j.; aquam calcis vero praeparatam esse vellem testis ostrear. aut cochlear. probe calcinat., nam et magis dulcem hanc et magis efficacem judico. Victu interim ex media materia utendum est, pro potu autem sero lactis tenuissimo sinapi imbuto, infuso lign. sassafr. ex aq. bulliente, aquis demum Pyrmontanis, Spadanis, aut Scarburiens. Locis atqui pertinaciter dolentibus idonea admoveo fomenta, mox dein vesicatoria.

Sed quid ego haec tanto molimine, cum quilibet medicaster triobolaris verbosis populo strophis ¹⁾ antirheumatica venditet, fallere nescia?

Majo.

Plena luna 2.; nova luna 16. Plena luna 31.

Ineunte et exeunte hoc mense pluvia haud parca, ventus australis aërque crassus, medio autem tenuis valde; per totum quidem blanda fuit satis tempestas; maximae interdum rorationes.

Pluvia $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{5}$. 6. 7. $\frac{1}{10}$. 11. 22. 25. $\frac{1}{26}$. $\frac{1}{28}$. $\frac{1}{29}$.

Dig. Dec.

31. = 2.250.

1) Quorum stultitia quaestus impudentiae est. Phaedr. lib. I. fab. 14.

♀ altitud. maxim. 14. 30,2. N 1. }
 — — minim. 2. 29,2. S S W 2. } media 29.6 $\frac{2}{3}$.
 Dies frigid. 8. 44. W N W 2. }
 — calid. 20. 28. N 1^x. } media 35 $\frac{26}{30}$.

Variolae passim; pleuritis et peripneumonia frequens. Rheumatismi levi cum febre, at saevo admodum dolore, plures discruciant: non solum ipso initio venae sectionem poscunt largiorem, sed et multa porro post diluentia, cathartica antiphlogistica, nec non anodyna liberalia, inter quae commodissimum est elixir paregoricum, quod et salubres movet sudores lenitque dolorem, e sero lactis tenuissimo datum. Inservit hoc serum insuper utilissime pro potu communi, diuque haustum ac copiose ipsum tandem solvit morbum, praecipue si nitri aliquid sit adjectum. Opportuna sane et repetita sanguinis missio aequè rheumatismo calido, in junioribus et robustis, medetur, ac ipsi pleuritidi.

Febres putridae passim, vix jam video intermittentem. Tusses plurimae et coryzae acres admodum cum tumore faucium, labiorum, oculorum etc., adeo salsus destillat humor, qui non tantum vellicat, sed etiam, sit venia verbo, vesicat nares, atque in pulmonem irruens saevissimam excitat tussim, ipsamque tracheae membranam erodit: multi hinc phthisici certe ad plures abeunt.

Junio.

Nova luna 14. Plena luna 29.

Incipiente Junio aër valde crassus, frigidus et humidus, post diem 17. vero fervida admodum et suda tempestas.

Dig. Dec.
 Pluvia 1. 2. 4—6. 8. 10. 12. 14. 15. 29. = 1.102.
 Dies fervidissim. 20. 21. 22. 24. 26. 27.

♀ altitud. maxim. 17. 29,9. N N W 1. }
 — — minim. 29. 29,3. S b E 2. } media 29.6 $\frac{26}{29}$.
 Dies frigid. 4. 40. W N W 2. }
 — fervidiss. 27. 15. S b E 2^x. } media 28 $\frac{20}{29}$.

Variolae sparsae; aliquae putridae et lentae febres. Tabes pulmonaria ubique frequens est; haud

pauci percunt. Vox rauca, tussis clangosa, sputa viridia, coenosa, purulenta, graveolentia, dorsi dolor ac debilitas, sudores profusi atque alvi fluxus subinde se excipientes, accedente crurum pedumque tumore, cum ingrato quodam in pectore sibilo et spiritu difficili, haud dubia fuere imminentis leti praesagia, rupta interdum in pulmone vomica.

Salubris aura ruris, equitatio quotidiana, bene curata e lacte diaeta et potio lenis demulcens, emulsio scilicet amygdalina ex decocto rad. eryng. condit. et id genus alia, multo magis tabidis his proficere videntur, quam operosa medicamentorum farrago, quae semper imbecillo stomacho nocet: opiatibus autem idoneis compescenda est subinde tussis vehementia; sistenda porro est alvus, si cita nimis; reprimendi etiam sunt profusi sudores: cave autem semper, e divini senis consilio, ne noceas, si non possis opitulari¹⁾.

Julio.

Nova luna 14. Plena luna 28.

Julii initio sicca fuit et calida tempestas, varia post et multo frigidior, pluviae frequentes, ventus inconstans, ab austro saepius; factus hinc aër est humidus atque crassus: sub finem apricitas aestusque haud levis, corus mollis.

Pluvia 1. 4. 8. $\frac{9}{1}$. 10. 11. $\frac{12}{1}$. 13 — 15. 19. $\frac{23}{1}$. $\frac{24}{1}$.

Dig. Dec.
 $\frac{25}{1}$. $\frac{31}{1}$. = 4.134.

Fulgur cum tonitru gravissimum ac immensis pluviis 23. 24. 31. Procella 24. p. m. SW 4.

altitud. maxim. 28. 29,9. NW 1. } media $29,4\frac{28}{31}$.
— — minim. 24. 29,0.

Dies frigid. 25. 38. WSW 3^x. } media $29\frac{16}{31}$.
— fervid. 30. 16. NW 1.

Variolae passim, ut plurimum blandae satis; quaedam tamen furunculis, carbunculis et diris ulce-

1) Hippocr. epidem. lib. I. stat. 2. sub finem. In edit. Kühnii tom. III. pag. 395.

ribus stipatae. Febres aliquae putridae; colica biliosa frequens.

Augusto.

Nova luna 13. Plena luna 27.

Haud parum torruit messes hoc mense canicula, maximae tamen subinde rorationes, medio autem Augusto pluviae satis; aër inde crassus valde et humidus: a 4. ad 14. ventus subsolanus, ad finem dein usque varius.

Pluvia 2. 4. $\frac{14}{15}$. $\frac{16}{17}$. 18—20. $\frac{31}{1.256}$. Dig. Dec.

Fulgura perplurima 12. gravis procella 15. ESE 4. Saevum fulgur cum tonitru 31. ad occidentem. Maxima AB. 28. h. 8. p. m. ENE 2.: trabes rutilae, vividae, plurimae, ab ipso horizonte ad angulos pene rectos per lucidissimam quasi iridem jaculatae sunt, more velut ex arcu sagittae.

‡ altitud. maxim.	7. 30,0.	E 2.	} media $29.6\frac{20}{27}$.
— — minim.	15. 29,2.		
Dies frigid.	19. 36.	WNW 1^x .	} media $28\frac{2}{27}$.
— fervid.	5. 20.	EbS 2.	

Variolae sparsae, sed parum funestae; his tamen exarescentibus furunculi plurimi, valde dolentes tandemque suppurantes saepe saepius erumpunt. Cholerae ac dysenteriae haud rarae; ophthalmiae aliquae et faucium tumores.

Pleuro-peripneumoniae passim inter agricolas saeviunt, a frigida frequenter potione ac aura, dum sudoribus inter opera diffluunt, grata sane utraque, sed periculosa valde: ratione adeo semper obsecundandum est naturae incitamentis.

Septembri.

Nova luna 11. Plena luna 25.

Persiccus atque tepidus fuit hic mensis, atmosphaera tamen plerumque valde crassa, ventus inconstans, at lenis; boreas per initia ac sol fervidus, sub finem libis; plurimus saepissime ros.

Pluvia $\frac{''}{7}$. $\frac{'}{11}$. 12. 13. 16. 19. 20. 21. 24. 27—29.
 Dig. Dec.
 = 0.914.

♀ altitud. maxim. 3. 30, 1. ENE 1. }
 — — minim. 8. 29, 2. ESE 2^x. } media 29.7 $\frac{22}{29}$.
 Dies frigid. 31. 44. SW 3. }
 — calid. 1. 28. WNW 1. } media 34.

Variolae adhuc, ut plurimum benignae, pustulis tamen ulcerosis et furunculis usque stipatae, sub morbi finem nempe; accedunt saepe saevae ophthalmiae ac cruciantes artuum dolores, nisi mature et probe purgantur. Diarrhoeae et dysenteriae per plurimos exercent, raro tamen cruentus est alvi fluxus, nihilominus autem aliquando letalis, obrepente singultu et perpetua desidendi cupiditate, et quod nihil levat aequae, ac clyster noster anodynus¹⁾, qui et diarrhoeam quoque profusam, irritis aliis omnibus, saepe felicissime sistit.

Octobri.

Nova luna 11. Plena luna 25.

Sicca duravit tempestas cum alta barometri statione ad diem usque 10. Octobris, adeo ut per initia mensis putei atque rivuli plures defecerint prorsus; post autem imbrica valde et multo gelidior. Aquilo praevaluit ad 18., inde vero libs.

Pluvia $\frac{'}{10}$. $\frac{''}{11}$. $\frac{''}{12}$. 13—16. $\frac{''}{17}$. $\frac{'}{19}$. 20. $\frac{''}{21}$. $\frac{''}{22}$. $\frac{''}{24}$.
 $\frac{''}{25}$ — $\frac{'}{26}$. $\frac{''}{27}$. $\frac{''}{28}$. $\frac{'}{29}$. $\frac{''}{30}$. Grando 10. Nix 11. = 3.696.
 Dig. Dec.

Gelu 3. 12. 13. Fulgur et tonitru 29. nocte. Procella 30. nocte ac mane 31. SWbW 4. Maximae pruinae mensis initio.

♀ altitud. maxim. 2. 30, 3. NE 1. }
 — — minim. 22. 28, 7. SEbS 3. } media 29.6 $\frac{2}{30}$.
 Dies frigid. 12. 61. N 1^x. }
 — tepid. 5. 34. NbW 1. } media 48 $\frac{6}{30}$.

1) Vid. supra mens. April. 1743.

Multae hic variolae; aliquibus in locis sunt epidemicae; morbus colicus creberrimus, plures jam a pomaceo novello. Pleuro-peripneumoniae passim, medio praesertim mense, sanguis extractus autem haud valde densus est. Dentium dolores, destillationes, tusses saevissimae, perplurimae; inter pueros ferina tussis grassatur. Catarrhalis quaedam febricula porro frequens est admodum, cum magna pectoris oppressione, tussi humida permolesta, ventriculi dolore ac cruciatibus rheumaticis, brevi tamen evanescit, accedente alvo cita atque torminosa paululum.

Non tantum ab impedita perspiratione oriri videntur febres catarrhales, sed etiam ab ipso gelido atmosphaerae vapore per varios corporis meatus irruente; humidis igitur frigidisque temporibus invadunt maxime; huic inesse porro salem quendam aëreum¹⁾ et acrem judico, qui fundit quodammodo sanguinem, vellicat nervorum propagines, totamque humorum massam conturbat. Neque enim aliter est facile dictu, unde tam subita saepe subeat commotio hominibus, algido udoque aëri expositis, tam immensa destillatio humoris per nares, oculos, fauces, adeo acris saepe, ut vel ipsam cutim erodat ac tusses vehementes moveat et sternutamenta perpetua: neque haec in paucis duntaxat, sed et per innumeros undique simul et semel dispergitur morbus. Mihi igitur probabile videtur, quod, quo major sit aërei hujus salis copia per atmosphaeram diffusa, eo acrior saeviat catarrhus, in quibusdam enim febriculis catarrhalibus longe magis blanda est destillatio, quam in aliis, plerumque vero pluviis, nivosis et frigidis tempestatibus acerrima. Sin autem his generatur acris et serosa in sanguine colluvies, multo melius discutitur sudoribus et blandis catarthicis, quam prodiga sanguinis missione, quam vix sane deprecatur unquam, nisi forsitan ipso initio et ubi febris haud leviter ardet.

Novembri.

Nova luna 9. Plena luna 23.

Pluviae perpaululum hoc mense; baroscopii sta-

1) Vid. Prolegom.

io praealta, medio praesertim; ventus saepissime ab oriente, ad septentrionem deflectens plerumque. Aër fuit majore ex parte valde crassus, interdum vero tenuis admodum ac frigidus. Maximae pruinae frequenter; gelu haud raro.

Pluvia 1. 15. 17. 18. 19. 20. 22. 24. 25. 29. 30.

Dig. Dec.

Nix 21. = 0.906.

altitud. maxim. 14. 30,6. NE b E 1. } media 30.0 $\frac{3}{10}$.

— — minima 2. 29,3. SW 2. }

Dies frigidiss. 21. 68. NE 1^x. rigidum gelu. } media 54.

— tepid. 2. 42. }

Variolae undique fere, satis tamen clementes, scilicet distinctae ut plurimum; peripneumoniae et pleuritides passim. Tusses, coryzae et leves anginae frequentes; febres aliquae lentae et putridae; morbi colici et rheumatismi plurimi.

Decembri.

Nova luna 9. Plena luna 23.

Tristissima jam ingruit tempestas, pluvia constant, libs perpetuus fere, isque subinde procellosus admodum; hinc facta est atmosphaera longe humilissima; sub finem mensis diluvia maxima ubique. Ne vel minimum gelu toto Decembri; sol rarissime.

Pluvia 1. 2—4. 6. 8. 9. 10—14. 15. 16. 17. 18.

19. 20—21. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 30. 31. = 6.746. Dig. Dec.

Procella 1. nocte WSW 4^x—14. nocte WSW — gravissima 15. tota nocte SW 4^x, quae porro duravit ad horam quartam pomeridianam diei 16. atque mercurium barometricum quam maxime depressit, ad 3. 1. nempe — 16. h. 10. a. m. SW b S 4^x—23. nocte SSW 4—24. mane SW 4^x—25. SW 4. Ventus nimbosus omni nocte ab 8. ad 13., haud magnus tamen inde barometri lapsus. Iris lunaris perillustis h. 10. p. m. WSW 3^x. Fulgur et tonitru 16. mane. Magna AB. 4. h. 8. p. m. NW 2^x.

Huxhami Opera.

☿ altitud. maxim. 7. 30,2. WNW 1. } media 29.4.
 — — minim. 16. 28,1.

Dies frigid. 17. 60. WNW 2. } media $52\frac{4}{30}$.
 — tepid. 3. 44. SW 3.

Variolae adhuc passim, mites autem plerumque; in distinctis tamen, si paulo sint confertiores, et largissima profluunt sputamina, et copiosae admodum et crassae urinae; quod faustum semper. Morbi colici perplurimi, ex pomacei novelli potu permulti. Haud pauci et colica vehemente et acerbissimo artuum dolore anguntur, unde saepe brachiorum pareisis et generalis membrorum debilitas miseros ¹⁾ diu admodum trahit.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1748. = 30.680.

- 1) De his eorumque medicina vid. opuscul. nostr. de morbo colico.

OBSERVATIONES
 DE AËRE
 ET
 MORBIS EPIDEMICIS
 AB ANNO MDCCXLIX
 AD FINEM

ANNI MDCCCLII

A PATRIS MANUSCRIPTO EDIDIT

J. COR. HUXHAM, A. M. R. S. S.

Ἰητρός ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιός ἄλλων. Hom. Iliad. XI.
 514.

LECTORI S.

Scrinia patris mei optimi et eruditi perscrutanti observationes sequentes de aëre et morbis epidemicis pulchre transscriptae mihi occurrebant. Inventis gaudebam. Et cum priora sua opera non solum placuisse, sed etiam prodesse, omnes consentiunt: has observationes publico minime ingratas fore credidi. Prelo igitur lubenter commisi: et si quid commodi aut utilitatis hinc recipiant imbecilli et aegrotantes, summa me afficiet voluptate. Vale, candide lector, et his utere mecum.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1749.

Januario.

Exiit annus 1748. continuas inter pluvias, procellas atque diluvia; nec utique laetiore vultu intrat praesens, quinimo certe pejore. Toto ruit aethere nimbus, limo conteguntur omnia et aqua, aër humidissimus ac caliginosus maxime, coelum tristissimum, libs fere perpetuus, saepe furens admodum, dirahaud raro fulgura, pluviae quantitas plane stupenda. Longe acerbissima frigora prope Moscow a 10. ad 14. Prudenter adeo olim instituerunt majores nostri hoc anni tempore ludos, epulas, foca luculenta, ad fallenda nimirum solita gravis hujus tempestatis incommoda.

Pluvia $\frac{''}{1}$. $\frac{'''}{2}$. $\frac{'}{3}$. 4. $\frac{''}{5}$. 6. $\frac{'}{7}$. $\frac{''}{8}$. $\frac{'''}{9}$. $\frac{'''}{10}$. $\frac{'}{11}$. $\frac{''}{12}$. 13.
 $\frac{'''}{14}$. 15. $\frac{'}{16}$. $\frac{'''}{17}$. $\frac{'''}{18}$. $\frac{''}{19}$. $\frac{''}{20}$. 21. 22 — $\frac{1}{23}$. $\frac{'''}{25}$. $\frac{'''}{26}$. $\frac{'}{27}$. $\frac{'''}{30}$.
Dig. Dec.

31. Grando 11. 16. 22. 23. Nix 28. = 8.808.

Fulgur et tonitru saevissima 10. toto fere die —
11. gravia p. m. Fulgura lucidissima 15. vesperi.
Fulgur et tonitru 17. nocte. Procella 1. nocte S b W
 4_x — 7. nocte S S W 4_x — 9. noctu S W b W 4_x — 10. et
11. W S W 4 — 15. S W 4 — 22. nocte N W 4.

Immensi maris aestus 10. et 11., littora ubique
inundantes. Rigidum gelu 28. et 29. N N E 1_x .

§ altitud. maxim. 29. 30,1. NNE 1^x. } media 29.3 $\frac{2}{3}$.
 — — minim. 11. 28,3. WSW 4. }
 Dies frigid. 29. 72. }
 — tepid. 5. 48. SWbW 3^x. } media 56 $\frac{2}{3}$.

Variolae plurimae eaeque plerumque benignae, praesertim ubi lenis accedit alvi fluxus, qui jam sane salivationis vicem praestare haud raro videtur, etiam in adultis.

Per plurimi acri laborant tussi ac coryza cum tumore faucium dentiumque dolore acerbo. Perfrequens est morbus colicus, in quo ¹⁾ alvus adstricta admodum vix cedit purgantibus fortissimis; sed hoc accidit ut plurimum in colica a pomaceo impuro novello. Rheumatismi multi valde pertinaces.

Etsi tempestas tam horrida regnat, pauci quidem saeviunt morbi, saltem paucissimae febres, quod utique haud raro notavi.

Februario.

Ab initio Februarii pluvia haud parca, interdum libris, saepe corus, aër densissimus; a 10. ab oriente venit ventus, vergens plerumque ad austrum; medio porro mense apricitas; ad finem flante vulturno pluvia gravis; vix ulla glacies hoc mense.

Pluvia $\frac{''' }{1}$. $\frac{' }{2}$. $\frac{' }{3}$. $\frac{'' }{4}$. 5. 6. $\frac{'' }{7}$. 8. 16. 18. 23. 25. 26.
 Dig. Dec. $\frac{''' }{27}$. $\frac{'' }{28}$. Grando 2. 8. 25. = 2.820.

§ altitud. maxim. 16. 30,2. NE 1^x. } media 29.6 $\frac{1}{8}$.
 — — minim. 4. 28,8. NW 2. }
 Dies frigid. 5. 63. NWbN 1^x. }
 — tepid. 26. 52. SE 3. } media 54 $\frac{2}{8}$.

Permulae adhuc variolae; tusses, destillationes ac faucium tumores maxime frequentes. Multos rheumatismus lacessit, multo tamen plures morbus colicus acerbissimus cum alvo durissima, qui in brachiorum paralysi interdum desinit. Peripneumoniae passim, plerumque nothae, a nimia colluvie humorum, unde etiam et quaedam febres catarrhales, quae longe

1) Vide infra opusculum de morbo colico Damnonior.

melius purgantibus fugantur, quam sanguinis missione.

Martio.

Incipiente Martio ventus inconstans, aër crassissimus. A 13. eurus praevaluit; frigidior hinc tempestas, at laetior multo. Sub finem pluvia affatim.

Pluvia $\frac{''}{1}$. $\frac{''}{5}$. 6. $\frac{'}{7}$. 9. $\frac{''}{10}$. $\frac{'''}{11}$. $\frac{'}{12}$. $\frac{'}{21}$. $\frac{''}{23}$. $\frac{'''}{24}$. $\frac{'}{25}$.

Dig. Dec.

26. 27. 28. $\frac{'''}{29}$. Nix 18. = 4.340.

AB. 7. h. 10. p. m. NW 1. levis. AB. 25. h. 9. EbS 2 — 27. h. 8. NE 1^x. Rigidum gelu 17. 18. 19.

♀ altitud. maxim. 15. EbN 3. 30,2. } media 29.6 $\frac{26}{31}$.
— — minim. 26. 29,0. SE 3_x. }

Dies frigid. 18. 70. ENE 2. } media 53 $\frac{1}{2}$.
— tepid. 30. 48. E 3. }

Plures usque variolae, pleuritides et peripneumoniae aliquae, frequens rheumatismus. Tusses et acerbissimae saeviunt multum, paucissimae febres tamen. In omnibus pene morbis dominari videtur serosa colluvies.

Aprili.

Ineunte et exeunte hoc mense ventus ab oriente praevaluit, medio autem libis, subinde corus; aër crassus, initio autem et ad finem tenuis.

Pluvia $\frac{'''}{3}$. $\frac{'}{4}$. 5. $\frac{'''}{10}$. 11. $\frac{''}{12}$. 13. 15. $\frac{'}{18}$. 19. $\frac{'}{23}$. 26.

Dig. Dec.

Grando 4. = 2.670.

AB. 6. h. 8. p. m. NNE 1^x. Permagna 7. h. 9. p. m. NbE 1 — 28. h. 10. E 1. Fulgur, tonitru, vehementissima pluvia inundans prope Oxoniam, Cheltenham etc. 27. ne gutta hic; ad NE autem in Exmore tonitru et pluvia gravissima eodem die.

♀ altitud. maxim. 7. 30,0. NNE 1^x. } media 29.5 $\frac{17}{30}$.
— — minim. 4. 28,8. SW 3. }

Dies frigid. 7. 60. } media 44 $\frac{2}{3}$.
— calid. 28. 24. E 1. }

Variolae jam plurimae, at plerumque benignae; pleuritides quaedam et peripneumoniae: atqui tempestas est ut plurimum valde salubris.

Majo.

Fuit per mensis initia haud leve frigus pro anni saltem tempore, etiam ipsa glacies mane 3. et 4., nix aliqua 3. Pluvia frequens ad 10. usque; ventus inconstans: post autem laetissima tempestas, sol fervidus, aër siccus ac pertenuis. Ventus plerumque borealis, barometer vero parum elatus.

Pluvia 3. $\frac{4}{5}$. 5. 6. 7. $\frac{8}{9}$. $\frac{9}{10}$. $\frac{25}{26}$. 26. 27. Nix et Dig. Dec.
grando 3. = 1.012.

AB. 1. h. 9. NNE 2. Maximus globus igneus in aëre visus ad SE circa meridiem 17., qui dispensus evanuit. Magnae pruinae 28. 29.

̄ altitud. maxim. 13. 29,8. NbW 1. } media $29.5\frac{8}{31}$.
— — minim. 5. 29,1. S 3^x. }

Dies frigid. 3. N 2. 53. } media $33\frac{10}{31}$.
— fervid. 17. 16. Malacia. }

Variolae adhucdum; peripneumoniae aliquae verae, tusses asthmaticae plures. Tabe pulmonaria pereunt multi. Angina valde maligna in Cornubia inter pueros, circa St. Austle, Lestwithiel etc., et oriri videtur tabes haec funesta ab acri destillatione, quae diu jam permultos laccessivit, imo et haud paucorum pulmones erosit; unde tussis importuna valde ac vehemens, tandemque nimis frequenter sanguinis sputum, atque demum in bronchiorum cavis ulcera. Huic igitur malo occurrendum est quantocius, mox aliter cita phthisis sequitur. Hic adeo interpollet plurimum balsamum naturale, quale nempe Gileadense, copaiva, seu ipsa terebinthina Chiensis. Quid valent ad ulcuscula haecce, videmus clarissime in gonorrhoea virulenta, sive urethrae ulcusculis, quae nimis cito saepe sanant, neque id quidem specifica quadam virtute contra virulentum istud profluvium, nam ulcera sistunt, relicto veneno. Si tantum ergo valent in urethra, quidni in tracheae fistulis?

Junio.

Junio incipiente pluvia, ventus septentrionalis; medio etiam pluvia subinde; sub finem fervida tempestas, nunc coro nunc africo spirante, aër interim tenuis et siccus.

Pluvia 1. $\frac{1}{2}$. $\frac{2}{3}$. 4. 5. 14. $\frac{15}{16}$. 16. $\frac{17}{18}$. 18. Grando 3.
Dig. Dec.
= 1.892.

Fulgur et tonitru ad occidentem 5. Gravissima procella cum fulgure et tonitru 17. a primo mane SW 4^x . AB. 26. h. 10. Nb W 1.

§ altitud. maxim. 27. 30,0. Nb W 1. } media $29.5\frac{2}{3}$.
— — minim. 17. 29,0.

Dies frigid. 16. 48. N 1. } media $33\frac{7}{30}$.
— fervid. 28. 16. WSW 1^x .

Variolae aliquae. Anginae plurimae mali admodum moris in Cornubia circa Liskeard, Lestwithiel, St. Austle, perplures sane jugulant pueros; paucae etiam hic et per viciniam. Ceterum tempestas est maxime salubris; rarissima funera.

Julio.

Imbres frequentes medio et aër valde crassus; coelum fervidissimum initio. A 4. ad 10. omni vespere, mox post solis occasum, innumerae nubes coccineae pulcherrimae. Ventus varius hoc mense, auster attamen praevaluit.

Pluvia 2. 4. $\frac{12}{13}$. 13. 16. 17. $\frac{18}{19}$. 19. 20. 23. 24. 27.
Dig. Dec.
28. 31. = 1.052.

Maxima pruina 31. Levis procella 15. a. m. WSW 4^x .

§ altitud. maxim. 9. 29,9. NNE 1. } media $29.5\frac{10}{28}$.
— — minim. 12. 29,3. WSW 2^x . }
Dies frigid. 18. 34. WSW 2^x . } media $25\frac{15}{28}$.
— longe fervidiss. 1. 12. EbS 1.

Variolae adhuc passim; ophthalmiae plurimae; febres quaedam rheumaticae et pleuriticae. Colica

multos torquet: perplurimos exercet diarrhoea: coryza, tussis ac tumor faucium frequentes. Cephalalgiae et haemorrhagiae haud paucos corripunt, ob aestum forte enormem.

Augusto.

Fuit et hic mensis calidus et siccus satis, praesertim post diem 6., unde laeta messis optimumque frumentum. Boreas saepe flavit, saepe corus: sub finem atmosphaera pertenuis. Maximae subinde rotationes.

Dig. Dec.

Pluvia $\frac{2}{2}$. 3. 4. $\frac{5}{5}$. $\frac{6}{6}$. $\frac{10}{10}$. 14. 23. $\frac{23}{23}$. $\frac{31}{31}$. = 1.572.

$\frac{2}{2}$ altitud. maxim. 17. 29,9. NEbE 1. } media 29.5 $\frac{21}{28}$.
 — — minim. 2. 29,1. WNW 1. }
 Dies frigid. 31. 34. N 1. } media 27 $\frac{13}{28}$.
 — fervid. 21. 20. EbS 2. }

Jam paucae tantum variolae; morbilli passim. Angina quaedam ulcerosa maligna grassatur sparsim, hic et per viciniam, multo magis autem in Cornubia. Saepe fauces gangraena corripuntur, saepe interior tracheae membrana erosa frustatim ejicitur; tumet plerumque collum totumque fere caput, rubet porro flagratque admodum quasi ex igne sacro, rubent pariter tumentque manus, foetor oris exit teterrimus, adest semper anxietas intolerabilis, jactatio perpetua, mox autem delirium aut maxima somnolentia urget. Vomitus saepissime accedit etiam ut plurimum, alvi fluxus olidissimus. Tam acris saepe effluit ex ore sanies, ut genas labiaque etiam et ipsas manus erodat.

Plures ophthalmia vexantur, diarrhoea torminosa plurimi. Perpauci aliter morbi videntur, adeoque funera sunt rarissima.

Septembri.

Diem 19. ad usque Septembris ventus varius, corus frequenter, libs subinde, pluvia haud parca, procella interdum, aliquando tamen apricitas: a 20. ventus ab oriente nubes discussit, sudumque saepissime fecit coelum.

Pluvia 2. 3. 4. $\frac{5}{1}$. 6. $\frac{10}{1}$. $\frac{11}{1}$. 12. $\frac{14}{1}$. $\frac{15}{1}$. $\frac{17}{1}$. $\frac{18}{1}$.

Dig. Dec.
 $\frac{19}{1}$. = 3.156.

Procella 2. nocte SSW 4_x — 16. SW 4 — 19. nocte S 4 — 20. ENE 4_x. Nebula valde foetida 10. Im-mensus maris aestus 16. omnia inundans.

♀ altitud. maxim. 28. 30,1. NNE 1. } media 29.7.
 — — minim. 16. 29,1.

Dies frigid. 17. 48. WNW 2. } media 38 $\frac{15}{28}$.
 — calid. 3. 32. W 3.

Variolae adhuc passim; morbilli et rubeoli multi, praecipue apud *the dock*; anginae plurimae, quaedam etiam valde malignae per viciniam, hujus generis autem plures longe apud Liskeard, St. Austle, Lestwithiel etc., eaeque valde pestiferae. Multi vehementissima cephalalgia percussi sunt. Innumeri tumore faucium, parotidum, maxillarum, cum acerbo saepe dolore, corripuntur: hos alvi fluxus jam perfrequens juvat semper. Plures puerperae nunc febre miliari graviter affectae sunt.

Octobri.

Ad diem 24. Octobris alta fuit baroscopii statio, parca interim pluvia, aër siccus, haud raro tenuis: ventus ab arcto plerumque flavit, saepe boreas, saepius corus.

Pluvia 1. $\frac{2}{1}$. 8. 12. 13. 17. 20. 21. 22. $\frac{24}{1}$. 25. $\frac{28}{1}$.

Dig. Dec.
 $\frac{29}{1}$. $\frac{30}{1}$. 31. = 1.422.

Maxima pruina et glacies 25. mane NW 2. Nebulae magnae 22. 23. NNW 1.

♀ altitud. maxim. 10. 30,3. ENE 2. } media 29.8 $\frac{18}{29}$.
 — — minim. 29. 29,2. SSE 2.

Dies frigid. 30. 60. NNE 1. } media 46 $\frac{5}{29}$.
 — tepid. 7. 38. WNW 1_x.

Variolae jam multo magis frequentes, sed plerumque benignae. Tumores faucium, colli, parotidum, levi saepe cum angina, valde frequentes. Ad-

huc morbilli plurimi passim, praecipue apud the dock. Perpauci aliter morbi.

Novembri.

Per initia Novembris pluvia multa, austro perflante; ab 11. vix ulla, ventus enim ab oriente. Alta mercurii statio, coelum autem nubilum plerumque atque crassum, ad finem gelu.

Dig. Dec.

Pluvia 1. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. 3. 4. $\frac{1}{2}$. 6. $\frac{1}{2}$. 10. 25. = 2.146.

Procella 7. vesperi SSW 4_x. Nebulae foetidae 3. 4. 8. 9. 19.

̄ altitud. maxim. 18. 30,5. ENE 1_x. } media 30.0. $\frac{1}{2}$ $\frac{4}{9}$.
— — minim. 5. 29,5. S b E 3_x. }

Dies frigid. 30. 62. ENE 1. } media 53 $\frac{1}{2}$.
— tepid. 8. 44. SW b S 2_x. }

Morbilli jam undique maxime epidemici, imo et saepissime maligni, quippe affectibus peripneumonicis stipati Variolae plurimae; tusses innumerae; tumores atque dolores dentium, faucium, parotidum, maxillarum etc. ubique; saepe levis angina; pauci aliter hic morbi: apud Iscanos vero febres mali admodum moris epidemicae ac morbilli valde letales.

Decembri.

Perhumida fuit et crassa valde atmosphaera toto hoc mense, barometer autem altum plerumque tenuit locum, etsi multa interdum ruebat pluvia: a 15. ad 25. ventus orientalis praevaluit, isque sane perfrigidus; hinc acre subinde gelu.

Pluvia 1. $\frac{1}{4}$. 6. $\frac{1}{2}$. 8. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. 14. 15. 18. 19. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$.

Dig. Dec.

30. Nix 12. 24. = 3.318.

Gravis procella 9. nocte et 10. mane SW 4_x. Jovis et Martis arctissima conjunctio 22. h. 7. p. m.

̄ altitud. maxim. 21. 30,5. ENE 2_x. } media 29.8 $\frac{2}{3}$ $\frac{6}{11}$.
— — minim. 10. 29,0. }

Dies frigid. 24. 71. ENE 2. } media 58 $\frac{2}{3}$ $\frac{4}{11}$.
— tepid. 9. 50. SW b W 3. }

Durant usque variolae. Morbilli maxime sunt epidemici, imo et saepe pestiferi. Pustulae seu maculae non sunt ita fastigiatae, sed magis absconditae, aut luridae, aut lividae, iisque vanescentibus tussis furibunda, saepe ipsa peripneumonia supervenit, saepius autem tormina saevissima atque alvi fluxus immanis. Pleuritides et peripneumoniae frequentes. Colica biliosa, atrox torquet plurimos, quorum alvus est plerumque valde adstricta et solutu difficilis perquam. Tusses vehementes ac faucium collique tumores apud omnes fere.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1749. = 34.208.

DE AËRE

ET

MORBIS EPIDEMICIS

anno 1750.

Januario.

Alta fuit barometri statio hoc mense, aër vero crassus admodum et humidus; vulturnus perflavit saepissime, praecipue a 10. ad 23., libs interdum, aquilo rarissime, boreas nunquam: humida adeo atque nebulosa atmosphaera sustinuit mercurium. Gelu nullum, imo vix aliqua pruina. 9., vesperi, ♂, 4 et ♀ formant lineam rectam.

Pluvia $\frac{''}{1}$. $\frac{''}{2}$. $\frac{'}{3}$. 4—6. $\frac{'}{7}$. $\frac{''}{13}$. 14. 17. $\frac{''''}{24}$. 25. 26. 27.

29. $\frac{''''}{30}$. 31. Grando 3. 30. $\frac{'}{31}$. = 4.338. Dig. Dec.

Procella 24. SSW 4 et tota fere nocte. Gravis procella a 29. ad finem ipsum mensis cum maximis maris aestibus, etsi dies aliquot post novilunium gravissima pluvia. Fulgur et tonitru saevissimum 30. nocte SWbW 4^x. Lux insolita tota nocte a 23. ad finem usque, etsi coelum erat nubibus valde crassis obductum, praecipue 29., 30., et 31., furente procella: quod quidem non raro observavi.

♀ altitud. maxim. 8. 30, 4. N 1. } media 29, 8 $\frac{1}{2}$ $\frac{6}{9}$.
— — minim. 31. 29, 3. SW 4^x. }

Dies frigid. 11. 62. ESE 2. } media 55 $\frac{6}{9}$.
— tepid. 27. 50. SWbW 3. }

Plures adhuc variolae. Morbilli perdurant ac valde sunt epidemici malique plerumque moris, gravissima tussi nempe, suffocatione ac peripneumonica febre haud raro accedentibus, saepius alvi fluxu enormi. Tarde admodum saepe erumpebant morbilli etiam post sex dies, febre tamen catarrhali graviter urgente, cum exacerbatione violentiore sub noctem, quasi febris fuisset hemitritaea. Tusses innumerae et acres admodum. Pleuro-peripneumoniae et pleuritides passim. Colica biliosa saevit plurimum.

Februario.

Per initia Februarii humilis baroscopii statio multaque pluvia, ventus ab occidente flectens ad austrum, isque saepe vehemens; aër interea valde crassus. A 13. ad finem usque altius multo stetit barometer; eurus interdum, auster saepe, zephyrus, subinde ad ipsum finem aquilo frigidus. Insolitus fuit atmosphaerae tepor hoc mense; nullum gelu nisi ipso 28. Florida ubique tellus est, quasi procedente Aprili, volitant papiliones, viperae proserpunt. Anemone, chelidonium minus, lujula, violae, prunus sylvestris efflorescunt undique. Apium examen 23. apud Ycalmpton, quod insuetum maxime.

Pluvia $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. 5. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{2}$. 11. 12. 13. 14. 21.
 $\frac{1}{2}$. 22. 25. $\frac{1}{2}$. 27. Grando 3. 5. 27. Nix $\frac{1}{2}$. 28. cum grandine
 Dig. Dec.
 = 3.128.

Fulgur 1. 2. 5. 26. Fulgur et tonitru 2. 4.

Procella 1., nocte, S 4^x —3. tota die WSW 4—9., nocte, WSW 4_x —22., nocte, S 3—27. NWbW 4.

Permagna AB. 15. h. 8. et zona lucidissima albissima NWbW 1. 15. 16.—8. 56. post.

̄ altitud. maxim. 28. 30, 2. NNE 3. } media 29.7 $\frac{3}{16}$.
 — — minim. 5. 29, 0. W 3^x . }

Dies frigid. 28. 67. } media 51 $\frac{6}{16}$.
 — tepid. 22. 46. SbE 3. }

Morbilli adhuc epidemici, jam tamen paulo magis sunt benigni; hos autem consequitur saepe saevis-

sima tussis, imo haud raro peripneumonia, saepius vero alvi fluxus enormis. Vermes crebro dejiciuntur. Morbi colici plures; ophthalmia frequens, nec non rheumatismus; variolae paucae; pleuritides aliquae.

Martio.

Tepidus quoque fuit et hic mensis, porro ad diem 21. siccus aër, interdum pertenuis. Ventus plerumque septentrionalis; intervenit libis aliquando, subinde corus. A 21. nunc libis, nunc corus, pluvia saepe. Tempestas sane multo minus est frigida solito; florescit undique humus, quasi exeunte Aprili: vix ullam notavi glaciem, perraro utique pruina.

Pluvia 1. 9. 10. 11. 17. 18. 19. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 28. 29. Grando 18. 26. 27. 30. = 2.152. Dig. Dec.

Circius vehemens 26. — 29. nocte. Fulgura plurima 27.

q̄ altitud. maxim. 15. 30,3. ENE 1^x. } media 29.8 $\frac{10}{26}$.
— — minim. 29. 29,0. WSW 2. }

Dies frigid. 28. 60. NNW 1^x. } media 50 $\frac{6}{26}$.
— tepid. 11. 44. WSW 1. }

Nullae jam variolae; perpauci morbilli; ophthalmiae passim; pleuritides et peripneumoniae aliquae, sed rariae. Morbi colici plurimi, nec non catarrhi.

Aprili.

Durat usque mitissima tempestas; pluviae tamen satis, nec defuit sol pulcher subinde. Per initia mensis perflavit vulturnus, a 16. boreas plerumque; aër interea tennis valde, sudumque saepe coelum.

Pluvia 1. 3. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 19. 20. 21. 22. 23. 26. Grando 18. 24. = 3.344. Dig. Dec.

AB. valde lucida 3. media nocte NNW 1 — 4. h. 10. p. m. NNW 2 — magna 20. h. 9. WNW 1. Gelu 5. N 1. Glacies 6. EbN 1. Procella 9. a. m. SE 4_x.

♀ altitud. maxim. 30. 30,1. ENE 1. }
 — — minim. 8. 29,3. SSE 3. } media $29,6\frac{10}{28}$.
 Dies frigid. 5. 60. N 1. }
 — tepid. 21. 42. S 1. } media $48\frac{7}{28}$.

Nullae nunc variolae; morbilli adhuc plurimi passim; ophthalmiae frequentes. Eruptio pustulosa multorum caput atque faciem infestat. Febres quaedam lentae et nervosae. Pleuritides ac peripneumoniae multo rariores solito hoc anni tempore.

Majo.

Majo incipiente alta baroscopii statio, aër tenuissimus, apricitas pulchra. Aquilo primum, mox boreas, a 10. vulturnus pluvius, subsidente mercurio; a 19. ventus varius, sol subinde, pluvia frequens. Blandissima sane fuit tempestas; arbores omnes, frutices atque pascua florida sunt quam maxime. Immensa vis undique scarabaeorum maximorum, anglice *may-bugs or cock-chafers*.

Pluvia $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{14}$. 15. $\frac{1}{16}$. 19. $\frac{1}{21}$. $\frac{1}{22}$. $\frac{1}{23}$. 24. 27.

Dig. Dec.

$\frac{1}{31}$. = 2.474.

Fulgur et tonitru saevissima vesperi 14.

♀ altitud. maxima. 2. 30,2. N 1. }
 — — minima. 17. 29,2. SSE 2. } media $29,6\frac{14}{29}$.
 Dies frigid. 3. 46. N 1. }
 — calid. 15. 30. SSE 1^x. } media $35\frac{6}{27}$.

Nullae jam variolae; pauci hic morbilli, ad orientem tamen et occidentem plurimi; ophthalmiae acerbissimae permultae, etiamque haud raro suppurantes. Anginae et ulcera faucium multos infestant. Febris quaedam putrida catarrhalis passim saevo cum artuum et capitis dolore accedente, interdum phrenitide.

Junio.

Ipso Junii initio gravis pluvia, sicca vero postea tempestas et fervida valde. Eurus saepe flavit, saepius tamen corus, libs raro; maximi calores fuere euro spirante.

Pluvia $\overline{1}$. $\overline{2}$. 6. 7. $\overline{10}$. 12. 13. 15. 23. 24. 25. 26.
 Dig. Dec.
 = 1.446.

Fulgur et tonitru 10. p. m. WSW 2—21. ad septentrionem ESE 1. Calor enormis a 16. ad 22. inclusive.

☿ altitud. maxim. 5. 30,0. N 1. } media $29.6\frac{2}{30}$.
 — — minim. 1. 29,2. SSE 1. }
 Dies frigid. 2. 44. NW 1. } media $28\frac{1}{3}$.
 — fervid. 20. 13. E 1^x . }

Morbilli passim frequentes valde, hic loci autem nulli; peripneumoniae et rheumatismi aliqui; perpauci aliter morbi: per Damnoniam autem australem febres multae miliares, maxime circa Totness.

Julio.

Fuit et hic mensis siccus admodum et fervidus. Ventus varius, plerumque occidentalis, vergens ad arctum; aestus vehementissimus ab 8. ad 15. diem, major certe quam hic loci memini unquam. Humilis erat ut plurimum baroscopii statio, praecipue flante austro.

Pluvia $\overline{1}$. $\overline{5}$. 7. 16. $\overline{17}$. $\overline{19}$. 22. 23. $\overline{25}$. 27. 28. $\overline{31}$.
 Dig. Dec.
 = 1.552.

Fulgura plurima nocte 15. SSW 1. Fulgur et tonitru cum grandine 24. W 3. Procella, fulgur et tonitru 31. a. m. SbW 4_x . Nebulae 1. 2. 13. 26.

☿ altitud. maxim. 8. 29,8. WbN 1. } media $29.4\frac{24}{28}$.
 — — minim. 31. 29,1. SW 4_x . }
 Dies frigid. 28. 40. WNW 1. } media $26\frac{10}{28}$.
 — longe fervid. 11. 13. N 1. }

Febres anginosae pestiferae cum maculis rubris, luridis, et pustulis valde frequentes apud Causand et Kingsand et per viciniam: magis sunt vulgares et pestilentes apud Liskeard, Fowey etc. Morbilli sparsi sunt adhuc. Febres aliquae putridae cum exanthematibus. Tussis convulsiva passim inter pueros, et

coryzae, diarrhoea et gravedo frequens sub finem mensis.

Augusto.

Per initia Augusti pluvia multa, ventus australis et saepe nimbosus; aër valde crassus et humidus: a 13. pulchra tempestas atque calida, coro ut plurimum spirante, ad finem subsolano.

Pluvia 1. 2. $\frac{''}{4}$. 5. $\frac{'''}{6}$. 7. 8. 10. $\frac{''}{11}$. 12. 18. 26. 29.
Dig. Dec.

31. = 1.902.

Procella 4. p. m. SSE 4_x — 5. primo mane SSW 4_x.

Nebulae super aqua saepissime hoc mense et maximae rorationes; malacia frequens. Arbores innumerae et omnigenae, quae spectant ad meridiem, exustae sunt, cum fulgure tactae.

‡ altitud. maxim. 27. 29, 9. WbN 1. } media 29.5 $\frac{12}{31}$.
— — minim. 2. 29, 2. SWbW 2. }
Dies frigid. 25. 39. WNW 2. } media 32 $\frac{16}{31}$.
— fervid. 18. 26. Malacia. }

Morbilli adhuc in vicinia, hic nulli. Febris putrida cum pustulis et maculis rubris (*a scarlet rash*) passim grassatur. Angina maligna cum febre erysipelatosae et ulceribus in ore pestiferis, imo interdum gangraenosis et foetidis, valde saevit in citeriore Cornubia, praecipue apud Milbrook, Causand et Kingsand inter pueros, imo et haud paucos jugulat. Perplurimi canes rabidi. Muscae infinitae omnium generum jam sunt infensissimae.

Septembri.

Ineunte Septembri gravis pluvia, vulturnus, aër nebulosus; a 6. ad 10. eurus, tunc corus; a 22. ad finem usque boreas. Perpulchra tempestas saepe hoc mense, aër tamen crassus plerumque.

Pluvia $\frac{'''}{1}$. $\frac{''}{2}$. 4. 5. 9. 10. $\frac{'}{12}$. 14. 16. $\frac{'}{17}$. 20. = 1.736. Dig. Dec.

Magna AB. 11. h. 10. N 1^x — 12. vesperi WNW 1.
Maxima pruina 16. WNW 1.

altitud. maxim. 26. 30,2. NE 1. }
 — — minim. 9. 29,2. ESE 1. } media $29.7\frac{11}{26}$.
 Dies frigid. 30. 46. NNE 1. }
 — calid. 8. 26. E 1. } media $33\frac{5}{26}$.

Rarissimi morbi; paucae jam cholerae; morbi colici atque diarrhoeae multo minus frequentes, quam assolent hac tempestate; vix aliqua febris occurrit. Salubris sane fuit admodum hic autumnus, quod utique benignitati coeli haud dubio debetur maxime. Ex anni constitutionibus siccitates sunt pluviosis salubriores. Hippocrat. Aph. 15. Sect. III.

Octobri.

Venit ab oriente ventus toto hoc mense, vergens plerumque ad septentrionem, ad austrum etiam haud raro; hinc longo frigidior facta est tempestas, sub finem praesertim.

Pluvia 1. 6. $\frac{''''}{7}$. $\frac{''}{8}$. 13. $\frac{'}{14}$. $\frac{''}{17}$. 20 — 22. $\frac{'}{23}$. 27. 28.

Dig. Dec.

$\frac{''}{30}$. $\frac{''}{31}$. Nix 25. Grando 29. = 2.798.

AB. vesperi 2. NE 1^x. — Magna AB. 10. h. 9. NE 1. — levis 11. vesperi ENE 1 — 24. vesperi NE 1 — 25. h. 8. NbW 1.

Rigidum gelu 25. NbW 26. ENE 2. Procella 27. EbN 4_x.

altitud. maxim. 2. 30,1. NE 1^x. }
 — — minim. 7. 29,1. SE 2^x. } media $29.5\frac{17}{30}$.
 Dies frigid. 26. 70. ENE 2_x. }
 — tepid. 1. 42. N 1. } media $54\frac{11}{30}$.

Pleuropneumoniae aliquae, et morbi colici; tussis perplurimae; pauci aliter morbi.

Novembri.

Ineunte Novembri pluvia multa, baroscopii depressio, atmosphaera maxime crassa, eurus velox; a 6. ad 13. caecias lenis, tunc ab occidente ventus; a 18. ad 26. boreas frigidus, interveniente subinde malacia; sub finem auster procellosus et pluvius, aër humidissimus.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. $\frac{3}{3}$. $\frac{4}{4}$. 5. 6. 14. 15. $\frac{16}{16}$. 17. 19. 24. $\frac{26}{26}$.
 Dig. Dec.
 $\frac{27}{27}$. $\frac{28}{28}$. $\frac{29}{29}$. $\frac{31}{31}$. Grando 4. 28. 30. Nix 20. = 4.520.

Fulgura 28. nocte. Vehemens procella 30. mane
 SSW 4^x . Maximae pruinae et gelu acre a 18. ad 26.

‡ altitud. maxim. 8. 30,2. ENE 2^x . } media $26\frac{2}{4}$.
 — — minim. 30. 28,6. SSW 4^x . }

Dies frigid. 23. 73. NE 2. } media $61\frac{21}{4}$.
 — tepid. 30. 52. }

Pleuritides ac peripneumoniae haud rarae; tusses plurimae permolestae. Tumores et dolores faucium atque dentium permultos vexant. Rheumatismus frequens, nec non diarrhoea torminosa. Per frigidum hunc autumnum, suppressa maxime perspiratione, generatur acris sanguinis colluvies, quae varios inducit corporis affectus, prout haec nempe vel illa pars ea gravatur.

Sub finem mensis omnes pene equi longe lateque gravissima tussi corripuntur, comitante febre quadam peripneumonica et coryza vehemente; saepe anhelant maxime et tussi molestissima anguntur. E naribus vero omnes ejiciunt immensam plane quantitatem muci valde crassi, subflavi, deinde viridis, interdum sanguinei, strigmentis immixtis, soporosi fiunt, debilitantur admodum et escam omnigenam prorsus respuunt, ad sudores sunt maxime proclives tremuntque plurimum. Sanguis horum emissus est densus admodum, viscidus et flavus, saepe niger aut lividus, quod mali semper est ominis. Si tussis supprimitur cito nimis parumque per nares reddunt, brevi ut plurimum pereunt. Qui in stabulis detenti sunt, pejus se habere videntur, quam in agris: ad unum fere omnes aegrotant, etsi haud multi pro numero moriuntur.

Decembri.

Ad diem 10. Decembris libs valde pluviosus, subinde etiam corus; inde ad 26. nunc vulturnus, nunc boreas, saepius tamen eurus; ad finem libs, iterum humidissimus: atmosphaera maxime crassa.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. $\frac{3}{3}$. $\frac{4}{4}$. $\frac{5}{5}$. $\frac{6}{6}$. 7. 8. 9. 10. $\frac{17}{17}$. 24. $\frac{25}{25}$.

Dig. Dec.

$\frac{26}{26}$. $\frac{27}{27}$. 28. $\frac{29}{29}$. $\frac{30}{30}$. $\frac{31}{31}$. Grando 1. = 4.702.

Procella vesperi et tota nocte 2. SW 4^x cum ful-
gure et tonitru—3. mane WbN 4^x. Maximae prui-
ae ac gelu rigidum a 18. ad 22.

altitud. maxim. 20. 30,6. NNE 1^x. } media 29.5 $\frac{24}{29}$.
— — minim. 31. 28,9. SWbW 2^x. }
Dies frigid. 21. 70. ENE 1. }
— tepid. 10. 50. SWbW 3^x. } media 56 $\frac{23}{29}$.

Apud Ashburton, Chudleigh, Newton etc. febres
multae putridae, lentae, saepe cum, saepe sine exan-
thematibus, nec non morbilli maligni. Febres porro
typhentericae apud Ashburton et per viciniam. Anginae
quaedam saevae passim; quaedam peripneumoniae at-
que pleuritides. Tusses et coryzae permultos infe-
rant. Colica frequens. Evanuit jam penitus morbus
inter equos.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas hoc anno 1750. = 3.192.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1751.

Januario.

Diem ad usque 21. Januarii aër fuit quam maxime humidus; ineunte mense multa pluvia; nunc libs, nunc corus ad 18. A 21. ventus aquilonius, vergens ad orientem plerumque, unde rigidum saepe gelu et frigus acere; immensae subinde pruinae, atmosphaera autem siccior longe.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{1}{2}$. 4. $\frac{1}{5}$. 6. 7. $\frac{1}{8}$. $\frac{1}{11}$. 12. 14. 17. 18. $\frac{1}{19}$.

20. 25. $\frac{1}{26}$. $\frac{1}{30}$. Grando 7. 13. 15. Nix 15. 16. 27. 28.
Dig. Dec.
29. = 3.433.

Procella 3. mane SW 4_x — 16. noctu SW 4^x — 17.
mane Sb W 4^x . Circius vehemens 25. nocte. Asper-
rimum gelu 28.

ꝯ altitud. maxim. 23. 20,2. ENE 3_x . } media 29.5.
— — minim. 1. 28,8. SSE 4_x . }
Dies frigid. 28. 72. Nb W 2. } media $60\frac{20}{29}$.
— tepid. 1. 58.

Pleuritides et rheumatismi multi; tusses et den-
tium dolores plurimi; colica passim. Febres lentae
putridae grassantur adhuc prope Ashburton, Newton
etc. Pleuro-peripneumoniae ac peripneumoniae fre-
quentes.

Februario.

Insequitur Februarius frigidus, praesertim per mensis initia, borea perflante; ab 8. tamen ad finem usque aut libis aut corus gelidus; pluviosa utique et procellosa tempestas plerumque ab 11., atmosphaera porro crassa valde. Acre admodum gelu a die 2. ad 8.

Pluvia $\frac{''}{11}$. $\frac{'}{12}$. 13. 14. 17. 19. $\frac{''}{20}$. 21. $\frac{'}{23}$. $\frac{'''}{24}$. $\frac{'}{26}$.

27. 28. Nix 4. Grando 13. 14. 20. 21. 26. = 2.516. Dig. Dec.

Procella 21. nocte NNW 4—24. ab h. 10. a. m. ad 4. p. m. SW 4—25. nocte WSW 4_x—26. mane NWbS 4—27. SWbW 4. Fulgur et tonitru 24. nocte—26. nocte.

Arcus lucidus permagnus per zodiacum 8. hora $7\frac{1}{2}$. p. m.

altitud. maxim. 7. 30,1. ENE 1. } media $29.6\frac{10}{26}$.
— — minim. 26. 29,0. WbS 4. }

Dies frigid. 2. 72. ENE 3. } media 60.
— tepid. 23. 52. WSW 1_x. }

Pleuritides ac peripneumoniae valde sunt frequentes; rheumatismi multi; anginae aliquae; tusses per plurimae vehementes, nec non coryzae cum sternu-amentis fere perpetuis, acribus et molestissimis; co-lica biliosa passim. Sanguis jam extractus est plerumque densus admodum et viscidus.

Martio.

Pluvius fuit admodum et procellosus hic mensis. Libs perflavit saepissime, interdum etiam argestes; atmosphaera crassa valde et subinde gelida; gelu tamen vix aliquid. Statio mercurii plerumque humilis.

Pluvia $\frac{'''}{1}$. $\frac{''}{2}$. $\frac{'}{3}$. $\frac{'}{4}$. $\frac{''}{5}$. $\frac{'}{6}$. 7. $\frac{''}{8}$. $\frac{''}{10}$. $\frac{'}{12}$. $\frac{'''}{14}$. $\frac{'''}{15}$. $\frac{''}{17}$.

$\frac{'}{18}$. $\frac{''}{21}$. $\frac{'''}{25}$. 26. $\frac{'}{27}$. 28—30. Grando 1. 5. 15. 17. 19.

Dig. Dec.
30. = 5.590.

Procella 4. p. m. SWbW 4_x—5. mane WbN 4—6. p. m. SWbS 4—13. nocte SW 4—14. nocte—

15. nocte WNW 4—17. tota nocte SSW 4^x—18. mane W 4—25. nocte W 4_x—26. mane NWbW 4—29. p. m. W 4_x.

Fulgura nocte 4. Fulgur et tonitru vehemens 5. a. m. Fulgur et tonitru 6. p. m.—15. vesperi.

‡ altitud. maxim. 23. 30,2. ENE 1^x. } media 29.4 $\frac{24}{31}$.
— — minim. 4. 29,0.

Dies frigidiss. 19. 60. NW 1. } media 52 $\frac{24}{31}$.
— tepid. 28. 48. WSW 2.

Tusses, coryzae, raucedines perplurimae cum magno faucium tumore atque acerbo dentium dolore; rheumatismi multi gravissimi; pleuritides nec non peripneumoniae valde frequentes.

Aprili.

Decidit quoque pluvia haud exigua hoc mense, pulchra tamen aliquando intervenit apricitas, spirante tunc vento ab oriente. Ceterum septentrio magis, quam auster praevaluit. Aër fuit saepe tenuis, interdum frigidus, praecipue Aprilis initio.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 2. 5. 6. 10. 11. $\frac{12}{12}$. 14. $\frac{15}{15}$. $\frac{20}{20}$. 21. 22. $\frac{23}{23}$.
Dig. Dec.
 $\frac{24}{24}$. 28. $\frac{29}{29}$. Grando 1. 5. Nix multa 4. = 3.376.

Fulgur et tonitru 1. p. m. Procella 27. EbN 1.

Amplissimus halo circa lunam 23. h. 9. p. m.

‡ altitud. maxim. 8. 29,8. ENE 1. } media 29.5.
— — minim. 23. 29,2. SSW 1.

Dies frigid. 5. 62. NNE 2_x. acre gelu } media 48 $\frac{24}{27}$.
— tepid. 29. 40. E 1.

Pleuritides ac peripneumoniae, et verae et spuriae, valde sunt frequentes undique, haud largam tamen sanguinis missionem facile ferunt, etsi cruor est saepe viscidus valde. Rheumatismi plurimos torquent. Tusses, coryzae, parotidum et maxillarum tumores dentiumque dolores ubique saeviunt maxime. Febres intermittentes aliquae, colica biliosa passim et multae ophthalmiae. Juniores perplurimi pustulis aquosis, scabiosis per totum corpus infestantur.

Majo.

Prior Maji pars fuit pluvia atque perfrigida, posterior sicca, jucunda, calida. Ineunte mense ventus inconstans; a 19. ad ipsum finem ab oriente aut septentrione, quod atmosphaeram siccavit plurimum.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. 4. $\frac{5}{5}$. $\frac{7}{7}$. 8. $\frac{10}{10}$. $\frac{11}{11}$. $\frac{12}{12}$. 13. $\frac{15}{15}$. 16. 27.
Dig. Dec.

Grando 5. 6. = 2.570.

Procella 2. p. m. SW 4_x —5. NWbW 4—12. ESE 4_x . Gelu et maximae pruinae 5. 7.

̄ altitud. maxim. 20. 30,1. ENE 1. } media $29.6\frac{20}{28}$.
— — minim. 3. 29,1. WbN 2_x . }

Dies frigid. 7. 56. SE 3. } media $40\frac{2}{28}$.
— calid. 25. 26. NEbE 2_x . }

Pleuritides et peripneumoniae passim; colicae et rheumatismi multi, ac tabidi plures; tussis et asthma frequens; coryzae permultae cum faucium tumore, praesertim ensis initio. Variolae jam aliquae huc advectae a militibus de regiment de Conway.

Junio.

Ineunte Junio valde calida tempestas, euro perflante: a 12. ad 20. venit ab occidente ventus, tunc recurrit eurus multa cum pluvia; sub finem auster, aër inde longe humidior.

Pluvia 6. 7. $\frac{8}{8}$. $\frac{15}{15}$. $\frac{16}{16}$. 18. 19. $\frac{22}{22}$. $\frac{23}{23}$. $\frac{25}{25}$. 26. $\frac{27}{27}$.

28. $\frac{29}{29}$. 30. = 3.114.
Dig. Dec.

Procella 6. p. m. ESE 4—7. mane ESE 4_x —22. p. m. et ad mediam noctem E 4.

Fulgura plurima saepe cum tonitru 5. nocte. 6. fulgura perpetua nocte et tonitru frequens. 7. fulgura perpetua lucidissima, at pallidissima p. m. et tota nocte mugiente subinde tonitru. Fulgura multa 9. nocte, tonitru e longinquo.

Pulcherrimus coeli color puniceus 19. vesperi WSW 1_x .

☿ altitud. maxim. 3. 30,0. Malacia. } media $29.5\frac{12}{26}$.
 — — minim. 29. 29,1. S 3. }
 Dies frigid. 23. 43. E 3. }
 — fervid. 6. 17. ESE 4_x. } media $29\frac{2}{26}$.

Variolae frequentes in oppido; febres pustulosae passim; peripneumoniae nothae aliquae; tusses et faucium tumores plurimi. Phthisi pulmonaria multi laborant.

Julio.

Sequitur jam Julius pluviosus et majore ex parte algidus. Praevaluit hoc mense libis, haud raro tamen intervenit corus, interdum favonius. Atmosphaera plerumque crassa et humida.

Pluvia $\overline{1}$. 2. 3. $\overline{4}$. 5. 6. 10 — 12. $\overline{15}$. $\overline{16}$. $\overline{17}$. 18. $\overline{20}$.
 Dig. Dec.
 $\overline{21}$. $\overline{23}$. 24. 25. $\overline{26}$. 29 — 31. = 4.996.

Densissima, foetida nebula toto die 21. Maxima diluvia sub finem mensis undique: fontes omnes et rivuli exundant maxime. Fructus omnes horaei facti sunt prorsus et crudissimi. Rarissime papilionem, imo vix muscam vides. Multi canes rabidi discurrunt. Cicadae silent omnino.

☿ altitud. maxim. 9. 29,8. NNW 1. } media $29.4\frac{2}{3}$.
 — — minim. 26. 29,0. SSE 3. }
 Dies frigid. 1. 39. WNW 2_x. } media $31\frac{10}{30}$.
 — calid. 9. 25. }

Variolae passim hic et jam per viciniam: febres miliares, putridae, lentae aliquae hic, longe plures per oras orientales et australes Devoniae, imo et haud raro letales. Pleuripneumoniae nonnullae; morbi colici frequentes et acerbi; ora aphthosa jam fere epidemica. Quandoquidem tam infausta, pluvia frigidaque fuit tempestas, perpauca funera videmus, omnes tamen maximo virium languore laborant. Credo equidem, quod praesens coeli salubritas haud parum nimborum crebrisque ventis debetur, qui atmosphaeram tam frequenter purgarunt.

Augusto.

Submissum fuit baroscopium Augusti initio; libs plerumque; aër crassus. A 12. ad 15. corus. Maximaë rorationes 7.; inde libs rursus ad 21., post aquilo, dein eurus, ad finem corus. Nebulae saepe hoc mense. Sub finem flante euro aër valde tenuis. Ros plurimus.

Pluvia $\frac{''}{1.}$ $\frac{'}{3.}$ 4. 5. $\frac{'}{7.}$ 9. $\frac{'}{10.}$ $\frac{'}{16.}$ 18. 19. $\frac{'}{20.}$ 21. 28.

Dig. Dec.

30. = 1.434.

Magna AB. 8. WNW 1^x. Pruina 29.

☿ altitud. maxim. 29. 30,1. NNW 1^x. } media 29.5 $\frac{1}{3}$.
— — minim. 3. 29,1. SSW 3. }

Dies frigid. 29. 44.

— calid. 24. 26. Malacia. } media 46 $\frac{23}{26}$.

Variolae modo sunt frequentes; morbi colici plurimi multo cum angore ventriculi ac vomitione. Haud pauci apoplexia perculsi sunt. Morbi hypochondriaci et hysterici undique. Canes rabidi passim. Aviculae perplurimae pereunt inter plumas exuendas. Vix vides papilionem, raro audis cicadam, adeo tristis fuit tempestas mensis initio.

Septembri.

Parum fuit constans hoc mense ventus, ab occidente tamen plerumque. Barometer nec multum elatus, nec valde depressus. Medio Septembri apricitas, pluvia parca. Sub finem perplurimae densae nebulae. Maxima pruina atque glacies 22. 26. 27. 30.

Totum coelum, etsi nubilum, luminosum nocte 7. et 8.; unde, nescio.

Pluvia $\frac{''}{1.}$ $\frac{'}{5.}$ $\frac{''}{6.}$ $\frac{'}{7.}$ $\frac{''}{8.}$ 9. 11. 12. 15. $\frac{'}{20.}$ 21. $\frac{'}{24.}$

Dig. Dec.

$\frac{'}{27.}$ $\frac{''}{28.}$ 29. = 2.306.

☿ altitud. maxim. 13. 30,0. WNW 1^x. } media 29.6 $\frac{2}{28}$.
— — minim. 7. 29,1. S 2. }

Dies frigid. 27. 54. NE 1.

— calid. 5. 35. ESE 2. } media 41 $\frac{4}{18}$.

Variolae passim, jamque indolis peioris. Infantes et juniores innumeri pustulis, tinea et achoribus vexantur. Icterus valde frequens. Febres aliquae putridae, pustulis urentibus aquosis comitatae. Hemiplegiae aliquae et paralyses; morbi hypochondriaci plures. Morbus colicus cum magno et pertinaci stomachi angore plures torquet; horum alvus est plerumque valde adstricta; biliosa multa ac porracea vomunt.

Octobri.

Venit ab oriente ventus toto hoc mense, nunc ad septentrionem nunc ad austrum declinans, isque saepe velox valde. Aër fuit plerumque siccus, haud raro gelidus admodum; ad finem acre gelu.

Pluvia 3. $\frac{''''}{4}$. $\frac{''}{5}$. 6. $\frac{''}{7}$. $\frac{''}{8}$. 9. 12. 23. 24. $\frac{''}{26}$. $\frac{''''}{27}$. 30.
Dig. Dec.
= 3.060.

Procella 8. noctu E 4_x —13. toto die EbS 4_x —14. p. m. EbS 4_x . Levis AB. 12. h. 8. ENE 2.

‡ altitud. maxim. 18. 30,0. E 3^x .
— — minim. 26. 29,0. ESE 2^x . } media 29.7.

Dies frigid. 30. 64. N 1^x .
— tepid. 2. 40. ESE 1^x . } media $49\frac{13}{30}$.

Variolae passim; pleuritides et peripneumoniae aliquae; tusses asthmaticae, laboriosae frequentes; rheumatismi multi; colica biliosa haud raro, nec icterus.

Morbus phreniticus inter equos. Horrent primo et tremunt plurimum, mox tristes fiunt ac somnolenti, dein phrenitici, imo furiosi quasi, pauloque post occidunt.

Novembri.

Ad diem Novembris 11. permansit ventus orientalis, ad finem etiam recurrit; intermedio autem tempore libis aut corus. Atmosphaera porro saepe humida valde, subsidente tandem plurimum baroscopio.

Pluvia 1. $\frac{11}{12}$. $\frac{12}{13}$. 14. $\frac{15}{16}$. 17. $\frac{18}{19}$. $\frac{20}{21}$.
 Dig. Dec.
 $\frac{22}{23}$. $\frac{24}{25}$. Nix 1. Grando 20. 25. = 3.510.

AB. levis 7. h. 9. EbN 1 — magna 30. vesperi
 ENE 2.

Gelu acre mensis initio et ad finem.

Procella 16. p. m. SWbS 4_x — 20. p. m. SSW
 4 — 21. mane SWbW 4_x — 22. p. m. SWbW 4_x .
 Fluctus immensi et maris aestus maxime inundans
 21. Fulgura et tonitru saevissima 21. ab h. 3. p. m.
 ad 6., barometro tunc subsidente ad 28.7. Perma-
 gnus aestus 24. vesperi.

̄ altitud. maxim. 5. 30,4. NE 1. } media
 — — minim. 20. 21. 28,7. SWbW 4. } $29.7\frac{10}{20}$.
 Dies frigid. 29. 67. ENE 2_x . } media 57.
 — tepid. 51. 49. WSW 2. }

Variolae multae; quaedam mali admodum moris
 saepe crudo tantum ichore scatent, saepe nigrae,
 sessiles ac petechiis lividis interstinctae. Tusses,
 destillationes, faucium tumores dentiumque dolores
 permultos lacesunt. Rheumatismi, pleuritides et
 peripneumoniae aliquae. Tormina ventris haud pau-
 cos cruciant, quosdam dysenteria, asthma grave plu-
 res. Anginosa quaedam febris cum erysipellate et
 pustulis plurimis passim sub finem mensis grassatur.

Decembri.

Per Decembris initia aër perfrigidus, ventus aqui-
 lonius, rigidum gelu, alta barometri statio: a 15. ad
 21. vulturnus, cadente mercurio: ad finem boreas,
 nix et acre gelu.

Pluvia 1. 3. 5. 12. $\frac{15}{16}$. 17. 18. $\frac{19}{20}$. 21. $\frac{23}{24}$.
 Dig. Dec.
 $\frac{25}{26}$. 28. Nix 1. 13. 29. 30. 31. = 2.406.

Immensi fluctus (*boars*) a 18. ad 21. Amplissi-
 mus halo circa lunam h. 9. p. m. 20. SE 2_x .

☿ altitud. maxim. 5. 30,2. N 1. }
 — — minim. 21. 29,1. S b W 3^x. } media 29.7 $\frac{1}{3}$ $\frac{6}{8}$.
 Dies frigid. 7. 72. NNE 1. }
 — tepid. 21. 52. } media 62 $\frac{1}{2}$.

Variolae hic jam epidemicae, imo et inter juniores frequenter exitiales, quippe saepe crude, interdum petechiales. Plurimi rheumatismi acerbi atque difficiles; aliqui inflammatorii ac difficiles quidem scorbutici et pertinaces admodum. Tussis et asthma valde frequens quosdam cruciat vehementer. Per multae destillationes cum faucium et tonsillarum tumore molestissimae. Tormina biliosa, pestifera per plurima. Anginae inflammatoriae plures premunt, malignae, dirae quosdam cum pustulis puniceis minimis, sed innumeris.

Dig. Dec.

Tota pluviae quantitas anno 1751. fuit = 38.311.

DE AËRE
ET
MORBIS EPIDEMICIS
anno 1752.

Januario.

Incipiente anno laeta rerum facies, apricitas perpulchra, rigidum gelu, immensae pruinae, boreas siccus; incipit autem liquescere gelu 7. Mox irruit auster, decidunt pluviae. Recurrit boreas 16. nubesque discutit; a 18. pluvius vulturnus, 23. et 24. boreas iterum, dein rursus vulturnus, ad finem corus.

Pluvia 8. $\frac{''}{9}$. $\frac{'''}{10}$. $\frac{''}{11}$. $\frac{''}{12}$. $\frac{''}{13}$. 14. 15. $\frac{'''}{18}$. $\frac{'}{19}$. $\frac{'}{20}$. 21.

Dig. Dec.
 $\frac{''}{22}$. $\frac{'}{25}$. $\frac{'}{27}$. $\frac{''}{28}$. 29. 31. = 4.042.

Procella 13. a. m. S. 4_x — 14. mane 28. 7. SWbS 4 — 19. a. m. SbW 4 — 22. a. m. SSE 4. Maximi maris aestus ac inundantes a 19. ad 23.

φ altitud. maxim. 4. 30,4. ENE 2. } — — minim. 14. 28,7. SWbS 4. }	media 29.5$\frac{2}{7}$.
Dies frigid. 4. 70. — tepid. 13. 53. S 4_x. }	media 60$\frac{10}{29}$.

Variolae usque epidemicae, saepe crudae et pravae maturantes, nonnunquam petechiis maculatae. Anginae mucosae atque faucium tumores valde frequentes. Angina ulcerosa imo et gangraenosa quosdam corripit. Peripneumoniae ac pleuro-peripneumo-

niae passim; tusses inter omnes, saepe vehementes, saepe tabificae. Plurimi rheumatismi valde acerbi.

Februario.

Per initia Februarii ventus aquilonius, aër perfrigidus, sol saepe. Ab 8. ventus inconstans valde; medio mense pluvia multa; et initio et fine praealta baroscopii statio, atmosphaera sicca, maximae pruinae.

Pluvia 4. $\frac{1}{8}$. $\frac{1}{9}$. $\frac{1}{10}$. $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{13}$. $\frac{1}{15}$. $\frac{1}{16}$. 17. $\frac{1}{18}$. 19. 21.

Dig. Dec.

24. 26. Nix 8. Grando 27. = 2.910.

$\frac{1}{2}$ altitud. maxim. 28. 30,6. N 1. }
 — — minim. 11. 29,2. WSW 2. } media 29.8 $\frac{22}{28}$.
 Dies frigid. 7. 71. ENE 2^x. }
 — tepid. 26. 52. S 3^x. } media 53 $\frac{21}{28}$.

Variolae epidemicae in hoc oppido, rarae autem per viciniam. Pleuritides et peripneumoniae plures, rheumatismus torquet plurimos. Angina mucosa multos, multos etiam inflammatoria cruciat; quaedam porro anginae malignae grassantur. Morbus colicus passim et icterus. Tusses et faucium tumores dentiumque dolores valde frequentes.

Martio.

Ineunte et exeunte Martio pluviae parum, aër siccus, gelu interdum et magnae pruinae, ventus ab oriente; medio mense corus plerumque, pluvia frequens.

Pluvia $\frac{1}{2}$. 4. $\frac{1}{9}$. 12. $\frac{1}{13}$. 14. 15. $\frac{1}{17}$. 18. 19. 22. 23.

Dig. Dec.

24. Grando 13. 14. 15. 18. 27. Nix 20. 25. = 1.510.

Procella 13. a. m. SWbS 4 — 16. a. m. NW 4 — 24. NW 4_x — 30. ESE 4_x. Tonitru mane 24. 15. vehemens tempestas apud Londinum etc. usque ad Dover hic NW 3^x.

φ altitud. maxim. 7. 30,4. E 2. } media $29.8\frac{1}{9}$.
 — — minim. 13. 29,2.
 Dies frigid. 8. 64. ENE 1. } media 56.
 — tepid. 11. 48. WNW 1^x . }

Variolae frequentes, alibi multo pauciores; anginae, pleuritides et peripneumoniae permultae; rheumatismus crucians passim; tusses vehementes undique. Asthma gravissimum plurimos opprimit. Morbi colici et aliqui icterici.

Aprili.

Laetissima saepe tempestas hoc mense, et per initia et per medium Aprilis, flante ut plurimum borea sicco; ab 11. autem ad 14. multa decidit pluvia; post 20. corus praevaluit.

Pluvia $\frac{1}{11}$. $\frac{1}{12}$. $\frac{1}{13}$. $\frac{1}{14}$. $\frac{1}{20}$. 21. $\frac{1}{22}$. $\frac{1}{23}$. 24. 25. 27.
 Dig. Dec.
 $\frac{1}{30}$. = 2.724.

φ altitud. maxim. 16. 30,2. ENE 1^x . } media $29.7\frac{2}{30}$.
 — — minim. 25. 29,2. WNW 3^x . }
 Dies frigid. 1. 62. SNE 2. } media $47\frac{5}{38}$.
 — tepid. 10. 38. SWbW 1. }

Crebrae adhuc variolae hic et passim, imo et interdum letales. Icterus frequens. Hydrope plures laborant. Rheumatismi, pleuritides et peripneumoniae plurimae. Permulti atque etiam adulti vermibus scatent. Tusses et faucium tumores undique.

Majo.

Varius fuit hoc mense ventus, saepe africanus, saepe corus, eurus subinde. Prior Maji pars tempestiva satis, posterior pluviosa valde. Sicca medio atque tenuis atmosphaera, flatu ab oriente.

Pluvia 1. $\frac{1}{5}$. $\frac{1}{6}$. $\frac{1}{7}$. 8. $\frac{1}{20}$. 21. 22. 24. 25. $\frac{1}{26}$. 27. 28.
 Dig. Dec.
 $\frac{1}{29}$. $\frac{1}{30}$. $\frac{1}{31}$. = 3.328.

Procella 1. SW b W 4_x — 31. p. m. SSW 4. Nebula foetida 19. SSW 2. Multa fulgura nocte 25. SSE 2.

♀ altitud. maxim. 12. 29,9. E 2. }
 — — minim. 21. 29,1. SSW 3. } media $29.5\frac{13}{30}$.
 Dies frigid. 3. 49. E 2. }
 — calid. 19. 28. SSW 2. } media $37\frac{3}{30}$.

Plurimae etiamnum variolae. Multi rheumatismo laborant, haud pauci pleuritide ac peripneumonia. Tusses frequentes et graves asthmatis paroxysmi. Plures phthisi pulmonum contabescunt.

Junio.

Ad diem Junii 15. pluviae parum, sol saepe calidus, ventus inconstans, auster ut plurimum; ab isto autem tempore multa pluvia, atmosphaera crassa, valde et humida, atque etiam plerumque frigida; baroscopii statio humilis.

Pluvia $\frac{1}{1}$. 2. $\frac{3}{3}$. 9. $\frac{10}{10}$. $\frac{16}{16}$. 17. $\frac{18}{18}$. 19. $\frac{20}{20}$. 21. 22.
 Dig. Dec.
 23. 24. $\frac{26}{26}$. $\frac{29}{29}$. 30. = 3.286.

Procella 4. primo mane WSW 4_x — 17. vesperi et nocte SSW 4_x — 18. mane et ad meridiem fere SSW 4. Maxima diluvia medio mense.

♀ altitud. maxim. 9. 29,9. NNW 1^x . }
 — — minim. 18. 29,0. SSW 4. } media $29.4\frac{10}{24}$.
 Dies frigid. 20. 40. NNW 1. }
 — calid. 15. 26. SBW 2_x . } media $33\frac{18}{24}$.

Variolae epidemicae frequenter, nigrae, parvae, malignae cum petechiis, saepe crudae admodum et aquosae prorsus minime maturantes. Haud pauci ictero laborant et hydrope, multi colicis doloribus. Passim asthma saevissimum. Rheumatismus atque arthritis multo crebrior solito hac anni tempestate. Febris anginosa pestiferi moris saevit plurimum, praecipue sub mensis finem hoc in oppido, nec non apud *the dock* et in citeriore Cornubia. Fauces plerumque foetidis ulceribus eroduntur, tota cuticula fere exanthematibus praerubris turpatur tandemque

tota desquamatur: febris adest haud levis initio et majore ex parte delirium, praecipue adventante nocte exacerbatur semper. Pertristis sane ac pluviosa tempestas magnam infert omnibus et animi et corporis dejectionem.

Julio.

Frigidus quoque et pluvius fuit hic mensis, aërque saepe crassissimus; sub Julii finem pluvia gravissima inundans omnia. Auster praevaluit, a 18. tamen ad 24. aquilo perpetuus.

Pluvia 1. 3. 4. $\frac{''}{5}$. $\frac{'}{6}$. 9. 10. 14. 15. $\frac{'}{16}$. $\frac{'}{17}$. 23. $\frac{'''}{24}$.
Dig. Dec.
 $\frac{'''}{25}$. $\frac{''}{26}$. $\frac{'}{27}$. 29. 30. = 2.864.

Fulgur et tonitru saevum 25. nocte.

̄ altitud. maxim. 19. 29,9. NNE 1. } media $29.5\frac{10}{25}$.
— — minim. 24. 29,0. S 3^x. }

Dies frigid. 25. 40. SWbW 2. } media $32\frac{22}{25}$.
— calid. 2. 25. NNW 1^x. }

Variolae ubique maxime epidemicae, eaeque plerumque crudae admodum, aut parvae, nigrae et sessiles sunt, sane haud parum funestae; acri fere diffuunt humore et minime cocto, spūta tamen sunt largissima, atque saeva saepe oriuntur faucium ulcera.

Febris anginosa, qualem descripsi 1734., passim vagatur, nec non angina maligna. Sub utriusque finem maximus est pruritus per totum corpus, imo saepe intolerabilis, tandemque omnis desquamatur cuticula, imo et in junioribus ipsae interdum decidunt ungues.

Febres catarrhales ac rheumatismi frequente. Tusses vehementes per plurimos vexant, permultos asthma aut arthritis, haud paucos tumores colli, faucium, maxillarum etiam, ubi angina prorsus deest.

In omni febre quam maxima est ad exanthemata ac sudores dispositio, raroque fauces non aliquo modo gravantur. Perraro extrahitur glutinosus sanguis. Urina est plerumque cruda, quasi inesset tantillulum

1) Vid. pag. 93.

lactis, aut subviridis, praecipue febrium initio, sed quod miror, saepe dysuriam parit.

Augusto.

Durat usque pluvia tempestas, licet enim per mensis initia et calida fuit valde, et aprica satis: post 10. tamen continuæ ferme decidere pluviae, austro plerumque aut cauro flante, unde frigidus et valde humidus aër.

Pluvia $\frac{''}{1.}$ $\frac{''''}{11.}$ $\frac{'}{12.}$ $\frac{''}{13.}$ 14. $\frac{''}{16.}$ $\frac{'}{17.}$ 18. 19. 21. $\frac{''}{25.}$ $\frac{'}{26.}$
 $\frac{''}{27.}$ $\frac{''}{28.}$ 30. $\frac{'}{31.}$ = 3.332. Dig. Dec.

Nebula densissima 10. NW 1^x — 29. 30. 31. Fulgura perplurima 11. nocte — 25. primo mane, nec non 25. quam latissimus halo circa lunam. 12. ab h. 9. ad 11. noctis grando vehemens admodum; grando saevissima 12. hora 11. et 12. a. m. WNW 1^x . Innumerae lucidissimae, praerubrae nubeculae 30. hora 10. p. m., ab hora autem 11. nocte ad 2. matutinam 31. AB. valde luminosa NW 1^x .

♀ altitud. maxim. 18. 29,9. Malacia. } media 29.5.
 — — minim. 25. 29,0. SSE 3^x . }
 Dies frigid. 26. 44. NW b W 3^x . }
 — fervid. 9. 17. ENE 1. } media $30\frac{2}{9}$.

Maxime adhuc grassantur variolae; crudae sunt plerumque et ichorosae, haud raro autem atrae, sessiles, parvae, pestiferae, accedente saepe per febris initia praelarga narium haemorrhagia, praecipue vero mensis initio, rarae autem fuere petechiae.

Febris anginosa, pustulosa, erysipelatosae saevit plurimum; multum porro angina maligna. Cholerae plurimae passim. Torquet etiam perplurimos arthritidis et rheumatismus. Tusses et faucium tumores innumeri. Febres aliquae putridae, lentae, remittentes sine pustulis aut aphthis. Contristantur maxime omnium pene animantium genera. Infaustissima messis: fructus fatui et crudi prorsus; corruptum squalore humido est frumentum.

Septembri.

Nulla pluvia per sex ultimos Septembris dies, sed apricitas pulchra, euro flante; libs frequens ante et pluvia, atmosphaera valde humida.

Pluvia $\frac{1}{1}$. $\frac{2}{2}$. $\frac{1}{14}$. 16. 20. $\frac{2}{21}$. 23. 24. = 1.142. Dig. Dec.

Amplissimus halo circa lunam 20. h. 10. p. m. NW 2 — parvus at valde igneus 22. h. 9. p. m. WNW 1. Nox procellosa 21. SSW 4_x.

♀ altitud. maxim. 27. 30,0. E 2^x. } media 29.6 $\frac{14}{19}$.
— — minim. 1. 29,2. SW 3. }

Dies frigid. 14. 40. SSW 2. } media 33 $\frac{1}{19}$.
— calid. 29. 28. ESE 1. }

Variolae usque epidemicae; quaedam satis benignae, quaedam crudissimae, aquosae, nec maturantes unquam, sed in vesicis praelargis facessentes cutem erodunt; aliquae magna narium haemorrhagia stipatae, paucae autem petechiis, unde, sane nescio. Diarrhoea atque tormina per plurimos exercent, nec non tusses acerbae ac coryzae. Rheumatismi multi. Febris anginosa pustulosa grassatur adhuc plurimum. Est etiam angina maligna ulcerosa perfrequens, putrida cum febre, foedissimo spiritus odore, vomitu, alvi fluxu, imo et interdum faucium ipsa gangraena. In morbo utroque facilis pustularum, sudorum aut exanthematum eruptio, magna consequente cuticulae desquamatione, funesta sane sunt signa; nefasta perarida cutis aut lividae pustulae. Tempestas est infausta admodum tabidis.

Octobri.

Ineunte et etiam exeunte Octobri coelum serenum et aër tenuis fuit. Ventus borealis vel orientalis plerumque praevalerat. Maximae saepe pruinae; paulum pluviae toto mense, quamvis 8. die et 10. etiam furit procella pluviae et grandinis, vento a noto et occidente flante. Permagnae rorationes 18., 19., 24., 25., 27., et 30. mane.

Pluvia 6. 7. 8. $\frac{3}{9}$. 14. = 1.264. Dig. Dec.

Maxima pruina die 2. Levis *AB.* 2. et 14. *WNW*^x. Magnus halo circa lunam 19.

‡ altitud. maxim. 31. 30,4. *NE* 1. } media 29.9 $\frac{12}{30}$.
 — — minim. 11. 29,4. *SSW* 1^x. }

Dies frigid. 22. 54. *ENE* 1. } media 41 $\frac{22}{31}$.
 — tepid. 18. 42. *WbS* 1. }

Variolae adhuc epidemicae undique fere, quaedam mites, quaedam crudae, malignae, quaedam aliae pestiferae cum petechiis et haemorrhagiis. Plures anginae malignae etiam, et inter adultos aliquae; longe plurimae febriculae anginosae, pustulosae. Innumeri correpti levi angina, coryza fauciumque tumore. Medio mense ob pruinas et nebulas gelidas rheumatismi multi et tusses populares.

Novembri.

Nebulus erat hic mensis et aër crassus, ventus mutabilis. Initio septentrio aut aquilo spiravit, saepe libis atque auster. Dies 8. et 10. maxime procellosi. 22. gelu acre mane, pluvia tamen perpetua ab hora 5. p. m. Sol subinde a. m. Levis *AB.* ultimo die. Sub finem mensis boreas et septentrio praevalebant.

Pluvia 7. $\frac{''}{8}$. 9. cum grandine nocte $\frac{'''}{10}$. $\frac{'''}{22}$. = 1.682. Dig. Dec.

Maxima roratio 2., pruina 4.

‡ altitud. maxim. 26. 30,5. *NNW*^x. } media 29.9 $\frac{28}{29}$.
 — — minim. 10. 29,2. *SW* 4. }

Dies frigid. 21. 66,0. *ENE* 1^x. } media 52 $\frac{8}{29}$.
 — tepid. 8. 46,0. *SW* 4^x. }

Variolae adhuc epidemicae, saepe verrucosae, paucae cum petechiis. Leves anginae innumerae etiam inter adultos, et in his quoque semper fere cum pustulis. Perplurimae etiam epidemicae adhuc anginae malignae, pluresque jugulant. Erysipelatosae sparsae cum pustulis, interdum gravissimis aphthis stipatae et narium ulceribus.

Vix sane ulla febricula occurrit, cujusvis generis sit, nisi pustulis aut aphthis consequentibus. Perplurimi phthisi pulmonari laborant. Tusses ubique fere apud omnes, plus minusve. Asthma gravissimum passim frequens.

Decembri.

Varia fuit tempestas et ventus mutabilis toto hoc mense. Initio aër tenuis, gelu rigidum et maximae pruinae, aquilone vel septentrione dominante. Circa medium caurus aut africanus spiravit, haud parca decedente pluvia. Ad finem recurrit aquilo vel septentrio, comitante gelu.

Procella 11. hora 3. p. m. ♀ 29. 1. WSW 3^x.
Halo maxim. alb. 20.

Pluvia 8. $\frac{''' }{10}$. $\frac{'' }{11}$. $\frac{'' }{13}$. $\frac{''' }{15}$. $\frac{''' }{21}$. = 1.532. Dig. Dec.

♀ altitud. maxim. 2. 30,7. NE 1. }
— — minim. 10. 29,1. SW 3. } media 29.8 $\frac{2}{31}$.

Dies frigid. 30. 72,0. ENE 2. }
— tepid. 12. 52,0. WSW. } media 58 $\frac{16}{31}$.

Variolae adhuc epidemicae; quaedam valde benignae, quaedam crudae, confluentes, sessiles, quaedam parvae, atrae, cum petechiis: crustae diu inhaerescunt. Jam eruptio non est tantum scarlatina, sed interdum erysipelatosae. Rheumatismi et morbi colici passim. Tusses innumerae; tumores faucium, colliculi capitis undique. Plures phthisici moriuntur.

LIBER DE FEBRIBUS.

PRAEFATIO.

Observationum de aëre et morbis epidemicis ab anno 1727. usque ad finem anni 1737. ante decem circiter annos parvum edidi volumen, et nunc aliud simile observationum ab anno 1738. ad finem anni 1748. promulgavi, in quo morborum tunc temporis grassantium me aliquo modo scrupulosius et accuratius disquisivisse historiam methodumque illis medendi existimo. Ceterum cum seriem observationum haud parum interrupisset, si peculiarem de variorum ibidem cursim recensitorum morborum natura et medela aggređi voluissem disquisitionem, eam huic operi reservavi, ex quo ille, quem ego adhibui, cogitandi agendique modus, quantum ad febres omnes earumque singulas species pertinet, plenius apparebit: atque ego spero, fore, ut commodo juniorum medicorum ea, quae dixi, inserviant, cum larga satis atque diuturna orta sint experientia, atque observationes maxima cum cura et diligentia fuerint factae. Qualiscunque vero sit studiorum meorum successus, spem tamen concipio, non plane ingratum futurum esse hunc librum, cum ejus auctor non solum artem suam, sed totum etiam hominum genus summo amore amplectatur.

In ipso opere observationes de aëre et morbis epidemicis saepius commemoravi, quemadmodum etiam in eo observationum volumine, quod annos inde a 1738. ad 1748. continet, frequenter hujus operis mentionem feci, ita ut unum per alterum illustrare studerem.

Quamvis ubique facta tantum et repetitam experientiam respexerim, et, ubi judicium meum inter-

proposui, optimam semper secutus sim analogiam, tamen et opinionem meam et medendi methodum veterum medicorum, inprimis HIPPOCRATIS auctoritate confirmavi. Quod eo lubentius feci, cum, quantum utilitatis in studiis et arte exercenda mihi attulerint, haud ignorarem; etiamque eo consilio factum est, ut crebrior illorum usus medicis junioribus commendetur. Quamquam etiam mea sententia hac in re fortasse non multum ponderis habet, spero tamen, fore, ut maximorum in arte nostra virorum judicia inter se convenientia, ut par est, considerentur.

Equidem vix dixerim, sine magni hujus medicinae oraculi consultatione veterumque lectione medicum bonum esse posse neminem; id vero contendo, quemlibet, qui ita agit, medicum fieri multo meliorem, atque paucos vel nullum, qui illos non tractaverit, insignem in hac scientia unquam sustinuisse personam. HIPPOCRATEM profecto verum medicinae parentem, et sciagraphiam ab ipso adumbratam tamquam omnis verae et solidae medicinae basin existimarunt, illaque constanter summa veneratione dignam censuerunt omnes ejus successores, omnes illi saltem, qui de his rebus justum ferre poterant iudicium. Cujus rei ratio manifeste haec est, quod is naturam maxima cum cura et assiduitate disquirens non solum eam imitatus, sed tam accurate quoque secutus fuerit, ut ejus observationes omnibus temporibus optime accommodatae sint inventae.

Non minus vero in medicina, quam in variis aliis artibus veterum studium plurimam affert utilitatem, et hoc ita esse omnes fatentur. Quicumque excellere cupiebat in arte poëtica, statuaria ceterisque, eum semper consulere oportebat veterum in ejusmodi artibus artificum opera, ut perfectissima accuratissimorum naturae imitatorum archetypa: indeque tam in arte poëtica, quam in medicina illud HORATII valet consilium:

— — — *vos exemplaria Graeca*

Nocturna versate manu, versate diurna.

Veteres profecto viri erant non solum magni ingenii, sed maximae quoque diligentiae et indefessi studii, nam ab historicis Romanis in magnorum viro-

rum vitis semper commemoratur incredibilis industria, diligentia singularis. Oculos rebus, de quibus agere volebant, constanter affigebant et nobis veram rerum imaginem nudamque exhibebant veritatem, quae omni quaesito ornatu, quo nostrae aetatis ingenia delectantur, longe est pulchrior. Quo accuratior est descriptio, eo excellentior. Quid juvat simulacrum, nisi cum archetypo conveniat? Quemadmodum naturam ipsam quo attentius contemplamur, eo magis admiramur, sic is, qui ipsius imaginem nobis exhibet verissimam, artifex semper existimabitur maximus. Qua in re HIPPOCRATES adeo excelluit, ut ab omnibus vicinis gentibus unanimo applausu sit exceptus; quid quod eum cultu prosequerentur divino. Non tam morbis mederi, quam illos cognoscere et describere poterat. Quodsi ejus methodum medici postea secuti essent, artem salutarem jam ante haec nostra tempora ad majorem perfectionem, quam quae nunc est, evectam fuisse, persuasum mihi est, nam neutiquam eadem celeritate progressa est, quam philosophia naturalis, materia medica et chemia hoc inprimis atque ultimo seculo. Ut homo natura mortalis est, sic fieri nequit, ut ars illum immortalem reddat; id vero fieri potest, ut haec certior multo atque accuratior reddatur, quam nunc eam habemus.

A GALENI temporibus, et profecto longe ante ea, vanae hypotheses, novitatis cupido, methodi et sectae saepius medicinae cultores de recta via duxerunt et errorum occasionem dederunt: atque eandem esse nostram adhuc fortunam satis notum est. Nihilominus omnem sobriam, veram et rationalem medicinae exercitationem semper cum HIPPOCRATIS dogmatibus fuisse consentaneam est fatendum, ut eruditissimus Dr. BARKER in novissimo suo tractatu copiose demonstravit, quem pariter, ac Dr. GLASS egregios de praxi HIPPOCRATIS commentarios lectoribus commendo.

Tantum abest, ut theoriam rationalem in medicina reprehendam, ut potius illam omnis verae et rectae praxeos esse basin existimem; at illa esse debet, ut HIPPOCRATES ait, κατὰ φύσιν θεωρέων ¹⁾.

1) De victu acut. Sect. XLVI. Edit. Lindeni. In edit. Kühnii tom. II. pag. 76.

Ea tantum ratione, neque fictis hypothesibus, neque temeraria atque imprudenti charlataneria quam vocant, medicina emendari potest. Itaque diligens veterum lectio et perfecta legum oeconomiae animalis cognitio, ut a nonnullis nostrorum medicorum prudenter proponuntur, cujuslibet medici esse debent studium. At plures multo promptius in lucem produnt. Sunt, qui credant, cum gratiosi sint apud insignem virum, aut, quod melius adhuc est, apud insignem matronam, splendidisque ornati vestibis incedant, aliorumque ad nuntum officiose praesto sint, se perfectos esse medicos: isti tamen arti medicae contumeliam, aegrotis vero detrimentum afferunt.

CELSUS jure appellatus est HIPPOCRATES Latinus, quoniam non minus innumera loca ex divino sene in sua transtulit opera, quam quod generatim ejus methodum et medicinam est secutus. Ejus latina oratio est elegantissima, ejus medicina et chirurgia mirum in modum perfecta ¹⁾).

- 1) Quamquam multum abest, ut credam, Celsum fuisse medicum practicum, usitata verbi significatione, ut Asclepiades, Themison et Cassius erant; attamen ille certissime bene studuit et praecipuis ac melioribus tunc exstantibus medicinae, inprimis vero chirurgiae scriptoribus est usus, forsan ut philosophus, cujus labor erat sola naturae disquisitio, more veterum philosophorum, utpote de quibus Celsus ipse ait: „Medendi scientia sapientiae pars habebatur, ut et morborum curatio et rerum naturae contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit, — ideoque multos e sapientiae professoribus peritos ejus fuisse accepimus.“ Atque ea propter a Columella omni jure appellatur universae naturae vir prudens: ipse enim profecto non de medicina solum, sed et de agricultura, morbis animalium cicurium ceterisque scripsit.

Ipsam quoque in medicinae et chirurgiae exercitatione fuisse versatum, ex ejus libris de medicina satis dilucide apparet, in quibus admodum ingeniose morbos methodumque illis medendi, in operationibus vero chirurgicis accuratiora et specialia praecepta de minutissimis etiam rebus in fasciarum applicatione refert, ita ut admodum probabile esse videatur, illum ipsum vere istam

HIPPOCRATEM tacite nemo magis est secutus, quam ARETAEUS Cappadox¹⁾, ita ut ipsa ejus verba

exercuisse, aut ad minimum talibus operationibus saepissime adfuisse.

Praeterea materiam medicam et remedia componendi methodum ipse optime cognovisse videtur, et sollicite quoque singularia huc spectantia praecepta accuratamque de ponderibus descriptionem eorumque subdivisionem exhibuit, secundum quae remedia componerentur.

Hujus operis praecipua momenta ex celeberrimis ipsum praegressis auctoribus illum collegisse affirmare licet, variis enim in locis suam opinionem et consilium interposuit, ita ut saepissime Hippocratis et Asclepiadis, quos magni facit, sententias et praecepta oppugnaret.

Tandem non possum quin existimem, attentum lectorem in Celso magnum locorum numerum reperturum esse, qui ipsi persuadebunt, hunc auctorem in medicinae et chirurgiae exercitatione fuisse versatissimum. Plurima illorum doctissimus D. Jacobus Grieve in praefatione sua ad versionem Celsi indicavit, et multo plura notare mihi liceat; ego vero, ne taedium pariam, numerum tantum paginarum ex Almeloveenii editione Celsi proponam, cum qua Patavina a Vulpio 1722. edita in omnibus convenit, ubi loca ad hoc consilium spectantia inveniri possunt; si necesse fuisset, multa addere potuissem plura.

Pagina 4. 19. 26. 29. 30. 81. 89. 90. 91. 96. 111. 122. 129. 140. 144. 150. 152. 159. 165. 176. 181. 194. 197. 200. 204. 227. 230. 232. 242. 249. 263. 271. 296. 318. 332. 338. 360. 364. 393. 405. 406. 408. 409. 416. 426. 440. 441. 446. 458. 475. 477. 509. 512. 517. 528. 530. 546.

- 1) Aretaei ante Aëtium Amidenum, qui saeculo vixit quinto, mentionem fecisse neminem, satis mirandum est. In libro Europista dicto, qui Dioscoridi adscribitur, nominatur quidem, hunc vero tractatum verum atque genuinum hujus auctoris opus esse pauci credunt. Neque Galenus, neque Caelius Aurelianus, neque Oribasius aliquam ejus fecerunt mentionem, licet omnes notatu dignos medicos, et antea et cum ipsis viventes enumeraverint. Nihilo minus magnus admodum medicus ma-

stylumque imitatus sit. Morborum descriptiones, quas exhibet, admiratione sunt dignae, medendique methodus quam maxime rationi consentanea.

granaeque eruditionis et iudicii vir fuisse videtur Aretaeus. Singularem sibi elegit stylum, nam variis verbis obsoletis, Homeri Hippocratisque sententiis et dialecto Ionica usus est, quae eo tempore, quo ipse scripsit, prorsus fere erat inusitata, nam contra quam Vossius perhibet, procul dubio haud prius quam post Neronis tempora scripsit. Unusquisque credet, his omnibus eum aliquam celebritatem nancisci potuisse, inprimis si Romae aut in ejus vicinia medicinam exercuit, id quod haud improbabile esse videtur, cum aegrotis vina Romana, speciatim Falernum, Surrentinum, Signinum, et Fundanum suaserit.

Porro autem Galenus et Aëtius varia ex Archigene referunt loca, quae sensu, doctrina, methodo medendi atque sermone plane cum iis, quae in Aretaeo inveniuntur, conveniunt, nisi quod Aretaeus illa Ionica dialecto exhibuit. Ambo hi simul singularia quaedam commendant remedia, quae vix in ullo alio reperiuntur, inprimis usum cantharidum externum, qui in nullo alio ante illos auctore, Celso excepto, occurrit.

Num Archigenes ex Aretaeo hausit, num hic ex illo?

Archigenem Romae magno cum applausu artem exercuisse salutarem et celeberrimum medicum et scriptorem fuisse res est certa, quae Juvenalis, Galeni, Caelii, Oribasii, Aëtii aliorumque confirmatur testimoniis. Accurate a Galeno censetur, nonnunquam castigatur, nonnunquam commendatur, nunquam vero iis adnumeratur, qui ex aliis scriptoribus sua colligunt. Aretaeus contra a nemine, quam ab Aëtio et Paulo Aegineta nominatur, imo ne in Photii quidem Bibliotheca reperitur. Hoc profecto mirandum et explicatu est difficile, atque facile aliquem inducere potest, ut credat, Aretaeum sua ex Archigene desumsisse aut potius exscripsisse, novamque formam induisse, cum Hippocratis sermone et Ionica dialecto illa proponeret. Fortasse Aretaeus aliquo modo ita agebat cum Archigene, ut paulo post cum Sorano egit Caelius Aurelianus: sed, si res ita se habet, Archigenes multo melius ab isto graece, quam Soranus a Caelio latine redditus, vel, ut hic loquitur, latinizatus

GALENUS ab omnibus, qui laboriosissimum et accuratissimum HIPPOCRATIS commentatorem consulere cupiunt, legi debet, utpote qui immenso pulchrarum utiliumque observationum numero in omnibus medicinae partibus abundat, et, quod praecipuum est, nobis singularem pulsus ejusque differentiae et significationis exhibet descriptionem: illum peripateticis nimium indulgere dolendum est. Opèrum ejus epitomen prudenter factam procul dubio magno cum applausu exciperent omnes.

Quodsi CELSI stylo scripsisset CAELIUS AURELIANUS, vix satis aestimandus esset auctor. Ceterum ipsi non minus totam methodicorum doctrinam, praecipue prudentis SORANI, quam veterum quoque de variis morbis sententias omnino debemus, quae aliter non ad nos pervenissent. Quamquam barbarus est ejus sermo, nihilo secius tamen morborum descriptiones sunt admodum concinnae et admirabiles.

E veteribus alius mihi adhuc commendandus est, ALEXANDER Trallianus, qui plurimis quidem in rebus HIPPOCRATEM et GALENUM, quibus semper epitheton addit *Θεωράτωρ*, secutus est: attamen immensum numerum propriarum utiliumque observationum continet, variis egregiis abundat remediis, et methodo vere rationali et concinna scribit.

In libro meo non tam mihi proposui, ut singularem methodicamque morborum, de quibus sermo est, exhiberem descriptionem, quam ut nonnulla monita et necessarias observationes, quae morborum naturam atque curam illustrarent, proponerem, nam aliter liber, qui jam nunc, ut vereor, lectoribus taedium movebit, in nimiam molem increvisset.

est. His positis, nos vina Romana in Aretaeo commendata invenire, mirum esse haud debet, licet ipse artem salutarem exerceret et de ea scriberet in Capadocia, aut ullo alio ab urbe Roma longissime remoto loco. Haec mea est conjectura. Res quacunque ratione se habeat, Aretaeus nobis exhibet praestantissimum opus, accuratissimas morborum descriptiones, et generatim methodum medendi convenientem admodum et rationalem, ideoque, ejus opera tam mutila ad nos pervenisse, dolendum est maxime.

Paucas aut nullas adjeci formulas vel praescriptiones; nam, ut HIPPOCRATES loquitur, is, qui morbum cognovit, cognoscet etiam, quam ratione ei remediari possit. Qui scit, stimulantia aut anodyna, relaxantia aut adstringentia, attenuantia aut incrassantia indicari, is non dubius esse poterit, quo modo convenientibus ex abundante materia medica, quam nunc habemus, utatur remediis. Pauca quaedam praestantissimorum de quolibet genere in suum usum eligere illisque inhaerere, non vero arripere oportet immensam farraginem, cui nonnulli tam favent: ita brevi veras eorum virtutes et effectus cognoscet, et facile morborum symptomata ab illis, quae remediis excitata sunt, distinguere poterit. Ego profecto et in praxi privata, et in scriptis nonnullis in publicum editis talem remediorum inter se commixtorum vidi sacervum, ut Apollini ipsi difficile fuisset inventu, quemnam in finem haec essent praescripta. Sunt quidem saepius morbi complicati et contraindicationes, quae vocantur, interdum occurrunt, quae composita remedia et variorum medicamentorum commixtionem exigant.

Parum vero formulae prodesse possunt. Rhabarbari grana viginti vel triginta his non minus, quam duplex jalapae quantitas illis alvum solvet: extracti Thebaici granum unicum aut tincturae guttulae viginti tam hunc, quam dosis ejus tripla illum reddet somnolentum. Non aegrotorum solum constitutio et vitae ratio, sed morbus etiam ipse in praescribendis formulis considerari debet. Homo sobrius, temperans, qui praecipue lacte, vegetabilibus et aqua vivit, nunquam tam calida fert remedia, compositas aquas et spiritus, quae omnia illis praesertim conveniunt, qui victu lautiore et spirituosius potibus delectantur. Sed hoc patet, indeque concludendum est, nos semper a parva aut valde moderata dosi incipere, et non remedia solum, sed potum etiam atque dietam aegrotorum prudenter constituere debere. Profecto enim non minus ea, quibus unciarum aut liberarum pondere utimur, quam ea, quorum aliqua grana aut scrupulos assumimus, nos afficiunt. HIPPOCRATES atque veteres his praecipue in rebus maxima cum cura atque in dieta praescribenda admodum diligenter ver-

P

sabantur: qua de re medici juniores bene agerent, si de his quoque illum consulernt. Illi vero, qui neque legunt, neque cogitant, sed tantum circumforaneorum medicorum artem exercent et quae sors iis obtulit remedia commendant, hos moneo, ut quinti decalogi praecepti memores sint.

LIBER
DE FEBRIBUS

EARUMQUE

VARIIS GENERIBUS.

CAP. I.

De simplici, composita magis et inflammatoria febre.

BOERHAAVIUS, vir ille magnus, in egregiis Aphorismis de cognoscendis et curandis morbis a simplicibus febribus morbis facit initium; atque sane in qualibet doctrina ad solidam aliquam perveniendi cognitionem haec unica est methodus, ut a veris illius doctrinae principiis elementis: ut enim quaeque res est simplicissima, ita facillime intelligitur: quam rationem lucidus ordo et perspicuitas sequantur necesse est.

Itaque febrium simplicissima primum consideranda esse videtur. Ergo fingamus hominem tam solidum, quam fluidorum ratione perfecte sanum, violento quodam exercitio, ut cursu aut alio simili occupatum: quod si diu continuatur, sanguinis velocitas, frictio et calor valde augentur, qui status, si naturalem insigniter superat, status appellatur febrilis. Itaque haec est febris simplex, nulla a re quam a motu solidorum versus fluida horumque reactione versus illa orta, quae subito, quam primum motus aut violentum cessat exercitium, remittit.

Fingamus porro alium perfecte sanum hominem aëri frigido atque humido expositum, quo satis fortiter ejus supprimitur perspiratio; inde sequetur aucta humorum quantitas et vis naturae illam propellendi et obstructions removendi major: ita proveniet ha-

bitus febrilis, qui tamen saepius grato lectuli calore relaxante, aut tali alia re naturae conamina adjuvante, subito removetur.

Tertius quidam aequae bonae corporis constitutionis copiose nimis vinum aut alios spirituosos liquores bibit, qui humorum quantitatem et qualitate sua stimulante sanguinis motum augentes febrem excitant, quae simili modo abstinertiae ceterisque cedit.

In quibus omnibus tantum simplex ephemera vel brevis excitata fuit febris. Quodsi autem primo in casu ita violenter agitatus et rarefactus est sanguis, ut magno ejus impetu et vasorum dilatatione nonnulli globulorum rubrorum propulsi sint in arterias serosas, obstructio formabitur inflammatoria, uti in externis cognoscitur partibus, quando globuli rubri in tunicae oculi conjunctivae vasa sunt intrusi, per quae sola lymphæ aut serum transvehi debebat. Praeterea quando ita sanguinis increscit velocitas et calor, ut pars ejus dissipetur tenuissima, id, quod remanet, magis inspissatur et minime aptum redditur, ut libera circulatione per vasa vehatur minima, atque serum ipsum mutatur facile in gelatinae genus. Nam calor, qui febris consuetæ calore non multo major est, sanguinis coagulabit serum, atque inter hujus gelatinae consistentiam et violentiam tempusque caloris certa erit ratio. Itaque dico, sanguinis simpliciter accelerato motu febrem excitari posse inflammatoriam longius durantem atque periculosiorem. Quando inflammatio pulmones infestat, peripneumonia, quando pleuram, pleuritis, quando cerebrum aut ejus membranas, phrenitis oritur. Atque hi morbi multo fiunt severiores, ubi ante hunc violentum sanguinis motum fibrarum magnum aderat robur sanguinisque insignis densitas et quantitas.

Si quando in altero casu pororum obstructio et perspirationis suppressio admodum insignis est, fibrae fortes sunt et tensae, et sanguinis satis spissi major adest quantitas, febris ejusdem generis excitatur.

Si quando in tertio casu, fibræ tensæ et sanguine viscido atque condensato, magna vini aut alius liquoris stimulantis additur copia, utraque et copia et velocitas sanguinis ita insigniter augeri poterit, ut febris exardescat acuta periculosa, quae plerumque ebrietatem nimiam sequitur.

Cum vero singulae harum causarum, quas commemoravimus, febrem excitare possint, ut binis aut omnibus tribus concurrentibus multo violentior ceteris paribus excitetur febris, necesse est. Sic a nimis subitanea post vehemens exercitium refrigeratione, ut fieri solet, si corpus frigido nimis aëri exponitur et uno impetu perspiratio et sudor supprimuntur, febris inflammatoria orietur periculosa, quae violentior erit, si sanguis brevi antea larga potuum spirituosorum copia fuit calefactus et auctus. In transitu hic edicam, nihil efficacius crapulae effectus malos tollere, quam si quis calore corpus fovet et diutius in lectulo esse continet, ut illam pene concoquat, uti id vocant.

Quodsi nunc proximam harum febrium causam consideramus, medendi methodus facile apparet, quae in eo consistit, ut velocitas, quantitas et acrimonia sanguinis, quam primum id fieri possit, imminuatur. At nihil tam coërcet nimis rapidum sanguinis motum, quantitatem et calorem, quam ejus emissio; nam hoc modo globuli rubri visque sanguinis motrix imminuuntur. Sanguinis emissionem usque ad animi deliquium, quam GALENUS atque nonnulli veterum medicorum in febribus inflammatoriis instituebant, motus sanguinis vehemens plane fere per breve temporis spatium cessat.

Sanguinis ea propter missio profecto prima est actio in curatione febrium, quae a nimia sanguinis quantitate et nimis rapido ejus motu proveniunt; et quo diutius ea negligitur, eo viscidior et acrior redditur sanguis, cum pars ejus dissipetur fluidior, globuli rubri condensentur, et serum tantum in gradum exaestuatur, ut in gelatinae mutetur genus: et cum partes salinae atque oleosae animales magis magisque aciores fiant, id quod semper rationi intensioris et diutius durantis caloris respondebit, tota massa putrida et ad usus animales non satis apta redditur.

Quidquid praeterea aut ultima vasa sanguifera, aut primos serosarum arteriarum ramos obstruxit, illud magis magisque per nimis violentum sanguinis motum impingatur necesse est. Ita emissio sanguinis ab omnium acutorum morborum principio neglecta, in subsequentibus febris stadiis nullo modo compensari potest, cum materia obstruens ita impacta hae-

reat, et humorum crassities visciditasque tanta sit, ut omnem omnium alterantium et diluentium vim eludat.

In genere quantitas sanguinis emittenda definiri debet viribus aegroti ejusque pulsu, febris magnitudine, caloris atque symptomatum vehementia, ut dolore, spirandi difficultate ceterisque. Imo corporis quoque habitus aegroti est considerandus; sane enim, ceteris paribus, homini robusto, obeso major sanguinis copia detrahi potest, quam homini robusto, macilento. Ceterum tutius est, si potius minor, quam major uno impetu emittitur quantitas, cum haec operatio tam cito, tam facile, quotiuscunque indicatur, repeti possit. Quodsi dolor, calor, spirandi difficultas, ceteraque post sanguinis detractionem non imminuuntur, ut plus sanguinis detrahatur, necesse esse videtur.

Hic autem medicum juniorem admoneam, ne pulsu oppresso decipiatur, qui saepius a nimia sanguinis copia oritur: id arteriarum post sanguinis in ejusmodi casibus emissionem liberiori et fortiori contractione apparet, ut quotidiana docet experientia. Quando dubius haeret, digitum pulsui alterius brachii applicet, dum aegroti e vena mittitur sanguis, atque si illum admodum tenuem, tremulum aut intermittentem invenit, statim desistat, si vero fortius et plenius digitos ferit, cum utilitate et successu pergere potest. Nonnulli, quorum fibrae laxae neque justa elasticitate praeditae sunt, quae vasa eadem ratione contrahat, ac sanguis effluit, ad animi deliquia admodum proclives sunt. His sanguis corpore supino emitti oportet, et per breve temporis spatium crebrius obturari potest orificium, quibus auxiliis magna ex parte avertere possumus animi deliquium. Tales homines, quamquam fibras et vasa nimis laxa habeant, saepius tamen fiunt plethorici, ideoque sanguinis detractione indigent, inprimis ubi humorum volumen vim cordis superare coepit, quod plerumque, si pulsus oppressus est, fieri solet.

Sanguinis emissio non solum ejus quantitatem et velocitatem imminuit, sed liquorum quoque diluentium ingressui viam aperit. Conveniens dilutio omnibus in febribus, in ardentibus praecipue et inflammatoriis, maxime necessaria est; in his enim sanguis

minimis spissus et viscidus particulis tenuissimis dissipatis efficitur, serumque remanens magis magisque aucto et continuato calore inspissatur vel in gelatinam convertitur, ita ut refrigerantes, tenues, diluentesque liquores ad resarciendam continuam lymphae atque seri dissipationem et ad totius massae convenientem liquiditatis gradum retinendum requirantur. Hi generatim acescentis atque aliquo modo saponaceae sint indolis: acescentes enim vere refrigerant, acrimoniae humorum alcaliscentis impediunt incrementum, quae alias nimia sanguinis frictione et calore continuo augetur; nam salia animalia calore febrili valde exacerbantur et magis corrodentia redduntur, oleaque animalia eandem ob causam tandem rancida fiunt et maxime acria: oleum etiam blandissimum aut butyrum magno calore redduntur caustica: saponacei autem non lentorem solum melius dissolvunt, sed humorum etiam mixtionem conservant convenientem, cum salia, sulphur et aquam melius cum sanguine uniant. Aquam simplicem in febribus acutis copiose hauriam, tam limpidam fere et insipidam, quam erat pota, esse emissam, vidi saepius, quod symptoma est admodum periculosum. Aqua mera esse non conjungit cum liquoribus oleosis, ita ut, si sanguinis serum calore in gelatinam conversum, et ejus oleosa pars a diffuente membranae adiposae pinguedine ceterisque aucta est, simplicem aquam neque bene cum sanguine commisceri, neque effectum praebere diluentem, haud sit mirum. Hinc commiscendi illam cum nonnullis saponaceis, qualia sunt saccharum, syrupi, gelatinae aut fructus, ut ribesiorum, rubi Idaei, cerasorum aut similium, apparet necessitas. Succus limonum aut aurantiorum cum pauxillo sacchari et convenienti aquae quantitate commixtus gratum admodum exhibet potum, tam acidae, quam saponaceae naturae.

Ceterum e diluentium usu non parum utilitatis redundabit et ad corporis humani humores, et ad fibras atque vasa, quae relaxant, imprimis si aliquo modo hauriuntur calida. Nimia fibrarum tensio ceteraque necessario sequuntur nimiam sanguinis velocitatem, calorem atque densitatem, quae in quavis febre inflammatoria adsunt, vel potius ejus constituunt essentiam. Quid balnea tepida externe praestent, nemo

nescit; indeque subtepida diluentia interna similem habere posse effectum, facile supponi potest. His omnibus sanguis minus rapidus, minus viscidus, ideoque minus calidus fit, quod in ardentium inflammatoriarum febrium curatione momenti est maximi. His addi potest, vasa capillaria obstructa perspirationemque suppressam tali modo maxima securitate et efficaciter restitui, cum humores reddantur fluidiores et vascula minima permeabilia. Hoc enim bene notandum est, ubi sanguine refrigerantibus et relaxantibus liquoribus bene diluto sequitur moderatus et universalis sudor, eum plerumque esse criticum et brevi febrem fugare. Moderatus, inquam, sit sudor; nam profusi a febrium principio neutiquam urgendi sunt, cum partes sanguinis educant tenuissimas et residuum nimis viscidum et ad obstructions aptum relinquant. Eos ab initio pleuritidis, peripneumoniae atque variolarum pessimos produxisse effectus, saepius observavi. Eandem ob causam profusae alvi aut urinae limpidae excretiones sunt periculosae.

Ea methodus sudores a febrium principio excitandi est perniciosissima, quae calida volatilia et alexipharmaca exhibet remedia, aegrotos in calido continet aëre et onere stragulorum fere suffocat, ita enim jam nimis violens sanguinis motus atque calor augentur ignique materia additur. Quid? quod saepissime tantum abest, ut sudorem excitent, ut potius illum impedian, cum sanguinem nimia rapiditate commoveant, ut nullam naturalem atque ordinatam edat secretionem. Satis cognitum est, quo fortior sit febris, eo minorem esse sudoris, urinae, salivae similiumque humorum excretionem.

Profecto, quando jam solus sanguinis auctus motus excitare potest febrem, quidquid motum augebit, febrem etiam producet et adaugebit, quod hanc methodum et remedia efficere satis notum est.

Itaque hac ratione vesicatoria, quae sal acre quoddam sanguini addunt et fibras insigniter stimulant, certe minus conveniunt a principio omnium febrium ardentium et inflammatoriarum. At quam saepe in praxi quotidiana videmus, aegrotis larga satis copia sanguinem emitti, vesicatoria applicari, et mox magnam exhiberi quantitatem calidorum alexipharmaco-

rum, bolos, cardiaca ceteraque. Quod profecto aequè consentaneum esset, ac si quis partem magni incendii prius suppressere vellet et mox reliquam partem extinguere studeret adjecto pulvere pyrio aut vini spiritu; aut si equo feroci flagellum et calcaria addere velles, quem demulcere cuperes: eadem res est cum vesicatoriis, ubi vasa oscillant nimis, et fluidorum motus observatur rapidior.

Post sanguinis missionem in febrium acutarum curatione multum sane praestant ipso a principio refrigerantia, emollientia atque laxantia clysmata, ut indurata, saepe in intestinis haerentia, educantur, et materia biliosa acris, quae alias, nisi omnis, at pars ejus per vasa lactea perveniet ad sanguinis massam, eliminetur. Haec enim in partibus pelvis et abdominis calidi et relaxantis fomenti genus exhibent, et tam a capite et praecordiis derivant, quam urinae quoque excretionem juvant.

Simili ratione mite, leniens purgans saepius summae est utilitatis, dum efficacius ab intestinorum parietibus putridam saburram abstergit. Ego vero semper talia suaderem, quae praecipue in primas agunt vias, mannam, cremorem tartari, sal catharticum Glauberi, rhabarbarum, tamarindum et similia: omnia drastica purgantia profecto admodum sunt pernicio-sa, qualia sunt omnes aloëticae calidae tincturae, pilulae ceteraque. Quaelibet sane profusa purgatio est periculosa, cum partibus lymphaticis sanguinem nimium privet et residuum inspisset. Quando natura hanc in viam nimis propendere videtur, primum rhabbarbari dosis, postea paucillum specierum e scordio cum diacodiato anodyno aut simile quid conveniet.

In febrium ardentium inflammatarum curatione praeter convenientia et justo tempore adhibita evacuantia copiosaque diluentia refrigerantia, quibus pauca nitrosa medicamina atque vegetabilium succi acido-saponacei sunt additi, plura parum necessaria esse videntur remedia; haec enim non sanguini solum justum fluiditatis gradum conservant, sed ejus quoque proclivitatem in statum putridum coërcent. Quae dum copiose exhibemus, naturam, optimam magistram, sequimur tantum, quae serio ea postulat: nam quantum haec in febribus repudiat esculenta,

tantum desiderat potus, malique ominis est symptoma, si hoc non locum habet, saltem donec febris multum fuerit imminuta.

Quodsi quacunque causa supra allata febris inflammatoria invadat hominem, cujus jam acres sunt humores, febris eo erit violentior, quoniam salia acria stimulos admovebunt, sanguinis motum accelerabunt, ejusque celeriores atque majorem producent putredinem. Hinc itaque tali in casu maxima diluendi apparet necessitas, ut dissolvantur et abluantur spicula salina irritantia, nam nihil quam menstruum aquosum dissolvere poterit salia, et similiter remedium utilitas peccanti acrimoniae sua natura oppositorum. At diluentia etiam ob causas supra propositas saponacei aliquid contineant, imprimis si partes sanguinis oleosae pinguedine per febris calorem diffuente valde sunt auctae, quod haud raro in quibusdam obesis corporibus celerrime et mirum in modum evenire solet; ita continuo acrimonia et rancida humorum natura augetur, quod saponaceum remedium, quo acor cum partibus aqueis jungatur, requirit; alias mortiferae obstructions et gradus acrimoniae summus oriuntur.

Quod ad diluendi modum attinet, aegroto tam libere et tam frequenter bibere, quam ipsi placeat, permittendum esse, existimo, neque tamen urgendum esse, ut ventriculum uno haustu nimia copia oneret, quae nauseam, indigestionem, flatum cum summa anxietate et vigiliis tandemque vomitum vel diarrhoeam gignit.

ASCLEPIADIS ratio medendi nulla in re magis erat monstruosa, quam ut tribus primis febrium diebus aegrotis omnia potuum interdiceret genera: et multum abest, ut ipse, quam dedit, observet regulam tuto, celeriter et jucunde curandi, cum, ut CELSUS¹⁾ ait, convelleret vires aegri luce, vigilia, siti ingenti, sic ut ne os quidem primis diebus elui sineret. Hoc eum neque a magno HIPPOCRATE didicisse, neque rationem, naturam vel experientiam ipsam docuisse, persuasum mihi est. Sed hic vir, e declamatore medicus factus, contra omnes tunc temporis medicos

1) Lib. III. sect. 4.

insurgere ausus est: rei que novitas ipsum sustentavit, ut saepius his etiam temporibus contingit empiricis, et ut in posterum quoque, quam diu maximus erit stultorum numerus, eveniet.

Diluendi modum, qui parco et repetito haustu efficitur, optimum esse existimo. Nam ejusdem humorum quantitatis certo temporis spatio haustae major pars a vasis absorbentibus, ab ore usque ad stomachum copiose disseminatis, assugi videtur, si eam deglutimus, quam si plenis buccis uno impetu deglutimus, cum hac ratione crebrius et diutius vasis istis applicetur. Si parca quantitate deglutitur potus, ventriculus et intestina efficacius eum intrudunt in lactea et mesaraica vasa, quam si liquoribus obruuntur.

Praeterea diluendi porro et relaxandi actio fomentationibus emollientibus, calidis balneis, refrigerantibus et lenientibus clysmatibus ceterisque juvari potest. Brachiorum et manuum, femorum pedumque, imo ipsorum hypochondriorum balnea in febribus, quae ex inflammatoriis sunt genere, multum sane praestant utilitatis: quorum egregium effectum ego ipse aliquando sum expertus: sed fomenti calor praesente corporis temperie haud debet esse major, id quod facile constitui poterit ope thermometri. Haec methodus non sanguinem tantum per vasa absorbentia humidis replet partibus, sed reserat quoque obstructions et universam fibrarum tunc plerumque nimis rigidarum producit relaxationem. In corporis constitutione sicciore et strigosa utilitatem praebet maximam necesse est. Coria et vesicae animalium, si siccae sunt, nihil transmittunt, sed per madefactas aqua ceteraque transeunt. Tepidi quoque liquores emollientes tunc temporis crebrius hausti primis viis, praecordiis, ceterisque fomenti relaxantis interni exhibent genus, quod praecipue in pulmonum, pleurae, aliisque inflammationibus non parum adfert utilitatis. Huic capiti tantum addere debeo, methodum hanc exercuisse veteres, qui vix alia in febribus propinquant, quam tenuia, diluentia, aquosa, ptisanam, decoctum ho dei, hydromel, oxymel ceteraque, ac frequenter admodum utebantur clysmatibus atque fomentis.

Cum aucta humorum velocitas jam excitare soleat

febrem, quaelibet etiam causa, quae sanguinis motum auget, augebit febrem; febris ergo vim et vires moventes, hoc est, fibras validas, rigidas, sanguinem abundantem densum, et varia ejusdem salia acria, cor et arterias ad frequentiores et vehementiores stimulantia contractiones, certa intercedet ratio. Largus persalorum et aromaticorum usus etiam perfecte sanis calorem excitabit febrilem.

Contra quo molliores et laxiores sunt fibrae, quo tenuior et rarior sanguis, eo minus vehemens erit febris. Ea est, quam lentam aut nervosam appellamus febrem, quae diaeta tenui, aquosa, insalubri, fructibus immaturis, crudis, tempestate calida, humida, pluviosa, animi anxietate diuturna, moerore ceterisque generatur. Hic profecto lentoris vel tenacitatis humorum producitur genus, quod causam hujus morbi proximam constituit; attamen non id genus est, quod inflammationes efficit, aut quod veteres phlegma phlegmonodes nuncupabant, quodque praecipue globulis sanguinis rubris inhaeret, nam in vasis serosis et lymphaticis praecipue insidet, quae inde obstruuntur: atque tali sanguinis statu tenaci et raro pauci gignuntur spiritus animales, qui inordinate etiam secernuntur et distribuuntur: hinc nervosa symptomata, quae nomen febris dant. At illis obstructionibus lymphæ stagnans magis magisque redditur acris; ita major vel minor movetur febris, pulsus celeritate, calore vago, horroribus ceterisque cognoscenda. Omnes corporis humores, quo diutius stagnant, eo magis fiunt corroderentes: sic femora hydropicorum tumida, licet a principio marmoris frigus habeant, tandem inflammatione occupantur maxima, cum humores paulatim tam fiant acres, ut erysipelas, vesiculas et ulcera producant, quod haud raro in fine hydropis observatur.

Cum vero sedes harum febrium praecipue in ultimis vasculis, aut seroso-lymphaticis arteriis et fortasse in ipsis nervorum originibus esse videatur, et cum eas semper nervorum fibrarumque flaccidus status et torpor comitentur atque obstructions a sanguinis circumcurrentis cursu majori sint remotiores; non mirum est, si illae non tam facile remediis tanguntur et tam cito removentur, quod fieret, si earum causa in vasis potius haereret sanguiferis. Illud quo-

que considerandum est, nervis fibrisque non tam subito convenientem restitui tonum. Hinc re vera videmus, hoc febrium genus et longiore indigere tempore, ut exoriat, et multo longiore, ut curetur, quam febris inflammatoria communis.

Bina haec febrium genera magna ex parte a causis oppositis oriri, ideoque diversa symptomata et effectus producere videntur. Itaque consideremus statum quendam febrilem intermedium, qui totam hanc rem illustrabit, atque ad febres intermittentes transiamus.

C A P. II.

De febribus intermittentibus.

Febrium intermittentium causae procatacticae sunt humida, nebulosa atmosphaera, orta a soli humidi, calidosi exhalatione, vel perpetua frigida, pluviosa crassaque tempestas; inde in regionibus depressis, calidosi febres intermittentes observantur endemicae, et illa tempestate epidemicae. Hac aëris constitutione fibrae nimium relaxantur, et perspiratio constricta supprimitur, quo subito sanguinis lentor atque per hunc obstructions et aliquo modo stagnatio in ultimis arteriarum sanguiferarum ramis oritur, uti e frigidis, pallidis et lividis digitis, unguibus, labiis ceterisque signis apparet, quae proxime antecedunt incipiuntque rigorem paroxysmi febris intermittens. Unde sanguis ad cor repellitur, et omnes naturae vires excitantur ad removendas obstructions, quae subito tolluntur caloris accessu, sudore, turbida urina ceterisque. Paroxysmi febris intermittens species per aquae valde frigidae balneum excitatur; pallorem videmus, frigus, horrorem, sanguinis in arteriis instantaneis obstructionem et versus cor repulsionem: ubi ex balneo egressus es, cor atque arteriae vim resistantem praecedentis constrictionis superant, et universalem calorem gignunt. Quodsi vero homo, qui balneum intrat, debilis et aqua valde frigida est, quae diu in balneo moratur, aequae facile in ea, quam puer imbecillis in accessu frigoris perire potest, quod

plerumque fieri solet, si morbus fit mortiferus, cum cor vim superare nequeat resistantem.

Si fibrae satis sunt fortes, lentor et obstructions non nimiae, naturae impetu facile devincitur paroxysmus. Sin autem lentor et obstructions sunt insignes, fibrae fortes et rigidiores, febris valde intenditur atque facile perversa curatione in acutam continuam mutatur. Notatu profecto est dignum, febres nonnullas intermittentes epidemicas in quibusdam corporum constitutionibus febrium ardentium speciem simulare, atque postea quotidianae aut tertianae formam assumere; atque haud raro fieri solet, ut febris quotidiana aut tertiana ab initio per medicamenta calida, qualia sunt spiritus volatiles, spiritus ardens, piper, radix serpentaria ceteraque, quibus saepissime miseri aegroti obruuntur, in febrem inflammatoriam cum phrenitide, pleuritide aut peripneumonia conjunctam mutetur. Itaque solidorum et fluidorum constitutio in nonnullis febris intermittentibus non multum ab illa inflammatoriarum febrium differre videtur. Febres catarrhales tempore vernali anni 1743. per totam Europam nomine influxus (*Influenza*) disseminatas frequenter pleuriticis vel peripneumonicis factas esse, et aequae saepe post duas aut tres dies in quotidianam aut tertianam transiisse, constitutionibus videlicet aegrotorum diversis ceterisque ita faciem atque naturam morbi mutantibus, bene adhuc recorder.

Nonnunquam quotidiana, semitertiana et tertiana febris uno eodemque tempore cum pleuritide et peripneumonia epidemice grassantur, quod inprimis anno 1744. ¹⁾ contigit: frigida enim tempestas in quibusdam corporibus fibras ita arcte contrahebat et sanguinem usque in talem lentorem condensebat, ut refrigerio facto febrem inflammatoriam aut alia excitaret symptomata, cum tamen in hominibus, quorum laxum debileque erat nervorum et fibrarum systema et humores aquosi, vires vasorum vibrantium ita tantum afficeret et sanguinem sic exaestuaret, ut malum a suppressa perspiratione et glutinosis lentisque humoribus timendum per repetitos febris intermit-

1) Vid. Observat. nostr. de aëre et morbis epidem. Martio, Aprili, Majo 1744.

identis ordinatae removeret paroxysmos. Ita haud raro homines, quibus spirituum est lentor et corporis constitutio leucophlegmatica, usu calidorum, roborantium medicamentorum, qualia sunt chalybeata ceteraque, febre affici videmus; haec vero naturae mutatio, si bene dirigitur, plerumque in perfectam eorum transit sanitatem. Quodsi febrem lentam nervosam in ordinatam intermittentem mutare poteris, cito sanabis aegrotum.

Pleuritides vero, peripneumonias atque inflammatorios rheumatismos vere frigido et sicco vagari, et magnum intermittentium febrium numerum subsequenter mensibus calidioribus hos excipere, pluries animadverti, cum calor fibrarum rigiditatem diminueret et sanguinis lentorem atque densitatem resolveret: at si solida magis adstricta et sanguis magis densus et viscidus fuisset redditus, febres inflammatoriae refrigerio aut simili re excitatae essent, quibus nunc tantum febris intermittens creabatur.

Febres intermittentes vernales ordinariae interdum valde salutarem praestant effectum, dum sanguinis lentorem ejusque morbidam infringunt cohaesionem: quemadmodum atmosphaeram crassam et nebulosam purgat procella. Roborans procedentis veris vis et auctus naturalis aestus, aërisque siccitas dum rarefaciunt attenuantque graves et glutinosos humores atque aperiunt poros, efficiunt, ut aestate accedente febres intermittentes vernales abeant. Probabile est, exsuscitantem atque attenuantem veris, omnia animantis, influxum, qui naturae impellit vires, ut lentam ac glutinosam colluviem hieme frigido humidoque insigniter collectam removeat, crebriorem vernali tempore febrium intermittentium esse posse causam. Totam naturam eo anni tempore aliquam orgasmis speciem subire, res est certa; sic vegetabilia quoque rigida novam recipiunt vitam et concreti eorum succi novo agitantur motu.

Sanguinem in febribus quotidianis magis, quam in tertianis atque in his magis quam in quartanis densum esse et tenacem, nos docet experientia¹⁾, ita ut in quotidianis, ceteris paribus, proxime ad statum

1) Vid. Dr. Langrish *Modern theory* etc. cap. V.

inflammatorium accedat: id quoque plerumque observatur, si febris intermittens ordinaria tertiana degenerat in semitertianam aut quotidianam, vel si multo ante tempus paroxysmus redit, febrem remittentem aut continuam mox subsequi. Quod saepissime regimine admodum calido, aut praematurato corticis Peruviani usu efficitur. Quotidianas et tertianas duplicatas, quae, ut cursim attingam, haud raro non differunt, ab initio corticem non ferre, donec potiones salinae, convenientia diluentia, atque in nonnullis sanguinis missio, purgantia et vomitoria adhibita sunt, saepissime videmus. In ejusmodi profecto febribus intermittentibus prius, quam post quatuor aut quinque ad minimum paroxysmos, et antequam corporibus in sanguinis plethoram valde proclivibus major aut minor sanguinis detracta est copia, corticem exhibere, nunquam prudentis esse medici existimo, et haec methodus magis adhuc in febribus intermittentibus vernis est adhibenda. Id porro adnotandum est, quemadmodum nihil in febrium intermittantium curatione efficacius est, quam justo tempore exhibita illaque repetita vomitoria, quod natura nobis demonstrat, cum hoc unum et constans sit inter perpetua in paroxysmis molimina, sic sanguinis emissio praecedens in corporibus sanguine plenis eorum effectum, praecipue si in ipso paroxysmo propinantur, reddit tutiorem. Neque haec nova est medendi methodus; nam CELSUS suadet, cum primum aliquis inhorruit, et ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, et vomere eum cogere¹⁾.

Itaque videmus, nonnullas febrium intermittantium species quam proxime ad statum accedere inflammatorium, et regimen frigidum, aptum diluendi modum et interdum sanguinis non minus emissionem, quam alias requirere evacuationes. Compertum habeo necessarium esse, nitrum cum cortice conjunctum per totum curationis tempus exhibere et nonnunquam ejus usum per unum alterumve diem intermittere atque sal absinthii et succum limonum cum florum chamomillae et corticum aurantiorum Hispalensium aut similium infusione propinare. Quodsi intermittens in continuam inflammatoriam degenerat febrem, san-

1) Lib. III. cap. 12.

sanguinis emissio atque moderatum purgans refrigerans pristinum typum revocat.

Sicut vero quaedam intermittentes ad degenerationem in febrem inflammatoriam sunt proclives, sic longe major numerus praecipue tempore autumnali ad mutationem in anomalas remittentes lentas putridas, vel in lentas nervosas febres propendit. Id haud raro contingit, ut quotidiana degeneret in tertianam, inde in quartanam et tandem in hydropem; idque inprimis certis fieri solet temporibus et quibusdam in locis, quod documento est, fibras magis magisque debilitari et sanguinem valde vapidum atque aquosum fieri. Ipsae febres tertianae vernaе, quae saepius sibimet ipsis tempestate favente medentur, nonnunquam aestate humida, pluviosa insigniter fiunt pertinaces, et convalescentes levissima occasione in eas recidunt: quod inprimis observatum est aestate humida frigidaque anni 1734. et 1735.¹⁾ Usus jusculem carnium quotidianum crebrioraque balnea frigida ad avertendas recidivas magnae utilitatis esse cognovi. Frigus fortassis est, quod, cum fibras contrahat, plerumque febres intermittentes hieme tollat; nam illas hieme calida et humida fuisse valde pertinaces observatum est.

Ineptae per sanguinis missionem et purgationem evacuationes, insalubres, crassi, glutinosi cibi, vapida, lentescentia potulenta, qualia sunt stagnans, limosa aqua, cerevisia malae notae et similia has febres valde anomalas, pertinaces atque periculosas reddunt, atque ut in malignas putridas vel lentas nervosas degenerent, saepius efficiunt; alias illae hydropem, ictero, aut viscerum abdominalium obstructione universali et frequenter morbis nervosis terminantur. Ut paucis dicam, quidquid vim fibrarum elasticam minimum imminuit et sanguinis crasin attenuat, id haec producet mala, quod inprimis fieri solet nebuloso, frigido aëre, defectu exercitii atque crassa, lenta glutinosaque diaeta, piscibus nempe, lactuca, cucumeribus aliisque insigniter aquosis fructibus.

Itaque regiminis calidi, roborantis attenuantisque necessitatem in curatione intermittantium febrium,

1) Vid. Observat. de aëre et morbis epidem.

quibus homines laxiore corporis constitutione et sanguine raro, tenui praediti afficiuntur, clarius demonstrant hae observationes, inprimis si humida nebulosaeque praevalet atmosphaera. Tali rerum conditione cortex Peruvianus, licet optimus et scrupulose sit electus, atque licet cum idoneis alexipharmacis, qualia sunt radix serpentariae Virginianae, contrayervae, myrrha, camphora, ceterisque sit conjunctus, saepius nihil praestat. Post quatuor aut quinque paroxysmos chalybeata calida maximo cum successu addi possunt. Neque vero corticem vel chalybeata nimis cito propinare debemus, ubi aegroto est color faciei flavus, abdomen tensus atque alvus obstipata admodum. Quo in casu mercurialia, saponacea, reserantia cum rhabbarbaro, aloë, tartaro regenerato aut solubili praemitti debent: quid quod interdum satis apte conjungi possunt cum cortice.

Ergo ex his omnibus, quae dicta sunt, apparet, intermittentem ordinariam tertianam inter inflammatoriam et lentam nervosam esse intermediam; atque fluida solidaque ex altera parte tantum commoveri posse, ut febris continua inflammatoria exardescat, atque ex altera parte tantum deprimi posse, ut lenta nervosa febris oriatur. Ita etiam causa atque curatio talium febrium ob oculos positae esse videntur.

Cum vero quodlibet febrium genus naturae sit conamen, quo se ipsa quacunque a re, quae ipsi molesta est, liberare studeat, nos ejus conaminibus eo modo, quem ratio et experientia suadent, semper succurrere oportet. At caute admodum agere debemus, idque inprimis ab initio, qua ratione in conaminibus adjuvandis aut cohibendis pergere velimus, donec bene naturam, quantitatem et qualitatem morbi aegrique constitutionem consideraverimus. Qua de re in binas res, in statum nempe solidorum et fluidorum, diligenter inquirere summe erit necessarium.

C A P. III.

De solidorum statu.

Partium firmitatem et constitutionis robur quod vocatur, primis nostrorum corporum debemus stamini-
bus quasi, et a forti aut debili eorum textura magna
ex parte vel secunda vel adversa oritur valetudo.
Natura profecto posuit certam quandam constitutio-
nem et robur fibrarum, et quaelibet ab iis aberratio,
quae debilibus parentibus, diaetae et exercitii vitiis
et variis aliis rebus oriri potest, morbus vocari pot-
est: hanc aberrationem ut in praxi medica attente
observent, vellem.

Roboris justa proportio cum apta flexibilitatis
gradu conjuncta elicit salutare illud intermedium, in
quo perfecta consistit sanitas. Nimius rigiditatis gra-
vus nimis cito succos dissipare solet nutrientes et
marasmo terminatur; nimia vero laxitate vasa nimis
repleantur et leucophlegmatia aut hydrops gignitur.
Illud vitium quida animalia nimium dissolvit, hoc
non satis ea, quae assumpta sunt, assimilant.

Vasorum fortior vis elastica magno impetu in
quida contenta agit, atque majorem frictionem, indeque
magnum calorem producit, et constanter atque large
simul partes aqueas dissipat tenuissimas: ita globuli
sanguinis copiosiores, densiores atque firmiores, hu-
iores vero generatim redduntur viscidiores. Hoc e
sanguinis statu, qui semper in valde laboriosis ob-
servatur hominibus et quorum sanguis nunquam non
alis est naturae, dilucide apparet. Qui status ubi natu-
rae limites insigniter superat, morbos gignit e corpo-
is habitu et febrem continuam, tandemque atrophiam
vel perfecto finitur marasmo, nisi multo citius violens
inflammatorius morbus eos, qui ita formati sunt, e
vivi tollat. Ab his morbis etiam ob densi, viscidi
sanguinis statum, rigiditatem et contractionem aut
restrictionem vasorum multo majore cum difficultate
convalescunt, quam alii, quibus sunt fibrae molles,
sanguis simplicior, attamen fluidior. Vix enim bonum
est ullum sine quodam incommodo; rosa etiam ar-
mata est spinis; sic incommoda illa proveniunt a sa-
tate perfectissima et vigore: quanta ergo humani
generis fragilitas!

In tali constitutione usus emollientis, farinacei potus et diaetae cum frequentibus balneis subtepidis, praecipue valde sicca et frigida tempestate, convenit maxime. Si quando homo ita formatus corripitur febre inflammatoria, pleuritide, peripneumonia aut simili morbo, perpetuo magnam tepidorum, aquosorum atque emollientium et diluentium copiam absorbeat velim, quorum vapor calidus pulmonum partes et meatus relaxat, atque liberiores per illos transitum sanguinis indeque faciliorem ac copiosorem promovet excreationem, et quibus sanguis eodem tempore diluitur efficacissime. Praeterea fomenta emollientia et diluentia moderate calida, non vero fervida, femoribus, pedibus, brachiis, manibus, hypochondriis et pectori sunt applicanda, quae haud raro mirum in modum egregium edunt effectum et multo majoris utilitatis atque efficaciae sunt, quam maxima pars remediorum compositorum et in officinis asservatorum, quae difficiliter digeruntur atque olim tanto in honore erant.

Balneorum frigidorum usum praeposterum strigoso corpori nimisque rigido vidi detrimentum attulisse maximum, nam constrictionem et rigiditatem auget. In genere observandum est, qui frigido utuntur balneo, fieri tenuiores, licet robustiores reddantur atque agiliores. Ante aliquot annos vir quidam nobilis, habitu corporis tenui, macriore, at naturali spirituum alacritate singulari, constanter maximis agitatus exercitiis, et frigido atque frequenti lavacro in mari, interdum quoque tempestate valde frigida, assuefactus, me consuluit: caro ejus quotidie attenuabatur, tandemque debilis atque animo valde abjectus reddebatur. Per hanc methodum fibras omnes nimium constrictas, nimiamque lymphae tenuioris ipsiusque praecipue liquidi nervosi copiam per poros esse dissipatam, existimabam. Per omne enim illud temporis spatium sufficientem assumebat alimentorum quantitatem, neque inordinatam quandam habebat sensibilem evacuationem. Humidam, relaxantem nutrientemque imperavi diaetam, balneorum frigidorum interdixi usum, tandemque ad aquas ipsum misi Bathonianas. Valetudo perfecta, spirituum et carnis cita restitutio secuta est. Nihil contra efficacius molles et laxas roborat fibras, quam balneorum

frigidorum usus, quo molles, debiles atque rhachitici infantes mirum quam subito restituuntur. Tempore isto obscuro, quo sacerdotes erant fraudatores et plebs stulta, multi fontes nullam aliam ob causam, quam ob puram frigidam sacri fuerunt aquam, cujus virtutes illi miraculorum venditores sancto cuidam, quem sibi elegerant, adscribebant.

Veterum methodicorum sententiae de stricto et laxo, si cum iudicio adhibentur, magnam in exercenda medicina afferre possunt utilitatem, licet ab ipsis frequentius tam in theoria quam in praxi confundebantur. De morbis autem fibrarum nimis strictarum vel nimis laxarum egregias fecit observationes BOERHAAVIUS, quae utilitatem in praxi afferunt maximam. Alia adhuc species constitutionum esse videtur, cujus nulla facta est mentio, quae nominari potest tenera vel delicata solidorum constitutio: haec facillime dolore vel gaudio afficitur, et qui ea praediti sunt, tam teneras habent fibras, ut levissima causa turbentur. Saepissime in teneris, pulchris hominibus delicatiori et admodum agili forma haec constitutio observatur, quibus quidem spiritus sunt in promptu, licet vires deficient. Tales haud raro haemoptysi, vel aliis haemorrhagiis, tabe et phthisi afficiuntur pulmonali, eoque morbo, qui peculiari nomine appellatur consumptio.

Nimiae constrictionis vel tensionis solidorum noxas consideravimus; nunc cursim videamus, quae ab eorum nimia laxitate oriantur incommoda.

Vasa debilia parum in contenta agunt fluida, neque chyli partes satis comminuunt et globosas efficiunt, neque assimilant. Ipse chylus a digestionis organis, si debilia sunt, nunquam bene praeparatur. Ubi vasa justo praedita sunt tono, et quodam vigore contra nutrientes, quos e ventriculo ceterisque partibus accipiunt, succos agunt, nullae chyli particulae paucis horis post pastum reperiuntur in sanguine, quae irregularem habent formam; at in debilioribus, aenocophlegmaticis hominibus illae nunquam vel non nisi longum post tempus in sanguinis globulos et serum aptum commutantur: siquidem in hoc laxo habitu sanguis ipse non ita agitur et tanta vi impellitur, ut justum accipiat calorem naturalem, neque salinae, sulphureae et oleosae partes tali modo com-

miscentur, ut naturae finibus inserviant; neque sanguinis globuli rubri, in quibus magnum illud vitae sanitatisque principium positum est, ita compinguntur atque rotundi firmique fiunt, ut requiritur. Hinc morbose in vasis concrementa, lentor vel tenacitas seri et lymphae, defectus spirituum animalium omniumque secretionum diminutio atque depravatio. Sequuntur cachexia, leucophlegmatia et morbi hydropici, intermittentes et remittentes irregulares aut lentae nervosae febres; nam humores, ob justis motus et circuitus defectum in aliquod putredinis genus degenerantes, in ultimis stagnant vasculis, cum cessante iusta vasorum actione, quae non satis agitant, comminuunt et protrudunt ea, quae continent, obstructiones continuo oriantur.

Nunc autem omnes corporis humores stagnantes cito corrumpuntur et fiunt acres, idque tantum nonnunquam in modum, ut febres indolis excitentur pessimae: quamvis enim sanguinis circuitus ob contractantium propellentiumque vasorum debilitatem valde languidus sit, sufficit tamen, ut per acrimoniam stimulantem febrilem efficiat calorem, tandemque generalem putredinem; quod febres probant chloroticae, quae saepe fiunt perniciosissimae. Femorum tumores frigidi et hydropici haud raro in erysipelatis genus et gangraenam transeunt.

Accurata igitur solidorum consideratio non in chronicis solum, sed in acutis quoque morbis res est momenti maximi; nam in solidis causae primariae status fluidorum positae sunt. Virum exempli gratia constitutione robusta, fortibus atque rigidis praeditum fibris, qui corpus multum exercet, sanguinem gerere densum, crassum et ad talem visciditatis gradum inclinantem, qui morbo febrili accedente inflammationem, tempestiva sanguinis detractio bene avertebatur, excitare possit, recte concludimus: contra vero debiles, laxos mollesque homines alere sanguinem tenuem, aquosum, cujus emissionem et alias largas evacuationes non bene ferant.

Haec ergo indagatio sub acutorum morborum initio maximam affert utilitatem, praecipue in variolis et aliis febribus exanthematicis, ita ut medentem reddat certum, utrum sanguis emittendus sit, nec ne.

Exemplum addam. Viro valido, pulsu forti, violentibus variolarum symptomatibus correpto, si quis sanguinem ante eruptionem non detraheret, vitium esset vix excusandum, nam febrem in tali corporis habitu non posse non valde exacerbari, colligere possumus: sed hominibus infirmis, laxis, nisi urgentibus admodum symptomatibus, sanguinem detrahre, temerarium esset. At quam parum hoc in artis exercitio vulgari perpenditur! Alii enim, dum accessio variolarum apparet levissima, more consueto, sanguinem mittunt et vomitum excitant; alii vero, ne debilitent aegrotos, tam timidi sunt, ut eos, nulla morbi perniciosi habita ratione, necari inflammatione sinant.

Quodsi aegrotum antea cognovit medicus, in ejus constitutione dignoscenda parum dubius esse potest; ideoque cum par scientia fit, recte ait Celsus¹⁾, utiliorem tamen medicum esse amicum quam extraneum. Si non cognoverit, caro firma, dura, cutis arida, calor ingens, sitis, rubor, spiritus cum fervore ex naribus prorumpens et dolor violentus, cum forti, tenso, celeri pulsu, fibrarum validarum valdeque elasticarum et febris ardentis vel inflammatoriae satis evidentia sunt symptomata. Pulsus debilis, celer, mollis, moderatus calor aut color, mediocris sitis, urina pallida, caro et cutis mollis, sudor viscidus, non per totum corpus aequalis, inordinatus, frigidus aut profusus, cum gravitate et anxietate magis, quam severis doloribus, et humida, licet albo interdum obducta integumento, vel impura lingua, contrarium denotant. Re vera autem haec melius discuntur experientia, quam proponuntur praeceptis: igitur de his rebus haec sufficiant.

C A P. IV.

De fluidorum statu.

Fluidorum status, qui maxima ex parte, uti antea dictum est, e solidorum pendet conditione, nunc est considerandus.

1) Praefat. sub finem.

Itaque primo sanguinis status est, in quo humores nimis densi sunt ac viscidi, globuli sanguinis nimium abundant et arctius compacti vel condensati sunt, et seri globuli ejusdem indolis inveniuntur, breviter, in quo tota fluidorum massa nimium glutinosa et ad concretionem in formam solidam nimium est prona. Constitutionis robustae homines, quibus sunt fibrae fortes, qui se vehementer exercent et larga vescuntur diaeta, huic statui praecipue sunt obnoxii. Igitur, si globuli sanguinis valde sunt densi et copiosi atque vasa admodum valida et elastica, magnus motus cietur in fluidis circulantibus, ideoque magna frictio et calor major, quorum uterque sanguinis partes dissipat fluidissimas et visciditatem auget ita, ut pars residua fiat glutinosior et, quae per extremos arteriarum capillarum ramos transeat, minus apta; inde vero obstructions atque inflammationes oriuntur.

Ceterum magnus calor serum coagulat: idem, si consueto febris ardentis aestu non multo major est, sanguinis serum in gelatinam mutat, ut docuit experientia. Hinc sanguis in febre inflammatoria vehementi missus crasso glutinoso corio vel crusta, quae appellatur, obtegatur, quam in nonnullis severis pleuriticis vel rheumaticis morbis fere ad pollicem unum crassam vidi. Hanc aestu febrili formatam esse manifestum est; sanguis enim prima missione a febris initio satis apparet floridus, licet densior; cum contra secunda, tertia aut quarta detractio, quando aestus diutius duravit, majorem in modum fiat glutinosus et crassiore contegatur corio. Sanguis profecto, quo febris vehementior et homo, cui sanguis detrahitur, fortior est, eo crassior est et tenacior. Quod peculiarem in modum accidit in febribus, in quibus vehemens est dolor, quales sunt pleuritides, rheumatismi alique morbi. Cum enim dolor sit stimulus, qui motum, frictionem et aestum insigniter auget, idcirco quo major est, eo magis serum inspissat. Inflammatorius vero lentor si in tenerimis membranarum aliarumque partium vasculis haeret, ea nimium diducit et inflammationes majores atque dolores excitat, ita ut lentor et dolor se ipsos mutuo excitent. Licet vero densior hic sanguinis status in sanis magno cum corporis robore, pulsu

valido firmoque et calore naturali majore sit conjunctus, febris tamen accessione valde violentia symptomata, brevi mortifera inducit, nisi sanguinis missione, refrigerantibus, diluentibus et emollientibus positionibus et remediis avertuntur.

Sed nimia etiam sanguinis quamvis boni copia jam aliquem morbi efficit gradum, ideoque athletarum *εὐεξία* periculosam pronuntiat HIPPOCRATES¹⁾, atque de hominibus, quorum valetudo ita comparata est, eleganter ait CELSUS²⁾, suspecta habere bona sua debent. Talis plethora non arterias solum sanguiferas nimium distendit, sed orificia quoque arteriarum vaserosarum lymphaticarumque dilatat, ita ut levissima data occasione sanguinis globuli in ea intrusi obstructions ab errore loci, quae appellantur, efficiantur, quas inflammationes et disruptiones frequentes sequuntur, inprimis in cerebro et pulmonibus. Quae in re nihil tantum affert levamen, quam sanguinis detractio, quae, si modum non excedit, tantum abest, ut debilitet, ut potius aegrotum roboret, cum solida inter et fluida restituat aequilibrium, cujus conservatio nonnullis in casibus et constitutionibus magni studii res est, licet id, quod cum ipsa quoque sanitate convenit, late admodum pateat.

Nonnulli delicati, floridi et plethorici homines a minimo statim vitae errore afficiuntur; et quidam viri ita constituti mihi noti sunt, qui quovis mense sanguinis profluvio, ut sexus sequior, laborant. Optima progeniei et accuratissime nutritus gallus athleticum statum vix diutius, quam viginti quatuor horas perferre poterit³⁾, et mirum in modum subito defatigatur. Quia non ultra progredi potest, retro quasi ruina quadam revolvitur, de viro plethorico dicit CELSUS⁴⁾.

Secundo sanguinis alia constitutio vel crasis, priori illi prorsus opposita invenitur, ubi globuli sanguinis nimis pauci sunt iique laxè nimis cohaerent, et ubi serum nimis aquosum, vapidum et nonnun-

1) Aphorism. 3. sect. I.

2) Lib. II. sect. 2.

3) Vid. D. Bryan Robinson *On the food and discharges of human bodies*, London, 1748., pag. 119.

4) Loc. cit.

quam glutinosae viscidaeque indolis est. Hoc sanguine inerti, pituitoso omnes secretiones imperfectae neque satis animales fiunt; bilis est iners, spiritus animales deficiunt, saliva in merum insipidum convertitur mucum, et sic porro. Hinc digestio perturbata, debilitas, frigus, pallor, cacochymia, hydrops ceteraque. Brevibus, lentus humorum motus, is certe, qui ex defectu justae sanguinis circulationis oritur, in ipsis humoribus morbidas efficit concretiones, cum his locis vasa obstruant, illis stagnent, ubi sponte contrahunt corruptionem, quae talem tandem producit acrimoniam, ut haud raro febres valde malignae atque periculosae sequantur: atque hoc eo magis fieri solet, quo vasa majorem suae elasticitatis partem et sanguis principia maxime vitalia perdiderunt. Ita tandem vel lentior glutinosus in corde stagnat, vel humores corrupti delicatiores et essentielles corporis partes arrodunt atque destruunt, cerebri imprimis compagem, ubi lente admodum moventur humores, vasaque ipsa structurae sunt tenerrimae. Quemadmodum igitur nimis rapidus sanguinis cursus vasa saepius dirumpit minima, sic humores nimium lente moti stagnant, corrumpuntur, tandemque vasa corrodunt.

Bini hi inter se differentes fluidorum status haud improprie constitutionum nomine vocari possunt, cum statum solidorum naturaliter sequantur, ita ut sanguis copiosus, densus semper conjunctam habeat formam, elasticam vasorum compagem, sanguis vero iners, aquosus laxum corporis habitum: sin autem hi status a naturae legibus valde aberrant, incommodum oritur, atque in quocunque morbo id accadat, bene est attendendum ¹⁾).

- 1) Februm ardentium et inflammatarum causae sunt fibrae nimis elasticae et rigidae sanguisque densus et viscidus, cum lentae et nervosae febres a nimis laxis vasis et sanguine inerti atque tenui oriantur. Reperiuntur autem varii morbi, praecipue contagio excitati, qui medium quendam occupant locum.
-

C A P. V.

De sanguinis resoluto et putrido statu.

Praeter hos, de quibus egimus, sanguinis status, tertius adhuc reperitur status, reliquis multo periculosior; eum intelligo, qui ad dissolutionem et putredinem maxime tendit. Hic manifeste apparet in quibusdam sic dictis scorbuticis, quibus nullo alio singulari et evidenti morbo praegresso, nisi fortasse lassitudine et languore aliquo, subito per totius corporis cutem maculae violacei, lividi aut nigri et coerulei coloris prorumpunt, et qui mox profusa periculosaque interdum, imo mortifera corripuntur haemorrhagia, cum, se ullo morbi genere laborare, ipsi aut alii vix credant. Cujus generis exempla eveniunt plurima: plura tamen apud infantes quam adultos vidi, quibus quoque haud raro subsequentem praedixi haemorrhagiam.

Quando feminae tali eruptione aut vibicibus nigris vel coeruleis, aut latis variaeque figurae maculis, contusionibus similibus, laborant, semper nimio catameniorum profluvio, nisi alia profusa accedat haemorrhagia, afficiuntur. Quid quod homines utriusque sexus, his correpti phaenomenis, ad ingentem sanguinis jacturam e levissimo vulnere et haud raro sine ulla laesione e palato, naribus, intestinis aut viis urinariis sunt proclives.

Quorum hominum sanguis si detractus est eam ob causam, ut haemorrhagiae avertatur progressus, quod fieri posse nonnulli credunt, quamvis, quod breviter hic moneam, venae sectio minime convenit, nisi manifesta plethorae adsint signa, semper simplex refert coagulum, cum non, ut fieri solet, in crassamentum et serum separetur, sed aequalis et semicoagulata remaneat massa, quae plerumque lividi aut obscurioris consueti est coloris, et licet nonnunquam diu satis coloridum colorem retineat, semper tamen cito putrescit. Hoc quoque notandum est, talium hominum spiritum saepissime ante eruptionem magis foetere, eorumque urinam pessime olere: quae evidentia signa sunt putredinis incipientis in humoribus, qui, dum magis magisque fiunt acres, tandem vasa corrodunt. Nam ejusmodi haemorrhagiae saepe hominibus con-

tingunt, qui neque ullum plethorae signum, neque plenum, neque valde celerem pulsum, atque parum vel nihil habitus cujusdam febrilis monstrant, neque violento exercitio agitantur, ita ut illae a corrosione, non a ruptura vasorum per nimiam sanguinis quantitatem aut velocitatem sint ortae. In nonnullis sane tenerioris et delicatulae constitutionis corporibus levissimus motus tenuia eorum dirumpit vasa, uti in quibusdam observare licet, qui a qualibet levissima causa haemoptoë vel sanguinis e naribus fluxione afficiuntur; cum his vero haemorrhagiis raro conjunctae sunt neque ipsis praecedunt lividi vel violacei coloris maculae et alia symptomata. Quibus in casibus sanguinis parca juvat detractio, qua nimius ejus ad vasa tenera impetus avertitur, quamvis non manifesta adsit plethora.

Licet persuasum mihi sit, supra propositas haemorrhagias plerumque ab acri quodam oriri humorum statu, qui sanguinis crasin destruat et ultimos arteriarum capillarium ramos corrodat, eae tamen nonnunquam etiam proveniunt e nimis laxo contextu globulorum sanguinis, qui actione cordis et arteriarum non satis compinguntur, quo vitio sphaerarum oblongarum vel inordinate compositarum molecularum, non vero regularium sphaerarum formam adipiscuntur, ideoque majorem diametrum et naturali minus firmam accipiunt compagem. E microscopicis vero observationibus, praecipue ope microscopii solaris factis, apparet, sanguinis globulos per minutissimos arteriarum sanguiferarum ramulos transeuntes figuram suam globosam haud raro mutare in oblongam, ut per haec valde tenuia vasa transire possint. Atque facile intelligitur, qua ratione globuli isti leviter cohaerentes in transitu suo dividantur, cum aucta moles eorum transitum reddat difficiliorem. Cum vero hae divisae partes minorem habeant diametrum, quam globuli principales, facile introire et per quosdam etiam ductus excretorios transire atque exsudare possunt per diapedesin, quam veteres appellavere. Hoc ita fieri, e sanguine per urinam et per alvum reddito, aliisque haemorrhagiis apparere videtur, quae saepius sine ullo dolore et motu violentiore atque absque ulla vasculi cujusdam rupti suspitione accidunt. Quid quod in febribus malignis et quidem ubi motus san-

guinis non adeo erat fortis, sub axillis sudoris sanguinei genus ¹⁾ pluries vidi, per quem colore fere vini Burgundici tingeantur lintea. Atque hoc notandum est, si hoc haemorrhagiae genus e naribus provenit, illud, quod profluit, esse tenuem, sanguineum ichorem, qui nec, ut sanguis e naribus hominum sanorum vel in febre inflammatoria profluens, crassus est, lucidus et floridus, nec facile concrevit. Quaedam chlorosi laborantes virgines ad sanguinis e naribus excretionem valde proclives sunt, quarum vero sanguis colore suo vix juste tingit lintea. Petechiae, vibices aut stigmata livida, quae saepius has concomitantur haemorrhagias, demonstrant, globulos sanguinis esse dissolutos aut divisos et ingressos in arterias serosas et vasa exhalantia, ubi haerentes haec excitant phaenomena. Atque ego in nonnullis putridis, malignis febribus flavas aut potius badii coloris observavi petechias, valde copiosas et aequae atque aliae non minus pessimi ominis ²⁾. Hic sanguinis globuli in tam parvas divisi erant particulas, ut originali suo colore, quem conjunctis particulis habeant, omnino privarentur. Fortassis sudor fuliginosus et urina obscuro vel nigro colore tincta, in qua subsidit lividum sedimentum, et quae saepius in febribus mittitur maligni generis, oriuntur a statu globulorum sanguinis dissoluto et corrupto. Nigram prorsus emissam esse urinam pluries vidi, e qua multum subsidit, quod sedimento e potu coffeae colore proxime accedebat. Nonnunquam quoque obstupescimus, si aegroti faciem manusque impuras et quasi fuligine conspurcatas perspicimus, licet omnem cogitationem curamque adhibuerimus, ne inquinarentur.

Praeterea sunt quaedam res, quae cohaerentiam globulorum sanguinis turbare et globulos sex serosos, quibus illi componuntur, a se ipsis removere videntur, uti prae reliquis lauri aqua, quae crassamentum multo minus densum efficit et insigni modo mol-

1) D. Hodges in libro de peste refert, se in hoc morbo sudorem purpureum et sanguini fere similem observasse.

2) Vid. Observ. de aëre et morb. epidem. anno 1375. Mart. et Aprili, et anno 1740. Junio.

liorem tenerioremque naturali reddit, atque serum rubro vel vini Burgundici colore tingit, ut e curiosis D. NICHOLLS¹⁾ et D. LANGRISH²⁾ apparet experimentis. Serpentis haemorrhoids dicti ictus³⁾ tantum sanguinis inducit dissolutionem, ut per omnes corporis partes, per poros quoque ipsos erumpat, et haemorrhagia universali necet. Fortasse sudores profusi, diarrhoea, diabetes et salivatio spontanea ortum suum trahunt a dissolutione quadam serosorum globulorum. Protractus et largior mercurii usus totam sanguinis massam in aquosam mutabit colluviem.

Hic vero, uti in antecedentibus proposui, dissolutus et corruptus globulorum sanguineorum status acrimonia praecipue efficitur. Sal volatile oleosum cum sanguine recens emisso commixtum destruit aut dissolvit globulos in minore, quam minutae quae vocatur, spatio⁴⁾. Spiritus cornu cervi larga assumptus quantitate producit haemorrhagias⁵⁾, quas etiam crebriore et largiore aloëticorum dosi excitari, saepius a me observatum est. Talis sanguinis status plerumque profecto inducitur per acrimoniam diaetae et remediorum. Sic sale conditi et semiputridi cibi longis in itineribus tantam humorum acrimoniam et corruptionem in nautis efficiunt, ut eos ad communes vitae usus fere inutiles reddant, cum magnam debilitatem, languorem, vagos capitis dolores, spiritum foetentem, gingivas spongiosas, corrosas, maculas nigras, coeruleas et lividas, sordida, nigricantia, subfusca et fungosa ulcera, gangraenam aliaque mala producant. Scorbuto laborantes saepe febribus petechialibus, dysenteria cruenta atque haemorrhagiis afficiuntur. Mirandum est, quod reverendus M. WALTER in libro *Ansoni itinera* inscripto refert, sanguinem ex hominum quorundam scorbuto affectorum vulneribus cicatrice jam per viginti vel triginta an-

1) Vid. D. Mead *of poisons*, III. edit., pag. 270.

2) Vid. ejus *experiments on brutes*.

3) Vid. Lucanum, Dioscoridem, Nicandarum in *Theriacis*, D. Mead *of poisons*.

4) Leuwenhoeck *Epist. ad Christoph. Wren. Arcan. Natur.*

5) Arbuthnot *of Diet*, pag. 106.

nos obductis erupisse. Multos navium milites perfecte saros iter longum iniisse vidi, qui vero post duos aut tres menses revertentes scorbutum erant ita male affecti, ut tertia eorum pars semiputrida fere et prorsus ad officia deprehendebatur inutilis. Per quatuor aut quinque circiter hebdomadas iter fecerant, cum primum singuli, deinde integrae decades corriperebantur, donec tandem totius cohortis vix dimidia pars officio suo praeesse posset. Accurate memini, nos e classe, cui ante aliquod annos praeerat Martin, uno eodemque tempore fere 1200 homines scorbutum laborantes habuisse, licet admodum sani naves conscendissent et post duodecim circiter aut tredecim hebdomades rediissent ¹⁾.

Omnes, qui copiosis volatilibus, fixis alkalinis salibus, speciebus quibusdam et aloëticis utuntur, nunquam non his morbis erunt obnoxii. Eorum haud pauci, qui illa mixtura alkalino-saponacea matronae Stephens et simul saponis lixivio per longum temporis spatium utuntur, in hecticum calorem, gravem scorbutum, haemorrhagias, dysenteriam aliaque mala incidunt. Cujus rei exemplum notatu dignum in nobili quodam viro provinciae Cornubiae, qui per aliquot annos vesicae calculo laboraverat, ante hos dies vidi. Erat corporis constitutione tenera, et lixivio illo aliisque usus erat per nonnullas hebdomades, donec gingivae insigniter spongiosae, inflammatae et lividae, tandemque summe dolentes et ita putridae ei redderentur, ut caro facile avelli potuisset: copiosum levissimo tactu effundebant sanguinem, et tenuis ichor sanguineus perpetuo ex iis effluebat. Maculae quoque apparebant lividae, et femora atque

- 1) Quam ob rem dissertationem composui de scorbutum inter nautas praecavendo, quam multis navium praefectis et militum chirurgis communicavi. Deinde illam edidi in commentariis inscriptis *General Evening Post*, mense Octobri 1747. Postea iterum inserebatur commentariis *Gentlemans Magazin* etc. mense Octobri 1747. Cum ea, quae proposueram, ab eo tempore non sine magno successu tam inter milites, quam privatos nautas tentata fuissent, ego vero de eorum utilitate sum persuasus certissime, ea iterum hic suasi. Vid. infra.

crura inprimis vehementer dolentia rubicundi aut potius lividi erant coloris, ita ut gangraena timenda esset. De hoc morbo me consuluit dom. Hingston, pharmacopaeus Penrynensis satis peritus, qui mihi eum retulit. Ego vero statum humorum alkalescentem, putridum, et sanguinis dissolutionem e medendi via, quam secutus erat medicus, et symptomatibus, quibus aegrotus afficiebatur, cognoscens, ipsi decoctum atque extractum corticis Peruviani cum elixirio vitrioli et cum diaeta potionibusque subacidis suadebam; quae subito inflammationem, tumorem sanguinisque profluvium e gingivis tollebant, atque majorem lividi in pedibus coloris, paucis diebus evanescentis, progressum reliquaque mala avertabant. Post duas aut tres circiter hebdomades multae rubrae, ardentes pustulae in ejus summa cute erumpentes aliquam utilitatem promittere videbantur. Nihilominus tamen minus morborum complicatione ad summam debilitatem et confirmatam hecticam febrem adductus post quatuordecim circiter dies aut tres hebdomades tabidus obiit. Cujus e vesica post mortem magnus extractus est calculus, pyri figura ac pondere octo unciarum et drachmae semis. Versus vesicae collum pars tenuior posita erat.

Ex experimentis ¹⁾ cum urina eorum, qui lixivio illo aut remediis matronae Stephens satis large usi sunt, apparet, eam fieri alkalinam ideoque pari modo sanguinis serum, e quo urina secernitur. Hoc profecto vim remedium lithontripticum et dissolventem maxime probat, cum calculos humanos e corpore desumptos, si iis infunduntur, resolvant. Attamen vereor ne longior eorum usus periculosus sit, praecipue in tenera corporis constitutione.

Sal volatile alkalinum cum sanguine modo e vena misso, vel ut rectius dicam, cum sanguine ipso ex vena profluente commixtum, impedire, quo minus sanguis concreascit neque ejus separationem in crassamentum et serum, ut alias fieri solet, concedere, satis notum est; quod experimentum facile institui potest, et quilibet verum et comprobatum esse inveniet.

1) Vid. hac de re experimenta D. Hartley-Rutty, Morand aliorumque.

Hoc etiam apparet in sanguine e scorbuticis corporibus misso, atque in eo, qui hominibus febre putrida petechiali laborantibus mox ab initio morbi detractus est.

Omnes corporis humores, si putrescunt, alkalini fiunt. Sanguis putridus amittit consistentiam suam, et paulo post colorem, dum mutatur in flavescentem et nigrescentem saniem. Sanguis in gravioribus quibusdam putridis, petechialibus febribus detractus huius erat naturae¹⁾, nam statim post detractionem non minus, quam urina recens emissa, foetidus fuit; ita vita adhuc superstite aucta erat putredo. Corporum febribus pestilentialibus petechialibus mortuorum ingens et cita corruptio hoc simili ratione probat: eam enim cadaverum conditionem jam intra septem primas vel octo horas vidi, quae plerumque post septem demum vel octo dies²⁾ animadvertitur; atque ex omnibus corporis ostiis effluebat sanies putridissima. En causam, cur homines talibus febribus mortuos cito sepelire oporteat.

Venenorum varia genera, ut viperarum morsus atque variorum aliorum venenatorum animalium, valde repentinam sanguinis corruptionem et dissolutionem excitant, eumque in saniem vertunt flavescentem: sic pestilentia effluvia subito sanguinis destruunt crasin, atque universalem quandam humorum ad gangraenam proclivitatem inducunt. Quod e frequentibus et mortiferis haemorrhagiis, sudoribus foetidissimis, vomitu et dejectionibus alvinis atque subsequente universali necrosi apparet, quae signa a praestantissimis auctoribus in peste et pestilentibus febribus observata sunt³⁾. Haemorrhagiae inprimis in peste haud raro sunt profusae et pertinaces, idque nonnunquam in pestilentibus petechialibusque febribus adnotavi; sanguis etiam profluens non, ut alias, concrecebat⁴⁾:

1) Vid. van der Mye de morbis Bredae grassantibus. Morton Pyretolog. Prolegom. pag. 26.

2) Vid. Observ. de aëre et morb. epidem. 1735. Martio.

3) Conf. inprimis Diemerbroekium, Hodges et auctores libri, cui inscriptio: *Traité de la peste, fait par ordre du Roy.* Paris 1744. 4.

4) *Traité de la peste*, Part. I., pag. 343.

Quae omnia sanguinis acrimoniam et dissolutionem indicant.

Variolarum contagium nonnullorum corporum constitutionem simili fere ratione afficere videtur, cum maculas, putredinem magnasque sanguinis variis e corporis partibus profusiones, interdum uno eodemque tempore producat. Morbi hujus varia mihi occurrere exempla, ubi intra quatuor aut quinque dies a morbi origine maculae purpureae per summam totius corporis cutem in conspectum prodibant et haemorrhagiae variis e partibus profusae, ex utero praecipue, viis uriniferis et naribus prorumpebant, pustulaeque nigro prorsus colore tinctae ichorem cruentum copiosum effundebant; idque accidit ne ullo quidem symptomate vehementiore praegresso. Ante quatuordecim circiter annos puella nobilis R-n, quinque annos nata, tali variolarum genere afflicta est; eae vix insigni cum febre, dolore, aegritudine aut alio quodam symptomate eruperunt, at maculae statim valde latae, lividae et nigrae fuerunt. Paucae tantum fuerunt variolae, quarum nonnullae circa labia, interiorem malarum partem et linguam admodum nigrae factae sanguinem large satis profuderunt. Animi deliquio levi saepe corripiebatur, tamen mox iterum ad ludos reverti cupiebat. Tandem sanguinem multo floridiorem cum aliquo nigro concretoque per alvum reddidit, atque sensim sensimque nono a primo morbi impetu die placidae morti succubuit.

Tristem nuper hujus generis casum in virgine quadam nobili B-y vidi, quae brevi ante variolarum ingressum tempestate admodum calida ambulando, ridendo, saltando aliisque ludis se ipsam defatigaverat. Variolarum verarum multis millibus erat obsita, quibus magna coerulearum nigrarumque macularum interspersa erat copia, quae in summa totius corporis cute tertio a primo morbi impetu die erumpebant. Femora et crura apparebant omnino purpurea. E gingivis et naribus large satis manabat sanguis, nihilo tamen minus eodem tempore magnum catameniorum profluvium sex dies ante tempus solitum experiebatur. Die a morbi impetu sexto mortua est. Pectus ejus incredibili pondere ab initio usque ad finem erat oppressum, cui signo maxima anxietas, animi deli-

quia frequentia et pulsus celer, formicans ac debilis accesserant.

Nunquam sane non signum est mortiferum, si maculae et haemorrhagiae in vera variolarum eruptione apparent, et aeger raro aut nunquam ad novum usque morbi diem vitam trahit, cum sanguis sine mora in dissolutionem et putredinem ruat. Rebus ita constitutis e mille aegrotis, si maculae inprimis valde lividae, nigrae et copiosae sunt, vix unum pristinam recuperare sanitatem, persuasum habeo. Quod si quid in his desperatis casibus est faciendum, id fieri debet usu tempestivo et convenienti acidorum, corticis Peruviani et alexipharmacorum adstringentium, quae profecto in febribus petechialibus cum haemorrhagiis egregiae sunt virtutis. D. MEAD in elegantissimo suo tractatu de variolis et morbillis¹⁾, cur ab horum remediorum usu in cruentis et petechialibus variolis sperare possimus effectum salutarem, methodique, qua adhibeantur, bene reddidit rationem.

Igitur sanguinis dissolutio saepissime in putridis malignis evenit febribus, a contagio frequentissime cortis: interdum vero nascitur febre, quae homines corripit sanguine humoribusque acribus repletos, quales sunt, qui scorbutu valde laborant. Contagium simili quodam modo ut viperarum venenum vim suam in sanguinem exserit, febris vero in sanguinis globulos agit spicularum salinarum vi, quae nunc per motus febriles et sanguinis fervorem multum augetur. Sic tumor inflammatorius in hominibus, quibus bona, blanda sanaque est constitutio, si suppurat, pus bonum et laudabile, in acrium autem humorum statu vel gangraenosam saniem vel ichorem exhibet. Quanta sit vis caloris et motus animalis in salia humorum animalium, in illis, qui fame necantur, est perspicendum: nam si sanissimum hominem omni cibo et potu privas, salia continuo magis magisque fiunt acria, donec tandem febris, delirium aliaque symptomata magna salium irritatione excitantur, quae subito universali putredine et morte terminantur. Qua ratione putredo haec humorum procedat, in sana nutrice cernere poteris, cujus lac horis non-

1) Cap. III. de variolarum curationibus.

nullis post pastum praeterlapsis album tenue, dulce et gratum erit; ipsi per sedecim aut octodecim horas indices jejunium, et lac observabis crassum, flavum, salsum et ingratum: deinde per aliquot adhuc horas diutius cibus abstineat, lac fiet obscurius, flavum, nauseosum et foetidum quoque, atque haec cuncta eo certius incidunt, si fortasse febre quadam laborat, ita, ut loco lactis materia quaedam proveniat cruenta. Cum haec in humore maxime acescente et blandissimo corporis humani contingant, quid bili, lymphae ceterisque contingere posse putas?

Ubi aestus et attritus sanguinis sunt valde fortes, ejus putredo mirum in modum subito procedit. Hoc ex BOERHAAVII experimento ¹⁾ cum cane apparet; cum enim hic in calefactam cameram, in qua panes saccharini conici exsiccantur apud depuratores sacchari, esset inclusus, tota humorum massa paucis horae minutis ita corrupta est, ut intolerabilem spargeret foetorem, et adeo dissoluta, ut ipsa saliva sanguinea et terribili foetore adeo fieret infesta, ut vir fortis, ad hoc experimentum adhibitus, animi corripere deliquio.

Animalium humores in putredinem et dissolutionem naturaliter ruunt, nisi impediuntur et corriguntur alimentis acidulis: diaeta constans tantum carne, piscibus, aromatibus et aqua cito valde inducet febrem putridam. Panis est vitae pabulum, cum non nutriat solum, sed cum succos quoque alimentorum putrescentes qualitate sua acidula corrigat. Hispani et Galli captivi hic inclusi immoderatam et inconsuetam carniū quantitatem edendo tam periculosa correpti sunt febre, ut plurimi diem supremum obirent: illius autem tam fuerunt avidi, ut bolum dentibus adhuc tenentes saepius perirent.

Sed haec de acrimoniae alkalinae generatione in sanguine sufficiant: id tantum addam, ex iis, quae supra dixi, quodammodo apparere, nonnullis casibus salia animalia fieri alkalina, volatilia et corrosiva, atque aequae sanguinis globulos, quam vasa minima destruere, ipsa adhuc vita superstite. Itaque, quando

1) Vid. Boerhaavii chemiam, tom. I., cap. de igne, experiment. XX., coroll. 16.

olea animalia insigni modo acria et rancida fiunt, tunc cum salibus illis conjunguntur et valde destruentem dissolventemque efficiunt saponem, ad bilis putridae naturam accedentem, qui omnia corrodit et dissolvit vitae principia.

Quemadmodum autem ex altera parte acris sanguinis status cum nimis adstrictis, rigidis fibris et lentore inflammatorio conjunctus esse potest; sic ex altera eum tenuis et dissolutus sanguis et debiles, laxae fibrae comitari possunt.

Ponamus acrimoniae loco contagium, hoc enim simili modo agit, quod effectum probatur, tunc haec omnia variolarum exemplo satis invenimus comprobata: nam hunc morbum viscidus valde sanguinis status, febris inflammatoria summa, vehementes dolores acuti, symptomata peripneumonica, phrenitis similiaque nonnunquam comitantur: interdum contra cum tenui, dissoluto sanguine, cum lento et parvo, vel debili et celere pulsu, cum symptomatibus nervosis, tenui, cruda urina, variis atque profusis haemorrhagiis, parvo aut nullo dolore vel tumore vel aegritudine aliisque signis occurrit. In priori casu febris nimium exacerbat et aegrotum consumit; in posteriore non sufficit febris, ut bene expellat et maturet pustulas, quae ideo sessiles, crudeae et minus coctae manent, unde tandem tota sanguinis massa in putridum, corrodentem ichorem aut saniem gangraenosam convertitur.

Alia ratione hanc rem consideremus. Homines, quorum sanguis tenuis et acris erat, febribus pulmonariis pleuro-peripneumonicis, quae cum magno inflammationis gradu erant conjunctae, affectos aliquoties vidi. Hoc saepius nautis scorbuto affectis accedit.

Annis 1740. et 1745. ingens plebis multitudo afficiebatur horrore, quem calor magnus, febris, spirandi difficultas, tussis pertinax laboriosa, dolor pectoris, dorsi, laterum atque haud raro capitis et temporum acutus, lancinans excipiebat. His saepius erat pulsus velox, durus et contractus; spiritus ore emissus erat fervidus et infestus, atque materia excreta interdum tenuis crudaque, interdum colore cuteo ad croci similitudinem; sed multo frequentius exspuebatur tenuis, liquida, cruenta materia, haud raro

valde foetida et nonnunquam ita acris, ut magnam raucitatem, asperae arteriae pectoris aegritudinem saepeque harum partium excoriationem efficeret. Quorum sanguis e venis missus aut colorem obscure lividum monstrabat, et pellicula tenui plumbei vel viridis coloris obtegebatur, aut interdum, prima praecipue detractioe, omnino erat floridus, attamen, cum refrixisset, fluidae laxaeque consistentiae; quod singulare phaenomenon saepius admirabantur chirurgi vel pharmacopoei, qui symptomata perpendentes prorsus alium exspectabant sanguinis statum. Nihilominus minus sanguis nonnullis hac febre affectis detractus corio satis crasso atque tenaci obtegebatur, non, ut semper in pleuriticorum aut pleuro-peripneumonicorum sanguine invenitur, albescente flavo, sed coloris ad illum onychis accedente, aut illius, quem gelatina ribium ruborum paulo dilutior refert. Quem corii in sanguine colorem mali esse ominis, constanter observavi, idque, ut puto, eam ob rationem, quoniam non minus magnam visciditatem, quam ingentem quoque acris salis in sanguine quantitatem indicat, quae ejus globulos diffringit et in statum putridum et dissolutum conjicit: fractis enim globulis et glutine inflammatorio involutis hoc oriri videtur phaenomenon. Quodsi quid salis volatilisi alkalini cum sanguine hominis pleuritide summa affecti commiscetur, dum is ex vena effluit, pars crassamenti superior valde ei crassamento similis erit, de quo paulo ante retuli: atque id porro notatu est dignum, talis sanguinis serum saepius habere colorem sanguineum, eum fere, quem vinum Burgundicum; et hoc profecto colore serum sanguinis alterius illius generis erat tinctum, licet interdum tantum colorem obscure luteum ostenderet. In urina plerumque profundum admodum et obscuri nonnunquam coloris lividum sedimentum et plumbi colore tinctum subsidebat. Urina parca quantitate generatim reddebatur. Levis, inaequalis et partialis sudor imprimis circa faciem et caput erumpebat, quamquam interdum instante mortis tempore profusus valde et colliquativus erat. Maculae lividae aut nigrae frequenter circa morbi statum apparebant, quas raro aut nunquam fallaces esse mortis nuntias esse credo. Aphthae nigrae et badii coloris versus finem erumpentes non

melioris erant praesagii. Interdum vero urens et pruriens totius corporis exanthema febrem finiebat; interdum etiam morbus pustularum copiosarum foedataram et exulceratarum eruptione in nucha, humeris et brachiis, imprimis autem circa nares et labia solvebatur.

Sed de hoc genere febris peripneumonicae et de methodo ei medendi infra pluribus agam. Nunc tantum moneam, eodem tempore, quo haec peripneumonia maligna, si ita eam nominare licet, Plymuthi atque in ejus vicinia grassabatur, pleuritidem, peripneumoniam et pleuro-pneumoniam ubique fuisse epidemicas et in genere quidem indolis vere inflammatoriae, quae ventis frigidis et siccis aquilone et favonio, qui per longum tempus spiraverant, excitatae erant. In his sanguis admodum densus et glutinosus plerumque corio crassiore albo aut flavescente obtegebatur, atque aegrotus commode et cum levamine detractionem sanguinis ad quadraginta et plures interdum uncias perferebat: cum tamen sanguis in febre pulmonaria maligna talis esset, quem supra descripsi, et, insigni crusta obtegebatur, supra commemoratum exhiberet phaenomenon, aegroti vero post primam vel secundam sanguinis detractionem mirum in modum debilitarentur, idque sane nonnunquam maxima cura me atque sollicitudine affecit, nam pulsus durus, magnum pectus opprimens pondus, laterum dolor pungens et pertinax tussis maxime venae sectionem suadere atque commendare videbantur. Quamvis quod hi exscreabant, satis largum, crudum, tenue, vel, quod crebrius fieri solebat, saniei cruentae simile esset, nullo tamen modo levabantur, cum contra illi, si large et libere exspuebant, levamine recrearentur maximo.

Id porro mihi commemorandum est, uno eodemque horum binorum morborum tempore contagiosam putridam, petechialem febrem in hac urbe et circa eam admodum grassatam esse, qua imprimis nautae, captivi et qui cum his versabantur, afficiebantur; atque inter hoc hominum genus febris maligna pulmonica maxime saeviebat. Ita peripneumonia communis inflammatoria cum febre petechiali contagiosa videbatur esse conjuncta, cum sanguis effluviis contagiosis eadem ratione, quam salibus acribus afficeretur, ejus-

que perturbaretur crasis. Verum est, nos frequenter peripneumonias hujus generis invenire, quae ab acri humorum statu in iis, qui morbo affecti sunt, oriuntur.

Hae sunt ergo febres, quae lentorem inflammatorium cum majore acrimoniae gradu conjunctum aut cum aliquo effluviis venenatorum dissolventium genere mixtum habent. Saepius vero aliae inveniuntur, in quibus summa humorum acrimonia simul cum laxo nimis vasorum statu et leviter nimis cohaerentibus sanguinis globulis adest: quod haud raro in febribus petechialibus, illis inprimis fieri solet, quas comitantur haemorrhagiae.

Hic autem historiam talis febris referre mihi licitum sit, quam severissimam omnium fuisse existimo, e quibus unquam homo evasit: idque eo magis, cum methodum huic medendi accurate proponam, quam non hoc in morbo solum, sed in variis aliis quoque, natura quidem sed non gradu similibus utilissimam esse sum expertus, et quam, quantumvis a consueta curandi ratione differre videatur, solam esse, quae cum successu felici adhibeatur, mihi persuasum est.

Oppidi cujusdam vicini egregius chirurgus gracilis et tenera admodum corporis constitutione, sed negotiis et exercitationibus constanter agitated, febribusque saepius et rheumatismis scorbuticis affectus, post refrigerium mense Octobri anni 1741. lenta quadam febre cum levi rigore, crebris caloribus, pulsu celeri et debili, virium et appetitus defectu, magno pectoris pondere et quadam spiritus trahendi difficultate corripiebatur. Nihilo minus per quatuor vel quinque dies post hunc impetum in negotiis suis fungendis, equo vehendo, seque ipsum defatigando pergebat. In domo viri cujusdam nobilis, qui curae meae traditus erat, ipsum inveniebam; et, cum ego eum in eo statu, quem supra memoravi, deprehenderem, atque anima ejus esset ingratisissima, ut sui ipsius tempestivam et justam haberet curam, serio admonebam. Duobus diebus post, cum virum quendam nobilem in vicinia vesitaret, subito animi deliquio insigni correptus sella decedit. Qui eum erexerunt, varias lividas et violacei coloris maculas in brachiis colloque observarunt. Non sine maxima difficultate domum

translatus est, quae licet duo tantum aut tria distaret milliaria, in itinere tamen animi deliquio saepe correptus est. Quovis temporis momento morbus augebatur; languor cum dolore aderat summus, praecordia opprimebantur maxime et perpetuo suspirabat; animae foetor nunc intolerabilis erat, et e gingivis materia cruenta, foetida continuo effluebat, atque macularum lividarum, violacearum et nigrarum in summa cute totius corporis, et trunci et membrorum, multa millia apparebant.

Sanguis e brachio ad duodecim circiter uncias detractus est, sine ullo levamine; pectoris oppressio, suspiria, animi deliquia et anxietas eadem vi quam antea pergebant, quid quod multum incresebant; violenta etiam haemorrhagia e naribus prorupit, cumque haec ex ambobus orificiis continuaret, iterum sanguis ad decem circiter uncias duodecim horis post primam detractionem emissus est, neque hoc ipsi ullum afferebat solatium, sed debilitatem insigniter augebat, et anxietas, inquietas et oppressio, sine ullo somno continuabant. Nunc non solum e gingivis et naribus profluebat sanguis, sed tussi quoque eum rejiciebat. Sanguinis quidem profluvium e naribus aliquo modo cessabat, sed mirum in modum e gingivis augebatur. Simili nunc modo, sed lente ex altera oculorum caruncula guttatim sanguis profluebat, et pustulae quaedam in lingua ac parte interiore labiorum rumpebantur et copiosam, cruentam tenuemque materiam emittebant.

Haemorrhagia aliquo modo cohibita, dysenteria cruenta cum severis torminibus, et ingenti virium languore oborta est: aeger semper irrequietus erat et febre laborabat: ejus pulsus sextum aut septimum quemque ictum intermittebat, et tunc iterum agitabatur celerrime. Aeger perpetuo movebatur tremore et subsultu. Per omne hoc temporis spatium ex una vel altera parte continuabat haemorrhagia, et cum hoc loco cohibita esset, alio mox erumpebat, ita ut ejus urina admodum obscura, imo fere nigra, sanguine nunc tincta esse videretur. Mox post alteram sanguinis detractionem ego vocatus ad eum cucurri. Incredibili anxietate oppressum, attamen a deliriis liberum inveni, licet per nonnullos dies et noctos ne illo quidem somno esset reffectus: lingua ejus erat

nigerrima et spiritum adeo intolerabilem foetore pessimo emittebat, ut loco quoque satis remoto valde molestus esset. Alvi dejectiones tam terribilem et nauseosum foetorem spargebant, ut ipsa ejus ministra, quae eas removeere volebat, vomitu et animi deliquio afficeretur.

Nullam earum sanguinis portionum, ne prima quidem, quae venae sectione emissae erant, in crassamentum et serum, uti alias fieri solet, discessisse, reperi, licet plures per horas primum detracta steterat; sed semiconcretæ colorem in superficie retinebant lividum, coeruleum. Levissimo tactu dividebantur facillime, et purulentæ saniei, quae simul pulverem in fundo fuliginosum offerebat, magis quam sanguini erant similes. Sanguinis hæc profluvia inprimis e lingua, labiis et gingivis cum perpetuo tenuis cruenti ichoris stillicidio e naribus semper pergebant, ita ut aeger, tremore tendinumque subsultu continuo atque perpetuo fere animi deliquio accedentibus, summe debilitaretur.

Quid in tam tristi casu erat agendum? Num ipsi calida alexipharmaca, volatilia, cardiaca et vesicatoria profuissent, quod nonnulli, cum summam debilitatem, animi deliquia, pectoris oppressionem, tremores et reliqua symptomata considerarent, putare potuissent? Nonne vero hæc fuissent venena certissima? Nonne ipsum certissime occidissent, cum acrimoniae stimulantī addita febrem adauxissent atque crasin sanguinis, jam fere prorsus dissoluti et in cruoris putridi genus redacti, magis destruxissent.

Ego vero hæc perpendi, atque cum insignem corticis Peruviani utilitatem ¹⁾ in avertendo et cohibendo gangraenae progressu repetitis experimentis saepius cognoveram, post parvam rhabarbari quantitatem praemissam, illum parva dosi cum vitrioli elixirio frequentius aegroto exhibui. Praeter cinnamomi aquam cum rosarum tinctura satis acida atque decoctum e corticibus aurantiorum Hispaniensium, rosis rubris, cinnamomo, admixta parva terrae Ja-

1) Corticem antea cum successu in febribus petechialibus malignis anni 1735. exhibueram. Vid. Observationes de aëre et morbis epidemicis mense Majo.

ponicae, quae vocatur, quantitate, paratum ac bene acidum bibebat: vini vero Claret et Lusitanici rubri cum aquae parte dimidia, quantum ei gratum esset, hauriebat. Cum cortex ipsi conducere, in ejus usu pergebam et quantitatem auctam aliqua cum parte confectionis Fracastorii sine melle dabam, ut fluxum dysentericum cohiberem; nihilo tamen minus parvam interdum rhabarbari dosin interponebam, ut cruentam, biliosam aut saniosam materiem in intestinis fortasse haerentem, vel ad illa affluentem, removerem. Tempore intermedio ut aegrum oryza, panatellis, sagu atque gelatina cornu cervi bene acidulata et pane tosto atque in vino Claret vel vino rubro Lusitanico macerato crebro reficerent, jussi. Fomenta quoque ex aromatibus et adstringentibus remediis parata atque in vino rubro cocta toti abdomini frequenter applicanda curavi.

Hac methodo assidue continuata miser aegrotus, Deo juvante, ex statu universalis quasi putredinis ereptus, optime restitutus est, praeter id, quod per insigne temporis spatium post febrem prorsus abactam gravis & peresset debilitas, et tunc quoque, cum ambulare posset, levissima data occasione ex ejus naribus haemorrhagiae redirent, gingivae sanguinem lenissima frictione funderent, spiritusque diu foetore esset ingratus. Corticis autem Peruviani, elixirii Nitrioli ceterorumque usu continuato cuncta haec prorsus cessabant: attamen femora et pedes diutius adhuc insigni modo tumebant, atque caro ejus per totum corpus adeo mollis, tenera et irritabilis remanebat, ut tactum vix ferre posset levissimum. Purgantia rhabarbarina, lenia stomachica chalybeata, elixirium Nitrioli, aquae Pyrmontanae cum idoneis diureticis et moderatus corporis motus tandem omnia ista renoverunt symptomata, atque post duos aut tres circiter menses optimam sanitatem, qua adhuc gaudet, aegrotus recuperavit.

Aestate atque autumnno anni 1745. variae tales febres petechiales cum haemorrhagiis conjunctae mihi occurrerunt; nobilis inprimis femina in oppido Ancony prope Plymuthum tali febre cum iisdem fere, quae in casu antecedente recensuimus, quamquam non deo vehementibus symptomatibus afflicta est. Post refusam e naribus haemorrhagiam immenso ex utero

profluvio laboravit, licet ejus tempus haud instaret; e gingivis quoque sanguis erupit, tandemque dysenteria accessit cruenta. Ante sanguinis e naribus eruptionem saevo correpta erat delirio et insigni macularum purpurearum nigrarumque numero summa totius corporis cutis erat oblecta, quarum nonnullae numi argentei minimi magnitudinem aequabant. Methodo medendi antea proposita restituebatur feliciter, licet postea ejus crura insigniter tumida essent et per longum temporis spatium quaedam remaneret debilitas. Antea, quam aegrotam videram, bis detractus erat sanguis; primum emissum non vidi; hunc vero admodum floridum atque divitem, ita eum vocabat, sed tenuem fuisse, parumque seri rubicundi exhibuisse, mihi retulit aegrotae chirurgus, Freke: secundum perspexi; is coloris erat obscure nigri et tenui, tenera atque viridesciente obtegebatur pellicula. Urina per totum fere febris tempus vino albo aut potius vino pomaceo erat similis, eaque diutius aëri exposita nigro tingebatur colore, tandemque subsidebat in ea farinacea quaedam et nigri coloris materia.

Hujus generis plerumque est febris gangraenam comitans, cum sanguinem corrumpat eumque dissolvat; saniosa enim materia ex parte gangraena affecta resorpta et ad sanguinis massam delata universos humores in gangraenam praeos reddit, sanosque sanguinis globulos rubros dissolvit; inde maculae, haemorrhagiae, lingua nigra, deliria aliaque symptomata superveniunt. Febrem acutam, delirium, ingentem sitim odoremque spiritus foedum comites esse gangraenae, egregie observavit CELSUS¹⁾; quae omnia corruptionis sanguinis summaeque acrimoniae sunt signa. Exempli loco unum tantum referam casum, quem omnino multis rationibus singularem existimo.

Virgo Elisabetha S-th, e pago St. Germain in Cornubia, annos circiter viginti quinque nata, cui erat constitutio tenera et malus corporis habitus, atque cui nunquam recte profluxerant catamenia, diebus ultimis mensis Maji anni 1742. dolore quodam pedis dextri prope digitos et totius cruris torpore afficiebatur, qui cum quavis hora increskeret, dom. Dyer, chirurgus Looensis egregius, advocatus, par-

1) Lib. V. sect. 26. §. 31.

tem dolentem vini spiritu fricuit camphorato et quaedam nervina et cardiaca ipsi exhibuit remedia. Cum vero haec nihil efficerent, e decocto calido aromatico paravit fomenta, atque magna cum spiritibus, theriaca aliisque remediis cruri et pedi applicavit; nihilominus tamen partes subito discolores et frigidae factae omni carebant sensu. Ego accedens, ut profundius inciderentur partes, jussi, quo facto nullus emanavit sanguis, paucae tantum sanguinis prorsus nigri guttulae, quae pisum magnitudine aequabant, sparsim atque lente exierunt. Cutis et caro erant, ac si femur ante aliquot dies jam amputatus esset, licet quartus a primo morbi impetu dies ageretur. Vesicae apparebant nullae, neque postea ullus ex parte incisa emittebatur foetor, pus vel sanies. Corticem statim praecscripsi Peruvianum cum elixirio vitrioli, confectione Raleigh et calido acidulo julapio, quod, cum valde esset debilis, ad arbitrium sumeret. Post meridiem femur ejus dextrum et pudenda violentus affecit dolor, atque mox febris, severa tormina et profluvium cruentum orta sunt, quae cum perpetuo animi deliquio et vitae discrimine debilitatem summam attulerunt.

Nocte sequente valde deliravit aegrotā; lingua facta est nigra et balbutiens; pulsus cum perpetua tendinum contractione et tremore celerrimus et debilis. Itaque cum cortex non tam convenire, quam potius nocere videretur, ipsi tincturam corticis concentratam cum decocto Fracastorii, elixirio vitrioli aliisque exhibui, quae successum meliorem habuerunt.

In tristi harum rerum statu per tres aut quatuor dies remansit, et quilibet adstantium quavis hora ejus mortem instare credidit; interea non latius serpsit neque unquam supra genu apparuit sphacelus, licet vehementis dolor totum femur afficeret, qui in ipso ejus periosteo sedem suam habere videbatur. Tandem linea quaedam obscure livida circuli in modum in crure paulo infra genu apparuit eo loco, ubi natura mortuas a vivis partibus separare moliebatur. Haec separationis molimen quolibet die magis magisque in conspectum venit et ad id promovendum omnibus propriis remediis usus est chirurgus: quaecunque enim rationes, ut membrum abscinderetur, adessent, tamen neque aegrotā, neque ejus amici hanc

operationem permittere volebant. In pessimo hoc statu, nam mortua cruris pars a sana quotidie putredine separabatur, usque ad diem decimum quartum mensis Julii remansit misera, quo cum ulcus ruptum et separationem in genu articulo fere perfectam inveniret chirurgus, a sano femore in ipso articulo nullo fere cum dolore, absque aegrotae consensu et omni fere dolore crus abscidit mortuum: quo facto quotidie convalescens diaeta et remediis convenientibus in statum sanitatis tolerabilem brevi tempore restituta est aegrotata.

C A P. VI.

De differentia inter lentam nervosam et putridam malignam febrem.

Huic de febribus quaestioni finem imponere non possum, quin magnae illius differentiae inter putridam malignam et lentam nervosam febrem faciam mentionem; etenim cum haec distinctio negligeretur, in curatione saepius maximos errores ortos esse, maxime mihi persuasum est, nam illae quadam ratione sibi similes esse videntur, licet natura sua inter se vere differant. Idque nunc eo lubentius suscipio, cum illam differentiam non, quantum sufficiat, in dissertatione de febribus lentis et nervosis¹⁾ adnotaverim. Neque ego ullum auctorem novi, praeter D. LANGRISH in libro, quem inscripsit *Modern Theory and Practice*, qui hac de re jam accurate locutus esset.

In febribus putridis malignis et petechialibus sanguinem, proprie sic appellatum, affici, ex illis, quae supra sunt proposita, satis apparere existimo; cum contra febres lentae et nervosae sedem suam praecipuam in humoribus lymphaticis et nerveis habere videantur. Humorum maxima corruptio atque summa sanguinis dissolutio in illis observantur; sed lentae et nervosae febres in longum temporis spatium trahuntur, idque sine ullis signis putredinis conspicuis.

1) Vid. pag. 134.

Porro binae hae inter se differentes febrium species arte, ut ita loquar, per duo valde differentia diaetae et curae genera excitari possunt, saepiusque illis ipsis revera producuntur. Calida, acria, salina, volatilia et aromatica alimenta et medicamenta, aër admodum aestuosus aliaque producere possunt putridam malignam: contra frigidae, aquosae, glutinosae, mucilaginosae res, ut cucumeres, melones, crudi et fatui fructus, vapidi liquores, frigidus et nebulosus aër, et aquae sunt reliqua, lentas et nervosas excitant febres.

Quodsi fingere licitum esset, utrasque a contagio excitari, quod plerumque fieri solet in febribus pestilentibus atque petechialibus et nonnunquam etiam in lentis et nervosis fieri potest febribus, actionem effluviis morbidorum in illis compararem cum actione veneni viperarum, quod globulorum sanguinis compagem subito afficit et destruit, atque repentinam affert corruptionem: sed in his conferrem cum canis rabidi veneno, quod lento tantum modo agit et praecipue lympham et fluidum nerveum afficere videtur, neque manifesta putredinis signa, certe non prius, quam in ipso tragoediae fine, prodit.

Igitur cum binae hae febres origine sua admodum diversa sint, inde fieri nequit, quin diversis cognoscantur symptomatibus, et valde differentem medendi methodum requirant. Nihilominus alteram cum altera conjungi posse saepiusque vere esse conjunctam, pro certo habeo; scilicet sanguis valde acris in valde debili et relaxato vasorum systemate adesse potest, neque tamen tanta violentia se prodere, quam si vis movens et vasa ipsa fortiora, magis elastica atque aptiora essent, quae acrium salium stimulo afficerentur, ideoque febris lentius progreditur, licet pari ratione sit mortifera. Febris sequentis indolem, ubi causa morbi proxima est contagium, procul dubio quam maxime mutant diversa fibrarum vis et naturae robor. Ex harum febrium descriptione accuratiore earum indoles et differentia melius apparebunt.

C A P. VII.

De febris lentis et nervosis.

A febris lentae et nervosae incipio descriptione, quae accuratissime desumpta est a plurimis aegrotis, qui hujus insidiosi et periculosi morbi fuerant victimae. Aegrotus ab initio aliquo modo fit piger, et levem sentit horrorem ac tremorem cum volatili et repentino calore et universalis languoris specie, illi simillimae, quae post magnam sentitur defatigationem: haec omnia semper comitantur tarditas aut abjectio animi, et major vel minor capitis gravitas, dolor aut vertigo: subito sequitur nausea et omnium rerum taedium sine insigni siti, haud raro vero cum vomendi conatibus, licet praeter materiam insipidam parum rejiciatur.

Quamvis autem remissionis intervalla interdum per aliquot horas intercedant, majori tamen vi et impetu inprimis versus noctem recurrunt symptomata: caput majore pondere vel vertigine afficitur, calor increscit, pulsus fit celerior, at debilis cum spiritus trahendi difficultate. Capitis partem posteriorem saepius afficit torpor vel dolor obtusus et frigoris sensus, atque haud raro in vertice ad suturae coronariae longitudinem percipitur gravis dolor; hic atque ille in capitis parte posteriore semper comitantur febres nervosas, eosque plerumque excipit delirium aliquod.

Quo in rerum statu saepius per quinque aut sex dies cum languida, pallida et tristi facie permanet aegrotus, qui non adeo aegrotare videtur, neque tamen valet; inquietus et anxius est, ac licet nonnunquam admodum somnolentus et languidus sit, omni tamen plerumque destituitur somno; quamquam enim adstantibus re vera dormire videtur, tamen somnum non sentit seque dormisse negat.

Pulsus per omne hoc temporis spatium est celer, debilis et inaequalis, nonnunquam formicans, nonnunquam per nonnulla minuta lentus, imo intermittens; atque nunc cum repentino oris rubore statim fit celerior, nunc vero subito mirum in modum quietus et aequalis; et ita haec invicem. Calor et

horror quoque sunt incerti et inaequales; interdum genae rubent, dum nares et aures frigent, atque pars capitis anterior eodem tempore sudore madet frigido. Quid quod, ut saepissime fieri solet, insignis oris rubor et calor observatur, cum partes frigeant extremae.

Urina plerumque est pallida et limpida, saepius lactis sero vel cerevisiae secundariae similis, e qua vel nihil vel parum subsidit, vel id, quod subsidit, est quaedam materia levis, furfuri similis, inaequaliter dispersa. Lingua ab initio raro aut nunquam sicca vel discolor, interdum vero tenui albicante muco est oblecta; tandem ea quidem saepe arida, rubra et fissa, aut corticis malorum aurantiorum colore tincta apparet; hoc autem plerumque in ipso morbi statu aut ejus fine fieri solet. Quamvis arida etiam lingua et oris labia esse videantur, nihilo secius tamen aeger vix unquam de siti, etsi interdum de linguae calore conqueritur.

Circa septimum aut octavum diem vertigo, dolor aut gravitas capitis increscunt cum perpetuo susurro aut aurium tinnitu, qui aegrotum valde turbat et haud raro delirium excitat. Praecordiorum pondus, anxietas et languor magis urgent, ita ut aegroti vero animi afficiantur deliquio; inprimis quando se erigere attemptant, sudor frigidus subito in fronte et manuum dorso erumpit, quamquam eodem tempore genae palmarumque manuum nimio aestu ardent, et subito iterum evanescit. Quodsi nunc urina redditur pallidior et limpidior, delirium simul cum tremore universalis et tendinum subsultu certissime exspectari potest: hoc delirium raro est violentum, sed quasi mentis actionumque videtur esse confusio, cum perpetuo sibi ipsis obmurmurent et inter verba desipiant: nonnunquam tantum expergiscuntur perturbati et confusi, et subito sui compotes fiunt, sed mox in obmurmurationem et somniculosum iterum recidunt statum.

Lingua saepius in morbi acme, praecipue in media parte, fit admodum arida, cum margine luteo in utroque latere, atque si aeger eam ex ore emittere studet, valde tremit. Si quando lingua eo tempore fit humidior et sputum accedit copiosius, signum semper est optimum. At ubi deglutiendi difficultas, perpetui

ructus vel pectoris supervenit constrictio, symptoma est valde periculosum, praecipue accedente aliquo singultu.

Circa nonum, decimum aut undecimum diem uno impetu saepe profusus erumpit sudor, isque in partibus corporis extremis plerumque frigidus et viscidus, atque liquida excrementa per alvum ejiciuntur; utraque vero excretio generatim colliquativa est et valde debilitat. Nihilo secius tamen cutis calida et humida in genere est salutaris, atque diarrhoea moderata saepius delirium et proclivitatem ad coma tollit.

Nunc cito decrescit naturae vis, partes corporis extremae fiunt frigidae, ungues pallidi vel lividi, arteriae magis tremiscunt et sub digitis repunt, quam eos feriunt, cum pulsus adeo debiles sint et celeres, ut vix distingui possint, licet interdum mirum in modum lenti sint et repant et saepissime intermittant. Aegrotus omnibus sensibus orbatu fit stupidus, acutissimo clamore et splendidissimo lumine vix afficitur, licet morbi initio utroque mirum in modum excitatus sit. Delirium nunc profundius sequitur coma, quod subito somnus aeternus excipit. Alvi dejectiones, urina et lacrymae invite profluentes citam denuntiant dissolutionem, uti insignis tremor et subsultus praesagiant universalem convulsionem, quae uno impetu vitae rumpit filum. Hoc vel illo modo aegroti e vivis tolluntur, postquam per quatuordecim, quindecim aut sedecim dies, imo interdum multo diutius languerunt.

Sub morbi finem surdi et stupidi fiunt omnes aegroti, nonnulli surdissimi, quamvis ab initio morbi nimis essent irritabiles, ita ut lenissimus sonus et lucis radius eos valde afficeret. Quidam anxietate et timore nimio mortem accelerare videntur, ubi sub initium parum apparuit periculi; imo nonnulli somnum capere vix audent ob vanum timorem, ne in aeternum prolabantur, alii ob ingentem perturbationem, anxietatem atque confusionem, quibus vel in somno vel dum expergefiunt cruciantur. Ubi aurium abscessu tollitur surditas, bonum omnino est symptoma; aequè bonum signum est, ubi parotis suppurat, aut pustulae multae circa labia et nares erumpunt.

Haec est febris lentae nervosae, si maximis plurimisque symptomatibus stipatur, taediosa quidem, sed

atis accurata descriptio, in qua symptomata eo ordine, quo naturaliter accedere solent, retuli; atque hoc semper in quolibet morbo describendo observandum esse existimo. Plerumque fieri solet, ut homines nervis debilibus, habitu corporis laxo et sanguine tenui ea afficiantur; sic quoque ii, qui magnas perpressi sunt evacuationes, diuturna spirituum dispendia, immoderatas vigilias, studia, defatigationes et similia; non minus qui pluribus crudis, insalubribus alimentis et vapidis atque impuris usi sunt potulentis, vel qui diu in crasso, putrido aëre fuere cunctati; quorum denique robur et constitutionis vigor salivatione, crebris purgationibus, venere immoderata aliisque rebus fuit diminutus. Itaque manifestum esse puto, hunc morbum a solidorum statu nimis relaxato, a sanguine debili et tenui, et a lentore et depravatione humorum lymphaticorum nervorumque originem trahere: quod etiam medendi methodo, quae demulcentibus, stimulantibus, attenuantibus et aptis cardiacis, diaeta et remediis roborantibus continetur, verum esse probatur. Ipsius morbi naturam methodo medendi felici demonstrari et indicari, loco quodam adnotavit HIPPOCRATES.

Itaque nunc optimam methodum has febres curandi communicemus.

Aliud quoddam magni HIPPOCRATIS est dictum, cum, qui morbi naturam cognoverit, medendi non ignorare methodum¹⁾. Cujusvis medici est, antea egroti constitutionem et morbi indolem bene considerare, quam remedia praescribat; nam aestimatio causae, ut CELSUS egregie ait, saepe morbum solvit²⁾. atque hoc nullo in casu magis opus est, quam in febribus, in quibus tempus breve et experimenta sunt periculosa. Ubi morbus non magna violentia irruit, si paululum exspectare et naturae motus observare, quam praecipitem esse, praestat. Raro vero fieri solet, ut medici mox ab initio febrium lentarum videntur; eae profecto saepe jam nimium sunt progressae, ante quam medici consuluntur.

Ex hac febrium lentarum et nervosarum historia atis apparere puto, insignes evacuationes, imprimis

1) Lib. de arte sub finem.

2) In praefat. sub finem.

sanguinis detractionem, hominibus praecipue haud convenire, quibus est debilis laxaque constitutio, quae tamen in plerisque observatur. Purgationem aliquam febris hujus initio inconsiderate factam mox eximius languor, syncope et magna aliorum malorum symptomatum series nonnunquam excipit, ut ipse vidi; nihilo minus tamen nonnunquam etiam ab initio necesse esse potest, primas vias leni vomitorio, rhabbaro, manna aliaque medicina purgare: quodsi vero drastica exhibetis, magno id fiet aegroti damno, vosque nimis cito dolebitis. Et hic non possum, quin admoneam, lene vomitorium minore naturae perturbatione dari posse, quam purgans remedium, idque sane est salutare, imo necessarium, ubi nausea, repletio et vitium ventriculi urgent; quod saepius in primo febris hujus impetu accidit. Clysmata ex lacte, saccharo et sale composita optimo cum successu et securitate, si natura in alvo deponenda tarda est, immittuntur.

His in febribus admodum profecto conducunt temperantia, cardiaca, diaphoretica remedia, et bene ordinata nutrienda ac diluens diaeta est necessaria: haec sola prudenter ordinata multum juvabit curationem, inprimis si justo tempore recte applicatis succurrimus vesicatoriis, curamque debitam adhibemus, ut, quantum fieri potest, aegrotus tam corporis quam mentis servet quietem. Id vero adnotandum est, omnia fortiora opiata plerumque valde esse pernicioosa, licet ea postulare videantur somni defectus et magna anxietas. Mitiora diaphoretica, ut pulvis contrayervae compositus cum castorei pauxillo et croci et parva theriacae Andromachi aut elixirii paregorici quantitate, utilissima sunt: nam lenem moderatumque sudorem aut auctam excitando perspirationem sanguinis atque spirituum celeritatem et tumultum compescunt, ita ut tranquillitas et reficiens somnus saepe sequatur. Quando spirituum confusio et dejectio valde urgent, gummi galbanum vel silphium cum parva camphorae quantitate addi possunt, et in nucha, occipite aut pone aures mox applicanda sunt vesicatoria: atque hoc omni tempore seri lactis vinosi tenuis usus liberior, ptisana quaedam grata vel decoctum hordei decorticati cum vini mitioris pauxillo sunt permittenda. Aegrotus crebrius quidem bibere

debet, licet non tantam copiam, quanta in ardentibus vel putridis malignis febribus requiritur; tantum tamen assumat, quantum sufficit, ut dilutio promoveatur, sudor sustineatur, et sanguis loco vapidi acrisque humoris, qui perpetuo aufertur, novis et salutariis repleatur fluidis. Atque hoc respectu jusculum oullorum gallinaceorum tenue non minus ut alimentum quam medicamentum versus morbi inprimis decrementum utile esse existimo; ac pari ratione tenuis cornu cervi gelatina, sanguis, panatellae, parva vini et succi aurantiorum Hispaniensium aut limonum addita quantitate, conveniunt.

Id quoque observatur, aegrotos nunquam tam bene se habere, quam cum moderato sudore madeant, is enim subito caloris exacerbationem, humorum celeritatem et reliqua symptomata removet. At profusus sudor nullo unquam tempore, ab initio febris aut statadio incrementi augeri, multo minus vero remediis fortioribus calidis, volatilibus, alkalinis salibus, spiritibus aliisque provocari debet; ea enim liquidum vitale nimium exhaustiunt, atque ingens spirituum defectio, tremor tendinumque subsultus, haud raro totam rigorem, frigidus viscidusque sudor, syncope aut comatosus status sequuntur. Interdum inaequalis et singularum partium calor et rubor cum magna anxietate, jactatione, delirio, difficultate spirandi et gravi pondere atque oppressione praecordiorum succedunt, ita ut peripneumoniam adesse minus cautus credere possit observator. Sed hic inprimis cave, ne sanguinem emittas, nam licet pulsus sit admodum celer, eum tamen valde parvum et inaequalem invenies. Non solum pulsus debilis et tremulus, sed palida quoque, aquosa et limpida urina, quae plerumque cum eo est conjuncta, sanguinem mittere vetat. Praecordiorum oppressionem, pondus anxietatemque ab ergasmo in nervis, non vero a pulmonum obstructione vel inflammatione ortum trahere, illa declarant symptomata: quo in casu etsi spirandi adest difficultas, spiritus tamen non emittitur calidus, sed respiratiois genus est, quod suspirando et ingemiscendo percipitur, neque tussis semper est conjuncta; ita ut haec omnia profecto ab aliquo organorum vitalium spasmo, non tamen ab inflammatione oriantur: quod in paroxysmis hystericis optime comprobatur.

Hic igitur nervina, cardiaca remedia indicantur, et vesicatoria femoribus, cruribus aut brachiis applicanda sunt. Ego plerumque sequenti bolo et potione salina utor:

Rec. Pulv. contrayerv. c. gr. xv. ¹⁾.

Croc. anglic. gr. iij.

Confect. Raleigh. scrup. j.

Syrup. croci. q. s.

M. f. bolus.

Rec. Sal. C. C. scrup. sem.

Succ. limon. drachm. iij.

Aq. alexit. simpl. unc. j. sem.

M. peracta effervescentia adde

Spirit. lavend.

Syrup. croci ana drachm. j. sem.

M. f. haust.

Haec aut similia ut quinta, sexta vel octava hora cum julapio cardiaco sumantur, jubeo; spiritus volatilis aromaticus aut foetidus in tenuiore vino vel lactis sero, quod vino pomaceo paratum est, aut quod quibusdam in casibus praestat, in tenui lactis sero sinapino interdum dari possunt: quae sine magno apparatu paranda neque contemnenda sunt remedia, praecipue apud pauperes. Haec torpida vasa moderate stimulant et vim eorum oscillantem excitant, humores attenuant diluuntque, ac tali ratione sudorem aegroti levamine facile promovent, qui subito erethismus, quem veteres appellavere, tollit. Potio salina methodo antea proposita parata magis per cutis poros transire potest, quam si sal absinthii additur, quod urinam magis movet. Si potionem antea praescriptam in asthmaticis affectionibus utilem esse affirmo, quilibet de ejus efficacitate in his etiam casibus facile judicare poterit.

Ut vero ad propositum redeam, haec spirandi difficultas, anxietas et oppressio nonnunquam antecedit eruptionem miliarem, quae saepe septimo, nono aut undecimo hujus febris die, interdum vero tardius etiam apparet. Magna anxietas et praecordiorum

1) Quando insignes tendinum tremores et subsultus ad-
sunt, loco pulv. contrayerv. c. moschi scrup. sem. opti-
mo cum successu adhibeo.

oppressio quamlibet semper pustularum eruptionem in omnibus febrium generibus praegreditur. Quam intempestiva et inconveniens hac rerum conditione esset sanguinis detractio, ubi maxima adhibenda est cura, ne haec naturae conamina, quae haud raro crissin efficiunt perfectam, turbentur, fugere debet neminem: lenibus contra cardiacis et mitibus, propriis diluentibus similibusque rebus sunt promovenda, hisque interdum pauxillum theriacae Andromachi vel elixirii asthmatici addi potest, quae medicamenta non solum omnem, de qua conqueruntur, aegritudinem tollere solent, sed efficacissime quoque diaphoresin aut sudorem moderatum lenemque promovent, quocum miliare exanthema libere facileque prorumpit.

Quamvis utiles hi plerumque esse solent sudores, tamen profusiores raro aut nunquam, sin etiam larga eos comitatur eruptio, conducunt; duas enim vel tres pustularum miliarium eruptiones, quarum altera alteram excipiebat, in largo atque diu continuato sudore aridi, ubi tamen nulla ratione levabatur aegrotus; quid quod maximo sudor erat detrimento, cum aegrotum insigniter debilitaret. Largi hi sudores plerumque profecto multo magis sunt symptomatici quam critici, et sequens eruptio saepius tantum est symptomatis symptoma; nam post profusos sudores glandulae cutis miliares valde turgidae apparent et papulae efflorescunt etiam in sanissimis.

Contra profusum et colliquativum sudorem saepius vini generosi rubri, paululum, si necesse erat, diluti, parvam quantitatem maxima dedi cum utilitate, cum moderaretur sudorem, aegrotum roboraret, et miliare exanthema, si simul aderat, in cute retineret. CELSUS vinum austerum quidem, sed tamen tenue et meraculum suadet in morbo cardiaco ¹⁾, quem febris nervosae cum sudore colliquativo fuisse speciem opinor. Praeterea versus morbi decrementum, ubi sudores abundantes valde debilitant, parcam dosin infra perscriptae tincturae corticis Peruviani cum croco et radice serpentariae Virginianae exhibeo, interponendo interdum rhabarbari dosin, ut putrida ex primis viis educatur colluvies; ita remis-

1) Lib. III. sect. 19.

sio et intermissio, quae frequenter in febris nervosae decremento incidunt, distinctae magis et manifestae efficiuntur, atque opportunitas conceditur corpus ad corticis usum praeparandi. Ego propino corticem circa hoc tempus cum potionibus salinis, quae sale absinthii succoque limonum paratae sunt, quae parandi ratione fiunt efficaciores. Et has febres et illas quoque cum eruptionibus miliaribus conjunctas, quae saepe nimium trahuntur ac cum periculo recidivae fiunt, hanc methodum reddere breviores mihi persuasum est. Saepenumero vidi aegrotos per quinque aut sex hebdomades methodo sudorifera tractatos, qui post tres vel quatuor miliaris eruptionis impetus prorsus diffluebant atque proprio sudori innatabant ita, ut stragula sub ipsis putrescerent, fato tandem succubuisse.

Licet moderata diarrhoea interdum versus finem hujus febris maximae sit utilitatis, tantum tamen abest, ut crudae, tenues et colliquativae dejectiones conducant, ut potius aegrotum mirum in modum subito deprimant: quando sunt lividae aut plumbei coloris, quaecunque earum sit consistentia, periculosum semper erit.

Nulla melioris praesagii evacuatio est, quam satis copiosa salivatio sine aphthis: ubi haec incidit et cutis moderate madet, de aegroto meo vix unquam, quamvis debilis et stupidus esse videatur, despero. In fine morbi profecto saepius efficit surditas, ut aegroti multo minus, quam revera est, sentire et pati videantur; multi vero, qui mortem effugiant, stupidi et amentes fiunt.

Sub omnibus his evacuationibus largi, reficientes et diluentes requiruntur cibi, ut spiritus sustineantur, succi quotidie amissi restituantur et relictis corrigantur. Quando aegroti nimio torpore et stupore sunt affecti, saepius alliciendi et cogendi sunt, ut cibos sumant, qui omnino tam necessarii sunt, quam medicina.

His in febribus rarissime crisis aliqua obtinetur perfecta; quibusdam in casibus tempus solum eis mederi videtur. Vix unquam cocta, sed cruda, pallida, et tenuis per totius morbi decursum est urina, atque haud raro nimia copia profluit: aliquando quidem post exacerbationes aut in sudore colore tingitur

profundiore, sed sedimentum non deponit, parca etiam emittitur quantitate, et plerumque pinguedinem continet.

Lymphaticorum valdeque exasperatorum humorum lentorem nimium febrium lentarum et nervosarum causis adnumerandum esse, mihi manifestum esse videtur: atque ego quidem credo, quemadmodum serum calore febrili concretum nunquam iterum in fluidum, ad oeconomiae animalis usum aptum resolvitur, sed in acre et putridum mutatur; sic quoque viscidam et stagnantem lympham gradatim corruptione degenerare in putridum ichorem, qui per colatoria naturalia aut artificiale quoddam emissarium eliminari debet e corpore. Etsi pori cutanei et ductus salivales in genere viae sunt aptissimae, quaedam tamen pars per intestina quoque et vias uriniferas removeatur. Licet vero hae evacuationes interdum sint valde profusae, eas tamen non nimis cito esse cohibendas, nisi multo periculosiorem materiae morbosae translationem in organa vitalia efficere velis, docuit experientia. Sudoris repentinam repressionem plerumque excipit rigor convulsivus, magna anxietas, praecordiorum oppressio, syncope aliaque mala, ut nausea, stomachi vitium, colica et delirium a fortioribus adstringentibus praemature adhibitis inducuntur. Quid quod ipsorum vesicatoriorum vulnera hoc in casu non cito nimis sunt sananda, quo maiorem enim humorum copiam eliminant, eo melius est; sic quoque, si aliquo modo suppurant, bonum plerumque est symptoma; etsi enim hoc humorum acrimoniam indicat, simul tamen comprobatur naturam viribus polleere, ut illam expellere possit. Ita aliud vesicatorium, si prius sanescit, alii parti applicari debet; nam non tantum stimulo, sed humorum quoque educationi salutaris vesicatoriorum effectus est adscribendus. Pustulae ardentes copiosae, quae saepissime in huius febris acme aut post eam erumpunt et haud raro suppurant lateque manant, sunt naturalium vesicatoriorum genus, quod putridum et corrodentem ichorem eliminat, atque viam, qua naturae sit succurrendum, satis indicat.

Itaque ut omnia nunc complectar, ubi quaedam harum evacuationum est nimia, illa prudenter quidem moderanda, sed non prorsus cohibenda est: ideoque

aër frigidus, linthea frigida, liquores frigidi aut regimen frigidum minime conveniunt. Contra vero laborare, ut calidioribus cardiacis, salibus volatilibus alkalinis, aëreque aestuante sudor excitetur, elicitus vero foveatur, opprimere profecto est, non juvare aegrotum. Copiosa et frequens albarum rubrarumque pustularum miliarium eruptio non morbi solum vim, sed saepe quoque perversam medicorum medendi methodum ostendit. Num melius erit, si magnam variolarum copiam per regimen valde calidum elicimus? Attamen in his multo magis, quam in illis completa atque critica eruptio optanda est. Ego vero ad omnes expertos provoco medicos, num unquam in variolis aut morbillis largum profusumque sudorem invenerint utilem: ego quidem illum saepissime reperi perniciosissimum.

Hac in re ideo fui verbosior, quoniam vulgari ista methodo, febribus miliaribus per calida, sudorifera remedia et calidum regimen medendi, multa hominum millia esse trucidata certissimum est. Ut brevis sim, medicus tam in febribus miliaribus, quam in lentis et nervosis sine eruptionibus id agere debet, ut naturae in moliminibus succurrat et succumbentem juvet, ea vero ratione, quae cum generalibus oeconomiae animalis legibus convenit; evacuationes ergo natura languente cessantes promoveat, at profusiores et irregulares temperet; eodem tempore curam habeat, ne ullo unquam in morbo crisin, quae observationibus rectis et longa experientia regularis, constans et salutaris reperta est, turbet, sed omni opera adjuvet. Itaque ut exemplum e febre, de qua egi, proferam, quando diarrhoea incidit nimis profusa, ea moderato cardiaco opiato remedio, ut theriaca Andromachi et similibus, coerceri potest, quae irritationem compescendo atque evacuationem cutaneam promovendo fluxum temperant; nam moderatos, aequales facileque provenientes sudores salutare esse semper invenimus. Si vero eam uno impetu fortioribus cohibemus adstringentibus, naturae molimina perturbamus, cum talia remedia tam alvum quam sudorem impediunt. Quicumque vero methodum febribus lentis et nervosis medendi accuratius discere cupit, is egregium D. RICHARDI MANNINGHAMII tractatum de febricula consulat.

C A P. VIII.

De putridis, malignis, petechialibus febribus.

Nunc transeamus ad febrium putridarum, malignarum vel pestilentialium, petechialium descriptionem, cui methodum medendi adjungamus.

Summe putridae, malignae et petechiales quoque febres saepius a mera acrimonia, quae in sanguine antea latuit et febre accedente agitur, oriuntur; sed febres pestilenciales et petechiales originem plerumque a contagio ducunt, ideoque omnes homines cujuslibet constitutionis afficiunt, quapropter etiam magna est symptomatum diversitas. Etenim cum susceptum contagium simili fere ratione quam acrimonia agat, alios edet effectus, si fortem et robustam corporis constitutionem cum sanguine denso, glutinoso invadit, alios vero, si in debile et laxum corpus cum tenui, diluto sanguine et laxa globulorum crasi irruit; alios tandem, a reliquis diversos, si acres offendit in corpore humores.

At enim vero hae febres in genere majore vehementia accedunt, quam lentae et nervosae; rigores, si adsunt, sunt fortes, nonnunquam fortissimi, aestus major et permanens, ab initio tamen repentinus, transiens et remittens; pulsus fortior aut durus, plerumque vero celer et debilis, et licet aliquando lentus et per aliquod tempus aequalis, mox iterum tremulus et inaequalis. Capitis dolor, vertigo, nausea et vomitus mox quoque sub initio sunt insigniores. Interdum dolor severus et fixus unum aut ambo tempora, vel locum super uno aut utroque supercilio, vel fundum orbitae occupat. Oculi semper admodum turgidi, tristes, flavescentes et haud raro aliquo modo inflammati apparent. Tumida et pallidi magis coloris esse videtur facies. Arteriae temporales plerumque fortius pulsant et aurium tinnitus est valde molestus: sic quoque in febris progressu arteriarum carotidum saepius vibratio oritur fortior, licet carpi pulsus sit mollior, imo quoque lentus: quod delirii imminentis signum est certissimum et plerumque ab aliqua obstructione cerebri insigniore provenit.

Virium prostratio, debilitas atque languor mirum saepissime in modum subito increscunt, quamquam nulla morbosa evacuatio animadvertitur, et hoc quidem saepius fieri solet, quando arteriarum pulsus satis fortis esse videtur. Spiritus plerumque non sine labore quodam trahitur et sono quodam et anhelationis specie intercipitur; anima vero calida atque iucunda est.

Februm harum paucae vel nullae sine lumbaginis specie aut dorsi et lumborum dolore obveniunt; universalis semper languor et aegritudo saepissimeque dolor major in membris sentitur. Interdum magnus aestus, pondus et dolor cordis afficiunt scrobiculum, quibus porraceae vel nigrae bilis vomitus et moléstus valde singultus accedunt; id, quod rejicitur, haud raro valde nauseosum spargit foetorem.

Quae primo tempore tantum alba erat lingua, quotidie fit nigrior et aridior; interdum coloris est lividi, splendidi, cum pustularum obscurarum specie in apice, interdum est nigerrima; et ita per plures subsequentes invenitur dies; neque color hic post plurium interdum dierum spatium crisi quoque bona peracta disparet: in acme morbi plerumque maxime arida, rigida et nigra redditur, vel obscurioris aurantiaci coloris est. Hinc vox inarticulata et intellectu difficilis.

Sitis in febris incremento plerumque est ingens, ac vix nonnunquam restingui potest; nihilo minus nullum potus genus placet, sed omnia aegroto amara et insipida esse videntur: nonnunquam vero admirandum est, aegrotum nulla de siti conqueri, licet os atque lingua insigniter sint foeda et sicca; quod semper periculosum est symptoma ac phrenitide vel comate terminatur. Sordibus valde nigris et tenacibus versus statum inprimis obducuntur labia atque dentes.

Febris primo impetu urina saepius cruda, pallida vapidaque est, sed in progressu colore tingitur profundiore ac frequenter lixivium forte aut urina citrina cum parva sanguinis quantitate tincta esse videtur; nihil in ea subsidit, neque nebecula apparet, quod per nonnullos subsequentes dies locum habet: gradatim fit obscurior, cerevisiae saturatae similis, coloris profundioris, ac putridi est odoris et intolera-

biliter foetet. In febribus petechialibus saepius urinam fere nigram valdeque foetentem inveni; inprimis urina D. Schirley, nautarum chirurgi, fere prorsus nigra, et quod in ea desidit, fuligini erat simile: multis maculis nigris et vibicibus obtectus et dysenteria cruenta et comatosa phrenitide affectus decimo tertio circiter die animam exspiravit.

Alvi dejectiones inprimis versus febris incrementum aut in ejus declinatione maximam partem intolerabilem odorem spargunt, virides, lividae vel nigrae sunt, saepeque sanguis excernitur et severa tormenta accedunt. Quodsi magis flavae et obscurae sunt, minus imminet periculum, summum vero, quando, cujuscunque sint coloris, sine sensu profluunt. Pari ratione symptoma est pessimum, si abdomen post dejectiones profusiores durum, tensum et tumidum remanet; plerumque enim inflammatio aut destructio intestinorum sequitur. Moderata diarrhoea haud raro est valde salutaris et natura interdum solam hanc viam eligere videtur, qua materiam removeat morbosam.

Si quando nigrae, lividae, viridis aut badii coloris apparent maculae, de febris malignitate non dubitandum est: quo vero floridiores sunt maculae, eo minus metuendum est. Si petechiis nigris aut violaceis color inducitur floridior, bonum est signum. Magnae istae nigrae vel lividae maculae fere semper cum haemorrhagia profusiore sunt conjunctae. Parvae, obscurae, badii coloris maculae, lentiginibus similes, non minus, quam lividae et nigrae, portant periculum, licet eas raro tantum comitetur sanguinis profusio: ingentes, frigidos, viscidosque sudores saepius habent conjunctos, quibus quidem, sine aegri tamen levamine, nonnunquam evanescent. Petechiarum eruptio est incerta; interdum quarto aut quinto, interdum non prius, quam undecimo die vel tardius quoque apparent. Vibices, vel latae, lividae aut obscuro-virides striae raro prius quam versus periculi tempus erumpunt. In febribus malignis saepissime occurrit exanthema morbillis simile, sed profundioris ac luridi coloris, ubi cutis in pectore inprimis marmoris modo est variegata: quod in genere malum est signum; saepe funesta symptomata secuta esse vidi.

Circa undecimum aut decimum quartum diem sudoribus profusioribus exortis petechiae interdum evanescent, et magna albarum, miliarium pustularum erumpit copia: raro has insignem aliquam attulisse utilitatem perspexi; at, si pruriens, dolens et rubrum oritur exanthema, id plerumque aegrum insigniter relevat. Levamen afferunt quoque latae, ardentes, aquosae pustulae in genis, pectore, humeris, aliisque partibus nonnunquam erumpentes. Pari modo exanthema scabiosum circa labia et nares salutarium symptomatum est certissimum, quod quo magis ardet et prurit, eo melius est. Multo vero incertioris atque periculosioris exitus sunt subrafi et nigrescentis coloris aphthae: neque si insigniter albae atque ita largae sunt, ut lardo appareant similes, bona promittunt. Has cito magna deglutiendi difficultas, dolor faucium atque oesophagi adjacentiumque partium ulceratio cum perpetuo singultu sequuntur: totus denique primarum viarum tubus afficitur, dysenteria cruenta accedit, quam intestinorum excipit sphacelus, uti id e nigris, saniosis, cruentis, pessime foetentibus summeque infestis manifestum est dejectionibus.

Saepe versus febris finem vibices aut latae, nigrae et coeruleae striae, sugillationi similes in conspectum veniunt, quae, si cum livore et frigore extremarum corporis partium sunt conjunctae, certa mortis appropinquantis sunt signa. Ego nigritiem usque ad medium brachii articulum fere diffusam et manus ita frigidas, ut in cadavere sunt, uno vel altero die ante aegroti mortem perspexi. Insigne exemplum ante aliquot annos in matrona Hopkins deprehendi, ad quam die morbi septimo vocatus eram. Stupida erat et aliquo modo delirabat, perpetuo, quasi maxima tristitia affecta, ingemiscebat, et de gravissimo pondere et oppressione pectoris conquerebatur. Pulsus erat celer, parvus, tremulus, inaequalis, et respiratio brevis, intercepta ac difficilis. Per longum temporis spatium ne specie quidem somni reficiebatur, et valde stupida jacebat; nullo magno-pere ardebat colore, licet sitis vix restingui posset; lingua non admodum arida sed subnigra apparebat, gula aliquo modo dolebat et difficilis erat deglutitio: oculi erant torvi, fixi et inflammati. Die octavo su-

dore diffluxit profusissimo, atque lingua prorsus nigra aut potius livida ac insigniter arida facta est. Versus vespertinum catamenia proruperunt atque immoderatus profluxerunt: nutrix erat, et prima post partum vice iterum accedebant. Sudor continuabat et male olebat. Nono die vibices vel magnae nigrae maculae variis corporis partibus provenerunt, una inprimis in apice, alia in dorso nasi, quae ut pustula magna fere numi aurei magnitudine in quavis gena, colorem induerunt nigrum. Catameniorum fluxu die decimo cessante aegrotata vehemente alvi dejectione afflicta est atque insigniter intumuit abdomen. Ungues et manus valde nigrae ac marmore frigidiores. Urina et alvus inscia aegrotata redditae, et sine ullo sensu usque ad undecimum diem jacuit, quo tandem mortua est. Quatuordecim horis ante mortem intolerabilem sparsit odorem, licet omni, qua fieri poterat, continuo mundaretur.

Epitheton malignum, quod febribus additur, per plures annos magna notatum esse ignominia, haud ignoro, atque saepissime, ut probabile est, ad ignorantiam obelandam vel ad curationem extollendam et exaggerandam adhibitum est. Profecto autem talis e natura ipsa desumpta est denominatio, nam nomine opus est, quo eum, de quo locutus sum, morbum a communi inflammatoria febre distinguamus: ipsa enim vox febris inflammatoria alia quoque inveniri febris genera demonstrat. Parum fortasse interest, num illam putridam, malignam aut pestilentialem appellare velis. Quando petechiae erumpunt, illam exanthematicam aut petechialem voces, quando a contagio exorta est, contagiosam. Ego quidem de verbis contendam cum nemine: necessarium est, ut habeamus, quibus nostras cogitationes cum aliis communicare possimus, quae ubi bene sunt definita, nulla causa est, cur de iis rixemur.

Sancta mihi est SYDENHAMI, viri egregii, memoria; nihilo secius tamen ingenue fatear, nisi omnes febres, et pestem quoque ipsam, ut febres mere inflammatorias tractasset, medendi methodus, quam suadet, magis omnibus casibus conveniret et imitanda esset, cum iis febribus, quae lentore oriuntur inflammatorio, egregie sit accommodata. At in omnibus, ne in variolis quidem, quas optime admirandaque ratione

descripsit et summo iudicii acumine tractavit, non est imitandus. Procul dubio occurrunt febres, quae alia atque plura remedia, quam lanceolam, cerevisiam et purgans requirunt. Num febris lenta et nervosa ita tractari poterit? Num in variis variolarum speciebus, febribus petechialibus, miliaribus aliisque ita agendum erit? Ad omnes expertos et rationales provoco medicos. Corona ornatur, quicumque honore est dignus. Regimen calidum, sudoriferum et exaestuans, quod tunc temporis in omnibus febrium speciebus adhibendi mos erat, recte oppugnavit atque rejecit, idoneasque evacuationes ac regimen temperatum, diluens, frigidum induxit: methodum omnibus febrium inflammatarum et ardentium speciebus convenientissimam. Merae vero evacuationes et frigida, aquosa diluentia non cuilibet constitutioni et omnibus febribus conducunt. Sed nimium plerumque est studium, et sententia in mente defixa hunc ita instigare potest, ut fere flammam extinguat vitalem, illum vero, ut machinam incendat, ne pestifero miasmati concedatur locus.

Quodsi febris est naturae opus, quo morbosam aliquam materiam exterminare studet, quod certissimum est, profecto eam cohibere non semper conveniet. Caloris accessus, qui in febre tertiana lentorem humorum attenuat et obstructionem in extremis arteriarum capillarum ramis removet, paroxysmo finem imponit. Sanguinis emissio et purgatio intempestiva eam saepius valde protrahunt atque anomalam et periculosam reddunt. Quando variolarum contagium cum sanguine communicatur, febrem excitat, quae, si mitioris est naturae morbus, ipsa eruptione perfecta cito terminatur et cessat, cum per naturae conamen morbi materia expulsa sit. Interdum vero ob profusas evacuationes, ob immoderatum timorem, animi abjectionem et minus aptum regimen non tantum naturae superest vigoris, quantum requiritur, ut morbum per crisin expellat convenientem; sed pustulae pallidae, albae, sessiles et crude remanent, neque justo modo maturescunt. Hoc haud raro fieri solet in aliis etiam exanthematicis febribus, imo in peste ipsa.

Itaque ratio, cur sanguis ab initio talis febris sit detrahendus, praecipue haec est, ut praecaveamus, ne febris nimium exacerbata in cerebro, pulmonibus

aut aliis ad vitam necessariis partibus excitet inflammationes, quae, cum magna spissi et densi sanguinis copia vehementius moveatur et calefiat, facile oriri possunt. Sanguinis emissio in morbo contagioso, qui quidem solo contagio excitatur, non indicata esse videtur, quoniam contagium intime cum humoribus est commixtum, et cum parvam sanguinis quantitatem emittas, totum contagium parum imminuis, quod, sanguinem emittas nec ne, vel majores vel minores edet effectus. Atque variolarum insitionis experimentum nos docet, minimam materiae variolosae in sanguinem introductae quantitatem producere posse variolas: et in aliis quoque casibus, ut in viperae vel canis rabidi morsu, nobis similia exempla occurrunt. Obiter moneam, si quis cane rabido morsus est, parvum vulnus pejus esse, quam magnum dilaceratum, cum ex hoc venenum liberius defluere possit.

Si quando fermentum cum liquore aliquo fermentante intime commiscueris, fermentationem, parte aliqua liquoris ablata, non impedies: nam quaelibet fermentantis liquoris pars est fermentum; sic contagium in sanguinem receptum in quamlibet ejus partem vim suam exserit. Refrigerando profecto, acida addendo, ceterisque fermentationem moderari poteris; atque si ea nimis est vehemens, disruptionem vasis nimis pleni et obturati impedire poteris, si liberum humoribus exitum concedis: sic in febribus contagiosis per sanguinis detractionem ejus quantitas diminui et nimia distensio, inflammatio, vasorum disruptio atque exaestuatio averti et infringi possunt, quae si sanguis non detraheretur, vim contagii insigniter augerent et totam humorum massam in merum gluten inflammatorium perverterent. Quodsi autem, ut in comparatione pergam, liquorem fermentantem nimium refrigeras et fermentationem praemature suppressis, liquor vapidus et glutinosus redditus, nunquam per justam despumationem purificatur, aut bonus et vinosus fit potus. Ita quoque si contagio recepto naturae vires sanguinis detractione nimium infringis et ejus laborem in humoribus morborum despumandis, ut SYDENHAMUS loquitur, intercipis, morbum augebis, qui totam sanguinis massam in putridum ichorem aut saniem mutat. Ceterum cum sanguinis emissio materiam imminuat inflammantem, quam-

quam contagii scintillam non prorsus extinguat, ubi fortasse quis sanguine abundat, egregie convenit. Nihilo tamen secius effectum suum edet infectio; atque ego quidem non minus copiosas et malignas variolas post largiorem sanguinis detractionem vidi, quam si eam omiseram. Pestem vero, quae primum inter febres contagiosas occupat locum, sanguinis detractionem, majorem certe rarissime perferre, certissimum est, uti ex optimis auctoribus apparet.

Huic vero capiti paucis additis verbis de curatione, quae febribus, de quibus egimus, conducat, finem imponamus. Primo autem loco monendum est, ut, licet febres malignae et pestilenciales primo impetu spiritus valde deprimant et mirandam repentinamque debilitatem, inprimis quando a contagio ortae sunt, inducant, aliqua tamen sanguinis plerumque requiratur detractio, quid quod in robustis et qui sanguine abundant, sit necessaria, ut non moles solum movenda diminuatur et ipsis vasis pulsantibus contractio reddatur liberior, sed etiam ut quaelibet inflammatoria obstructio, quae mox sub ipsum initium accedere possit, avertatur, atque ut simul temperentur attritus et aestus, qui primis morbi diebus saepe sunt insignes, atque partes sanguinis salinas et sulphureas magis magisque exasperant, acrimoniam et putrescentem humorum statum augent et actioni morbosae materiae insigni modo succurrunt. Qua de re si indicata est, cum primum fieri potest, instituatur. Pulsus celer, tensus, aestus acer, magna spirandi difficultas, cordis palpitatio et dolor capitis dorsique vehemens eam efflagitant. Licet etiam rigor, qui aestum et praecordiorum oppressionem praecedat, sit insignis, minor tamen sanguinis copia, quam in vera peripneumonia, quae haud raro pari modo invadit aegrotos, detrahenda est: at repentina debilitas et magna animi abjectio, tremor manuum, pallor cruditasque urinae, cuncta haec, si nulla tussis neque spiritus calor adest, febrem, de qua agimus, a peripneumonia distinguunt. Eo minus quis decipi potest, si putridae, petechiales aut pestilenciales febres grassantur et aëris constitutio iis favere videtur. Quomodocunque se res habeat, sanguis e vena missus mox demonstrabit differentiam, qui in febribus malignis multo laxioris texturae et mollioris est consistentiae, licet satis floridus

appareat, quam in pleuritide et peripneumonia, in quibus quamvis prima missione satis splendeat et sine alba tenaci apparet pellicula, praecipue si ex brachio destillat neque pleno effluit flumine, frigefactus tamen in densum et firmum coit crassamentum. Si quando sanguinem prorsus alium deprehendis, quocunque in casu caveto, ne fluidi vitalis nimium prodigus sis.

Itaque, quamvis necesse esse possit, ut fortibus atque robustis hominibus ab ipso febrium contagiosarum initio sanguinem detrahamus, ad febris tamen naturam sollicite attendere nos oportet, cum a contagio sit oborta, quod non minus sanguinem, quam praecipue spiritus animales afficere videtur: id vero repentina sensuum obnubilatione, debilitate, tremore et magna virium prostratione ipso morbi initio demonstrari existimo. In peste homines quasi fulmine icti repentina morte fuerunt correpti sine ulla antegressa febre vel aliqua aegritudine. Repentinam morsus crotali serpentis actionem, qui saepe unius aut duorum minutorum spatio necat, et celerrimum mirumque nonnullorum odorum effectum quibusdam in hominibus, qui fere uno impetu totam corporis oeconomiam quam maxime perturbant et convellunt, vix nunquam explicare poterimus. Effluviorum electricorum effectus jam satis cogniti non solum hanc sententiam confirmare videntur, sed modum quoque analogum, quo haec fiunt, ostendunt. Quicumque hac de re plura cognoscere cupit, consulat virum illustrem D. MEAD in introductione ad tertiam editionem libri sui de venenis.

Nervi vero atque spiritus animales contagio vel miasmate affecti, non quantum opus est, fibras musculares et vasa agitant; inde magna debilitas et nimis debilis systematis vasorum oritur impulsus, aliisque locis concrevit, aliis vero omnino dissolvitur sanguis. Cordis auriculae et ventriculi illorum, qui peste obeunt, sanguine grumoso distenta inveniuntur, cum sanguis ad cor relabatur, quod tantis viribus non pollet, ut eum propellat; nihilo minus sanguis in aliis vasis adeo tenuis et dissolutus apparet, ut haud raro, qua data porta, erumpat. TIMONI¹⁾ alique illum in orificiis, quae sanguinis mis-

1) Vid. Comment. philosoph. soc. reg. Anglic. N. 364.

sione et scarificatione sunt facta, difficulter supprimi et restingui posse, notavere. Quod interdum etiam in febribus petechialibus et pestilentialibus a me observatum est.

A peculiari florum nerveorum structura et subtilissimorum atque tenuissimorum fluidorum animalium variis in hominibus diversissimorum natura mira illa diversitas oritur, quam in ejusdem causae effectibus observamus. Herbae, floris, moschi odor, qui sexcentos homines reficit et recreat, in quibusdam animi inducit deliquium. Effluviorum electricorum vis varios homines varia valde ratione, ad minimum vario afficit gradu, idque procul dubio non solum ob diversam spirituum animalium crasin, sed ob nervearum quoque fibrarum et robur et tensionem differentem: haud secus ac chordae diversae longitudinis et tensionis eadem ratione tactae diversos edunt sonos. Fortasse aliqua ex parte in peculiari nervorum et spirituum animalium natura causa quaerenda est, cur alios peste, variolis aliisque morbis facilius, alios nunquam infici videmus, quamquam circum eos magna hominum copia laboret.

Quacunque vero ratione sese haec habeant, contagium solidorum robur frangere et sanguinem dissolvere certum est, ita ut, si nobis mota est suspicio, febrem contagio esse ortam, caute in sanguine emitendo sit agendum, quamvis symptomata ab initio vehementia largae quantitatis detractionem imperare videantur. In pleuro-peripneumoniis et peripneumoniis malignis hac in re vidi saepe atque aegre tuli gravissimos errores, inprimis annis 1740, 1741, et 1745. Itaque, licet quidem prima sanguinis emissio admodum conducere possit, subsequens tamen non ita conveniet, imo erit perniciosa. Sanguis primum emissus saepius floridus, viginti horis post detractus plerumque lividus, niger et tenuis, atque tertium lividus, dissolutus ac saniei similis apparet. Hoc crebrius in malignis petechialibus febribus accidit. Interdum sanguinis crasin ita perversam observavi, ut ex eo pulvis niger, fuligini similis subsideret, pars vero superior livida aut species obscure viridis et mollioris esset gelatinae. Ceterum his in casibus pulsus saepe post secundam sanguinis detractionem, imo nonnunquam post primam, mirum in modum

decrescit: ego vero hoc pluries non sine maxima cura et sollicitudine et quidem tum observavi, cum existimarem, pulsum ceteraque satis indicare, necesse esse, ut sanguis iterum detrahatur. Tanta igitur necessitas est febris epidemicae peculiarem observandi naturam.

Vix ulla febris contagiosa aliquem invadit, quin ventriculum male afficiat et vomitum cieat. Cum effluvia morbi cum saliva deglutiantur, nonne aliqua saltem ex parte natura duce per vomitum abluunt et rejici possunt? Eo quoque biliosa, acris putridaque colluvies, quae forte in ventriculo haeret, educitur, quae, cum corruptio ejus magis increseat, magnam malorum symptomatum varietatem producere et morbum principalem valde augere poterit. Si vero ars non succurrit, vomitu nonnunquam frustra evacuationem molitur natura et quidem adeo vehementer, ac si aptum emeticum et proprium abluens remedium fuissent adhibita. Si aliquid ad vomitum promovendum bibimus, id non solum faciliorem et efficaciorem eum reddit, sed etiam cum materiam irritantem abluat, vomitum ipsum suppressere potest. Lenibus eum semper cierem medicamentis, qualia sunt infusum aut decoctum ipecacuanhae, oxymel scilliticum cum tenui florum chamomillae vel similium infuso. Mera calida aqua vomitum ciendi methodum haud comprobo, cum immensa ingurgitari debeat quantitas antequam vomitus sequatur, quae nonnunquam ventriculum tam onerat, ut ejus robur ponderi inhaerenti resistere nequeat, neque rejicere valeat. Quo plus ergo bibitur, eo minus munere suo fungi potest ventriculus, atque nimium distentus prorsus imbecillis redditur, unde tristes subsequi possunt effectus. Ergo quocunque in casu vomitus unam aut duas mensuras haustas non sequitur, digito aut penna excitate evacuationem, atque abstinete a nimia potus quantitate, quae saepe praemature dari solet. Hoc casu, ubi ventriculus nimium distentus nulla ratione agere neque aliquid rejicere potest, haud secus ac vesica nimis repleta ne guttulam urinae reddit, demonstrari existimo, vomitum a sola diaphragmatis et musculorum abdominalium actione non cieri, ut D. CHIRAC aliique asserunt; nam maximus eorum nixus saepius ne speciem quidem alicujus effectus in ven-

triculum aut vesicam nimium repletam edit. Vesica ita distenta ad catheterem confugiamus saepe necesse est.

Quodsi post ventriculi ablutionem non cessat vomitus, pauxillum theriacae Andromachi cum convenienti mixtura stomachica detur, quae e sale absinthii, succo limonum, aqua menthae aliisque componi potest, ac fomentum aromaticum, vel potius cataplasma e speciebus aromaticis cum theriaca paratum applicetur, quod plerumque juvat, si omnes aliae res irritae sunt.

Non ventriculus solum, sed totus intestinorum canalis sub febris initio evacuari debet; ego vero, rationem et experientiam demonstrare, hoc efficiendum esse methodo moderata, pro certo habeo; clysmata ex lacte, saccharo et sale, laxantia vero ex manna, cremore tartari, sale cathartico Glauberi, tamarindis et rhabarbaro sunt, quae ego prae reliquis vel sola suadeam. Acriorum ac fortiorum purgantium vidi effectus pessimos. Sennae quoque usum dissuadet HOFFMANNUS¹⁾. Mitiora et lenia emetica atque eccoprotica, quae commendavimus, eo praestant, quod repeti et sensim sensimque dari possint, prouti putrida biliosa colluvies primas in vias irruit. Quae de re sollicitudine non impediatur, quo minus vomitum aut unam vel alteram alvi dejectionem promoveam, quando quocumque febris tempore sapore amaro, nauseoso, ventriculi aegritudine, ructibus ingratis, foetidis, nimia alvi obstipatione, abdomine tumido, borborygmis, doloribus vellicantibus aliisque signis indicatur.

Quamquam crudos humores ab initio, antequam sunt cocti, purgare generatim dissuadet HIPPOCRATES²⁾; in initio tamen, si humores turgent atque evacuationem moliantur, purgationem probat. Sic cholera morbus est naturae conamen bilem acrem atque abundantem removendi. Quodsi febres putridae malignae autumnales a bilis adustae et putrescentis, ut veteres locuti sunt, abundantia in hepatis et ventriculi regione exoriuntur, quod saepissime fieri

1) Vid. ejus opera, ed. Genev. in fol., tom. II., cap. de febribus petechial. veris, pag. 84. seq.

2) Aphorism. 22. sect. I. et Lib. de humoribus.

solet, quando calida aestas praegressa bilem, salia et olea animalia insigniter auxit et acria reddidit, tunc profecto moderata emetica et cathartica, quae supra preposui, mox ab initio sunt adhibenda.

Bilis principium procul dubio in omnibus putridis, malignis et petechialibus febribus nimium prae aliis dominatur. Felle vesica, ductus biliferi, ventriculus atque duodenum, omnes hae partes semper in iis nigra et viridi bile repletae inveniuntur, qui morbo pestilentiali sunt necati¹⁾. Quodsi putrida haec bilis non educitur, magis magisque corrumpitur, et magnam anxietatem, ventriculi aegritudinem et dolorem excitat, atque resorpta et ad sanguinem delata mala inducit infinita, systema nervosum valde irritat, crassum sanguinis destruit et lympham in corrodentem pervertit ichorem. Itaque ubi eam redundare signis edocemur, eam sine mora vomitu aut purgatione, prouti natura hoc indicat, evacuare oportet. Summo aliquando gaudio his putridis in febribus mox post vomitum vel unam alteramve alvi dejectionem optimam perspexi rerum mutationem, cum mirum in modum levaretur aegrotus, ubi anxietas incredibilis, praecordiorum pondus, continua nausea, ructus atque singultus praecesserant. Linguae impuritas summa, nausea et pondus ventriculi, cum gustu nauseoso, amaro, spiritu deterrimo, foetente et ingrato atque ructibus conditionem ventriculi declarant, atque dejectiones, si intolerabili modo foetent, nigrae et biliosae sunt, hujus evacuationis et necessitatem et utilitatem indicant. Quodsi venenum aliquod in ventriculo aut intestinis haeret, de necessitate illud, ut primum fieri possit, educendi nulli profecto dubitabimus: atqui bilis putrida non multo minus est perniciosa, quam verum venenum. Circa harum febrium acmen aut septimum inter et decimum quartum diem natura proprio impetu per vomitum vel, quod crebrius fit, per alvum laxam putrida ista et biliosa colluvie se liberare studet; quae quidem ejus opera semper arte est adjuvanda. Ego quidem pro rerum ratione generatim die octavo aut nono moderatum exhibeo laxans, nisi quaedam eruptio appareat, vel sudore quodam bono impediar. Usque

1) Vid. *Traité de la peste.*

ad hoc tempus raro ullum purgans praeter mannam, cremorem tartari aut similia ab ipso initio adhibeo, imprimis si mihi, morbum magis a contagio quam a putrida saburra ortum esse, nata est suspicio: nihilo minus clysmata emolliens, laxans quolibet secundo aut tertio die, uti ratio id postulat, injicere jubeo. Laxans hoc toties repeto, quoties symptomatibus indicatur, atque quam diu effectus suos exserit, aegroto meo cardiacis, diaeta, potu et medicamentis aptis succorro. Qua ratione non solum congeriem et incrementem putridae biliosae materiae in primis viis, sed ejus quoque resorptionem et transitum in sanguinem impedio; atque pari modo ulterior morbosae materiae effusio in intestinorum canalem promovetur, quae inde e corpore eliminatur. Quam moderatam purgandi methodum circa hoc tempus his in febribus per plures annos summe utilem inveni; sed purgantia ex aloë, scamonio et colocynthide parata increpanda sunt, quae in tali putrido, dissoluto, acri sanguinis statu sunt venena, non medicamenta: et quicumque illis tali in casu utitur, is cerebrum suum, si ipsi adhuc est, purget. Nimis saepe profecto sine istis fortioribus stimulantibus vires suas nimium intendit natura et ruit in profusam diarrhoeam vel dysenteriam subito mortiferam, nisi refrenatur; hoc vero plerumque accidit, si materia biliosa corrupta nimis diu in intestinis fovetur atque ita putrescit, quae mala si praevertere volumus, istam idoneo tempore ac justis intervallis ex intestinis expellamus. Quodsi immoderata est evacuatio, ad convenientia adstringentia, alexipharmaca, theriacam Andromachi, confect. Fracastorii, tincturam rosarum, vinum rubrum cum cinnamomo coctum confugere debemus; at praeter haec omnia, si casus valde urget, clysmate adstringente ex confect. Fracastorii vel theriaca Andromachi cum parva decocti tormentillae, rosarum rubrarum aut terrae japonicae quantitate parato aegroto succurrere oportet. Quorum vero usus non parum requirit prudentiae; nam diarrhoeam criticam praemature suppressere semper est periculosum; atque ego quidem hoc nunquam, nisi una aut altera rhabarbari dosi praemissa, faciendum esse existimo. Antea vero quam huic paragrapho finem impono, non possum quin adnotem, me diarrhoeam, licet eam

in acme aut declinatione harum febrium saepissime criticam et salutarem invenerim, generatim tamen ipso initio deprehendisse noxiam, imprimis si ea valde tenuis, serosa et profusa erat. Nihil sane magis, diarrhoeam salutarem esse, demonstrat, quam si bonus et moderatus sudor vel calidus cutis mador eam comitantur.

Quamquam natura saepius materiam morbi in febribus putridis malignis vomitu et alvo eliminare studet, constantior tamen et major versus cutis poros observatur impetus. Me nunquam harum febrium aliquam cognovisse, quae perfecte judicata aut subdata sit, antequam major aut minor eruperit sudor, assancte affirmo. Quando is moderatus, calidus et aequalis per totum corpus diffunditur, et is est, qui bonus appellatur, quando circa morbi acmen accedit, et pulsus paulo ante eum liberior, mollior et tranquillior fit atque ita manet, semper est salutaris: at, si sudor profusus, frigidus, viscidus et inaequalis circa caput et pectus tantum provenit, plura ab ipso sumenda, quam speranda sunt. Sudores profusi morbi initio plerumque sunt perniciosi, praesertim superveniente rigore.

Cum vero sudores sint utiliores, qui magis naturae quam artis auxilio proveniunt, nunquam nimis cito aut nimis fortiter sunt expellendi vehementioribus medicamentis, regimine aliisque modis; eum adjuvare et fovere sufficit uberioribus et subacidis diluentibus, moderatis cardiacis atque diaphoreticis, quae praecipue salia diluunt et abluunt, acrimoniam temperant et majus putredinis incrementum ac sanguinis dissolutionem impediunt, vimque solidorum conservant eaque roborant.

Cum autem homines valde diversae constitutionis, et fluidorum et solidorum ratione, morbis afficiantur contagiosis, inde pro varia eorum natura varia etiam requiritur medendi methodus. Quibus sunt fibrae fortes atque sanguis uberior et densus, non tam calidis indigent medicamentis, quae in debilibus et phlegmaticis adhibere opus est. Id autem notandum est, cum sanguis reliquique humores in febribus pestilentialibus et petechialibus ad dissolutionem, stagnationem ac putredinem inclinent, eam methodum, quae vim vasorum contrahentem tueatur et pu-

tredinis progressum avertat, imprimis esse necessariam: vegetabilia et mineralia quoque acida justo modo praeparata huic consilio maxime inserviunt, illi vero praecipue satisfaciunt subadstringentia alexipharmaca. Salium vero atque spirituum alkalino-volatilium usum valde esse periculosum, certum est: cum ea procul dubio statum humorum putrescentem augeant, atque celeriori destructioni calcaria quasi addant: largior enim eorum usus sine ullius contagii accessu in perfectissima quoque sanitate corruptionem ac dissolutionem sanguinis atque similem febris speciem producere potest, ut experientia docet. Fortasse miasmata pestilentialia ipsa nihil aliud sunt, quam salia animalia summe volatilia et attenuata, quod febres pestilenciales a putridis cadaverum exhalationibus post proelia atque oppidorum oppugnationes exortae comprobare videntur.

Quae nunc de salibus alkalino-volatilibus proposui, me monent, ut de usu vesicatoriorum his in febribus promiscuo quaedam subjungam. Haec in his casibus periculosis pro firmissima spei anchora a nonnullis habentur. Attamen nimis praepostero et minus conveniente modo, ab initio praecipue, ubi febris increscit, neque ullo indiget stimulante, saepe applicari existimo; cantharides enim non solam cutim, sed totum quoque nervorum et vasorum afficiunt systema. Sin igitur irritatio et impulsus jam sunt nimii, ut plerumque primo harum febrium stadio fieri solet, certe aegroti damno applicantur, nam harum muscarum salia simili fere ratione quam salia alkalina volatilia vim suam exserunt, et profecto sanguinis dissolutionem, indeque ejus putredinem promovent. Res est certissima, naturam nonnunquam incitamento indigere posse, imo saepe versus harum febrium imprimis declinationem vere indigere. Quando solida torpent, circulatio languescit, spiritus sunt effeti et comate corripitur aeger; tunc vesicatoria sunt applicanda et utilitatem praestant eximiam, quocunque etiam febris tempore haec symptomata accesserint. At ea rerum conditione, de qua antea dixi, effectus valde perniciosos nimis praeposteram eorum applicationem subsecutos esse, saepissime vidi; ii sunt pertinax pervigilium, delirium, urinae suppressio, tremores, subsultus tendinum aliaque. Qua de re, ut junio-

res medici ante quam prodigi sint hujus salutaris sed difficilis remedii, BAGLIVUM de usu et abusu vesicantium consulant, auctor suasorque sim, eumque eo melius intellecturi sunt, si primum ejus tractatum de fibra motrice et BELLINUM de stimulis perlegerint. Quibus addam, ubi quaedam in affectibus acutis cuti imponuntur vesicatoria, aeger serum lactis, emulsionem, aut alium quendam subacidum et demulcentem largiter bibere debet liquorem, nisi tanta fere incommoda per remedium, quanta per ipsum morbum pati velit.

Me camphorae, magni illius remedii, quo cantharidum acrimonia corrigitur, mentionem injecturum esse jure expectari potest: eo etiam consilio illa frequentius utor, cum, nihil spicula salium hoc summe subtili, volatili, vegetabili sulphure efficacius obtundere, bene cognitum habeam; imo mercurii quoque praeparata ea multo redduntur mitiora. Ast in his putridis petechialibus febribus major est ejus utilitas, cum diaphoresin vel lenem sudorem promoveat, qui in universum maxime invenitur salutaris, atque nullo profecto remedio melius elicitur. Eo etiam camphora praestat, quae non tantum, quantum alkalino-volatilia salia et spiritus ardentes, excitet calorem. Anodyna ejus et demulcens qualitas in erethismo pacando et spirituum tranquillitate atque blando somno inducendo, quando opiata nihil juvant, imo tumultus acceleritatemque augent, eam multo reddit utiliore. Profecto cum opiato quodam remedio conjuncta sudoriferum remedium constituit, quod raro fallit; atque elixirium asthmaticum vel paregoricum non solum ob hanc, sed alias quoque ob rationes medicamentum est praestantissimum. Quodsi vero unquam his in febribus necessaria sunt remedia opiata, ea parca dosi dari debent, quae, quoties indicatur, repetatur. Theriaca Andromachi, Mithridatium, diascordium et elixir paregoricum procul dubio sunt optima. Camphora interim hoc laborat vitio, quod stomacho valde displiceat, quando autem in vini aceto calido dissolvitur, vel potius ei immiscetur, ad formam julapii et camphora, tunc facilius perfertur et medicamentum optimum est, quod in febribus putridis malignis atque in peste ipsa egregie convenit: ab omnibus enim fere medicis in morbis pestilentialibus maxime commendantur camphora et vini acetum. Utroque re-

medio maxima cum utilitate in peste Massiliensi aliisque usi sunt medici Gallici, atque HEINISIO¹⁾ erecta est statua, cum in peste Veronensi optimo cum successu adhiberet medicinam, cujus praecipua pars camphora erat.

Itaque cum in febribus putridis malignis et petechialibus acida et subadstringentia remedia, quibus sanguinis crasin et vasorum elasticitatem conservemus, majorique humorum putredini obviam eamus, exhibere simus coacti; diaphoretica, quorum praecipuum est camphora, cum iis jungi debent, ut libera perspiratio aut sudor moderatus foveatur, quem acida retinere solent: quod omnino cum veterum medendi methodo congruit, qui alexipharmaca cum adstringentibus in antidotorum compositionibus commiscebant, uti videmus in Andromachi theriaca, Mithridatio aliisque remediis, quae hac ratione meliora facta esse mihi persuasum est. Haec antiquitatis applausu sunt excepta, et procul dubio medicamenta sunt eximia, quando illis rite utimur, licet multa sint in iis et quantitate et qualitate superflua atque inutilia. Alumen et nucem myristicam in aliis febribus, praeter intermittentes, si parca inprimis camphorae et croci quantitas iis additur, cum emolumento dari haud ignoro.

Liceat mihi sequens corticis Peruviani praeparatum hic inserere, quo bono cum successu per aliquot annos non solum in intermittentibus et lentis nervosisque febribus, sed in putridis quoque, pestilentialibus et petechialibus, inprimis in eorum decremento usus sum; et quamvis quidem saepius remissio valde esset obscura, optatum tamen edidit effectum. Quodsi vero aegroti alvus obstipata vel ejus abdomen inflatum et tumidum est, dosin aliquam rhabbari, mannae aut similis remedii praemitto.

Rec. Cort. Peruv. opt. pulv. unc. ij.
 Flaved. aurant. Hispan. unc. j. sem.
 Rad. serpent. Virgin. drachm. iij.
 Croc. anglic. scrup. iv.
 Coccinell. scrup. ij.
 Spir. vini Gallici. unc. xx.

1) Vid. Ettmuelleri opera, Tom. II. de peste pag. 426. edit. Francof. 1697. fol.

F. infusio clausa per dies aliquot, tres saltem quatuorve, deinde coletur.

Hujus medicamenti drachm. j. usque ad unc. sem. quarta quavis, sexta aut octava hora cum decem, quindecim aut viginti guttulis elixirii vitrioli in apto aliquo potu vel vino diluto exhibeo. Medicamentum hac ratione paratum in officinis asservari jubeo, et cum admodum salutare sit, aliis commendo atque peto, ut experimenta cum eo instituunt. Interdum in intermittentibus quoque, ubi corticem in substantia vel ejus decoctum difficile fert aegrotus, conducere satis scio: nam hoc saepe medicamenti augeatur praestantia, si, cum forma solida displiceat, fluida propinari possit. Antea commemorata compositio solida roborat, majorem sanguinis dissolutionem et corruptionem avertit, tandemque ejus crasin restituit, neque cutis poros nimium constringit, quod tamen cortex in substantia nimis frequenter efficit. Id enim repetendum est, quamvis sudores nimium profusi in his et, ut credo, in omnibus febribus, sint noxii, lenes tamen mites et moderatos in acme inprimis et versus declinationem propriis largisque diluentibus, alimentis liquidis similibusque promovendos esse. Nam cum hae febres haud raro longius trahantur, reficiens sane potus et diaeta necessario requiruntur, quibus si caret aegrotus, certe periclitatur. Non possum non quin hac ratione vinum generosum rubrum, praestantissimum a natura datum cardiacum subadstringens, quo arte vix melius quidquam praeparari potest, maxime commendem. Ego vero hoc nonnunquam in acme et multo frequentius in declinatione febrium putridarum malignarum, quando inprimis succo aurantiorum Hispaniensium aut citreorum acidulum redditur, utilitatem afferre maximam, certissimum esse judico. Aromatibus quoque quibusdam, qualia sunt cinnamomum, cortices aurantiorum Hispaniensium, rosae rubrae, aut aliis similibus indicatis impraegnare et nonnullas elixirii vitrioli guttulae addere possumus. Ego quidem cum ASCLEPIADE¹⁾ utilitatem vini aequari vix cum deo-

1) Conf. Plinii Histor. natural. ex edit. Harduin. Paris. 1723. fol. tom. II. pag. 301.

rum potentia non dicam; attamen procul dubio non in vita quotidiana solum, sed in medicina quoque admirandam praestat utilitatem. Vinum album Rhenanum aut Gallicum aqua dilutum potionem variis in febrium speciebus exhibet admodum salutarem, et vinum generosum pomaceum his parum est inferius. Atque ut antea proposui, bonum et vetustum vinum rubrum egregium julapium subadstringens et cardiacum constituit. Asiaticae aliaeque gentes, ubi morbi pestilenciales sunt frequentiores quam apud nos, citreorum succo his in febribus majorem efficaciam, quam celebratissimo alexipharmaco tribuunt. In his non minus, quam pluribus aliis in rebus fieri solet, ut arte quaeramus, quod provida natura multo melius et efficacius nobis offert, si modo nobis tanta et diligentia et sagacitas esset, ut illud cognoscere eo-que uti possemus. Ego vero non possum, quin hic profitear, me existimare, partem medicinae diaeteticam nondum ita, ut meretur, esse pertractatam. Haec aptissimam naturae medendi viam nobis sine dubio demonstrat, quamvis non tam gloriosa sit, quam boli alexipharmaci, potiones febrifugae et cardiaca julapia.

Cum vero sequentes dissertationes doctrinam, quam cum lectoribus communicavimus, illustraturas et confirmaturas esse putem, ad eas nunc transeam.

D I S S E R T A T I O

de variolis.

Unus ejusdemque morbi varii effectus, si varia est solidorum et fluidorum constitutio, nullo in morbo magis, quam in variolis sunt evidentes. Primo enim, quando varioloso contagio homines fibris tensis, fortibus et sanguine uberiori, denso praediti afficiuntur, vehemens plerumque febris accedit inflammatoria; interdum pulmones, interdum cerebrum, nonnunquam fauces et aliae partes insigniter inflammantur, et sanguis si detrahatur, valde crassus et inflammatus est, atque interdum repetitis vicibus detrahendus est, nisi aegrotum phrenitide violenta occidi aut peripneumonica inflammatione jugulari velimus. Pulsus est rapidus, plenus, tensus; respiratio calida, brevis et laboriosa; aestus acrior et urina colore profundiore tincta; siti ingens, lingua arida et impura; capitis, dorsi, lumborum crurumque dolor acutissimus. Symptomatibus talibus urgentibus ipsa in peste aut profecto quocunque alio in morbo sanguinem detraxerim, ne periculum a sanguinis diathesi inflammatoria oria-
tur maximum.

Nulla vero modo venae sectionis usum inconsideratum et promiscuum, frequentissime omni variolarum accessu adhibitum, comprobare possum. Nam hic morbus interdum cum usitatis febris lentae et nervosae symptomatibus accedit et aegroti saepius diu animo sunt demisso; febris est lenta, animus abjectus, pulsus debilis, celer et tremulus, os pallidum et languescens, urina cruda et tenuis, nulla sitis ingens, nullus aestus major, continua capitis vertigo et gravitas cum artuum tremore, nausea perpetua et vomendi conatus, universalis inquietudo, languor, debilitas aliaque. Hujus generis symptomata per septem octoque dies continuata tandem in variolas transiisse vidi; semper fere pejorem aliquam earum speciem, pallidas, crudas, depressas et sessiles praenuntiarunt, quae neque bene erumpebant, neque maturescebant, sed depressae et flaccidae remanebant,

vel in magnas aquosas confluebant vesicas tenui et crudo ichore repletas, quae usque ad ipsum finem eandem servabant formam, cum interdum, quae pallidissimam et mortuo simillimam faciem occupabant, nigra et cohaerente crusta obtegerentur, si aegrotus, cui mors semper imminebat, tam diu vixit.

Variolas interdum febris quaedam maligna aut petechialis comitatur, ubi sanguinis crasis omnino dissolvitur, nigrae lividaeque apparent maculae, haemorrhagiae accedunt, et pustulae mox post eruptionem nigrae, gangraenosae et cruentae fiunt, idque saepissime fieri solet, quando variolae paucae sunt et discretae. Ergo hic tria diversa febris genera ab una contagii specie excitata deprehendimus. In mendi methodo non minus febris, quam peculiaris morbi contagiosi indolis rationem habeamus necesse est.

Itaque ex his videre est, quam perversa sit vulgaris ista opinio, aut calidum aut frigidum regimen in omnibus omnium variolarum speciebus adhibendum esse. Interdum SYDENHAMI, interdum MORTONI convenire potest methodus. Breviter, quilibet casus singularis singularem requirit methodum, atque medici attentis est, iudicium suum aptissima eligenda ostendere.

Quamvis variolarum contagium idem morbi genus semper gignat, singulae tamen ejus species admodum diversae sunt. Unum idemque contagium in una eademque domo aut familia aut pago saepius valde differentes variolas producit; aliae erunt valde benignae et discretae, aliae valde malignae et periculosae. Innumera occurrunt exempla, ubi primus aegrotus benigna admodum specie, secundus vero confluente, maligna et mortifera afficitur. Quotidiana id docet experientia. Dum pessima variolarum species grassatur, benignissimarum intercurrunt exempla. Haec omnia probant, constitutionem singulorum aegrotorum multum mutare insequentem morbum. Atque hoc in omnibus fieri solet casibus: sic enim consueta quaedam scabies in alio suppurat et pertinax efficit ulcus, in alio ingens et dilaceratum vulnus vix ulla vel nulla prorsus difficultate sanatur. Phlegmone vulgaris in alio resolvitur, aut bene suppurat; in alio fit gangraenosa, scirrhusa vel cancerosa.

Variolarum contagium non semper febrem, aut minorem tantum ejus gradum excitat, licet variolas afferat: nam plurimi infantes et adultae quoque aetatis homines iis tam levi gradu laboraverunt, ut neque febris evidens adesse videretur, neque ulla re aegroti et ante exanthema, et per totum ejus decursum male afficerentur. Variolarum pus saepius eorum cutim inficit, qui iis jam laborarunt, et multas pustulas producit, quae variolis sunt simillimae, cum aequae diu perdurent et eadem ratione maturescant, sed sine ulla febre. Quod iis saepissime contingit, quibus res est cum hominibus hoc morbo affectis, imprimis vero illis, quorum cutis est mollis et tenera. In his contagium tantum glandulas cutaneas, non vero sanguinem afficit, qui antea ita mutatus est variolis, ut postea nunquam contagium recipiat. Peculiares quaedam deprehenduntur constitutiones, quae nunquam hunc morbum suscipiunt; quidam enim homines nullo unquam tempore variolis affliguntur, licet frequenter iis exponantur, et hominibus quoque iis laborantibus succurrant. Nutricem vetulam et pharmacopoeum cognovi, qui per plures annos magno hominum numero in variolis auxilio fuerunt, nihilo tamen minus nunquam sunt affecti. Quid quod nonnulli, ut earum contagio afficerentur, aegrotantium cubicula sedulo, sed frustra visitavere. Attamen quidam ex iis nonnullis mensibus aut annis post variolis correpti sunt. Variolarum pus inoculatum non quemlibet inficit, atque pus ex uno eodemque homine desumptum varias variolas in variis hominibus variosque febris gradus producere, satis compertum habemus. Itaque his omnibus probatur, statum sanguinis et humorum indolem praecedentem multum et ad quantitatem et ad qualitatem variolarum constituendam conferre: id vero minime negatur, miasmata et contagia multo peioris et infensioris indolis hoc tempore aut hac aëris temperie esse posse, quam alio vel tempore vel aëris constitutione, quod etiam in rerum natura ita fieri scimus. Sed idem illud peculiari aëris constitutioni proprium esse videtur, quae singulari ratione solida et fluida afficit, eaque diversis febribus reddit obnoxia; alia enim atmosphaerae constitutione febres inflammatoriae, alia febres lentae et nervosae, remittentes et intermittentes, alia deni-

que putridae, malignae aut petechiales facilius et saepius oriuntur. Igitur quando contagium cum hac vel illa constitutione accedit et cum ea simul agit, unam vel alteram variolarum vel potius febris cum variolis conjunctae excitabit speciem. Nam haud raro profecto pertinacem admodum febrem paucas quidem valdeque discretas, ast malae indolis variolas comitari deprehendimus. Ego quidem febrem aliquam epidemicam manifeste simul cum variolis incidisse et contagio variolarum variatum esse tantummodo morbum, vel, ut melius dicam, febrem epidemicam simul cum variolis unum eundemque hominem affecisse, saepius observavi. Quod saepissime annis 1740, 1741, 1745 accidit, quibus febris violenta epidemica e pestilentialium genere his praecipue locis inter nautas, milites et captivos, praecipue ultimo horum annorum, saeviebat. Plerumque evidenter symptomata febris malignae cum variolis conjuncta occurrebant, ideoque morbus insigniter erat mortifer: contra vero hominum plurimi locis vicinis, quibus nullum cum nosocomiis erat commercium, et qui alias satis valebant, specie benigniori variolarum correpti sunt. Haec febris maligna probabiliter a pessimo et scorbutico corporis habitu, vitae ratione, carcere, aliisque malis, quibus ista hominum turba erat subjecta, nata est, quamquam febrem anni 1740.¹⁾ alius fuisse originis existimo.

Credendum esset, si peculiarem quandam sanguinis atque humorum indolem conservaremus aut excitaremus, vim quoque contagii eludi posse; et haec sane quorundam fuit opinio, quam tamen infirmo admodum inniti fundamento existimo. Nonnulla corticis Peruviani et mercurii praeparata antidota admodum salutaria esse quidam putaverunt, et quaedam mihi nota sunt exempla, quae me aliquo modo in eorum sententiam deducunt, non tamen ita certus atque persuasus sum, ut ea commendem remedia, aut spem magnam in iis ponam.

Unum idemque medicamentum varia constitutione varios profecto edit effectus, et temere ageret, qui corticem et roborantia cardiaca cuidam fibris fortibus

1) Vid. hujus historiam in observationibus nostris de aëre et morbis epidemicis, mense Junio 1740.

et rigidis ac sanguine denso et viscido praedito ut prophylacticum aut praeparans dare velle, quamquam in statu vasorum debili et laxo ac tenui et aquoso sanguine magnam utilitatem afferre possunt. Num mercurialia in nimis laxe cohaerenti et dissoluto sanguinis statu conveniunt? Mala symptomata eorum usum secuta sunt, inprimis petechiae, haemorrhagiae, et profusae diarrhoeae in variolis, licet alia rerum conditione maxime salutaria esse posse haud ignorem. Itaque, ut brevibus omnia complectar, quidquid hac in re ratione effici poterit, id eo consilio fieri debet, ut, quidquid in quadam constitutione vitio aliquo peccat, corrigatur, et quidquid desideratur, addatur; ita ut constitutio vel contra morbi impetum muniatur, vel apta reddatur, quae melius resistat, si morbo jam correpta est. Fortasse brevis haec admonitio eorum inprimis attentione non prorsus erit indigna, qui praeparationi et curae hominum, quibus variolae inoculandae sunt, praesunt.

Quodsi homines, qui variolarum contagium via naturali recipiunt, justo modo omnes praeparati essent, multe major eorum numerus mitius afficeretur; procul enim dubio peior variolarum species saepius a nimia sanguinis copia, humoribus acribus, aut magno impurae materiae pondere in primis viis haerente oritur, et haud raro, ut primum contagium susceptum est, in diaeta atque corporis motu committuntur errores, qui haud raro tandem effectum edunt mortiferum. Ab his vitiis iis cavetur, et caveri debet, quibus variolae sunt inoculatae, indeque hujus operationis optatus successus. Attamen aliquid etiam benignae variolarum speciei, a qua pus variolosum est desumptum, et parvae admodum materiae inficientis quantitati per insitionem receptae in morbi benignitate tribuendum est. In his fortasse totum inoculationis negotium positum est, si simul respicimus, tantum in junioribus, intrepidis et perfecte sanis insitionem adhiberi. Ceterum innumera prostant exempla, quae optatum hujus methodi comprobant successum et utilitatem, et quamvis adversariis omnia, quae contra eam dixerunt, concedamus, variolarum tamen via naturali ortarum periculum decies certe, quam in inoculatis, erit majus.

Itaque, quando et ratione et bono cum successu

variolis mederi volumus, tam aegrotorum quam aëris constitutionis peculiaris habenda est ratio, idque profecto in omnibus aliis morbis epidemicis necessarium est.

Primo enim robusta et vegeta constitutio viscidioribus ac densioribus praedita est humoribus et rubro, globoso et compactiore abundat sanguine, indeque naturaliter majori feбри et graviore inflammationi est obnoxia, quam homines fibris laxioribus et sanguine tenui, aquoso praediti, eamque ob causam in omni casu melius evacuationes et sanguinis praecipue detractionem perfert.

Igitur in hujus constitutionis hominibus prudentis medici est, si variolae accedunt, aliquam sanguinis partem detrahere, et, si symptomata increscunt, venae sectionem repetere. Pulsus plenus, tensus, celeriter tremens, ingens calor, respiratio calida et difficilis, oris calor nimius, oculorum rubor, phrenitis et quae sunt reliqua signa, inprimis eam requirunt. Capitis dolor acutus, oculorum inflammatio et arteriarum temporalium carotidumque tremor cerebri aut ejus meningum denotant inflammationem, quam cito remove vix nimium esse poteris sollicitus. Post sanguinis convenientem quantitatem e brachio detractam venae sectio in pede generatim effectum praestat mirandum et exoptatum.

Sanguinis emissio his in casibus eruptionem, certe ultra justum ejus tempus non retardat. Ubi sanguis spiritusque valde agitati circulationem rapidissimam reddunt, natura ita perturbatur, ut nulla justa via materiam morbosam expellere, multo minus concoquere, aut optatas et regulares efficere possit secretiones. In febribus ardentibus atque inflammatoriis haud raro sanguinem iterum iterumque emittere antea eris coactus, quam ullum evocare poteris sudorem. In omnibus enim secretionibus criticis, saltem in iis, quae salutares sunt, quaedam concoctio est necessaria; ideoque si mox ante aut in ipsa eruptione urina majus aut minus sedimentum deponit, febris remittit. Quando nimius est in corpore motus et variolae nimis cito, saepe intra triginta horas, expelluntur, febris continuatur atque eventus fere semper est tristissimus. Neque sanguinis detractio hac rerum conditione naturae vires infringet, sed cum fluidi vi-

talís motus nimis vehementes compescat et regularem magis spirituum animalium secretionem efficiat, naturam magis juvabit, imo in opere suo succurret.

Sanguinis e pede detractiōem, satis notum est, admodum efficacem producere revulsionem a capite et pectore, quas partes, quantum fieri potest, contra morbi violentiam defendere debemus. Atque hoc consilio, ut pedes et femora calida aqua vel lacte aqua diluto per aliquot horae minuta bis aut ter de die ante eruptionem vel in ea ipsa foveantur, suadere velim: ac pari ratione cataplasmata e pane et lacte, rapis coctis vel similibus parata pedibus applicaverim. Quam edendi methodo per plures annos cum successu usus sum; eam etiam seorsum in brevi quadam dissertatione de variolis anomalis, quae his locis 1724 et 1725¹⁾ grassabantur, proposui. Majorem sanguinis quantitatem versus partes inferiores allicit, ideoque caput et pectus levat; et cum sanguinem detrahat, majorem quoque variolosae materiae copiam ad has partes ablegat, et, quod maximi est momenti, eruptionem in eis sublevat; ita imminuitur numerus, qui in capite ceterisque partibus erumpere potuisset. Praeterea relaxans calidorum balneorum qualitas simul sanguinis impetum compescit eumque aliqua ratione diluit. Variolarum ingentem numerum, si hac utimur methodo, in femoribus et pedibus erumpere, atque in iis interdum cataplasmatum applicatione dolores cieri saevos, res est certissima. Pustularum in capite, collo et pectore nimiam copiam jure timemus. Multo periculosius est in facie et capite erysipelas, quam in artubus inferioribus. Itaque caput nunquam nimio fovendum est calore, sed, ubi inprimis densis obsitum est pilis, tondere ante eruptionem oportet, quo non solum redditur frigidius et cavetur, ne pustulis nimium obruatur, sed praeterea nonnulla tristia symptomata in morbi progressu avertuntur.

Quodsi vero febris nihilo secius nimis vehemens fit, et eruptio non justa ratione procedit, ut non minus femora et pedes quam manus et brachia, imo ipse corporis truncus balneo foveatur, auctor suasorque

1) Philosophical transactions No. 390. Infra haec dissertatio recusa est.

sum. Quod adhibendi pluries sese mihi obtulit occasio in infantibus, quibus balneorum frigidorum in rhachitico morbo usus cutem naturali densiorem et duriores reddiderat, atque eruptionem probabiliter ultra justum tempus retardarat. In quorum uno, qui nunc fortis est vegetusque vir, haud prius, quam die sexto apparebant variolae, quamvis ab initio febre afficeretur vehementiore; post balneum ex aqua et lacte ad pectus usque adhibitum variolae benignae, sed satis copiosae erumpebant. Si balneo hac ratione corpus fovemus, non caput et pectus solum sublevatur, sed materia etiam morbosa ad externas corporis partes allicitur, ejusque eruptio in summa cute promovetur, qua partes internae et ad vitam magis necessariae hujus morbi violentiae minus obnoxiae fiunt. Variolarum pustulas in pulmonibus, abdominis visceribus mortem adduxisse saepe deprehendimus. Haec vero non prorsus nova est methodus: RHazes¹⁾ enim, ut aegroti balnei vapore ad eruptionem levandam foveantur, suadet.

Interdum fortes et plethorici magna spirituum dejectione, universali debilitate, conjuncta cum tardo atque suppresso pulsu in ipso variolarum accessu corripuntur; quae signa medicos minus expertos num sanguinem emittere debeant, dubios reddunt, quamquam hic pari ratione necessaria sit venae sectio, nihilque aegrotum citius juvet, si praecipue haec maxima parte a morbi metu et terrore ortum trahant. Haec saepissime accidunt in hominibus adultis, qui, ut obiter moneam, optime perferre possunt sanguinis detractionem, nisi jam in ipsa senectute constituti sunt. Non solum enim contagium ipsum spiritus animales praecipue afficit, sed magnus etiam metus et inquietudo ita naturae vires disturbat et debilitat, ut cor et vasa multo minore vi fluida propellant, quae in se continent; inde secretiones et excretiones, imprimis, quae maximi sunt momenti, fluidi nervei et perspirationis, insigniter imminuuntur, ita ut moles movenda augeatur et vis motrix diminuat. Itaque si sanguinis aucti pars hac rerum conditione detrahatur, nonne vires ipsae motrices augentur?

1) Rhazes de variolis et morbillis, cap. VI. ex edit. Mead.

Etenim si viscidorum humorum pars aliqua detrahitur, illud, quod remanet, eo facilius attenuatur et magis aptum redditur ad principium agens, seu spiritus animales justa quantitate exhibendos. Igitur aliquis sanguis tali in casu tam cito, quam fieri potest, sed non nimis larga quantitate detrahi debet. Magis profecto conducit, sanguinis detractionem repetere, si necesse est, aut saltem venae orificium nonnunquam occludere; ita enim animi deliquium avertitur, quo saepe aegrotus corripitur, nisi supino aut reclinato corpore detrahitur sanguis.

Quando immoderatus timor et nimia spirituum dejectio occurrunt, tunc in ipso morbi initio cardiacum aliquod remedium et id interdum quidem non parca exhibeatur manu necesse est. Ergo, si sanguinis quantitas abundans detracta est, excitante medicina maxima cum utilitate et successu uti possumus, atque eximios ejus effectus saepius vidi, quando pustulae ob metum aegroti insignem et spirituum oppressionem in cute quasi sepultae latebant et per duos aut tres dies vix ullo modo elevabantur. Ego quidem regimen calidum in variolarum praecipue accessu non valde probo; in tali autem casu id adhibendum atque vesicatoria ad contractilem vasorum vim quiescentem excitandam applicanda esse, haud ignoro, quod nisi fit, morbo certissime perit aegrotus. In genere vero vesicatoriorum usum in variolis praematurum non commendo, nisi maximam habeamus rationem verendi, ne lingua, fauces et narium viae exanthemate valde infestentur: id vero timendum est, si quando morbus irruit cum raucitate, dolore vel magno aestu oris fauciumque atque acri rheumatismo aut narium obstructione, frequenti sternutatione et tussi irritante, nisi tempestivis avertatur vesicatoriis, quae saepius inveni valde salutaria. Crebrior sternutatio et oris nariumque fluxus demonstrant, membranam Schneiderianam, commune harum viarum velamen, affectam atque revulsionem, quam vocamus, indicatam esse; nam paucae tantum pustulae in faucibus et naribus periculosiores sunt, quam centum in summa cute: dolor ingens et spirandi deglutiendique difficultas certissime sequuntur, inprimis versus morbi finem, atque saepissime aegroti jugulantur, nisi gargarismatibus, injectionibus aliisque remediis diligentius succurras. Non-

nunquam ad has partes tam vehementem inveni affluxum, ut salivationem etiam in primo morbi stadio excitaret profusorem, quae aegrotum perpetuo vigilem retinebat, labia, linguam et fauces corio privabat ac tam insignes movebat dolores, ut aegroto omnis adimeretur somnus, et potus atque alimentorum deglutitio omnino fieret intolerabilis: hic, ut nuchae, pone aures aliisque partibus citissime applicentur vesicatoria, quam maxime est necessarium.

Secundo vero loco, quando homines fibris laxis, debilibus et tenui inopeque sanguine praediti, aut ii, qui paulo ante magnas perpassi sunt evacuationes, variolis corripuntur, cave, ne lanceola utaris, si aegroti vitam servare velis. His generatim est facies pallida, tristis, pulsus debilis, celer, tremulus, ingens spirituum dejectio cum urina pallida, cruda, turbida vel limpida; horror et aestus alternant; parum sitiunt, neque magno de dolore, sed de perpetuo languore, ventriculi aegritudine, vertigine similibusque malis conqueruntur. Hic vinum Canariense et crocum cum aliquo miti cardiaco aut nervino medicamento, serum lactis vino Canariensi paratum, vinum aqua dilutum aut simile quid convenire puto. Non vero largior salium et spirituum alkaliuo-volatilem dosis, neque radix serpentariae Virginianae, spiritus vini, vinum merax aut alia danda sunt. Attamen satis largam vini quantitatem in lentis quibusdam et desperatis casibus maxima cum utilitate datam esse vidi, in quibus etiam vesicatoria et stimulantia cataplasmata pedibus applicari possunt; non aequè convenire videntur balnea.

Singulare quoddam est remedium, quod eruptionem variolarum in lento, languesciente statu promovet, quando pustulae non recta ratione neque legitimo tempore erumpunt, sed coloris obscuri sunt, cutemque vel nihil vel parum attollunt, atque in ea sepulti quasi haerent: est hoc leni emetico excitatus vomitus. Eum fere semper hoc in morbo sponte molitur natura, cujus nos sequi debemus nutum; hoc enim non solum materiae morbosae pars, quae ventriculum male afficit, sed illa quoque colluvies lenta, putrida, quae in ventriculo, hepate, fellea vesica vicinisque organis collecta est, rejicitur. Vomitu perspirationem per cutem promoveri, sudorem et pustula-

las expelli, notum est omnibus. Nonnulli obijciunt, vomitu sanguinem nimis in cerebrum impelli, ideoque eum primo variolarum stadio minus conducere; atque ego, si in plethorica constitutione ante sanguinis missionem cietur, consentio; quid quod post perversum emeticorum usum terribilia vidi symptomata. At perpendamus, naturam semper, sine artis auxilio, ad vomitum proclivem esse, et fere perpetua, licet saepe irrita ventriculi evacuandi esse conamina. Ejus ergo motus adjuvandi et apta diluente medicina conaminibus succurrendum. Quod si fit, vomitus ipse eo citius cessat. Vomitus post eruptionem perfectam prorsus evanescere, eruptionem autem vomitu maxime promoveri, notatu est dignum. Pedibus mox post emetica ob causas facile cognoscendas applicaverim cataplasmata.

Emeticorum plerumque alia adhuc est virtus, quod aliquas alvi dejectiones movent, quibus intestina a duris crassisque scybalis aut putridis, biliosis contentis liberantur; nisi hoc accidit, mox clyisma emolliens laxansque est injiciendum, atque quibusdam in casibus moderatum, lene et refrigerans catharticum e manna, cremore tartari, sale Glauberi aut rhabarbaro requiritur. Etiam si diarrhoea urget, unam vel alteram rhabarbari dosin dare oportet.

Diversa aëris constitutio diversa ratione in sanos, eoque magis in aegrotos et debiles agit. Aliam atmosphaerae constitutionem progressum morborum epidemicorum, inprimis variolarum promovere, aliam vero retardare, diu jam observatum est; variolae enim hoc tempore in angulo urbis vel loco civitatis remotiore ingruunt, et subito totam infestant; alio vero in media terra cessant. Pestis ipsa aëris mutatione a calido humidoque in frigidum et siccum plerumque cohibetur. Sanguinis status ipse a praegressa et praesente aëris constitutione maxima parte oritur, atque contagium varios effectus vario sanguinis statu adduxisse, experientia docuit. Itaque aëris constitutionis praecedentis et praesentis iusta consideratio non parum habet momenti in medendi methodo.

Cum aër continuo frigidus siccus fibras fortes valdeque elasticas et sanguinem densum ac viscidum efficiat; aegrotos tali constitutione, ceteris paribus, multo magis et melius sanguinis perferre posse de-

tractionem, quam in calida, humida, relaxante aëris temperie, eosque magis diluente, emolliente atque antiphlogistico potu, atque diaeta et remediis ejusdem naturae indigere, quilibet conjectura facile assequi potest, cum contra coelo calido magis cardiaca et subadstringentia remedia et ea, quae putredinem coërcent, requirantur.

Tempestate admodum frigida et sicca, uti valde calida quoque et arida, homines variolis laborantes multo minus, quam aëris constitutione opposita expuere, res est certa; ita ut atmosphaera valde sicca omnia remedia, quae sanguinem diluunt et salivationem, in hoc morbo valde necessariam et salutarem, promovent, adhibere debeamus. Interim salivatio quadam tempestate et quibusdam in hominibus nimis profusa et noxia est; inprimis, opinor, coelo frigido, humido, relaxante et in hominibus morbis catarrhalibus obnoxiiis. Salivationem nonnunquam ita praemature incipientem et tam immoderate continuatam vidi, ut tandem communia linguae, oris et faucium integumenta abraderentur, indeque dolor admodum acutus oriretur, qui somnum et deglutitionem impediabat atque aegrotum perpetuo excruciat. Ideo salivationem praematuram, inprimis profusam valdeque acrem, semper detestor.

Quemadmodum alia aëris constitutio regularem et sufficientem salivationem impedit, alia nimiam eamque acrem inducit: sic affectio catarrhalis epidemica alio tempore tantum tenuem, mitem et insipidum mucum, alio profusum, acrem et nares, labia faucesque corrodentem ichorem producit. Talis atmosphaerae constitutio, quae aegrotos ad nimiam salivationem proclives reddit, probabiliter quoque aliqua ex parte crudas illas, crystallinas et indigestas variolas gignere poterit, quae saepissime nobis occurrunt. Humida enim, nebulosa frigidaque tempestas non solum vim vasorum contrahentem relaxat et sanguinem vaporibus frigidis et nitrosis replet, sed praeterea etiam perspirationem insigniter impedit, unde acris, serosa colluvies accumulatur, et tali praecipue tempestate fieri solet, ut haec variolarum dominetur species; quemadmodum parvae illae, verrucosae et nigrae cum parca vel nulla salivatione ventis aquilonibus per

longum temporis spatium flantibus, atque aut valde calida aut valde frigida siccaque tempestate frequentissime observantur. Nonne nobis varii regiminis necessitatem varia tempestate haec demonstrat observatio?

Variolae hae crystallinae aut lymphaticae nunquam bene maturescunt, sed materia manet cruda tandemque in merum aquosum ichorem commutatur: eae plurimis locis confluunt et admodum largas formant vesicas, quae denique ruptae omnia corrodunt et totum aegrotum exulcerant, ita ut lepori, cui corium detractum est, similis esse videatur. Quosdam hac tabis specie per viginti vel triginta dies laborasse vidi; humores acres continuo ab iis destillabant, donec tandem duplici sensu dissolverentur. Huius tenuis crudaeque materiae magna pars saepius iterum absorpta ad sanguinem perfertur et insignis oritur pustularum flaccidarum, vacuarum vel siliquosarum, ut vocantur, copia. Inde terribiles in scenam produnt morbi et tragoediam iterum ludunt, quae plerumque mortifera finitur catastrophe; rigores enim convulsivi, febres peripneumonicae, delirium, dysenteria, syncope aliaque mala fere semper sequuntur. Nihilominus, si diarrhoea moderata aut urina copiosa, bene tincta et sedimentum largum deponente haec materia aufertur, aegrotus saepius convalescit; quodsi vero dejectiones alvi nigrae, cruentae aut sanguinosae accedunt, generatim intestinorum gangraena supervenit, inprimis si abdomen est tumidum, dolens et tensum. Atque micturitio sive perpetuus urinam emittendi conatus sine notabili ejus evacuatione, nisi a vesicatoriis ortum trahat, symptoma est pessimum. Si largus sudor unquam in variolis est salutaris, is in hac est specie; eum utique pluries utilissimum inveniri.

In his crudis, ichorosis et concoctu difficilibus variolis et profuso ptyalismo, ubi cutis pustulaeque pallidae vel luridae, pulsus debilis, urina tenuis, aquosa et cruda sunt, calidiora medicamenta requiruntur: qualia sunt pulvis contrayerv. comp., myrrha, moschus, crocus, camphora, theriaca, Mithridatium, confectio cardiaca. Quae in pustulis tollendis et materia concoquenda admodum sunt salutaria et cum sero lactis vino Canariensi parato, decocto rubicundo, testudinum jure, aut vasculo potus coffeae, cui

interdum parum lactis tenuis affundendum, deglutiri possunt. Potum coffeae per totum variolarum decursum plures hausisse aegrotos sine ullo malo, imo cum exoptato successu cognovi, cum evidenter irritantem vexantemque tussim, acri ista tenuique destillatione excitatam, compescat.

Hic igitur procul dubio opiata maxime indicantur, et theriaca, elixirum paregoricum, vel tinctura thebaica cum diacodio saepe, sed tali dosi sunt danda, quae aegrotum quietum, haud vero stupidum reddit; quae profecto opiata exhibendi methodus omnibus in febribus est tutissima et efficacissima quoque: quamvis enim larga dosis celerius somnum inducere possit, multo tamen minus reficit; quodsi non evenit, delirium fere semper subsequitur aut diuturnus, continuus stupor. Quolibet casu largae opii doses magnam relaxationem et universalem efficiunt debilitatem, quas nihil quam nova post aliquod temporis spatium dosis aut calidum cardiacum tollit. Agendi ratione cum liquoribus conveniunt spirituosos, qui, postquam temporarium furorem aut stuporem excitarunt, debilitatem universalem, tremorem et maximam spirituum dejectionem tandem adducunt. Praeterea nemo divinari potest, qualem singulae opii doses in singulis hominibus edunt effectum; aliis tam peculiaris est constitutio, ut parva admodum dosi insigniter afficiantur; alii contra simili fere robore et constitutione praediti quadruplam quantitatem multo minore cum effectum sumunt. Aliis convenit diacodium, qui opium perferre nequeunt, ita ut prudentis medici sit, a moderata vel parva opii dosi incipere.

Nihilo tamen minus nulla existunt remedia, quae tam efficaciter humores tenues, acres inspissent, eorum irritationem et defluxum avertant et pustulas maturent, quam opiata justo tempore atque apta ratione data. Profecto, quando copiosae adsunt pustulae, sine eis parum efficere possumus, inprimis versus morbi acmen, ubi pustulae valde dolent. At tum quoque, quando salivatio insigniter viscida et difficilis est, iis admodum caute uti atque gummi ammoniacum oxymel squilliticum aliaque remedia cum eis conjungere debemus.

Neque in his lymphaticis aut crystallinis variolis

vesicatoriis est parcendum, quae praeter alios bonos effectus, humoribus exitum parant acribus et morbo-ssis, atque eandem ob rationem latas pustulas, quae singularum confluxu oriuntur, lanceola aperire oportet. Pus acu aurea emittere, ut AVICENNA¹⁾ auctor est, non plus prodest. Quacunque vero ratione, vel acu aurea, vel ferrea, pus emittas, foedior semper cicatrix sequetur, quam si naturae omnia permittuntur: hic autem periculum plus, quam venustatis valet consideratio, nam materia corrodens interdum omnia corrumpit et praeterea aliqua semper ejus pars absorptione in sanguinem perfertur.

Qua de re suaserim, ut cum medicamentis alexipharmacis propria quaedam diuretica, qualia sunt nitrum, sal succini, spiritus nitri dulcis atque alia, conjungantur. Nam largum urinae fluxum aliarum excretionum defectum felicissime compensavisse, observavi: atque urinae largior copia, quando salivatio cessat atque facies subsidit, semper est salutaris, quae etiam, quantum fieri potest, promoveri debet. Ut urinam saepe emittat, admonendus est aegrotus, qua in re multum juvat, si in genua se erigit. Dum enim in lectulo recumbit, saepius neque urinae stimulus sentitur neque vires eam mittendi sunt, quam tamen, ut primum erectus est, larga quantitate reddit.

Saepissime accidit ut materia tenuis, acris ad intestina transferatur. Innumera in variolis prostant exempla, ubi aegroti vitam critica quaedam servavit diarrhoea; natura ipsa quoque in infantibus hanc excretionem in locum salivationis in adultis substituit. Itaque, ne eam praemature nimis nunquam cohibeamus, anxii atque cauti simus, et quamvis etiam profusa sit, id non prius tentandum est, quam unam vel alteram rhabarbari dosin praemisimus: tunc sane convenientibus adstringentibus opiatis, decoct. rubicund., decoct. Fracastorii, tinct. rosar. aliisque uti debemus. Omnibus frustra adhibitis, clyisma cum diascordio vel theriaca nimium coërcebit fluxum. In genere vero diarrhoeam tantum moderari debemus, in variolarum praecipue acme aut post eam, cura tamen habenda est, ut ae-

1) Canon. medic., lib. IV., cap. de variolis, pag. 66. ex edit. Plempii.

groto, dum alvus fluit, convenienti roborante et subadstringente diaeta succurramus.

In variolis crudis, crystallinis neque acida mineralia neque vegetabilia unquam magnam attulisse utilitatem observavi, in parvis vero, nigris, confluentibus, cum petechiis conjunctis valde inveni salutaria. In iis humorum putredo in genere multo major esse videtur, et pustularum quoque pus saniem multo magis redolet, quam in crystallinis, quarum ichor interdum levem vel prorsus nullum spargit foetorem. Quamquam fortasse ex quatuor aegrotis hac parvarum, nigrarum, confluentium variolarum specie laborantibus vix unus, et quando maculae nigrae, urina cruenta et aliae haemorrhagiae accedunt, e millibus vix unus convalescit, interdum tamen, quando petechiae copiosae et variolae admodum nigrae, parvae et confluentes, imo interdum cum aliqua haemorrhagia sunt conjunctae, acida mineralia, alexipharmaca adstringentia et medicamenta e cortice Peruviano parata multum praestiterunt. Sanitatis hac methodo restitutae, ubi is rerum fuerat status, mihi nota sunt exempla; sed ne unum quidem morbum unquam superasse inveni, qui urinam emittebat cruentam, nisi usu cantharidum cruentam factam esse, manifestum erat. Cum autem haec variolarum species chronica sit et aegrotus, si eam tandem superat, per aliquod dies intra limites quasi vitae et mortis contineatur, supra commemorata medicamenta non solum necessaria sunt, sed largiore quoque et conveniente analeptico et antiseptico potu et diaeta ultimo inprimis stadio ei est succurrendum, donec tandem ut serpens, recuperata salute, exuvias nigras exuit, atque in novam vitam et vigorem proserpit quasi: atque ego sane quosdam vidi casus, qui magis resurrectioni quam valetudinis recuperationi videbantur esse similes.

Experientia edoctus atque auctoritate permotus usum corticis Peruviani in quibusdam variolarum speciebus commendo; qui vero non mihi fidem habeat, consulat viros egregios et magnos MEADIUM¹⁾, MONROUM²⁾ et WALLIUM³⁾. Ego quidem plerumque cum

1) De variolis et morbillis. pag. 45.

2) Medical essays, Vol. V. pag. 102.

3) Philosophical transactions, No. 486.

unctura corticis alexipharmaca, supra descripta, varioli elixirio acida reddita initium facio; et postea ad corticis decoctum aut extractum progredior. Sed serio omnes admoneam, ne remedium hujus naturae dent, quando spirandi difficultas, alvus obstipata atque abdomen durum et tumidum est, antequam haec remota sunt symptomata. Praeterea tinctura corticis alexipharmaca in variolis lymphaticis inprimis utilissima est, eaque mox post perfectam eruptionem dari debet, ut, quantum fieri potest, aliquo modo maturatio promoveatur. Corticem in saniosis ulceribus plerumque laudabilem puris coctionem efficere, certa res est. MORTONUS¹⁾ non in declinatione solum, sed et ipsa variolarum maturatione, si quando remissionem deprehendebat, et quidem omni tertia aut quarta hora ad drachmac quantitatem corticem exhibebat; quod idem nonnulli alii eximii medici ante plures annos fecisse, compertum habeo.

Sed hujus morbi maxima difficultas et periculum praecipue in acme aut mutatione variolarum oritur, quae in aliis speciebus citius, in aliis tardius incidit, quo benigniores variolae, eo citius semper; nam quamvis omnia usque ad hoc tempus bene processerint, nunc, septimo scilicet, nono aut undecimo ab eruptione die, ob mutationem mirandam et terribilia symptomata stupescimus. Faciei tumor cito collabatur, salivatio subito cessat, pustulae fiunt flaccidae, interstitia lurido et cinereo colore tinguntur atque pallescunt; rigor exoritur, febris cum magna spirandi difficultate, languore et aegritudine succedit; perpetua anxietas, tremor, subsultus tendinum, animi deliquium aliaque continuo sequuntur. Talis expectanda est mutatio, quando pustulae admodum copiosae primo, secundo vel tertio morbi die erumpunt. Quando post plenam eruptionem non bene repletae, rotundae et juste acuminatae sunt, sed planae et latae fiunt, aut in medio foveam vel maculam nigram gerunt; quando eas basis rubicunda haud circumdat, atque livida vel obscurioris coloris apparet; quando praeterea urina pallida, cruda et tenuis manet aut talis fit, et arteriae carotides ac temporales magis trement: non parum imminet periculi. Itaque his in re-

1) De variolis Cap. IX. pag. 250.

bus aegrotum summa diligentia et maximo studio observare debet medicus; nam de vita et morte paucis horis agitur: atque, licet in morbo, qui tanta symptomatum varietate, ut variolae, infensus est, vix nulla certa constitui possit regula; monita tamen sequentia fortasse non prorsus erunt inutilia.

Primo, quando manuum tumor non consueto more faciei tumorem excipit, et pedum tumor eum in manibus, hoc recte malum putatur symptoma; nam haec est regularis et critica humorum morbosorum ad has partes translatio, quae plerumque accidit, quando salivatio imminuitur et facies subsidit. Ego, ubi haec pericula urgent, epispastica metacarpo et pedum condylis paulo ante applicare suaserim, quam tumoris ipsius ad has partes accessum exspectamus; haec enim non solum humores ad eas certius attrahunt, sed eis quoque exitum parant; atque cataplasmatum emollientium vel fomentorum applicationem ad has partes aliquando vesicatoriis antecedere debere existimo, cum criticos humores alliciant. BAGLIVUS¹⁾ ait, se spongas decocto emolliente imbutas magno cum successu applicasse. Interdum profecto natura propria vi materiam morbosam tanta vehementia ad partes corporis extremas propellit, ut inflammationem insignem, tumorem et dolorem excitet acutissimum; quos nihil melius levat, quam fomenta emollientia, cum partes relaxent et cutis poros aperiant.

Hujus methodi ante viginti circiter annos²⁾ auctor suasorque fui, atque ea ab eo inde tempore in innumeris exemplis maximo cum successu usus sum. Tumorum criticorum praematurum recessum semper periculosi sequuntur effectus, ut regularis quoque comprobatur podagra; haud raro eos cataplasmatibus acribus figere quasi et retinere debemus. In illo casu vesicatoria non materiam morbosam solum attrahunt, sed eliminant quoque. Saepius cataplasmatibus addo cantharides; et nostris temporibus quosdam eximios medicos in casibus periculosis vesicatoria plantis pedum applicasse cognovi.

1) De variolis et morbillis. [Collect. nostr. Vol. II. pag. 76.].

2) Philosophical transactions No. 390. et infra.

Secundo, quando aestus, capitis dolor, nausea et pondus ventriculi, magna inquietudo aut stupor circa sextum aut octavum ab eruptione diem alvo obstipata oriuntur, clyisma vulgare ex lacte, saccharo et sale applicatum raro prompti auxilii spem fallit; atque hoc imprimis requiritur, quando frequens atque irritus est alvi reddendae nisus. Excrementa enim calore longaque retentione indurata in colon et rectum intruduntur, ubi, cum inferior aortae pars, vasa iliaca vesicaeque collum comprimantur, liberior sanguinis descensus ad partes inferiores impeditur, unde caput et pectus obruuntur: iis porro supprimitur urina, neque flatus, neque faeces, neque aqua prius expelli possunt, quam excrementa indurata mollita, et intestina relaxata, lubricata, atque ad munus obeundum apto clysmate irritata sunt. Equidem raro, ut aegrotis meis, imprimis hominibus junioribus, insigni modo alvus obstipetur, permitto; in genere enim clyisma emolliens, si necessarium, quolibet altero, tertio aut quarto die ab ipso initio injiciatur, jubeo, donec ad usum lenis purgantis accedo; quae ratio, cum aegrotum frigidum conservet, usum anodynorum salubriorem et efficaciorum reddit: saepe enim haec parvum vel nullum edunt effectum, vel ad coma proclivem reddunt aegrotum, antequam abdomen fuit purgatum.

Tertio, anodyna fere semper conveniunt, imo necessaria sunt in variolis, imprimis in crisi aut versus eam: quae, etiamsi nihil aliud, quam doloris inflammatione in cute et pustulis excitati mitigationem efficerent, maxime tamen requirerentur: nam cum una pustula tanta afferat incommoda, quanta orientur decem millibus? Interim dolor et aegritudo, de quibus conqueruntur aegroti, in genere bonum sunt symptoma. Id certe pessimum est, si neque cutis, neque pustulae inflammantur aut dolent, magnam enim virium vitae inopiam, circulationis justae in vasculis extremis capillaribus defectum et universalem torporem prodit. His addam, versus acmen imprimis opiata eaque largiori dosi ante noctem, antequam exacerbatio accedit, danda et necessitate exigente repetenda esse. Diacodium hoc in casu raro, nisi in infantibus, sufficit. Anodynorum dosis ante noctem praecipue, quae crisin exspectamus, semper augenda est, idque eam ob rationem, ut compescatur tumultus, qui plerumque

nocte instante accedit; nam nox, ut HIPPOCRATES observavit¹⁾, ante crisin in omnibus febribus gravis est. Quando febre forti et calore magno afficitur aeger, opium cum aliquo acido aut potione salina propinare, bonum esse judico; quando vero debilis est et languet, cum theriaca aut alexipharmaco quodam.

Quarto, quodsi febre secundaria appropinquante pulsus celer est, durus et fortis, arteriae carotides valde tremunt, calor exacerbatur, spirandi difficultas et dolor capitis acutus adest, phrenitis oritur vel major vel minor: sine mora sanguis est detrahendus, quod nisi fit, brevi tempore damnum erit irreparabile. Sanguinem emissum valde viscidum et tanto corio, quanto in gravissima pleuritide, esse obtectum, notatu est dignum: quod inflammatorio statu insigni, ophthalmia, angina, peripneumonia, rheumatismo, et, quae plerumque subsequitur, inflammatione externa ortum esse satis est manifestum.

Quinto, si opposita et contraria ratione pulsus est debilis, aegrotus languet, pustulae et interstitia pallida, rugosa et flaccida sunt, atque partes corporis extremae frigidae et viscidae inveniuntur, vix nimis multa dari possunt calida medicamenta, potus aliaque, neque vesicatoria satis crebro applicari possunt. Hac rerum conditione satis largam vini calidi quantitatem miro cum successu datam esse vidi.

Sexto, circa stadii variolarum tertii finem salivatio plerumque magis minuitur et materia saepe ita crassa et glutinosa fieri solet, ut maxima cum difficultate exscreetur, et, nisi per convenientia gargarismata, injectiones aliaque remedia abstergatur, omni fere temporis minuto minetur suffocationem. Nulla gargarismata hoc in casu mihi nota sunt meliora, quam quae parantur e vino pomaceo et melle, vel vini aceto, aqua et melle, vel oxymelle squillitico cum parva nitri aut salis ammoniaci crudi quantitate. Sinapi rectius quoque cum utilitate gargarismatibus incoqui potest, quando stimulans requiritur fortius. Acida vegetabilia magis sunt saponacea et melius abstergunt, quam spiritus vitrioli, quamvis saepius adhibeatur. Interdum haec omnia minus sunt efficacia, et nihil prae-

1) Aphorism. 13. sect. II.

ter emeticum remedium juvat; hoc in casu SYDENHAMUS vomitum vino benedicto ad unc. j. sem. excitabat. Prostant multo minora, sed aequaliter efficacia: imo oxymel squilliticum frequentius datum haud raro bene succedit, cum moderatum moveat vomitum et tam excreationem, quam respirationem juvet: hoc etiam utile est, quod urinam et alvum movet, quae saepe hoc morbi tempore deficiunt; sed, si casus urget, decoctum aut infusum ipecacuanhae addatur. Variis temporibus non sine modestia his uti ausus sum, cum nihil, nisi ad haec refugere, superesset, iisque aegrotum evidenter e mortis periculo eripui, licet id non sine famae meae fieret periculo maximo: interdum vero profecto et aeger et fama perierunt. At enim vero nunquam non CELSO assentiam, cum dicit, melius esse, ancipiti uti medicamento, quam nullo. Haud raro quoque accidit, ut lingua et fauces crassa, adhaerente, alba vel badii coloris pellicula tectae deprehendantur, ita ut semicoctae videantur, atque oesophagus atque aspera arteria in eadem sunt conditione: haec pellicula neque emetico, neque gargarismate, neque ulla alia re removeri poterit, atque pessimum est signum, cum nullam in glandulis harum partium fieri secretionem ostendat.

Muci in ore, faucibus aliisque partibus tenacitas saepe a largioris potus defectu per totum morbi decursum oritur. Cum tamen necessario requiratur, ut sanguis diluatur, salivatio juvetur, pustulae repleantur, acria salia morbosa abstergantur et vasa magis salutaribus referantur fluidis: alimenta ipsa hoc in morbo sint, imo esse debent, liquida, cum solida maxima ex parte neque palato grata sint, neque deglutiiri possint. In variolis nigris, confluentibus bibendum aut moriendum est. Tenue acidulatum lactis serum, decoctum lusitan., avenae decorticatae aut aqua cum vino Rhenano vel parva vini Gallici albi quantitate, vinum pomaceum cum aqua aut similia sunt convenientissima; atque si vel petechiae, vel haemorrhagiae apparent, tinctura rosarum aut vinum rubrum cum aqua bene acidulata praestant.

Septimo autem: quod si incrustatio perfecta est, et salivatio imminuitur, ut alia quaedam evacuatio promoveatur, curam habere debemus; nunc enim nihil versus externas partes expellitur, parumque vel

nihil per incrustatam et squamosam cutem transspirat, quae corpus ut lorica, aut potius ut indusium Herculis venenatum circumdat: hac crusta non perspiratio solum valde impeditur, sed pus etiam ac sanies retinentur, quae quavis hora magis magisque putrescunt et continuo resorpta atque ad sanguinem delata motus excitant et febrem secundariam augment.

Quodsi salivationem sustinere et justam urinae bene coctae secretionem hac in periodo promovere possumus, omnia satis bene procedunt: haud raro vero utraque secretio subito deficit, et maximo in periculo versatur aegrotus. Qua in re maxima cura evacuationes renovandae sunt; plura mox applicanda sunt vesicatoria et clyisma emolliens atque relaxans injiciendum: pari modo mixturis exscreationem juvantibus, ex oxymelle squillitico, gummi ammoniaco aliisque paratis, frequentius uti debemus.

Non parum prodest, si hoc morbi tempore aegroti mutantur lintea, quae impurissima, rigida et foetida ipsi aegroto maxime sunt molesta: ea enim aërem conclavis magis polluant, atque ita ineptum ad respirationem reddunt, ut eum vix homo perferre possit sanissimus; quid quod talis aër non respirationem solum accelerat, sed ipsa quoque miasmata, quae continet, continuo iterum per vasa inhalantia atque pulmones ad sanguinem perveniunt, eumque magis corrumpunt. Quantum aegroti aëris in cubiculo renovatione, si porta et fenestrae caute aperiuntur, et linteorum foetidorum mutatione reficiantur, mirum sane est visu: novam incipiunt vitam, ut ipsi dicunt; aër enim liber et purus est vitae cibus. Aërem putridum in cubiculo, aegrotumque in ambobus coërcere, certissime est pestiferum. Absurda est methodus, qua in nosocomium quasi aliquod domus cubiculum mutatur atque duobus, tribus vel pluribus aegrotis repletur, eamque manifeste fuisse mortiferam, saepissime cognovi: alterius enim foetor, suspiria et clamor turbant et offendunt alterum. Raro fieri solet, ut omnes simul dormiant, sed saepissime ita in vigiliis retinentur: vivere cum malis ejusmodi contubernalibus, vita est pessima. Quidquid etiam contra dicatur, nullum vestium mutatione aegrotis nascitur periculum, si cura habetur, ut bene calefacta sint lintea. Ridicula est opinio, lintea per duodecim vel viginti quatuor horas aliis hominibus

induenda esse, antequam aegrotis induantur. Nonne alio modo calida et sicca reddi possunt? Nonne perspiratione et sudore sanissimi quoque hominis lintea humida et impura fient?

Sed de his haec sufficiant: ad evacuationes nunc revertam atque huic capiti quibusdam observationibus de purgatione in febre variolarum secundaria additis finem imponam.

Quodsi salivatio rite procedit, pustulae elevatae bene maturescunt, faciei, manuum et pedum tumor justo tempore accedit, aegroti quiete dormiunt et spiritum libere trahunt, omnia sunt salva, ac natura ad opus suum perficiendum satis valida est, eaque conveniente ratione juvanda, non vero turbanda est. Ego quoque tunc clysmatibus abstineo, etiamsi aegroti per quosdam dies alvus sit obstipata, donec tandem incrustatio perfecta est; et tunc ea conducunt, cum viam praeparent purgantibus sequentibus, quae procul dubio deinde sunt necessaria.

Saepius autem, imo fere semper in cohaerentibus et confluentibus variolis fieri solet, ut in hac periodo aut ante eam major vel minor febris secundaria, eaque partim a materiae ex internis et externis pustulis resorptione, partim a suppressa perspiratione, partim denique a putrida canalis intestinorum colluvie oriatur: quae sane insignis sit necesse est, cum procul dubio materiae morbosae in oris, faucium ceterisque glandulis secretae pars deglutiatur et multo major in intestinorum, ductus biliarii ceterisque glandulis secernatur copia, quae in intestinis colligitur: nam cum multo minor, quam in statu naturali fieri solet, humorum quantitas per cutem transeat, eo major ad intestina pervenire debet: satis enim cognitum est, quo magis altera evacuatio imminuatur, eo magis alteram augeri, atque peculiarem quendam esse inter cutem et intestina consensum: quibus omnibus materia ex variolarum pustulis in ventriculo et intestinis fortasse haerentium addenda est. Magna igitur materiae valde putridae copia primis viis inerit, cuius magis magisque vis virulenta augetur, quo diutius ibidem haeret, et quae, cum continuo iterum per vasa intestinorum absorbentia in sanguinem perferatur, igni oleum addit atque febrem accendit. Itaque numne ista ibidem relinquenda, an vero educenda

est? In promptu est responsio. Propria plerumque vi natura materiam expellit maxima cum utilitate in adultis, et semper fere in infantibus, in quibus diarrhoea locum salivationis in adultis occupare videtur. Nonne ergo hoc satis indicat, quomodo tali rerum statu naturam juvare debeamus? Ac profecto, quam pessime foetentes, putridas et copiosas hoc in morbo observamus dejectiones, post clysmatis injectionem et inprimis post purgantia in ipsa acme aut declinatione morbi data! Imo haec corrupta materies in intestinis haerens et quotidie magis putrescens tandem ita redditur acris, ut ipsa intestina corrodat, saltem ea ita irritat, ut veram diarrhoeam aut dysenteriam excitet, quae quidam ne leni cathartico moveatur, inepte timent.

Porro, quando natura neque proprio conatu, neque artis auxiliis humores morbosos a translatione ad partes magis vitales retinet, sed oneri succumbere videtur, ut post repentinum tumoris in manibus atque facie recessum et praematuram salivationis suppressionem fieri solet; nonne materiam laedentem per aliud emissarium, inprimis per intestina remove, necessarium esse videtur, quae multo facilius et certius, quam cutis pori, viae uriniferae aut ductus salivales ad excretionem incitantur? Re vera, si salivatio naturaliter cessat, ex mea sententia convenire videtur, si alia hujus loco promovetur evacuatio, et si clysmate vel leni purgante utimur, nimiam evacuationem opiato quodam remedio facile cohibere possumus.

Cui curationis rationi objecerunt et objici potest, eam noxios humores ab externa corporis superficie ad vitales partes allicere. Sed respondeo, purgationem praecipue defendi posse, si incrustatio perfecta et materia morbosa concocta est, tantum saltem, quantum unquam fieri potest, justa enim coctio aut maturatio nunquam in lymphaticarum variolarum specie est expectanda; eam inprimis necessariam esse, quando infausta materiae morbosae metastasis jam accessit, et neque cum successu neque facile aliis remove potest remediis; eam in locum evacuationis criticae suppressae substitui, naturamque ipsam moliri imo requirere quoque harum viarum evacuationem; nullam aliam, quam hanc inveniri methodum, putridam intestinorum eliminandi colluviem, quae fe-

brem alit secundariam; atque ubicunque magna impurae corruptaeque materiae adest quantitas in primis viis, febrem sequi, quod verminosae, biliosae febres testantur, quibus nulla ratione, quam purgando aut vomendo mederi possumus; quemlibet tandem necessitatem in fine variolarum purgandi concedere; quodsi non fit, abscessus, induratas glandulas, impura ulcera, ossa cariosa, pulmones corrosos vel febrem hecticam et phthisicam certissime succedere.

Cum vero purgantia in febre variolarum secundaria commendem, suadendum mihi est, ut semper lenissima refrigerantia sub initio dentur, drastica purgantia, scammonium, aloëtica certissime minus conveniunt, antequam febris fere tota cessavit; tunc profecto quaedam fortiora purgantia, quibus semper calomelanos particulam addo, sunt adhibenda. Fortiora purgantia ab initio imprudenter exhibere, post purgantia conveniens anodynum haud dare, neque, dum natura opus suum perficit, aegroto justis auxiliis succurrere, haec omnia saepius pessimos edidere effectus; alvum vero ea ratione, quam proposui, in febre secundaria purgare, admodum esse salutare, pro certo habeo, exoptati quidem successus plura vidi exempla.

DISSERTATIO
DE
PLEURITIDE ET PERIPNEUMONIA.

CAP. I.

*De ventorum tempestatumque vi hos morbos
gignendi.*

Cum pleuritides atque peripneumoniae saepissime occurrant, semperque occurrerint, de iis fusius quam de ullo alio morbo acute egit HIPPOCRATES: cujus observationes accuratissimae atque, quae ab omnibus medicis diligentius perlegantur, dignissimae sunt. Quarum quaedam est, frigidum ventum aquilonarem excitare pectoris, costarum et pulmonum morbos¹⁾; atque hoc verum et constans esse, ab omnibus ejus successoribus repertum est. Quamvis enim pleuritides et peripneumoniae aliis etiam aëris constitutionibus saepe observentur, cum haud raro aliis febribus acutis superveniant: id tamen certum est, utrumque morbum multo occurrere frequentius, si sicca frigidaque tempestas et venti aquilonares et subsolani per aliquod temporis spatium exstiterunt.

Ventorum frigidorum et siccorum manifesti in corpus humanum effectus in eo consistunt, ut totam ejus externam superficiem constringant, cutem exsiccant et corrugent, poros occludant et perspirationem imminuant, vel ita solum eam permittant, ut pars humorum evaporet tenuior. Itaque frigore sicco totum fibrarum systema firmitus, fortius et magis ela-

1) Aphorism. 5. sect. III.

sticum, et vis vasorum contenta fluida propellendi redditur robustior, unde circulatio vividior, aestus spiritus et agilitas majores; quibus sanguinis globuli magis condensantur, compinguntur et numero augentur, totaque humorum massa ad majorem tenacitatis gradum redditur proclivior. His addi potest, aërem frigidum et siccum semper fere graviores et magis elasticum esse, majoremque pressionem in corpus humanum exercere, ideoque frigus et pondus, cum concurrant et conjungantur, majorem producere effectum gravioresque morbos. Sanguinem, ceteris paribus, hac atmosphaerae constitutione constanter densiorem et viscidiores, quam humida calidaque tempestate inveniri, experientia probatur, atque homines asthmaticis morbis affectos aquilonibus flantibus plus pati, omnes sciunt.

Omnes hi effectus cum perfectissima sanitate constare possunt et plerumque constant; indeque CELSUS¹⁾, quamvis morbos frigido aquilone ortos referat, sanum tamen, ait, corpus spissat et mobilius et expeditius reddit.

At proh dolor! adeo fragilis est mortalium conditio, ut summae sanitatis ad gravissimos morbos sit transitus facillimus admodumque communis: nam sanguis ruber, spissus, densus, fertibus vegetisque vasis agitatus facillime in tantum visciditatis gradum mutatur, ut minus aptus reddatur ad iter per ultimos arteriarum ramos: unde obstructions atque haud raro inflammationes; eaeque inprimis ab aliquo diaetae vel exercitii vitio, a suppressa perspiratione vel repentina quadam aëris oriuntur commutatione, quae humores generatim multo citius rarefacit, quam singula vasa relaxat. Inde, quod obiter sit dictum, dolores membrorum olim fractorum, cicatricum, quae vetusta vulnera obducunt, callosarum concretionum in pedum digitis aliisque locis, ubi vasa minora capacitate imminuta tunicas habent rigidiores, repentina tempestatis mutatione in procellosam, humidam et calidam saevire, quos nihil citius removet, quam fomentum emolliens, quo vasa distenduntur et relaxantur, saepe observatur. Quae libet vetula clavos dolentes fomento abluere suade-

1) Lib. II. sect. 1.

bit. Atque haec methodus admodum est salutaris in laterum quoque dolore, qui saepius post pleuritidem vel peripneumoniam per plures annos remanet et a praeternaturali vasorum coarctatione per morbum praegressum et pulmonum ad pleuram adhaesione oritur: haec vitia interdum, si insignis sanguinis rarefactio, tempestatis variatio aliaque accedant, morbum denovo afferunt, atque aegrotum ab eo inde tempore frequentioribus recidivis semper obnoxium reddunt.

Omnes homines, sanguine viscidior et fibris rigidis praeditos, omnibus morborum inflammatoriorum generibus quacunque tempestate facile corripitur, compertum habemus; attamen quaedam aëris constitutiones non solum sunt aptiores ad hunc sanguinem inflammatorium gignendum, quam aliae, sed partes etiam singulas ad inflammationes proclives reddunt. Quodsi enim aër valde frigidus superficiem externam constringit, cutem corrugat et poros claudit, sanguinis copia major in partes internas magis vitales, imprimis in pulmones impellitur, qui, cum late interna eorum superficies, quae totius cutis ambitum multum superat, expandatur, a natura constituti sunt, ut cuti in sanguinis humoribus superfluis, acris et vapidis exhalandis succurrant; ideoque poris cutis quodam modo occlusis, cutaneae excretionis defectum compensare debet pulmonum exhalatio. Atque re vera deprehendimus, pulmones mox post refrigerium majore vel minore tussi et larga tenuioris materiae excretionem et quidem haud raro severiorem in modum affici. Quodsi vero aër frigidus pari ratione continuo ad pulmones accedit, interna eorum membrana corrugatur, ductus excretorii clauduntur, et ita nimiorum perspiratione suppressa collectorum humorum exhalatio et exspiratio, ut ita dicam, impediuntur. His addi potest, aërem, majore frigoris gradu et propiore ad sanguinem in pulmonum vesiculis et cellulis accessu, eum congelare, ad minimum insigniter condensare posse. Aërem frigidissimum perfectam ac repentnam sanguinis stagnationem effecisse in pulmonibus et fere uno impetu necasse, varia prostant exempla. Ventos admodum frigidos manuum, brachiorum atque faciei cutem ita afficere et contrahere, ut aspera, fissa et dolens reddatur, saepius occurrit; cur eum pari modo teneriorem delicatioremque asperae arte-

trachae, bronchiorum ceterarumque partium membranas afficere, negemus? Tussis profecto, raucitas et aeritudo, quas frigidae atmosphaerae inspiratione sentimus, hoc ita fieri ostendunt. Haud raro pharynx atque larynx saevis frigidisque ventis ita affliguntur, ut violentas inflammationes, tumores aliaque mala patiantur.

Itaque haud difficile est intellectu, ubi major sanguinis densi viscidique quantitas in pulmones impellitur et vasa pulmonum ipsa vitiose constringuntur, ductus excretorii atque orificia glandularum in aspera arteria et bronchiis insigniter obstruuntur, inflammationes peripneumonicas facilius oriri posse.

Deinde sanguis valde viscidus, qui secundum regulam sicci frigidique aëris diurnitate nascitur, non solum ad inflammationes generatim et speciatim ad morbos peripneumonicos, sed ad pleuriticos quoque corpora reddit proclivia. Cum enim arteriae in partibus membranaceis dispersae valde sint tenues, naturaliter sanguine denso et viscido facillime obturui possunt: indeque tali tempestate rheumatismi admodum sunt frequentes, cum partes musculorum membranaceae a viscido lentore inflammentur. Pleura vero est membrana admodum late expansa et infinito numero tenuissimorum vasorum ex arteriis intercostalibus ortorum obsita. Arteriae intercostales cum fere annulis rectis ex aorta oriantur, magis viscidam excipiunt sanguinis partem, quoniam levior est, quam gravior propius ab axe magnae arteriae volvitur, indeque obstructionibus ab inflammatorio lentore insigniter sunt obnoxiae: atque eadem ratione res se habet in musculis intercostalibus et costarum peritoneo, ambo enim sanguinem ex arteriis simili modo distributis maximam partem accipiunt.

Hinc non minus pleuritides, quam peripneumoniae, frequentissimae aut epidemicae frigida siccaque tempestate inveniuntur; in montosis vero frigidisque regionibus, aquiloni expositis, plerumque sunt endemicae. Morbi pleuritici, proprie sic dicti, peripneumonicos excitare possunt, et saepissime quoque excitant, idque ob rationes, de quibus infra sum disputurus. Hinc fieri solet, ut plures pleuritides cum symptomatibus peripneumonicis conjunctae, quam verae eaeque exquisitae nobis occurrant: atque mor-

bum hunc complicatum proprio nomine pleuro-peripneumoniam appellant recentiores.

Cum bini hi morbi saepissime conjuncti inveniuntur, non minus veteres, quam recentiorum plurimi eos omnino confuderunt, atque amborum sine discrimine una eademque retulerunt symptomata; profecto autem tam sede quam symptomatibus hi morbi valde diversi sunt. Veterum opiniones, ut CAELIUS AUELIANUS refert¹⁾, de sede pleuritidis variae erant, siquidem pleuritidem alii affirmabant esse affectum vel passionem pleurae, proprie sic dictae, alii pulmonum eorumque membranarum: quarum singularum opinionum inter recentiores quoque exstiterunt defensores. Spero, fore, ut quae sequuntur, utriusque morbi naturam methodumque medendi illustrata sint.

C A P. II.

De peripneumonia et pleuro-peripneumonia.

Peripneumonia, latissima verbi significatione, est morbus vel primarius, vel secundarius, qui ita frequens est, ut ejus naturam quilibet diligenter cognoscere debeat medicus; est enim nobilissimi cujusdam organi affectio morbosa, quae saepissime maximum affert vitae periculum, et variam in variis stadiis requirit curam. Hujus morbi diversissimi occurrunt gradus, vel species, quae singularem attentionem et peculiarem cuilibet accommodatam postulant medendi methodum.

Peripneumonia enim orta a violenta pulmonum inflammatione, sanguine valde viscido et denso, qui plurimas pulmonum bronchiorumque arterias obstruit, excitata, est morbus prorsus diversus ab eo, ubi pulmones lenta, viscida et pituitosa obstruuntur materia, quem recentiores peripneumoniam notham nuncupant, atque longe alia methodo curandus est. Pneumoniae vero nothae curandae alia est ratio atque di-

1) Lib. II. cap. 16.

versa ab ea, quam in ea pneumoniae specie adhibemus, quae a tenuis acrisque materiae defluxio ad pulmones oritur. Nihilo minus quaedam generalia symptomata omnibus his speciebus sunt communia, in primis pectoris pondus, respiratio brevis et difficilis, tussis, et major vel minor febris: quae symptomata si nobis occurrunt, generali vocabulo appellantur peripneumonia, licet natura sua admodum diversa sint et diverso modo curari debeant. In primo enim casu matura, larga et repetita sanguinis emissio necessario requiritur, ut quantitas et impetus sanguinis nimis rapidi imminuantur, cui fortiora refrigerantia, relaxantia et diluentia medicamenta et diaeta addantur. In altero ipso ab initio quidem sanguis detrahi potest, ut ulterior lentoris obstruentis avertatur impactio, atque aptis incidentibus, diluentibus et attenuantibus remediis detur locus; quodsi vero nimis saepe lanceola uteris, aegri, non morbi vires infringes, qui attenuantia, abstergentia, expectorantia, lenia vomitoria et convenientia purgantia atque liberalem vesicatoriorum usum requirit; quae ego in primo casu omnino noxia esse existimo, nisi versus morbi finem, ubi nonnunquam sunt necessaria. Sanguinis emissionem tertius casus quoque poscit, ut inflammationis cohibeatur progressus; hic autem humida, lubricans ac demulcens methodus, cum remediis opiatidis dosi moderata saepius datis, exigitur, quae omnia in altero casu prorsus essent nociva.

Ita quoque in una eademque peripneumoniae specie variorum stadiorum variorumque symptomatum conjunctorum magna habenda est ratio. Quamvis enim ab initio severae cujusdam pulmonum inflammationis larga repetitaque sanguinis emissio quam maxime sit necessaria; attamen si post alteram vel tertiam sanguinis detractionem bene coctam ac sanguine tinctam materiam aegrotus exscreat, a continuata hujus generis evacuatione desistendum est, alias absque necessitate debilitatur aegrotus et saepius detrimento ejus maximo omnis supprimitur excreatio. At enim vero, si insignis floridi ac spumantis sanguinis copia exscreatur, plus sanguinis est detrahendum, tussis temperantibus opiatidis, ut diacodio et similibus, compescenda, atque acida convenientia cum leniter refrigerantibus et incrassantibus satis largiter

sunt danda: contra vero, quando tenuis, glutinosa nigrescens materia exscreatur, hoc plerumque majoris malignitatis sanguinisque in putrido dissolvente statu versantis est signum, neque ulla ratione largam ejus concedit missionem. Breviter morbus hic alius est naturae, quando inflammatio ingruit, alius, quando materia obstruens est concocta vel vere suppurat.

De his vero accuratius agendum est. Quodsi homo brevi ante perfecte sanus, post violentum motum, vitium diaetae, aut severum refrigerium, magno afficitur horrore, quem aestus ardens, magna pectoris oppressio et gravitas cum valde difficili, celeri et calida respiratione ac majore vel minore tussi excipit, subito ex amplo orificio et satis larga copia detrahendus est sanguis: quo fortior et sanguine abundantior est homo, eo largior emittenda est quantitas, ita tamen, ut, si deliquium animi, sudor frigidus in fronte aut facie, oscitatio et similia appareant, fluxus cohibeatur; quae magna ex parte haud raro praecaventur, si homini supino detrahatur sanguis. In genere homines crassi atque obesi non tam bene quam macilenti et musculosi sanguinis ferunt emissionem, cum neque tanta sanguinis globularis et rubri parte, neque tam elasticis vasis sint praediti. Aetas porro et hominis figura sunt perpendendae; tantum e nano, quantum e gigante detrahere, absurdum esset, quamvis uterque sit fortis; quo quis vel pueritia vel senectute propius abest, eo minus apta est venae sectio, licet nonnunquam in utraque aetate requiratur.

Ante febres corpora fieri graviora, ideoque sanguine magis abundare, observavit SANCTORIUS; atque in rigoribus viscida sanguinis pars, cum in extremis arteriarum capillarium finibus stagnet, conspici potest: ungues quoque, labia aliaeque partes si pallent et livent, idem ostendunt: et lentor hic increascens naturaliter perspirationem diminuet et humorum quantitatem augebit. Quo major generatim in impetu est rigor et horror, eo violentior sequitur febris; atque haec observatio aliquo modo in sanguine detrahendo nos instruit, cum post diuturnum et violentum rigorem fortem febrem et viscidissimum sanguinem expectare debeamus.

Si quando symptomata post primam sanguinis missionem non mitigantur, post octo, decem aut duodecim horas, imo quoque citius, si symptomata magis exacerbantur, plus sanguinis est detrahendum, quod repeti debet, si febris, oppressio, anxietas et spirandi difficultas augentur vel eadem saevitia continuantur, inprimis si sanguis detractus firmior et densior apparet, vel tenaci flavescente crusta aut corio, ut dicitur, obtegatur; quod quidem saepius haud prius, quam secunda aut tertia sanguinis detractio in conspectum venit, licet symptomata summam indicent inflammationem. Haud raro quoque hoc contingit, si parvo ex orificio sanguis in brachio destillat, fascia nimis est adstricta, aut cutis super venae orificium labitur: si quid ex his accidit, sanguis impeditur, quo minus pleno flumine effluat.

Densa crusta atque pulsus fortis et durus sanguinem detrahere jubent, donec liberior et facilior redditur respiratio. Quodsi vero crassamentum aut massa concreta laxae est texturae neque crusta tenaci obtectae, et pulsus remittere aut debilior et tenuior fieri videtur sanguinis detractio, desistendi aliaque relevari methodo utendi tempus est. Tenera et coerulea sanguinis pellicula, cui proxime subjectum est mollioris, viridescens gelatinae genus, cum cruor ipse lividus, tenuis et laxus serumque turbidum, rubicundum aut viride sit, laxioris sanguinis craseos magnaeque acrimoniae signum est, quod ut larga detrahatur quantitas, non permittit. Quid quod sanguis quoque floridior, tenuior et laxior, qui per aliquod temporis spatium repositus parum vel nullum secerit serum, qui speciosus hominibus minus expertis videri possit, nulla ratione bonus est; sed generatim, inprimis vero in hoc morbo, admodum insignem ad putridum valdeque acrem statum proclivitatem: quodsi enim spiritus cornu cervi aut sal ammoniacum cum sanguine ex vena profluente sanissimi hominis commiscetur, florido isto colore sanguis semper tingitur, atque parum vel nullum secerit serum, quamvis diu etiam reponatur, sed perpetuo laxus et quasi semifluidus remanet. Cornu cervi spiritum frequentius largaque quantitate datum sanguinem dissolvere et profusas excitare haemorrhagias notatu est dignum; quam observationem omnes,

qui eo nimis frequenter et liberius utuntur, respiciant, necesse esse existimo.

Fortis, frequens et celer in peripneumoniis pulsus semper repetitam sanguinis detractionem suadet, saltem donec quoddam spirandi levamen aut liberior materiae bonae obtineatur exscretio. Haud raro autem contingit, ut pulsus ab ipso initio vix tangatur et oppressus, inordinatus, tardus et nonnunquam intermittens videatur, ut aegrotus eodem tempore de magna debilitate atque oppressione conqueratur, quae quidem omnia sanguinis detractionem interdicere videntur; pectoris tamen gravitas, spirandi difficultas, magna anxietas et aestus circa praecordia eam efflagitant. Haec saepe vexant tirones in medicina. Hi animis considerent, repentinum virium, spirituum pulsusque defectum ortum suum non a sanguinis inopia trahere, cum morbum, qui per aliquot horas aut per unum alterumve diem demum exstitit, liquidum vitale insigni ratione exhausisse, vix dici possit. Tali profecto in casu non sanguinis defectus, sed nimia ejus copia praecipua horum symptomatum est causa. Humoribus enim aggravata et ultra modum distenta vasa sanguifera vigore sufficiente agere nequeunt. Aequilibrio solida inter et fluida non satis conservato, vasa moventia sanguinem vi justa propellere non possunt, pari fere ratione, ut nimium syngis embolo oppositum pondus ejus liberam impedit actionem.

Hinc profecto ob justae circulationis sanguinis atque convenientis ex eo secretionis defectum spirituum repentina sequitur inopia, indeque ad stagnationes et ingentem tristium symptomatum seriem mortemque ipsam proclivitas, nisi mature satis larga venae sectione avertatur; cum sanguinis quantitatem nimiam imminuat, inter solida et fluida aequilibrium restituit et musculosis elasticisque canalibus liberam actionem reddit, quae nunc iterum majorem vim in humores contentos exserunt, et circulationem magis aequali et constanti ratione perficiunt: quibus omnibus nimis crassus et viscidus sanguis attenuatur, atque ad secretionem spirituum animalium, qui deinde cordis vasorumque actionem augent, aptior redditur. Ita tali in casu sanguinis emissio tantum abest, ut debilitet, ut potius naturae vires excitet; quemadmodum in sanguinis detractione ex hominibus pletho-

ricis, quorum pulsus suppressus est, ut proprio vocatur nomine, manifestum est, eorum enim pulsus post sanguinis missionem constanter surgit.

In quibusdam violentioribus peripneumoniis, ubi ambo pulmonum lobi insigniter inflammantur et obstruuntur, mox summa accedit debilitas, quam incredibilis anxietas et oppressio pectoris, pulsus valde tennis, debilis et tremens, extremarum corporis partium frigus cum viscido, frigido, inaequali sudore comitantur; oculi sunt torvi, fixi et inflammati, facies inflata et fere livida; haec omnia subito excipit stupor et delirium: et quosdam, quamvis paucos, vidi, in quibus perfecta incideret paraplegia.

Qui casus sane est tristissimus, non a sanguinis inopia, sed justici circuitus et distributionis defectu ortus: cum enim plurimi arteriarum rami in pulmonibus insigniter obstruantur et sanguis impediatur, quo minus a dextro cordis ventriculo ad sinistram pervenire possit, ita ut arteria aorta ejusque rami non tantam sanguinis copiam, quanta ad vitae munera exsequenda sufficit, accipiant; inde cito perfecta obstructio et repentina mors subsequuntur. Sectiones rem ita se habere demonstraverunt, cum pulmones sanguine concreto, rubro repleti, duri et carnosissimi, vel potius colore et substantia hepatis similes atque ita ponderosi inventi sint, ut particula eorum abscissa atque aquae injecta fundum vasis peteret¹⁾. Quodsi quid auxilii hoc in casu deplorando ferri potest, id in tempestiva sanguinis missione consistit; hac neglecta paucis horis omnia erunt prorsus irreparabilia. Post sanguinis missionem ex ambobus uno eodemque tempore brachiis, si justo tempore facta est, mirum exoptatumque vidi effectum.

At enim vero nonnullae exstant peripneumoniae species, quae nulla ratione largam sanguinis detractionem ferunt, ut quidam indubitatae fidei scriptores medici retulerunt. Ego idem in variis peripneumoniis epidemicis exeunte anno 1745. et ineunte anno 1746.²⁾ observavi; eo tempore peripneumonia gras-

1) Vid. Hoffmanni opera, T. II., sect. 2., cap. de febribus peripneumonicis, obs. I.

2) Vid. Observ. nostr. de aëre et morb. epidem.

sata est epidemica, in qua post alteram, et interdum quoque post unam, sanguinis missionem pulsus et vires aegroti mirum in modum prosternebantur, et quae in febris nervosae mutabatur speciem, cum qua magni tremores, tendinum subsultus, profusi sudores, aut diarrhoea atra, biliosa cum lingua nigra, comate vel delirio erat conjuncta. Ab initio pulsus plenus et celeriter tremens, dolor, tussis et oppressio ita urgebant, ut sanguinis emissionem quam maxime indicare viderentur. Quo in casu sanguis raro insigni aliqua crusta obtectus, sed plerumque floridus, laxioris tamen molliorisque consistentiae vel coloris fuscii, et tenuiore, coerulea aut viridescens tectus pellicula occurebat, sub qua tenuis, viridescens gelatina et in fundo atrolivida haerebat cruor. Interdum quidem crusta erat crassior et tenacior, sed colore pallide rubicundo, baccis corni vel dilutae ribium rubrorum gelatinae simili. Quod phaenomenon saepius in veris pleuro-peripneumoniis observavi. Si quando ego tam laxum et dissolutum video sanguinem, in venae sectione semper cautus sum, imprimis si post eam pulsum vel aegrotum quoque magis languentem invenio, quamvis oppressio, pondus vel dolor sanguinis missionem requirere videantur. Iisdem observationibus edocti LANCISIUS et post eum BAGLIVUS a continuanda sanguinis missione abstinendum esse, si nulla in secunda vice emissio sanguine crusta tenax apparet, caute admonent: „In pleuritide, peripneumonia et hujusmodi inflammatoriis pulmonum morbis, si in sanguine e vena secta extracto non appareat in superficie crusta alba, quae necessario apparere debet, pessimum; si vero in altera sanguinis missione incipiat apparere, bonum: contra si in secunda ne quidem apparebit, abstineto statim a sanguinis missione, aliter interficies aegrotantem“¹⁾. Ego quoque cum BAGLIVO tam in prima, quam in ultima hujus praedictionis parte consentio, cum sanguinem in principio febrium pulmonicarum detractum, si floridus est, pessimi semper esse ominis invenerim; id enim, vel sanguinis crasin maxime perturbatam et dissolutam esse, vel crassum inflammatorium sanguinem in pulmonum arteriis impactum haerere, neque aliquid praeter tenuissimam

1) Vid. Baglivi opera. [Collect. nostr. Vol. II. pag. 45.].

et maxime serosam partem transire et ad cordis ventriculum sinistrum pervenire posse ostendit.

Nihilo minus tamen facere non possum, quin adnotem, interdum quidem in peripneumonia et pleuropneumonia primum et secundum quoque emissum sanguinem nulla crusta obtectum esse, tertium tamen valde tenaci, idque praecipue fieri, quando sanguis ex brachio destillat, neque pleno flumine profluit; tunc vero observatur, sanguinem, quamvis appareat floridus, tamen cum refrixerit densiorem et tenaciorem fieri, cum contra in casu supra relato sanguis quidem satis floridus, laxioris tamen molliorisque sit contextus, neque unquam in justum atque firmum coëat crassamentum. Tale laxioris, dissoluti et floridi sanguinis genus saepius nautis in principio anni 1746.¹⁾ detrahebatur, eumque semper comitabantur pessima, saepiusque mortifera symptomata. Hae malignae peripneumoniae saepissime profecto multas post longa itinera et homines scorbuto insigni affectos corripunt. Primo difficulter et brevibus intervallis spiritum trahunt, languescunt et levissimo motu debilitantur, ac vagis transeuntibus horroribus, aestu et totius corporis doloribus afficiuntur; febris deinde cum magno praecordiorum pondere, brevi, importuna, sicca tussi, pulsu celeriore, tenui et molliore, quam in peripneumoniis inflammatoriis esse solet, sudoribus viscidis, inaequalibus et perpetua inquietudine atque anxietate succedit; tandem tenuem, glutinosam, cruentam aut obscurioris coloris ac frequenter infensissimi odoris materiam rejicere incipiunt; praeterea rubrarum, badiarum, lividarum vel nigrarum pétéchiarum haud raro accedit eruptio. Urina plerumque nigrescit, aut ignea fit, haud secus ac si parva sanguinis quantitas in ea fuerit dissoluta; in hac, quae parva quantitate emittitur, nihil desidit, in illa vero nonnunquam occurrit larga, livida hypostasis, nonnunquam materia furfuri similis inspersa est. Cum haec symptomata maximo sint argumento, crasin sanguinis turbatam atque acrimoniam humorum summam esse; largior sanguinis detractio non

1) Vid. Observ. nostr. de aëre et morbis epidemicis. Mense Januario, Febuario et Martio.

prodesse potest, quamvis imprudenter saepe suscipiatur.

Quamquam in febribus pulmonicis si in sanguine satis tenax et crassa apparet crusta, in genere non malum est symptoma; tamen si ejus tenacitas insignis et color summe luteus aut pallide plumbeus est, periculum subest, lentoremque inflammatorium maxime crevisse, ejus resolutionem vel attenuationem cum difficultate fieri et vix cum ullo diluente remedio commisceri posse indicat. Id e singulari forma, quam sanguinis crassamentum post largas et frequentes sanguinis emissiones in violentis pleuriticis aut peripneumonicis febribus induit, et cujus figura vel globularis vel potius lata et sphaerica est, apparere videtur; etenim sanguinis placenta in magna tenuioris et nonnunquam prorsus limpidi seri quantitate innatat, et ejus superficies, sive crusta concava et contracta, ita tenax est, ut corio similis sit, et tota massa ad carnis firmitatem et duritiem propius accedit. Si vero hoc casu magna partis sanguinis globularis copia per repetitam missionem detrahatur, crassamentum quidem quantitate diminuitur, semper tamen insignem visciditatem retinet morbosam, et cum ejus globuli admodum sint densi, alter alterum fortius attrahit, uti ipsius crassamenti figura et consistentia indicat: et quamvis serum usu diluentium largiore multum fuerit auctum, ex ejus tamen tenuitate atque limpiditudine apparet, diluentia cum globulari et sulphurea vel oleosa sanguinis parte neque bene mixta neque unita esse. Quid quod saepe observatum est, aquosa diluentia, larga quantitate his in febribus hausta, limpidae et insipidae aquae forma per urinam aut per profusos sudores esse reddita¹⁾, quod neque ullo modo cum sanguine proprie sic dicto bene mixta erant, neque ullo modo vim suam in ejus salinas et sulphureas exseruerant partes, quarum firmissima cohaerentia diluentium eluserat efficaciam. Id aliquoties in pleuro-peripneumonia vidi, ubi post quartam aut quintam sanguinis emissionem eadem violentia

1) Urinam, quae post potum cito redditur in pleuriticis et peripneumonicis, malam esse, observavit Hippocrates. Coac. praenot., sect. V. edit. Lindeni, pag. 581. In edit. Kühnii, tom. I. pag. 332. et 333.

ut antea continuabat dolor, et pars sanguinis globularis ita erat diminuta, ut crassamentum vix sextam partem sanguinis voluminis partem efficeret, carnis tamen crudi firmitate esset insigne. Qui casus plerumque sunt mortiferi.

Si quando post alteram vel tertiam sanguinis emissionem, imo si post primam aegrotus materiam coctam, flavescentem, sanguine leviter tinctam libere exscreare incipit, et si inprimis spiritus liberius, quam plerumque fieri solet, trahitur, a venae sectione abstineto: alias sine ratione debilitatur aegrotus, imo maximo ejus detrimento prorsus supprimitur exscreatio, quae optima est crisis et per quam morbum natura abigere studet. Etenim si materia obstruens in extremis arteriarum bronchialium et pulmonicarum tubulis ita cocta, resoluta vel digesta est, ut libere in vesicularum et bronchiorum cava transire atque e trachea tussi et exscreatione rejici possit, ultimi arteriarum rami iterum aperiuntur et sanguinis circuitus per pulmones tandem restauratur.

Ex arteriis bronchialibus in tracheae ejusque ramorum cava ita patere, manifestum est; nam oleosus ille mucus, qui in statu naturali internam asperitatis arteriae ejusque ramorum membranam illinit et lubricat, arteriis secernitur bronchialibus. Aquam et aerem ex arteriis pulmonalibus libere in vesicularum bronchiorumque cava transire, aequè compertum habemus, idque e RUYSCHII et HALESII accuratissime institutis experimentis apparet. Quemadmodum enim e vera arteriarum bronchialium et pulmonalium rami innumeris junguntur anastomosibus, sic quoque arteriae pulmonum cohaerere possunt cum bronchiis. Itaque si materia obstruens satis cocta et attenuata sit vasaque ita sunt dilatata, ut liberum concedant transitum, materia in bronchiorum cava delata exscreatione tandem e pulmonibus ejicitur. Earum arteriarum ramos laterales vel serosos ita dilatari posse, ut nonnunquam et quidem satis libere globuli sanguinis rubri in bronchiorum cava per eos transire possint, manifestum esse videtur, idque in illis, qui sanguinem exscreant, videndum est, quod, ut GALENUS et reliqui veteres appellaverunt, fieri solet per diapedesin; quasdam enim haemoptyses non a vasis ruptis oriri, pro certo habendum esse existimo, cum

ne ullus quidem dolor, vel materia purulenta, vel simile quid eam praecedat, sequatur aut comitetur.

Quodsi vero haec vascula pulmonum minora ita natura facta sunt, ut facile dilatari possint, minus lentore inflammatorio patiuntur, quam si valde rigida et elastica sunt, quod plerumque robustis atque laboriosis contingit, qui, ut HIPPOCRATES¹⁾ observavit, pectoris et pulmonum inflammationibus magis sunt obnoxii et vehementius iis affliguntur. Hoc quotidiana probatur experientia; pari quoque modo sequens magni medicinae parentis observatio de laudabili sputo, de quo supra locutus sum, verissima est: „*Αἷματι δὲ ξυμμεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πτυόμενον περιεστικόν*²⁾ καὶ χάριτα ὠφέλει:“ (Sputum autem flavum, sanguine permixtum non multo si in pulmonis inflammatione ab initio morbi rejciatur, salutare est et valde prodest³⁾.) Atque profecto ipsae feminae aegrotis succurrentes in quibusdam epidemicis pleuropneumoniis et peripneumoniis observavere, omnes illos, qui sanguinem exscreant, bene se habere. Nihilominus tamen tantum abest, ut hoc semper cum veritate conveniat, nisi materia ejus est naturae, quam supra descripsi: ubicunque enim vel valde spumosos, vel sincerus et floridus, vel niger et aliqua ex parte coagulatus, spongiosus et hepatis colorem referens exscreatur sanguis, longe alia res est; nam is nullam materiae obstruentis resolutionem aut coctionem factam esse demonstrat, sed, cum altius obstructio radices egerit et vis cordis impellens magna sit et vehemens, quaedam vasa esse rupta et sanguinem ex iis in pulmonum cava profluxisse atque nunc exscreari. Quodsi enim majores in quibusdam pulmonum partibus ortae sunt obstructions, sanguis majore copia et aucta rapiditate per vasa pervia transprimatur necesse est, quae ita nimium distenta saepius rumpuntur et sanguinem in bronchiorum cava et interdum

1) Coac. praenot. 29. Lib. II. cap. 16. de pleuritide, edit. Dureti.

2) Ita cum Foesio legendum esse pro *περιεστικόν* puto, cum magis ad sensum et dictionem accedat Hippocratis.

3) Hippocrat. prognostic. In edit. Kühnii tom. I. pag. 103.

in intimas vesicularum cellulas infundunt. Is sanguis ibi statim exscreatur, floridus et spumosus apparet, neque ullam infert noxam majorem; sed, cum magna ejus pars plerumque in pulmonibus remaneat et vesiculas repleat aëreas, earumque vasa comprimat sanguifera, maxima oritur calamitas, nam spirandi difficultas multum augetur, et sanguinis per pulmones insigniter impeditur circulatio. Sanguis enim, cum difficillime ex his minoribus vesicularum cellulis eliciatur et diutius ibi hæreat, magis magisque putrescit, donec tandem in saniem corrodentem mutatus ipsam pulmonum substantiam destruit. Sed hac de re pluribus agam in sequentibus.

Cum omnis pulmonum inflammatio aegrotum vel ob impeditum sanguinis per eos circulationem subito angulet, vel suppuratione, gangraena aut scirrho terminetur, nisi cito materia obstruens bene resolvatur aut coquatur; omnem adhibere debemus operam, ut instae sanguinis quantitatis detractio, ut primum fieri potest, inflammationem diminuamus et auferamus; quande enim fortasse jam formatur abscessus, tunc venae sectio nullam affert utilitatem. Quid quod si phlegmone jam ita progressa est, ut resolveri non possit, sanguinis missio nocet, cum naturae operam, quae se a materia obstruente laudabili suppuratione liberare studet, retardet, atque ut diutius stagnet materia et magis magisque reddatur acris, efficiat: haec tandem partes vicinas corrodens format abscessum, qui cum sine dubio magnitudine superat, quem natura sibi relicta formasset: imo interdum evidenti gangraena et interdum pertinaci scirrho, qui breve, quod superest, vitae spatium reddit miserrimum, scena clauditur.

Sanguinis in vera peripneumonia detractionem post quartum vel quintum diem parum ad suppurationem avertendam conferre, a medicis adnotatum est: omnis enim phlegmone eo tempore suppurare incipit, nisi antea sit resoluta: hoc imprimis eo magis et citius talibus partibus, quales sunt pulmones, eveniet, qui quaquaversum humore calido includuntur, et propius absunt a corde, quod vim suam perpetuo et fortiter in inflammatoriam obstructionem exserit. Ita, si symptomata peripneumonica per quatuor, quinque aut plures dies ejusdem continuo sunt

vehementiae, abscessus aut completa destructio recte metuuntur, parumque utilitatis a sanguinis detractioe repetita est sperandum.

Si dolor, qui per satis longum temporis spatium cessavit, redit, aut aliam pectoris partem afficit, inflammationis denuo ortae est indicium, quae non minus quam prior, etsi non tantam, sanguinis poscit detractioem: nam hic repetitus morbi impetus ejusdem omnino indolis et in eodem est organo, ut prior, indeque eandem methodum, ut ejus incrementum et mala majora avertantur, requirit. Aegroti vires et pulsus, doloris violentia et spirandi difficultas sanguinis detrahendi quantitatem constituere debent: sic quoque sanguinis color et habitus atque seri quantitas et qualitas sunt considerandae. Ego interdum die a primo morbi impetu nono vel decimo sanguinem emittere jussi, eumque tam viscidum, quam secundo aut tertio die emissum inveni, idque etiam in iis, quorum sanguini non parsum erat, sed crassamentum, quamquam tenacissimum erat, multum ratione seri erat imminutum.

Exscreationem antea quidem liberam et copiosam, ut primum recens morbi impetus et dolor cum aliqua violentia accedit, prorsus cessare vel maxima cum difficultate peragi, plerumque observatur; dolor enim vehemens non concedit, ut juste expandatur thorax et pulmonum, pectoris et abdominis muscoli tanta vi, quanta ad materiam ejiciendam requiritur, agant. Non commemorem, inflammatione justam muci lubricantis impediri secretionem, quae naturaliter ad inuigendam tracheae bronchiorumque membranam internam et ad evacuationem materiae cujuscunque in eis contentae juvandam secerni debet. Inflammatione per sanguinis detractioem remota exscreatio denuo fit facilis et libera.

Quamvis igitur in peripneumonia et pleuropneumonia nostrum inprimis sit, sanguinis detractioe ante diem quintum efficere evacuationem; iterato tamen violenti doloris, spirandi difficultatis et suppressae exscreationis impetu haud secus ac in novo morbo¹⁾, maxima

1) Hippocrates Anaxioni die octavo sanguinem detrahebat, quoniam dolor perdurabat, neque is exscreabat. Lib. III. Epidem.

vero cautione et temperantia curam denuo incipere debemus, cum omnis recidiva his praecipue in casibus sit periculosa, aegrotus quotidie magis debilitetur et eo minus ullam sanguinis insignem perferre possit evacuationem. Hanc quoque ob rationem si quocunque levi dolore accedente ad sanguinis detractionem confugimus, minus prudenter agimus: dolor enim maior vel minor saepius febre prorsus profligata inprimis post pleuropneumoniam per longum temporis spatium protrahitur: debet prius cessare febris, et postea dolor affecti lateris, ait BAGLIVUS¹⁾. Sanguinis autem detractio praecipue minus convenit, quando copiosa laudabilis materiae expectoratio satis facile procedit, etiamsi continuo sanguine tincta est; his enim sputis praeter alia resolutio et coctio inflammationis recentis indicatur. Imo eandem ob rationem cavendum est, ne materia sanguine leviter tincta cohibeatur, quamquam imprudenter saepe praecribantur et inepte adhibeantur adstringentia: id ab illis fit, qui parum ad naturae molimina et multo minus ad HIPPOCRATEM, magnum ejus interpretem, attendunt. Procul dubio magis convenit, si dolor et tussis importunitas lenioribus opiat, temperantibus, mollientibus, demulcentibus et leniter expectorantibus remediis compescuntur.

His, quae de sanguine in morbis pulmonum detrahendo diximus, pauca tantum sunt addenda. Primum sanguinis e vena saphena vel pede emissionem minus talibus in casibus in usu esse, quam quis credat, si rationem et experientiam de ejus in haemoptysi praestantia consulit; equidem, postquam apta sanguinis quantitas e brachio detracta est, hanc in pede venae sectionem convenire puto. Eam, cum admodum salutaris sit, jam ante aliquot secula suasit ALEXANDER TRALLIANUS²⁾. Deinde si pulsus et vires aegroti sanguinis e vena majori emissionem haud permittere videntur, tussis tamen oppressa, laboriosa, dolens atque suffocatio valde urgent; tunc sanguinis ope cucurbitularum in axillis aliisque corporis partibus cum utilitate fieri detractionem, saepiusque

1) Loc. cit.

2) Cap. VII. pag. 94. ex editione Rob. Stephani, Lutetiae 1548. fol.

eam eximium non minus in pectoris, quam in capitis quoque morbis afferre levamen, quamquam ratio non obvia est. Interim considerandum est, sanguinem hoc modo detractum maximam partem esse arteriosum, atque vesicatoria, fonticulos, setacea et cucurbitulas quoque his partibus applicatas in tussi asthmatica et defluxu in pulmones utilissimas esse; indeque satis apparere videtur, revulsionem atque evacuationem hac ratione factas in pulmonum inflammationibus valde salutarem esse posse.

Quamquam sanguinis detractio in omni pulmonum inflammatione maxime est necessaria et nonnunquam tempestive adhibita omnem absolvit curam, aliis tamen indicationibus etiam satisfaciendum est. Etenim tam febris, quam peculiaris inflammatio refrigerans diluensque regimen, nitrosa ac relaxantia medicamenta simul cum aëre libero, moderate frigido atque, quantum fieri potest, requiem et animi et corporis requirunt. Aliquam sanguinis viscidum, obstruentis, inflammatorii partem detrahere, parum prodest, nisi residuum ejus refrigeretur, diluatur et attenuetur, atque ulterior generatio lentoris inflammatorii nitrosis attenuantibus, refrigerantibus saponeis medicamentis, diluentibus, relaxantibus emollientibusque potionibus, emulsionibus aliisque remediis avertatur, quam calidum regimen, calida medicamenta, calidus aër, corporis motus major et animi agitatio multum juvare solent. Hominibus paroxysmo asthmatico affectis, ut corpus quietum teneant et aërem frigidum inspirent, opus est, alias iis suffocationis imminet periculum: quanto magis autem hoc necesse erit, si non vasa pulmonum solum insigniter sunt obstructa, sed ipsa quoque eorum substantia est inflammata. Cubiculum clausum, parvum, humile parum hominibus febre aliqua affectis, multo minus vero peripneumonia laborantibus convenit, ut haud raro inter inferioris generis artifices observavi, quorum nonnunquam duae vel fortasse tres simul in una domo degunt familiae. In nulla febre magis, quam in peripneumonica, aptum, quid quod magis necessarium est CELSI consilium: „In amplo conclavi tenendus aeger ¹⁾“. Quodsi vero tale vitari nequit con-

1) Lib. III. sect. 7.

clave, aër certe frequenter, at prudenter renovandus est.

Paucae vel nullae peripneumoniae aut pleuropneumoniae sine libera et copiosa exscreatione bene terminantur; haec enim est crisis horum morborum a natura constituta, ut HIPPOCRATES omnesque acuti iudicii medici annotaverunt, et si materia morbosa obstruens non justo modo exscreatur, periculosissimum esse contenderunt. *Αἱ ξηραὶ τῶν πλευριτῶν καὶ ἀπυρετικοὶ χαλεπώταται*¹⁾, et iterum in Praenotionibus pessimum, ait, symptoma est, quando *μηδὲν ἀνακαταίσταται, ἀλλὰ πλήρης ἔων ζέη ἐν τῷ φάρυγγι*²⁾. Quo citior, facilior et largior materiae coctae exscreatio accedit; eo melius est. In genere quidem sputa ab initio cruda et tenuia sunt, sed brevi, si res rite procedunt, colorem albidum, flavum induunt et meliorem ostendunt coctionem, ac circa tertium diem plerumque strias sanguineas habent intermixtas, vel sanguis ita cum iis mixtus est, ut sanguineum referant colorem, flavo-rubescens, ut BAGLIVUS³⁾ eum appellat, *ΗΙΠΠΟΚΡΑΤΙΣ πτύελον ὑφαιμον*. Haec sputa multum levaminis respirationi, dolori et pectoris oppressioni afferunt et morbum generatim septem diebus terminant.

Nihil vero magis efficaciter, materiam impactam attenuando et resolvendo, exscreationem promovet, quam libera et crebrior refrigerantium, relaxantium leniterque saponaceorum diluentium potuum deglutitio, quos tenue lactis-serum, ptisana ex hordeo, liquiritia, ficibus aliisque parata, decoctum vel potius infusum herbarum pectoralium, hederæ terrestris, capillorum veneris, bardanae, hyssopi, aliarumque constituunt. Succo limonum aut aurantiorum Hispaniensium aciduli reddantur: quodsi res quaedam magis abstergens requiritur, mel addi potest, sapo quidam mirabilis, naturalis, cardiacus, e recentiorum materia medica fere expulsus, quod cur factum sit, nescio; quamquam enim nonnullos purget iisque tor-

1) Coac. Praenot. III. cap. 16. edit. Dureti. In edit. Kühnii tom. I. pag. 293.

2) Sect. XIII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. I. pag. 103.

3) Loc. cit.

mina moveat, a millibus tamen perfertur, atque ipsa quoque tormina movendi et purgandi qualitas coctione facile corrigi potest. His in casibus oxymelle et mulso utebatur HIPPOCRATES, meram aquam bibere dissuadet, cum neque tussi conducatur, neque expectorationem promoveat¹⁾. Omnia illa remedia vel quaedam calide hausta superiori consilio egregie respondent, si crebro, parva tamen copia hauriuntur, vel potius perpetuo sorbentur quasi: hac enim ratione plus relaxantis et resolventis vaporis in ipsos pulmones inspiratur et magis per vasa eorum bibula probabiliter absorbetur: ita ut relaxatio et dilutio duplici ratione promoveatur indeque reddatur efficacior. Haustus admodum largi nocent; ii enim ventriculum onerant, coctionem impediunt, flatus generant atque diaphragma nimium expandunt, quae omnia magnam spirandi efficiunt difficultatem: quam ob rem, ut his in morbis e lagena, cui parvum sit orificium, bibatur, suadet HIPPOCRATES²⁾ eam probabiliter ob rationem, ut partim liquor et vapor diutius conserventur calidi, partim ut minus uno tempore bibatur, atque sic vapor ore et naribus attrahatur copiosior. Ceterum, ut exscretio, sine qua moritur aegrotus, largo potu promoveatur, ubique suadet³⁾: varia quoque potus genera hunc in finem proponit, inprimis vero aquam cum hordeo coctam, mel cum aqua, oxymel et vini acetum cum aqua commendat.

Potus isti et vapores relaxantes atque emollientes, quando exscretio difficilior et tenacior est, ac simul quoque illis sunt necessarii, quibus corporis habitus est strictus et fibrae rigidae, quales generatim

1) De victu in morb. acut. sect. XXX. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 60.

2) *Μὴ ψυχρὸν, ὀλίγον ἐκ βομβυλίου (οὐκ) ἐνρυστόμου*, ita enim legendum est, aut tantum *βομβυλίου*, ut omnes commentatores consentiant, lib. III. de morbis, sect. 24. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 315. Vid. Galenum, Erotianum et Foesium de verbo *βομβύλιος*.

3) Lib. I. de morbis sect. XXVI. In edit. Kühnii tom. II. pag. 206. De locis in homine sect. XXX. XXXII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 125. sq. Multis aliis locis.

sunt homines duriore labore exercitati et calida sic-
 caque constitutione praediti. Cum enim aër valde
 siccus, vel calidus sit vel frigidus, liberam et co-
 piosam impediatur exscreationem, humidus et calidus¹⁾
 eam promoveat necesse est, quoniam vasa relaxat,
 et sic nimis viscidos humores aliquo modo attenuat.
 Fervidas potiones ad obstructions pulmonum resol-
 vendas multis commendat BAGLIVUS²⁾; ego vero
 caloris moderatum gradum tam ad resolutionem, quam
 ad relaxationem magis convenire existimo. Observa-
 tum enim est, fomenta nimis calida externis partibus
 applicata humores spissiores reddere et cutim corru-
 gare atque inflammatis partibus minus convenire.
 Vapores quoque pro rerum ratione magis vel minus
 stimulantes esse possunt. Ego quidem ipse aceti va-
 porem in peripneumoniis malignis non parum attu-
 lisse utilitatis, expertus sum. Alia etiam medica-
 menta procul dubio in forma vaporis maxima cum
 utilitate adhiberi possunt: aceti camphorati vapor va-
 rius in casibus remedium est haud spernendum.

HIPPOCRATES atque veteres in pulmonum morbis
 exscreationis necessitatem adeo urgebant, ut non so-
 lum remediis antea propositis eam promovere stude-
 rent, sed in casibus quoque difficilioribus multo effi-
 caciioribus uterentur expectorantibus³⁾: hordei cre-
 mor cum melle aut oleo, oxymel, hyssopum, ruta,
 galbanum, sinapi, piper, silphium⁴⁾ mitiora erant:
 in casibus desperatis helleborum album⁵⁾, elaterium,
 ἄνθος χαλκοῦ suadebant; atque profecto desperatus
 esse deberet morbus, in quo haec nostris temporibus
 adhiberentur; cum vero illis temporibus aliis care-

1) Neque potus frigidus, neque aër frigidus, Aretaeus in-
 quit, in pleuritide conducunt.

2) Loc. cit.

3) Ἰσχυρότατα ἐπαναχρεμπήρια φάρμακα. Hippocr. de
 locis in homine. Sect. XXX. edit. Linden. In edit.
 Kühnii tom. II. pag. 126.

4) Hippocrates de morbis, lib. III. sect. XVIII. XXV.
 edit. Linden: in edit. Kühnii tom. II. pag. 309 et
 314., et alibi passim; et Aretaeus ea ipsa in pleuritide
 et peripneumonia suadet.

5) Hippocrates de morbis, lib. III. sect. XVII. edit. Lin-
 den. In edit. Kühnii tom. II. pag. 308.

rent remediis, desperatis in morbis desperata adhibenda erat medicina. Nobis materia medica patet multo amplior, et rebus uti possumus multo mitioris indolis. Ego variis temporibus in peripneumoniis magno cum successu dedi vomitorium, quando excreatio subito suppressa et spirandi difficultas aucta erat; hoc vero non tentavi, antequam conveniens sanguinis quantitas detracta et febris violentia immutata fuerat: at hoc in casu parum ad vomitum promovendum est bibendum. Hac ratione oxymel squilliticum saepius admodum est utile et ejus virtutes in morbis asthmaticis levandis satis sunt notae: quod convenienti dosi datum non leniter solum vomitum excitat, sed eximium quoque refrigerans, attenuans, salutare eccoproticum ac diureticum est optimum: quod procul dubio oxymelle simplici multum praestat, et cum oleosis emollientibus medicamentis ita commisceri poterit, ut utilissimum et mitissimum fiat exscreans. Quando lenissima demulcentia et lubricantia indicantur medicamenta, usitatus spermatis ceti linctus, oleum amygdalarum dulcium vel oleum lini frigide expressum cum althaeae, papaveris erratici syrupo diacodio vel similia conducunt. Quando vero oleosa displicent, seminum cydoniorum aut seminis lini mucilago cum rob sambuci, aut ribium nigrorum, vel cum ribium aut papaveris syrupo admodum salutaris est et grata. Nitrum, refrigerans istud valdeque necessarium attenuans, commodissime harum compositionum cuidam additur, et fortasse camphora hoc modo data minime est nauseosa. Cura vero habenda est maxima, ne fortiora in peripneumoniarum initio exhibeantur exscreantia, donec convenienti sanguinis detractio aliisque medicamentis sanguinis impetus et febris sunt mitigata, alias inflammationem et suffocationis augebunt periculum, atque id, quod ad rejectionem erat praeparatum, ipso in itinere impediunt: materia enim antea coquenda quam exscreanda est. Sic quoque in usu talium exscreantium, qualia sunt oxymel squilliticum, oleosa medicamenta, mixturae gummosae et decocta pectoralia, observandum est, ne eis insignis alvi excitetur purgatio, quae certissime exscreationem supprimit, atque vitae periculum inducit.

Etsi libera materiae coctae excreatio in peri-

pneumoniarum et pleuropneumoniarum curatione maxime sit salutaris, eaque semper adjuvanda sit, quaedam tamen exscreationis species pessimi sunt ominis. Id praecipue admodum malum est signum, si multum sanguinis sinceri, floridi aut spumosi rejicitur, quod HIPPOCRATES jam et ARETAEUS dixerunt, quamvis uterque materiam coctam, quae sanguine tincta est, laudibus ornet. Ille condemnat πύλον λίην αἱματώδες¹⁾, hic δῖαιμον ἀνθρηξὸν σφόδρα: quid quod ARETAEUS ἐστὶ, inquit, τὸ δῖαιμον τῶν ἄλλων κάκιστον²⁾, egoque ipsorum sententiis, ob rationem supra allatam, suffragor; sanguis enim iste floridus et spumusus ex arteriarum ruptura in pulmonibus, non vero ab obstructionis inflammatoriae resolutione provenit. Si quando in pulmonibus rumpuntur arteriae, sanguis in bronchiorum cava effunditur, idque nonnunquam tanta copia, ut, nisi mox rejiciatur, subitanam afferat suffocationem: sed saepius in pulmonum cellulis haeret, atque interdum in intimis pulmonum recessibus rumpuntur vasa, et sanguinis recentis et floridi pars cito ex-pui potest, major vero in ultimis ramis et cellularibus bronchiorum interstitiis remanere solet, quae pulmones obstruit, vasa sanguifera vicina comprimit, tandem putrescit et omnia corrodit: hinc subitanea suffocatio, vomica periculosa, vel gangraena saepius subsequuntur. Itaque materia haec extra vasa haerens partim quidem saniei cruentae, partim lividarum et nigrarum concretionum forma excreari potest, hoc tamen plerumque tanta cum difficultate et tussi adeo violenta fieri solet, ut ipsa profusio ex vasis augeatur: major pars ut plurimum in pulmonibus remanet et effectus edit pessimos. Quam ob causam HIPPOCRATES³⁾ tale sputum pericolosissimum esse contendit, et profecto frequentissimum est destructionis aut imminens aut jam factae signum. Ante aliquot annos materiam in fine peripneumoniae a viro, cui nomen Clark, navis mercatoriae hujus civitatis gubernatore, exscreatam vidi,

1) Coac. praenot. 17. lib. II. cap. 16. de pleuritide, ex edit. Dureti. In edit. Kühnii tom. I. pag. 296.

2) Cap. de peripneumonia. In edit. Kühnii pag. 26.

3) Prognostic. Coac. praenot. 45. Cap. de pleuritide, ex edit. Dureti.

quae accurate splenis cocti frustulis vel potius spongiae erat similis: morbi die decimo nono mortuus est. Simile est BAGLIVI ¹⁾ prognosticum ex DODONAEODESUMTUM: qui spuunt sanguinem nigrum, porosum ²⁾ ad instar spongiae, iis pars aliqua sphacelo correpta est in pulmone, et omnes pereunt.

Itaque ut primum talis sanguinis floridi apparet excretio, mox sanguinis quantitatem, quam aegroti vires permittunt, emittere jubeo, ut nimis rapidus sanguinis motus compescatur, inflammatio minuatur, et quantum fieri potest, major sanguinis in pulmonum vesiculas et cellulas avertatur profusio, quae ibi infinita producit mala. Quodsi haemoptysis continuatur, sanguinis missio e vena saphena valde utilis est. Praeter hanc vero, si vehementior est haemoptysis, emulsiones refrigerantes, nitrosa, demulcentia, mucilaginosa medicamenta, acida vegetabilia et mineralia quoque requiruntur: decoctum papaveris rubri, bardanae et ficum elixirio vitrioli acidulum redditum egregium his in casibus exhibet potum: atque ut tussis violentia diacodio, linctu tenui aut simili quodam mitigetur, navanda est opera. Ego vero adstringentia fortiora et largas opiatorum doses prorsus improbo, cum saepissime imprudentem eorum usum tali rerum conditione magnam orthopnoeam et terribilia attulisse symptomata cognoverim: etenim sanguis extra vasa haerens aliquando excreari debet, aut nunquam convalescit aeger; quod vero sine majore vel minore tussi fieri nequit. Post talem peripneumoniae speciem admodum insignia accessisse apostemata, aliquoties vidi, ubi per plures dies, imo per plures hebdomades febris supervixit aegrotus.

Quamvis plerumque in febribus pulmonariis morbose praevaleat visciditas, non paucae tamen occurrunt, ubi acris dominatur tenuitas. Atque quemadmodum in ophthalmiis interdum materiae crassae, quae glutini similis est, interdum tenuis cujusdam, quae aquam fere refert, nonnunquam acris cujusdam, quae ipsas genas corrodit, defluxum observamus; sic

1) Vid. Baglivi Opera. [Collect. nostr. Vol. II. pag. 107.].

2) Αἷματος θρόμβους μέλανας. Hippocrates de morbis, lib. III. sect. 19. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 310.

materia in nonnullis peripneumoniis exscreata ita tenuis, cruda et acris est, ut tracheam cute priveat, atque tussim perpetuam valdeque violentam excitet.

Humores tenues, acres in febribus catarrhalibus haud raro symptomata peripneumonica producunt, cum perpetuam pulmonum irritationem atque agitationem efficiant; atque pari ratione non parva mala a violentibus oriuntur concussionibus, frequenti excitationis sternutatione, quae acres plerumque comitatur catarrhos, qui interdum adeo virulenti sunt, ut nares inflammantur et in ipsis labiis pustulae oriuntur. Magnus medicinae parens in admirandis suis Prognosticis id valde periculosum pronuntiavit, si peripneumonicos morbos praecedunt aut eis superveniunt catarrhi et sternutatio. Dolores severos peripneumonicos postquam per insigne temporis spatium prorsus cessaverant, sternutationis impetu mox iterum excitatos esse, aliquando vidi.

In tali peripneumonia catarrhali, si ita vocari potest, non magna sanguinis requiritur detractio: interim tamen ab initio nonnihil sanguinis est detrahendum, ut praesens ad inflammationem proclivitas minuatur et futura symptomata mala avertantur. Sic quoque vesicatoria citius sunt applicanda, ut defluxus materiae acris praecaveatur et versus externas partes alliciatur; atque lenia quoque conveniunt purgantia, ut serosa eliminetur colluvies. In scriptis HIPPOCRATIS auctor libri secundi de morbis ¹⁾ in pulmonum erysipelate purgare suadet, quando exscreatio copiosa et tenuis est: atque ego saepius in his peripneumoniis catarrhalibus purgantium bonum expertus sum effectum, licet in iis, quas materiae coctae laudabilis comitatur exscreatio, omnino noceant. Potus multo minore quantitate in his peripneumoniis, quam in specie sicca requiritur; nihilo minus ptisana aliqua pectoralis demulcens ad humorum acrimoniam temperandam conducit, quae calefacta cum quibusdam mitioribus diaphoreticis est sumenda ad sudores laudabiles facilius promovendos. In hoc casu coffea et gratus et conveniens est potus. Pari ratione lenia quaedam opiata, qualia sunt diacodium aut elixirium

1) Sect. LIII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 270.

asthmaticum ad tussim mitigandam non larga, sed saepius repetita dosi requiruntur, quum quibus conjungi possunt sperma ceti, myrrha, olibanum et camphora, utpote quae tenues catarrhales humores reddunt spissiores et eorum imminuunt irritationem; haec enim, ut HIPPOCRATES¹⁾ ait, peripneumonias aliaque mala excitat, quae, ut primum materiae defluxus fit crassior et coctus apparet, subito cessant.

Ominis vero multo peioris quam hoc tenue sputum est lividum, glutinosum et saniosum, quod frequenter vini rubri faecibus simile est, interdum iis nigrius, et nonnunquam valde foetens; hoc enim vel a pulmonum statu gangraenoso, vel a sanguinis crasi per maximam acrimoniam destructa oritur; qui casus saepe in hominibus scorbuto graviter affectis obvenit: cujus rei plura haud ita pridem inter nautas post longos cursus exploratorios et expeditiones in Indiam occidentalem nobis occurrebant exempla. Hominum tali peripneumonia laborantium sanguis dissolutus et putridus erat, crassamentum laxum et tenue, serum turbidum et rubicundum; lingua nigra et dentes crassis obscurisque sordibus obducti, anima ingrata et urina colore obscuriore aut nigro tincta foetidaque, quae in genere observabantur, magnam humorum indicabant corruptionem; et maculae nigrae aut dysenteria cruenta, quae saepius quinto, sexto aut septimo apparebant die, multo magis hoc comprobabant. Mirum erat, quantum pulsus et aegroti vires post sanguinis detractionem talibus in casibus diminuebantur: interdum non sine maximo meo metu et sollicitudine magna anxietas, animi deliquium, frigidus sudor et pulsus intermittens, tardus cito succedebant, quamvis ipso febris initio venae sectio institueretur et pulsus antea fortis et acceleratus esset. Haec quoque in ipsis pleuro-peripneumoniis, ubi dolor lateris vehemens, oppressio pectoris magna et tussis insignis erant, vidi; alias enim peripneumoniae signa febris malignae fuisse symptomata credere quis potuisset. Has peripneumonias putridas alteram sanguinis emissionem nunquam bene, imo raro primam perferre, nisi pulsus adest fortis et tensus, mihi cer-

1) De veteri medicina, sect. XXXIII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. I. pag. 47.

tum et persuasum est ¹⁾. Quando ego, num sanguinem detraherem, dubius haerebam, scarificationem et cucurbitulas interdum cum successu applicabam, etsi uno aut duobus casibus effusio e cute concisa valde erat profusa, neque prorsus cohiberi poterat, priusquam exspiraverat aegrotus.

Itaque hic quaedam putredini resistentia medicamenta pectoralia requiruntur; decoctum e ficibus, bardana et papavere rubro, quod succo aurantiorum Hispaniensium vel limonum primum et postea gas sulphuris aut elixirio vitrioli bene acidulum redditum est, valde convenit. Nitrum, olibanum, myrrha, sulphuris flores, et bolus cum conserva lujulae, rob sambuci aut ribium, mucilagine seminum cydoniorum et syrupo rubi Idaei dari possunt: vini acetum camphoratum cum sambuci et rubi syrupo egregium quoque est medicamentum; quorum cochlear unum interdum est exhibendum. Vinum pomaceum bonae notae, vinum et aqua cum succo aurantiorum Hispaniensium vel limonum calide haustum, exscreationem, si deficit, promovet et acrimoniam alkalinaem corrigit. Rosarum tinctura cum floribus papaveris rubri irregularem tenuis cruenti ichoris defluxum temperat; nihilo minus saepius oxymel squilliticum et aqua cinnamom. fort. ad materiam educendam necessaria sunt, si in trachea stridor insignis et spirandi difficultas magnam ejus in pulmonibus adesse quantitatem arguunt; saepe vero tussis importunitas et violentia elixirio asthmatico, diacodio aliisque medicamentis est compescenda. Sagu, panatellae, cornu cervi gelatina, poma tosta, decoctum hordei aut avena decorticata cum parva vini et succi limonum quantitate, haec omnia parca copia sed saepius data ad aegrotum sustinendum sunt necessaria: fraga, rubi, ribes et cerasi interdum cum successu concedi possunt. Neque haec medendi methodus nova est: nam in pleuritidum curatione tempestivos fructus, ut ficus aliosque suadet ARETAEUS ²⁾, atque idem, in alimentis,

1) Vid. Observ. nostr. de aëre et morb. epidem. mense Jan. et Febr. 1746.

2) De curatione pleuritidis.

recte ait ¹⁾, medicamenta ponuntur, quin imo in alimentis medicamenta. In parte diaetetica fui verbosior; nam ut breviter dicam, convenienti ratione vires aegroti conserventur, et tempus protrahatur, donec humorum acrimonia correcta et pulmones a putrida exonerati sint colluvie, denique omnia in bene praescripta diaeta posita sunt. Panis tostus et vinum rubrum Lusitanum aqua dilutum et corticibus aurantiorum Hispaliensium, macis aut cinnamomo bene conditum, miram praestant utilitatem. Raro hoc in casu salutaria inveni vesicatoria, saepius profecto noxia, cum magis arrodant et magnam tenuis cruentae materiae emittant copiam, et interdum partium destructionem producant.

Tenue, flavum, croco quasi tinctum sputum aliud in febribus pneumonicis malum est symptoma, cum vel lentorem pulmonum inflammatorium arteriis tenaciter inhaerere, atque nihil, quam serosam et tenuem sanguinis partem per eas perprimi indicet, vel totam sanguinis massam a dissolutione proxime abesse, ejusque partes biliosas maxime exacerbari, omniaque in universalem ruere putredinem demonstret. In febribus etiam valde putridis ipsum lac, sudor aliique humores luteo tinguntur colore, atque sanguis stagnans per putredinem et dissolutionem hoc semper tingitur colore. HIPPOCRATES quidem illud sputum, ubi saliva cum flava ista materia bene est mixta ²⁾, aut mixtionem flavi et albi intimam, laudat; deinde tamen sincerum flavum sputum, ξανθὸν ἄκρητον ³⁾, periculosum vocat; atque hoc ita esse constanter reperitur, et plerumque cum tussi conjungitur violenta ac maxima exscreatur difficultate. Id etiam haud raro excipit haemoptysis vasis ruptis orta, et hoc inprimis accidit, quando lingua valde rubra, arida, laevis et splendens est, atque in ejus apice pu-

1) Ἐν τροφῇ γὰρ κίεσται τὰ φάρμακα, ἀτὰρ καὶ τὰ φάρμακα ἐν τροφῇ. Ibid. In edit. Kühnii pag. 233.

2) Τὸ ξανθὸν ξυμμεμιγμένον ἰσχυρῶς τῷ πνεύλῳ. Prognostic. Sect. XIII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. I. pag. 102.

3) Ibid.

stularum lividarum species apparet¹⁾, quod, ut in transitu dicam, malum omnibus in febrium speciebus est symptoma. Unde tenue illud et biliosum sputum proveniat, in curatione sollicitè est distinguendum, quam ob rationem pulsum, sanguinis statum et corporis constitutionem attente considerare oportet: variis enim causis variae oriri solent indicationes.

His de exscreatione in febribus pulmonariis annotationibus sequentes magni HIPPOCRATIS observationes finem imponant. „Materia in peripneumonia et pleuritide cito et facile rejici debet; color ejus flavus cum saliva bene commixtus, vel materia cocta flava aliquo quidem, sed non nimio sit tincta sanguine. Si quando hoc a morbi initio incidit, id valde salutare est; non vero ita, si usque ad septimum diem retardatur. Si magna adesse videtur materiae quantitas et stridor in pectore auditur, nihil tamen exscreatur, pessimum est. Omni in casu quidem, si nihil expuitur, periculum imminet; si vero illud, quod exscreatur, valde viscidum, parcum, globulosum vel spargiosum est, nocet. Sputum sincerum, flavum, minus mixtum, malum est; si valde cruentum aut lividum, periculosum, inprimis si hoc phaenomenon citius accedit; illud vero, quod prorsus nigrum, omnium est pessimum: sic quoque malum signum est, si viride (λωδες). Quidquid magna cum difficultate, tussi violenta nulloque cum doloris et oppressionis levamine exscreatur, casum esse malum demonstrat.“ Videantur Coacae praenotiones 13. 14. 15. 17. 18. edit. DURETI, cap. de pleuritide, comparatae cum Prognosticis HIPPOCRATIS: qui, exscreatio cocta, ait, puri bono²⁾, non tenui et glutinoso, neque nimis flavo, cruento, viridi aut livido est similis: in quolibet profecto abscessu aut ulcere tales colores pessimi sunt ominis, cum gradum acrimoniae denotent majorem.

Quodsi autem inflammatoriae pulmonum obstructionis resolutio aut coctio accidit, non pars solum

1) Πομφόλυξ ὑποπέλιος in lingua periculosum et sanguinis sputo praecedere, pronuntiat Hippocrates. Coac. praenot. 6. Cap. de pleuritide.

2) Πέποινα δὲ ἐστὶ τὰ μὲν πτύελα, δρόταν γένηται ὅμια τῷ πύω. De victu acut. Sect. LIII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 84.

in bronchiorum cava impellitur et ita exscreatur, sed pars quoque in venas adhaerentes transit, indeque cum reliquo sanguine per communem circuitum movetur, donec tandem partim per urinam crassam, turbidam, copiosam eliminatur, quae sedimentum copiosum, rubrum vel flavum deponit, quod in morbis peripneumonicis semper bona praenuntiat, partim quoque per biliosas alvi dejectiones evacuatur. Hanc crassam, subsidentem, rubicundam urinam in pleuritide optimum esse signum ¹⁾ eamque, si crassa et copiosa est, auferre peripneumonias ²⁾ observavit HIPPOCRATES. Cocta haec urinae eodem auctore habetur *ὑποστάσις ὑπερύθρους ὀξοῦτον ὄροβος* ³⁾, hoc est, pallidilateritii sedimenti speciem. At recte quoque annotat, si ex crassa circa quartum diem in tenuem mutatur, symptoma esse pessimum ⁴⁾; atque profecto ita omni morbi tempore est, quam diu febris insignis perstat.

Nihil urinam et alvum magis efficaciter promovet, quam clysmata emollientia, laxantia, cum fermenti species sint atque omnes abdominis partes leniter stimulent, neque urinam solum et alvum, sed flatus quoque evacuent, quibus saepe abdomen et diaphragma distendentibus respiratio redditur difficilior. Etenim si crassa excrementa inferiorem aortae partem et superiorem arteriarum iliacarum comprimunt nimium sanguinis versus superiora, inprimis versus pectus resurgit, quo inflammatio, oppressio, ceteraque mala augentur. Quam ob rem HIPPOCRATES ⁵⁾ tribus primis diebus, praecipue in febribus peripneumonicis, clysmata suadet refrigerantia ⁶⁾; atque ARETAEUS praecipit, si haud commode sanguinem detrudere possumus, acre quibusdam in casibus injicien-

1) Coac. Praenot. 586. edit. Foesii.

2) De victu acut. Sect. LIII. edit. Linden.

3) Ibid.

4) Coac. praenot. 53. Cap. de pleuritide. — 20. Cap. de urinis, edit. Dureti.

5) De affect. Sect. VIII. edit. Linden. Edit. Kühnii tom. II. pag. 385.

6) De victu acut. sect. LII. edit. ead. Edit. Kühnii tom. II. pag. 83.

dum esse clyσμα¹⁾. Interim omni cura attendendum est, ne profusior excitetur diarrhoea, quae multum abest, ut morbum levet, sed exscreationem supprimit; atque id respiciens magnus medicinae vates²⁾, malum, ait, est symptoma, quando id pleuritide et peripneumonia affectis contingit, quoniam, si magnus humorum defluxus adest versus inferiora, superiora fiunt arida, sputum cessat, et aegrotus moritur³⁾; ita ut alvus non nimis adstricta sit, quod febrem augebit, neque nimis laxa, ne sputum et vires aegroti deficient⁴⁾. Haec est HIPPOCRATIS medicina, eamque esse tam rationalem, quam ullam aliam recentiorum medicorum, certissimum est. Sed pergamus.

Interdum ad partes inferiores critice transfertur materia morbosa, atque phlegmonen, abscessus, erysipelatosos vel oedematosos tumores, ulcera aliaque mala producit, imprimis in hominibus, quorum antea inflata aut ulcerata crura erant: quae si iterum in fine morborum peripneumonicorum intumescunt atque exulcerantur, maximo id fit pectoris levamine. Pulmones subito affici, si ulcera in pedibus sicca fiunt, res est satis cognita; sic quoque hydropici harum partium tumores tibialibus interstrictis aut fasciis repressi statim affectiones producunt asthmaticas: quae omnia consensum naturalem inter pectus et partes inferiores ostendunt, atque haec organa mutuo morbis affici posse satis probant. Qua de re in morbis severis pulmonum ut humores balneis tepidis, vesicatoriis aliisque remediis ad pedes deriventur, rationi consentaneum esse videtur; et haec methodus profecto bono cum successu adhibita est. Quam crebro podagrae ad pulmones metastasin revulsione per acerrima cataplasmata ad pedes facta subito relevatam esse deprehendimus? Ubi periculum imminet magnum, omnia sunt tentanda. Quando vesicatoria pedibus in pulmonum morbis applicata vehementer

1) De curatione peripneum. Edit. Kühnii pag. 244.

2) Hippocrates Aphorism. 16. sect. I.

3) De morbis, lib. III. sect. XVII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 309.

4) De morbis, lib. III. sect. XVII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 309.

suppurant, plerumque magnum afferunt levamen; saepe vero sanantur difficillime, quod inprimis annis 1740, 1741, 1746, 1747¹⁾ notatu erat dignum. Ego vero, si vesicatoriorum exulceratorum subito supprimebatur evacuatio, non tussim solum atque spirandi difficultatem revertisse, sed interdum quoque insignes alvi dejectiones, et nonnunquam profusos mox accessisse sudores observavi, ita ut non paucis in casibus vel dolore et ingenti vesicatoriorum evacuatione aegrotus debilitaretur, vel diarrhoea aut sudore colliquativo perderetur. Scenam frequenter aphthae terribiles clauderant. Haec probabiliter ab acrimonia lymphae et seri oriebantur majori; serum enim febre praegressa quasi in gelatinam mutatum et nunc dissolutum in putridi ichoris speciem convertebatur, nam serum calore concretum in liquamen tandem putridum dissolvitur: id vero non tantum dejectionibus et sudoribus profusis eliminatur, sed aliis viis pariratione sibi exitum parat, urina scilicet impura, acri, turbida, eruptionibus pustularum, tumoribus vehementissime dolentibus, vesicis aqueis excruciantibus et corrodentibus variis corporis partibus, in axillis, brachiis, dorso, pectore aliisque. Veteres, quorum maxima semper cura erat, ut naturam sequerentur, ejusque conaminibus succurrerent, hujus generis observationibus docti, acria epithemata, sal, sinapi aliaque pectori, dorso et axillis in pulmonum affectibus applicasse videntur. Magnus utique inter pulmones et cutim intercedit consensus, quemadmodum e scabie, variolis, morbillis aliisque exanthematibus manifestum est, quae suppressa statim pectus affligunt. Quam ob rem convenienti sanguinis copia detracta vesicatoria inprimis versus febrium peripneumonicarum declinationem applicare, methodus medendi rationalis esse videtur.

Quamquam varias, quas recensuimus, sibi ipsi medendi rationes in morbis peripneumonicis eligit natura, eorum tamen propria et consueta excreatio est; et quam diu haec bene procedit, naturae conamen juvare, nunquam vero turbare debemus; quod violenta purgatio, sudor immoderatus et similia procul dubio efficiunt: reliquae, quas commemoravimus,

1) Vid. *Observ. de aëre et morb. epidem.*

rationes tantummodo naturae diverticula esse videntur, et materia morbosa tantum per ea transit, quando via regia vel clausa est vel valde intercepta.

C A P. III.

De peripneumonia notha.

Omnia, quae supra diximus, ad inflammatoriae vel verae peripneumoniae naturam ejusque curationem perinent; est tamen morbus, quem SYDENHAMUS praecipue auctoresque recentiores nomine peripneumoniae nothae descripserunt, in quo, quamvis gravis pectoris oppressio, magna spirandi difficultas, et tussis valde importuna atque nonnunquam violenta adsit, quae omnia pulmones insigniter esse affectos satis denotant, febris tamen parva et aestus exiguus, nonnunquam vix percipiendus, pulsus aut celer, debilis et mollis, aut tardus et oppressus, nunquam durus et tensus est. Qua de re cum hic morbus symptomata valde diversa et fere prorsus contraria iis, quae in peripneumonia vera adsunt, exhibeat, consentaneum esse videtur, si contendimus, eum valde diversis causis excitari, valdeque diversam medendi methodum requirere. Atque re vera videmus, peripneumoniam spuriam plerumque senes et phlegmaticos, debiles et laxos, obesos et crassos invadere, eamque magis tempestate humida, impura, nebulosa et hiemis tempore grassari; cum contra peripneumonia vera generatim in robustos, vegetos et agiles irruat, et frequentissime tempestate frigida, sicca, aquilone flante et barometro altam stationem tenente occurrat. Ergo bini hi morbi tantum inter se, quantum febris ardens et lenta nervosa, differre videntur, aut quantum angina inflammatoria a catarrhali aut ab ea, quae mero excitatur seroso defluxu, differt. Acris, serosa colluvies ad pulmones pervenire atque, si in iis et inter ejus intimos recessus et vesicularum cellularumque cavitates diffunditur, magnam oppressionem et aliquam in arteriis pulmonariis et bronchialibus obstructionem

efficere et ita ordinatum sanguinis per pulmones circuitum impedire potest. Ceterum horror et calor, pulsus celer et inaequalis, anxietas et pectoris gravitas, dolor et vertigo capitis, linguae impuritas aliaque signa habitum quendam febrilem satis indicant.

Ut brevibus omnia complectar, morbus hic a lentore sanguinis pituitoso et lymphae serique natura glutinosa ortum suum trahere videtur; serum enim et lymphæ perspiratione suppressa abundant, et aestu febrili aut repentina humorum agitatione in pulmones majore quantitate, quam quae per eos transire possit, impelluntur, nam viscerosi humores nunquam tam libere per ultimas arterias transeunt, quam tennes et fluidi; unde cum magis magisque coacerventur, magis etiam magisque pulmonum vasa obstruunt, donec tandem stagnatio sequatur mortifera et ipsa accedat mors. Quod singulari ratione illustratum videmus, si artificialem, ut ita loquar, commovemus peripneumoniam. Virgo chlorosi leucophlegmatica laborans, in qua lenta, viscida pituita, quam supra commemoravi, dominatur, si insigni et diu continuato exercitio agitur, ejus pulmones ita tandem replebuntur, ut ingenti spirandi difficultate, imo perfecta quoque corripiatur suffocatione. Quod re vera aliquoties nimio exercitio accidit. Addendum etiam est, talem sanguinis atque humorum lentorem pituitosum non tantam spirituum animalium praeberet copiam, quanta ad vasa instiganda sufficit, ut justum sanguinis promoveant circuitum.

Cum vero varii status intermedii inter peripneumoniam violentam inflammatoriam et notham deprehendantur, nulla certa et constituta esse potest medendi methodus; nam affectio peripneumonica, de qua acturi sumus, nunc magis, nunc minus ad statum inflammatorium vergere potest.

Etenim quivis morbus est oeconomiae animalis perturbatio, quae variis peculiaribus distinguitur symptomatibus et vario nuncupatur nomine; quilibet vero morbus peculiaris in quolibet homine non nominis, sed naturae, causarum et symptomatum ratione curandus est. Itaque si magnam pectoris oppressionem et aegritudinem, spirandi difficultatem, tussim aliaque incommoda cum pleno, forti, celeri aut valde tenso et duro pulsu in homine forti et vi-

gente conjuncta invenio, multo liberius et crebrius sanguinem emitto, quam si oppressionem, tussim aliaque mala non tam rapidus et fortis aut celer et tensus comitatur pulsus, inprimis si homini affecto debilem, laxam vel phlegmaticam esse constitutionem antea cognovi.

Itaque, si pulsus debilis et lentus, aestus exiguus vel naturali non multo major, urina pallida et cruda, admodum cauti in sanguine detrahendo esse debemus, quamvis pondus et oppressio pectoris valde urgeant. Si fortasse homini peripneumonia spuria laboranti detrahatur sanguis, is aut laxus, tenuis et effloridus, aut, quod frequentius accidit, obscure lividus, neque corio crasso et viscido, ut in vulgaribus pulmonum inflammationibus, obiectus est. Aegrotus tali evacuatione multo fit debilior, quamquam anxietas mitigata et praecordiorum pondus sublatum esse videtur: cum enim sanguinis detractio hoc praecipue in casu naturae vires debilitet et actionem solidorum et fluidorum infringat, inde lentor morbosus, in quo morbi causa posita est, augetur. Qua de re SYDENHAMUS ipse ita erat persuasus, ut serio omnes moneret, ne sanguinis in peripneumonia notha repetant detractionem, in hominibus praecipue, quibus habitus corporis crassus et qui non amplius in aetatis flore constituti sunt¹⁾: etsi ipse credebat, se morbi materiam in pneumonia inflammatoria tam efficaciter per venae incisae orificium, quam per tracheam ipsam evacuari posse²⁾. Praeterea febres catarrhales, quae serosa colluvie abundant, atque peripneumoniam notham, in qua viscida cumulata est pituita, sanguinis largam detractionem haud perferre, inter omnes constat.

Quemadmodum vero sanguinis detractioe his in morbis, sic medicamentis etiam calidis et stimulantibus a morbi initio maxima cautione utendum est; quod nisi fit, non solum pectoris oppressio multum augetur, sed facile quoque proclivitas ad coma oritur. Nimia enim lentoris morborum copia ad cerebri vasa impelli atque ibi ut in pulmonibus acervari pot-

1) Vid. Sydenhami Opera; de peripneumonia notha. [Collect. nostr. Vol. I. pag. 236.].

2) Ibid. Cap. de pleuritide. [Libr. cit. pag. 234.].

est; hoc ita fieri, ex vertigine, dolore et gravitate capitis, quae plerumque cum peripneumonia conjuncta sunt, manifestum est: cum enim liberior humorum descensus e capite nimia pulmonum repletionem et in illis stagnationem insigniter impediatur, cordis ventriculus dexter sanguinem neque satis propellere, neque libere recipere potest.

Itaque in hujus generis morborum curatione maxima circumspectione agere debemus, quippe qui semper periculosi et saepius mortiferi sunt, idque eo magis, cum symptomata ab initio mitia tam aegrotum, quam minus cautum vel minus expertum medicum facile inducere possint, ut aut morbum negligat, aut perversam curandi rationem adhibeat. Ego quidem aliquoties vidi, peripneumoniam notham cum mera hypochondriaca affectione commutatam esse, ubi vero paucarum horarum spatium errorem mortiferum patefecit. At quando laboriosa et perpetua anhelatio, magna anxietas et constans praecordiorum oppressio, comatis symptomata, extremae corporis partes frigidae, ungues et facies nigrescentis vel lividi coloris accedunt, aegroto stupidior erit medicus, nisi periculum imminens perspicit.

Sanguinis vero majorem vel minorem ab initio detrahendam esse copiam existimo: sed, ut SYDENHAMUS bene annotavit ¹⁾, dum fluit sanguis, in lecto recumbat aegrotus, qua ratione animi deliquium, quod facile accedit, averti potest. Venae enim sectione non pondus solum nimium et vasorum distentio imminuitur, sed potui etiam et medicamentis, quibus in ipsa curatione opus est, datur locus: in sanguinis emissionem vero repetenda cautos esse et sanguinis statum, pulsus et aegroti vires antea bene considerare oportet, quam eam suademus. Venae sectio procul dubio nonnunquam necessaria est. Saepius in paroxysmis asthmaticis, ubi nulla observatur febris, sanguinis detractionem repetere cogimur. Sanguinis missionem excipiant mitia attenuantia, saponacea medicamenta, tenuis, diluens, detergens potus et vesicatoriorum applicatio. Infusum herbarum incidentium, detergentium, pectoralium, quales sunt hederæ terrestres, hyssopus, pulegium, liquiritia et tenue lactis

1) *Libr. cit., cap. de peripneumonia notha.* [Vol. cit. p. 236.]

serum sinapium, melle dulce factum et citreis sacre redditum, potum aptissimum constituunt. Aliqua hoc in morbo necessaria est dilutio, quamvis non tanta esse debeat, quanta in peripneumonia vera, neque profecto eam, cum sitis vehemens non urgeat, exigit natura; cum vero lentor, qui hoc in morbo praevalet, facilius calidis et aquosis liquoribus resolvi possit, aliqua eorum portio procul dubio utilis est.

Cum peripneumoniam notham plerumque frequentes vomendi conatus comitentur, hac via naturae succurrendum esse patet. Sanguine aliquo antea detracto optimum lenium emeticorum expertus sum effectum. Oxymellis squillitici aut vini ipecacuanhae cochlear unum vel alterum cum haustu seri lactis sinapini aut simili sufficiunt: quivis vero liquor largiore copia haud bibendus est. His medicamentis non pituita solum lenta ex ventriculo et pulmonibus expellitur, sed cum totum quoque vasorum systema concutiat, humorum attenuatio et fluiditas promovetur, et alvi ejectio vel sudor plerumque subsequitur.

Insignes pleuritidum aliorumque morborum curationes, quas aqua antimonii benedicta RULANDUS¹⁾ aliique se perfecisse jactant, qualitati ejus emeticae maxime debentur: et famosus pulvis Carthusianorum²⁾ aut kermes mineralis magnam in pleuritide, peripneumoniis et aliis pectoris fluxibus gloriam maximam quidem partem mitiore, quem efficit, vomendi conatu tactus est. In febribus procul dubio catarrhalibus et peripneumoniis pituitosis exoptatum haec remedia praestiterunt effectum: at si quis ea in peripneumoniis inflammatoriis vel pleuritide, omissa sanguinis detractio exhiberet, omnino imprudenter et periculose factum esset, atque is empirici medici vituperium sibi contraheret.

Liceat mihi illius remedii, quod ante aliquot annos commendavi, hic mentionem facere, nam omnium antimonii praeparatorum, quae unquam adhibui, et varia sane adhibui, mea opinione optimum est vinum

1) Vid. Mart. Rulandi curat empiric. passim.

2) Vid. *Mémoires de l'academie royale des sciences*, anno 1720.

benedictum, vel vitri antimonii infusio vinosa ¹⁾. Cum omnibus antimonii virtutibus sit praeditum, cur aliud quaeramus? Id, si largiore dosi uteris, forte emeticum est, et paucis guttulis datum perspirationem optime promovet. Vomitus eo excitare, alvum movere et sudorem expellere potes. A decem ad quindecim vel viginti guttulas datum attenuans, alterans, diaphoreticum et diureticum est; plures alvum leniter movent, et largiorem dosin vomitus ciere omnes sciunt. Num plura aliud praestare potest antimonii praeparatum? Id enim soluta habet principia, ut loquuntur chemici, vel pene dixerim, effluvia, maxime attenuatum est et cum menstruo suo perfectissime atque accuratissime mixtum; per flexuosa et minutissima vasa transit eaque afficit, nihilo minus tamen satis potenter etiam tubum alimentarium stimulat. Vulgaria solida antimonii praeparata vel meram praebent calcem inertem, vel incerta sunt, vel nimis fortia, nonnunquam diu in ventriculo et intestinis haerentia symptomata excitant pertinaciora; cum contra illud celeriter agat et celeriter quoque transeat. Est profecto admirabilis virtutis attenuans et aperiens, quod vix decimam partem caloris, quem salia alkalina volatilia producant, excitat, atque plurimis in casibus, inprimis vero in morbis, de quibus nunc agimus, tutius est iis et efficacius. Breviter, hoc magis catholici remedii meretur nomen, quam ullum aliud ex iis remediis, quae toto terrarum orbe empiricis vel abjectissimis circumforaneis medicis venditantur. Peritis manibus exhibitum magnos edet effectus. Medendi quorundam methodus plena metus et timoris tam periculosa fere est, quam aliorum temeraria nullaue ratione excusanda empiria. Tempus et opportunitatem nunquam reparabilem saepius illi amittunt, dum hi temerario quodam impetu aegrotos uno temporis momento ad inferos mittant.

Neque vesicatoria in peripneumonia notha sunt negligenda, cum non minus virtute stimulante et attenuante, quam colluviei morbosae partem educendo salutaria sint: ab initio magnum nuchae est appli-

1) Vid. *Observ. de aëre et morb. epidem.* pag. 129., ubi essentia antimonii nuncupatur, atque infra *Observ. chemicas et medicas de antimonio.*

ecandum, et cruribus aut femoribus imposita, capiti
 hac pectori saepius afferunt levamen, quando aliae
 spem nostram fallunt methodi. Cum vero hoc in
 morbo saepius accidat, ut membra torpeant et frigida
 reddantur, quod pessimum est symptoma, ea prius
 bene sunt fricanda, quam vesicatoria imponantur, at-
 que tunc pannis laneis involvenda, quod etiam, in
 transitu dictum sit, in febribus lentis et nervosis sae-
 pius requiritur; ita enim vesicae elatio et evacuatio
 magis promovetur.

Si quando comatis symptomata et respirandi dif-
 ficultas post sanguinis emissionem remanent, majore-
 rem sanguinis copiam, nuchae axillarumque scarifica-
 tione et cucurbitularum applicatione detrahare pote-
 ris, ubi venae sectionem iterum tentare nolis. Id
 mihi saepe exoptatoque fit effectum. In casu valde
 periculoso loco scarificato imponenda sunt vesica-
 toria.

Alvi dejectiones frequentes hoc profecto in morbo
 sunt salutes. Ut quolibet altero die post unam al-
 teramque sanguinis emissionem alvus ducatur, suadet
 SYDENHAMUS¹⁾, hoc vero modum excedere exi-
 stimo: quamvis enim sanguinis detractio et alvi quo-
 que purgatio ab initio necessariae esse possint, illam
 tamen repetere rarissime convenit, et haec maxima
 cum cautione tentanda, inprimis vero repetenda est.
 Nam in animi deliquium et sudores frigidos procli-
 vis est aegrotus, nisi apta ratione sustinetur, quod
 profecto facile praestari potest; sed in plurimis ejus-
 modi casibus plura quam cerevisia secundaria et ave-
 nae decorticatae jusculum requiruntur. Aliud in his
 binis evacuationibus est observandum: si aegrotus
 materiam coctam copiosam exscreat, quod haud raro
 in hac quoque peripneumonia fieri solet, nulla earum
 convenit; laxantia clysmata vel mitia eccoproctica
 sola, dum copiosa perstat exscreatio, sunt danda, et
 tenue lactis serum sinapinum, et hydromel vel pecto-
 rale decoctum simul cum parca vini albi mitis quan-
 titate exhiberi debent, ut sputa promoveantur. Va-
 riis locis hydromel et vinum dulce atque aquosum in
 pleuritide et peripneumonia ad exscreationem pro-

1) L. c. cap. de peripneumonia notha. [Vol. cit. pag. 237.].

movendam commendat HIPPOCRATES ¹⁾. Diuretica interdum admodum sunt salutaria, inprimis quando praevidemus, nos urinam turbidam, hypostaticam movere posse: re vera autem hoc in morbo parum ab urina exspectandum est, cum neque crisin, neque prognosin certam constituere videatur; attamen urina tenuis, pallida vel limpida semper mala est in pulmonum morbis.

Nitrum, sperma ceti, cinnabaris, crocus, pulvis contrayervae, camphora, spiritus volatilis oleosus, lac ammoniacum, oxymel squilliticum, decocta ficum, radices liquiritiae et enulae his in morbis optime conducunt. Potiones salinae e sale aut spiritu cornu cervi et succo limonum aut aceto vini destillato compositae admodum sunt salutares, cum exscreationem insigniter juvent, spirandi difficultatem levent et plerumque sudorem aut urinam commoveant. Opiata vero, oleosa et mucilaginosa medicamenta sunt noxia, neque minus valde stimulantia et volatilia praemature data, licet haec interdum versus finem bonum edant effectum. Varius aestus, febris et difficultatis spirandi gradus, pulsus et sanguinis natura aliaque symptomata constituunt, qua ratione et quo gradu attenuantibus et calidis aut frigidioris indolis medicamentis utamur.

C A P. IV.

De pleuritide.

Vehemens pectoris in latere dolor, quem febris acuta comitatur, plerumque nominatur pleuritis. Ea vel a musculorum intercostalium et periostei costarum, vel pleurae ipsius inflammatione oritur: pleurae inflammatio, si accurate loquimur, vera tantum est pleuritis; illae musculorum et costarum inflamma-

1) Οἷρος γλυκὺς καὶ ὑδαρής. De morbis, lib. III, sect. XXIV. edit. Linden. In edit. Kühnii, tom. II, pag. 315.

iones rheumatismi inflammatorii sunt species, et nonnae vel spuriae pleuritides vocantur. Attamen cum, violentae sunt, respirationem insigniter afficiant, iderumque multo peioribus malis, quam aliarum corporis partium rheumatici dolores stipantur, et pecuniarem attentionem ac celeriores remotionem postulant.

Nam cum doloris vehementia justam thoracis expansionem impediat, respiratio proxime afficiatur necesse est; hinc pulmones non satis inflantur, sanguis ex arteriis pulmonariis non libere in venas pulmonum atque in sinistrum cordis ventriculum transire potest: unde congestio et aliqua sanguinis stagnatio in pulmonibus oritur. Cum vero ventriculus cordis ex ter perpetuo majorem sanguinis copiam in arteriam pulmonalem impellat, ejus rami magis magisque consistuntur, donec tandem ita turgent, ut arteriarum etiam bronchialium ramos comprimant et obstruant: et sic haud raro vera aut notha pleuritide pulmonum inflammatio sive perfecta peripneumonia producitur, imprimis si sanguis viscidus est. Quidquid enim liberam inspirationem et expirationem interrumpit, aliud sane hoc malum excitare potest. Sic saepe anasina peripneumoniam gignit, cum liberior aëris transitus per glottidem ad pulmones obstruatur. Colicas catulentas et spasmodicas, per aliquod temporis spatium protractas, saepe excipi pleuritide et peripneumonia FRIDERICUS HOFFMANNUS¹⁾ refert, cum dolores, spasmi et flatus liberam diaphragmatis actionem impediant, atque ita aliqua ex parte justum sanguinis transitum per viscera abdominis intercipient, quo facto nimia ejus copia in pulmones atque pleuram impellitur. Fortis corporis constrictio et compressio, quibus se formosiores redderent, plures pulchras virgines in haemoptysin conjecerunt, atque pulmones, cum perfectam et facilem inspirationem impedirent, paulatim destruxerunt. Costa fracta, vel mera quoque pectoris contusio saepissime haemoptysin, tussim et aliaque mala infert. Si quidam eorum musculorum, qui respirationi praecipue inserviunt, valde affligitur, symptomata peripneumonica procul dubio oriri pos-

1) Opera, Genevae 1748. fol. tom. IV. Consult. cent. II., sect. 3., cas. 13.

sunt. Juvenis, cui tendo pectoralis majoris vulneratus erat, statim difficultate spirandi admodum insigni et febre acuta corripiebatur, quem casum D. MERY¹⁾ refert. Omnia dolorum genera in pectore et praecipue pleuritis peculiari modo sunt periculosa, cum regularem et liberam respirationem valde interrompendo majorem vel minorem peripneumoniam facile producere possint. Atque haec est ratio, cur multo plures febres pleuriticae cum peripneumoniacis symptomatibus conjunctae, quam verae et perfectae occurrant pleuritides. Ubi dolorem pectoris atrocem febris acuta, pectoris oppressio, tussis, spirandi difficultas, exscreatio et sputum sanguineum comitantur; tum is morbus adest, qui proprie nominatur pleuro-peripneumonia. Interdum quidem accidit, ut peripneumonia accedente lateris cesset dolor; id evenire potest, si pulmonum infarctus ita insignis est, ut parum sanguinis e cordis ventriculo dextro ad sinistrum transeat et aorta vix ad partem dimidiam repleatur: naturae enim vires sanguinis inopia deficiunt, omnes humores ad stagnationem fiunt proclives, et aegrotus sensibus quasi destituitur, vel, ut ARETAEUS loquitur, de nulla re conqueritur, quamvis pulsus intermittat et extremae corporis partes algeant. Varia ejusmodi vidi exempla. Ante quatuor circiter annos nauta quidam, nomine Cam, circa nonum pleuro-peripneumoniae diem et fere viginti quatuor horis ante mortem perfecta correptus est paraplegia. Itaque, si dolor in pleuritide subito cessat, spirandi tamen difficultas et pectoris oppressio permanent aut increscunt, symptoma est mortiferum. E morbo laterali pulmonis inflammatio malo est²⁾.

Pleuritidis natura et effectus e sequentibus clarius apparebunt.

Primo: Pleura inflammata externae pulmonum membranae facile adglutinari atque inflammatio ad pulmones propagari potest; et hoc facilius eveniet, si vel natura vel morbo cohaesio aliqua antea effecta est: hinc illi, qui aliquando pleuro-peripneumonia laborarunt, postea similibus morbis saepe sunt obnoxii:

1) *Mémoires de l'academie royale des sciences*, anno 1713.

2) Hippocrates Aphorism. 11, sect. VII. In edit. Kühn tom. III. pag. 758.

nam callus, ut ita dicam, qui concretionem formatum est, vasa pleurae sanguifera constringit, atque ea in potius ad obstructions per sanguinem viscidum rediit proclivia. Non mentionem majoris aut minoris faciamus impedimenti, quod adhaesione pulmonum ad pleuram perfectae et liberae adfertur respirationi.

Secundo: Cum externa pulmonum membrana pleurae ipsius sola sit continuatio, inde inflammatio ex una in aliam pleurae partem et quidem eam ipsam, quae pulmones proxime investit, diffundi potest: ea enim per insigne spatium dispergi potest, haud secus ac parvam oculorum maculam inflammata subiecto in universalem totius bulbi, palpebrarum, ceterarumque oculi partium inflammationem transire videmus. Hanc externam pulmonum membranam primum afficere potest inflammatio, qua dolor pleuritico omnino similis oritur, quamvis interna thoracis membrana vel pleura non sit affecta. Experientissimo COFFMANNO ¹⁾ assentior, qui hoc saepissime fieri ostendit.

Tertio: Mediastinum ipsum pleurae duplicatione circumdatur, et partem ejus aliqua inflammatio corripere aut eam propagari potest; quo in casu acuti sub sterno inter scapulas sentiuntur dolores. Hoc interdum occurrit, et magnum plerumque periculum conjunctum est. Pleuritidis dorsalis et HIPPOCRATES ²⁾ et CRETAEUS ³⁾ mentionem fecerunt, in qua dolor a spina versus sternum excurrit, atque orthopnoea, tussis et difficilis parcaque excreatio accedunt. Hic morbus sic pertinere videtur. Interdum dolor in partibus anterioribus et sub ipso sternum, ubi mediastinum cum pleura cohaeret, invenitur, atque deinde apostemata ibi aperta sunt. Quando dolor profundius in pectore merere videtur, et magnum pondus, anxietas, cordis palpitatione et perpetua ad tussim proclivitas adsunt, pericardium, cujus externa quoque membrana a pleura exoritur, plerumque inflammatum est. Ubi dolor per totum pectus magna cum oppressione

¹⁾ Opera, tom. IV. part. 1. cap. de febribus pneumonicis.

²⁾ De morbis, lib. III. sect. 21. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 310.

³⁾ Cap. de pleuritide. In edit. Kühnii pag. 21.

Huxhami Opera.

et perpetuis huc atque illuc lancinantibus et pungentibus cruciatibus est dispersus, non mediastinum solum, sed membrana etiam utriusque pulmonum lobi externa inflammata esse videtur: magna spirandi difficultas, oppressio et anxietas, perpetua tussis et constans erecto corpore sedendi desiderium, hunc casum, qui non minus periculosus est, quam pericardii inflammatio, adesse ostendunt. Mediastini, pericardii et membranarum, quibus pulmones vestiuntur inflammatio is morbus esse videtur, quem pulmonum erysipelas appellaverunt veteres. HIPPOCRATES eundem describit ut febrem acutam cum magno in anteriori pectoris parte dorsoque dolore, maximi ponderis et repletionis sensu et tussi sicca¹⁾.

Quarto: Diaphragmatis membrana superior similiter modo a pleura oritur; haec vel primaria inflammatione corripitur, vel pleurae inflammatio ad eam transire potest, quod sane crebrius, quam quis credat, accidit. Haec inflammatio paraphrenitis vocatur et febrem valde acutam, dolorem admodum violentum ab inferioribus costis versus ultimas dorsi vertebrae extensum, brevem, convulsivam, singultientem respirationem, magnam anxietatem et inquietudinem, tussim siccam, singultum et delirium conjuncta habet. Quodlibet imprimis inspiratione insignis sentitur dolor, et se a cordis scrobiculo usque ad ipsos lumbos extendit; hypochondrium lateris affecti introrsum et summum versus costas trahitur²⁾, et abdomen vix ita inspiratione movetur, ut sensibus percipi possit, sed inspirat aegrotus, doloris violentia figitur quasi convellitur.

Itaque si qua hujus late expansae membrana pars inflammata est, pleuritidis oritur species, in qua pulmones ipsi ob vicinitatem, cohaesionem vel sympathiam subito insigniter afficiuntur. Quid quod pulmones non minus mediastino et diaphragmati adherere possunt, et vere adhaerentes deprehenduntur quam pleurae vulgo sic dictae. Quodsi vero pulmones nulli pleurae parti adhaerent, pleurae tamen

1) De morbis, lib. I. sect. 13. edit. Linden. In Kühnii tom. II. pag. 187.

2) Si septum transversum perculsum est, praecordia sum contrahuntur. Celsus Lib. V. sect. 26.

Inflammationi peripneumonica supervenire possunt symptomata, siquidem obstaculum et impedimentum, quae iustae respirationi opponuntur, sanguinis per pulmonales circuitum insigniter interrumpunt. Haec omnia aliquo modo de insigni musculorum intercostalium aut periostei costarum inflammatione valent. In his quidem casibus symptomata peripneumonica non statim accedere possunt, neque plerumque citius, quam post duos, tres aut quatuor dies succedere solent; cum vero dolor inflammatorius justam thoracis expansionem et sufficientem pulmonum inflationem impediatur, pulmones tandem ipsi insigni modo afficiuntur.

Igitur cum haec omnia mala saepissime febres pleuriticas sequantur, ut in vera et spuria pleuritide, quam cito potest, larga repetitaque sanguinis detractio, refrigerantibus nitrosis medicamentis, potu, fomentis, opiatibus ceterisque inflammationem tollamus, operam dare debemus. Breviter, hic morbus pertractandus est ut mera membranarum, musculorum vel periostei inflammatio. Pectoris vero oppressio, tussis, sputa aliaque signa, si accedunt, non minus, quam ipse lateris dolor, respicienda sunt.

Cur haec omnia adeo religiose et accurate descripserim, haec est ratio, ut natura, sedes et differentia morborum pectoris et pulmonum facilius cognoscantur et in curatione distinguantur: etenim excreantia, oleosos linctus et pectoralia in mera musculorum pectoris vel pleurae inflammatione exhibere, quamvis etiam levis tussis symptomata et aliqua spirandi difficultas in ipso imprimis febris accessu comitetur, non parum esset absurdum, cum contra tempestiva sanguinis detractio et regimen conveniens morbum cito remove potuissent. Ex altera parte, tantum in sanguinis detractio et fomentis subsistere, si pulmones vel mox a principio vel deinde majorem in modum afficiuntur, ineptum esset.

Pleuritidis in veram et spuriam distinctio in ipsa rerum natura posita et in curatione respicienda est: quodsi muscoli intercostales soli sunt inflammati, majus auxilium a topicorum applicatione, qualia sunt fomenta, cataplasmata, vesicatoria, cucurbitulae et similia, sperandum est, quam si lateris dolor a pleu-

rae aut externae pulmonum membranae inflammatione oritur. Cruciatus, quem contrectatio movet, dolor corpore in affecto latere recumbente et praecipuo profunda inspiratione excitatus, tumor et rubor partis affectae, qui nonnunquam apparent, hanc ab interna pleuritide distinguunt.

Laterum porro occurrunt dolores, et quidem severi, qui acri irritante defluxu in pectoris musculos et costarum periosteum excitantur, et qui multo citius topicorum applicationi, medicamentis demulcentibus et convenientibus purgantibus cedunt, quam sanguinis detractio, quae in tali casu non adeo necessaria est, nisi plethoram, quae fortasse adest, imminuere velis. Ubi enim illi ab acris ortum trahunt humoribus, sanguinem iterum et saepius nullo emolumento detrahes, sed aegrotum debilitabis. Num sanguinis emissio pertinaci scorbuto aut doloribus medetur venereis? Aequè dolorem dente exeso vel a spina carni infixà ortum mitigabit.

Pectoris laterumque dolores vagos et rheumaticos et flatibus excitatos a veris pleuriticis bene distinguebant veteres. HIPPOCRATES eos propria loquendi formula nuncupat *ἀλγήματα ἰχνῶς ἐσθηκόντα, ἄσημα*¹⁾, et in iis sanguinem mittere vetat. Fomentis, purgantibus aliisque remediis, non vero sanguinis detractioe iis mederi studebant: cum contra inflammatio pectoris fixa, systrophica, quam commentatores nuncupant, semper sanguinis detractioem postulet. Animadvertimus etiam, dolores vagos, scorbuticos et rheumaticos multo melius purgantibus, fomentis, diaphoreticis et demulcentibus medicamentis, quam sanguinis missione tolli. Nonnulli eorum solis mercurialibus, antimonialibus, anodynis emplastris, cucurbitulis aut vesicatoriis fugantur, et quidam tantum tempore, patientia et exercitiis tolluntur. Si quando dolores in fundo thoracis, in hypochondriis aut infra diaphragma saeviunt, et cum borborygmis tumidoque abdomine conjuncti sunt: clysmata procul dubio et

1) Dolores tenues, vagi, absque veris symptomatibus pleuriticis. Coac. praenot. 491. edit. Foesii. In edit. Kühnii tom. I. pag. 315. Haec cum admonitione adversus sanguinis detractioem conferenda sunt in fine libri secundi Coac. praenot. ex edit. Dureti.

purgantia conveniunt. Hi dolores interdum sunt acuti, et cum intestina inflata sint, saepe spirandi difficultatem habent conjunctam, sed, ut ARETAEUS observavit, improprie appellantur pleuritici. Saepe tales cruciatus mox post clysmatum usum vel paucas alvi dejectiones non sine maxima eorum admiratione, qui ignorabant causam, evanuisse vidi. Sanguinis missio hoc in casu inflationem et dolores semper augent. Quae omnia HIPPOCRATIS doctrinae et veritati sunt consentanea, magnus enim medicinae dictator expressis verbis dicit, quando dolor infra septum transversum et abdomen tumidum est, leniter helleboro nigro, peplio silphioque purgare oportet, quibus cuminum, anethum ceteraque addantur, ut simul cum excrementis expellantur flatus ¹).

In omnibus vero his casibus pulsus, febris gradus, lingua, doloris sedes et respirationis modus medicis prudentibus indicant, quae rerum ratio et quid faciendum sit. Quodsi thoracis dolor violentus, pulsus durus, tensus et celer et febris major est, dolores, si inprimis rigor praecedat, pleuritici declarandi sunt. Rigor fere semper veros morbos pleuriticos antecedit, et pulsus valde durus et tensus est, similis chordae vibranti: dolores sunt acres, pungentes et fixi, neque ut ii a flatibus tendentes et varii, neque ut rheumatici incerti, lati et vagi. Pulsus durities est membranarum inflammatarum signum maxime pathognomonicum: itaque si dolores sub sterno haerent, aut a dorsi spina versus sternum excurrunt, pulsu tenso et duro intelligere poteris, inflammatum esse mediastinum. Cum pulmones, ut ARETAEUS ait ²), dolorem non percipiant, vel multo minus quam membranae, vomica saepius in iis generatur sine magno quodam dolore. Cujuscunque organi membranae multo majore praeditae sunt sensu, quam parenchyma ipsum: sic ureteres majore quam renes, membranae cerebri majore quam ipsum cerebrum. Ergo pulsus durities et doloris violentia praecipua esse possunt signa diagnostica in morbis thoracis, et maxime sanguinis missionem reliquamque curam constituunt. Doloris

1) Hippocrates de victu acutorum sect. XII, edit. Lindenii. In edit. Kühnii tom. II. pag. 38.

2) Cap. de pneumonia.

sedem non ita, ut quidam volunt, respiciendam esse existimo: cum enim quaelibet pleurae pars, musculi intercostales, aut costarum periosteum inflammari possint, qualibet thoracis parte sentiri potest dolor; ego quidem tam circa costas spurias, quam in quacunque alia thoracis parte dolores vidi severos. HIPPOCRATES ejusque commentatores sanguinis detractionem inprimis convenire demonstrarunt, quando dolor versus claviculas et axillas ascendit; mea vero opinione, si quacunque alia parte vehemens est dolor, venae sectio pariter est necessaria. Dolor in paraphrenitide est valde exiguus, nihilo minus tamen sanguinis missio efflagitur. Quando pectoralis major et serratus anticus minor inflammantur, fieri non potest, quin dolor ad axillam excurrat, cum tendines ab humeri articulo prope inserantur. Id haud raro occurrit in pleuritide spuria, quae sanguinis detractione et fomentis efficacissime levatur. Eadem methodus requiritur, si musculi intercostales aut costarum periosteum inflammatione afficiuntur.

Quamquam quidam laterum dolores a pleuriticis valde diversi sunt, et sanguinis detractionem non requirunt; tamen nunquam negligendi sunt, inprimis si respirationem insigniter impediunt, nam pessima quaeque semper sequuntur. Illustre afferam exemplum.

Circa diem natalem Christi anni 1728 T-II, vir nobilis, honestus et sobrius, quadraginta circiter annos natus, corporis habitu tenui quidem, sed vivido agilique, dolore in dextro latere affectus est et paululum febricitavit; adeo exiguus erat dolor, ut ne domi quidem se teneret. Sanguine detracto paucis remediis a chirurgo datis usus est. Cum vero quotidie dolor incresceret, tribus septimanis vel mense uno post primum impetum me consuluit. Inveni illum hectico calore, tussi brevi et spirandi difficultate dolore lateris, ut ipse affirmabat, orta laborantem: parvam sputi quantitatem cum difficultate exscreabat; ea interdum sanguine leviter erat tincta. Sanguinis detractionem et mixturam oleosam expectorantem, lac ammoniacum, oxymel squilliticum, salinas potiones et decocta pectoralia atque regimen refrigerans ac diluens aegroto commendavi. Quibus auxiliis paucis diebus post largam purulentae, cruentae et foetidae

materiae, e lobi pulmonum sinistri vomica provenientis copiam exscreare incipiebat; nam loco quodam in sinistro sterni latere et versus fundum thoracis posito dolorem sentiebat, indeque materiam provenire dicebat. Tandem parum exscreabat, neque foetida neque cruenta sputa: tussis quotidie imminuebatur, neque ullum pondus insigne in pectore remanebat: decoctum quoque pectorale balsamicum e cortice Peruviano calorem et sudores auferebat, ita ut spem conciperem, brevi tempore aegrotum valetudinem recuperaturum esse. Quamvis autem haec symptomata optima quaeque promitterent, dolor tamen lateris dextri perpetuo continuabat et eodem quidem loco, quem primum occupaverat; quid quod subito tanta violentia increscebat, ut sanguinis quoque detractio- nem repetere necessarium esse putarem; sic quoque fomenta emollientia atque anodynum emplastrum ex opio, camphora et emplastro e cymino applicari jubebam: atque cum haec nullum afferrent levamen, parti ipsi scarificatas imponebam cucurbitulas. Oleum autem et operam perdedi, dolor enim quotidie augebatur, neque ulla res, praeter opiata repetita, levamen ullum aut somnum afferebat. Tandem pars dolens valde intumescebat et signa formati abscessus evidenter apparebant; hunc qualibet methodo apta promovere studebam. Paucis diebus post a chirurgo incisus est. Ingens purulentae materiae effluebat copia, ita ut aliquam ejus partem ex ipsa thoracis cavitate provenire existimarem. Facta exploratione duae costae exesae atque nigrae ac duae fistulae repertae sunt, altera inter quintam et sextam costarum verarum, quae ambae cariosae erant, altera inter quartam et quintam. Tandem summe debilitatus et febre hectica emaciatus vivis ereptus est die 29. Martii 1729.

Cum cadaver examinarem, musculorum intercostalium nonnulli, serrati antiqui majoris aliqua et obliqui descendentes suprema pars apparebant nigrae et sphacelo infectae, et apostema ipsum usque ad dorsi fere spinam extendebatur: pleurae pars inferior prorsus nigra erat et diaphragma eo loco lividum. Apertura superior penetrabat usque in dextrum pulmonem lobum, ubi insigne partium vicinarum volumen in pus erat conversum. In lobo sinistro callus quidam late extensus occurrebat, ubi probabiliter haeserat

vomica, atque proprius a vertebri insignis tumor ovo gallinae Indicae major et aliquo modo jam suppurans deprehendebatur: quaedam etiam minora aderant tubercula, quorum alia duriora et fere lapidea, alia suppurantia et pure erant repleta. Ambo pulmonum lobi maxime affecti et nonnullis locis omnino lividi apparebant. Plurimis locis pleurae firmiter adhaerebant; aliae harum adhaesionum erant satis extensae, aliae ligamenta fibrosa formabant. In dextra thoracis cavitate mensura fere dimidia materiae foetidissimae et nigrescentis inveniebatur.

Hujus viri pulmones probabiliter obstructione quadam antea erant affecti, quam dolor in latere accedebat, nam interdum tussi sicca brevi laboraverat: humores vero acres, qui in costas et musculos intercostales irruebant liberamque respirationem impediabant, non parum ad pulmonum obstructionem atque suppurationem sine dubio contulerunt, et quoniam ita justa thoracis expansio impediabatur, pulmonum augeri poterat cum pleura cohaesio.

Antea vero, quam huic capiti finem impono, pauca quaedam de pleuritidis inflammatoriae curatione addam. In hac procul dubio sanguinis major vel minor detractio maxime necessaria eaque quibuscunque aliis auxiliis est praemittenda. Aegroti vires, pulsus et febris, doloris violentia spirandique difficultas sanguinis quantitatem definire debent. Addendum est, ejus quoque qualitatem accurate esse considerandam; densus enim et viscidus sanguis non minus globulorum rubrorum abundantiam, quam proclivitatem ad inflammationem significat, atque aegrotum necessitate urgente commode largam eamque repetitam sustinere posse sanguinis detractionem indicat.

Bene quoque perpendendum est, quamlibet pleurae ceterarumque partium inflammationem, quae tempestiva sanguinis missione non imminuitur, aut diluentibus, antiphlogisticis, emollientibus potionibus et medicamentis non resolvitur, in abscessum aut gangraenam necessario transire. Pleuritides diuturnae plerumque peripneumonica producunt symptomata; ideoque de inflammatione celerrime tollenda vix satis esse possumus solliciti: dolor enim inde exortus respirationem ideoque justam per pulmones circulationem sanguinis valde turbat; sanguis etiam, qui jam

viscidus est, nam in viscida ejus natura proxima ipsius pleurae inflammationis causa posita est, magis redditur aptus ad stagnationem in ultimis pulmonalium aut bronchialium arteriarum ramis, quam si tenuis est atque fluidus. Haec est ratio, cur laterum dolores inflammatorii frequentius, quam a mero acri defluxu aut simili re orti, peripneumonias inducunt. Verissimum igitur est CELSI dictum ¹⁾: Remedium est magni et recentis doloris sanguis missus; et quae subjungit, aequae sunt vera: At si vetustior casus est, serum id auxilium est.

Mox post sanguinis detractorem clysmā emolliens, alvo inprimis obstipata, est injiciendum, quo non intestina solum duris excrementis et flatibus liberentur, sed major quoque sanguinis copia ad aortam descendentem et vasa iliaca derivetur, atque utraque ratione partes superiores leventur. HIPPOCRATES ²⁾ ubique in pleuritidum principiis clysmata suadet et regulam egregiam constituit, alvus neque nimis adstricta sit, ne febris augeatur, neque nimis fusca, ne vir et spiritus deficient ³⁾.

Quo facto pars dolens decocto e semine lini, foenugraeci, floribus chamomillae aqua et lacte parato foveatur. Quae quidem veterum medendi erat methodus. HIPPOCRATES ⁴⁾ fomenta et mox a principio et postea applicanda esse dicit, ut dolor resolvatur pleuriticus: eaque et sicca, et humida constanter in pleuritide commendat. Ego quidem, quando repetita sanguinis detractio nullum afferebat levamen, ea optimo cum successu applicata esse vidi. Dolor inflammatorius praecipue fibris nimium tensis oritur, quem fomenta emollientia, fibras relaxando, tollunt. Omnibus vero siccis calidisque rebus in dolore pectoris inflammatorio aut lateris multum praefero humida fomenta aut cataplasmata: diuturnum siccorum fomentorum usum dissuadet ipse HIPPOCRA-

1) Libr. IV. sect. 6.

2) De victu acutor. sect. LII. In edit. Kühnii tom. II. pag. 83.

3) De morbis, lib. III. sect. 17. In edit. Kühnii tom. II. pag. 308.

4) De victu acutor. sect. XI, XII. edit. Linden. In edit. Kühnii tom. II. pag. 36.

TES¹⁾, atque versus crisin ea, quae ex humidis sunt, commendat²⁾. CELSUS³⁾ cum paululum, inquit, inflammatio se remisit, siccis et calidis fomentis uti oportet. Ab his transitus ad malagmata est. Ego vero plerumque anodynum emplastrum ex opii drachma una, camphorae scrupulo uno et emplastro de cymino compositum post convenientia fomenta optimo cum successu applico, semper autem primo loco adhibeo fomenta humida. Statu valde periculoso abdomini quoque, inguinibus ceterisque partibus applicanda sunt fomenta, quae nimiam fibrarum adstrictionem imminuendo sanguinis impetum infringunt. Multo efficaciora erunt balnea emollientia, si illis apto modo uti possumus; ea dorsi, laterum et pectoris dolores HIPPOCRATE teste levant. Eximia eorum in colicis atque nephriticis paroxysmis utilitas nos incitare debet, ut eis in valde violenta atque pertinaci pleuritide et paraphrenitide utamur. Calidorum applicatione materiam coqui et exscreationem promoveri credebant veteres; hanc certo certius adjuvant, dum dolorem mitigant et musculis intercostalibus reliquisque partibus thoracem expandendi contrahendique ac materiam expellendi majorem conciliant libertatem: ideo in pleuropneumoniis hac quoque ratione maxime sint salutaria necesse est.

Deinde adhibenda sunt medicamenta nitrosa, quibus jungatur regimen diluens, emolliens, refrigerans. Lactis serum tenue, decoctum hordei et papaveris rubri, emulsiones et similia potuum loco exhibenda sunt. Nitrum sanguinem refrigerat atque attenuat. His addenda sunt mitia anodyna, quae occasione oblata repeti possunt: elixirium paregoricum et diacodium aptissima mihi esse videntur: quibus ceti sperma, oleum animale mite, relaxans, valde penetrans neque tamen exaestuans adjungendum est: et quando fibrarum rigiditas maior est, olea vegetabilia refrigerantia, ut seminis lini, amygdalarum dulcium, bono cum successu dari possunt. In curatione pleuritidis methodum emollientem atque relaxantem indicari,

1) Ibid. sect. XII.

2) De morbis, lib. III. sect. 23. In edit. Kühnii tom. II. pag. 314.

3) Lib. IV. sect. 6.

ex eo manifestum est, quod homines robusti et laboriosi, fibris rigidis et constitutione corporis sicca praediti huic morbo magis sunt obnoxii et magis eo afficiuntur, isque praeterea tempestate frigida et sicca inprimis saevit.

Doloris violentia procul dubio post sanguinis detractionem opiatorum exigit usum, quae prudenter interposita profecto sunt valde salutaria. Etenim cum dolor sit stimulus, quo sanguinis circulus acceleratur, sanguis ipse exaestuatur, et plus justo ad partem dolentem derivatur, inflammatio ipsa eo augeatur necesse est. Spina carni infixam aliquam excitat febrem et in vicinis partibus inflammationem. Porro si tussis pertinax, ut in pleuro-peripneumoniis, adest, diacodio aut similibus est mitiganda; nimia enim agitatione et motu ipsam inflammationem augebit. In horum remediorum usu maxima profecto opus esse et cautione et prudentia, negandum non est; ideo quilibet antea, quam ad eorum usum accedit, in animum revocare debet, lanceola nec timide nec parce utendum esse, si dolor urget, pulsus durus, celer et tensus ac febris magna est. Quid nonnunquam in pleuritide et peripneumonia effici possit et debeat, si quando maxima irruant violentia, sequentia docent exempla.

Quatuor circiter ante annos vir quidam nobilis, fortis, plethoricus, quadraginta circiter annos natus, febre et violento lateris dolore correptus est: mox ad sedecim vel octodecim uncias detractus est sanguis. Quo facto diminuebatur dolor. Surrexit et prope ab igne in conclavi fumo repleto sedens vini pomacei frigidi fere quartam mensurae partem bibit. Rigore affectus est insigni, quem febris vehemens, dolor in latere et pectore ingens, magna spirandi difficultas, delirium et tussis maxima, terribilis et haud cessans, qualem vix unquam audivi, et qua magna sanguinis floridi et spumantis quantitas rejecta est, excipiebant. Haec me impulere, ut intra viginti quatuor horarum spatium ter sanguinem detraherem, et intra hoc breve temporis spatium septem laudani solidi grana praeter uncias duas vel tres diacodii exhiberem; atque his, his solis inquam, nam alia recusabat remedia, restitutus est. Quod sane singulare est exemplum. Supra propositam medendi

methodum valde salutarem ac efficacissimam esse plurimis casibus expertus sum; eamque immensum in modum plus praestare existimo, quam sanguis hirci, priapus lauri aliaeque HELMONTII nugae, quas in archaeo compescendo et pleura furente ¹⁾ pacanda maxime laudat; nihilo tamen secius gravissima ira et summa vehementia in GALENI discipulos ejusque scholam ob methodum pleuritidem sanguinis missione curandi invehitur.

In pleuritide epidemica variis temporibus moderatum sudorem post tertium inprimis aut quartum diem admodum salutarem esse vidi; atque hanc ob rationem saepius nitro ceterisque remediis addidi camphoram, quae cum parca elixirii paregorici dosi conjuncta et in sero lactis tenui et calido aut ptisana data raro aut nunquam spem nostram fallit. Frigida humidaque tempestate et hominibus antea catarrhalibus vel rheumaticis affectionibus obnoxiiis haec methodus admodum convenit, si justa sanguinis quantitas antea detracta est: talibus in casibus quoque lenia conducunt purgantia. Aegrotos doloribus pleuriticis laborantes quibusdam aëris constitutionibus, inprimis tempestate humida et nebulosa, quae longe protrahitur, majorem sanguinis detractionem haud perferre, optimis constat observationibus: eosdem sanguinis detractionem meliore successu et minore damno pati frigido siccoque vere, quam humida aestate aut pluvioso autumno, plerumque invenitur. Quid quod occurrunt quaedam pleuritides, vulgo quidem sic dictae, quae parcam vel nullam sanguinis missionem ferunt, in quibus lateris dolor merum morbi symptoma, non morbus ipse esse videtur. Sic craciatus et dolores febres putridas malignas, varias aliosque morbos praecedentes aut comitantes proprie non sunt rheumatici, sed mere symptomati. Igitur tales dolores ab acrimonia, non vero ab inflammatione oriuntur, iisque medentur diluentia, diaphoretica, eccoprotica, vesicatoria ceteraque remedia, non sanguinis missio, quam veteres, ubi bilis, quo nomine acrimoniam intelligunt, dominatur, instituere vetant.

Romanos atque Athenienses non tam bene quam

1) *Helmontii pleura furens.*

populos circum Hellespontum habitantes sanguinis detractionem in pleuritide et peripneumonia ferre, ab ASCLEPIADE ¹⁾ observatum est, cum illi magis versus meridiem in calidiore et humidiora aëre vivant, hi vero frigidioribus siccioribusque ventis, aquiloni et favonio magis sint expositi. HOLLERIUS ²⁾ idem observavit in populo Parisino, qui frigidam regionem incolit, atque in Galliae meridionalis incolis, qui calidiores provincias occupant. Equidem in regione arctioribus limitibus inclusa morbum quendam epidemicum, qui in depressis, calidis et mari propioribus locis febrem tantum lenem catarrhalem produxit et vix ullam sanguinis detractionem postulavit, in vicinis frigidis atque altioribus locis conjunctum esse cum severis pleuro-peripneumoniacis symptomatibus, ac non parcam sanguinis exegisse emissionem saepius animadverti. Solidorum fluidorumque constitutio ipsa procul dubio diversis populorum sedibus insigniter differt. Itaque in fine hoc subjungam praeceptum: In morborum curatione non peculiaris solum morbi epidemici natura consideranda, sed tempestatis quoque atque aegrotorum constitutionis ratio habenda est.

1) Cael. Aurelianus Lib. II. cap. 22. de morbis acutis et chronicis.

2) Hollerius in Aphorism. Hippocratis, aphor. 2. sect. I.

PARTIUM GENITALIUM
IN MULIERE STRUCTURA PRAETERNATURALIS.

Ex epistola

JOANNIS HUXHAMI *ad* JACOBUM JURIN,

R. S. Secr. ¹⁾

A. B. de parochia Lanteglass, in comitatu Cornubiae, prope Fowye oppidum, annos nata 23., nupta fuit cuidam nautae robusto, tandemque praegnans, sibi partium male conformatarum conscia, opem imploravit chirurgicam. Sibi accersitum esse voluit Dom. BONNETT de Fowye oppido, et artis chirurgicae et obstetriciae peritissimum. Ille vero perspecto denudato corpore sequentia observavit:

Loco umbilici, in medio abdomine, paululum vero inferius, prominet massa quaedam spongiosa, carnis quasi offam prae se ferens, abdomini transverse incumbens, magnitudinis fere ovi gallinacei, longa autem tres digitos: ex hac duo erumpunt meatus urinarii exiles, qui urinam perpetim exstillant, quam neque vel retinere vel ejaculare potest: hinc vesicam, si quae adsit, sphinctere caruisse concludendum. Spongiosa haec mollisque massa, urinae acrimonia corrosa, tactum fere refugit mollissimum, adeo ut incurvata obambulare coacta sit, ad dolorem a vestibulis impressum evitandum,

1) Vid. Philosophical transactions. Anno 1723. Num. 379. pag. 408.

eamque tenuissimis linteis involvere. Hanc quidem massam funem fuisse umbilicalem male a partu abscissum, male dein curatum, existimo; ne vel minima enim umbilici, nisi hic, apparent vestigia; quid quod et urina per urachum pervium, et in duos forsan tubulos divisum, vel saltem per canales duos proprios, effluit. Priori potius credo opinioni, quia dantur historiae urinam per umbilicum in adultis etiam excretam fuisse attestantes ¹⁾.

Hanc infra offam subintrat vaginae foramen, ab offa distans brevissimo spatio. Ex hoc effluxere catamenia, per hoc etiam gravida facta fuit mulier, haud magnam vero tempore coitus percepit voluptatem; summa enim penis glans in hoc orificium vix fuit intromissa, multo minus ipsa virga. In hoc foramen digitum aegre introduxit chirurgus, eo scilicet animo, ut ipsum uteri collum exploraret, quod tamen ne vel tactu percepit, plane autem deprehendit membranam crassam hocce orificium altero inferiore, jam describendo, separantem.

Eo fere ipso loco, superius vero paululum, ubi in mulieribus rite conformatis adest fossa magna, inventum fuit foramen alterum oblongum, ne vel minimi digiti apicem altius admittens, recto intestino, uti post partum observatum fuit, pervium, quod a sectione fortasse accidit, nullus autem hic occurrit sphincter: inferius vero rectum intestinum, more solito, cum sphinctere circumdato terminatur.

Orificium hoc oblongum ab orificio vaginae, abdomine maxime tumente, duos saltem digitos transversos distitit, inter quae membrana descripta intervenit ab interiori parte, hujusce vero fissurae oblongae quasi labiorum coalitio exterius e superiore foraminis parte.

Nulla hic clitoris, hic nulla ossium pubis adfuere vestigia, nisi, quasi apophyses breviores ex utriusque ossis ilii parte inferiore protuberantes, ossium pubis rudimenta dixisses. Hic fuit ante partum rerum status.

Die 18. Julii 1722, hora noctis 11. advocatus est BONNETT, chirurgus, ut parturienti opem ferret. Perpensis omnibus, fetum invenit vaginae orificium in-

1) *Hist. de l'academie royale des sciences.* Anno 1701.

fra dilapsum, quem muliere decumbente superiora versus propellere frustra adnixus est, ob fortissimos fetus motus et gravissimos matris dolores, cui etiam jam supervenere convulsiones, syncope ceteraque. Vaginae autem orificium vix ac ne vix quidem dilatatum, ita ut illi jamjam moriendum esse, fuerit omnium expectatio.

In hoc miserrimo rerum statu, misericordia et humanitate adductus chirurgus, posthabuit omnino, quid vel ignarum vulgus, vel invidus hic garriret aut hic: anceps experiendum esse remedium potius, quam nullum apud se statuit, morte aliter citissimo ingruente pede.

Parentibus periculosissimum rerum statum enarravit, nil nisi a sectione expectandum, ancipitem praedixit eventum. Annuentibus hujus miserrimae matre et adstantibus, in orificium oblongum inferius scalpellum chirurgicum introduxit, et uno ictu coalitionem labiorum hujusce orificii et membranam separantem divisit: hinc in unum coivere et orificium vaginae et oblongum inferius. Jam digitis facilis introitus, orificium uteri internum attrectavit: dilatavit paululum, caput inde sensit infantis. Quid plura? Fetus ori intruso digito, puellulam vivam, probe formatam, mirantibus maxime adstantibus, demum extraxit, quae et adhuc et viget et valet, uti etiam et ipsa mater, quamquam post puerperium febre graviter colluctata est.

Jam a partu prolapsu ipsius uteri divexatur, quo prolabente nec per horas octo decemque reducto, eam dein, si fortius intrudas, exsiliunt e meatibus urinaris descriptis rivuli duo ad pedis saltem distantiam: argumentum sane cystidis cujusdam urinam excipientis: aliter re vera suspicatus essem, meatus istos duos urinarios ipsorum ureterum fuisse orificia, hic terminantia.

Quaerat fortasse curiosior aliquis, quo forte modo gravida facta fuit muliercula nostra?

Illi responderim, penis intrusionem ad prolem concipiendam haud absolute esse necessariam, seminis autem intra vaginam ejaculationem quam maxime ¹⁾.

1) *Histoire de l'acad. royale des sciences 1712.* Vid. etiam Mauriceau.

Hujus rei narrationem tibi citius transmissem, ni diu, frustra autem hactenus, mulieris alteram graviditatem exspectassemus, cum per sat longum tempus a puerperio cum marito cohabitaverit.

Figura addita¹⁾ repraesentat mulierem gravidam. A. A. spongiosam assimilatur quasi carnis massam, quam partem fuisse chordae umbilicalis autumo, magnitudinis fere ovi gallinacei, tres vero digitos longam. Ex hac duo erumpunt fistulae urinariae b. b., quae urinam perpetim exstillant, nec ex ullo alio orificio redditur urina.

c. Orificium vaginae, cloacae galli gallinacei quam simillimum, spisso quasi septo circumdatum: per hoc effluxerunt *ἐμύνη*, per hoc etiam gravida facta mulier. Hoc orificium, dum perpessa fuit mulier gravissimos partus dolores, nullo fere modo dilatatum fuit, quamquam anus ipse, ob vehementissimas musculorum abdominis ceterarumque partium contractiones, maxime hiaret.

d. Locum indicat, ubi inventum fuit foramen oblongum, minimi digiti apicem vix admittens. In hoc tempore puerperii, chirurgus introduxit scalpellum chirurgicum, idque ab hoc in orificium superius adiecit: ita ut jam a partu dehiscat monstrosum, horrendum, informe, ingens foramen.

Orificium superius transversum ab inferiore oblongo, appropinquante partu, duos fere digitos distat. Ex hoc magno hiato ipsius uteri prolapsum saepissime nunc patitur. E loco etiam, ubi adfuit olim orificium inferius, jam a puerperio partim excretae sunt faeces alvinae: hoc vero ante partum minime observatum fuit, ita ut a sectione forte acciderit.

Orificium hoc oblongum paulo altius, quam par est, in figura designatur.

[1] Pessimam imaginem, quae in ephemer. philosoph. (Philosoph. transact.) addita est, depingendam non curavimus, ejus tamen explicationem retinuimus, cum multum lucis antecedenti descriptioni afferre videretur. H.].

e. Anum repraesentat paulo magis antrorsum, quam in aliis positum: per hoc maxima faecium pars egeritur. Pudendum hoc, quale quale, est non dense crinitum ¹).

- [1) Duas adhuc hujus deformitatis descriptiones in iisdem commentariis reperies, unam (Philos. transact. 1723. Num. 379., pag. 413.) Guilielmo Oliver, alteram (Ibid. 1724. Num. 384, pag. 142.) Joanne Bonnett conscriptam. H.].

OBSERVATIONES DUAE RARIORES.

Ex literis

JOANNIS HUXHAMI ad JACOBUM JURIN,

R. S. Secr. ¹⁾

OBSERVATIO I.

Ingens omentum.

Veterani cujusdam militis uxor dolore colico et vomitu diu laboraverat, quibus supervenit ventris tumor durus, qui auctus indies magnam in molem increvit. Jam evomuntur omnia, bilis atra, sincera, tandem et ipsae faeces alvinae. Dolor vero persaepe immanis in sinistro praesertim hypochondrio solus. Cathartica, enemata, anodyna plurima pharmacopoeo Collins adhibentur; incassum omnia; permanet dolor, inscrescit usque tumor, digitorum pressui haud magis cedens, quam si lignum fuisset.

Ex hocce tumore plura quasi tubera enata sunt, quorum unum alterumve caput puerile, alia pugnum virilem magnitudine aequabant: eminebat autem maximum in sinistro hypochondrio, ubi gravissimum persensit dolorem, ita ut saepius exclamaverit, se voluisse tumorem ibidem loci fore perfossum. Incremente tumore facta est valde dyspnoica. Tanta tam-

1) Vid. Philosophical transactions anno 1724. Num. 382. pag. 60.

que atrociam per menses fere quatuordecim perpessa fuerat mulier, cum tandem grata venit morborum requies, mors.

Mihi enarravit casum pharmacopola; rogavit insuper, ut viscera inciso abdomine inspicerem, quod cum alio medico feci perlubens.

Nudato cadavere montosum observavimus ventrem, reliquum vero corpus summa macie confectum. Secto abdomine in conspectum se dedit ingens quasi sebi massa, nisi quod colore fuit minus alba, totum ventris cavum adimplens, ita ut nec ventriculus, nec jecur, neque intestina apparerent ulla; adhaeserat enim omentum hoc enorme peritoneo pluribus in locis, in utroque praesertim hypochondrio, ubi et latior et firmior fuit cohaerentia.

Secto autem in modum crucis peritoneo et ab omento separato, conspeximus illum in pelvim fere detrusum, omentum etiam toti jecinoris cavo annexum, ventriculum hac mole oppressum, uti et duodenum, colon et jejunum: cum adiposo renum involucrio, sinistro praecipue, connexum et quasi confusum fuit, adeo ut colon, altius paulo quam in rectum desinit, sebo hocce concreto fuit penitus involutum. Hinc faecibus praecclusum iter, hinc illae lacrymae, hinc dolores illi saevissimi, quibus ante mortem excruciatam fuerat mulier, et, ut hic obiter notem, per plures dies ante mortem nec sua sponte, nec vel clysmatibus acerrimis irritata alvus faeces deiecerat nullas.

His lustratis ingens separavimus omentum a jecore, ventriculo, scirrhuso pancreate, intestinis, tandem et a mesenterio et ab interna peritonei lamina renibus instrata. Splen fuit hac massa quodammodo demersus, contractior et quasi coriaceus. Hunc quasi sebi montem exemi denique et per famulum nostrum domum misi: erat autem animus, omentum hoc morbidum accuratius perspiciendi, cum jam enim advesperasceret, defuit opportunitas.

Pendebat omentum hocce lb XVI $\frac{1}{2}$ Avoirdupois, nec tamen abstulimus unam saltem alteramve libram partibus adhaerentem. Pondus hercle maximum! Si consideremus ex obesiore homine omentum vix libras pendere tres, majus certe inveni antehac nunquam, quamquam et secui et dissecta vidi plurima

nominum cadavera. Fateor equidem longe majus a GREGORIO HORSTIO in suis observationibus memoratum fuisse, majus etiam in ephemeridibus German. ann. x., verumtamen hoc quoque monstrum monstris annumerari merito debet.

Hujus et in extrema parte, nec non in interiore substantia, plura observavi vasa sanguifera, eaque certe maxime dilatata, quorum aliqua penna anserina majora, aliqua vero quasi in aneurysmatibus terminantia. Ex horum aneurysmatum, si ita dicam, maximo uncias circiter sex nigricantis sanguinis extraxi cum quibusdam grumis albidioribus; ane adhibitis particulæ a venis epiploicis absorptæ atque morbo congelatæ?

E plurimis lccis conflari mihi videbatur massa naecce, sibi invicem arcte haerentibus; aliquos tamen separavi, quorum pauci pmo minori fuere magnitudine aequales, forma haud absimiles. Media hujus pars, cetera durior, cultro haud facile cedebat.

In isthoc cadavere sequentia etiam fuere observatu digniora. Inferior hepatis pars in scirrhum abierat. E vesica fellea plures exemi calculos, carbonem fossilem colore referentes, friabiles, aquam inmatantes, quos bilem haud improprie nominares splendidam, his quippe cum inerant plurimæ particulæ canicantes, haud dubio salinae.

Mesenterii glandulae fuere scirrhosae, imo quaedam in substantiam pene lapideam induratae. Intestina tenuia fere inflammata, colon cum coeco fere totum gangraena correptum, etiam processus ipse vermicularis.

Ren uterque fuit sanus satis, dexter autem emisit ureteres duos; cum vero renem dissecuisssem, percepi facile, quid esset in causa, cur ureter hic fuit duplex. Renis enim pelvis septo quodam fuit divisa, digitum transversum crasso, ejusdemque perfecte substantiae cum reliquo renis parenchymate.

Hic fuit ren quasi duplex, cui duplex pelvis ureterque duplex.

Erant in imo abdomine seri subcruenti librae quasi duae.

Malum hoc immedicabile penitus visum est, nisi quis morbi principiis obstitisset.

OBSERVATIO II.

Salivae color insolitus.

Dom. Fox, quadragenarius, gracilis, biliosus, per mensem unum alterumve elanguerat, nausea, ictero et doloribus colicis vexatus: tandem ex epoto largiter vino pomaceo vehementissimo colices paroxysmo correptus me consulit. Vomitabat omnia, urinae parum reddebat coloris lixivii, quae sedimenti plurimum deponebat subviridis.

Ego statim illi potionem ex ipecacuanha emeticam propinari jubeo, infuso dein card. bened. affatim hausto plurima viscosa, biliosa rejecit: tum enemate terebinth. injecto alvus bis terve respondit. E sumta mixtura anodyna vomitus et termina comprimuntur. Jam de languore summo et abdominis distensione conquestio; paulo etiam post recrudescit dolor. Bolum praescripsi ex jalap. scrup. j. calomelan. gr. viij. spec. diamb. gr. vj. laudan. solid. gr. j. syrup. de sp. cerv. q. s. quamprimum sumend. cum tinct. sacr. unc. ij. Hinc omnia pacata. Post horas duodecim ter fundit alvus perliquida, biliosa. Ex sumto dein haustu anodyno nox tranquilla. Mane de dolore et faucium tumore queribundus crassa, subfusca exspuebat; mox abunde effluit saliva colore viridissima, bili porraceae quam simillima, nisi quod tenuior. Perduravit fluxus hic salivae viridis horas quasi quadraginta, quo tempore sputavit, quantum vix caperent sextarii duo: ad flavedinem dein vergebat color floris eo usque, dum ad instar solutionis gutt. gambae evasit: quantitas autem aucta potius, quam diminuta.

Perstitit et hicce color per horas etiam quadraginta, dein sensim pellucida facta est saliva atque subito, uti oborta est, evanuit penitus salivatio.

Intra biennii spatium bis terve in icterum inciderrat ante hujus morbi accessionem. Decem abhinc annis maxima salivatio sponte erumpens hunc ipsum hominem in summum vitae discrimen intulerat; salivus autem evasit ope doctissimi expertissimique medici D. PYNE. Tunc vero temporis ne vel mercurii hilum sumserat, nec ullo modo fuerat colorata saliva.

In hac historia observatu haud indigna quaedam occurrunt. Salivatio nempe sponte exsuscitans, vel ex tantillo forsitan calomelan. excitata. Calomel autem probe paratum novi, quippe qui plurimas ejusdem doses, quarum aliquas ad scrupulum integrum exhiberi jusseram, ne vel minimo sequente salivationis signo.

Occurrit porro, quantum ego saltem scio, salivae inauditus color. Saliva viridi ita penitus tincti erant dentes et fauces, quasi aerugine obducti fuissent. Permansit dentium color viridis quatuordecim post diebus, quam convaleuit.

Notandum praeterea fluxum hunc salivae fuisse criticum, quo judicatus est et icterus et colicus morbus; ab inceptante enim salivatione ne vel minimus dolor ventris et color cutis subviridis sensim evanuit, urinam etiam reddidit copiosius, sed subnigram. Ille vero, quid ante hunc fluxum valde languidus fuit et jam quasi moribundus, maximam salivae evacuationem *εὐφρέως φέρεται*.

Serum ictericorum tinctum esse bile omnibus notum est; nec alicui forsitan videatur magis mirandum, serum flavum posse per glandulas salivales excerni, quam per serosa cutis vascula, quod tamen icterico laborantibus contigisse saepius observavimus, admoto prius epispastico. De urina biliosa nihil dicam. Unde vero color salivae viridis, haud ita facile dictu. Hujus opinor ego causam procatarcticam esse pomacei vini potationem.

Bili si miscueris acidum, color oritur viridis. Hinc torminosae infantum dejectiones virides, lacte in ventriculo acescente. Hinc porracea bilis. Ponamus jam acidum pomaceum a venis lacteis vel a mesaraicis forsitan absorptum seroque sanguinis bilioso permixtum: quid eveniret inde? Credo equidem flavi seri coloris in viridem permutatio. Profiteor hercle, acida quaecunque a vi corporis vitali in alkalinam naturam mutantur, etiam ipsum vitrioli acidum: languescentibus autem viribus, concoctione laesa, lymphae effeta facta, facta et inerte bile, queis adde sanguinem tardius circulantem, acida parum subacta, nec in primis viis, nec in ipso sanguine, acidam exuunt naturam. Hoc testantur acidi debilium sudores acidusque in ore sapor a febribus inflammatoriis conva-

lescentium, quibus ad restinguendam febrem largius fuerat exhibitus acidus potus. Saepius certe memini, me vinum pomaceum largiter potasse brevique urinam ipsissimum potus odorem spirantem reddidisse. Curabam nuperrime mulierem summa haemorrhagia, durante diu, correptam, cui inter cetera plurimum fuerat exhibitum elix. vitriol. Mynsicht.: cessavit tandem haemorrhagia, debilis autem inde reddita mulier incidit in leves spasmos artuumque dolores, ventris tormina diarrhoea comitante, plures excrevit alvus dejectiones viridissimas, stercoris vaccini similimas, talesque per plures dies, quamquam rhabarbarum fuerat ter exhibitum ad expurgandas acidi particulas intestinis adhaerentes. Hic sal acidus sanguini immixtus post dies plures iterum e sanguine per intestina rejectus est, vi vitae nullo fere modo subactus.

Microscopio olim observavit LEEUWENHOECKIUS, quod chyli sales acidi a bile retundantur et comminuantur, cum vero in jecore subsistat obstructa bilis, integris viribus vasa lactea permeat acidum. In aegroto autem nostro bilem obstructam fuisse, patuit inde, quod alvus fuerat compressior, et faeces ante vomitum medicamento commotum reddidit albidas.

Hypothesis fortasse nostra illustretur magis, si perpendamus, unde oriatur virginum *καχεκτων* color herbeus, ut cum PLAUTO loquar. His enim fructus immaturi, acetum atque id genus alia summae sunt cupediae, vitiatis autem concoctionis organis, parum immutata sanguini miscentur, bilemque et sanguinem obruunt acido. Hinc glandulae obstructae, hinc facies e viridi pallida, tumor hinc hydropicus; atque, quod non levis est momenti, jecur scirrhum e chlorosi praemortuarum saepe inventum fuit viride. Jam paucis restat dicendum, unde colori salivae viridi successit color flavus, quod inde factum arbitror, quia post acidum a sanguine partim ablegatum, partim et a motu sanguinis ob cardiaca exhibita aucto destructum, superfuit solum superflua bilis sanguine expellenda, quod et brevi secessit, reseratis bilis poris et per patulos salivae ductus mirandum in modum excreta.

DISSERTATIO BREVIS

DE

VARIOLIS EPIDEMICIS

ANOMALIS,

*Plymuthi mense Augusto 1724 incipientibus et usque
ad mensem Junium 1735 continuatis ¹⁾.*

Symptomata consueta variolas praecedebant, sed colores membrorum dorsique generatim erant severiores, quam plerumque solent, sic quoque nausea et vomitus. Colicis doloribus corripiebantur plurimi, quibus eruptione vel uno alterove injecto clysmate, cui mite anodynum erat additum, liberabantur. Excrementa plerumque biliosa erant.

Interdum accidit, ut ante atque in ipsa eruptione symptomata non severa esse viderentur, nihilo secius tamen variolae confluebant atque in morbi acme moriferae fiebant. Pustulae erant valde parvae, neque, ut fieri solet, repletae; uno aut altero vero die post eruptionem in medio collapsae et depressae apparebant. Hoc etiam observabam in discretis pustulis, in quibusdam hominibus intra viginti quatuor horas a primo impetu spatium in conspectum prodiant: quando tam cito erumpebant, semper e genere confluentium, uti plerumque observatur. Eruptionem comitabatur sternutatio prodigiosa, inprimis

(1) Vid. Philosophical transactions, anno 1725. Num. 390. pag. 379.

in infantibus. Vidi infantem ¹⁾ quinque circiter annos natum, qui per continuas triginta horas et diutius sternutabat, neque hoc symptoma aliis, quam anodynis remediis mitigari poterat. Variolis laborabat confluentibus atque decimo tertio die mortuus est. In quibusdam in pustularum eruptione et post eam intolerabilis accedebat pruritus; id quoque infanti commemorato accidit et plerumque malum erat symptoma, cum magnam materiae morbosae proderet acrimoniam.

In paucis quibusdam die primo vel secundo, postquam eruptio perfecta esse videbatur, in variolarum interstitiis variae apparebant pustulae miliares, quarum aliae colore rubro, subatro, aliae vero sero limpidio erant repletae. Eae nunquam, ut secundariae variolae, quas interdum observavi, suppuratione maturescebant, neque ejusdem erant ambitus. Quamquam hoc plerumque malum est symptoma, attamen in puella septem annorum ²⁾ febrem atque delirium post hanc eruptionem prorsus cessasse urinamque mox sedimentum deposuisse animadverti.

Nonnulli purpura abundabant, petechiae in interstitiis variolarum in ipsa eruptione apparebant, atque pustulae ipsae luridum ostendebant colorem. In nonnullis haud prius purpura, quam tempore maturacionis effloruit. Ceterum unum tantum hominem ³⁾ his maculis obsitum hac epidemia cognovi, qui hunc morbum superavit; alii vero quinto aut sexto die moriebantur, alii usque ad decimum aut undecimum languentes peribant.

Suppuratione durante variolae admodum subsidebant, et cohaerentes basin insigniter amplificabant ita, ut, quamvis saepe post eruptionem satis distinctae esse viderentur, nunc inter se confluerent. Saepius macula in mediis pustulis in conspectum veniebat purpurea, quae pedetentim dilatata fiebat nigrior. Sic interstitia quoque interdum pallidum, interdum lividum induebant colorem. Symptomata ominis pessimi! Pustulae macula ista purpurea haud insignitae, non lutea obtegebantur crusta, sed color ejus

1) D. Cockey puer.

2) Virgo nomine Spurret.

3) D. Lang filius.

apparebat lividus, cinereus, et gradatim mutabatur in nigrum.

Salivatio, quae semper comitari solet variolarum confluentium maturationem, in nonnullis admodum parca, in nonnullis omnino erat nulla, si exceperis parvam materiae insigniter viscidae quantitatem, quae cum gargarismatibus exspuebatur. Duos homines adultos et plures infantes variolis confluentibus laborantes curabam, qui neque salivam exspuebant, neque alvinis dejectionibus, nisi ipsis lenia exhibita erant cathartica, levabantur, nihilo secius tamen morbum superabant. Rarissime occurrebant infantes salutari affecti diarrhoea, de qua SYDENHAMUS aliique recte existimant, in locum salivationis hominum adultorum substitui. Contra nonnulli tene-riorum infantum per morbi decursum salivae insignem copiam exspuebant. In duobus infantibus¹⁾, altero quinque, altero septem annos nato, nulla prius salivatio quam post decimum tertium accedebat diem, et tum tam profusa erat et tam diu continuabatur, ut maxima cum difficultate eam primo purgantibus, deinde cortice Peruviano, adstringentibus aliisque remediis cohiberem. Equidem horum juniore calomelanos grana iv. exhibueram, quae vero subito salvo ejecta erant.

Ubi tumor faciei et colli valde durus, dolens et tensus cum magno arteriarum carotidum pulsu et parca aut nulla conjunctus erat salivatione, ibi in acme morbi delirabat plerumque aegrotus. Haec symptomata saepe mortem portendebant. Eorum glandulae maxillares et parotides, qui sanitatem recuperabant, per insigne temporis spatium post perfectam variolarum desquamationem, quae tamen satis lenta procedebat, tumidae remanebant et induratae, neque ibi prius evanescere tumores, quam post repetitas purgationes calomelano aliisque remediis.

Procul dubio hi tumores oriebantur a materia admodum viscida, quae has glandulas obstruebat, faciei tumorem indurabat, salivae fluxum et aliqua ratione circulationem per carotides externas impedi-
bat: quibus causis cum plus sanguinis per internas carotides impellatur, inflammatio cerebri et delirium

1) D. Wallis puerulus et D. Collier filia.

aliqua ex parte produci potest; si vero sanguis materia acri ex pustulis resorpta scatet, delirium hoc morbi stadio multo periculosius redditur, quam in ipso apparatu, quem vocant, sive primo morbi stadio, ubi plerumque observatur. In hoc rerum statu sanguinis missio, clysmata emollientia, eccoprotica, diluentia copiosa omnino sunt necessaria.

Qua occasione quaeri potest, num, si salivatio valde viscida et parca est et tumor faciei durus et tensus, mercurialia quaedam, ut jaste praeparatum calomel, cum utilitate in ipso maturationis stadio dari possint, nec ne? Saepius cinnabarem bono exhibui cum successu. Varia prostant exempla, quae talem medendi methodum comprobare videntur, atque id tantum objici posse videtur, mercurii pondus, cum motum sanguinis augeat, febrem quoque augeat necesse esse: attamen calomel post incrustationem, ubi febris secundaria cessaverat, sine ullo malo effectui, imo exoptato cum successu exhibui.

Nihil eo certius viscidos tenacesque humores resolvit, si cum copiosis diluentibus liquoribus conjungitur, nihilque eos, ut per apta eliminari possint colatoria, melius praeparat. Quod enim ad oxymel squilliticum, injectiones similiisque in parca salivatione attinet, id dicendum est, oxymel sane vomitu interdum irritare glandulas membranae Schneiderianae, ut, quae continent, rejiciant; injectiones vero tantum ductuum salivalium detergere orificia: praeter hos vix alium certum edunt effectum, nam materia viscida obstruens in intima glandularum parte et in ipso quoque sanguine haeret.

Methodus haec tali imprimis variolarum generi convenire videtur, qualem nunc describam, in quo omnia, quae quis mente concipere potest, valde viscidorum humorum signa occurrebant. Sanguis e vena missus semper, et praecipue in morbi acme maxime erat viscidus. Saepius parca vel nulla aderat salivatio: saliva in genere summe erat glutinosa, ita ut saepius materiam digitis ex aegrotorum ore detergerent famulae: et sine largissimo potu ea subita cessabat. Diarrhoea admodum raro in infantibus accedebat. Cito exsiccabantur vesicatoria. Non audivi, urinam cruentam ab ullo emissam esse. Ubi triste hoc accidit symptoma, sanguinis crasis dissoluta esse

videtur, ut bene observavit LISTERUS: contra vero sanguinis nimis compactam et viscidam diathesin relata arguunt symptomata.

Hic humorum status in variolis epidemicis, de quibus agimus, aliqua ex parte saltem oriri potuit eximia tempestatis siccitate et ventis continuo fere e septentrione et oriente flantibus mensibus Octobri, Novembri, Febuario et tandem Martio. A medio Januario usque ad medium Aprilem tempestas erat siccior, quam unquam hac in regione observatum est, ubi profecto pluvia magis continua, quam in plurimis Angliae locis esse solet, nam pluviosa tempestate satis famosum est Plymuthum.

Haec memorabilis aëris mutatio procul dubio singularem aliquam in corpore humano edidit effectum, cum ventus satis frigidus, ut tenuior tantum sanguinis pars perspiratione abeat, patiatur. Neque tali tempestate corpus multos humores diluentes ex aëre imbibit, ut KEILLIUS observavit. Hinc liquores diluentes copiose bibendi apparet necessitas, qui cum in hoc morbo semper convenient, in eo praecipue, qui tali tempestate saevit, summe est necessaria. Methodum D. ANDRY, qui balnea aqua calida et lacte aut lacte calido parata ante eruptionem instituit, variis rationibus hac aëris constitutione convenire existimo, neque aliud ei objici potest, quam quod non in usu est.

Subsolano per septem vel octo dies mensibus Octobri et Novembri summo impetu flante, aegrotos fere omnes, quos eo tempore variolis correptos vidi, nullo salivae fluxu laborasse observabam. Inprimis vero femina quaedam¹⁾ variolis confluentibus severe admodum affecta, per totius morbi decursum ne guttulam quidem exspuebat; die decimo octavo violenta corripiebatur pleuritide, sed sanguinis levabatur missione. Sanguis erat viscidissimus, qualem vix unquam vidi. Notavit LANCISIUS, homines morbis pectoris affectos parum exspuere, quando frigidi, sicci venti ab oriente veniunt: id ego quoque observavi frequentius: atque haec ratio esse videtur, cur tali tempestate asthmatici plerumque paroxysmos patiuntur.

1) Betty Boddy.

Manuum tumor non recto ordine faciei desidentem tumorem in hac epidemia excipiebat, quemadmodum in aliis variolis observavi epidemicis. Quidam admodum parvo vel potius nullo prorsus affiebantur tumore. Crurum pedumque tumor accedebat rarissime, antequam aegrotus erectus sedebat, dolores vero in partibus affectis erant magni.

Saepe mecum reputavi, num iste manuum tumor, qui faciei tumorem subsequitur, aliqua ex parte a seriore inflammatione et suppuratione pustularum in iis oriatur: nam dolor et inflammatio stimulum efficiunt, qui humores ad partem dolentem allicit. Plerumque observari potest, dolorem manuum brachiorumque eo tempore evenire, quo salivatio cessat, ita ut manuum tumor aliqua ratione in salivationis locum substitui videatur.

Quotidie observatur, brachiorum manuumque pustulas uno vel altero die tardius, quam faciei, et femorum pedumque pustulas omnium tardissime inflammari maturarique, quae esse causa potest, cur crurum tumor eum in manibus excipiat. Eo magis huic opinioni faveo, quo saepius insignem manuum tumorem, cum pustulae valde dolerent et inflammatae, sed discretae essent, ubi parvus vel nullus in facie aderat, observavi. Quo magis pustulae dolent, eo magis etiam earum intumescit margo: indeque sequitur, tumorem partis dolorem pustularum earumque numerum aequare.

His causis permotus usum epispasticorum circum carpum applicatorum paulo ante tempus, quo tumoris in manibus accessum exspectamus, imprimis si symptomata adsunt periculosa, commendo, cum sint stimuli, qui humores non solum attenuent et ad externas partes derivent, sed eos quoque evacuent et materiam morbosam, antea ope salivationis, quae nunc aliqua ex parte suppressa est, ejectam, apto modo educant.

Nuchae imposita vesicatoria saepius summos colli dolores et deglutiendi leniunt difficultatem, quae interdum aegrotum tertio variolarum stadio afficiunt gravissime, cum per alias vias derivent humores. Quid quod nonnulli, quibus cito applicata sunt vesicatoria atque insigni modo suppurarunt, minore tumore minoreque affecti sunt salivatione, quam morbi

vehementiae convenire videretur, sine ullo tamen aegroti damno, cum vesicatorii fluxus salivationis defectum suppleret. Consentaneum igitur esse videtur, si humoris noxii translationem ad manus, quam natura ipsa molitur, promovere humorique exitum parare studemus.

Ante aliquot annos in femina, cujus curam simul cum digno eruditoque hujus civitatis medico D. SEYMOUR susceperam, harum evacuationum utilitatem cognoscendi occasio sese mihi obtulit. Per prodigiosam vesicatoriorum nuchae, auribus et brachiis applicatorum evacuationem, non minus quoque per copiosum urinae fluxum effectum est, ut neque tumore, neque salivatione per totum variolarum confluentium valdeque periculosarum decursum afficeretur, nihilo tamen secius restitueretur.

Quilibet in arte exercenda versatus materiae morbosae translationem ab alia in aliam partem utilitatem saepe attulisse maximam, ubi inprimis ejus accessit evacuatio, sine dubio observavit. Omnes evacuationes criticae hujus sane sunt indolis. Quoties abscessus, apostema aut femorum tumor febris fuganda fuit remedium! Hoc in me ipso ante aliquod annos Lutetiae Parisiorum sum expertus, cum febre violenta, inflammatoria cum delirio laborans die nono versus noctem insigni dolore manuum brachiorumque corripere. Consilio duorum facultatis medicae assessorum, adhuc viventium, qui eo tempore studiorum meorum socii, apud me vigilias agebant, manus per longum temporis spatium aquae immergebam calidae. Brevi tempore manus intumuerunt, et quatuor vel quinque horarum spatio et delirium meum et febris prorsus cessavit, quamvis et manuum tumor et dolor aliquamdiu remaneret.

Itaque cum quibusdam in casibus natura tam insolitas se a morbis liberandi eligat methodos, diligenter etiam ejus operationes in morbo promovere debemus, in quo metastasis materiae morbosae ad manus et pedes plerumque fit et salutaris est.

Id procul dubio respiciens BAGLIVUS jubet, ut spongiae decocto calido atque emolliente imbutae manibus pedibusque in variolis applicentur; atque hoc edidit se magno fecisse cum successu. Ego vero non minorem vidi vesicatoriis brachiis cruribusque applica-

tis; sed aegrotis imperabam, ut tenue lactis serum aut simile quid affatim biberent, quod maxima ex parte cantharidum acrimoniam tollebat.

Antea vero quam huic paragrapho finem impono, delirium, quod variolarum eruptionem comitatur, cataplasmatum emollientium applicatione ad pedes, imprimis in infantibus insigniter levare, quin referam, facere non possum. His profecto plerumque utor, quando in morbi principio consilium a me petitur, atque non sine ratione mihi persuadeo, me variis in casibus morbosam materiam hac methodo derivasse, quae cum largiorem in inferioribus partibus produceret eruptionem, faciem et pectus a morbi impetu aliquo modo liberavit.

Magna pedum teneritas et mollities, quae eorum applicationem sequuntur, nullius momenti est incommodum, si comparaveris cum utilitate ab iis expectanda: neque dolores lancinantes, qui saepe post usum cataplasmatum femora afficiunt, timendi sunt, imo dicam eos potius utilitatis, quam praestant, esse argumentum.

In confluentium genere circa duodecimum aut decimum tertium diem generatim accedebat micturitio et dysuria, etiam si nulla applicata erant vesicatoria. Si quando larga turbidae urinae reddita est copia, cito sequebatur urina, in qua multum subsidebat: sin autem aliquando tenuis et limpida erat parvaque quantitate emittebatur, delirium, tremor, tendinum subsultus aliaque convulsiva symptomata cito succedebant.

Nullum symptoma in harum variolarum mutatione certius erat mortiferum, quam delirium, et, quod ego semper mali ominis in acme omnis generis febrium exanthematicarum esse symptoma existimo, dyspnoea vel anhelosa respiratio: quodsi sanguinem, quam primum haec signa apparebant, mittebamus, aegrotus servatus est; venae sectione intermissa paucis horis conclamatum erat.

In hominibus his variolis afflictis saepe octo vel decem pustulae inter se confluerunt, et magnam vesicam materia limpida, cruda repletam effecerunt, quae per aliquot dies post incrustationem in eodem

statu manebat. In puella quadam¹⁾, quae mortua est, sub istis vesicis gangraenosam destructionem observavi. Necesse esse putabam, materiam istam, quam primum fieri posset, ope lanceolae vel acus emittere, ne ulcus, ut fieri solebat, si sibi omnia relinquerebantur, oriretur; atque non possum quin hoc utile esse existimem, idque eo magis, cum materia tenuis facile in massam sanguinis absorbeatur, et quod diutius haereat, eo reddatur acrior, siquidem nullo modo concoquitur.

In duobus aegrotis varias pustulas sanie cruenta repletas observabam: quorum alterum²⁾ morbum tam facile superare maxime mirabar, quamquam confluentibus quoque laborabat.

Desquamatio admodum erat lenta, cum crustae nigrae per nonnullos dies, imo per hebdomades adhaererent, atque magna purulentae materiae copia, quae sub iis stagnabat, continuo emanaret. Foedissimae croostea ortae sunt cicatrices. Quo in casu nullius rei applicatio effectum mihi videtur edidisse meliorem, quam crebriora ex lacte calido vel aqua et lacte parvibus applicata fomenta; ea salia acria diluunt atque abluunt, et cutem leniunt. Oleosa linimenta poros obstruendo saepe nocent.

In uno vel duobus casibus sub faciei manumque crustis secedentibus pustulas repullulantes observavi. Quod in puero accidit, qui maculis purpureis obiectus convaleuit. Hae erant distinctae, licet primae summo gradu essent confluentes.

Nihil tamen certo post sanguinis missionem, si indicata erat, mitigabat et tollebat febrem secundariam, quam mitiora cathartica, qualia sunt rhabarbarum, manna, tartarus, infusum sennae similiaque. Calida, camonium continentia, aloëtica purgantia non pariter convenire videntur, certe si initium iis facere velis. Haec decimo, undecimo, duodecimo vel decimo tertio die exhibui, quando pulsum aegroti celerem, calorem febrilem, linguam siccam, capitis dolorem, inquietudinem, anxietatem et alia febris putridae symptomata deprehendebam. Quorum uno vel altero semel vel bis repetito, calomel exhibui, et postea

1) Virgo Boose.

2) D. Bassii infans.

purgavi. Haec nostra erat methodus, eaque plerumque utilissima.

Non possum quin profitear, me existimare, omnes doctissimo D. FREINDIO reliquisque viris, qui facultatis nostrae ornamenta sunt et lumina, gratias debere maximas, quod hanc methodum introduxerint in ejusque commendationem scripserint. In praxeos meae principiis ego MORTONI auctoritate fretus, corticem exhibui Peruvianum, ut febrem cohiberem secundariam, inprimis si eam, ut saepissime fieri solet, evidenter intermittentem inveniebam; attamen eum meae exspectationi ullo modo respondisse, vix dicere possum. Non abnuerim, post proprias purgationes corticem admodum convenire in extinguenda ad hecticam febrem proclivitate, quae saepius variolas sequitur, cui si frigidum regimen et lac asininum, nisi id idiosyncrasia vetat, conjunguntur, nos quantum in viribus medicorum positum est, fortasse praestitimus.

Methodo hac tempestive purgandi in cohaerentibus et confluentibus variolis nonnullos ab imminente periculo servatos vidi, quorum restitutio resurrectioni similis esse videbatur.

Haec ratio profecto sola est primas vias purificandi, quae foetidarum acriumque materialium a glandulis intestinorum secretarum copia replentur: hae glandulae enim per morbi hujus decursum officio, cui praesunt, continuo satisfaciunt, idque eo magis cum cutis pori eo tempore per pustularum incrustationem admodum obstipentur, indeque intestinorum glandulas potius plus, quam solent, secreturas esse credendum sit; perstat nempe in medicina sententia alterius evacuationis imminutionem alterius esse augmentum: inprimis ubi tam arctus, quam qui intestinam est et intestina, observatur consensus.

Excrementa, quae per hebdomadem aut diutius retinentur, pondere magnam comprimunt arteriam sanguinis liberiolem ad inferiores partes transitum impediunt, quo facto cerebrum obruitur. Hinc ista deliria, coma ceteraque signa, quae tam frequente hoc morbi stadio imminet. Num porro mente concipere possumus, putrida sanguinis nunc putridi excrementa, conjuncta fortasse cum variolarum internarum pure, quibus etiam aliqua pars morbosae materiae per faucium glandulas secretae et fortuito deglu-

titae additur, non magnopere nocitura esse, quando in intestinis relinquuntur? Ibi magis magisque acria reddita, uti blandissimi etiam succorum nostrorum, si circulationi exempti perpetuo corporis calori exponuntur, naturam mutant, chylum aut liquores haustos contaminant, resorpta ad sanguinis massam deferuntur, atque ita pabulum oritur ipsius febris, quam natura per ipsam hanc viam, aliqua saltem parte expellere tentat.

Re vera teterrimas, foetidissimas largissimasque dejectiones post clysmatum usum atque imprimis post purgationes in acme aut declinatione hujus morbi observamus. Haec valde putrida materia diu in intestinis haerens et magis magisque crescens tandem tam fit virulenta, ut intestina corrodat et ipsam illam afferat diarrhoeam aut dysenteriam, quam inaniter timebant, ne excitarent leni cathartico; facillime enim semper, si necesse erit, ejus vim infringimus leni opiato aliisque medicamentis.

Quoties non deprehendimus, hecticum calorem a primarum viarum cacoehymia, imprimis in infantibus oriri? Quo in casu parva rhabarbari dosis aut parva stomachum leniter purgantis remedii quantitas plus efficere potest, ut proclivitas ad febrem removeatur, quam tota corticis libra. Saepe animadvertimus, corticem ipsum in ejus usus principio leniter purgare: atque quibusdam in casibus meliorem, si id accidit, edere effectum, pro certo habeo. Nonne quasdam febres intermittentes uno justo tempore exhibito emetico curatas vidimus? Atque hoc non factum est per meram aliquam concussionem et agitationem vasorum sanguiferorum atque nervorum, neque attenuandi quandam virtutem, sed per saburrae febriles paroxysmos alentis e ventriculo expulsionem. Hoc praesertim manifestum est in febribus repletioni ventriculi haud raro supervenientibus. Inde parvam interdum corticis quantitatem post emeticum datum plus valere, quam multo majorem ante illud, apparet. Itaque si in primis viis putrida haeret materia, quae aliqua saltem ex parte febrem alit secundariam, cur non aliquo leni emetico vel purgante, uti convenire videtur, eam remove studeamus?

Cui medendi methodo objecerunt et objici potest, eam a peripheria ad centrum allicere noxios humo-

res: at responsum est, purgationes defendendas esse, si incrustatio inchoata et materia ita spissa est, ut absorberi nequeat.

Quodsi neque propria vi, neque artis auxilio valeat natura, ut materiam coërceat morbosam, ne ad partes feratur vitales, sed per ejus infelicem translationem oneri succumbere videtur, uti post repentinam tumoris faciei et manuum regressum, post praematurationem salivae fluxus aut similis excretionis suppressionem fieri solet; nonne necesse esse videtur, ut materiam infectam per aliud quoddam emissarium eliminemus? Nonne, ut in casu, de quo egimus, intestina, quae multo facilius, quam cutis pori, viae uriniferae, vel ductus salivales ad evacuationem stimulantur, eligamus?

Quando salivae fluxus naturaliter cessat, mea quidem opinione necessarium est, ut alia quaedam ejus loco promoveatur evacuatio. Eo tempore cardiaca vel alexipharmaca medicamenta nullo modo huic methodo, si indicantur, contraria sunt. Hanc viam in infantibus eligit natura, quibus plerumque moderata diarrhoea maxime est utilis, cum salivationi adultorum hominum feliciter substituatur.

Quam necessarium interdum sit, materiam acrem in intestinis haerentem et quidem in ipsa media suppuratione evacuare, sequens docet historia.

Ante tres circiter menses hominem¹⁾ triginta circiter annorum variolis laborantem curabam. Accidit, ut quarto ab eruptione die colica violenta biliosa, cui antea fuerat obnoxius, corriperetur, qua in summum vitae periculum adductus est. Variolae ejus collabebantur et pallescebant simul cum interstitiis; pulsus erat maxime languidus, et prodigiosus tremor viscido cum sudore conjunctus afficiebat aegrotum. Ut ipsi bina injicerentur clysmata, alterum mox post primum redditum, jubebam: ceterum laudan. solid. gr. j. sem. croc. anglic. gr. iv. theriac. Andromach. drachm. sem. quarta vel sexta hora cum julapio testudineo deglutienda praescribebam. Laudano ter assumpto per totam noctem bene dormiebat. Tempore matutino pustulas rotundas, floridas et turgidas deprehendebam. Morbum vir superabat, licet nonnullis

1) Thom. Hodge.

diebus post acmen colicis iterum corripere doloribus, quibus purgatione per calomel aliaque remedia atque opiatorum usu cito liberabatur. Ante et sub eruptionem de magna spirandi difficultate cum importuna et brevi tussi et dolore sub sterno violento conquerebatur aegrotus; quam ob rem, ut unciae sedecim emitterentur sanguinis, qui valde erat viscidus, imperavi.

Ex adultis hominibus, quibus infelicitur accidit, ut hoc afficerentur morbo, plurimi mortui sunt; quorum in numero erat matrona quaedam nobilis septuaginta et duorum annorum: hac aetate rarissima mors.

Harum vero variolarum malignitas singulari re conspicienda erat: feminae enim, licet antea jam variolis iisque severioribus nonnunquam laborassent, perpetuo cum aegrotis variolis confluentibus affectis, vel infantibus vel adultis, versantes quibusdam plerumque pustulis in facie, manibus et pectore erumpentibus et pustulis variolosis simillimis turpatae sunt, quae procul dubio a variolarum incrustatarum mater a cutem harum partium inficiente oriebantur. Hae pustulae, veris variolis similes, earum more erumpebant, maturescebant et decidebant. Mihi nota est femina¹⁾, quae plus quam quadraginta in altero faciei et pectoris latere gessit, cum infans, cui auxilio erat, saepius hujus lateris partibus incumberet. Eas, quibus cutis erat tenerior, et quae malignis variolis affectis aegrotis adstabant, eruptionibus his prae reliquis afflictae observavi. Hujus insitionis multa occurrerunt exempla.

Ab initio hujus morbi epidemici variolae multo erant maligniores, quam hoc vel binis proxime praeterlapsis mensibus. Quamvis enim crudelissime saevirent, quidam tamen infantes benignissimis laborabant, neque ullo, quam apto purgante post illas indigebant remedio.

1) Dom. Hickii nutrix.

DISSERTATIO

DE

AURORA BOREALI,

*quae die 8. Octobris 1726 apparuit.**Ex epistola JOANNIS HUXHAMI ad editorem commentationum philosophicarum R. S. A. ¹⁾*

Quamquam phaenomenon, cui aurorae borealis nomen, haud raro in ipsa hac terrae parte annis proxime praeterlapsis vidimus, nos tamen hactenus admodum imperfectas de ejus causis conjecturas fecisse existimo. Itaque cum ego credam, fore, ut fidelis hujus phaenomeni historia plurimum ad varias ejus causas detegendas conferat, sequentem ejus descriptionem, quod die 8. Octobris apparuit, quemadmodum apud nos Plymuthi observatum est, Tecum communicabo. Hora sexta et dimidia Jovem jam splendentem percipiens, telescopium meum ad eum observandum instruxi, cum subito striae quaedam lucidae decem circiter gradus supra horizontem in NE. apparerent, et coelum multo clarius illustratum videretur. Luminis borealis hoc esse initium existimans, oculos meos ad horizontis longitudinem a W. ad E. sollicite dirigebam, propiusque versus W. ingentem rubicundo-igneum obeliscum conspexi, qui ad altitudinem triginta vel quadraginta graduum sese extollit, atque horizonti ad perpendicularum basi sua insistere visus est. Ejus apex fere stellam splendentem in corona septentrionali attingebat: cui columna quae-

1) Vid. Philosophical transactions, anno 1726. Num. 395. pag. 132.

dam angustior vel duae ejusdem coloris et formae propius adstabant. Interim versus exortum insigniter increscebat lumen, et multo fiebat vividius, uti observatur, si luna a nube coruscante obtegatur. Sic se in columnas distribuebat, quae vix ad magnam extendebantur longitudinem, subitoque evanescentes tuncque subito revertentes non in NE. solum, sed magis quoque versus septentrionem apparebant.

Quarta circiter horae parte ab observationis meae initio praeterlapsa, ab arcu quasi vel basi nigra, quomodo melius dicam nescio, extensa per totam septentrionis horizontem, qui eam prope a W. et EN. intersecare videretur, plurimae pyramidales luminis columnae omnibus fere locis oriebantur; mox hic, mox illic inaequalis crassitudinis, altitudinis et splendoris; nunc subito emicantes, nunc subito evanescentes. Columnae vero a septentrione exortum versus positae magis splendebant, micabant et lucidae erant, quam eae occasum versus, quibus igneus magis et rutilus erat color. Magnae in occasu columnae semper idem erat locus, altitudo et forma, quod observavi, cum oculum meum versus murum in E. et W. dirigerem.

Inter arcum et horizontem nebula quasi nigra, obscura apparebat, e qua undique lucis radii emitti videbantur: quamvis vero nigra appareret, stellae tamen satis distincte per eam discerni poterant. Arcus ille, cum primum appareret, vix altius quam quindecim aut viginti gradus parte sua altissima super horizontem extolli videbatur, at ejus altitudo continuo crescebat, et ex omnibus ejus partibus quolibet temporis momento mittebantur luminis coni, qui omnes vergere videbantur ad unum prope a zenith positum punctum, ut circuli aut gradus verticales globi versus polos vergunt, licet ab eo nonnullos adhuc gradus distarent.

Hora septima audita columnae occasum versus tam splendentes et vividae apparebant, ut illae in E., exceptis iis proxime a W. positae. Quamvis arcus crura interdum admodum justa beneque descripta viderentur, interdum tamen modo in media, modo in hac, modo in alia parte deprimi, nonnunquam vero extendi videbatur. Id vero affirmare possum, nullum lumen aut luminis fulgur omni hujus phaenomeni

tempore apparuisse in area sive nebula nigra arcum inter et horizontem inclusa; neque tunc quoque, cum phaenomenon summum fastigium attigisset, quod contigit decem circiter aut duodecim minutis ante horam octavam, quo tempore quadraginta circiter gradus supra horizontem surrexisse judicabam. Deinde ex omni arcus parte, inprimis vero e septentrionali vel summa ejus parte radii sive lucidae columnae mirum in modum splendentes et coruscantes projiciebantur incredibili velocitate versus verticem, ubi convergentium columnarum cuspides fere coire videbantur: et subito ab omni coeli plaga coruscantes, micantes luminis radii zenith versus emittebantur, qui circa sextum aut octavum gradum versus meridiem collecti, parvum circulum, cujus duorum aut trium graduum diameter erat, formabant; ejus limites multo erant lucidiores quam centrum. Cygni caudam inter et lacertam, quae eo tempore prope a linea meridionali posita erat, hic formatus esse videbatur circulus.

Pulchrum hoc spectaculum cum stella, qua splendidissimi ordinis *the garter* equites ornantur, comparari potest, radii vero pyramidales erant inversi; atque radii aut striae partis meridionalis longitudine multum ab illis e N. differebant; inprimis isti directe ex S. provenientes vix decimum quintum a centro aut circulo attingebant gradum, cum e contrario illi ex occasus et exortus plagis provenientes admodum essent longi et fere ipsum horizontem attingerent, inprimis in ipsis punctis E. et W. Radii continuo et celerrimo tremore agitati varios valde splendentes per varias horae secundas partes monstrabant colores, album, rubrum, viridem, luteum: sed constantissimus color erat rubro-igneus, admixto coccinei pauxillo, et splendens perlarum color. Radii rubri plerumque ex occasu oriebantur, atque hic color continuabatur usque ad perfectam hujus radiati coeli dissipationem: reliqui fumo quasi tenui similes evanuerunt. Radiatarum columnarum tremor fulguris celeritati similis erat, neque cessabat unquam.

Hoc mirandum spectaculum perfectum suum splendorem per tria vel quatuor horae minuta retinuit, quo tempore radii versus centrum prodigiosa celeritate projiciebantur, neque tamen ab eo rejici videbantur. Interdum ad vaporum e fornace calcaria vel

tempestate admodum calida e terra ascendentium similitudinem tremiscebant, et tota hemisphaerii superior pars convulsione quasi affecta erat.

Brevi temporis spatio amoena haec evanuit scena, et in parvas dispersas et splendentes nubes diducebatur, quae semper motum tremulum retinebant; atque ex iis modo hic modo illic fulgura erumpebant. Hoc quoque tempore varia stellis similia meteora cadere vidi, quae saepe serenis noctibus observantur.

Quamquam haec coruscans fornix (cupola) paucis minutis post horam octavam auditam evanuit, e coeli tamen regionibus NE. et NW. lucida continuo emittebantur fulgura sive coruscationes, quae prope zenith contingentes momentaneos circuli arcus in ipso fere loco ejusdemque diametri, quorum supra mentionem injecimus, efficiebant. Nulli radii nunc proveeniebant e meridie et raro admodum ex ipso septentrione. Ab occasu exorta fulgura semper magis rubicunda et ignea erant, quam ea ab exortu, quae semper magis lucida et splendentia apparebant.

Toti eramus in contemplatione pulchri hujus phaenomeni supra nostrum caput haerentis, indeque arcum aliquem lucidum, per totum septentrionis horizontem extensum haud observabamus: is similis viridi lucidae, splendentis et lutei coloris videbatur, subjecta vero erat admodum obscura nubes, quamvis, cum eam telescopio observaremus, distinguere poteramus stellas minutissimas: ita ut obscuritas tantum a vividissimo lumine super ea oriretur. E nube non minus, quam ex arcu, admodum lucidae, splendent columnae omnibus partibus projiciebantur.

Nulla sub arcu fulgura apparebant. Altitudo ejus maxima erat viginti aut triginta graduum. Columnarum nonnullae quoque usque ad zenith hujus arcus radiorum more coire videbantur.

Circa horam nonam lucidus hic sensim sensimque evanescebat arcus, simul cum plurimis radiis lucidis vel columnis; valde splendens vero crepusculum quasi per totum septentrionis horizontem remanebat, atque quaedam admodum splendentia e sereno coelo emitti videbantur fulgura sive coruscationes. Id imprimis observabatur in regione NE. Circa horam undecimam quaedam fulgura atque sparsis locis co-

lumnas lucidas observabam; quaedam parvae nubes per hemisphaeram dispersae erant, quae semper motum undulantem et tremulum retinebant. Septentrionis crepusculum splendidum erat ad horam usque secundam matutinam auditam.

Paucae vero eaeque parvae per omne hujus phaenomeni tempus observabantur nubes, atque aër erat serenus; circa tamen atque inter lucidas columnas, quotiescunque aut quocunque loco apparebant, aër admodum crassus et nebulosus erat, quamvis, simulac hae micantes columnae evanuerant, coelum eodem loco admodum clarum et serenum appareret. Quid quod per ipsas quasdam veras columnas poteramus perfecte discernere stellas. Cygni stellas splendentes per coronam ipsam nonnulli viri se vidisse crediderunt.

Quod ad tempestatem phaenomenon antecedentem et subsequentem pertinet, ut de ea speciatim agam non necesse est, cum brevi tempore ejus descriptionem in observationibus meis meteorologicis Te accepturum esse videam. Tempus matutinum erat serenum, quamvis aër esset crassus et roris multum decideret: mercurius erat ad triginta pollices, Hawksbyi thermometer ad quinquaginta: parvus vel nullus ventus. Dies erat amoenus et calidus, atque aër reddebatur multo purior. Vesper erat serenus et lenis spirabat ventus e NW. Circa horam quintam mane insequentis quaedam formabantur nubes, atque aër erat admodum crassus et nebulosus; hora septima nubibus obducebantur omnia, et paucae decidebant pluviae guttulae.

Quamquam antea nonnullas parvas auroras boreales observassem, haec tamen pulchritudine, splendore et diuturnitate omnes unquam a me visas multum superabat. Equidem eam diei 6. Martii 1716, cum extra Angliam eo tempore viverem, haud vidi. Plymuthi, die 16. Octobris 1726.

DUO

CASUS RARISSIMI,

ex epistola

JOANNIS HUXHAMI ad GUIL. RUTTY,

*M. D., R. S. Secr.*¹⁾*Casus I.*

Nihil fere tam in pelvi renali et urinaria vesica calculos invenire frequentius: at quis unquam in ipsa urethra calculum ponderis unciarum quinque cum semisse invenit? En ideo casum plane mirandum.

Viginti abhinc annis penis cujusdam Cookworthy abluem veneream ad modum quasi eunuchi Turcici resectus fuit: at vulnus nec probe curavit chirurgus, nec bene sanavit; cicatrice quippe obducta vix ullum urinae iter, urethra pene occlusa. Lotium exinde exiguiissimo rivulo summoque nisu reddidit, brevique inter mingendum cruciatus magnus accessit; pauloque post in media, at suprema, parte scroti tumor parvus, sensim tamen auctus in magnam demum excrevit molem, laevum ad inguen quasi vergens. Hinc urinam ejaculandi impotens prorsus factus stillicidio huius continuo laboravit. Sed neque hac via, urethrae scilicet, omnem eminxit; enatis enim tribus quatuorve in scroto fistulis, pars forte maxima lotii ex visce defluxit, pure subinde comitante. At ne sic quidem tumor, jam durus admodum, vel minime decrecebat, quinimo increvit usque.

Dira haec inter tormenta, cum per plures jam annos miser hic, neglectus omnino, miserrimam per-

1) Philosophical transactions, anno 1730. Num. 413., pag. 217.

traxisset vitam, ad nostrum nosocomium tandem delatus fuit. Ibi mense Julio elapso, cum summo nixu urinam, solito quod dixit ardentiorē expellere, corpus incurvando maxime, contenderet, ingens hic prolapsus est calculus, quem jam Tibi misi; qui recens excretus uncias quinque cum semisse ponderis Avoird. pependit. Eum mihi propere, quasi monstrum quoddam, mitti curabant nosocomii rectores. Rem certe, quod debui, plane mirabar, hominemque invisebam; continuo lacerum inveni scrotum, jam minime tumidum, manum puerilem facile admittens, et ex urethra calculum elapsum fuisse deprehendi.

Atqui id forsā haud parum miraculo adjiciat, quod magnum hoc lacerumque vulnus balsamo quodam therebinthino tantum obliniendo brevi sanum evasit, nī quod parva adhuc pateat urinae fistula in superiore parte scroti. Atque misellus ille, cui ante calculi excretionem vix ulla se movendi potentia, commode jam satis obambulat.

Non ego quidem hunc calculum in urethra primitus fuisse enatum autumo, ab ibidem loci ex arenosa materia concretum maxime. Cum enim parvus forte calculus, semen quasi hujus enormis, e renibus delapsus esset, et ob urethram fere oclusam, negato ultra itinere, in canaliculo substitisset, sabulo perpetim appellente auctus in immensam hanc molem tandem excrevit. Plymouthi. Id. Febr. 1729—30.

Casus II. perquam rarus, ex eadem epistola.

Peperit nuperrime domina quaedam puellulam rite et eleganter satis conformatam, nī quod in regione lumborum infima eminuerit tumor, sive sacculus, magnitudinis quasi pugni puerilis; cujus insuper pedes ad nates usque retracti posituram sartoris incoxantis exhibuerunt; nec eos movere ullo modo aut extendere potuit. Mirum hoc et triste parentibus visum est, mirum et obstetrici et matronis adstantibus, meum ideo protinus consilium petunt.

Tumorem hunc perlustrando eum ejusdem esse generis cum illis, quos TULPIUS cap. 29. et 30. lib. III. Observat. descripsit, suspicabar: istum ideo fomento aromatico et adstringente foveri jussi. Intra triduum autem sero summe adeo distentus evasit, ut tam extrema tumoris membrana disrupta fuisset, minusque esset, ne rupto confestim tumore, serum semel et simul cum ipsa vita efflueret. Punctiunculam ergo quasi, ut lymphæ sensim emitteretur, edito nihilo minus prognostico, sive aperiretur tumor, sive non, eum fore letalem.

Infans interea insomnis et ejulans parum dormivit, ad puliculam vero satis apta.

Quarto adeo die tumorem aperuit chirurgus, facto largiore paululum, quam consulissem, orificio, ita ut omnis intra horas viginti effluerit humor. Hinc sanguor summus et frequens deliquium ad biduum saltem: at matrice sana et julapio cardiaco cephalico effecta vicesimum ad usque diem vitam perduxit, quo frigidi sudores et tremores oborti tremulam hanc lucem extinxere.

Inciso corpore observavimus dorsalem medullam ad ultimam lumborum vertebra, nec ultra pertinuisse; sed hanc inter et os sacrum, si mavis primum os sacrum, exiens per tumores sive sacculi membranas dispertita fuit. Os sacrum porro fuit solidum peritum, nec propagines nervosas medullæ spinalis, quibus apud anatomicos cauda equina vocabulum est, ad crura pedesque transmisit, quinimo ne quidem perforatum fuit omnino.

In quibusdam saltem a Tulpianis historiis supradictæ differt hæc nostra; neque enim aliquid matri prægnanti negatum, neque vel se ictu aut fetum imaginatione læserat unquam, neque spina hujus infantis bifida aut lacera: quin etiam nec os sacrum solidum, nec pedes contractos et immotos meminit TULPIUS. Quandoquidem ergo singulare quid habeat hæc nostra historia, hanc ego transscripsi.

DE
MORBO COLICO SINGULARI.

Epistola

JOANNIS HUXHAMI *ad* JACOBUM JURIN,
*M. D., R. S. et Coll. Med. Secr.*¹⁾

Vir quidam quadragenarius, biliosus, scorbuticus, inter optimates Damnonios haud infimus, nuper interiit, pietatem propter erga Deum, propter universam erga homines caritatem ab omnibus maxime desideratus.

Diu ille multumque colicis quibusdam doloribus, inferiorem praecipue abdominis regionem infestantibus, laboraverat: flatu porro perpetuo et molesto. His biennium circiter aut triennium ante mortem accessere dejectiones biliosae, purulentae, foetidissimae cum strigmentis saepe mucosis, saepe sanguineis, ita frequentes insuper, ut persaepe intra tres quatuorve horas alvus vel vices solveretur, persistente usque tenesmo: tandem quoque prodire carunculae fungosae, lividae, tetrae, quarum aliquae magnitudinis saltem nucis myristicae. At vero utcunque alvus citissime aegrotum plerumque exercebat, nonnunquam tamen, morbo praesertim ingruente, erat adstricta valde cum horrendo tormento, nec nisi clystere ducta aut catharticis irritata respondebat. Subinde interea quasi famelicus oblata quaecunque vorabat; subinde

1) Philosophical transactions, anno 1732. Num. 422. pag. 236.

me quidem delicatula, vel ad dapes exquisitissimas
mauseanti, placebant; aeger autem indies emacuit.
Fuit illi urina parcior et semper biliosa; color vultus
illuridus, saepe subflavus.

Tam dira, tam longa mala infracto admodum
fortique plane animo pertulit, donec supervenerunt
edemum tumor pedum oedematosus, delirium, facies
Hippocratica, sudor frigidus et oleosus, certa, eheu
animis certa! mortis praenuntia.

Varia fuerunt a variis praescripta medicamina,
iisque utique in arte exercitatissimis celeberrimisque
viris; ex ipecacuanha scilicet emetica, stomachica,
deobstruentia, glutinantia, balsamica, adstringentia,
clysmata multifaria, omnigena: incassum omnia, ni
quod laudanum ad breve tempus foret misero solamen.
(Quid aq. Bristol. et Bathoniensis, quid Spadana et
Pyrmontensis, quid obstinata, quid accuratissima e
lacte et vegetabili diaeta potuerint, inani omnino
opera experiebamur; utut per breves aliquot dies
paululum aliquando recreatus videretur.

Sicut vir optimus, dum viveret, omnibus prod-
esse alacriter, assidue studebat; sic, vel moriens, se
publico devovit commodo, rogans obnixè, ut, cada-
vere inciso, causam morbi tam pertinacis, tantam
eludentis artem, perscrutaremur, ut melior forte, de-
tectata nempe causa, pateret medendi methodus, si quis
alius forsàn tali corriperetur morbo.

Aperto abdomine perspeximus omentum consum-
tum plane et putridum, hepar praetumidum et scir-
rhosis tuberculis, subalbidis, duris refertum; vesicu-
lam felleam bile subnigra semiplenam; totum duo-
denum cum vicina coli parte eodem colore perfusum;
pancreas maxime scirrhum; mediam ilei partem ad
quinque fere digitos inflammata et ferme lividam.
Renes erant sani satis, nec glandulae mesentericae
aeque scirrhosae ac exspectassemus.

At, quod maxime notandum, pars coli intestini
suprema, quam veteres coecum nominarunt perpe-
ram, cum id potius ejusdem appendici, ab iisdem ita
nominatae, conveniat, in hocce cadavere non, quod
assolet, reni dextro, seu potius internae peritoneae
laminae renem contegenti, adnexa fuit, mediante ap-
pendice vermiculari, sed in pelvim delapsa tres circi-
ter infra Tulpium valvulam digitos cum superiore parte

intestini recti firmissime concreverat: porro levius adhaesit peritonaei tunicae super vesicam urinariam expansae, sursum inde reflexa, faciens cum superiore intestini parte, si ita dicam, angulum valde acutum, sub cavo dein hepatis ascendens et infra ventriculi fundum porrecta descendebat more solito et in rectum desinebat. Cum primum autem notavimus ambo intestina et supra infraque adhaesionem gangraena affecta esse, suspicantes hic latuisse fundamenta malorum, caute admodum lente processimus scalpello, inprimis aperiendo rectum intestinum, quod ubi factum, vidimus internam tunicam sphacelatam omnino, nigram, quasi atramento imbutam, et maxime putidam, huic porro adhaerentes sex septemve carunculas subnigras, fungosas, quarum minores magnitudine nuncem avellanam aequabant. Perscrutantes ulterius ulcus percepinus ex hoc intestino in colon, ubi cohaerebant, penetrans, digito mediocri facile patens, intestina vero adeo putrida, ut vix tactum ferrent leviolem. Majorem coli partem excrementis induratis observavimus infarctam, etsi plures liquidas alvi dejectiones habuit paulo ante mortem, tenuioribus nempe directe in intestinum rectum per ulceratum orificium transeuntibus, solidioribus autem in colo restantibus. Vesica urinaria fuit flaccida valde intusque muco subrufo oblita.

En fidam utique, licet minus elegantem morbi historiam, en quid inciso corpore perspectum! E quibus conjectura haud difficilis, quae fuerit causa morbi: ex anatomicis enim notum est, quod concretio intestinorum inter se aut cum peritoneo motum peristalticum minuat maxime¹⁾.

Unde ad locum conglutinationis tarda admodum debilisque excrementorum impulsio, eorundem congestio, remora sequentibus; forte duris et acutis laedentibus, qualia ossa prunorum deglutita, aut tale quid; forte acribus et biliosis humoribus, non satis valide motu vermiculari propulsis, sed ad angulum coli acutum subsistentibus; exinde aut intestini inflammatio, aut corrosio, ulcus denique sequebantur, tandemque, in homine valde cachectico, gangraena.

- 1) Vid. Cowperi anatomiam, explic. tab. 34.

P O L Y P I

*in cordibus nautarum ex India occidentali Plym-
thum proxime reversorum reperti.*

Ex epistola

HUXHAMI ad D. MORTIMER,

R. S. Secr. ¹⁾

Tibi mittere ausus sum sequentem relationem, quae ex mea sententia quaedam notatu digna continet. Quodsi talem judicas, quae regiae societati cognita reddatur, ut societati eam tradere velis, a Te peto.

Tempestate maxime sicca frigidaque mensis Februarii et Martii praeterlapse nautae nonnulli, navibus bellicis, quibus nomen Deptford et Dunkirk, ab India occidentali advecti, tussi brevi, inopportuna, asthmatica sine ullo sputo afficiebantur. Aderat violenta et fere continua cordis palpitatio cum perpetuo intermittente, tremulo, formicante pulsu et continua anxietate, dolore et cordis defectu, quem appellabant. Spiritum maxima cum difficultate trahebant, et vix in lecto corpore resupino sine suffocationis timore vivere poterant. Ad humeros quasi delabebatur cauit, et facies erat pallida et tristis. Lateris dolore affligebantur nonnulli, licet vix ulla appareret febris.

Plus quam viginti homines tali modo versus mensis Martii finem brevi temporis spatio e vivis

(1) Philosophical transactions, anno 1742. Num. 464. pag. 123.

erepti sunt, licet sanguine detrahendo, vomendo, vesicatoria applicando, attenuando diluendoque omnis adhiberetur cura et opera.

Quo facto, ut bina mortuorum, quadraginta circiter annorum, cadavera mox dissecarentur, imperavit Dom. WYATT, chirurgus nosocomii primarius, non minus egregius, quam cautus medicus practicus. Quorum in corde cum polypos reperiret monstruosos, corda propriam in domum reportavit, mihique omnem rem retulit, ubi cuncta sollicite disquisivimus. Polyporum color prope ad colorem accedebat corii in superficie sanguinis e corporibus summa pleuritide vel rheumatismo affectis emissi penitusque refrigerati, vel eo erat albidior. Valde erant tenaces atque variis laminis arctius inter se connexis compositi videbantur, quamquam sparsim vena quasi sanguifera erat interspersa. Non carneis solum columnis cordis firmiter adhaerebant, sed usque ad intercolumnia quoque vel sulcos progredientes his non minus, quam ipso ventriculorum fundo fortiter inserebantur. Quae radices, si eas ita nominare licet, erant albidiores, quam polypi corpus.

Polyporum alter, e corde Jeremiae Mannings extractus, unciae pondus aequavit, ramis ejus in arteria pulmonari atque cava exceptis atque pensa tantum densissima ejus massa, quae firmissime auriculae et ventriculo dextro adhaesit.

E ventriculo cordis sinistro extractus polypus non minus insignis et multo firmior et compactior, quam dextro exemptus, at ejusdem omnino erat coloris, atque ventriculi lateribus usque ad cordis mucronem firme inhaerebat. Ejus rami satis late per arteriam subclaviam et carotides diffundebantur, at pariter per aortam. In una valvularum aortae semilunarium ossificationis initium observabam.

Pari ratione in alterius cordis cavitatibus, et dextris et sinistris, polypi ejusdem coloris, firmitatis et tenacitatis, sed non plane ejusdem magnitudinis inveniebantur, iique appendices suas late per pulmonarias arterias, aortam et reliqua vasa diffundebant.

Cum multi postea nautae eodem modo morirentur, juvenis viginti circiter annorum thoracem cultro aperuimus. In cordis auricula et ventriculo dextro magnus, sed subruber, neque, ut supra relati, albus

deprehendebatur polypus; in sinistro vere corde polyposa concretio non occurrebat.

Itaque, quamquam KERKRINGIUS aliique negarunt, polypos veros in corde vasisque sanguiferis oriri posse, MALPIGHIIUS tamen, BARTHOLINUS, TULPIUS, PECHLINUS aliique verorum polyporum in corde non dubitanda nobis reliquerunt exempla, atque tres, quos enumeravi, casus iis testimonii causa addi possunt. Nunquam profecto in satis copiosis dissectionibus, quibus olim et nunc adfui, mihi polypi occurrerunt, qui cum his, praecipue cum iis in duobus primis cadaveribus, conferri possint.

Non possum quin, antequam his finem impono, mentionem faciam, me navis Dunkirk praefectum vicarium saeva pleuro-peripneumonia laborantem curasse, cujus sanguis erat viscidissimus; is quoque maxima difficultate servabatur, eique haud prius asputa moveri poterant, quam die febris septimo.

Denique adnotandum est, antea commemoratas naves a calidissima in valde frigidam terram medio hiemis tempore rediisse, et quidem aquilone diu et perpetuo spirante atque frigus ipsum insignem in gradum augente in portum pervenisse: pleuritides, peripneumonias similesque morbos tali aëris constitutione saepissime produci: sanguinem his morbis laborantium maxime semper esse viscidum, coelique calorem in India occidentali non minus, quam largum diuque continuatum spirituosorum liquorum usum miserri-
morum hominum sanguinem insigniter condensasse, atque tandem in vasis thoracis sanguiferis eorum, qui illis morbis moriuntur, polyposas haud raro inveniri concreciones.

Plymuthi, mense Aprili 1742.

OPUSCULUM
DE
MORBO COLICO
DAMNONIORUM,
EOQUE MAXIME EPIDEMICO
Anno 1724.

Ineunte autumno, anno 1724., Damnonios undique afflixit morbus maxime epidemicus, inter populum praecipue saeviens, et in hos, quibus minus laeta fuerat ratio vivendi. Hujus et historiam et medicinam praescribere haud erit forsitan prorsus inutile, quoniam, etsi non ita vehementer et multo minus populum, tamen omni fere autumno hanc regionem plus minusve infestat.

Exorsus est hic morbus ab angore ventriculi summo cum dolore in epigastrio vehemente, pulso debili et inaequali, sudore frigidiusculo: lingua interim muco erat obducta subviridi, aut fusco, halitus autem foetidissimus. Subsecutus est vomitus enormis, ut plurimum bilis viridissimae, nonnunquam atrae magna semper pituitae, quam maxime acidae ac valde tenacis comitante copia: imo colluvies rejecta vomitu saepe adeo acris erat, ut, gulam faucesque excoiando, foret inde sanguinolenta, ac dolorem inter deglutiendum excitaret. Hisce per diem unam alteramve persistentibus accessit alvus adstricta admodum, nec cathartici *δυσκοιλιώτατοι*, nec acerrimi clysteribus respondens, his quippe sine flatu aut stercore rejectis, illis vomitu.

Imminuta tunc paululum vomitione descendebat dolor, at umbilici regionem atrocissime torquebat, lumbos spinamque dorsi crudeliter, ita ut paroxysmo nephritico aegrum laborare crederes, eoque magis, cum et jam etiam urgeret urinae suppressio, at perpetua mingendi cupiditas: imo vexabat saepissime molesti cujusdam ponderis in perinaeo sensus, velut incumbentis calculi. Talem in colicis urinae difficultatem jamdudum notavit ARETAEUS Cappadox, cap. de colicis: Νεφρός καὶ κύστις συμπαθεῖα πόνῳ καὶ ἰσχυροῦς, τουτέοισι ἀντ' ἄλλων ἄλλα¹). Sic HIPPOCRATES: Περὶ οὐροῦ στρογγυριώδεις, οὐ νεφριτικαὶ, ἄλλα τουτέοισιν ἀντ' ἄλλων ἄλλα. Epidem. lib. I. sect. 2.¹).

Urina vero erat lixiviae instar, quae mucosa, rubra, non raro subviridia, deponebat permagna quantitate. Abdomen plerumque durissimum et maxime tensum aegrotos, ne rumperetur scilicet, anxios sollicitavit: erant e contra, quibus, spasmo maxime contractus, vix ullam sui formam reliquisset venter; hoc autem rarius. Saepe dolor fixus, vehemens, urens in dextro hypochondrio, ubi etiam et tumor et durities. In epigastrii regione magna saepe et molesta pulsatio. Quandocunque alvus vel proprio irritata onere, quod raro admodum, vel medicamento fuit, durissima σκίβαλα e viridi nigra, globosa, parva ovium stercora praeferebat reddidit; post duas dein tresve dejectiones viridia vel nigra, nonnunquam cruore mixta, tenesimum excitantia permolestum: at alvus substitit protinus, quae post horas aliquot arte iterum irritata tales rursum globulos, leves, durissimos, dejiciebat.

Haec fuit prima morbi facies; at nec dum desaeviscit tragoedia, nec hic finis malorum: quamvis enim cessaverint paululum dira ventris tormenta, relictas vero cutis teneritudine summa, tactus fere impatientis, jam tamen augetur dolor per totam spinam summos humeros ad usque immaniter excrucians, inter omoplatas potissimum, brevique inde brachia invadens juncturis praecipue defixus haerebat, motumque destruebat manuum prorsus. Nec femoribus, nec cruribus contigit sors multo melior, utpote quae torqueret cruciatus acerrimus, mediis quasi ossibus

1) In edit. Kühnii pag. 153.

2) In edit. Kühnii tom. III. pag. 388.

inhaerens, lue veluti venerea affectis: rarissime autem artuum vel rubor vel tumor ullus.

Dum ab intestinis ad membra exitum sibi pararet morbida materia, pulsus vibrabat fortior, atque febricitabant leviter aegroti. Nonnulli etiam, hoc morbi statu, delirabant, cujus constans fere indicium fuit urina aliquanto limpida, et, quod notatu dignum, si per totum morbi decursum urinam pallidam sine sedimento reddidissent, hos subito corripuit vel distentio nervorum, vel delirium, aut manuum paralysis, nunc cum, nunc sine dolore.

Cum jam morbus occupaverat artus, sudor multus, foetidus, acidum spirans dolores lenivit, et si quis dolor ventris etiamnum permanserat, eo diffluente evanuit. Aliqui sudore longo, maximo digesti motum usumque manuum amisere penitus, tactu solum manente: doloris miserum solamen paralysis! Vix ullum autem memini, hoc morbo laborantem, pedibus paralytice captum. Aliquando cum sudore benigno plurimae eruperunt pustulae rubrae prurientes ac saepe molestissime urentes, eaeque per totum fere corpus, quo nihil auspicius, nam his erumpentibus et dolor rheumaticus et colicus se mox subduxere. Hic fuit quidem optimus morbi exitus; at frequentius longe colicum dolorem excipiens rheumatismus, rheumatismum viscerum tormenta, alterna vice miseros diu mactabant, morbo nunc ad artus, nunc in intestina translato.

Interdum cruciatus per dies aliquot cessantes aequae vehementes recrudescebant, praesertim e levissimo frigore suscepto, vel cerevisia, vel vino pomorum hausto. Icterus nonnunquam erumpens colicem hanc pro tempore solvit, quo recedente mox redibant dolores. In uno et altero casu verus permanens icterus hunc morbum absolvit prorsus, manente tantum quadam artuum molestia.

Tametsi dolores colici rheumaticos saepius praecederent, frequenter autem artus primum adoriebatur morbus, dein, metastasi facta, stomachum et intestina more descripto. Cauponem quendam novi robustum miro plane modo correptum, cujus brachia manusque resoluta vix ullum motum, ne vel levissimum pondus movendi potentiam retinebant; nullo

tamen praecedente morbi symptomate, nec per diem unum alterumve insequente ullo, nisi quod solito fuerat languidior: paulo post autem vomitus ventrisque dolor consequencebantur, tandem etiam membra paralytica angor rheumaticus torsit.

Aliqui, at perpauci, diu multumque hoc morbo afflicti, insultibus demum epilepticis correpti fato succubuere: sed, ut vera dicam, seu morbi frequentiam, seu durationem, seu vehementiam denique respicio, miror valde, tam paucas hosti huic diro occubuisse victimas.

Crudelissime saeviit hic morbus fremente aquilione, quod et de variolis tunc temporis grassantibus observavi.

Quibus fusiolem dederat alvum natura, longe minus ab hoc epidemico passi sunt, quam quibus adstrictam: hinc forte ratio petenda est, cur pueros, quos cita plerumque alvus exercet, haud aeque violententer ac adultos excruciauit.

Perduravit colica haec epidemica ab autumno ad ver sequens, vere autem vigente sensim abiit.

En hujus brevem, sed accuratam morbi historiam, qui usque adeo inter vulgum grassatus est, ut anno 1724. omnes fere plebeculae familias invaserit. Quid quod in una eademque domo quinque vel sex ex hoc morbo decumbentes numeravi saepissime. Atque mehercule vix credo, colicum morbum tam epidemicum exstitisse antehac unquam, nisi forte, quem PAULUS Aegineta lib. III. cap. 43. sub finem memorat, qui et nostro, quod ad quaedam saltem symptomata, haud fuit longe absimilis. Hic ideo istius descriptionem e PAULO proponam: „*Αρξαμένου μὲν τοῦ πάθους ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν χωρίων καὶ ἐν ἄλλοις δὲ πολλοῖς τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας* etc. i. e. „cum morbus quidem ille coepisset“, colica scilicet ab acribus et vellicantibus humoribus, „a finitimis Italiae regionibus, et alia pleraque loca Romani imperii instar pestiferae cujusdam contagionis peragrasset; unde non paucis quidem in morbum comitiale, aliis vero in membrorum resolutionem, superstitibus tamen et incolumi sensu; nonnullis autem in utrumque delapsis: magna pars eorum, qui ex hac aegrimonia in epilepsiam conciderant, vitam cum morte commu-

tabant; quorum vero morbus in paralysin transierat, plerique evaserunt, perinde atque in crisi, translatione causae."

An forte morbus hic epidemicus a peculiari quadam aëris diathesi ortum aliqua ex parte duxerit, haud scio, quandoquidem coelo sicco, vel humido, flantibus austris boreave flante, aequae frequens saevierit. Tempestate quidem sicca et frigida, furente caecia vel aquilone, tormina fuisse atrociora notavi: hoc vero accidebat forsitan propter diminutam perspirationem et alvum redditam magis compressam, ad divini senis effatum: *Αἱ καὶ ἐν ἐκείνῃ καταστάσει πόσις τὰς κοιλίας ἐνθαλροῦσι.* Aphorism. 17. sect. III. Quomodocunque autem hoc sit, vix credo ullum esse, qui hunc morbum inter contagiosos recensebit, nisi et idem ille omnem morbum vulgarem dixerit esse contagiosum, quod neque vis vocis fert, neque norma loquendi. Nascuntur sane morbi epidemici a communi aliqua causa, atmosphaerae puta corruptione, cibo vel potu noxio, saepe tamen minime ab ullo miasmate morbum ab aegro hoc illi sano inferente.

Fuit quidem, ni fallor longe, causa hujus morbi manifesta maxime, tanta scilicet tamque incredibilis pomorum copia isto anno abundans, quanta vix unquam visa post hominum memoriam, nostrae saltem ubique regionis. Pomi nimium onustae ramos propendentes, fructu fere ad fracturam usque gravatos, carpenti pondusque auferenti quasi porrexere. Pretio vel vilissimo tot emissas poma, quorum succo expresso etiam implevisses culeum, saccosque refertos vel ipso colligendi labore habuisset aliquis. Coloni plures, impie ingrati, benignissimo numini, quasi prodigo, obmurmurantes vim pomorum immensam porcis objecerunt. Sed et hoc etiam porcorum genus male tulit pomorum ingluviem: contabuerunt enim omnes et periire plures. Aliqui magis forte pii, etiamsi haud satis sobrii, vini pomosi totas exhausserunt amphoras; imo quosdam, vel mercede conductos, ad bibendum invitarunt, ne perirent nempe Dei dona; et novo iterum, iterumque novo replebant cados. Grata forsitan temulento Baccho libamina, at summo divum hominumque patri minime probanda!

1) In edit. Kühnii tom. III. pag. 723.

Certum est, tunc temporis undique comparata vasa et ex omnigeno fabricata ligno vix ac ne vix quidem suffecisse ad enormem pomacei quantitatem continendam.

Cum ergo horti tantum ubique pomis exuberaverint, victum fere omnem popello suppeditaverunt. Poma variis modis cocta et praeparata omni fuere cibo, ex his vinum, mustum utique rectius dicerem, omni potui: hoc enim cerevisia, etiam tenui, vilius, vel ipsa aqua non multo carius, utraque longe gratius, laeta plebs hausit affatim, futuri nescia periculi.

Diuturnum et continuum cibi potusque pomosi usum dicam, an abusum, causam fuisse hujus morbi nullus dubito, quia neminem vidi eo correptum, qui se his abstinuerat, nec de meliore nota homines, opipare viventes, attigit, utpote qui viliora, uti mos est, contemnentes raro haec degustabant, vel, si id quidem fecerant, plurima carne et aromate vescentes, et vina generosa potantes assidue, crudis noxiisque pomorum qualitatibus occurrebant brevi.

Longa certe fuit observatione notatum, quod abundantibus pomis morbi torminosi plurimos infestant, adeo ut his in oris sint quasi et endemici et epidemici omni fere autumno, et, ut olim cecinit HORATIUS, „sentiant pomifero grave tempus anno.“ Lib. III., od. 23. Bene memini anno 1722., eo etiam maxime pomifero, morbum colicum et rheumatismum plurimum saeviisse, at huic, modo descripto, sive vehementiam reputo, sive numerum illo laborantem, minime comparandum. Hoc idem ipsum annis 1728. et 1730., pomorum etiam maxime feracibus, observavi: fuit autem notatu dignum, diarrhoeam tunc longe magis increbuisse, quam anno 1724., quae colicem ac rheumatismum levavit plurimum; acri nempe acidoque pomorum succo nec diu in intestinis, nec in sanguine restitante, sed per alvum protinus ejecto. Anno autem 1734., pomis quoque uberrimo, rarior fuit diarrhoea, at colica saevior longe, cui frequens successit brachiorum paralysis.

Illud interrogari me posse ab aliquo scio, unde fit, cur succus pomorum uno anno adstrictam cum atroce dolore, alio autem, vix aliquo insigni tormine comitante, alvum valde solutam creat. Cui certe

vix habeo quod respondeam. At ille mihi explicet velim, cur hoc citius longe, quam illo anno, poma vel generis ejusdem, et, quod ad omnia, quantum sensu saltem dignoscere potest, similia putrescunt: quod tamen saepissime observatur. Hoc tantum, quod omnibus forsitan satis notum est, monebo, poma, quo mitiora, eo certius alvum solvere, ideoque quo magis humida fuerit et calida tempestas, eo poma et omnes fructus autumnii esse mitiora, et ad putrefactionem, et ad alvum solvendam magis apta: quod observatio tempestatum confirmat abunde.

Jam vero sequitur, ut musti pomosi naturam paucis exponam. Humor e pomis, vel ex uvis, recens expressus sale essentiali acido et valde crasso, sive tartaro abundat, plurimis porro terrestribus particulis, multo, sed impuro sulphure. Quanto acerbior fructus, tanto crassior et copiosior sal essentialis, ut in vino Mosellanico et pomatio nostro manifestum est; hoc ad fundum demittente tartarum, mucosa faece gravatum maxime, illo ad dolii latera salis ejusdem tartarei, sive essentialis, plurimum seponente. Nec certe longe differt vinum Rhenanum a pomatio generoso, nisi quod hoc multo plus mucilaginis habeat, quippe quorum salia nativa videntur maxime congenera, etiam microscopio conspecta ejusdem sunt plane figurae: atqui utriusque salia nonnisi post longum tempus comminuuntur ita ac subiguntur, ut liquor pomosus ad potum aptus reddatur aut salutaris. Imo pomatium e pomis agrestibus et acerbis expressum vix, nisi secundo vel et tertio demum anno, aut potioni gratum, aut salubre tandem evadit.

Utravis horum musta si bibis affatim, doloribus colicis et rheumaticis certo certius vexabere; nec arthritidi obnoxii haecce hauriunt impune, quippe quos protinus corripit paroxysmus. Nec graviores poenas luunt bibaces Germani, ad ripas Rheni et Mosae incolae, se vino tartareo ingurgitantes, quam nostrates pomaceum avide perpotantes: ibi et hic arthritidis morbus est endemicus et maxime communis: neque tot uspiam, etiam inter plebeculam, podagra laborant, quot in Damnonia provincia, ob pomaceum notissima. Ac credere fas est, morbi hujus frequentiae causam fuisse multum et continuum vinorum usum, tartaro maxime abundantium, qualia sunt vina Mo-

sellanica, Gallica et pomacea nostra; ex quo enim horum invaluit usus, longe magis quam ante increbuit arthritis. Vinum Burdegalense, praesentis aevi delicias, haud magni fecit aetas elapsa; et decuplo plus pomacei nunc factum et epotum est, quam annis abhinc triginta.

Si quis vero dubitat forte, an musto pomaceo tanta vis insit tartari, experiatur ipse, modo ab ANGELO SALA optime descripto, mucilaginem nempe a succo abstrahendo, quanta copia salis essentialis ab eo colligi potest: inveniet utique permultum. Pomaceum more vini Rhenani tartarum ad latera cadorum haud quidem seponit; hoc autem ejus defectus minime argumentum est, cum nec vel ipsum vinum Rhenanum, nisi postquam mucosam et terrestrem faecem fundo demiserit, ad vasis latera tartarum rejicere possit. Pari rationi vina Hispanica nullum cadis tartarum dant, ob nimiam scilicet oleosam et tenacem collaviem, qua irretitur. Nec ulla arte separari potest sal citrii, sive limonis, ab humore suo expresso, sale tamen acido, si quis alius succus vegetabilis, maxime scatente, utpote qui permulta mucilaginis quantitate implicatur: quod et laudatus SALA in Tartarologia sua dudum adnotavit, et ipse experiundo verissimum esse didici. At pomaceo novello plurimum inesse mucilaginis, argumento est lentor iste, quem contrahit, olei instar, si vel nec debite fermentatur, nec saturatur satis sale actiuo, mucilaginem sulphuream attenuante: hujus etenim defectu pomaceum e mitioribus pomis intra anni spatium in liquorem viscidum et pendulum quasi certissime convertitur. Porro fere semper observamus, quod, dum mustum pomosum in cupis ad despumandum asservatur, pelliculae tenaces formantur, quas coria putrefacta esse crederes: similes etiam doliorum lateribus adhaerescunt.

Videamus jam breviter, quid mali nostris infert corporibus succi pomorum crudi, nec fermentati probe, nec defaecati ingurgitatio. De musto disserentem audiamus HIPPOCRATEM, lib. II. de vict. ration. *Πλεῖστος φυσῆ καὶ ὑπάγει καὶ ἐκταράσσει ζέον ἐν τῇ κοιλίῃ καὶ διαχωρεῖ. φυσῆ μὲν ὅτι θερμαίνει, ὑπάγει δὲ ἐκ τοῦ σώματος ὅτι καθαίνει. ταράσσει δὲ ζέον ἐν τῇ κοιλίῃ καὶ*

διαχωρεῖται¹⁾. Succus fructuum ὀσχαλῶν cito fermentat, inter fermentandum aër musto permixtus dilatatur maxime, ut vix doliis firmissimis coërceri possit. Si quis ergo vinum musteum hauserit avidius, in ventriculo et intestinis fermentet vehementer necesse est; haec dein flatu distendat valde, torqueat, excruciet; ope caloris namque fermentatio et aëris rarefactio augetur maxime. At mustum fermentans vix continent roburnea vasa, quid non inde malorum intestina hocce referta passura esse credamus? Nec mirum utique haec consideranti, si historia medica funestissimos eventus, intestina nimirum ab indomabili gas, sive flatu, disrupta denarrat.

Nec ventriculo et intestinis solum nocet fermentans mustum, quatenus aëre furibundo turgidum: habet insuper stimulandi et abstergendi vim summam, nam vix aliquid musto magis smecticum datur; fere cuticulam ejus abradit, qui musto manus abluit. Cuique anatomia vel leviter imbuto notissimum est, intestina muco quodam blandissimo oblita esse, quem non hic solum, sed alibi etiam, ad fallendam ingestorum acrimoniam providens secrevit natura: hunc autem abstergit penitus nimius succi saponacei usus, qualem maxime praestant fructus ὀσχαῖοι. Hinc vomitus, cholera, diarrhoea, dysenteria ex horum ingluvie: deterso enim viscerum muco, munimine quasi tunicae nervosae, ea quidem minimae acrimoniae impatiens, nedum salium crassiorum, quibus abundant tales fructus, et horum aculeis lancinata undique, cruciatur admodum. Atroci adeo dolore percita intestina, motu eorum peristaltico plurimum adaucto, hostem infensum valde expellere omni enituntur ope. Sequitur dehinc vomitus enormis et alvus citissima; at fausto ut plurimum omine inimico aufugienti patent portae: incarcerato autem fermentante humore, interanea tam valide distendit, ut nec se contrahere, nec motu peristaltico acres et furibundos humores depellere queant, vesicae urinariae ad modum nimia distentae urina, quae se exonerandi omnem vim perdidit. Horrendus hinc oritur dolor, deinde intestinorum inflammationes, quas cito vel gangraena, vel disruptio excipit, ni promptum adhibeatur remedium.

1) In edit. Kühnii tom. I. pag. 684.

Cum autem vel a facultate pomorum adstringente (utimur namque ad conficiendum optimum pomacei genus maxime acerbis et austeris, ideoque in regione nostra horti talibus potissimum abundant) vel a stomachi ac intestinorum robore nativo eorum, qui pomaceum perpotant novellum, acciderit, ut nec concitetur vomitus, nec perturbetur alvus, mala tamen persaepe sequuntur atrocita. Hujus enim longa et frequente potatione tanta vis tartari indomiti ingeritur sanguini, ut non solum sanguis ipse inde reddatur acris valde, sed et ab impuro fonte omnes ab eo secreti humores. Hinc loco perdulcis et lubricantis mucii, per glandulas Haversianas percolati, mordax quasi coagulum: dolor hinc artuum oritur pungens ac motus impotentia. Loco blandissimi liquoris, nervos irrigantis, latex corrodens: hinc nervorum distentiones, hinc insultus epileptici. Sanguine porro tanta salium copia saturato, corpuscula salina in mutuos amplexus ruunt et majores formant massulas, quam quae per arterias lymphaticas, vix utique per sanguineas capillares perfluere possunt: hinc nascuntur obstructions variae atque propaginis nervosae vellicatio summa.

Tandem etiam et vel ipsa bilis, balsamum istud πολύχρηστον corporis, corrumpitur et ab acido pomoso superabundante domatur, quae vel ipsa debet esse acidi domitrix: pluribus siquidem constat experimentis, quod bilis, si nimio cum acido, vel vegetabili, vel minerali, commiscetur, viribus spoliatur, iners reddatur prorsus, et in coagulum fere abeat. Ferax haec causa malorum: stagnante enim in acinis ductibusque jecinoris inspissata bile, tumor vel induratio hepatis subsequitur, unde circulatio per magnum hoc viscus impeditur maxime. Quanta dehinc oritura sint mala, perspiciet facile, qui arteriarum mesentericarum et coeliacae distributionem, atque ex harum ramusculis venae portae cursum etiam perpendit probe. At cum haec describere longum esset, missa faciam, breviterve tantum considerabo bilem, quatenus acido contaminatam, et in poris biliariis et vesica fellea nimium diu stagnantem.

Jam itaque in hepate subsistente bile, nulla fit ejus in duodenum excretio, unde nec chyli lentor, nec aciditas attenuatur satis, vel subigitur probe.

Chylus autem glutinosus per vasa lactea sanguinem intrans lentorem ejus adauget, jampridem ab acido et austero pomorum succo nimis crassi: hinc secretiones omnes, quae lege naturae fluidiores esse debuerunt, factae sunt justo crassiores. Multa etiam hinc mala. Ceterum intestina, proprio bilis stimulo privata, faeces tardissime deponunt, unde alvus fit adstricta admodum. Certe tum squalidus ille luridusque color omnium ex hoc morbo laborantium, tum crassa eorum et crocea urina indicia erant manifesta satis, bilem nec debito modo secretam fuisse, nec in intestina excretam.

Quamquam bilis ab acido coacta in cysti fellea ac in ductibus hepaticis iners velut et torpida per spatium aliquod haereat, latet tamen anguis in herba. Si quis enim corporis humor, vel blandissimus, extra aream circulationis effusus, calori corporis humani exponatur diu, et motu partium vicinarum agitetur, tenuior indies et acrior factus in acerrimam et vasa omnia corrodentem saniem mutabitur tandem. Nonne pulchram saepe mammam e stagnante solo dulcissimo lacte ulcus depascitur horrendum? Si haec humori suavissimo, annon eadem, imo et vel graviora longe eventura sunt bili, etiam in statu naturali omnium acerrimo? Cui et jam insuper plurimum salis acidi adjicitur, qui, quamquam forte bilis alkalinam putredinem temperet paululum, vi tamen corporis vitali exagitatus assidue acrimoniam demum exauget maxime.

Bilis, nisi ab effuso acido, haud viridescit, et quo fortiora admiscentur acida, eo intensior oritur viriditas, prope ad nigritiem accedens, ac coagulatio fortior, ut colore et consistentia propius absit mixtura a fuligine affuso atramento. Fit hoc clarius, si cum felle humano, quod magis forsitan alkalinum est, quam de alio quovis animale bilis, instituat experimentum. Haec certe mihi videtur esse bilis atrae et aeruginosae origo longe frequentissima. Falluntur utique, qui has bilis species in primis solum viis formatae esse credunt, cum qui in extispiciis humanis versantur, in vesica fellea et ipsis poris biliariis tum atram, tum porraceam offendant saepius.

Huic ratiocinationi adstipulatur experientia, quae sine vana omnis theoria, bella sit utcunque. Obstu-

pui saepe videns bilem aeruginosam, ac, vel ipsa acriorem longe, atram, vomitione rejectam, metalla ipsa corrodentem, et in pavimentum, haud aliter quam effuso spiritu vitrioli, bullientem: quinimo tam acerbe acidam, ut dentibus cum horrore summo stuporem incusserit faucesque ipsas excoriaverit. Nonne haec maximae aciditatis argumenta? Vix hercle majora facit ipse vitrioli spiritus. Apud GALENUM ideo aliosque bilis atrae characteres, qui et porraceae itidem conveniunt, sunt τὸ δριμύ, τὸ ὀξύδες καὶ τὸ διαβρωτικόν. Caravi olim nauclerum quendam honestum, a Virginia reducem, qui torminosa alvo primum, gravissimis dein nervorum distentionibus et delirio correptus, plurimum bilis viridissimae, subinde aterrimae, ac quam maxime acidae evomuit. Huic inter convulsiones, dum cochleare argenteum in ore, ne linguam scilicet demorderet, intruderent adstantes, momento quasi temporis colore plane atro infectum retrahebant, ac si in spiritu nitri intinctum fuisset. Hic autem homo, ut hoc obiter notem, succo limonum acerbissimo captus valde, eum in omni fere potu hausebat abunde. Nec possum sane quin addam, me saepissime hos bile atra aut porracea afflictos esse notavisse, qui frequenter prius e ventriculo ob corrodens et valde pungens acidum laboraverant. Jamque in memoriam redit, quod annis abhinc quindecim a generoso quodam juvene, acetariis atque pomaceo impense dedito, et id propter colicis et rheumaticis doloribus frequentissime vexato, sanguinem detractum attonitus viderim, cujus serum, succi instar e porris expressi, erat viridissimum. Vide porro observationem nostram secundam Act. philosophic. No. 382.¹⁾

Haud equidem ignoro, optimum SYDENHAMUM bilem porraceam e sola spirituum ἀναξία ortum ducere affirmasse: quod si verum erat, tunc in omni graviore animi pathemate, vel spirituum a quacunque causa vehemente agitatione, bilis porraceae generatio sequeretur, quod tamen plerumque falsum est. Animi pathemata profecto bilem movent et exprimunt; idcirco phrasi aptissima dicitur, bilem illi commotam esse, qui ira incensus est: at si bilis, enormi spirituum motu expressa, acido alicui humori in visceribus occurrit, fit il-

1) Huc translata pag. 527.

lico viridis, quae persaepe in magnis animi perturbatio-
nibus evomitur. Nonne autem hunc hominem jam ex
vehemente animi motu viridem evomentem bilem
vidimus, qui paulo post forte a graviore commotio-
ne flavam omnino vomebat? Nonne ille, in pertur-
bato mari navigans, hodie bilem viridissimam rejicit,
qui postridie tamen croceam prorsus ejecturus est?
Et e contra. Bilis utique extra corpus ab agitatione
vel fortissima haud viridescit, nec nisi admixto acido;
vix intra itaque. Quod sentio, dicam. Spirituum
agitatio vehemens, sive graviora animi pathemata,
concoctionem laedunt maxime, atque sic chylus in
stomacho acescit, cui profluens admixta bilis evadit
viridis, dumque stomachus est infirmus, quidquid in-
tus assumitur, haud probe digeritur, unde diu in
intestinis et ventriculo pituita acida dominari potest.

Bilis igitur, seu viridis, seu atra, in vesicula
fellea et in ductibus hepaticis congesta diu, et cor-
poris calore fota, tandemque liquescens, vel ab ex-
tremis venae cavae ramusculis absorpta, in massam
rapitur sanguineam, vel per ductum choledochum in
intestina effunditur. At cum utraque jam facta sit
summe acris, sanguine confusa mira excitat mala,
nempe genus omne nervosum irritando dolores, an-
xietates, spasmos infert. Vascula pariter rodit tene-
riora, et in cerebrum translata, illi est perquam in-
fensa. Intestinis vero aliena maxime enormes con-
citatur vomitus atque horrenda tormina.

Bilis autem atra acida, acris sit utcumque, ne-
quaquam tam funesta est humanae fabricae, quam
bilis atra alkalina: acidum enim fortissimum haud
aeque potenter vasa partesque corporis erodit, ac li-
xivium fortissimum alkalinum, quod dicto citius sub-
stantias animales dissolvit penitus. Imo vero bilis
putrescens, ni ab acido mitigetur virus, in saniem
acerrimam, omnia corrodentem mox abit. De hac
adeo tantum bile intelligendus est HIPPOCRATES, sensu
absoluto, in aphorism. 22., 23., 24. sect. IV. et Coac.
praenotion. 74. lib. I., edit. DURET.; itemque ab HIP-
POCRATE CELSUS, Lib. II. sect. 8. „Tormina ab atra
bile orsa, mortifera.“ Est enim gangraenosa sanies,
icterum vel hepatitidem male judicatam consequens.
Diros hujus interdum notavi effectus, quondam praeci-
pue in matrona quadam, spiritibus vinosis addicta

maxime, quae et inde in icterum nigrum inciderat: illa namque paulo ante mortem vomuit multa, atra, foetidissima, brevique post multo cum sanguine *ἄνω καὶ κάτω* rejecto, exesis nempe vasculis sanguineis, reddidit animam. Atque mehercle ob acrimoniam putrefactae bilis, quae omnia vasa destruit confestim, accidit, quod haemorrhagia ictericis symptoma fere funestum est.

Est et alia bilis atrae dictae species, priore longe longeque mitior, quae recrementum quasi sanguineum est: de hac posteriore ita GALENUS, in Commentar. ad Aphorism. HIPPOCRATIS 53. Lib. VI. *Μεμνησθαι γὰρ τοῦ περὶ τῆς μελαίνης χολῆς*, etc. i. e. „Meminisse enim oportet eorum, quae in aliis scriptis nostris de atra bile definita sunt; nempe quod quaedam e flava bile superassata fiat, quae omnino est maxime perniciosa; alia vero, ut ita dicam, e coeno et faece sanguinis, quae quidem crassiore, quam illa, est substantia, sed multum a qualitatis malignitate recedit.“ Idem vero rectius hanc vocat *χυμὸν μελαγχολικόν*.

Has idcirco bilis atrae differentias protuli, ne quis ejus species male confundens me de bile mitiore, seu potius succo melancholico, ea denarrasse existimaret, quae de bile atra acida solummodo vera sunt.

Tanta tamque gravia hominibus accidunt mala ex immodico et perlongo fructuum *ὄσχαλον* usu eorumque succo nec fermentato probe nec bene defaecato, pomorumque praesertim, quae non solum succum habent acidum valde, sed et austerum insuper. Hunc autem longa ac debita fermentatio potum reddit jucundum sane et salutarem. Perpetuo enim et intestino fermentationis motu sales tartarei crassiores comminuuntur maxime, et subtilissimi tandem facti ad permeanda vel minima corporis vascula apti redduntur. Cum vero particulae alicujus momentum in aliud impingentis a quantitate et velocitate conjunctim oriatur, minima corpuscula levissimo impetu feruntur, ni moveantur ocissime: sales ergo valde subtiles facti leviter tantum irritant nervos, eosque titillant potius, quam lacerant. Praeter haec crudum unusti oleum attenuatur maxime, salibusque tartareis antime conjunctum iis vaginulas quasi sulphureas praebet: ita tandem pomorum tartarum fit veluti sal

quoddam volatile oleosum, et liquor pomosus gratus valde potus et satis salubris.

Vix utique datur ad alkalinam acrimoniam praestantius remedium: nihil magis aut efficax, aut jucundum nautis scorbuticis, nam foedis eorum ulceribus brevi medetur, ac putredinem gingivarum foetidissimam delet prorsus. Plurimos certe vidi a navigatione longa teterrimis obsitos ulcusculis, et lue scorbutica tantum non confectos, solo usu pomorum mox restitutos. Ac nullus dubito, quin generosum pomaceum foret saluberrimus potus ad Indias navigantibus: imo plures jam satis experti sunt salutares hujus effectus. Hoc habeo etiam addendum, quod, ex quo apud omnes fere nostrates tanto fuit in usu, evanuit pene et tetra scabies et horrida lepra, quae oras has maritimas olim infestaverunt maxime, Cornubiam potissimum.

Res nunc et ordo postulant medendi methodum.

Quod ad sanguinis missionem attinet, utcumque ea sit necessaria prorsus in colica, uti dicitur, biliosa, ac jure merito apud SYDENHAMUM aliosque primum obtinet locum, ubi dolor vehemens, pulsus fortis et citatior atque ardor febriculosus hanc postulabunt, ne scilicet gravis inflammatio viscerum accederet: in hoc tamen, quem jam descripsimus, morbo adeo nil prodest, ut etiam plerumque noceat. Debilis enim tardusque pulsus et spiritus graviter oppressi, symptomata in hoc morbo perpetua, sanguinis dispendium vix tolerant, nedum requirunt. Et vel ipse SYDENHAMUS, contra quod in colica biliosa praeceperat, ubi morbus colicus fructibus horariis, nimis avide ingestis, originem debuerat, non nisi post sumtum emeticum et anodyna venam secari jussit. At certe vix video, cui bono sanguis tunc emittendus sit, nisi nimia ejus quantitas, velocitas, aut calor venae sectionem ante omnia postulaverint, quandoquidem, nisi sanguine misso, in corpore plethorico non levi cum periculo moveatur vomitus.

Fateor equidem, me, antequam morbi naturam perspexeram penitus, quibusdam sanguinis missionem imperasse, ad dolorem nempe atrocissimum leniendum: at effectus fuit opinione longe minor, nam omnes pene in gravem animi deliquium inciderunt. Quid quoque hoc efficere potuit in artuum dorsique

Idolore, experiebar, at successu utique haud meliore, quinimo infausto ut plurimum eventu: quibus enim sanguis larga manu detractus fuit, omnes fere, paralytico affectu correpti, vim prorsus motumque manuum perdiderunt, nec usum earum, nisi post longum tempus, recuperaverunt tandem, ac, quod dolendum certe, aliqui hoc tempus adusque resolutione manuum laborant. Ex hoc profecto errore vel levisimum accidens fuit diu durans tumor pedum hydropticus. Paucis igitur: Si forte venae sectio, propter sanguinis nempe multitudinem, est praecipienda, debet id fieri incipiente morbo, et priusquam narcotica administrantur, nam non in hoc solum, sed et in omni fere morbo perpetuum est, quod aegri facilius longe missionem sanguinis ferunt ante, quam post opii usum.

Quamvis venae sectio huic morbo rarissime conveniebat, medicina tamen vomitoria fuit semper utilis, in principio utique pernecessaria: sive enim anodyna dederis, sive cathartica, aut vomitu rejecta protinus, aut pituita tenacissima implicata, neutiquam vel dolorem lenirent, vel moverent alvum, si ea praesertim in forma solida exhibuisset. Memini profecto, me consultum fuisse a pharmacopola quodam Gallico pro uxore cujusdam pictoris, cui dederat saltem, partitis autem vicibus, pilul. ex duobus drachm. iij., quibus et adiecerat etiam calomel. drachm. sem., neaque omnia incluserat potione larga infusus purgantis fortioris. Quid inde? vomuit equidem, parcius autem, at ne vel minime respondit alvus. Ego vero emeticum propino statim, haustaque dein pro more affatim infusione salviae et florum chamaemeli, immensam plane ejecit quantitatem muci quam maxime viscida, cum ipsissimis pilulis, nullo fere modo mutatis, quamquam plures ante horas deglutitae fuerant.

Hic jam obiter venit notandus error eorum, qui cathartica resinosa exhibent, nec cum sale aliquo solvente, nec ovi vitello commixta, quae faciant, ut resina sit in visceribus dissolubilis: si quis enim sinceram aut jalapii, aut scamonii resinam alicui porrigit, pituitosis et aquosis humoribus in primis viis abundanti, haud magis alvum movebit, quam si meras ministrabat quisquillas, et hujus actionem ita non ju-

vat, quod vulgus tamen solet, jusculi avenacei larga potatio, ut eam prorsus impediat. Plantas ideo resinosas, optime praeparatas, porrexit alma natura, sale nempe proprio solvente divites, quem certe, dum resinam conficit male feriatus chemicus, perdit omnino.

Sed e diverticulo in viam. Inprimis itaque hoc morbo laboranti ad hunc modum praescripsimus.

Rec. Rad. ipecacuanh. drachm. j. vel drachm. j. sem. Sal. absinth. scrup. sem. Coq. ex aq. font. unc. iv. ad unc. ij. Dein coletur decoctum, cui adde aq. flor. chamaem. comp., syrup. e spin. cerv. ana unc. sem. M. f. potio emetica. Ad vomitum promovendum hauriat affatim pulli gallinacei decoctum, vel, quod magis probo, infusum salivae et flor. chamaem.

Emeticum hoc nostrum, prae omnibus, quae probavi unquam, operando videtur lenissimum, at detergendo potens satis et effectum certissimum; cito enim vomitum ciebit, nec longa in intestinis mora tormina creabit, quod ipecacuanha in pulvere assumpta saepissime evenit. Huic, dum violentius volo, tartari emetici grana aliquot, aut cochleare unum alterumve vini benedicti adjicio.

Vomitum hoc modo provocandus est alternis diebus, vel ad quartam nonnunquam vicem: cum etenim maxima copia pituitae tenacissimae obruitur stomachus, cum magna vis corruptae bilis eum opprimit, quis medicinae profectus exspectandus est, nisi haec expurgantur penitus? Quod rectius longe sursum, quam deorsum faciendum est: licet enim ponatur, ea ejici posse per inferiora, nonne tamen longe commodius per vicinum os evomenda sunt, quam per longum intestinorum iter deturbanda? Quin etiam, dum per intestina depellitur putrida ventriculi colluvies, pars istius tenuior, ab osculis venarum lactearum resorpta, sanguinem inquinabit, dum pars crassior, in plicis viscerum haerens, atrocia excitabit tormina: atqui si omnia expurgari potuerunt, inter descendendum tamen tunicam intestinorum nervosam cruciantur maxime. Constat igitur ineptum esse, velle per alvum purgare stomachi colluviem.

Nec solum ad hunc morbum proficit vomitio, quatenus perpurgat ventriculum, sed et inter vomendum

partes stomacho proximiores concutiuntur et velli-
antur maxime: quidquid ita humoris in hepate vel
pancreate stagnaverit, exprimitur ac vomitu proinde
ejicitur. Cum autem stagnando corrumpatur omnis
corporis humor, atque inde acritudinem contrahat as-
cidue, si per alvum excernendus foret, tum intestina
torquendo, tum vasa lactea subeundo plurima produce-
ret mala. Vomitione ergo optime exantlatur bilis, sive
porracea, sive atra, utraque in hoc morbo frequentis-
sima. Quinetiam saepe certe notavi, ex peracta vomi-
tione vel ipsos artuum et humerorum dolores cessasse,
pro tempore saltem, ad divini senis effatum, lib. II.
Praedictorum, quod sic reddit CELSUS noster, lib. II.
sect. 8. „Humerorum dolores, qui ad scapulas vel
manus tendunt, vomitu atrae bilis solvuntur.“

Cum jam vomitus conquieverit, quod exhibitis
oparegoricis cito efficitur, danda sunt protinus medica-
menta per alvum purgantia, iisque rectissime addenda
sunt anodyna, siquidem obstinata alvus et dolor ven-
tris gravissimus sunt in hocce morbo symptomata
perpetua. Ideo ubi colicus dolor saevit admodum,
opiata purgantibus adjici debent, nempe ut dolor red-
datur tolerabilis, ut intestinorum relaxatio deinde
sequatur, atque ut eorum motus peristalticus fiat con-
stans et regularis, nec interruptus, nec perversus.
Dolor omnis agit ut stimulus, vel rectius stimulus
sensum doloris excitat: stimulus autem omnis ad
contractiones concitat fibras, easque in spasmos, si
sit vehemens, adigit. Cum itaque dolor colicus atro-
cissime urget, intestina in quibusdam locis convulsio-
nibus afficiuntur et fascia quasi constringuntur, adeo
ut, nisi tormento sopito, nec alvus nec flatus infra
transmitti possint: hac adeo de causa dolor colicus
vehemens secum plerumque habet comitem alvum
valde adstrictam. Rectissime ergo in omni colica
graviore anodyna purgantibus adjiciuntur. Nec certe
hoc novum est, experientissimus enim RIVERIUS in
cap. de dolore colico praescripsit aloës drachm. j.,
acamonii gr. vj., quibus laudani opiatum adjunxit
grana duo: imo in observatione prima centur. secun-
dae iisdem admiscet grana quinque laudani. At cum
id se facere ex auctoritate HIPPOCRATIS opinatur,
mea quidem sententia fallitur; nam vox *μηζωρίς*, in
loco a RIVERIO citato, non succum somniferum papa-

veris, nisi forte τῆς ἀφρώδους, sive spumei Dioscoridis, quod vehementer satis purgat, significat, sed πέπλον, sive πέπλιον¹⁾, genus scilicet medicamenti alvum purgans: hoc idem etiam μηκώνιον significat apud Hippocratem saepissime, nisi quando epithetum ὑπνωτικὸν adjicitur, ut lib. II. de Morb. mulierum, pag. 670. edition. Foessii²⁾; ita quoque μηκωνίς, sive μηκωνίτις, a Galeno explicatur in exégesi vocum Hippocraticarum, μηκώνιον τὸν πέπλον καλούμενον, ὃν καὶ μηκωνίτην ὀνομάζει.

Sed ad remedia. Vomitu peracto, ego uti soleo sequentibus: Rec. Pil. Coch. min. scrup. j. vel drachm. sem. Calomelan. scrup. sem. Laudan. solid. gr. j. Ol. caryoph. gutt. j. M. f. pilul. vel Rec. Jalap. scrup. j. vel drachm. sem. Spec. diamb. gr. viij. Calomel. scrup. sem. Syrup. de spin. cerv. q. s. M. f. bolus. Pilulae autem non ita facile rejiciuntur. Post duas dein tresve horas sennae infusionem, vel mannae solutionem, atque id genus medicamenta, praecipio; quibus et interdum adjicio oleum amygdalinum aut olivarum, nisi ubi stomacho oleum valde alienum est. Horum dosin et augeo et repeto, pro ratione symptomatum: hisce vero pacatur dolor, relaxantur intestina, ad dejectiones stimulantur leniter, et oleosis lubrica redduntur. At si ne sic quidem alvus respondet, totum abdomen foveri jubeo fomento emolliente, idque potissimum, ubi venter tensus est admodum et durus, vel spasmo maxime contractus. Hoc blando vapore abdominis integumenta penetrat ac intestina ipsa demulcet; rigidas hoc emollit fibras, easque nimis tensas relaxat. Mirandum plane successum saepe notavi ex applicatione foci hujusmodi: Rec. Rad. althaeae, sem. lini, foenugraec. ana unc. iij. Flor. chamaemel. M. iij. Cap. papav. alb. unc. iv. coq. ex aq. font. et lact. dulc. ana part. aequal. At effectus longe feliciores expectandi sunt, si aeger in semicupium demittatur ex iisdem paratum. Mihi haec asserenti facilem dabit assensum, quisquis felicissimos balnei emollientis in doloribus nephriticis

1) Πέπλος καὶ πέπλιον ἐγγυτάτω μὲν τὴν ἰδέαν ἀλλήλων εἰ τὸ καθαίρει. Ruf. Ephes. In edit. Clinchii Lond. 1726. pag. 15.

2) In edit. Kühnii tom. II. pag. 865.

effectus observavit. Haud raro profecto vidi saevissimum paroxysmum nephriticum solo balnei usu derrepente solutum, cum nec praelarga sanguinis missio, nec laudani doses, eaeque haud mediocres, vel profecissent hilum. Imo permultis didici experimentis, nihil ad dolorem sedandum ac calculum per ureterem demittendum aequè conducere, ac balneum tepidum et emolliens.

Accidit autem saepissime, quod faeces alvinae in hac colices specie valde indurantur, et in valvulis coli haerentes flatibus et stercorei repagula sunt, adeo ut, dum omnia ibi sistuntur, nihil ultra transmitti possit. Hac sola de causa saepissime oriuntur gravissimi dolores, ubi praesertim intestina purgantibus irritantur. Quam ob rem si post horas aliquot ab assumpto cathartico alvus nihil reddit, oleosum emollientem clysterem injici praecipio, quo et intestina reddantur lubrica et stercorea molliora: dein, si opus erit, alvus acriore clysmate duci potest.

Si quis alius morbus, hic profecto, de quo jam agitur, frequentem catharsin alvumque diu solutam requirit. Medicamenta ergo leniter purgantia per dies aliquot continuos exhibenda sunt, inter quae laudopotissimum rhabarbarum, pilul. Ruffi, tinctur. sacr., quibus subinde adjungi debent calomelanos grana aliquot. Terebinth. etiam Veneta aut Cypria, ovi vitello subacta et aquae alicui cardiaca admixta, alvum purgat commode, et plurimum facit ad rheumaticos dolores, colicen comitantes. Interea tamen anodyna quaedam liberali manu porrigenda sunt; neque enim aliter saevissimos compescere dolores, neque hisdem occurrere potes, recursuris alioquin promptissime, nisi repetita dosi lacrymae papaveris tormenta reprimas. Quod tamen ad opii dosin attinet, nihil certi statui potest, cum ipsissima dosis alterum soporet maxime, alteri det contra dulce furere.

Longam hanc et frequentem catharsin, utut nova videatur, necessariam esse comprobavit experientia: alvus enim aliter mox fieret adstricta valde, et gravissima tormina certo certius succederent, ob acres scilicet humores, in intestina perpetuo influentes.

Non solum ad hunc morbum profligandum primas vias perpurgare necesse est, diluenda est insuper sanguinis acrimonia salina, nam e polluto fonte

haud puri diffluunt rivuli. Diluentia ergo propinanda sunt abunde, inter quae ἀγιωτον μὲν ὕδωρ; neque enim aliud datur salium solvens, neque magis purum et incorruptum aliquid. At ex omnibus aquis laudo maxime aquam Pymontensem aut Spadanam: haec siquidem, principio praedita chalybeato, non tantum sales dissolvit optime, sed et crasin sanguinis firmat, ac fibrarum tonum roborat.

Cum per haec sanguis sit dilutus apprime, omni ope evocandus est sudor. Nil vero ad hoc idoneum magis expertus sum, quam camphoram ac divinum illud miserorum solamen, laudanum. His assumtis, ad sudores eliciendos largiter calideque hauriri debet vel salivae, vel rorismarini infusio, aut, quod stomacho forsitan arrideat magis, serum lactis vinosum.

Qui consensum intestina inter et cutem, qui foetidos acresque sudores, vel cuticulam ipsam erodentes, observaverat, haud ita multum obstupesceret, videndo tum colicos dolores, tum rheumaticos post sudationem penitus fere sublato, pro tempore saltem. Istud certe fuit naturae vestigia premere, cui medicus, ejus minister, prudenter obsecundare debet: frequenter enim sudores sponte erumpentes hanc aegritudinem allevabant admodum. Hisce apprime convenit BAGLIVI aphorismus, cap. de colica: „Colica habitualis et endemica, a vino acido praesertim oriunda, solis sanatur sudoriferis, vesperi tamen interposito anodyno remedio¹).“ Atqui miror, ipsummet BAGLIVUM in eadem etiam sectione, usum opii in colica improbasse: sive enim sudores moveat, sive non, in vehementer colica pernecessarium est, ac longe longeque anteferendum pulveri foliorum ficus sylvestris, ut cunque sit in terra, quod permagni haud dubio, non in muro nata, et licet caute, quod praecipit, folii ulmi admixta. Sed quandoque bonus dormitat Homerus. Sudores quidem non sunt paralyseos causa, sed effectus: cum enim materiae morbidae metastasis in genus nervosum facta est, vel resolutione, vel convulsione, afficiantur nervi necesse est. Relaxatis idcirco nervis subcutaneis, per patula nimis et hiantia cutem emissaria diffluunt humores, quod in moribundis etiam eandem ob causam observatur: quid quod et sudor

[1) Collect. nostr. Vol. II. pag. 124.]

diu post ortam paralysin durant. Mihi certe videtur corpus reticulare Malpighii, si mavis Ruyschii, eum ob finem effectum fuisse, ut foret quasi sphincter universalis ductibus sudoriferis, per sua foramina emissis; dumque constringitur fortius, quod cute aëri frigido exposita accidit, tota cutis, pustulis quasi aspera, corrugatur et cuticulae anserinae instar evadit: dum vero relaxantur nimium, profluunt sudores. Sed haec hactenus contra doctrinam BAGLIVI.

Post sudationem diluentia, prae ceteris autem aqua quaedam ferruginea, si ea non est, quam purissima, iterum praescribenda sunt, diuque epotanda, ut corruptae nimirum nova puraque materia admisceatur, ut debitus servetur sanguinis fluor, et ejus corrigatur acrimonia. Nec vero interea omittenda sunt, quae et imbecillum stomachum juvant et viscera confirmant: sic tamen, ut subinde assumi debeant rhabarbarum et tinctura sacra, quae et ipsa intestina corroborandi facultatem habent eaque expurgant commodè, ne in illis scilicet coirent acres aliqui humores. Idcirco pulveres, uti dicuntur, testacei ad hunc morbum proficiunt, quod acres absorbeant humores; at nisi salem absinthii aut tartari fixum admisces iisdem, ac rheum barbarum, vel *εξκοπρότικα* quaedam subinde exhibes; eorum usus non diu continuandus est, ne in canali intestinorum diu morando in lapideam pene abirent duritiem. Quod sane plus semel observavi, in puerulo praesertim aurificis cuiusdam, cui, ob testacea plurima exhibita, alvi faeces non tantum erant induratae, ut exsiccatum gypsum plane referrent, illasque ex ano ope instrumenti necesse esset extrahere. Hoc de testaceis exhibendis praeceptum, nisi ubi cita alvus aliquos exercet, perpetuum esse debet. Tutius ideo, imo et efficacius longe, ad acidos corrigendos humores datur aqua calidis vivae tenuissima, maxime idoneis imbuta stomachicis, quae et acidum in primis viis ac in sanguine delet.

Quae ad dolores rheumaticos expugnandos, cum morbus artus invaserit, utilissima probavi, fuere cinabarina, gummi guaiaci, tinctura antimonii, potiones terebinthina aut e balsamo copaivae, quae quoque ad paralyticas affectiones plurimum possunt. Sed ante omnia fere minuta calomelanos dosis, repetita

subinde; quod si octava, vel decima vice sublimetur, nobilissimum ad plures morbos evadit remedium, idque, ad grana duo triave scilicet, praescripsit eruditissimus noster MUSGRAVIUS, ὁ μακροβρύς, Asclepiadeae familiae, dum viveret, egregium decus et ornamentum. Calomelano frequenter adjicio camphorae pauxillum, quae, ex particulis longe subtilissimis constans, angustissimos corporis canaliculos penetrando, pennasque quasi mercurio addendo, vires ejus intendit maxime. Quinetiam eadem camphora corroden-tem mercurialium praeparationum qualitatem delenit, earumque spicula obtundit: quod probe jamdudum novit BATEUS, eandem, in praeparatione mercurii praecipitati grisei, turpetho minerali addendo. Utilissimas quoque mercurii alkalizati dotes probavi nuper, addo et tutissimas.

Porro ad crudelissimos rheumatismi cruciatus, eosque diu permanentes inter scapulas praecipue, nihil magis prodesse novi, quam vesicatoria superimposita, quae ad paralysin etiam praecavendam, eamque, si jam facta fuerit, profligandam, maxime faciunt. Membra autem resoluta, totaque spina dorsi, a summis cervicibus os coccygis ad usque, galbaneto Paracelsi, quod apud CRATONEM vel RIVERIUM vide, aut quod, me judice, melius est, balsamo galbaneto Hartmanni perfricanda sunt, adjecta quoque camphora: habet id utique vim penetrandi maximam. Estque hoc insuper utile remedium, ubi abdomen vehementer extensum est, aut spasmo maxime contractum: totus autem venter eo inungi debet post formentationem idoneam. At notandum, melius longae et clausa digestionem, quam destillationem, quod vulgus faciunt, praeparatur: destillatum siquidem magis causticum est, et nonnunquam, si sit tenerior praesertim, erodit cutem. At si umbilicus excoctus difficillime utique sanatur, ac discruciat maxime quod quoque caveri certe debet, cum emplastra cum galbano, vel hysterica dicta, medio abdomini admoveantur, umbilicum nempe obtegendo involuto serico.

Cum dolores colici et rheumatici cessaverint paululum, tum demum uti cibo pleniore oportet, sed neque inflante, neque valido, ne viscera adhuc imbecilla laedantur. Conveniunt potissimum gelatinae

sago, e cornu cervi raso, seu, quae facilius paratur, de pedibus vitulinis, ova sorbilia, panatellae, atque id genus alia, quae per totum etiam morbi decursum parcius assumpta ad vires reficiendas utilia sunt. Potui vero nihil dari debet, praeterquam aqua pura aut chalybeata, vini albi generosi pauxillo subinde adjecto; nam sive quid flatulentum, sive acidum est, id huic morbo affectis alienum est maxime, facile enim redire consuevit e levissimo diaetae errore. Porro ad crasin sanguinis restituendam et confirmanda viscera chalybeata quaedam stomachica idonea sunt maxime. Infusione sequente utor saepissime: Rec. Radic. gentian., — galang. ana unc. sem. — zedoar., — calam. aromat., cort. extern. aurant. Hispan. sicc. ana unc. ij. sem. caryoph. Indic. drachm. ij. Chalyb. cum tartaro ppt. unc. iij.: hisce affunde vini alb. Olyssiponensis ℥ iij. sem., aq. absinth. comp. ℥ j. sem. F. infusio clausa per dies saltem duodecim in vase vitreo, id saepius agitando. Ubi viscera infirma sunt, et pituitosa colluvies redundat, maxime conducit hocce medicamentum, minime tamen alienum est stomacho. Semina cardui in tintura amara chalybeata Loweri ingratum admodum sentorem fundunt; neque aliquid gentianae, praeter nomen, est in aqua gentianae composita, quam recipit infusio Loweriana.

Ultimum in hoc morbo auxilium equitatio est; neque enim ulla res viscera magis et intestina confirmat. Ea siquidem vario admodum ac frequentissimo corporis succussu totum abdomen concutit leniter: quidquid adeo in intestinis haereat, pressu et agitatione continua depellit; quid lentoris in vasculis sanguineis retardetur, exprimit, circuitum sanguinis per vasa mesenterica et venae portae ramulos promovet maxime, ubi sanguinis cursus tardissimus est. Sanguinem itaque partim vi morbi, partim longa ibi mora concretum fere perpetua velut conquassatione dissolvit. Obstructiones adeo glandularum hepatis, pancreatis, mesenterii, intestinorum expedit; porro actionem splenis, jecinori inservientis, multum adjuvat. plurimis denique constat experimentis, perspirationem maxime augeri equitatione: ita noxios humores in illam partem avertendo, ac per cutim eliminando, non in hoc solum, sed et in omni fere morbo chro-

nico prodest. Profecto quos vix operosa medicina servavit, sola utique equitatio restituit penitus: cum igitur equo insidere valet aegrotus, eo gaudeat quotidie, viresque acquirat eundo.

Haec, quae conscripsi modo de ratione medendi morbo colico Damnoniorum, haud male fortasse accommodari possunt colicae Pictonum dictae, Indias occidentales infestanti saepissime, quae ex eadem fere causa pendens, nimio nempe usu acerbissimi limonum succi, curam forsitan haud absimilem poscit.

NAUTARUM

*in diuturnis cursibus exploratoriis et longis
itineribus*

SANITATEM CONSERVANDI
METHODUS.

Omnes sciunt, nos nautarum ingentem numerum paucis abhinc annis terribili scorbuto perdidisse. Is morbus aquae, cerevisiae, ceterorumque ciborum corruptione, quae vix evitanda est in longis itineribus atque cursibus exploratoriis, praecipue oritur: naturali enim modo navium apparatus quotidie pejor fit, optima caro bovina vel suilla corrumpitur, aqua putrescit, atque cerevisia, ea certe, quam naves vehunt, non diu conservatur bona. Inde, quin protractus et continuatus talis apparatus usus gradatim humores corporum polluat, magnam sanguinis acrimoniam inducat, eumque quotidie magis magisque ad putredinis statum proclivorem reddat, fieri non potest. Harum causarum vim, cum in humida, salina atmosphaera continuo nautae vivant, et sub tectis navium aërem impurum et inquinatum inspirent, insigniter augeri constans docet experientia. Ex una navium classe plus, quam mille homines aegrotos, praeter ipso in itinere mortuos, post trium mensium iter in terram expositos vidi, quorum plurimi scorbuto laborabant summo. Simulac classis ad portum reversa est, aër sanus, liquores salutare, alimenta nova et in primis fructus et herbae convenientes cito aegrotorum sanguinem et humores purificant eorumque restituant sanitatem. Aër sanus, novus alimentorum apparatus, fructus et olera, quae Angli et Belgi in insula St. Helenae et promontorio Bonae Spei colli-

gunt, maximam in itineribus ad Indiam orientalem afferunt utilitatem, quibus si carent, admodum aegrotant. Sanguinis acrimoniam alkalascentem corrigendi atque humorum putredinis progressum impediendi methodum, quae acidis vegetabilibus et mineralibus utitur, optimam esse in hoc malo, medicorum fugit neminem; illa sunt certiora et dari possunt plenis poculis, haec vero tantum guttulis.

Sanguinis statum in navigantium scorbutu hujus naturae esse, e foetido aegrotorum spiritu, putridis et corrosis gingivis, urina foetida valdeque tincta, ulceribus sordidis, maculis et eruptionibus nigris, coeruleis et badii coloris in cute, calore febrili, lingua sordida, et biliosa cruenta dysenteria, quae eum semper plus minusve comitantur, apparet. Nunc quoque id satis cognitum est, vegetabilem et acidulam dietam et regimen, purum aërem et novum alimentorum apparatus, potum subacidum et vinosum illi certissime et cito mederi, nisi fortasse altiores egerit radices. In medendis affectionibus scorbuticis desperatis, quae malo alimentorum apparatu, aqua perversa ceterisque causis in longis itineribus ortae erant, poma vulgaria et poma citri miros edidisse effectus, omnibus notum est.

Quidquid autem morbum curat, illum avertit quoque. Itaque talis dieta et regimen, si in navibus adhiberi possunt, contra corruptam et putrescentem ciborum in navibus qualitatem continuum exhibent antidotum et malos ejus effectus corrigunt, vel mitiores saltem reddunt. Atque praefectos navium, qui vinum, vinum pomaceum, citri fructus et alimentorum recentium apparatus aliaque secum gerunt, multo minus scorbutu affici, quam nautarum vulgus, quod non ita instructum est, re vera deprehenditur. Num ergo fieri potest, ut tale in navium classibus inducatur regimen? Fieri posse puto, et ratione et experientia edoctus methodum sequentem commendo.

Omnes naves, quae longos cursus aut itinera ingredi volunt, instruantur boni generosique vini pomacei quantitate sufficiente: quo acerbius, ita tamen ut optinae sit notae, eo est melius. Quodsi pomae tantae utilitatis sunt in scorbutu; quin succus illorum, si fermentatione factus est liquor vinosus, admodum sit salutaris, sane fieri non potest; et cum

acore suo mali corruptique victus alkalina putrescentemque qualitatem corrigat, optimum potum quotidianum constituere videtur. Vinum hoc pomaceum ad minimum trium mensium sit et faecibus prorsus sit depuratum, antequam bibitur. Si quando nimis recens et impurum est, colicas severas creare potest: semel saltem e majoribus doliis in bona et pura percoletur vasa; id quod multum ad ejus depurationem confert, et impedit, ne corruptio accedat, qua inutile redditur. Quodsi autem fortasse in acidum commutatur, quod haud raro incidit, illud tamen semper erit utile; at, quando bene tractatur, in Indiis quoque bonum et salutare adhuc fuisse comperimus. Praeter cerevisiam et aquam cuilibet nautae per diem una saltem mensura vini pomacei exhibeatur. Sic quoque frequentem et largum acetum in cibis nautis commendare velim; imprimis quando alimentorum apparatus ranciditatem contrahere incipit. Praeterea navium tecta saepius laventur aut conspergantur aceto, postquam aër crassus et putridus e navibus ope machinae SUTTONII aut HALLII ventilatore eductus est, quod quolibet die semel saltem fieri debet.

Itaque in itineribus autumnalibus pomorum quantitas importari potest in naves, quae bene selecta et siccis siccis purisque inclusa per tres quatuorve menses optime conservantur. Sic quoque citri pomis pannis laneis aut alia exhalantem humiditatem imbibente re involuta, si vasis siccis includuntur et frigido loco retinentur, per longum temporis spatium conservari possunt. Quodsi vero hoc non commode fieri potest, e citreorum succo et spiritu e canna saccharifera educto, *Rum* dicto, parata mixtura, quam *Shrub* vocant, aliqua copia importetur: cum ea diu conservari possit, et multo sit salutarior, quam impurus et adeo noxius spiritus ardens, largis manibus in navibus alibique distributus. Nihil melius noxiam istorum spirituum qualitatem corrigere potest, quod in transitu sit dictum, quam citreorum succus. Ubi aqua putrescit, is succus, elixirium vitrioli aut acetum semper admisceantur, quibus multo minus insalubris redditur. Romanorum milites bibebant poscam, sive acetum aqua dilutum, potus ordinarii loco, eamque admodum inveniebant salutarem utilemque.

Elixirii vitrioli et aceti magna quantitate naves jam instruuntur, et magnae utilitatis esse inveniuntur. Nuperrime lege jussum est, naves bellicas instruere vino pomaceo, quod, si rite et ut decet adhibetur, maximum allaturum esse commodum mihi persuasum est. Profecto jam in paucis quibusdam bellicis aliisque navibus, in quibus tantum minore quantitate adhibitum erat, experientia comprobatum est. His mihi addere liceat, utile et commodum esse, si vinum in captis navibus repertum, tenue plerumque et aquosum, saepiusque conservandi modo corruptum, inter milites, imprimis ubi vinum deficit pomaceum, distribuitur.

Quod quidem consilium admodum sumtuosum nonnullis videri possit, cum vero de plurimorum hominum non minus fortium quam utilium vita agatur, expensas nulla ratione cum probabili utilitate conferendas esse existimo. Secum ubique acetum et vinum gerebant in navium classibus et exercitibus Romani, atque militum nautarumque vulgus quotidie ambobus utebatur. Quid quod multo plures impendebant sumtus ad sanitatem militum conservandam. Itaque, si populus ille illustris et prudens vitam militis Romani tanti aestimabat, ut tantis ad illam tuendam non parceret sumtibus; cur nos tanti aestimare nolumus vitam nautae Britannici, qui omnino aequae fortis atque aequae utilis est reipublicae?

Finem imponere nequeo, quin mentionem faciam, methodum nautas cogendi consuetam post eorum e longis et taediosis itineribus reditum, cum omnibus rebus necessariis destituti, de amicis et familiis suis solliciti et plerumque fere in malo veletudinis statu constituti sint, neque tempus neque occasio sanitatem recuperandi iis concedatur, multa eorum millia ad inferos misisse: egoque optaverim, ut alia classes nostras nautis instruendi methodus, quae humanitatem et libertatem Anglorum magis decet, in nostrum honorem excogitari possit. *Plymuthi, die 30. Septembr. 1747.*

DISSERTATIO
DE
ANGINA MALIGNA.

Ab eo inde tempore, quo librum de febribus in publicum edidi, saepe sese mihi obtulit opportunitas morbum e genere putrido-malignorum observandi, quo sententia mea de causis et cura febrium malignarum et pestilentialium satis confirmatur, eum nempe intelligo, cui anginae malignae (*ulcerous sore-throat*) nomen est. Haec angina in hoc regno nonnullis abhinc annis multis locis valde endemica et infantibus inprimis insigniter perniciosa fuit.

Primam hujus morbi descriptionem, eamque accuratam, in Anglia ingeniosissimus FOTHERGILLUS anno 1748. exhibuit. Hispanicorum Italorumque medicorum nonnulli simillimum morbi genus accurate descripserunt, quod sub seculi elapsi initio in Hispania variisque Italiae locis magna violentia saeviit magnasque strages edidit. Similis fortasse naturae erant Syriorum et Aegyptiorum illa ab ARETAEO Cappadoce commemorata ulcera et pestilentibus ulceribus exesae tonsillae, de quibus in AETIO Amideni legimus, et quaedam profecto scarlatinarum februm, quas MORTONUS descripsit, parum differre videntur.

Non plures quam sex vel septem elapsi sunt anni, cum hanc anginam in hac urbe ejusque vicinia deprehenderem, licet magna violentia in oppidis Lostwithiel, St. Austel, Fowye et Liskeard, et circum ea uno vel duobus annis ante saeviisset. Sub finem anni 1751. usque ad mensem Majum anni 1753. hac urbe locisque vicinis, inprimis anno 1752., grassata est, atque non infantes solum, sed adultos quoque plures ad inferos misit.

Cum vera atque accurata morborum methodique illis medendi descriptio artem salutarem optime promoveat, maxima etiam cura morbos atque bonos malosque methodi remediorumque, quae adhibuerunt, effectus describant medici. Hoc vero magis requiritur, quando novus aut rarus occurrit morbus; ejus signa pathognomonica et diagnostica sollicitè sunt notanda, et ratio reddenda est, quae evacuatio, quod regimen et quae remedia in eo vel juverint vel nocuerint.

Pluviae magna quantitas toto anno 1751. decidit, inprimis vero aestatis maxima pars insolito modo humida, frigida saepeque procellosa erat. Junii tamen initio tempestas calidissima erat, et dies admodum fervidi Julio et Augusto etiam occurrerunt: atmosphaera fere semper erat gravis et humida, barometrum vero plerumque humilem tenuit stationem. Terrae fructus crudi, aquosi et insipidi erant; messis pessima et omnium generum grana calamitate affecta. Nihilo tamen minus pauci tantum observabantur morbi, saltem nulli veri epidemici morbi: variolae vero, legione Conway mense Majo allatae, in hac urbe mense Julio et Augusto grassabantur; et quaedam putridae et miliares febres in parte hujus comitatus meridionali occurrebant. Quamvis re vera hic loci non multi erant aegroti, morbi tamen hypochondriaci et hysterici praevalebant, et torpor universalis et spirituum dejectio ubique occurrebant. Autumni tempore frequentes erant variolae et peiores, quam primo, quo apparuerunt, tempore, et media hieme maxime epidemicae et mortiferae. Interea catarrhi, mucosae et inflammatoriae anginae, pleuritides et peripneumoniae frequentissimae, et omnes hos morbos plerumque comitabantur erysipelatosae vel pustulosa exanthemata.

Tempestas continuo humida saepeque valde procellosa; ventus erat varius. Mensis Decembris erat frigidus, sed a die 15. usque ad diem 25. humidus. Idem morbi, et circa anni finem variae hic et illic occurrebant malignae anginae.

Anni 1752. initium erat frigidum, humidum saepeque procellosum; ventus plerumque ex oriente veniebat, interim modo versus septentrionem, modo versus meridiem declinabatur: barometron saepe

valde humilem tenebat stationem, licet Januarii initio admodum surrexit frigore acri. Variolae semper epidemicae, saepe crudeae, crystallinae et usque ad ipsum finem crudeae erant; interdum valde confluebant, parvae et sessiles erant; nonnullae nigrae et cruentae atque cum petechiis sparsim conjunctae apparebant. Pleuro-peripneumoniae et rheumatismi non raro eveniebant; anginae catarrhales, mucosae cum vehementi tussi et larga tenuique exscreatione frequentes; et jam quoque variae malignae atque periculosae anginae cum febris gradu haud parvo observabantur.

Februarii non minus initio, quam sub ejus finem mercurius altam tenebat stationem, et aër erat serenus, siccus et frigidus, sed a die 8. usque ad diem 21. multum pluviae vento plerumque ex meridie spirante decidebat. In urbe plures deprehendebantur variolae, licet paucae in vicinia. Quidam pleuritide, peripneumonia et rheumatismis, plures catarrhali, mucosa, pauci inflammatoria angina laborabant, nonnulli maligna.

Mensis Martii tempestas satis frigida et sicca imprimis ejus initio et versus finem erat, atque barometri alta, nunquam valde humilis observabatur statio. Variolae multo benigniores erant et minus frequentes. Reliqui quoque morbi minus frequentes, sed magis inflammatorii, nullaeque anginae malignae eveniebantur: quidam tussi severiore et morbis excruciantur asthmaticis pertinacioribus. Sanguis emissus plerumque densior et viscidior quam nonnullis mensibus antecedentibus apparebat.

Aprilis initio aquilo regnabat, aëremque siccum, serenum et satis frigidum reddebat: altus in baroscopio mercurii status: pluviosa per quatuor vel quinque dies succedebat tempestas, et postea recurrebat aquilo. A die 21. spirabat WNW. Sparsae variolae, quarum quaedam maligni generis: quaedam pleuritides, peripneumoniae, rheumatismi; icterus et hydrops frequentes; tusses severiores ubique occurrebant. Vermibus non minus adultorum quam infantum vexabantur plurimi.

Quamquam mense Majo amoena erat tempestas, attamen humida, frigida et minus placida secuta est aestas. Atmosphaera crassa et nebulosa erat, et barometrum raro surgebat; SW. et aquilo venti erant

frequentissimi. Terrae fructus non maturuerunt, sed aquosi et insipidi erant; mala messis mala dedit grana. De spirituum dejectione, pigritia et lassitudine conquerebantur omnes. Junio mense variolae multo copiosiores atque per totam aestatem epidemicae peiorisque indolis, quam verno tempore, non solum hic, sed ubique etiam in vicinis locis erant: saepe observabantur confluentes, parvae et nonnunquam nigrae, cum narium haemorrhagia praecipue in infantibus conjunctae: petechiae autem multo rarius, quam ego exspectaveram, occurrebant. Interdum variolae admodum crudeae et crystallinae in largas confluebant vesicas, cutem valde corrodescentes. Rheumatismi, podagra et tusses copiosiores erant, quam hoc anni tempore esse solent.

Itaque nunc illud ipsum genus febrium, quod in libri mei de aëre et morbis epidemicis ¹⁾ anginosa nuncupatur febris, nunc sparsim magna violentia saeviebat, conjuncta cum scarlatina, aut pustulari eruptione, quam excipiebat pruritus vehemens cuticulæque desquamatio. Pulsus plerumque durus, celer, parvus, respiratio calida et laboriosa cum magna praecordiorum oppressione. Ex urina interdum cruda et pallida, interdum valde tincta et turbida nihil desidebat: delirium generatim cito superveniebat. Aegrotis plerumque a principio sanguis detrahebatur cum emolumento; sanguis saepe erat glutinosus, licet non pariter atque in veris inflammatoriis anginis; raro tamen largam sanguinis detractionem et rarissime repetitam ferebant.

Febres tunc grassantes omnes miram ostendebant proclivitatem ad varias eruptiones, sudores, anginas et aphthas. Augusto mense variolae magis erant mortiferae; saepe eas exulceratio faucium periculosissima et deglutiendi comitabantur difficultas. Nunc profecto anginae malignae frequentius occurrebant, saepe cum variolis conjunctae.

Gratior et jucundior erat autumnus, quam aestas, inprimis Octobris mensis maxima pars amoena et serena; altum tenebat locum mercurius: nihilo minus atmosphaera generatim crassa et nonnunquam valde

1) Anno 1734., mense Aprili, pag. 93.

humida erat, vento plerumque ex oriente flante. Novembris minus, quam solet, humida ac procellosa et plerumque calida tempestas erat: barometrum satis altum, aër tamen crassus et humidus. Decembris initio mercurius insigniter in altum ferebatur, aëre frigido et sicco, vento ENE.: a 6. vero usque ad 26. aër valde humidus et nebulosus, nonnunquam procellosus; barometrum valde decidebat: versus finem ventus ex oriente redibat, mercurium in altum tollebat et restituebat bonam frigidamque tempestatem.

Hac periodo variolae epidemicae ubique, et licet mense Septembri et Octobri paulo mitiores essent, nonnullae tamen valde confluentes comitabantur maculae et narium haemorrhagiae. Decembri saepe crudae, copiosae et ad finem usque inconcoctae valde largas vesicas, partes subjacentes profunde arrodentes constituebant: nigrae confluentium crustae saepius usque ad trigesimum saltem diem remanebant. Neque cessa, it febris anginosa, et nonnullae anginae malignae Septembri occurrebant, plures Octobri, ac Novembri et Decembri plurimos in hac urbe circum navale habitantes et omnibus vicinis locis corripiebant, atque tam adultorum, quam infantum magnam e vivis tollebant copiam. Per hoc tempus innumerae etiam catarrhales, mucosae, sed minus saevae et periculosae occurrebant anginae. Mense inprimis Octobri post tempestatem paucorum dierum nebulosam, procellosam, pluviosam a 12. usque ad 16. diem matutinum tempus erat valde frigidum, et pruina cum aliqua glacie observabatur, quo tempore uno impetu innumeri e populo tussi, angina et magno narium, oculorum et oris defluxu afficiebantur, quae mala cum parva febre et majore vel minore eruptione incute, vel magno alvi fluxu erant conjuncta. Tusses, catarrhi, rheumatismi et defluxus mense Novembri et Decembri frequentissimi erant, tussi inprimis catarrhali fere quilibet aliquo modo laborabat; paucae tamen tantum occurrebant peripneumoniae aut pleuritides: nihilo minus phthisi pulmonali corripiebantur multi, et tabe moriebantur plurimi.

Per nonnullos antecedentes menses vix insignis aliqua observata erat febris, quae non cum angina, aphthis et aliquo exanthemate esset conjuncta; id quoque in morbis pleuriticis et peripneumonicis:

tanta hac aëris constitutione ad producendas in cute eruptiones in omnibus febrilibus affectionibus proclivitas esse videbatur. Sanguis aegrotis detractus per omne hoc temporis spatium raro viscidus, sed generatim primo intuitu, praecipue in ipsius morbi principio, floridus et rarus apparuit.

Hic anni 1753. erat finis. Hiemis pars reliqua, quemadmodum etiam ver insequens, valde frigida erat humidaque: tempestas frigida usque ad Majum medium continuabatur, et ver admodum retardabatur. Tunc tempestas accedebat gratior, et aestas calida, qualis vix per plures annos erat visa, amoenissima erat. Variolae atque tam catarrhales quam malignae anginae minus frequentes atque minus mortiferae ab Januario usque ad Majum, quo prorsus cessarunt. Cum aestas appropinquaret, variae pleuritides et peripneumoniae et multi catarrhales occurrebant morbi: sanguis detractus nunc multo densior et viscidior erat, quam per nonnullos menses antea fuerat observatus.

Brevem exhibui descriptionem aëris et morborum per hoc temporis spatium, quo anginae cujuscunque generis multo erant frequentiores, quam unquam meminimus, et varia quoque exanthematum genera frequentissima erant, quae etiam feбри levissimae accedebant. Id eo consilio a me inprimis factum est, ut fortasse ex his ratiocinando et conjectura causas et naturam morborum assequi possemus. Num tempestas continuo frigida humidaque illos morbos produxit, cum justam atque rectam impediret perspirationem? Perspirabile, quod vocant, suppressum admodum acre redditur tandemque non solum varios, quos scorbuti nomine complectimur, producit morbos, sed catarrhos etiam, anginas, peripneumonias, defluxus, colicas aliaque mala gignit, quae, ut latet neminem, sunt perspirationis suppressae effectus. Non vero mihi proposui hujus naturae quaestionem nunc instituere, qua de re ad descriptionem, quantum fieri potest accuratissimam, anginae malignae, quae periodo supra commemorata, anno inprimis 1752. saeviit, progrediar: cui medendi methodum, quam utilissimam esse expertus sum, addam.

Primus morbi impetus in diversis hominibus valde erat diversus. Interdum rigor cum aliqua pleni-

itudine et aegritudine faucium et dolens colli immobilitas praecipua erant, de quibus conquererentur aegroti, symptomata. Interdum horrore et aestu vices alternantibus cum aliquo capitis dolore, vertigine et pigritia ingruerat morbus. Alios invasit majoribus febrilibus symptomatibus, magno capitis et dorsi crurumque dolore, ingente praecordiorum oppressione et continuis suspiriis. E contrario quidam hominum adultiorum per unum circiter aut alterum diem quasi neque sani neque aegroti, sed inquieti et anxii obambulant, donec lectulum petere cogebantur. Sic primum impetum variabat morbus. Plerumque vero ingruerat horrore et calore, capitis gravitate et dolore, faucium aegritudine et raucitate, aliqua tussi, ventriculi vitio, vomitu frequenti et alvi dejectionibus inprimis in infantibus saevis, nonnunquam, quamquam contrarium frequentius erat, in adultis. In omnibus magnus spirituum languor, repentina debilitas, magnum pectoris pondus et lassitudo ipso statim principio observabantur. Pulsus generatim deprehendebatur celer, parvus et tremulus, licet nonnunquam tardus et repens. Urina plerumque pallida, tenuis et cruda, interim adulti quidam eam parca quantitate, profunde tinctam aut turbidam et sero lactis similem emittebant. Oculi pleni erant, rubri et quasi lacrymantes; facies saepe rubra et tumida, interdum tamen pallida et tristis.

Quamvis morbus interdiu levis esse videretur, noctu tamen symptomata valde incresebant, et status augebatur febrilis; quid quod nonnunquam prima nocte excitabatur delirium; atque per totius morbi decursum versus vesperam constanter recurrebat haec exacerbatio. Equidem, cum morbus jam a declinatione propius abesset, aegrotum, quem ego interdiu temperatum et tranquillum reliqueram, totam per noctem phrenitide quadam laborasse, maxime miratus sum.

Paucis horis ante ipsius morbi impetum, et nonnunquam simul cum ipso, faucium percipiebatur inflammatio et aegritudo, atque tonsillae valde intumescunt et inflammantur, et interdum parotides et glandulae maxillares ipso quoque principio tumore afficiebantur magno et repentino, tanto interdum, ut suffocatio timenda esset. Fauces quoque subito ad-

modum rubore summe florido, vel potius colore purpureo tinctae, et valde nitentes et splendentes apparebant, atque plerumque in uvula, tonsillis, velo palatino et posteriori pharyngis parte variae dispersaeque albiae vel cinereae apparebant maculae, quae saepe subito augebantur et cito unam aut utrasque obtegebant tonsillas, uvulam reliquasque partes: ex iis tandem ulcera superficialia oriebantur, quae nonnunquam tamen satis alte partes exedebant. Eo tempore lingua in apice tantum alba et humida, in radice tamen valde impura erat, et crassa, lutea aut badii coloris obtegebatur pellicula. Nunc quoque nauseosa emittebatur anima, cujus odor infensus quavis hora increcebat, et in quibusdam tandem omnibus adstantibus, imo ipsis quoque aegrotis saepe reddebatur intolerabilis.

Secundo aut tertio die omnia symptomata insigniter exacerbabantur et febris multo magis increcebat, illique, qui adhuc per triginta vel quadraginta horas satis fortiter restiterant, ipsi cedere cogebantur. Insigniter non minus augebantur inquietudo et anxietas, quam deglutiendi difficultas. Vertigine, dolore et gravitate afficiebatur caput; generatim majus aut minus delirium, nonnunquam pervigilium et perpetua phrenitis aderant, quamquam alii stupore obruebantur, saepe vero stertebant atque mussitabant. Cutis erat calida, sicca et aspera; rarissime observabatur proclivitas ad sudorem. Urina reddebatur pallida, tenuis, cruda, saepe lutea et turbida. Interdum vomitus, interdum diarrhoea insignis, imprimis in infantibus, urgebat. Ulcerum crustae nunc magis auctae colorem induebant obscuriorem, partiumque vicinarum color magis in lividum vergebat. Respiratio reddebatur difficilior, cui stertor et sibilus accedebant, qui aegrotum jugulare videbantur. Vox rauca et obtusa illi erat simillima, quae a venereis in faucibus ulceribus oritur: loquelae respiratorisque sonitus iste ita erat peculiaris, ut homines, qui cum aegrotis versati erant, facile morbum cognoscere possent sonitu illo miro; unde procul dubio medici Hispanici morbo nomen imposuerunt *Garotillo*, qua voce sonum, quem ii, quorum cervix laqueo frangitur, edunt, significare solent. Sonum illum acutum, latrantem, quem saepe in angina inflamma-

istoria percipimus, nullus meorum aegrotorum reddidit. Omnium anima valde erat nauseosa, quorundam vero, imprimis tempore criseos instantis, intolerabiliter foetens. Quidam circa quartum aut quintum diem magnam foetentis, purulenti muci, nonnunquam sanguine tincti, copiam exscreabant, nonnunquam materiam prorsus lividam atque detestandi odoris. Simili modo ex naribus quorundam valde inflammatis et excoriatis continuo destillabat acerrimus ichor aut materia sanguinolenta et tam acris, ut non solum labia, genas et manus infantum hoc morbo laborantium, sed digitos quoque et brachia ipsarum nutricum corroderet. Hac narium exulceratione accedente sternutatio vix nunquam cessans plerumque in infantibus excitabatur, raro in adultis, saltem minore gradu. Admirandum erat, quantam hujus materiae copiam per hanc viam rejicerent infantes; saepe, cum eam faciei, brachiis et manibus infricarent, omnis harum partium superficies vesicis obtegebatur. Cujus defluxus ex ore et naribus repentina suppressio quosdam jugulabat infantes, et quidam tantam ejus quantitatem deglutiebant, ut excoriatio intestinorum, vehementia tormina, dysenteria aliaque mala, imo ani quoque et gluteorum excoriatio oriretur. Non solum vero nares et fauces acerrima hac afficiebantur materia, sed ipsa quoque trachea interdum illa valde corrodebatur, et membranae ejus internae frusta cum plurimo sanguine et corrupta materia exspuebantur, atque aetroti per insigne temporis spatium languescerent tandem tabe obierunt: multo frequentius vero accidit, ut materia subito et violenter ad pulmones delata aetrotos peripneumonia necaret.

Interdum quosdam vidi, qui, quod maxime mirabar, facile deglutiebant, quamquam tonsillarum et faucium tumor, muci tenacis quantitas et sonitus spirandi stridens terribiles erant: quae omnia optime ostendere videntur, hanc malignam anginam magis humorum acrimonia et abundantia, quam inflammationis violentia produci.

Plerumque fere exanthematibus praeivit angina, saepius autem ante anginam eruptio apparuit in cute, quae interdum erat insignis, licet parvus aut nullus in faucibus adesset dolor: e contrario saevissima quidam correpti sunt angina, quibus nulla eruptio in

cute fiebat, quo tamen in casu insignis interdum cutis sequebatur pruritus et desquamatio, quod vero praecipue adultis, rarius infantibus accidit. Interim generatim ingens satis per summam cutem, praecipue in infantibus, exanthema effloruit, idque tertio aut quarto evenit die. Interdum tantum partem aliquam, interdum vero totum corpus, rarius tamen faciem obtegebat: interdum erysipelatosum erat, interdum pustularum forma apparebat: saepius pustulae valde eminebant et colorem profunde igneum vel rubrum inprimis in pectore et brachiis referebant, saepius tamen parvae erant, ut melius tactu, quam visu percipi possent, atque in cute mirum efficerent scabritiei genus. Exanthematis color plerumque erat roseus sive purpureus, aut cutis quasi succo ribesiorum oblita esse videbatur, idque etiam in ipsis digitorum apicibus. Cutis inflammata ac tumida quasi apparebat; saepe brachia, manus et digiti evidenter intumescabant atque rigidi facti aliquo modo dolebant. Color iste cutis purpureus huic morbo proprius profecto esse videbatur.

Quamquam eruptio anxietatis, nauseae, vomitus, purgationis ceterorumque symptomatum aliquod aegrotis levamen plerumque attulit, universalem tamen et prurientem in quibusdam hominibus observavi eruptionem sine ulla symptomatum remissione, quid quod omnia fere symptomata, inprimis febris, pectoris oppressio, anxietas et delirium multo magis aucta viderentur. Plures aegrotos, qui universali et pruriente exanthemate, quantum nunquam antea observaveram, obtecti erant, phrenitide saevissima obiiisse vidi, ita ut exanthema, uti in summe confluentibus variolis, morbi tantum vim indicaret.

Curae meae creditus erat juvenis nobilis, annum circiter aetatis duodecimum agens, cujus lingua et tonsillae tam nigrae erant, ut atramento illitae esse viderentur, et qui summa difficultate deglutiebat. Is perpetuo immensam nigrae, saniosae et valde foetentis materiae per octo saltem vel decem dies exscreabat quantitatem. Circa septimum diem, febre paulo imminuta, dysenteria correptus est cruenta, licet adhuc, simul cum violenta tussi, cruenta, saniosa et foetens continuaretur excreatio. Tandem autem, maxima omnium admiratione, morbum superavit.

Itaque quamquam tam saeva et universalis eruptio hoc in aegroto secundo et tertio provenit die, quam nunquam inveni, et pruritus cutis ita intolerabilis fuit, ut omnem totius corporis cutem unguibus crudeliter dilaceraret; haec tamen ingens et tempestiva eruptio parum admodum febrem et phrenitidem levaverat, aut reliqua tristia averterat symptomata, quae supra commemoravi.

Ceterum cita et mitis eruptio plerumque fere optimum erat omen, et quando eam summae cutis copiosa excipiebat desquamatio, nihil exoptatius: quando vero exanthematis laetus color in obscurum aut lividum mutabatur, vel ipsum praemature et subito recedebat, omnia in pejus ruebant, et maximum imminebat periculum, inprimis si purpureae aut nigrae sparsim apparebant maculae, ut nonnunquam accidebat: urina reddebatur limpida et convulsiones accedebant, aut mortifera fiebat suffocatio tragodia.

Morbi summus generatim gradus in junioribus quinto aut sexto die, in adultioribus non tam cito observabatur, atque crisis vix prius, quam undecimo aut duodecimo, et tunc quoque satis imperfecta, accedebat. Adultorum quidam duobus aut tribus diebus e vivis abripiiebantur, cum morbus vel ad pulmones delatus eos peripneumoniae symptomatibus necaret, vel ad cerebrum conversus delirantem aut comate affectum trucidaret aegrotum. In quibusdam morbus tussim valde laboriosam, exscreationem pululentam, haemoptoën et hecticam febrem excitabat, ubi aegroti per nonnullas hebdomadas languescentes labidi tandem morti succubuerunt.

Quodsi moderatus et facilis sudor tertio aut quarto die accedebat; quodsi pulsus magis lentus, firmus et aequalis fiebat; quodsi crustae in faucibus bene secedebant et fundus ulcerum satis purus et floridus apparebat; quodsi respiratio lenta et libera erat, et aliquis vigor alacritasque restituebatur oculis: omnia erant salva, et salutaris crisis cito perficiebatur sudore continuato et urina turbida, subsistente, farinosa, expectoratione copiosa et satis larga summae cutis desquamatione. Sin autem rigor accedebat et subito evanescebat exanthema aut lividum reddebatur; si pulsus debilis et celer deprehendeba-

tur, et cutis calida et arida quasi remanebat; si spirandi difficultas, oculi mortui et vitrei, urina pallida et limpida continuo erant; si phrenitis aut coma succedebat cum frigido, viscido sudore in facie aut extremitatibus, de vita erat desperandum, inprimis si singultus atque gulae constrictio et repentinae, liquidae, invite profluentes, lividae atque intolerabiliter foetentes alvi dejectiones succedebant. In paucis quibusdam aegrotis paulo ante terminum fatalem non faciem solum tumidam, pallidam, splendentem et quasi pinguedine inunctam observavi, sed totum etiam collum valde inflatum atque cadaveris collo simile, et totum quoque corpus aliquo modo oedematosum erat, ita ut digitorum impressorum remanerent vestigia, cute iterum, ut fieri solet, non sublata; quod signum erat, sanguinem in vasis capillaribus stagnare, atque fibrarum elasticitatem prorsus esse deletam.

Itaque cum tam variae anginarum morborumque exanthematicorum occurrerent genera eo tempore, quo malignae grassabantur anginae, symptomatum similitudo in ipsis morborum variorum principiis non parum difficultatis afferebat junioribus praecipue minusque peritis medicis in methodo invenienda, qua in ipso impetu uterentur, atque inprimis in evacuationibus instituendis, cum experientia edocti essent, omnem sanguinis detractionem alvique purgationem aliquo saltem gradu in anginis sic dictis malignis nulla prorsus ratione convenire.

Quamquam viros, qui in hac Angliae parte medicinam exercent, aequae cautos, instructos et eruditos esse, quam in plurimis regni provinciis existimem, attamen aliquam operam navavi, ut iis hujus singularis et insoliti morbi naturam cognitam redderem eosque docerem, quam ratione eum bene ab aliis quibusdam grassantibus morbis, non parum ei similibus distinguere possent. Cum vero eos monuissem ut parvum, celerem, inaequalem, tremulum pulsum in ipso hujus malignae anginae impetu, licet sane non nunquam plenus et undosus, sed tunc quoque tardus et inaequalis esset; ut magnam spirituum viriumque prostrationem, perpetuam anxietatem, gemitus et magnam praecordiorum oppressionem; ut torvos, languentes, aquosos et quasi lacrymantes oculos; ut pallidam, crudam, tenuem, licet saepe turbidam se

quoque similem urinam; ut albentem, plerumque humidam, versus radicem vero insigniter obtectam linguam; ut splendentem, purpureum faucium colorem, interspersis albis aut cinereis maculis vel pustulis, et spiritum nauseosum ac nonnunquam foetidissimum; ut manuum, brachiorum, colli, pectoris ceterarumque partium purpureum exanthema, quod in aliis erysipelatosum, in aliis pustulare erat; ut symptomata, quae hunc morbum etiam ipsis primis diebus comitabantur, attente respicerent et considerarent: melius eum distinguebant, cautius agebant successuque feliciori curam adhibebant. Plura antea occurrerunt exempla, ubi sanguis temere et larga copia emissus et purgationes adhibitae fuerant, imo quidam quoque adeo stulti erant, ut mihi sanguinem detractum pulchrum satis et spissum fuisse dicerent: tam coloratum profecto ego eum inveni, ut agni sanguinem, sed tam rarum et laxum, ut penna illum dissecare coteris; parum etiam vel nullum serum ostendit, et perfecte sanguini similis fuit, cui e vena ruenti mox spiritus cornu cervi affunditur, quo naturalis impeditur coagulatio.

In quibusdam utique hominibus adultis et plethoricis sanguinis aliqua portio in ipsis hujus morbi principiis detrahi potest, et paucis quibusdam sanguinis emissionem, imprimis cum anginae symptomata et spirandi quoque difficultas insignis urgerent, cum successu praescipsi: sed addere debeo, sanguinis detractionem repetitam maxime esse noxiam, praecipue ubi primus sanguis raram et laxam monstrabat texturem; nam secunda aut tertia venae sectione detractus semper saniosi cruoris speciem refert, ut saepe annotavi. Quid quod interdum sanguinem primo emissum admodum tenui, albidi aut plumbei coloris satisque tenaci cute tectum observavi: sub qua vero proxime viridescens et molle gelatinae genus, et in fundo laxum, nigrum, vix ullo modo cohaerens crassamentum positum erat. Interim haec sanguinis adoles non minus, quam quae supra descripta est, sanguinem amplius mittere vetat, et plerumque observatur, ubi pulsus vehemens et magnus aestus in ipso morbi accessu inveniuntur. Me ipsum, cum haec febris grassari inciperet, in duobus vel tribus casibus non parum errasse, ingenuè fateor. Unum eorum

veram esse peripneumoniam existimavi, sed angina, scarlatinae eruptio et ipsae petechiae cito satis erumpentes, qualis re vera esset morbus, me deinde melius docuerunt.

In malignarum febrium principio saepe sanguinem glutinosum et crusta obductum inveni, nihilominus tamen sanguis binis aut tribus diebus post ex eodem homine detractus rarus prorsus, saniei similis et dissolutus quasi fuit. Cujus rei plura mihi nuperrime occurrerunt exempla inter captivos atque apud nos retentos Gallos, quorum innumeri febre contagiosa pestilentiali, saepe cum petechiis et dysenteria cruenta conjuncta, mortui sunt. Quibus in febribus, ut quoque in aliis, chirurgi Galli, ut eorum mos est, quolibet aut tertio quovis die sanguinem emittebant. Atque in quibusdam eorum praefectibus, quibus haec cura adhibebatur, sanguinem tertio aut quarto emissum saniosum fuisse cruorem vidi, quamvis primo detractus satis esset glutinosus. Praeterea methodus medendi tam erat praepostera, ut eodem tempore, quo sedulo lanceola utebantur, iusculis saturatissimis, quae e carne bovina, vervecina aliisque parabantur, aegrotos replerent, neque eos perpetuum delirium, maculae nigrae vel purpureae et lingua tam nigra, ut atramento conspurcata videretur, et tam sicca asperaque, ut pumici similis esset, ab hac via deterruit. Magnum horum numerum hujus perversae methodi fuisse victimas, pro certo habeo.

Haec sanguinis crusta in ipso febris contagiosae et pestilentialis principio nullo modo id, quod in libro meo de febribus de contagiosorum effluviis actione in sanguinem in ejusmodi febribus dictum est, infringit, sed potius confirmat: quamquam enim ita agunt, ut sanguinis crasin dissolvant et tandem destruant, homines tamen, quorum sanguis est viscidus densusque, febre contagiosa maligna corripiri possunt, et sanguis ipse, si primo morbi impetu detrahitur, valde glutinosus et crusta tectus apparere potest, nihilo tamen minus actio fermenti contagiosi, si ita dicere licet, magis magisque sanguinem dissolvat tandemque in meram saniem sive putridam massam convertet, quae subsequentibus detractionibus apparebit. Atque ea propter, ubi in febre quadam contagiosa malignitas justis de causis timetur, maxima cum cautione in

sanguinis detractioe repetenda uti oportet, cum constantiter inveniatur, pulsum non minus, quam vires post secundam vel tertiam sanguinis detractioem, et profecto interdum jam post primam insigniter imminui.

Sed ad propositum redeam. Quando ego ad aërosum hoc morbo affectum in ipso principio vocatus sum, non venae sectionem, sed clyσμα e lacte, saccharo et sale paratum, quo intestina purgarentur, inprimis cum alvus aegroti esset obstipata, plerumque commendabam. Si quando autem diarrhoea primo morbi impetui conjungitur, pauca grana rhabarbari cum speciebus e scordio, decocto albo similibusque conveniunt; et si diarrhoea profusa est, unum aut duo cochlearia decocti Fracastorii Fulleri crebrius exhiberi possunt, medicamento his in casibus efficacissimi. Quodsi nausea et vomitus urgebant, lenemeticum inprimis adultis praescribebam, quod non tam faucium dolorem augebat, ut quis forsitan putare posset, sed eum potius generatim insigniter imminuebat. Imo in infantibus saepe necesse erat, ut crebrius oxymelle squillitico, essentia antimonii aut similibus remediis vomitus cieretur, aliter enim magna tenacis muci copia eos pene jugulabat.

Deinde ego aegrotis mixturam statim exhibebam salinam e sale absinthii aut sale volatili cornu cervi et succo limonum cum aqua alexiter. simpl., cui additus erat pulv. contrayerv. c. cum parva myrrhae et croci quantitate: vel haec ultima medicamenta dantur boli forma cum paucis nitri granis, si febris insigniter increescebat. Sic quoque camphorae granum unum vel duo adultis admodum erant utilia, si ventericulus eam ferebat: quodsi vero eam respuebat, pilapio e camphora aut aceto camphorato cum syrupo libesiorum nigrorum, rubi Idaei similiumque usus sum. Secundo aut tertio die mixturae salinae aut pilapio temperato cardiaco parvam quantitatem tincturae meae corticis Peruv. alexipharmacae addebam, quam hoc morbi tempore corticis ipsius pulvere praetantiorem esse inveniebam; ea enim exanthematum eruptionem magis promovet et multo minus sudorem impedit, qui omni hujus morbi tempore maximam offert utilitatem, nempe si moderatus, aequalis et universalis est. Difficillimum erat, aegrotis aliquem su-

dorem ciere; quando autem moderatus, aequaliter diffusus sudor tertio, quarto aut quinto die vel tardius quoque accedebat, criticus is et salutaris erat, urina, quae cruda, tenuis aut limpida fuerat, mox apparebat magis concocta, et mox quoque satis largam quantitatem sedimenti lutei vel pallide lateritii deponebat, indeque semper eum mitioribus et lenioribus diaphoreticis atque largis diluentibus, aqua hordei, tenui sero, avenae decorticatae decocto, thea aut similibus promovere tentabam. Non memini, infelicem fuisse morbi exitum in aegroto, cui sudor moderatus, lenis, universalis erumpebat, quamquam interdum, cum sudor accederet, pruritus fere intolerabilis erat, eum tamen generatim mitigabat sudor. Tandem sudor constanter febrem imminuebat, et dejectiones, si fortasse quaedam aderant, mox cessabant: tumores colli quoque, parotidum ceterarumque partium maximam partem diaphoresi moderata et larga subsidebant. Sudor ipse infantibus etiam valde olebat et foetidus erat.

Vitrioli elixirium cum tinctura corticis Peruviani plerumque dabam, non tamen infantibus tenerioribus, quod egregium est antisepticum. Saepe jussi, ut elixirium istud in infuso e malis aurantiis Hispaniensibus tostis et vino rubro Claret, aut vino rubro Lusitanico et aqua parato, quae satis grata et efficax est compositio, sumerent.

Ut os faucesque creberrime eluerentur, quam maxime necesse erat. Gargarisma, quod plerumque commendabam, decoctum erat ficuum, florum rosarum rubrarum, myrrha et mel in vino pomaceo austero, et tenuis seminum cydoniorum mucilago cum rubi Idaei aut ribesiorum nigrorum syrupo. Parva tincturae myrrhae per se et spiritus vitrioli quantitas interdum, inprimis post gargarismata sumenda erat. Jussi quoque, ut vapor e floribus rosarum rubrarum, floribus chamomillae, myrrha et camphora in vini aceto coctis tam calide, quam aegrotus commode perferre posset, spiritu attraheretur, quod magnum et promptum afferebat levamen.

Quamvis colli, parotidum ceterarumque glandularum tumor interdum tam subito accederet et tam insignis et violens esset, ut suffocationem minitaretur, eum tamen aliqua ex parte esse criticum gene-

atim existimabam, ideoque eum cataplasmatibus scribis, vesicatoriis aliisque remediis promovere studebam, imo nonnunquam collo ab una aure ad alteram applicavi maximo cum successu vesicatoria. Quorum applicatio in angina communi utilis est; multo magis vero in hac, ubi humores acres atque maligni erant.

Cum saepe magna satis abdominis tensio et tumor adessent, atque eodem quoque tempore aliquo modo urina supprimeretur, fomentum emolliens cum nonnullis carminativis seminibus, aut parva florum chamomillae quantitate in lacte et aqua cocta, et clysmata ex iisdem et sale et saccharo paratum ad alvi, flammam urinaeque evacuationem promovendam requirebantur: quibus mox intestinis levamen afferebatur, neque praeterea insigniter respiratio levabatur, cum diaphragmatis actio multo liberior redderetur. Equidem, si abdomen valde tensum et alvus esset obstinata, circa quantum aut sextum diem dosim rhabarbari, mannam aut electuarium lenitivum exhibui, atque post haec plerumque corticem in substantia; sed nunquam corticem hac forma dedi, si abdomen valde humidum et constipatum erat, neque priusquam signa coactionis aut incipientis in summa cute desquamationis apparebant; etenim animadverti, tincturam meam aut decoctum corticis non minorem, quid quod meliorem edere effectum, cum multo minorem pectoris efficiant oppressionem. Corticis etiam assina quadam, vini spiritu parata, usus sum, quam ego multum extracto usitato praefero, cum multo facilius a ventriculo feratur et multo melius retineatur, ideoque in officinis servandam esse existimo.

Ceterum quo minus huius morbi initio convenire videntur purgantia, eo magis mitia leniaque cathartica, qualia sunt rhabarbarum, manna ceteraque, sub his finem necessaria sunt, ut putrida ex intestinis evacuetur colluvies, quae aliter aestum protrahit febrilem, et magnam debilitatem, appetitus defectum, abdomen tumidum atque insignes glandularum obstructions efficit. Quid quod saepe coactus sum retinitas exhibere calomelanos doses, ad parotidum glandularumque maxillarium tumorem tollendum, quae aliter tumidae remanebant per longum tempus spatium atque induratae, tandemque interdum

suppurabant. Saepius profecto necesse esse reperi-
bam, ut glandulas unguento mercuriali perfricarem,
antequam resolverentur tumores: deinde calomel
vermes quoque expulit, quibus hoc tempore in-
primis multi afficiebantur. Generatim post unum aut
alterum purgans remedium cito aegrotus appetitum
validum et vires corporis et animi recuperabat: in
quibusdam vero crebriores purgationes, continuatus
corticis, aethiopis mineralis aliorumque remediorum
per insigne tempus usus, lac denique asininum et aër
ruris liberior ad avertendam febrem hecticam requi-
rebantur, qua nonnulli octo vel decem hebdomadibus
post primum morbi impetum obierunt.

Haec procul dubio febris e genere malignarum,
pestilentialium erat, in qua sanguis acerrimus, reso-
lutus et putridus redditus est. Eam maxime fuisse
contagiosam, cum saepe totas corripere familias et
inprimis aetate minores, nemo dubitabit. Hoc con-
tagium valde insignem acrimoniae gradum in san-
guine produxisse, ex ipsius morbi historia luculenter
apparet. Contagium in sanguinem simili modo quam
acrimoniam agere, alio loco annotavi: fortasse mias-
mata contagiosa nihil aliud sunt, quam acerrimae
particulae salino-sulphureae et vapores, qui e corpo-
ribus morbo infectis exhalantur. Cadaverum putri-
dorum et membrorum gangraena affectorum foeto-
rem, inquinatum et foetentem carcerum aërem san-
guinis crasin destruere, et febres malignas, pestilen-
tiales producere, satis notum est: haud secus ac sa-
nies membri gangraena affecti resorpta et ad sangui-
nem delata febrem ejusdem indolis excitat. Pauci-
horis effluvia pestilentialia in vera peste in sanissi-
mis hominibus resolutionem putridam et proclivita-
tem sanguinis ad gangraenam gignere verissimum
est: et profecto angina haec parum ab illa maligni-
tate differebat, cum non fauces solum, sed pulmone
etiam atque intestina in sectionibus corporum gan-
graenosa et tota sanguinis massa in putridum cruce-
rem mutata apparerent. Minimam materiae morbosae
quantitatem totam sanguinis massam inficere posse
variolas inoculandi experimenta satis probant,
quibus apparet, materiam variolosam ne grani qu-
dam unius pondere ad morbum gignendum sufficere
neque hoc mirandum est, cum satis cognitum habe-

mus, quanta mala e minutissima, quam mente concipere possumus, quantitate veneni viperæ vel canis rabidi excitantur.

Quamquam maligna hæc atque ulcerosa angina morbus sui generis esse videbatur, profecto tamen similis erat feбри anginosæ, quam ego in observationibus meis de aëre et morbis epidemicis descripsi: ac tale quoque febris genus nunc sparsim in hac regione occurrere, notatu est dignum: at anginosa sane febris magis erat naturæ inflammatoriae, quam angina maligna, de qua nunc egi, et sanguis plerumque illa multo densior et viscidior occurrebat, quam in hac, ideoque melius sanguinis missionem ferebat. Ee vera autem non minus in hac, quam in plurimis aliis morbis epidemicis, imprimis variolis, morbillis, febre scarlatina aliisque fieri potest, ut morbus generalis insigniter per singulas aegrotorum mutetur constitutiones. Sic contagium variolosum in hoc, quibus foribus, elasticis et sanguine valde viscido sensoque praeditus est, febrem maxime inflammatoriam, in illo debilibus laxisque febris ac tenui et relluto sanguine instructo, febrem lentam, putridam nervosam excitat, quæ non satis valida est, ut fistulas bene protrudat, multo minus, ut eas recto modo maturet. Breviter, variolæ maxime inflammatoriae pari ratione multum aut plus differunt a lentarum malignarum genere, ut febris anginosa ab angina pestilentiali ulcerosa differt. Quantum febris scarlatinosa a MORTONO descripta ab ea diversa est, quam SYDENHAMUS commemorat! Et quamvis peculiare quoddam contagium semper eundem peculiarem producat morbum, is tamen in variis hominibus prius variaque via curandus est. Harum ulceratarum anginarum quasdam comitabatur febris satis fortis, quæ ab initio sanguinis missionem bene ferebat, et quibusdam regimen requirebatur multo frigidius, quam in aliis, imo nonnullis in casibus nitrum cum phoreticis exhibendum erat. Generatim vero multo milderiora medicamenta in hac, quam in plurimis aliis morbis necessaria fuisse, fatendum est, idque etiam appius, quando aestus satis erat insignis, aliter enim sensus mirum in modum imminuebatur, et miranda ex sequebatur anxietas et oppressio. Tam calida profecto hoc in morbo alexipharmaca, eaque haud

raro junioribus etiam hominibus, dare coactus sum, ad quae praescribenda nihil, quam repetita experientia, me unquam impellere potuisset: ea erant crocus, camphora. pulv. contrayervae, confectio cardiaca, theriaca Andromachi, vinum pomaceum calidum, vinum calefactum cum aqua, tinctura corticis alexipharmaca, aliaque; atque haec omnia felici successu, qui methodum medendi optime probat, adhibita sunt.

Febris nomen, quo promiscue in praxi utuntur, satis vagum est neque bene constitutum. Sunt quidam morbi generali hoc nomine comprehensi, qui ipsius febris excitatione optime curantur, cujus rei ut exemplum proferam, nonnullas febres quartanas et lentas nervosas commemoro. Angina haec maligna, de qua agimus, alia febris est species, quae luculenter probat, non omnes morbos acutos solis evacuantibus et refrigerantibus tractandos esse medicamentis. Diluentia procul dubio in omnibus conveniunt febribus, quaedam autem profecto fortiora remedia, quam decoctum hordei et potum e citreis paratum requirunt. Hac de re plura in libro meo de Febribus dixi nunc pauca tantum de usu salium volatilium alkaliorum in febribus putridis pestilentialibus aut petechialibus addam, in quibus timeo ne saepissime inepta ratione adhibeantur.

Primum dicendum est, sanguinem in omnibus hujus indolis febribus semper nimis depravatum et resolutum inveniri, eumque tandem acerrimum et saniosum quasi fieri et putridum. Itaque quidquid acrimoniam et sanguinis resolutionem promovere solet id etiam ad tales febres creandas earumque malignantem augendam aptissimum esse debet: salia autem alkalina volatilia utrumque summo gradu efficiunt licet enim ea animalium carnem et aliquo etiam modo sanguinis e corpore emissi retardare soleant putredinem, quod quoque arsenicum aut mercurius sublimatus corrosivus efficit, cum sanguine tamen ipso, dum circumagitur et vi vitae instructus est, commixta ejus dissolutionem indeque putredinem certissime accelerant: sic quoque si sanguini e corpore tracto aut e venae fluenti admiscentur, omnem globulorum sanguinearum texturam destruunt, eadem fere ratione, ut venae perae venenum copulam sive cohaesionem particulorum componentium dissolvit. Sanguis hominis r

oustissimi, imo quoque maxime tenax equi sanguis, ut multis experimentis edoctus sum, ita tractatus nunquam concrevit, ut solet, in crassamentum, neque serum separatur, sed continuo laxi dissoluti cruoris aut maniei retinet formam. Deinde adnotare mihi liceat, haec volatilia alkalina salia, aut spiritus, larga quantitate crebriusque sumta etiam in sanis hominibus, ut satis cognitum est, aestum febrilem, haemorrhagias, gingivas spongiosas et cruentas, spiritum foetentem, urinam male olentem aliaque symptomata producere, quae imminentem sanguinis dissolutionem et putredinem satis indicant.

Praeterea vitiiati atque dissoluti sanguinis globuli facillime serosas lymphaticasque arterias ingrediuntur, et cum non liberum transitum in earum ramos inveniant, stagnant et corrumpuntur, tandemque tenuissima vasa corrodunt, imprimis si salibus acerbis sunt saturati, quae simul minimos canales valde irritant, et cum calorem augeant, celeriores corruptiones tam humorum, quam vasorum efficiunt. Si putrida haec lymphata atque serum ad sanguinis massam vas lymphaticis feruntur, corruptio acceleratur generalis.

Salia volatilia alkalina cuti applicata eam satis cito corrodunt et ulcerant, et certissimum est, si interne dantur, multo maiorem excitari calorem, quam validissimis alexipharmacis vegetabilibus, eadem quantitate exhibitis: idque fit, ut existimo, non tam quod vim vasorum propellentem et circulationem sanguinis haec salia augent, quam quod motum intestinum et effervescentiam in eo producant: accuratissimum experimentis repertum est, salium volatilium alkalinarum solutiones fibrarum tonum et vasorum robur, ideoque circulationis maxima adjumenta debilitare. Invenimus etiam, si sanguis salibus acerbis abundat, pulsum fieri debilem, tenuem, celerem et tremulum, ut in vehementi scorbutico eoque corrupto et acri sanguinis statu, qui putridam febrem, gangraenas a causa interna, quae vocantur, antecedentem excitat. In binis his morbis vires naturae imprimis arteriarum sese contrahendi robur insinister infringuntur, licet pulsus celeritas increseat, quia vigoris naturalis, qui in libera et justa arteriarum sanguine recte repletarum et motarum contra-

ctione observatur, defectus compensatur. Cordis molities et flacciditas singularis, quae plerumque in scorbuticis et febribus pestilentialibus deprehenduntur, a debilitate et magna muscularium fibrarum relaxatione oriuntur. Calor ille mordax, quem plerumque in cute hominum putridis malignisque febribus laborantium sentimus, salibus acribus et sulphure sanguinis, nimia copia collectis, sanguinisque motu intestino, non vero aucta progrediendi vi produci videtur; nam primo cutis attactu aestus parum vel vix naturali esse videtur major, sed si per longum temporis spatium digitos applicamus, ingratus percipitur calor urens, cujus sensus per breve tempus in digitis, postquam ab aegroto remoti sunt, remanet, quod PRINGLE in egregio libro de morbis exercitus (*Observations on the Diseases of the Army*) et, ut candido refert, GALENUS longe ante eum annotavit. QUESNOY hunc calorem vocat calorem acrimoniae, et recte satis ab inflammationis calore distinguit. Diversus est utriusque sensus, ut sensus, quem percipimus, si lignum siccum valdeque calidum contrectamus, ab eo differt, quem tepidus cornu cervi spiritus, cui digitum immergimus, in cute producit. Hac observatione abundantiam salium acrium, quae perspiratione in his putridis febribus expelluntur, evidenter probari existimo. Itaque aestus urens, quem aegroti his in morbis in interioribus partibus sentiunt, quamquam partes corporis externae frigidae sunt, probabiliter ab eadem causa exoritur. Non possum, quin existimem aestum in febribus, quae gangraenam ab interna causa praecedunt et comitantur, ab acrimonia et motu intestino humorum, non profecto a rapido eorum motu oriri, pulsus enim semper debilis et tenuis quamvis sit celer, deprehenditur. Mirus, repentinus et insignis foetor, tumor et saniosae haemorrhagiae quae ex omnibus corporis orificiis eorum, qui putridis malignis pereunt febribus, proveniunt, motus intestini insignis, rarefactionis et acrimoniae humorum sunt argumenta. Hoc plerumque iis accidit, qui febris maligna anginosa, quam supra descripsimus, mortui sunt. Totum corpus usque ad manum pedumque digitos livore cadaveroso tinctum insigniter intumuisse vidi, quamvis prorsus fere esset frigidum: non minus quoque intolerabilis foetor antea, quam homo plan-

mortuus erat, oboriebatur, eodemque tempore sanguis ex auribus, naribus, ore et intestinis effluebat, sedque observabatur, si pulsus valde debilis et tenuis, licet summe celer, ab ipso fuerat morbi principio. Nonne hoc majori aëris copiae tribuendum est in sanguine intestino motu, calore et putredine exorta, quibus aërem gigni posse satis notum est? Nonne emphysema, in sphacelo interdum observandum, ab eadem causa producitur?

Si naturam et genesin salium animalium consideramus, fortasse paulo altius in hanc penetrare possumus materiam. Vegetabilium acida fortissima, in cibis assumpta, vi vitae cito mutantur in salia neutra aut in genus salis ammoniaci, et cum continuo vasorum actioni et sanguinis calori subjiciantur, magis magisque ad alkalinam accedunt naturam, tandemque fierent alkalina, nisi diluerentur, abluerentur et potu ac dilueta acescente corrigerentur. Qui nulla alia re, quam mera aqua, carne et piscibus vivit homo, neque ullo cibo, vel acido vel acescente, subito omnium humorum insignem foetorem contrahit; febricitare incipit, tandemque ejus sanguis in putredinis statum pervenit. Illorum sanguis, qui fame pereunt, acerrimus redditur, quo generantur febris, phrenitis et tantus putredinis gradus, qui omnino vitae destruit principia. Cujus rei exemplum tristissimum aliquando in viro egente vidi, qui fame mortem sibi ipsi consciscere voluit, neque vi neque precibus permotus per plures dies ullum cibum aut guttulam potus deglutivit. Ille subito febre correptus est, ejusque facies rubore suffusa et caput insigni occupatum calore; pulsus ejus erat tenuis, at valde celer: post quinque vel sex dies anima ingratissima, labia sicca, nigra, arida, fauces putridae, nigrae, cruentae redditae sunt: urina, si qua obtineri poterat, profundissimo colore tincta, majorem, quam si per mensem reposita fuisset, spargebat foetorem; tandem perpetuo tremens pedibus non consistere, multo minus vero incedere potuit. Delirio et comate invicem correptus et convulsionibus crebrius affectus est, in quibus saepe circa caput et petus insignis expellebatur sudor, quamvis membra horrensus frigida, pallida et corrugata essent. Sudoris color erat profunde luteus ejusque odor admodum nauseosus.

Itaque certa res est, salia animalia, si non juste et constanter urina eliminantur, maxime fieri pernicioſa, ut in ischuria; continuo enim magis magisque ad statum accedunt alkalinum. Urinae suppressio pertinax non tam aucta quantitate, quam acrimonia humorum mortem adducit, quam satis cito supervenisse vidi, ubi aegrotus largas evacuationes per sudorem et alvum per omne, quo suppressa erat urina, tempus habuit. Bene memini, ante aliquot annos ischuriam renalem feminae nobili et obesae die suppressionis undecimo attulisse mortem, licet ipsi bis larga satis detracta esset sanguinis quantitas et per totum temporis spatium alvus retineretur laxa, ideoque non humorum periit abundantia. A primi impetus tempore usque ad ejus mortem ne guttulam emisit urinae, quamquam non solum cantharides in substantia earumque tincturam, sed alia quoque medicamenta, inprimis largas calomelanos sumserat doses. Quamquam cantharides satis felici successu datas esse in ischuriis saepe vidi; attamen, si non cito expectationi satisfaciunt, sed diu larga quantitate exhibentur, timeo, ne cum acribus salibus vires conjungant, et aegroti mortem accelerent, excitando deliria et convulsiones, quas ut viderem, non semel tantum infeliciter mihi contigit.

Sed ad propositum meum redeam. Salium volatilem alkalinarum origo in corpore non multum ab earum formatione extra corpus differre videtur. Plantae virides, quamvis acidissimae, in magnum acervum colligantur et comprimantur; is subito calorem contrahit, et magis magisque incalescit, ad tantum tandem gradum, si plantarum copia est larga admodum, ut veris corripiatur flammis: haec vero effervescentia subito totam massam reddit putridam, et sal acidum atque essentielle plantarum in volatile mutat alkalinum, quod destillatione ex massa putrida elici potest, et nulla prorsus ratione a sale alkalino volatili ex animalium substantia extracto differt; ambo, et hoc et illud, caloris et motus vi in salia vegetabilium producuntur, et quo diutius et fortius vis et aestus solidorum et fluidorum in ea agunt, eo magis ad alkalinum statum evehuntur, in quo prorsus ad usus vitae communes sunt inutilia, imo fiunt maxime noxia, si abundant, ut in putridis, pestilen-

tialibus febribus procul dubio fieri solet, ideoque in tali casu aegrotis salia alkalino-volatilia exhibere, nihil aliud esse, quam oleum igni addere, existimo; haec enim profecto sanguinis globulos resolvunt aut diffringunt, indeque eo citius generalem inducunt putredinem. Haec salia externae quoque cuti applicata subito producunt ulcus gangraenosum: atque sanguis iis large refertus mutatur in lixivii acris genus, quod fibrillas nervosas et ultima vascula destruit. Hoc profecto certius, frequentius et citius eveniret, nisi largi acidorum, diluentium et mucilaginosorum cibo et potui admixtorum usu, quae salia illa abluunt atque corrigunt, averteretur. Ita videmus, succum citreorum atque acetum omnem eorum tollere acrimoniam: qua de re variis in morbis utilissima fiunt remedia.

Antequam finem his impono, mihi sit licitum, rarum referre casum, quod non prorsus a proposito nostro alienum esse puto.

Virum quendam fortuna et familia nobilem nuper curabam, qui salium volatilium, quibus feminae nares admoveere solent, usui inmoderato ita assuefactus erat, ut ea tandem mira quantitate devoraret, ut multos semen carvi saccharo conditum edere videremus. *Διούσπη* exsecranda, cujus subito poenas luit. Febris enim hectica, ingentes haemorrhagiae ex intestinis, naribus et gingivis accesserunt, omnes dentes exciderunt, nihilque solidi edere potuit; caro insigniter diminuta, et muscoli tam molles et flaccidi facti sunt, ut musculis recens nati infantis similes essent; atque in toto ejus corpore eruperunt pustulae intolerabiliter prurientes, ita ut se continuo scalperet et cutim unguibus saevo modo dilaceraret; ejus urina semper profundissime tincta, turbida valdeque foetida apparuit. Tandem multum rogatus pessima consuetudine destitit, quae tamen ejus vires ita mutaverat et debilitaverat, ut, quamvis per nonnullos menses vitam miserrimam traheret, tabidus tandem summoque marasmi gradu periret. Mihi persuasum est, eum multo citius mortuum fuisse, nisi per omne tempus vina liberalius bibisset optima et generosa, et lacte asinino atque succis antiscorbuticis, quibus succus citreorum Hispaliensium aliorumque fructuum additus erat, largiter usus esset.

Tantum vero abest, ut existimem, salia alkalino-volatilia ex materia medica ejicienda, eorumque usum omnibus in casibus esse condemnandum, ut potius credam, ea multis in morbis maxima cum utilitate exhiberi posse, illis exceptis. quos supra commemoravi.

OBSERVATIONES
MEDICAE ET CHEMICAЕ
DE
ANTIMONIO.

PRAEFATIO.

Cum ego sequentem de antimonio dissertationem in medicorum juniorum usum composuissem primum, ut eam sejunctam ederet bibliopolae permisi: nihilo minus tamen eam tanto honore affecit regia societas, ut commentationum philosophicarum voluminis quadragiesimi octavi parti secundae insereret. Interim ibidem methodi, qua essentia aut vinum antimonii, quod ego maxime commendo et quo frequentissime utor, comparandum est, nulla exhibetur descriptio, ideoque eam hic proponam, inprimis cum hanc methodum variis modis tentaverim, eaque omnium facillima sit.

Vitri bene praeparati antimonii uncia una in pulverem redigatur, cui vini Maderaici boni, frigidi, unciarum viginti quatuor affundantur: per decem aut duodecim dies reponatur, vas vero interdum agitandum est. Quo facto subsidat per unum alterumve diem, effundatur vinum, et coletur per chartam bibulam albam, et in lagena vitrea bene obturata servetur. Ita per plures annos bene servari potest. Vinum Maderaicum aliis praefero, cum melius conservetur, quam

plura alia vina: vinum generosum Hispanicum album etiam adhiberi potest. Aromata stomachica, quae ut cum antimonio infunderentur antea jubebam, omitti possunt, cum non magni sint momenti.

Antimonii vitrum in mortario ex orichalco vel aere confecto in pulverem redigendum vel fortius terendum non est, ne cupri particulae deterantur, quas simul cum antimonio vinum solvere potest. Hoc profecto generatim in quacunque substantia minerali duriore conterenda, tam in experimentis ad medicinam pertinentibus, quam aliis, caute observandum est.

Vinum hoc antimoniale, quod alterans, attenuans et diaphoreticum remedium est, in sero lactis, infuso theae, vino, cerevisia, vino pomaceo, breviter quocunque in liquore aquoso aut vinoso a triginta vel quadraginta usque ad sexaginta vel octoginta guttas adultis dari potest. Prima dosis plerumque lenem nauseam aut ventriculi aegritudinem, et interdum quoque lenem vomitum cum una aut altera alvi dejectione producit. Quodsi vero quis eo per duos aut tres dies usus est, vix ullo modo afficitur ventriculus. Vix commemorandum esse videtur, largiorem dosin plures alvi dejectiones et vomitum fortiolem excitaturam esse; at non possum, quin profitear, hoc majore fieri securitate, quam plurimis aliis emeticis aut drasticis catharticis.

Ego vero taedium moverem et acta agerem, si hic longior esse vellem, cum plurima non in sequenti solum dissertatione, sed et in libro meo de aëre et morbis epidemicis¹⁾ atque in libro de febribus²⁾ lectoribus communicavi. Ceterum et hoc et quodlibet aliud medicamentum rerum semper rationi et aegroti conditioni accommodandum est.

1) Pag. 129.

2) Pag. 499.

Vix bina elapsa sunt secula, cum medicus, qui antimonialia praescripserat, e medicorum facultate expelleretur; quid quod Romae ei, qui pulverem Cornachini adhibuerat, poena remorum timenda erat, ob antimonium diaphoreticum huic pulveri immixtum. Nunc e contrario antimonium quacunque forma est magnum illud catholicum, quo et circumforanei medici et recte creati medicinae doctores utuntur. Procul dubio egregia est substantia fossilis, si juste praeparatur et prudenter adhibetur.

Quicumque autem antimonialibus medicamentis tuto et cum successu uti vult, is analysin hujus substantiae fossilis ejusque elementa bene habeat cognita, et quem variae ejus compositiones, praeparata eorumque doses edunt effectum, sciat necesse est, aliter enim medicamentum in venenum mutabit. Quis enim harum rerum minus peritus crederet, sex vel octo hepatis aut reguli antimonii grana et multo quoque minorem vitri antimonii quantitatem, vehementissimum ciere posse vomitum, cum contra drachma una vel plus crudi aut communis depurati antimonii, quod in officinis prostat, tuto et cum successu sumi possit? Si partes aequales antimonii et nitri deflagrantur et in unum corpus fusione miscentur, antimonii producitur hepar, fortissimum emeticum; at si tres hujus salis partes et una antimonii detonantur ac justo igne calcinantur, calx iners aut antimonium diaphoreticum, quod vocatur, provenit, nulla ratione emeticum aut catharticum. Ex altera parte, si quis unam nitri cum octo antimonii partibus liquefacit, mite admodum reguli medicinalis genus inde obtinetur. Pari ratione, si una salis tartari et quinque antimonii crudi partes liquefiunt, valde mite antimonium medicinale, vel, ut plerumque vocatur, regulus antimonii medicinalis paratur; atque si duae vel tres salis fixi alkalini et una antimonii pars fusione commiscentur, valde drasticum hepar antimonii et plerumque parva reguli quantitas producitur. Quid quod antimonium bene ustum, calcinatum et in vitrum sine ullius alius corporis additione mutatum, fit vehemen-

tissimum in rerum natura emeticum: sin autem verum hoc vitrum radiis solis concentratis ope lentis causticae majoris iterum calcinatur, mox in calcem inertem aut antimonii diaphoretici genus mutatur. Idem efficitur, si antimonii vitrum cum aequali circiter nitri quantitate deflagratur.

Haec omnia repetita tantum experimenta nos docuerunt, et quamvis mira primo adspectu esse videantur, tamen, si accuratius inquirimus, facillime eorum causam invenire possumus.

Ita res comparata esse videtur: purum, crudum antimonium e magna sulphuris et multo majore reguli metallici quantitate constat. Sulphur aut saltem id, quod sulphur externum appellare potest, parum vel nihil a communi differt sulphure, ut HELMONTIUS putavit, BOERHAAVIUS vero, HOFFMANNUS et GEOFFROY evidenter probaverunt, atque, licet sulphur antimonii arsenicale, ut vocatum est, forte venenum esse veteres putaverint chemici, quemlibet tamen nunc hoc concedere credo. Atque sulphur hoc, sulphuri vulgari simile, acido vitriolico et bituminosa aut inflammabili substantia componitur; ac quidquid BASILIUS VALENTINUS, CHARRAS aliique de aceto antimonii loquantur, nullum tamen in eo aliud acidum est, quam quod dixi, neque ullum aliud salis genus in antimonio invenitur, quam acidum vitriolicum, quamvis MAETS, DUNCAN BORNETT aliique in alia sint sententia.

Quamquam principio sulphureo abundat antimonium, major tamen est reguli pars, et profecto hic ipsam essentiam antimonii efficit, et in eo solo vis drastica et emetica posita est, ut D. GEOFFROY satis demonstravit et de quo, ut existimo, nunc pauci dubitant medici; nullum enim emeticum antimonii praeparatum existit, quod principio regulino non insigniter abundet, quam ob rem nulla antimonii tinctura, quae spiritu vini rectificato parata est, ullo modo est emetica.

Regulina haec substantia aut antimonium, proprie sic dictum, est sui generis substantia metallica, tota fere volatilis, si fortiore urgetur igne, nullaque adhuc cognita ratione malleis tractari et duci potest. Hic mercurii, ille arsenici antimonium habere naturam vult, quae vero metalla vario modo differre videntur. Nulla cognita est methodus, qua ex antimonii regulo aut ejus floribus per sal ammoniacum mer-

curius educi possit vivus, quidquid etiam jactaverunt alchemici somniantes. Quantitas minima, quam GEORGE ROY ex eo extraxisse sibi persuadet, nunquam iterum ipso isto procedendi modo, iisdem materiis eademque cura adhibitis extrahi poterat. Nam si regulina antimonii pars re vera mercurialis est, quomodo fieri solet, ut mercurius in forti calcinatione et praecipue tam intenso calore, qualis ope lentis causticae efficitur, non prorsus in auras abeat? Atque, si avolat, ut nonnulli observarunt, qui fieri solet, ut calx remanens post tam violentam ignis actionem, tam facile sola vulgaris alicujus phlogisti additione, quale est sulphur, carbonum pulvis, animalium pinguedo, aut simile quid, in pristinam regulinam metallicam substantiam reducatur? Mercurius nulla profecto forma tam intensum sustinebit calorem, sed subito prorsus avolat, et sic quoque regulus, si ei mercurii esset natura, avolaret; ejus vero calx, quae igni vehementissimo exposita est, facile iterum in proprium restituitur regulum. Antimonium purum ab arsenico eo differt, quod minime allium redolet, qui odor arsenico, si comburitur, proprius est. Neque antimonii regulus ullo modo, ut arsenicum, aqua aut oleo tartari per deliquium solvitur, quibus tamen arsenicum album prorsus fere dissolvitur. Praeterea minimae particulae arsenici et antimonii diversae sunt formae: illae enim binas pyramides quatuor lateribus praeditas et basi conjunctas ostendunt; hae vero acubus quasi sunt similes, inprimis si antimonium in minutissimas particulas solutione, sublimatione aut alio modo dividitur, uti in floribus antimonii per se et in reguli solutione vinosa optime conspicitur, si eam in vitri particulam aut similem quandam rem impositam ope microscopii contemplamur: quid quod, si antimonium e vitro aut calce reducitur, spiculorum acuumque figuram iterum assumit; ac nulla re addita, si mercurius vitae liquefit, regulus oritur spiculis formatus, vel simplex talium aculeorum aut acuum massa.

His profecto spiculis aut aculeis, qui in minutissimis regulinae substantiae particulis constanter remanent, antimonialium praeparatorum emetica oriri videtur natura. Sic corpora salina aculeis suis aut acubus, mercurius sublimatus salium mercurialium

pondere, arsenicum rigidis, aculeatis gravibusque particulis stimulant. Quodsi larga sulphuris quantitate obducuntur spicula regulina, ut in antimonio crudo, talem vim non exserunt; atque si antimonii regulus cum majore sulphuris quantitate commiscetur fusione, omnino ita redditur iners, ut crudum metallum. Pari ratione antimonii regulus vel vitrum, si cum cera liquefiunt, multo mitiorem assumunt naturam. Imo pestifera albi arsenici fortissimi vis intima cum sulphure conjunctione ope fusionis mirum in modum tollitur.

Itaque sulphur, quo obducuntur, acrium horum corporum aculeos obtundere vel vagina quasi includere atque irritationem tollere videtur, quam aliter in tunicis nerveis ventriculi et intestinorum ederent. Hoc in vitro antimonii cerato dilucide apparet; quod, licet per se sit omnium emeticorum violentissimum, cera tamen multo mitius redditur, et adultis a quatuor, sex vel octo ad sedecim usque grana tuto et quibusdam in casibus magna cum utilitate dari potest, cum e contrario duo vel tria vitri in pulverem contriti grana vomitum excitent periculosissimum. His in transitu addere liceat, vim drasticam vitri antimonii cerati diu antea praeparati, si denuo in pulverem subtilem conteritur, multum augeri, cum terendo cera ab eo separetur et ejus aculei magis denudentur: quo id, quod modo dixi, comprobatur. HARTMANNI chylista, sive vetus vitri antimonii cum gummi mastichis praeparatum, quod spiritu vini solvitur, qui evaporatione deinde difflatur, ejusdem quidem indolis, at non tam tutum, ut ego quidem existimo, esse videtur. Interim neque hoc usus sum neque illo vitri antimonii praeparato, quod repetita spiritus vini super vitro efficitur deflagratione, de quo GEOFFROY dicit, grana decem vel duodecim tuto dari posse, cum pars spiritus vini oleosa spicula antimonialia involvat vel obtundat, atque vitrum aliquo modo iterum ad pristinum antimonii statum reducat. Salia mercurialia spiritus vini super iis deflagratione repetita multo mitiora reddi, res est certissima.

Quo minor igitur sulphuris quantitas partibus antimonii regulinis adharet, eo vehementior earum erit actio. Sic in hepatis antimonii vulgaris praeparatione magnam sulphuris partem deflagrat et abripit

nitrum, unde antimonii hepar emeticum fit fortissimum. Quid nitri in alkali conversio in hoc procedendi modo porro efficiat, hic considerare nolo. Atque idem omnino evenire solet, si regulus vulgaris comparatur; et, si in regulo martiali parando ferri limatura adhibetur, id eo consilio fieri solet, ut ferro sulphur absorbeatur antimoniale. Pari ratione in antimonii calcinatione ad vitrum parandum ustulatione primum et deinde multo perfectius expellitur sulphur, si residuum igne fortiori liquefit in vitrum, unde id vim emeticam accipit vehementissimam, quae tota subito destruitur, si iterum cum magna sulphuris quantitate fusionem commiscetur.

Quamquam vero rude hoc externum sulphur ad regulinae, metallicae partis conformationem non est utique necessaria, ad regulum tamen ipsum constituendum maxime postulari videtur internum aut metallicum sulphur: quodsi enim antimonium omni ejus sulphure per humidam aut siccam calcinationem, quam vocant, prorsus privatur, corpus metallicum aut antimonium esse desinit. Ita antimonium radiis solis fortissimis collectis expositum in calcem inertem aut caput mortuum mutatur, ac nullo unquam modo in naturam et formam ab origine ei propriam, nisi sulphureo aliquo corpore addito, reduci potest. Idem evenit, quando larga nitri quantitas cum antimonio deflagratur, donec omne sulphur combustum est, ut in antimonio fit diaphoretico vulgari. Idem in humida quoque calcinatione fieri solet, quando spiritus vitrioli fortis regulinae massae affunditur, qui eam solvit et abripit, atque phlogiston relinquit liberum; pari enim ratione haec calx non, nisi pabulo aliquo sulphureo intime cum ea fusionis ope mixto, reduci potest. Olei vitrioli odor sulphureus insignis, si destillatione aut alio modo expellitur, phlogiston et unde hoc veniat, prodit. Praeterea calx illa omnino alba est, neque ullo modo cum nitro deflagrat; quod est argumento, omnem sulphuream materiam abesse. Nihilo secius haec calx sulphure proprio addito subito in regulum mutatur, et tunc cum nitro more consueto deflagrat.

Inde apparet, aliquod sulphur internum metallicum, quod vero fortasse parum aut nihil a vulgari externo sulphure differt, ad terrae metallica com-

positionem et ad regulinam quoque substantiam et formam effingendam summe necessarium esse, sine quo ea iners et minus cohaerens remanet moles, omni antimonii virtute prorsus privata. Sic pulvis, minera aut cineres ferri haud nocent et tuto deglutiri possunt; quodsi vero ex eo acus et cultri fabrefacti sunt, longe alia res. Interni hujus principii sulphurei necessitatem non in antimonii solum, sed in perfectiorum quoque metallorum compositione cognoscimus, quae lentium causticarum ope, vel alia ratione calcinata in flatum eis proprium metallicum, ubi malleis tractari possunt, nisi addito aliquo sulphure, quo dissolutae particulae terrarum metallicarum vinculo quasi continentur, reduci non possunt. Quodlibet vero sulphur, vel animale sit, vel vegetabile, pinguedinem, pulverem carbonum seu sulphur ipsum, pariter istarum terrarum concretionem et cujusunque metalli regenerationem efficere, notatu satis dignum est, ita ut tantum sulphur idque solum esse videatur, quod ad restitutionem requiritur. Haud absimili ratione in vegetabilibus ad fibrarum cohaesionem requiritur oleum conglutinans, quo per ignem consumpto, in meros mutantur cineres. Ergo hoc probare videtur, metallorum differentiam a diversis terris metallicis specificis, ut ita dicam, et non a diversa ratione, compositione et puritate principiorum sulphureorum aut mercurialium oriri, ut HOMBERGUS alii-que crediderunt. Interim me fugit, quomodo unorum eorundemque carbonum sulphur formam atque substantiam metallicam propriam e cineribus non solum ferri, cupri et stanni, sed pariter etiam e calce argenti et auri restituere possit. Porro autem, si hae terrae metallica re vera sunt mercurialis indolis, et tales post calcinationem remanent, qui fieri solet, ut earum mercurius tam immensum caloris gradum, qualis lentium causticarum est, perferat, cum e contrario nullum mercurii praeparatum, quod nobis cognitum est, multo minus vero mercurius ipse, tertiam ejusmodi caloris partem sustineat, quin totus dissipetur, atque ob hanc rationem mercurialia nunquam in vitrum possint converti? Quae vero metallorum terrae aut cineres hunc immensum caloris gradum sustinent, in vitrum convertuntur, ideoque non sunt mercurialis indolis, atque eorum calx alicujus sul-

phuris additione iterum in metallum reduci potest: neminem vero dicturum esse credo, carbones iis in reductione reddere mercuriale principium.

Hic fortasse quis ex me quaerere possit, quaenam signa indicent, in bene purgato antimonii regulo aut ejus vitro remanere sulphur? Respondeo, eum non dubitaturum esse, quin in regulo adsit, cui notum est, optimum antimonii regulum cum nitro crucibulo candescenti injectum deflagrare et plures exhibere scorias sulphureas; eum cum sale fixo alkalino liquefactum hepatis antimonii speciem efficere; atque sulphur facile ab eo separari posse, si in aqua regia solvitur. Hoc vero facile cognoscitur; non aequè facile profecto in antimonii vitro detegitur sulphur, sed sine dubio adest; quando enim vitrum in pulverem tenuissimum contritum vini aceto destillato fortissimo digeritur, id maxime tingit atque imbuat emetica qualitate: atque tinctura haec evaporatione in extractum redacta tincturam praebet sulphuream, si spiritus vini affunditur rectificatus: quando autem idem vitrum novo aceto vini destillato aut ejus spiritu concentrato variis temporibus tractatur, tandem acetum neque tingit, neque vim emeticam impertit, sed mortua, nigrescens et iners remanet massa, cum omne sulphur extractum et vitrum in meram calcem reductum fuerit. Vitrum etiam antimonii ipsum aliquo modo cum nitro deflagrabit; quo apparet, id semper aliquid principii sulphurei retinere, atque, si id mitius et innoxium reddere volumus, vitri sulphur cum nitro aut ope lentis causticae comburatur necesse est, quo profecto metallica vitri natura destruitur.

Spicularum vero regularum praesentiam in antimonii vitro et quidem eam earum formam demonstrare, cui maxima ex parte qualitatem adscripsisse videor emeticam, res est multo difficilior, quamvis antimonii vitrum omnium ejus praeparatorum sit violentissimum. Ipso in vitro spiculas aut acus nullo modo apparere profiteor; vere autem apparent, si vitrum vino digeritur et solvitur, atque hujus liquoris guttula vitri communis particulae injecta ope microscopii consideratur. Deinde vitrum antimonii parva sulphuris vulgaris quantitate in regulum reductum formam exhibet striatam, acubus similem. Pari modo antimonium calcinatum modico igne liquefactum saepe

format massam, quae partim regulum striatum, partim vitrum refert: tam parva interest differentia. In vitro vulgari salia non apparent, licet vere insint et interdum adeo laxè cum terra in vitrum mutanda cohaerent, ut vinum in ejusmodi lagenis vitreis ex hac male praeparata vitrea materia factis reservatum, nonnulla horum salium solvat, indeque male sapiat et insalubre fiat. Praeterea vitri antimonii cerati praeparatio non parum, quod proposui, confirmare videtur, fortasse enim cera cum eo liquefacta nihil aliud efficit, quam ut partes regulinas acutas involvat: atque hoc eo magis probabile esse videtur, cum larga sulphuris quantitas cum arsenico albo liquefacta arsenici spicula involvat eaque multo minus, quam antea erant, reddat noxia. Pariter vitrum antimonii ipsum justa sulphuris quantitate in speciem reguli admodum mitem mutatur.

Ratio, qua nonnulla medicamenta agunt, difficillime explicatur. Quis dicere potest, cur unum aut duo opii crudi grana somnum inducant profundum; cur parca cantharidum dosis tam peculiari ratione tamque fortiter afficiat vias uriniferas; cur duo aut tria elaterii grana majori violentia operentur, quam quinque aut sex jalappae; cur denique minima vitri antimonii quantitas excitet vomitum periculosissimum?

Antimonii vero vomitum ciendi virtus, sive ejus spiculis oriatur, sive non, ea profecto regulinae substantiae inest; nullum enim hujus minerae praeparatum, nisi quod regulinis partibus insigniter refertum est, vim habet emeticam; quae partes, nisi plurimo sulphure obducuntur, semper vim vomitum excitandi exserunt; idque fit, seu in substantia, seu proprio quodam menstruo, quale vinum est, vinum pomaceum, vini acetum vel similia, solutae exhibeantur. Aqua simplex nihil e regulo antimonii solvit, cum neque sulphureas, neque metallicas partes afficiat. Vini spiritus nullo modo in partem regulinam agit; acidum vero quodcunque vegetabile saponaceum in utrasque partes vim suam exserit, et veram regulinam extrahit substantiam, atque valde attenuatum tartarum emeticum liquidum vel antimonii solutionem efficit. Atque ita profecto acida vegetabilia in ferrum et cuprum agunt, quae neque aqua pura, ne-

que spiritu puro afficiuntur, cito tamen vino pomaceo, citreorum succo similibusque solvuntur.

Ceterum hic mihi notandum est, quamvis aqua simplex e puro antimonii regulo nullam emeticam particulam extrahat, aquam tamen pluviam et fluviorum aliquo modo in crudi antimonii substantiam agere atque lacteo colore tingi et sulphureum antimoniale odorem et saporem acquirere, si cum antimonio moderato solis aut ignis calore digeritur. Hanc aquam ita antimonii particulis refertam atque large potam in cutaneis aliisque morbis magnam praestitisse utilitatem, compertum habemus. Cum vero menstruum hoc aquosum procul dubio aliquid e sulphure antimoniali solvat, simul etiam nonnullas partes regulinas tenuiores sulphuri adhaerentes abripere potest; haud secus ac fere omnes fontes sulphurei majorem aut minorem alius cujusdam metalli quantitatem, et plures martiales inprimis particulas continent. Quidquid etiam alii de antimonio crudo in substantia dato sentiant, id KUNCKELIUS tamen, HOFFMANNUS et GEOFFROY in variis morbis maximam afferre utilitatem asserunt; ego vero credo, mihi maximas esse iis adsendiendi rationes. Quin multum utilitatis in variis equorum, jumentorum aliorumque animalium cicurium morbis praestet, vix dubitari potest, ideoque opinandum est, partes regulinas cum sulphureis in sanguinis massam intrare, atque pari ratione antimonium viam per vasa lactea corporis humani invenire ac valde salutare edere posse effectus. Per plures abhinc annos antimonium et mercurium vivum contrita in aethiopem antimoniale, quem voco, optimo cum successu in variis casibus, inprimis in morbis cutaneis, glandulis scrophulosis obstructis, rheumatismis aliisque dedi, quando aethiops vulgaris minus efficax erat. Quod medicamentum in officinis servari jam diu jussi; id vero e crudi antimonii in tenuissimum pulverem contriti partibus tribus, e mercurii vivi puri partibus quatuor, sulphuris florum partibus duabus paratur. Haec in subtilissimum pulverem conterantur, et a scrupulo semis usque ad drachmas duas dari possunt.

Vitare non possum, quin hoc loco commemorem, licet cinnabaris antimonii, methodo consueta post butyrum antimonii sublimata, parum et virtute et

compositione a vulgari factitia cinnabari differre videatur, cinnabarem tamen antimonii, quae nunc plerumque ex aethiope minerali et antimonio crudo commixtis et sublimatis paratur, procul dubio aliquas non minus partes regulinas quam sulphureas continere; satis enim cognitum habent chemici, quam facile antimonii flores in consueta ustione, ubi ignis multo minus vehemens est, quam in cinnabaris sublimatione opus est, ascendant. Nunc autem his floribus esse naturam regulinam, vomitum fortiter ciere atque facile in verum reduci posse regulum, cuilibet notum est. Sulphur quidem abundans eos bene in cinnabari involvit: nihilominus tamen largas cinnabaris antimonii doses nauseam et vomitum inprimis in tenebrioribus ventriculis excitasse, saepius observavi. Hanc vero ipsam ob rationem haec antimonii cinnabaris quibusdam in casibus multo efficacior esse potest, quam vulgaris factitia aut ipsa nativa cinnabaris. Nunc quasdam observationes de variis antimonii praeparatis vulgaribus lectoribus communicabo.

Antimonium vulgare vel crudum officinarum e minera antimonii in vasis conicis, crucibulis nostris fusoriis similibus, eliquatum est, unde massa eliquata, si refrixit, aliquo modo sacchari conum refert. Cum vero in hac fusione ponderosiores aut metallicaes partes fundum petant, leviores vero, quae majorem sulphuris copiam continent, superiore loco remaneant; in antimonii regulo aliisque praeparatis parandis alicujus momenti res est, quam de parte coni antimonium eligatur; nam quo propius a coni apice sumitur, eo magis regulo abundat, atque certae quantitatis effectus plerumque erit insignior, quam si propius a basi desumitur. Pari modo hoc attendendum est, quando in substantia antimonium datur, aut coquitur, aut infunditur potionibus, quibus non sine utilitate additur.

Supra commemoravi, antimonii partem regulinam magna sulphuris quantitate involutam, ut in antimonio crudo, nullam emeticam vel drasticam vim exercere; quodsi vero antimonium ustione diu protracta aut calcinatione maxima hujus sulphuris externi parte privatur, eo magis qualitatem accipit emeticam, quo magis consumitur sulphur. Atque antimonium hoc in cineres redactum, si majori ignis gradui subjicitur,

et in regulum, deinde in vitri quoque speciem liquefit, sulphureo involucro ita privatur, ut spicula regulina quasi nuda appareant, ac vim in ventriculum exserant maximam. Antea etiam, quam in proprium regulum aut vitrum mutatum est, post longam et aptam ustionem non parvam vim emeticam acquirit, ut cuilibet patebit, quid id in substantia vel apto modo vino aut vino pomaceo digestum dabit. Quamquam enim cum BOERHAAVIO dicere nequeq, id violentum esse emeticum, HOFFMANNUM tamen, qui id prorsus iners pronuntiat, deceptum esse bene scio. Id antimonium in cineres redactum et sulphure externo ope calcinationis aliquo modo privatum, magis eo liberatur, si per insigne temporis spatium admodum forti igne liquefit et in vitrum convertitur, quod meris fere partibus constat regulinis, uti ex ejus specifico pondere, antimonii crudi vel ipsius quoque hepatis majore manifestum est, ac licet regulus sub vitri forma lateat, is tamen semper facile in proprium reduci potest regulum, ideoque cuilibet menstruo qualitatem emeticam communicat, cui regulus ipse eam impertit, neque minus in substantia datam emeticum est violentissimum. Quid quod, si antimonium calcinatum in vitrum mutatur atque ignis non satis fortis est neque bene dirigitur, ipsius massae liquefactae pars altera in regulum, altera in vitrum coit: tam parva utrumque intercedit differentia.

Ipse profecto antimonii regulus non potest prae-
parari, nisi externum sulphur destruitur: exempli
gratia, antimonii crudi partes octo, tartari crudi par-
tes sex, et nitri puri partes tres in tenuem pulverem
siccum redactae cochleatim in caudens injici debent
crucibulum. Quamlibet injectionem statim excipiet
ingens deflagratio. In fundo massae vehementiori
igne liquefactae interdum major, interdum minor de-
prehenditur reguli copia, prouti ignis additus erat.
Necesse est, ut fusionis initio filo ferreo vel simili
re removeantur crustae, quae formantur. Hic sul-
phuris antimonii externi maxima pars deflagratione
consumitur, et tartarus atque nitrum, qui in alkali
ignis ope mox convertuntur, cum sulphure superstite
conjuncti hepatis sulphuris speciem efficiunt, quae
pari modo magnam regulinae substantiae partem sol-
vit et abripit; nam sulphuris hepar cum aliquo me-

tallo liquefactum id solvit et massam in aqua solubilem efficit, ita ut hac procedendi methodo maxima antimonii et salium pars mutetur in scoriam aut croci antimonii speciem in superficie reguli, atque hoc inprimis fieri solet, si fusio diu continuatur. Tali ratione regulus insignem in modum partibus suis sulphureis privatus admodum forte fit emeticum, e causis supra allatis. Licet haec sit usitata regulum parva saltem quantitate comparandi methodus, ea tamen longe minor reguli quantitas, quam variis aliis procedendi methodis obtinetur; nam non solum violenta et repetita deflagratione plures sulphureae, sed regulinae quoque absumuntur partes, quae sub forma flammae, fumi et florum, si in propriis vasis colliguntur, ascendunt. Flores facile iterum reduci possunt in regulum. Praeterea salium quantitas nimia est. Nam postquam in alkali mutata et cum sulphure conjuncta sunt, nimiam regulinae partis absumunt quantitatem, ita ut, si ignis fortis diutius continuatur, admodum parva in fundo remaneat. Multo major obtineri potuisset reguli copia, si tartarus et nitrum antea fusione mixti et in fluxum nigrum, quem vocant, fuissent mutati. At hoc quoque in casu massa liquefacta, ut primum bene fluit, effundenda aut ab igne est removenda, aliter non parva pars ignis vi et diuturnitate vaporum forma abit, unde scoriae etiam augentur. Multo vero major reguli quantitas producitur, si duae partes antimonii puri cum una parte limaturae ferri vel clavorum frustulis liquefiunt, quibus quoque una nitri purissimi et sicci pars addenda est. Quae procedendi methodus fere dimidiam reguli partem praebet. Pari modo nitri pars comburit sulphur, ferrum vero inprimis sulphur excipit, quocum scorias format, quae, in transitu sit dictum, in pulverem tenuem redactae eodem vel meliore successu, quam antimonium martiale cachecticum LUDOVICI adhiberi possunt. Eas maximam in leucophlegmatia et flore albo pertinaci praestitisse utilitatem pluries sum expertus.

Si quando antimonium crudum igne primum in calcem redigitur, ac si vitrum parare velimus, vel in aqua calcis vivae saturata et recenti pluries coquitur, maxima sulphuris pars absumitur, atque antimonium ita tractatum multo majorem reguli quantitatem prae-

bet, quam si antimonium crudum liquefactum est; quo in casu salium adhibitorum quantitas multo minor, quam in usitata methodo esse deberet, eaque antea in fluxum nigrum essent reducenda. Antimonium in calcem redactum atque cum aequali fere saponis nigri quantitate liquefactum multo majorem reguli quantitatem, quam methodus KUNCKELII, STAHLII vel alia praebet, imo ex libra una novem vel decem proveniunt unciae. Ego vero hanc methodum nunquam tentavi, cum mihi verus sapo niger non esset ad manus; fortasse aliud quoddam salino-sulphureum remedium idem efficeret.

Attamen id generatim observandum est, ubi tantum parva substantiarum quantitas in hoc aut aliis experimentis simul liquefiunt, semper minorem reguli copiam provenire, quam si experimentum multo largiore quantitate instituitur. Re vera antimonium ipsum maxime diversum est, cum alterum altero magis partibus regulinis abundet: imo antimonium unius ejusdemque coni insigniter differt, si vel a basi vel ab apice sumitur.

Salium effectus in antimonium multo clarius apparebit, si nitri actionem in vulgaris antimonii hepatis praeparatione contemplamur. Etenim si partes antimonii et nitri aequales in tenuem pulverem reductae et intime mixtae deflagrantur, et in crucibulo aut mortario ferreo liquefiunt, antimonii hepar producet, quod a scoriis separandum est. Hoc in processu primo sulphur fere omne conflagratione comburitur: quod remanet avide imbibitur a nitro, nunc in alkali opè intensioris caloris converso, quod ita regulinas partes solvit et intime secum conjungit, sicut secus ac hepar sulphuris vulgare solvit atque in se recipit omnes metallorum species. Hoc praecipue nitri mutationi in alkali ejusque deinde conjunctioni cum sulphure antimonii, qua hepar sulphuris formatur, quod cum metallica antimonii parte conjungitur, adscribendum esse evidenter apparet; talis enim tartari vel cinerum clavellatorum partes res cum duabus antimonii partibus liquefactae, idem accuratissime corpus, hepar nempe antimonii produunt, sine ulla nitri admixtione vel adjumento. Atque intimae largae hepatis sulphuris cum metallica

parte conjunctioni tribuendum est, quod parum vel nihil plane reguli, sed substantia tantum aequalis et semi-vitrea in fundo subsidit: imo si non, quantum sufficit, liquefit, nullas praebet scorias. Interim si cineres clavellati et antimonium celeriter igne admodum vivido et forti liquefiant, reguli pars interdum major, interdum minor in fundo reperitur. Quodsi autem multo minor quantitas salis alkalini adhibetur, minor etiam sulphuris antimonii pars absumitur, atque tali modo efficitur is, qui MARGGRAFIO, HOFFMANNO aliisque dicitur regulus medicinalis, qui exiguum tantum vim exserit emeticam, cum satis sulphuris ad spicula regulina involvenda relictum sit. Quando vero multo largior salis alkalini fixi quantitas, duae circiter partes ad unam antimonii, cum eo fusione commiscetur, tantum sulphuris salibus absumitur, ut parum ad spicula regulina obducenda eorumque vim valde drasticam impediendam relinquatur. Antimonii hepar methodo usitata pari nitri quantitate paratum, dupla parte plus fere, dum paratur, amittit deflagratione, quam id, quod alkali fixo paratur; hoc vero minus vitreum est et facilius aëris humiditate liquescit. Nihilominus utriusque crocus, si perfecte edulcoratus est, eandem fere habet vim. Ille profecto, qui dimidia nitri quantitate paratur, multo est debilior, cum multo minor sulphuris involventis pars absumpta est, praecipue igne forti non adhibito et materia antea exempta, quam scoriae bene separari potuerint. Reguli antimonii vulgaris scoriae ipsae ejusdem plane sunt indolis, et hepatis antimonii speciem constituunt, quae proprio fluxu aliqua ex parte facile in regulum reduci potest: ita ut, si vel nitrum in alkali conversum, vel cineres clavellati, vel sal tartari cum hoc minerali sulphureo fusione miscetur, antimonii hepar producat, e quo bene abluto metallorum vel antimonii crocus obtinetur. Atque cum hae hepaticae substantiae aqua fervente solvi possint, e solutionibus antimonii sulphur praecipitatur, praecipue acido vegetabili aut minerali addito: id vero sulphur semper particularum regulinarum aliquam copiam continet, unde praecipue id, quod prima praecipitatione obtinetur, semper insigni modo emeticum est. Quid quod partes antimonii regulinae et sulphureae ita cum

salibus alkalinis fixis conjungi possunt, ut tota fere antimonii quantitas cum aequali circiter salis tartari vel cinerum clavellatorum parte fusa mutari queat in sulphuris aurati, ut dicitur, speciem, quae vero re vera nihil aliud est, quam verus crocus antimonii sulphureus. Attamen salis, sulphuris et reguli cohaesio in hoc hepatico corpore facile acidorum affusione ad ejus solutionem in aqua dissolvi potest, nam acida cum salia alkalina fortiter attrahant, partes sulphureae et regulinae subito fundum petunt. Neque hae admodum firmiter conjunctae sunt, cum salia alkalina in ipsa fusione sulphur antimonii aliquo modo a partibus regulinis separent. Cohesionem laxam esse, manifestum est; aliter enim tanta sulphuris quantitas, quanta in sulphure aurato deprehenditur, si intime cum partibus regulinis esset conjuncta, ita spicula ejus obduceret, ut vix ullam in tunicis ventriculi ceterorumque intestinorum efficere posset irritationem, uti in antimonio crudo eoque, quod e sulphure et regulo reductum est, animadvertitur. Quamvis porro primae praecipitationis sulphur auratum regulinis partibus insigniter sit refertum, secundae tamen aut tertiae multo minorem earum copiam continet et totum fere sulphureum et vix ullo modo emeticum est. Quodsi vero hoc mite vel potius leve sulphur habere cupias, non nimium acidi praecipitantis primum affundas, vel, quod melius erit, lixivium aut solutionem antimonii per aliquot dies aëri frigido liberiori exponas; ita enim sulphur regulinum impurum ipsum fundum petet; quo facto acidum consueto more instillare poteris, quodsi justis gradibus parvaeque quantitate additur, post secundam aut tertiam praecipitationem sulphur fere purum subsidet; quae omnia sulphur cum regulo in solutione hepatis non firmiter conjunctum esse demonstrant. Interim, quod in transitu sit dictum, cum antimoniale lixivium ex hepate paratum regulinis partibus abundet, quae minus involutae sunt, id constanter magis aut minus emeticum esse necesse est, quidquid etiam LEMERYUS in contrariam afferat partem. At haec non sola est hujus viri sententia in tractatu suo de antimonio, quae mihi refutanda esse videtur.

Cum sulphur auratum his temporibus in medicina frequentius adhibeatur, major in ejus praepara-

tione cura, quam quae plerumque adhibetur, necessaria videtur: prima enim praecipitatio certissime non parum differt a sequente, cum ejus et color obscurior, et gravitas specifica major sit, ideoque plures regulinae insint partes. Itaque alicujus momenti res est, quam diu lixivium antimoniale antea reponatur, quam acidum affunditur, tempore enim ipso magnam substantiae sulphureo-regulinae demittit, imprimis si in atmosphaera fumo aceti, sulphuris aut similibus repleta reponitur. Hoc ergo in casu secundum praecipitatum multo mitius erit, cum non tam metallicum, quam sulphureum potius sit. Sic quoque quantitas et qualitas acidi praecipitantis non sine effectu sunt. Vini acetum magis augebit vim emeticam; et salis aut vitrioli spiritus praecipitatum praebet non ita aptum, quod cum calomelano commisceatur, ut in D. PLUMMERI pilulis alternantibus aliisque. Magna quoque cura in sulphure aurato abluendo habenda est; nam salia acida non tam facile, ut nonnulli credunt, abluuntur, et procul dubio aliquid ex illis simul praecipitatur. Quis crederet, tantam salis quantitatem in calce argenti ex ejus solutione in aqua forti ope salis marini praecipitata latere? Quae licet perfecte abluta et prorsus insipida sit, qualis est luna cornea, in quam facile fusione mutatur, tamen, si duae partes cum una reguli antimonii parte intime miscentur et destillantur, valde caustica butyri antimonii species obtinetur. Quamquam leve et purum antimonii sulphur desideramus, tamen nisi aliquam reguli copiam continet, haud majorem edere potest effectum, quam sulphur vulgare.

Kermes minerale, olim tam celebre, idque jure, quam ullum aliud nostris temporibus antimonii praeparatum, est quoque hepatis antimonii species atque ejusdem quam sulphur auratum naturae, etsi praeparandi modus valde differre videtur. Id paratur, dum antimonium crudum in pulverem contritum in forti lixivio nitri fixi aut in alkali conversi (sal tartari vel cineres clavellati idem omnino praestant) coquitur. Qua methodo salia alkalina sulphur retinent et cum eo junguntur; unde hepatis sulphuris liquida species oritur, quae solvit, vel potius suscipit sibi immiscet regulinas partes. Ita re vera mitis est quidam antimonii crocus, uti evidenter apparet, cum aliqua

ei insit vis emetica atque regulum apta fusione praebeat.

Kermes minerale vel sulphuris aurati species alia adhuc ratione praeparari potest, quae raro aut nunquam, quamquam optimam eam esse judico, adhibetur. Haec vero est. Antimonium crudum in tenuem pulverem redactum in aqua calcis vivae admodum forti per unam circiter horam coquatur et decoctum colatum tartari crudi aut ejus crystallorum in aquae fervente solutione praecipitetur. Hoc crudi antimonii decoctum limpidum est, ut aqua fontana, si vero reponitur, tenui obducitur cuticula pulcherrime omnibus iridis coloribus ornata. At hic perfecte limpidus liquor acidi alicujus vegetabilis aut mineralis affusione mox turbatur et profundo croci colore tingitur atque magna sulphuris antimonii quantitas, cui aurantiorum color est, praecipitatur, haud secus atque in vulgari decocti scoriarum reguli aut hepatis antimonii fieri solet praecipitatione. Hoc sulphur auratum non minus, quam alterum, simile est alchemico auro, de quo tanta loquuntur et quod avide exspectant adepti, qui vocantur, cum color ejus speciosus plura promittat, quam vere continet; quodsi enim juste abluitur, separatur et siccatur, vix quadragesimam partem ejus quantitatis exhibet, quae tempore praecipitationis adesse videbatur. Sulphur hoc mitius et magis fixum esse, quam illud e scoriiis paratum existimo: nihilo minus tamen partibus regulinis abundat, uti ex aurantiaco colore et vi vomitum ciendi, qua praeditum est, apparet. Decoctum hoc aequè bene citreorum aut pomorum aurantiorum Hispaliensium succo, quo pulcherrimi coloris obtinetur praecipitatum, aut solutione salis ammoniaci, aut urina recenti praecipitari potest: ipsa quoque saliva hoc praestat, nam cum ego hujus decocti perfecte limpidi cochlear unum ore tenerem, subito colore tingebatur profunde luteo: ita non acida solum vegetabilia et mineralia, sed pari modo salia neutra in decocto hoc antimoniali praecipitationem efficiunt.

Decoctum hoc antimonii in aqua calcis viva alia quoque ratione utile est, nam minera ita cocta magna ex parte sulphure superficiali privatur, imprimis si bis aut ter in aqua calcis vivae recenti fortique coquitur.

Pulvis etiam bene ablutus et siccatus tam aptus est ad regulum vel vitrum antimonii parandum, quam si antimonium consueto modo calcinatur. Atque fortasse antimonium ita praeparatum variis in casibus efficacius esse potest quam crudum: si ad decem vel quindecim grana datur, saepe vomitum et alvum leniter, inprimis ab initio movet.

Inde apparet, sulphur auratum, kermes minerale, de quibus jam dictum est, pulverem RUSSELLII aut panaceam antimonii sine igne WILSONII omnia unius ejusdemque indolis esse, quamvis profecto virium ratione aliquo modo differant et incerto modo agant; ideoque cautae manus ea parent necesse est, et qui iis uti velit, bono utatur judicio. In scoriis enim unius ejusdemque reguli antimonii regulinum prae aliis multo magis dominabitur principium, si per longum temporis spatium ignis fortis adhibetur, quam si per multo brevius in igne retinetur; non commemorem ea, quae antea de modo praecipitandi sulphuris aurati dixi. Atque kermes minerale ipsum non parum differt, prouti lixivio fortiori vel debiliori fuit paratum, prouti magis aut minus caute fuit ablutum et edulcoratum, et prouti tandem vini spiritus super eo vel deflagravit, vel non. Quicumque haec remedia dare velit, parvis dosibus, uno aut duobus incipiat granis; quando vero ea conducere invenerit, dosin gradatim ad octo vel decem grana augere potest, inprimis si cum aliquo extracto resinoso, balsamo naturali aut simili re intime sunt commixta. At doses nunquam nimis celeriter sese excipiant: nam antimonialia solida per insigne temporis spatium sine ullo notabili effectum in corpore haerere possunt, tandem vero subito maxima violentia agunt, praecipue si vinum, vinum pomaceum, aut aliud quoddam acidum vegetabile superbibitur.

Quamquam sal commune cum antimonio liquefactum nihil fere aliud agere quam ejus fusionem promoveri videtur, ideoque parva ejus quantitas in antimonii hepate et regulo medicinali parando plerumque additur, ejus tamen maxime concentratum acidum peculiari modo in substantiam regulinam agit, cum eam non solum multo magis volatilem, sed maxime quoque causticam reddat, uti in butyro vel oleo an-

timonii vulgari videmus; in hac enim praeparatione mercurius sublimatus corrosivus nihil praeter acidum suum omni phlegmate privatum et maxime penetrans contribuit, quod fortius regulo quam mercurio attrahitur; atque dum conjunguntur, liquidum maxime corrosivum efficiunt, e quo simplicis aquae affusione mercurius vitae praecipitatur, quem improprie ita appellant, cum ei nihil a mercurio quam nomen sit, atque re vera, si bene aqua fervida edulcoratur, merus remaneat antimonii regulus, uti clare, si liquefit, apparet. Etsi variae aliae butyri antimonii praeparandi methodi, eaeque minus periculosae, exstant, haec tamen, quae mercurium sublimatum corrosivum adhibet, regulum quasi nudum offert, quando praecipitatur, atque sulphur antimonii cum hydrargyro relinquitur, quae facile in cinnabarin sublimantur. His supra proposita doctrina confirmatur; nam regulo antimonii puro et mercurio sublimato corrosivo nulla praeparari potest cinnabaris, cum regulo non plus sulphuris sit, quam ad metallicam ejus formam conservandam maxime est necessarium.

Ego vero in praxi mercurio vitae raro et quidem ante aliquot annos in quibusdam maniae casibus usus sum: incertum semper medicamentum et brevi mihi erat taedio. Quodsi quis tale quid adhibere cupiat, illi celeberrimi STAHLII commendaverim praeparatum; id vero hoc est: Butyro antimonii rectificato sensim sensimque atque parum uno tempore affundatur bonum vini alcohol; primum calor in mixtura oritur insignis, mox ea redditur lactea, atque albissima quaedam gelatinosa massa subito praecipitatur. Haec per unum aut duos dies leni calore digesta, aqua postea fervente satis edulcorata, deinde siccata et vini spiritu deflagrata pulverem praebet, qui multo lenius quam mercurius vitae vulgaris agit, licet adhuc emeticus sit, et, ut STAHLIUS ait, valde sudorifer et anodynus. Dosis sunt tria vel quatuor grana. Eum sudorem largiter movere expertus sum, praecipue si parum vomitum aut alvum ciet, ut profecto plurima drasticorum antimonialium agere solent. Mercurii vitae aliud praeparatum nomine purgantis antimonialis securissimi commendat MAETS. Id paratur, si mercurii vitae una pars cum duabus nitri partibus fusione miscetur, atque massa

haec cum aequali salis communis quantitate bene conteritur. Quo facto sal bene abluendum et massa probe edulcoranda est. Quod sane tam tutum esse invenio medicamentum, ut parum a vulgari bezoar minerali differat: unicuique, sequentes consideranti observationes, facile apparebit ratio.

Antimonium diaphoreticum et cerussa antimonii nihil fere sunt, quam hujus metalli cineres mortui, interno aut metallum constituyente sulphure repetita cum nitro combustionem privati, ita ut parum ab eis expectandum esse in usu medico credam, cum calces sint inertes, in quibus forma regulina prorsus est destructa, ita ut aqua regia, quae tam facile antimonium crudum aut ejus regulum afficit, ea non mutet, multo minus solvat: quod, naturam antimonii metallicam in his praeparatis maxime esse destructam, argumento est. Atque licet utrumque propria fusione iterum in regulum reduci possit, hoc tamen nunquam sine alicujus phlogisti aut sulphureae substantiae adjuvamento fieri potest. Sic profecto quaelibet antimonii calx, aut humida aut sicca via parata, fusione cum aliqua inflammabili re in vasis clausis mutari potest in regulum, quod, reguli et formam et virtutem maxima parte non minus a sulphureo principio, quam a terra metallica oriri, ostendit. Nescio, an dignum sit, quod in transitu commemorem, calcem antimonii sulphure minerali reductam formam assumere striatam, animali vero vel vegetabili phlogisto reductam reguli antimonii vulgaris formam lamellatam ostendere. An hoc tantum acido vitrioli fit? Mercurius vitae, si solus liquefit, aculeatam quoque vel acubus similem refert speciem: unde vero hoc?

Idem in perfectissimis corporibus metallicis occurrit, quae suam metallitatem, ut eam nominat BECHERUS, quae in eo consistit, quod malleis tractari possunt, atque in aliis qualitatibus posita est, perfecta sulphuris interni metallici aut essentialis destructione amittunt, uti videmus, si metalla ope lentis causticae aut igne culinari intensiore calcinantur. Hoc sulphur internum probabiliter ALBERTUS MAGNUS sub humidi unctuosius subtilis nomine intelligit, quod, ut dicit, est prima metallorum materia, et sulphuri essentiali aut oleo vegetabili, quod ipsas staminum particulas et

partes organicas conjungit, et si comburitur, totam massam in cineres convertit, sine dubio simillima. Hic autem, quod in transitu sit dictum, clare satis apparet, pabulum illud sulphureum ad calcis antimonii reductionem maxime necessarium valde ab ipsa luminis aut ignis substantia differre: quamvis enim magna luminis aut ignis pars calci adhaereat, uti magno ponderis augmento in regulo antimonii radiis solis vel igne culinari calcinato manifestum est, nihil tamen ad statum contribuit metallicum, sed perfecte eum destruit; atque radii solis aut ignis particulae non conjungunt, sed dispergunt regulinas aut metallicas partes, cum conjunctionis vinculum, quod sulphur est internum, destruant. Pari modo oleum vitrioli vel spiritus nitri, duo concentrata et maxime ignea acida, regulum antimonii destruunt eumque in calcem mutant, cum phlogiston aut principium sulphureum solvant, quo facto metallica substantia prorsus destruitur. Hoc ita evenire ex odore sulphureo forti, qui acidorum ad antimonium affusione oritur, apparere videtur. Oleum profecto vitrioli inflammabilem partem antimonii attrahit seque cum ea ad verum sulphur minerale conjungit. Itaque ignea haec acida fere eadem ratione ac radii solis aut ipse ignis in antimonium agere videntur, quod, omissis multis aliis, argumento est, magnam inter lucem et acida esse affinitatem. Id D. ISAACUS NEWTON jam dudum indicavit.

Sulphuris interni in regulina substantia destructionem per calcinationem cum formae regulinae indeque virium antimonii emeticarum destructione esse conjunctam, aliqua ex parte ex iis, quae supra proposui, apparet, magis vero adhuc, si sequentia experimenta consideramus. Si tantum aequales antimonii et nitri partes deflagrantur et fusione miscentur, solius sulphuris externi involventis tanta quantitas absumitur, ut spicula regulina relinquantur nuda, quae fortiter tunicas ventriculi atque intestinorum irritare possunt. Quodsi vero tres nitri partes ad unam antimonii adduntur, per repetitam fortem deflagrationem non sulphur solum externum, sed internum quoque prorsus dissipatur atque in calcem inertem redigitur massa. Pari ratione ferrum, stannum, cuprum cum dupla aut tripla nitri quantitate in cineres

rediguntur atque metallica natura privantur. Nitri puri non multo plus quam duae partes ad unam reguli antimonii hunc in calcem inertem mutat, cum in regulo multo minor sulphuris quantitas quam in crudo antimonio sit comburenda: atque par circiter nitri quantitas vitri antimonii violentiam prorsus destruit, cum in eo tantum sulphuris modo supersit, quantum ad regulinam naturam conservandam sufficit. Sic nitri quinque partes ad duas mercurii vitae additae eum in substantiam inertem vel bezoardici mineralis speciem convertunt. Sed de his haec sufficiant. Quidquid nitri deflagratione efficitur, id lens caustica intensa radiorum collectorum vi praestat, qua antimonium, ejus regulus et vitrum in meram mutantur calcem, quoniam omne sulphur prorsus comburitur. Quid quod si ullum horum corporum per longum temporis spatium actioni ignis fortis vulgaris exponitur, id in meras redigitur cineres, quae nunquam iterum in regulum aut vitrum, nisi alicujus phlogisti adjumento, ut sulphure animali, vegetabili aut minerali, reduci possunt. Tale quoque phlogiston ad ferri, stanni, cupri ceterasque calces reducendas requiritur. Nullum in ulla antimonii calce, ita parata, remanere sulphur, ex eo manifestum est, quod nulla cum nitro deflagrabit, neque in statum regulinum nisi addito aliquo phlogisto reduci poterit. Regulinam naturam atque formam his in praeparatis destructas esse, ex eo patet, quod nulla ratione afficiantur aqua regia, quae quemvis antimonii regulum perfecte et facile dissolvit: indeque omni emetica vi privata sunt.

In omnibus vero his calcinationibus per nitrum tres saltem hujus salis partes ad unam crudi antimonii adhiberi debent, aliter enim sulphur internum non, quantum sufficit, comburitur, et spicula regulina non ita destruuntur, ut iners calx remaneat: quod si enim duae tantum nitri partes adhibentur, antimonium vim adhuc retinet emeticam, uti in eo praeparato, quod antimonium emeticum mitius appellat BOERHAAVIUS, videmus: pari modo si nitrum in cerussae antimonii praeparatione valde reducitur, haec quoque valde remanebit drastica. Quod si par nitri et vitri antimonii quantitas in crucibulo puro per aliquod temporis spatium igni forti exponitur,

calx quidem pulcherrima, aut antimonium diaphoreticum, sed prorsus iners provenit: si vero nitri duae partes, vel dimidia tantum adhibentur, calx non tam alba fit, quoniam sulphur non prorsus comburitur, indeque semper remanet emetica, inprimis si pares tantum partes nitri atque antimonii injiciuntur.

Hac methodo variae pulverum antimonialium parari possunt species, magis aut minus efficaces, prouti major aut minor nitri copia adhibetur; quae caute paratae et prudenter datae insignem praestare possunt utilitatem in medicina, multo majorem sine dubio, quam antimonium diaphoreticum aut ejus cerussa.

In omnibus vero his calcinationibus non nitri solum quantitas, sed ejus qualitas etiam bene consideranda est; quoddam enim nitrum sale communi insigniter abundat indeque minus corrigit, ut dicitur, vel destruit regulum.

Ego vero vitri, reguli aut croci antimonii infusum, vino bono generoso paratum, omnibus aliis hujus mineralis praeparatis longe praefero, cum sit tutissimum, certissimum atque efficacissimum; atque vinum antmoniatum, quod vitro aut regulo paratum est, optimum esse existimo: nisi enim hepar antimonii justa nitri quantitate atque apto ignis gradu praeparatur, non ei fidendum est, cum interdum fortius, interdum debilius sit; interdum etiam non separari possunt ab eo scoriae, quibus multo debilius redditur. Porro hepar in tenuem pulverem est redigendum atque repetita ablutione in aqua fervente, vel potius decoctione, edulcorandum; aliter nitri in alkali conversi magna copia croco hepatico adhaerens vim menstrui vinosi infringet. His olim minor, quam debuisset, cura adhibita est; atque quam vinum benedictum, ut tunc appellabatur, diversum fuerit, bene adhuc memini. Profecto, si vitro antimonii bono vel regulo puro paratur, non tam incertum est. Quodsi regulus adhibetur martialis, aliquo modo ferruginei principii fieri potest particeps. Vinum post sufficientem infusionem semper est colandum.

In hoc vitri vel reguli antimonii infuso regulina substantia saponaceo hoc, spirituosio, tartareo men-

struo solvitur et regulina pars maxime attenuatur, aliter enim cum vino per sacculum colatorium non transiret, neque in vino soluta atque cum eo intime commixta per plures annos remaneret. In antimonium tali modo paratum solutis fere principiis nobis offertur; vel potius sic tartari emetici liquidi maxime attenuati paratur species, cui omnis antimonii inest vis et virtus, cum ventriculum et intestina fortissime irritare possit, si unciae unius aut duarum sumitur quantitate; sed parcior duarum aut trium drachmarum dosis nauseam, lenem vomitum, ac unam vel alteram alvi dejectionem producit, quibus interdum sudor aut valde aucta perspiratio accedit: a triginta vero ad sexaginta vel octoginta guttulas datum generatim merum fit alterans et diaphoreticum, quod per intimos recessus et ultimos totius systematis vasculosi ramos parva vel nulla naturae perturbatione transit, simul tamen omnes animales secretiones et excretiones, inprimis cutis, intestinorum, viarum urinariorum, ductuumque salivalium leni totius nervorum et vasculorum systematis irritatione evidenter promovet.

Itaque cum vinum hoc antimoniale tam facile cum sanguine et animalibus humoribus misceatur et per omnia corporis emissaria tam libere et tam facile transeat, tuto dari et non sine emolumento bis, ter, aut quater quoque in viginti quatuor horis parva dosi repeti et hoc modo ejus usus per aliquot dies continuari potest. Etenim solida antimonii praeparata incerto modo agunt, cum interdum per longum temporis spatium in ventriculo et intestinis haereant, antea quam evidentem exserant effectum; tunc vero subito eo violentius et pertinacius irritant, ita ut haud raro aegroti citius quam antimonii vires exhauriantur. Hoc maxime est timendum, et interdum re vera accidit, si kermes minerale, sulphur auratum, crocus antimonii mitior et ipse regulus medicinalis alique pulveres antimoniales aut pilulae dantur et nimis cito et frequenter repetuntur, ut cuilibet, qui tali medicamentorum genere liberius est usus, notum esse debet; interdum hypercatharsis uno impetu nec opinato accedit, inprimis si vinum, vinum pomaceum aut aliud acidum vegetabile bibitur.

Porro antimonialia, in substantia data, antea in ventriculo solvi debent, quam per vasa lactea transire et cum sanguine misceri atque alterantes diaphoreticasque virtutes exserere possunt. In hoc vero praeparato liquido pars regulina jam soluta et maxime attenuata est, ita ut facillime in sanguinem transeat. Praeterea adnotandum est, antimonium hac forma jucundissime dari posse, cum ne percipiatur quidem, neque major cieatur nausea, quam quae vino excitatur: res utique summi momenti, si aegroti nobis occurrunt delicatuli et inprimis infantes, quibus ut repetitae medicamentorum exhibeantur doses saepius necesse est. Itaque hujus praeparati praestantia non parum profecto angetur, quod tam sit jucundum et haud difficile celari et in quocunque liquore apto dari possit, neque minus, inquam, infantibus, quam adultis. Haud raro vomitum atque alvum iis ciere maxime necessarium est, attamen res est difficillima, medicamentum tali occasione usitata iis exhibere, cum e contrario vinum antimoniale potui, quo utuntur, tuto et aptissime affundi possit. Ego id cum successu a decem usque ad quadraginta guttas infantibus unius aut duorum annorum in tussi vehementissima et oppressionibus asthmaticis saepissime dedi, cum medicamenta nauseosa atque ingrata suffocationem et convulsiones minitarentur.

Si quis diceret, tutum hoc et tam mite medicamentum viribus alterantibus et diaphoreticis non praeditum esse posse, huic responderem: Cum apta dosi datum ventriculum et intestina fortissime irritare possit, non esse credendum, minore dosi exhibitum in arteriis sanguiferis et lymphaticis sine effectum haerere; aptissimum vero non solum videri, sed re vera esse ad totum vasorum systema stimulandum et purgandum. Hoc iis signis confirmatur, quae nobis occurrunt, si satis larga antimonii essentiae dosis, exempli gratia tres vel quatuor drachmae dantur, quas fere semper largus sequitur sudor, nisi mox vomitu rejiciuntur. Sustentando ergo atque accelerando vasorum in fluida contenta actionem humorum circulationem efficacissime vinum antimonii promovet; atque talis profecto stimulus in ultimis sanguiferarum, serosarum et lymphaticarum arteriarum ramis, ubi motus naturaliter lentissimus est, et ubi stagnationes

easque excipiens seri et lymphae corruptio facillime putridam colluviem gignunt, saepissime maxime est necessarius. Salium omnis generis, inprimis salis communis utilitatem in eo positam esse existimo, quod stimuli universalis ratione agant, indeque usus eorum moderatus tam salutaris est. Itaque omnia non solum maxima, sed minima quoque corporis vasa stimulando medicamentum nostrum omnes vel jam factas, vel incipientes obstructions in minimis quoque canalibus removet, indeque naturales secretiones et excretiones optime promovet, in quibus rite procedentibus sanitas ipsa constituta est.

In rheumatismis igitur obstinatis, in frigidis scorbuticis affectionibus, in plurimis morbis cutaneis, in asthmaticis, leucophlegmaticis et ictericis morbis, in inveterata et pertinaci cephalalgia, vertigine, epilepsia et mania antimonialia et inprimis vinum antimoniale maxime conducunt. In his morbis hoc praesertim utilissimum esse, multa exempla mihi in praxi occurrerunt, idque ab egregiis et in arte exercitatis viris cum successu adhibitum esse, maximo mihi gaudio fuit.

Antequam his finem impono, mihi addere liceat, me vinum hoc antimoniale aut antimonii essentiam, ut eam voco, non minus in quibusdam acutis, quam chronicis morbis, et praecipue in lentis, in inordinatis intermittentibus et remittentibus, in catarrhalibus febribus, in peripneumonia notha, imo quoque in peripneumonia vera post justas evacuationes, versus finem, quando exscreationem praemature suppressam magna anxietas et spirandi difficultas sequuntur, frequentissime exhibere. Simili rerum statu in variolis quoque utile est, atque Deo juvante in quibusdam casibus desperatis maximum auxilium attulisse ipse vidi, cum interdum exscreatio post lenem vomitum, interdum post unam alteramque alvi dejectionem et interdum sub miti sudore universali rediret. Talibus in casibus olim miro cum successu exhibebatur kermes minerale, quod fere eadem ratione agebat: nihilominus antimonii essentiam multo tutiorem certioreque esse compertum habeo, quamvis hic pulvis triginta circiter vel quadraginta abhinc annis in Gallia et Germania, idque jure, si justo tempore et

recta dosi datur, celebratus fuerit; praemature tamen et imprudenti usu in suspicionem venit. Hoc plerumque omnibus medicamentis empiricis accidit, quae omnibus in casibus et omnibus temporibus bona praedicantur; quamquam enim re vera, dum conveniente ratione administrantur, bona esse possunt, ea usus tamen promiscuus et imprudens in venena convertit: id utique nonnullis aliis recentibus arcanis accidit.

Denique nolo, has observationes omnino novas existimari: maximam earum partem cognitam esse concedo, quam ita descripsi, ut singulos non citarem scriptores neque longos praeparandi modos narrarem, de quibus vulgares de rebus chemicis libri consuli possunt. Bene cognitum habebam, varias alias in usu esse methodos, multo commodiores neque tam sumtuosas, ubi nitro ceterisque parcitur. Ego vero, nisi me omnia fallunt, aliqua ratione antimonii naturam illustravi, certe eam junioribus, qui antimonialia praeparare et exhibere debent, magis reddidi cognitam, quam fortasse ullus alius scriptor. Cum vero antimonialia medicamenta nostris temporibus tam celebrata sint, hanc scriptionem medicinae cultoribus tradere non absonum esse videtur; fortasse quoque magis experti viri ea incitari poterunt, ut antimonialium virtutes ac doses melius constituent, quae adhuc non parum incertae sunt.

Id quoque ad scribendum me impulit, ut usum illius remedii, quod ego essentiam antimonii aut vinum antimoniale appello, aromata enim in eo non magni sunt momenti, cum tutissimum antimonii praeparatum sit, maxime commendem. Multis variisque medicamentis antimonialibus per triginta circiter annos usus sum; atque mihi satis experto fatendum est, me illud omnibus aliis praeferre, quamvis tantum absit, ut omnes solida antimonii praeparata improbem; ego vero nullum eorum majorem aut meliorem edere effectum, atque pauca vel nulla pari securitate dari posse affirmo. De plurimis eorum me cum CELSO dicere posse existimo: *His varie medici utuntur, ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.*

Attamen neque hoc neque aliud medicamentum aut praeparatum morbo medebitur, nisi id prudenter

adhibemus. Aequè bene quidam scire poterit, quo modo securis, malleus aut serra fabricanda sit, quam chemicus cognoverit, qua ratione hoc vel illud paret medicamentum; nihilo tamen secius et ille pessimus esse potest faber lignarius, et hic pessimus medicus: in eo omnia posita sunt, quomodo instrumentis utamur.

I N D E X.

A.

- Abdomen tumidum per febres fluente alvo exitiosum. 275.
 Abscessus in meatu auriculari in febribus bonus. 202.
 Aceti vapor ad aërem purgandum. 225.
 Acetum cum piscibus recte comeditur. 203.
 Acetum et pomaceum nautis utilia. 203.
 — vini ad sulphur antimonii auratum praecipitandum adhibitur vim ejus emeticam auget. 628.
 Aceti vires. 133.
 Acida in antimonium et metalla vim exserunt. 620.
 Acida vegetabilia magis saponacea sunt et abstergunt, quam acidum vitrioli. 456.
 Acida vegetabilia et mineralia in putridis febribus conveniunt. 432.
 Acida inter et lucem magna est affinitas. 633.
 Acida in variolis petechialibus conveniunt. 452.
 Acida in variolis crystallinis non conveniunt. 452.
 Acida conducunt in scorbuto nautarum. 582.
 Acidorum usus largus acrimoniam salium volatilium alkalinorum corrigit. 609.
 Acidorum in febre pestilentiali utilitas. 198.
 ACOSTA, JOSEPHUS d'. 6.
 Acrimonia cum lentore inflammatorio complicata. 395.
 Acrimonia cum nimis tenui sanguinis crasi et laxis fibris. 395.
 Acrimoniae in scorbuto signa. 582.
 Actio aëris vid. Aëris.
 Adstringentia caute sunt adhibenda in peripneumonia. 479. 486.
 Adulti cum aegrotis variolis affectis versantes pustulis variolosis afficiuntur. 541.
 Adustio sanguinis vid. Sanguinis.
 Aedes quaedam male admodum locatae. 151.
 In Aedibus condendis magna veterum diligentia. 151.
 Aër calidus. 4.
 Aër calidus et humidus. 13. 52.

Aër calidus et siccus. 14.

— frigidus. 4. 5. 6.

— carcerum et nosocomiorum etc. saepe purgari et corrigi debet. 225.

— crassissimus et humidus baroscopium erigit. 159.

— frigidus et humidus. 9. 10.

— frigidus et siccus. 8.

— gravis et elasticus. 3. 6.

— humidus pervadit cutim. 36.

— levis. 36.

Aëris actio in pulmones. 2. 5. 6.

— constitutio alia promovet, alia retardat variolarum progressum. 447.

— constitutione frigida et sicca alia quam calida ac humida in variolis requiritur methodus. 447. 448.

— effectus in corpora nostra. 2.

— liberioris et temperati necessitas in peripneumonia. 480.

— renovatio in variolis est necessaria. 458.

Aestas amoena anni 1753. 590.

— anni 1751 humida insolito modo. 586.

Aestas fervida bilem auget et sanguinis acrimoniam. 215.

Aestatis calidae noxa, et quid tunc facien lum. 215.

Aestus febrium putridarum ab aestu inflammatorio distinguitur. 606.

Aestus maris minimi flante borea. 211.

Aethiopis antimonialis praeparatio. 621.

— — hujus utilitas. 621.

AETIUS AMIDENUS. 356.

Africus ventus. 21.

ALBERTUS MAGNUS. 632.

Alkalina volatilia salia cum sanguine profluente mixta ejus concretionem impediunt. 388. 390.

— — nocent in febribus putridis petechialibus. 432.

— — gignunt haemorrhagias. 388.

Alkalini fiunt omnes corporis humores putrescentes. 391.

ALEXANDER TRALLIANUS. 358. 479.

Alexipharmaca in angina maligna necessaria. 603.

Alexipharmaca saepius sudorem magis impediunt quam excitant. 366.

Alexipharmaca in febribus putridis utilia. 430. 432.

Algidus et humidus autumnus serosam gignit colluviem. 289.

ALMELOVEEN. 356.

- Aloëtica purgantia non conveniunt in variolarum febre secundaria. 537.
 — haemorrhagias producunt. 388.
 Alvi dejectiones in febre putrida maligna quales. 419.
 — — biliosae saepius criticae sunt in febre maligna. 431.
 — — — in peripneumoniis. 492.
 — — colliquativae in febribus nervosis malae. 414.
 — — lividae in febribus nervosis periculosae. 414.
 — —, sudor ceteraque non nimis cito in febribus nervosis sunt suppressenda. 415.
 — fluxus in febribus lividi, saniosi aut nigri, magni foetoris involuntarie dejecti infausti sunt ominis. 275.
 — obstipatae effectus in variolis. 455.
 — purgatio lenis in febre maligna laudatur. 200.
 — purgationem quae poscunt, quae prohibent. 200.
 Angina maligna. 585.
 Angina maligna differt a febre anginosa. 603.
 Angina maligna morbus sui generis. 603.
 — frequens. 588.
 — peripneumoniam excitat. 503.
 — inter equos. 64.
 — gravis. 172.
 — mucosa ejusque medela. 175.
 Anginae observationes quaedam. 172.
 — curatio. 174 seq.
 — gradus summus in junioribus die 5. aut 6., in adultis tardius. 595.
 — malignae peculiaris descriptio. 590.
 — — in variis hominibus impetus diversus. 590.
 — metastasis in pulmonem letalis. 282.
 Anginosa febris. 588. 589.
 Anodyna in variolis praecipue versus finem conveniunt. 455.
 Anodynorum dosis vesperi ante crisin est augenda. 455.
 ANSON. 388.
 Antimonium multo nitro deflagratum in calcem mutatur. 617.
 — diaphoreticum est merus cinis. 632. 635.
 Antimonium emeticum mitius BOERHAAVII. 634.
 Antimonium in oleo tartari per deliquium non solvitur. 615.
 — malleis non tractari et duci potest. 614.
 — radiis solis in calcem mutatur inertem. 617.
 — quibus partibus constituitur. 614.
 — sulphuris absorptione fit vehemens emeticum. 616. seq.
 — sulphure suo privatum fit emeticum. 622.

- Antimonium** vulgare crudum quomodo paratur. 622.
- Antimonii** conus in apice ponderosiores et metallicas, in basi leviores partes continet. 622.
- Antimonii** essentia. 129.
- — spiritu vini parata non est emetica. 614.
 - verum corpus regulina parte constat. 614.
 - et arsenici particulae figura differunt. 615.
- Antimonii** particularum figura. 615.
- praeparationes solidae sunt incertae. 636.
 - qualitas emetica soli substantiae regulinae inest. 620.
 - sulphur arsenicale est virulentum. 614.
 - vinum parandi methodus. 611. 635.
 - — quomodo adhibendum. 636.
 - — quo in vehiculo dandum. 612.
 - regulus sulphur internum aut metallicum postulat. 617.
 - vitrum in mortario ex aere confecto non est terendum. 612.
- Antimoniatum** vinum vitro aut regulo paratum optimum. 635.
- Antimoniatum** vinum laudatum. 499. 500.
- — quibus in morbis conducat. 637. 638.
- Antimoniati** vini effectus pro dosi majore aut minore differunt. 636.
- — efficacia. 637.
- Antiseptica** pectoralia in peripneumoniis malignis necessaria. 489.
- Aphthae**. 142.
- nigrae malae. 195.
 - nigrescentis coloris in putridis febribus periculosae. 420.
 - valde albae et crassae in febribus putridis malae. 420.
 - et ulcera faucium in phthisi mala. 180.
- Aphthosa** angina febribus praecipue pustulosis accedens. 181.
- Apoplexiae** qui sunt obnoxii. 165.
- Ad Apoplexiam** praecavendam quid faciendum. 165. 293.
- Apoplexia** post diuturna frigora frequens. 293. 305.
- Apoplexia** multi percussi. 241.
- Apostema**, vide Abscessus.
- Aprilis** persiccus et frigidus. 212.
- Aqua benedicta** RULANDI. 499.
- calcis ad acidos humores. 577.
 - fontana imo et frigida in dysenteria. 243.

- Aqua fontana pura nihil ex regulo antimonii solvit. 621.
— pluvia et fluviorum aliquo modo in crudum antimonium agit. 621.
— regia calcem antimonii non afficit. 634.
— simplex in febribus interdum non convenit. 365.
- Aquae calcis usus in rheumatismo. 307.
— hujus praeparandae modus optimus. 307.
— frigidae usus in febribus damnatur. 141.
- ARBUTHNOT, JOHN. 388.
- ARCHIGENES. 357.
- ARETAEUS Cappadox. 71. 72. 356. 357. 483. 489. 492. 504. 505. 509. 557. 585.
- Arcus in coelo lucidus, igneus, insolitus. 213.
— lucidus, subflavus, ad modum iridis extensus a NE. ad SW. per ipsam lunam. 222.
- Argestes ventus. 21.
- ARISTOTELES. 21.
- Aromaticorum in vini aceto coctorum vapores in angina sunt salutare. 600.
- Arsenici particularum figura. 615.
- Arsenicum antimonio non inest. 615.
- Arteriarum carotidum tremor est signum imminentis delirii in febribus. 417.
— — — in variolis. 442. 453. 456.
- Arteriarum in pulmonibus ruptarum effectus. 485.
- Artuum dolores rheumatici fomentis levantur. 44.
- Ascites saepe sequitur morbum regium et quare. 227. 228.
- ASCLEPIADES. 17. 355. 356. 368. 435. 517.
- Asthmatis medela varia. 41.
- Asthmaticis ventus ab oriente noxius. 221.
- Athleticus corporis habitus periculosus. 383.
- Atmosphaera interdum apparet valde crassa et fumosa, etsi revera est maxime sicca, et unde. 192.
- Atmosphaera a crassa et perfrigida destillationes. 304.
- Atmosphaerae pondera varia. 7.
— pressura antagonistica cordi. 7.
— motum sanguinis promovet. 7.
— gelidae et humidae mala. 149.
— siccae et frigidae commoda et incommoda. 147.
— tepidae et humidae mala. 148.
— — — remedia. 149.
- Aucupii mirum genus. 186.
- AUGUSTUS divus, caesar. 26.

- Augustus mensis calidus et siccus.** 245.
 — — **fervidissimus et siccissimus.** 297.
AVICENNA. 451.
AULUS GELLIUS vid. **GELLIUS.**
AURELIANUS CAELIUS, vide **CAELIUS.**
Aurora borealis anomala. 113.
 — — **insolita.** 32.
 — — **magna.** 43. 124.
 — — **maxima.** 31. 124.
 — — **mira.** 116.
 — — **rubra vel sanguinea.** 128.
 — — **notabilis.** 177. 302.
Aurorae borealis descriptio. 542.
Autumnus anni 1751 malus. 586.
 — **maxime morbosus.** 17.
Autumnales morbi. vide **Morbi.**

B.

- BACON, ROGERUS.** 133.
BAGLIVUS, GEORGIUS. 62. 70. 433. 454. 472. 479. 481.
 483. 486. 576.
BALLONIUS, GUIL. 62.
Balnea frigida febris intermittens excitant paroxysmi speciem. 371.
 — — **in quibusdam febribus intermittens conducunt.** 375.
 — — **in laxa corporis constitutione conveniunt.** 378.
 — — **in nimis rigido fibrarum statu nocent.** 378.
 — **tepida in rigido fibrarum statu conveniunt.** 378.
Balnei emollientis in colica et nephritide usus. 574.
Balneo calido manus immissa intumescit, et delirium et febris in variolis cessat. 535.
Balneorum applicatio ad partes corporis extremas atque hypochondria convenit in febribus inflammatoriis. 369.
 — — **ad femora et crura ante variolarum eruptionem.** 443.
Balneum frigidum ad rheumatismos. 306.
 — — **ad tussim convulsivam.** 241.
 — — **vitandum est in febricula aut haemoptoe.** 242.
 — — **ad intermittentes.** 41.
 — **ante eruptionem variolarum ex aqua et lacte calido bonum.** 533.
BARKER. 354.

- Barometri maxima depressio.** 100.
 — — — per gravem procellam. 184.
 — praealta statio perflante austro et quare. 210.
 — altitudo quam maxima. 169.
 — magnus et subitus descensus. 271.
 — magno altitudo africo flante cum multa pluvia. 232.
 — — — dum atmosphaera est valde nebulosa. 160.
 — — — et magna depressio Febr. 1746. 279.
Barometrum immensa pluvia non subsidit. 179.
Baroscopii praealta statio. 234. 248. 313.
BARTHOLINUS. 555.
BASILII VALENTINI sententia de aceto antimonii. 614.
BATEUS, GEORGIUS. 578.
BECHERUS. 632.
BELLINUS, LAUR. 433.
Bilis atra et aeruginosa unde. 566.
 — — quos maxime infestat. 567.
 — atrae et aeruginosae acrimonia summa. 567.
 — — species variae. 568. 569.
 — in febribus malignis prae reliquis dominatur. 429.
 — color addito acido mutatur in viridem. 527.
 — per alvum purganda est. 299. 300.
 — ubi abundat, HIPPOCRATES et veteres medici venae sectionem prohibent. 300.
Bilem maxime auget aestas calida. 299.
BOERHAAVIUS, HERMANNUS. 4. 73. 132. 361. 379. 394. 623. 634.
 — — in antimonio sulphur adesse vulgare probat. 614.
Boreas acutos morbos pectoris facit. 303.
 — cur pulmonariis noxius. 210.
Boars, immensi maris fluctus. 36.
Borealia duo lumina valde notabilia. 177.
BOYLE, ROBERTUS. 13.
Brachiorum paresis a colica. 314.
Bronchotomia. 172.
Bulla nigra ad linguae apicem in peripneumonicis. 273.
Butyrum antimonii. 631.
Butyri antimonii caustici species. 628.

C.

- Cadaverum putrefactio citissima.** 103.
CAELIUS AURELIANUS. 17. 37. 174. 356. 357. 358. 466. 517.

- Calculus ponderis unciarum quinque et semissis in urethra. 547.
- Calculi ex vesicula fellea exempti, colore carbonem fossilem referentes. 525.
- Calcinatio antimonii. 617.
- — humida. 617.
- Calomel. 527. 577.
- in dysenteria epidemica. 238.
- purgantibus additum in febris variolarum secundariae fine. 461.
- Calor volatilis et repentinus cum horrore et frigore accessum febris nervosae nuntiat. 406.
- Caloris nimii effectus in sanguinem. 394.
- Calor enormis plures morbos generat. 215.
- Calcis vivae aqua saturata antimonii sulphur solvit. 624.
- Calcis vivae et antimonii decoctum salia neutra et saliva praecipitant. 629.
- Calcis vivae et antimonii decoctum variis consiliis inservit. 629.
- Calx antimonii addito sulphure in regulum mutatur. 617.
- — cum nitro non deflagrat. 617.
- — igne in vitrum redigitur. 617.
- Camphora. 141. 410.
- in febribus. 276.
- in febribus putridis malignis. 433.
- refertum vini acetum in iisdem. 433.
- Cantharides saepius in ischuria bono effectu dantur. 608.
- Caput non nimio calore est fovendum in variolis. 443.
- Capitis dolor est febris nervosae symptoma. 406.
- vertigo, dolor, gravitas in angina. 592.
- Cardiaca in febribus nervosis convenientia. 410.
- Caries maxillae et ossis vomeris post morbillos. 268. 269.
- CARNEADES, Academicus. 40.
- Carunculae subnigrae, fungosae, magnitudinis nucis avellanae intestino recto adhaerentes. 552.
- lividae per alvum ejectae pessimae. 242. 243.
- CASSIUS. 355.
- Cataplasmata ad vomitum cohibendum. 428.
- emollientia pedibus ante variolarum eruptionem applicanda. 443.
- Cataplasmatum emollientium applicatio ad pedes in variolis convenit. 536.
- Catarrhales morbi undique frequentes. 219.
- Catarrhalis mucosa angina epidemica. 587.

- Cathartica mitiora conveniunt in febre variolarum secundaria. 537.
 — drastica in febrium lentarum nervosarum principio nocent. 410.
 — — in febribus malignis prohibita. 430.
 Cathartica fortiora febres faciunt recidivas. 202.
 — ad febrem secundariam variolarum. 50.
 — ad finem febris lentae nervosae. 143.
 — cum anodynis. 573.
 — frequentia ad colicem necessaria. 575.
 Cathartici lenis in febre pestilente utilitas. 197. 200.
 — — usus quando prohibetur. 200.
 CELSUS, A. CORN. 9. 16. 18. 25. 37. 40. 71. 72. 133. 355. 356. 357. 358. 368. 374. 381. 383. 402. 409. 413. 457. 463. 480. 506. 513. 514. 568. 573. 639.
 Cerussa antimonii. 632.
 CHARRAS de aceto antimonii. 614.
 CHEYNE, GEORG. 38.
 CHIRAC, PETR., opinio de vomitu examinatur. 427.
 Chirurgus guttur scalpello sibi pertudit. 172.
 Chirurgorum Gallorum in sanguine emittendo error. 598.
 Cholera valde frequens et valde biliosa. 215.
 CICERO, M. TULL. 134.
 Cicera et ficus ad variolas. 290.
 Cinnabaris antimonii nauseam et vomitum cur efficiat. 621. 622.
 — antimonii praeparatio. 621. 622.
 — sublimatus e butyri antimonii praecipitati residuo. 631.
 Cineres antimonii in regulum liquefacti fiunt emetici. 622.
 — — forti igne in vitrum conversi meris constant partibus regulinis. 623.
 Clyisma ab anginae initio salutare. 599.
 Clysmata adstringentia in febribus malignis caute injicienda. 430.
 — emollientia in variolis necessaria, quando. 532.
 — emollientia et laxativa in principio febrium inflammatarum conducunt. 367.
 — — — in febribus nervosis conveniunt. 410.
 — — — — malignis conveniunt. 430.
 — — — in variolarum principio. 455.
 — — — in variolarum statu. 455.
 — — — post perfectam variolarum incrustationem, quibus via purgantibus praeparatur. 459.

- Clysmata emollientia et laxativa in peripneumonia, 492.
 — — — in pleuritide. 513.
 Clyster anodynus. 238. 311.
 Comitia funesta Oxoniensia. 224.
 — — apud Taunton. 224.
 — — apud Launceston. 223. 224.
 Coffeae potus laudatur. 240.
 — — in variolis crystallinis. 449.
 — — in peripneumonia catarrhali. 487.
 Colicus morbus singularis. 550.
 — — frequentissimus. 206.
 Colica interdum peripneumoniam excitat. 503.
 — biliosa plurimos torquens. 292.
 — facile solvitur accedente diarrhoea. 206.
 Colicae differentia. 61.
 — epidemicae causa. 560.
 — — descriptio. 556.
 Colon et coecum gangraena corruptum. 525.
 COLUMELLA. 355.
 Colluvies biliosa post fervidam aestatem. 299.
 — per vomitum et alvum purganda. 300.
 — acris et biliosa dominatur maxime. 299.
 — serosa pro variis hominum temperamentis varios producit morbos. 245.
 Columnae splendentes et vividae in aurora boreali. 543.
 Condensatio sanguinis, vide Sanguis.
 Congelatio unde? 10. 11.
 Cornu cervi spiritus cum sanguine mixtus ejus concretionem impedit. 597.
 Consensus cutem inter et intestina bene notus ALEX. Traliano. 207.
 Constitutio aëris ad eruptiones cuticulares apta. 110.
 — — ad contagium aptissima. 52. 53.
 Constrictio corporis fortior nocet. 503.
 Contagium diu adhaeret vestibis aegrotantium. 212.
 Contagium diversos effectus in diversis gignit constitutionibus. 417.
 — in febribus fibras debilitat et sanguinem dissolvit. 426.
 — praecipue spiritus animales afficere videtur. 425. 444.
 Contagiosa ex febre recuperatos domi recipere, parum tutum est. 212.
 Cordis mollities et flacciditas in morbis scorbuticis et pestilentialibus a fibrarum muscularium debilitate et relaxatione. 606.

- Cordis antagonista. 7.
 CORNACHINI pulvis. 613.
 Corpus humanum *ἐκπνοὴ καὶ ἐξπνοὴ*. 10.
 Corpus in angina redditur oedematosum. 596.
 — reticulare MALPIGHII. 577.
 Corporum febribus pestilentialibus petechialibus mortuorum
 cita corruptio. 391.
 Corruptio eorum subitanea, qui angina moriuntur. 606.
 Cortex Peruvianus. 38. 105.
 — — noxius, ubi sanguis est viscidus et inflammatus. 249.
 — — non praemature exhibendus in febribus intermit-
 tentibus. 374. 376.
 — — non medetur quibusdam febribus intermittens.
 376.
 — — in febribus putridis, malignis, petechialibus convenit.
 393. 400.
 — — in gangraena a causa interna. 403.
 — — conducit in variolis nigris petechialibus. 452.
 — — quomodo in variolis caute adhibendus. 452. 453.
 Corticis Peruviani tinctura alexipharmaca. 434.
 — — — ipsi cortici in angina praeferenda. 599.
 — — — alexipharmaca quando conveniat in febribus ner-
 vosis. 413.
 — — — convenit in variolis lymphaticis. 453.
 — — resina spiritu vini parata in officinis servanda. 601.
 Corus vel caurus ventus. 21.
 Coryzae acerrimae. 308.
 Crisis in angina. 595.
 Crocus antimonii. 626.
 Crocus in variolis. 446. 449.
 Cuprum nitro in cineres redigitur. 633.
 Cucurbitulae scarificatae in febribus. 276.
 — utiles in pleuritide. 71.
 Cuticulae desquamatio larga post morbillos bona. 177.
 Cynanche. 178.
 Cynanches letalis historia. 173.
 CYRILLUS, Nic. 52.

D.

- Debilis constitutionis descriptio. 446.
 Dentis saliva viridi tincti. 527.
 Decembris 1739 tempestas mirabilis. 185.

- Decembris frigidus et pluvius admodum. 207.
 — maxime pluviosus. 301.
 — — — et procellosus. 313.
- Delirium lene febris nervosae incipientis symptoma. 406.
 — in colica. 551. 558.
 — in angina maligna. 592.
- Delirium in variolis mortiferum. 536.
- Delirii imminentis symptomata in febribus malignis. 417.
- Desquamationem variolarum juvant fomenta ex lacte. 537.
- Destillationes, tusses et dentium dolores acerrimi innumeros torquent. 288.
- Diaeta emolliens et farinacea in fibrarum statu rigido convenit. 378.
 — quae febrem excitat putridam. 394.
 — acescens ad humorum putredinem avertendam. 394.
 — in scorbuto nantarum. 582.
 — qualis in febribus nervosis conveniat. 410.
- Diaetetica pars medicinae magis tractari meretur. 359. 436.
- Diaphoretica in febribus nervosis conveniunt. 410.
 — — — malignis conveniunt. 434.
 — in angina. 603.
- Diarrhoea et dysenteria frequens post fervidas aestates. 299.
 — in variolis critica. 451.
 — lenis prodest in febribus nervosis. 414.
 — moderata maxime utilis in variolis. 540.
 — quando in malignis conveniat febribus. 430.
 — quae bona, quae mala in febre pestilentiali. 202.
 — profusa in febrium malignarum initio noxia. 430.
- Diarrhoea salutifera saepe in peripneumonia maligna anni 1746. 280.
- Diluēntia acida et saponacea in febribus conveniunt. 365.
- Dilutio in colica necessaria. 575.
 — in febribus necessaria. 364.
 — in variolis necessaria. 457.
- Dilutionis optima methodus. 368.
- Diluvia maxima. 302.
- DIEMERBROEK, ISBRAND. 391.
- DIOSCORIDES, PEDAC. 388. 574.
- Dispnoea in variolis mala. 536.
- Diuretica in variolis conducunt. 451.
- DODONAEUS, REMB. 486.

Dolor brachiorum manuumque salivatione cessante in variolis accedit. 534.

Dolores hypochondriorum. 508. 509.

— laterum ab acri defluxu. 508.

— — non sunt negligendi. 510.

— — neglecti. 510.

— — interdum sunt merum symptoma. 516.

— pectoris, quando veri pleuritici. 509.

— — non pleuritici, quomodo iis medendum. 508.

DUNCAN BORNETT. 614.

DURETUS, LUDOV. 62. 508.

Dysenteria epidemica. 237.

— ejus curatio. 237. 238.

— venae sectionem requirit. 242.

In Dysenteria aqua fontana, imo frigida. 243. 244.

— — epidemica lumbrici multi dejecti. 242.

— — drastica purgantia nocentissima. 197. 242.

— — lenia cathartica utilia. 242.

Dysentericis convenit calomel. 238.

In dysenteriis curandis lenia purgantia antecedere debent usum adstringentium. 237.

In dysenteriis urina limpida mala. 243.

E.

Eccoprotica, vide Purgantia.

— in febre maligna. 276.

— in variolis necessaria, quando. 531. 532.

— lenia in febribus inflammatoriis suadentur. 367.

— — — malignis. 428.

Eclegmata oleosa et dulcia in tussi saepe nocent. 162.

Efflorescentia purpurei coloris. 594.

Elixir paregoricum. 307.

Emetica lenia saepe sunt necessaria in angina. 599.

— in febribus intermittentibus admodum utilia. 374.

— — — lentis nervosis conveniunt. 410.

— — — putridis malignis. 427.

— — — autumnalibus cur conveniunt. 429.

— — febrium biliosarum principio utilia. 427.

— — febribus catarrhalibus. 239.

— interdum in acme variolarum conveniunt. 457.

— — — peripneumoniis bona. 484.

— variolarum eruptionem promovent. 446.

- Emetici utilitas in febre maligna. 427.
Emeticorum in colicis necessitas. 571.
— utilitas. 38.
Emolliens decoctum calidum in variolis manibus pedibusque applicatum, bonum. 535. 536.
Emplastra anodyna et epispastica ad pertinaces laterum dolores post pleuritides. 305.
Empyema frequens post pleuropneumoniam. 180. 283.
Endemici morbi unde. 150.
Epiphorae acerbae. 286.
Epispasticum ad collum anterius in gravi angina. 164.
— quando utile in febre maligna. 199. 276.
Epispastica proficua in febribus nervosis. 140.
Equitatio laudatur. 579. 580.
EROTIANUS. 482.
Erucae innumerae. 295. 298.
Eruptio cita et mitis in angina maligna bona. 595.
— macularum nigrarum in angina mala. 595.
Eruptionum species, quae in febribus malignis optima. 420.
Erysipelas pulmonum quid? 506.
Essentia antimonii. 129.
ETTMUELLER. 434.
Evacuationes insignes in febribus nervosis non conveniunt. 409.
Eurus, ventus. 21.
Exanthema rubrum in febribus pestilentialibus salutare. 420.
Exanthemata ante anginam provenientia. 593.
— varia in putrida febre maligna. 268.
Excoriatio intestinorum, imo ani et glutaeorum in angina. 593.
Excrementa diu retenta in intestinis impediunt liberiores transitum sanguinis. 538.
Exhalationes terrae gelu impediuntur. 35.
Exscreantia fortiora interdum HIPPOCRATES suadet in peripneumoniis. 483.
— — in peripneumoniae principio non dari debent. 484.
— oleosa, gummosa caute adhibenda. 484.
Exscretio dolore violento revertente retardatur in peripneumonia. 478.
— est crisis naturalis peripneumoniae et pleuropneumoniae. 481. 494.

- Exscretio** impeditur sicco et promovetur humido et calido aëre aut vapore. 483.
 — in pleuro-peripneumonia emollientibus calidis externe applicatis promovetur. 513. 514.
 — laudabilis sanguinem detrahere vetat. 475.
 — — HIPPOCRATIS sensu. 476.
 — — quomodo promovenda. 481.
 — liberalis in peripneumoniacis venae sectione non eget. 61.
 — materiae coctae in peripneumonia utilissima. 481.
 — suppressa re lit post sanguinis emissionem. 478.
Exscreationis species mali ominis. 476. 485. 490.
 — variis de speciebus observationes HIPPOCRATIS. 491.
Exspuitio largissima in febre catarrhali bona. 265.

F.

- FAHRENHEIT, DAN. GABR.** 11.
Fame sibi contrahit mortem vir nobilis. 607.
Famis effectus. 393.
Fauces saliva viridi quasi aerugine obductae. 527.
Favorinus, ventus. 21.
Febres biliosae. 285.
 — dysentericae creberrimae undique. 240.
 — intermittentes. 371.
 — — cur quadam tempestate fiant pertinaces et inordinatae. 375.
 — — facile in inflammatorias mutantur. 372.
 — — — in lentas nervosas mutantur. 375.
 — — — in malignas mutantur. 375.
 — — ordinatae vernae saepe salutares. 373.
 — — plurimae. 236.
 — — quando et cur frequentes. 371.
 — lentae nervosae putridas interdum habent conjunctas. 405.
 — — — quando et unde. 111. 135.
 — — — quomodo a putridis differant. 404.
 — magis compositae et inflammatoriae. 361 seq.
 — malignae quomodo a peripneumonia vera distinguendae. 424.
 — malignae gignuntur cadaveribus. 225.
 — miliares compositae. 288.
 — quotidianae et tertianae inter se saepe conveniunt. 374.
 — scarlatinae. 264.

- Febres simplices. 361 seq.
- Febribus inflammatoriis medendi ratio. 367.
- in intermittentibus homines frigoris tempore moriuntur. 371.
- lentis nervosis qui obnoxii. 409.
- — — succi lymphatici et nervei praecipue afficiuntur. 404.
- In Febribus malignis sanguis proprie sic dictus praecipue afficitur. 404.
- — — sanguinis missio. 425.
- intermittentibus medendi methodus. 374.
- malignis medendi methodus. 424.
- medendi methodus generalis. 363.
- nervosis medendi methodus. 409.
- — rara est crisis completa. 414.
- putridis favet aestuosa et nubilosa atmosphaera. 152.
- Febriculae catarrhales. 29. 51. 126.
- Febriculae catarrhales frequentes ob subitum autumnus frigus. 230.
- Febricula pustulosa. 218. 272.
- Febrilis status quid. 361.
- Febrem ardentem inter et lentam nervosam differentia. 137. 138.
- secundariam mitigant et tollunt in variolis mitiora cathartica. 537.
- Febris ab acri sale aëreo. 312.
- anginosa. 93.
- — inter equos et boves. 192.
- catarrhalis. 51. 83.
- — epidemica unde. 127.
- — aliquando in peripneumoniam, aliquando in intermittentem transit. 239.
- — curatio. 239.
- — Influenza. 241.
- — maligna. 261. 162.
- — maxime epidemicae historia. 238.
- — minime fert sanguinis dispendium. 239.
- — quibus temporibus frequens et unde. 312.
- — sputo levatae descriptio. 271.
- — cujusdam descriptio. 264.
- dysentericae signa et curatio. 236. 237. 242. 243.
- epidemicae diversa facies in locis diversis. 150.
- epidemica a manifesta aëris intemperie. 152.

- Febris epidemicae diversa cura.** 151.
— est naturae conamen se liberandi. 376.
— gangraena comes. 402.
— gangraenosae historia. 402.
— catarrhalis hiemalis. 119.
— intermittens origo. 37. 38.
— intermittens anomala post catharsin fit regularis. 217.
— lenta nervosa. 134. 370.
— lentae nervosae descriptio. 406.
— maligna contagiosa apud Launceston. 223. 224.
— — pulmonica anni 1740 et 1745. 395.
— — saepe in carceribus generatur. 224.
— maligna pulmonica cum febre petechiali conjuncta. 397.
— — — sanguinis detractionem non admittit. 397.
— mesenterica. 216.
— miliaris non calido regimine tractanda. 416.
— nauticae historia, in qua acida prosunt et salia alkalina nocent. 193.
— pestilenti vis descriptio et cura. 201 seq.
— nomen, promiscue in medicina adhibitum, non est vagum quid et indeterminatum. 604.
— peripneumonica maligna, admodum funesta. 280.
— pestilentialis atque petechialis, vid. Febris maligna.
— pulmonica, vide Peripneumonia, Pleuritis, Pleuro-peripneumonia.
— putrida vid. Maligna febris.
— putridae carcerum historia. 224.
— — lentae descriptio et curatio. 296 seq.
— — malignae historia. 266.
— putrida epidemica. 47.
— —; in haec venae sectio perniciosa; medicina idonea. 275 seq.
— — petechialis. 192.
Febrium catarrhalium causa. 312.
— — cura. 312.
In Febribus intermittentibus quotidianis sanguis est densior, quam in quartanis. 373.
Febrium malignarum descriptio. 417.
— nervosarum curatio difficilis. 371.
Februarius persiccus et perfrigidus. 304.
Ferrum ad regulum antimonii comparandum adhibetur. 624.
— nitro in cineres redigitur. 633.
Fibrae, vide Solida.

- Fibrae nimis laxae earumque effectus. 379.
 — valde rigidae et elasticae earumque effectus. 377.
 — — — conveniens requirunt regimen. 378.
 Fluidorum status a solidorum statu pendet. 381.
 Fluxus niger in reguli antimonii praeparatione. 624.
 FOËSIUS, ANUTIUS. 476. 482.
 Fomenta emollientia ad colicam. 293.
 — — humida siccis sunt praeferenda. 513.
 — — in febribus inflammatoriis conveniunt. 369.
 — — in obstinata pleuritide et paraphrenitide bona. 513.
 514.
 — — in valde rigido fibrarum statu conveniunt. 378.
 — — non debent esse nimis calida. 293.
 Fomentum emolliens necessarium in angina. 601.
 Formula potionis emeticae. 572.
 FOTHERGILL, JOANN. 585.
 Fetus emollientis in colica usus. 574.
 FREIND, JOANN. 50.
 Frigora, quibus mare ad littora, vina etc. congelantur. 187.
 — stupenda. 185.
 Frigoris gradus, quo glacies producitur. 10. 11
 Furunculi et carbunculi in variolis. 310.

G.

- G**albanetum HARTMANNI. 578.
 — PARACELSI. 578.
 GALENUS, CLAUD. 10. 15. 354. 356. 357. 358. 363. 475.
 482. 569. 574. 606.
 Gangraena a causa interna. 402.
 In Gangraena cortex cum successu datur. 403.
 Gangraena faucium post morbillos. 268. 269.
 Gargarisationes fortiores in angina inflammatoria malae.
 175.
 — in aliis sunt utiles. 175.
 Gargarisma frequenter adhibendum in angina. 600.
 Gargarismata acidis vegetabilibus parata magis, quam quae
 acida mineralia continent, in variolis conveniunt. 456.
 — sinapi, vino pomaceo et melle parata. 456.
 Garotillo, quid. 592.
 GELLIUS, AUL. 21.
 Gelu. 10. 11.
 — acre 18. Aprilis. 306.

- Gelu 13. Junii 1743. 244.
 Genitalium partium in muliere structura praeternaturalis. 518.
 GEOFFROY de antimonii crudi viribus. 621.
 — in antimonio sulphur adesse vulgare probat. 614.
 Glacies non ab eodem constanter frigoris gradu. 13.
 — ubique 27. Aprilis 1745. 264.
 GLASS, THOM. 354.
 Globuli sanguinis rubri. 38.
 Globus igneus in aëre displosus. 128.
 Graminis radix. 294.
 GRIEVE, JACOB. 356.

H.

- Haemoptyseos cura. 486.
 — species mala. 476. 486.
 Haemoptysis per diapedesin. 475.
 Haemorrhagiae a contagio pestilentiali. 391.
 — a sanguine acri dissoluto. 385.
 — a sanguinis crasi nimis laxa. 386.
 — in variolis pessimi sunt ominis. 393.
 Haemorrhagia frequens rarefacto sanguine. 298.
 — in ictero pestifera. 130. 131.
 — narium in febre pestilentiali nunc bona, nunc mala admodum. 195.
 Haemorrhoids; ejus morsus universalem haemorrhagiam excitat. 388.
 HALES, STEPH. 7. 13. 36. 475. 583.
 Halo maximus lutens circa lunam. 247. 278. 306.
 HARRIS, GUALT. 80.
 HARTLEY, DAVID. 390.
 HARTMANNI chylista. 616.
 Haustus salinus; ejus usus. 198.
 Hectica post octo hebdomades a primo anginae impetu multi moriuntur. 602.
 HEINISIUS. 434.
 HELMONTII sententia de antimonii sulphure. 614.
 HELMONT, JOA. BAPT. van. 516.
 HELVETIUS, JO. CLAUD. HADRIAN. 4.
 Hepar antimonii ad vinum antimoniatum parandum non convenit. 635.
 — — nitro paratum debilius est quam alkali fixo. 626.

- Hepar praetumidum in morbo colico.** 551.
 — **scirrhis, subalbidis tuberculis refertum in morbo colico.** 551.
 — **scirrhosum.** 525.
 — **sulphuris.** 623 seq.
HIPPOCRATES. 2. 9. 10. 15. 47. 61. 69. 70. 72. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 368. 383. 409. 428. 456. 462. 474. 476. 478. 481. 482. 483. 485. 488. 490. 491. 492. 493. 502. 504. 505. 506. 508. 509. 513. 514. 517. 557. 563. 568. 573. 574.
 — **suadet diligentem tempestatum observationem.** 146.
HIPPOCRATIS observationes de morborum variis tempestatibus natura. 153. 154. 155. 156.
 — — **parum differunt a nostris.** 156. 157.
HODGES, NATH. 387. 391.
HOFFMANN, FRID. 12. 428. 471. 503. 505. 623. 626.
 — **de antimonii crudi viribus.** 621.
 — **hortatio.** 146.
 — **in antimonio sulphur adesse vulgare probat.** 614.
HOLLER, IAC. 517.
HOMBERG. 12. 618.
HORATIUS FLACCUS, Q. 21. 40. 353. 561.
Hortatio ad HIPPOCRATIS lectionem. 156.
Humores, vid. Sanguis.
 — **stagnatione redduntur corroderes, exempla in ulceribus et hydrope.** 370. 380.
Hydrops a lymphaticis vasis ruptis. 227. 228.
Hypotheses GALENI tempore et ante eum placent. 354.

I.

- Januarius perfrigidus et siccus.** 249.
 — **valde procellosus.** 220.
Ichor acerrimus continuo e naribus destillat in angina. 593.
Ictericum remedium optimum. 131.
Ictericorum morborum diversitas. 130. 131.
Icterus et hydrops frequentes. 227.
Jejunii effectus in lac nutricis. 393. 394.
Incrustatio variolarum quomodo tractanda. 457.
Indicationes variae pro vario solidorum statu. 380.
Inflammati diaphragmatis. 506. 510.
 — **mediastini.** 505. 509.
 — **membranae pulmonum externae.** 504.

- Inflammatiō pericardii. 505.
 — pleurae. 502. 510.
 Influxus, febris catarrhalis. 372.
 Infusio amara martiata. 579.
 Infusum e malis aurantiis tostis, vino rubro et aqua paratum in angina. 600.
 Inoculatio variolarum cur conveniat. 441.
 Instrumenta ad observationes meteorologicas. 19.
 Intermittentes, vid. Febres.
 — febres quando et cur. 372. 373.
 — — interdum obstinatae. 375.
 — — vernales saepe salutare. 373.
 Intestinorum sphaceli signa. 243.
 Jovis cum Marte conjunctio. 241.
 Iris lunaris. 125.
 — — illustris. 313.
 — — vivida. 270.
 Ischias solito frequentior. 264.
 Ischuria cur brevi pernicio. 608.
 Judicium de caecipuis veteribus scriptoribus medicis. 355.
 Julius aridissimus ac torridus. 166. 214.
 — siccus et subfrigidus. 201.
 — pluviosus et frigidus. 285.
 Junius frigidus et pluviosus. 266.
 — siccus. 244.
 JURINE, JAC. 19. 38.

K.

- KEILL, JAC. 10. 36.
 Kermes minerale. 499.
 — — quomodo adhibendum. 630.
 — — — paratur. 628.
 Kermetis mineralis praeparationes differunt. 630.
 KUNCKELIUS. 625.
 — de antimonii crudi viribus. 621.

L.

- LANCISIUS, JOANN. MARIA. 472.
 LANGRISH, BROWN. 373. 388. 404.
 Lapilli per tussim rejecti. 161.
 Laxitati solidorum balnea frigida conveniunt. 378.

- LEUWENHOECK, ANT. 388. 528.
 LEMERY; ejus de antimonio tractatus. 627.
 Lentor inflammatorius huc vel illuc translatus hunc vel illum morbum facit. 169.
 Limacum immensa quantitas. 286.
 Linimenta oleosa nocent in variolis. 537.
 Lingua humida cum copioso sputo in febre lenta nervosa symptoma bonum. 407.
 — in angina maligna alba, in radice impura. 592.
 — — — pellicula lutea oblecta. 592. 597.
 — in febribus lentis nervosis. 407.
 — in peripneumonia maligna. 273.
 — in putridis malignis febribus. 418.
 Linteorum mutatio in variolarum incrustatione bona. 458.
 Libs, ventus. 21.
 Lixivium lithontripticum et Stephens medicamenta eorumque usus. 389.
 — — quid in aegroto eo largiter utente effecit. 389.
 LUCANUS. 388.
 LUCRETIVS CARUS, T. 15. 25.
 LULLIVS. 132. 133.
 Lumbago malignae febris symptoma. 418.
 Lumen boreale, vid. Aurora borealis.
 — — insolitum. 310.

M.

- Maculae in febribus malignis magnae, nigrae plerumque cum haemorrhagiis sunt conjunctae. 419.
 MAETS. 614.
 — purgans ex antimonio securissimum. 631. 632.
 Majo 1740 nix plurima ac frigus insolitum. 191.
 Malignum epitheton febribus additum quid significat. 421.
 MALPIGHI. 555.
 MANINGHAM, RICARD. 416.
 Maris aestus longe maximus. 257.
 MARGGRAAFIVS. 626.
 Maris aestus maximi unde. 35.
 — — minimi flante borea. 211.
 MARTIALIS, M. VAL. 22.
 Martius mensis siccissimus. 211. 222.
 Materia copiosa et acris in angina eliminata. 593.
 — medica ad peripneumoniam. 294.

- Matura ac optima messis. 214.
 MAYOW, JOANN. 10.
 MEAD, RICARD. 50. 388. 393. 425. 453.
 Medicamentorum quorundam ratio agendi explicatu difficilis. 620.
 Medici describere debent morbos bonos malosque, methodi et remediorum effectus. 586.
 Medicinae non minus, quam chirurgiae CELSUS bene studuit. 355.
 Medici praecipue morbi cujusdam signa pathognomonica et diagnostica annotent. 586.
 Medicus in morbis curandis tam propria quam communia debet intueri. 196.
 Medullae spinalis vitium. 549.
 Μήζωσις. 573. 574.
 Mel medicamentum utile. 481.
 Menstrua admodum profusa. 298.
 Mercurialia spiritus vini super iis deflagratione fiunt mitiora. 616.
 — medicamentum. 38.
 Mercurii depressio maxima. 98. 99. 100.
 — vitae praeparatio MAETS. 631.
 — — — STAHLII. 631.
 Mercurius vitae est incertum medicamentum. 631.
 — — per se liquefactus aculeatam refert speciem. 632.
 — — quid? 631.
 — vivus ex antimonio educi non potest. 614. 615.
 — — sanguinem dissolvit. 388.
 MERY. 504.
 Mesentericae febres per catharsin discutiendae. 284.
 Messis infelix et corruptum frumentum. 204.
 Metalla sulphuris interni destructione metallitatem amittunt. 632.
 Metallorum differentia a diversis terris metallicis oritur. 618.
 Methodus alvum purgandi in colica. 577.
 Miasmata contagiosa quid? 602.
 Micturitio in variolis confluentibus. 536.
 Miliaris eruptio. 413.
 MONRO. 452.
 MOLYNEUX, GUL. 19.
 MORAND. 390.
 Morbi autumnales. 14. 15.
 — iidem in Graecia qui in Britannia. 156. 157.

- Morbi non ratione nominis, sed naturae sunt tractandi. 496.
— peculiari constitutione admodum mutantur. 603.
— quidam tempestatibus anni respondent. 153. 154.
— ann. 1751. 1752. 586.
— verni sanguinis missionem, autumnales catharsin poscunt. 299.
Morbilli epidemici. 167. 179. 221.
— maligni epidemici. 267. 269. 282.
— —; post hos gangraena faucium. 268.
— —; sub eorum finem tussis et peripneumonia, quibus medetur venae sectio. 221. 265.
Morbilli pustulosi. 285.
— si praemature recedunt aut luridae fiunt, quid faciendum. 178.
— valde epidemici. 221. 226. 227.
In Morbillis sudore indusia madida summopere sunt cavenda. 230.
Morbillorum historia. 230.
Ante Morbillos et variolas artuum dolor atque lassitudo mala. 177.
Post Morbillos, si cuticula multum et bene desquamatur, bonum. 177. 227. 231.
Morbos intercurrentes aequae atque epidemici describuntur et quare. 157.
MORTON, RICARD. 391. 438. 453. 585. 603.
Moschi vires per cutem expellendi humores. 256.
Moschus in febribus nervosis. 412.
— in variolis. 449.
Muscarum copia immensa. 298.
MUSGRAVIUS, GUIL. 578.
Musti pomosi fermentantis vis. 564.
— — natura. 562.
— — mucilago. 562. 563.
— — qualitas noxia. 563. 564.
— — saponacea natura. 564.
— — tartarus. 563. 565.
MYE, FRANC. VAN DER. 391.
Myrrha convenit in variolis crystallinis. 449.
Myrrhae tinctura per se utilis in angina. 600.
Myrrha et mel in vino pomaceo austero et tenuis cydoniorum seminum mucilago in angina conveniunt. 600.

N.

- N**ares valde inflammatae et excoriatae in angina. 593.
Narium defluxu magna populi pars afficitur. 589.
Natura certam constitutionem et fibrarum robur dedit. 377.
Naturae a justa constitutione et robore aberratio est morbus. 377.
 — obsequendum est in medicina facienda. 163.
Nautae atque milites magis plectuntur febribus epidemicis, quam oppidani et ruricolae. 278.
Nebulae densissimae et valde foetidae. 271. 294. 303.
Nervorum distentio in tussi ferina puerorum. 290.
Nervosa febris, vide Febris.
 — — proprios cibos requirit. 414.
NEWTON, ISAACUS. 12. 633.
NICANDER. 388.
NICHOLS. 388.
Nitri quantitas in antimonii calcinationibus adhibenda. 634.
Nitrosa in febribus inflammatoriis. 367.
 — in pleuritide. 514.
Nitrum. 283.
 — aëreum. 12.
 — cum cortice Peruviano in quibusdam febribus intermittentibus. 374.
Nix plurima 5. Maji 1740. 191.
Nosocomium. 458.
Nubecula mire coruscans. 43.
Nuces avellanae copiosissimae. 287.

O.

- O**bservata in cadavere pueri diarrhoea peremti. 161.
October perfrigidus. 205.
 — procellosus valde et pluviosus. 231. 257. 270.
Oculi turgidi, tristes, flavescentes in febribus putridis malignis. 417.
Oleum animale calore fit acre et rancidum. 365.
 — lini ad peripneumoniam etc. 283.
 — vitrioli inflammabilem partem antimonii attrahit. 633.
Omentum ingens. 523.
 — putridum in morbo colico. 551.
Omina anginae malignae bona et mala. 595.

- Ophthalmia cum aliis morbis inflammatoriis frequens. 165
176. 177. 179.
— humida catharticiis curatur. 286.
— per frigidas et humidas aëris constitutiones. 169.
Opiata, vid. Anodyna.
— cum acidis et alexipharmacis conjuncta in variolis. 456.
— in febribus malignis caute sunt danda. 433.
— in peripneumoniis. 486.
— in pleuritide conveniunt. 514. 515.
— in variolis necessaria. 450. 455.
— plerumque minus conveniunt in febre nervosa. 410.
— qua cautione in variolis danda. 450.
— — — in pleuritide danda. 515.
Oppressio praecordiorum in febribus nervosis sanguinis de-
tractionem non requirit. 411.
Orgasmus totius naturae in vere. 373.
ORIBASIUS. 356. 357.
Os sacrum solidum. 549.
Inter Oves lues, in qua vesicula fellea fuit magnitudinis
enormis. 192.
OVIDIUS NASO, PUBL. 21.
Oxymel squilliticum in peripneumonia. 484. 499.
— — in variolis. 456.

P.

- P**ancreas scirrhosum. 524. 551.
Panis optimus cibus. 394.
Paralysis brachiorum a colica. 314.
— in colica pomacea. 558.
Paraphrenitis. 506.
— frequens. 252. 283.
Paraphrenitidis historia. 252. 253.
Paraplegia a peripneumonia et pleuro-peripneumonia. 471.
504.
Parasynanche, quid, ejusque curatio. 178.
Paregorica, vide Opiata.
Parotidis tumor in febre pestilentiali bonus. 202.
Parotides aliquando diu induratae permanent. 202.
PAULUS Aegineta. 357. 559.
PECHLINUS. 555.
Pecora morbis epidemicis corripiuntur prius quam homi-
nes. 25.

- Peripneumonia a lentore inflammatorio. 466.
Peripneumonia a lentore sanguinis pituitoso et lymphae serique natura glutinosa oritur. 496.
— catarrhalis a tenui, acri defluxu. 486. 487.
— catarrhalis quomodo tractanda. 487.
— — non magnam sanguinis detractionem requirit. 487.
— — vesicatoria et purgantia mature postulat. 487.
— ejusque variae species. 466 seq.
— maligna describitur. 280. 281. 473. 488.
— — non largam sanguinis detractionem admittit. 488.
In — — lingua qualis. 273.
In — — qualis urina. 273.
— — scorbutica. 191.
In — — papulae et pustulae urentes plurimae boni ominis. 280.
— epidemica valde. 65.
— notha ejusque curatio. 265. 284. 495.
— — cum malo hypochondriaco commutata. 498.
— — raro comitem habet sitim magnam. 499.
— — semper est periculosa, saepe mortifera. 498.
— — tempestate humida et hieme frequens. 495.
— — vesicatoria requirit. 499.
In Peripneumonia notha diuretica. 502.
In Peripneumonia notha lenia vomitoria conveniunt. 499.
In Peripneumonia notha purgantia conveniunt. 501.
In Peripneumonia notha opiata nocent. 502.
In Peripneumonia notha sanguis detractus qualis. 497.
In Peripneumonia notha scarificatio convenit. 501.
Inter Peripneumoniam a viscido et inflammante sanguine et peripneumoniam malignam distinctio. 273.
Peripneumoniae et pleuritides in regionibus montosis, frigidis endemicae. 465.
Peripneumoniae et pleuritides tempestate frigida et sicca frequentes. 462. 465.
— materia morbosa interdum critice transfertur ad partes inferiores. 493.
— quocunque pectoris dolore excitari possunt. 503. 504.
Peripneumoniae malignae regimen diaeteticum. 489.
— malignae vesicatoria nocent. 490.
— — medendi methodus. 498.
— nothae initio calida medicamenta non conveniunt. 497.
— nothae quae corporis constitutiones sint obnoxiae. 495.
— quod regimen conveniat. 480.

- Peripneumonicae malignae febres valde frequentes. 272.
 — — — parvam admittunt sanguinis missionem. 272 seq.
 Peripneumoniam notham inter et inflammatoriam violentam status intermedii. 496.
 Perniones frequentissimi. 189.
 PERSIUS FLACCUS, AULUS. 19.
 Perspirabile suppressum redditur acre. 590.
 — retentum morbos creat. 150.
 Perspiratio quibus augetur, et quae inde commoda. 8.
 Pertussis puerorum. 79. 80.
 Pestis interdum aëris mutatione cohibetur. 447.
 Petechias nigras, lividas, praelargas haemorrhagiae plerumque comitantur. 266.
 Petechiae badii coloris in quibusdam febribus malignis. 387.
 — in variolis. 530.
 — lividae, violaceae, nigrae, fuscae. 102. 194.
 Petechiarum variae species. 419.
 Pharynx albis et cinereis oblecta maculis. 592.
 Philosophi veteres naturae scrutatores. 355.
 Phlegma phlegmonodes quid? 370.
 Phlyctaenae seu pustulae ichorosae in peripneumonicis. 163.
 PHOTIUS. 357.
 Phthisici plures mortui. 86.
 Phthisicis pulmonariis quid faciendum est ineunte aestate. 164.
 Phthisis pulmonaria saepe febrem catarrhalem sequitur. 160. 161.
 — sine ulcere. 161.
 Phthiseos species diversae diversam postulant medendi methodum. 161.
 Pinguedo febris calore liquefacta. 365.
 — liquefacta remedia postulat saponacea, quibus conjungitur cum partibus sanguinis aquosis. 365. 368.
 — quaelibet antimonii et metallorum regenerationem efficit. 618.
 Piscium esus immodicus putridos humores facit ac scorbutum. 196. 203.
 PLAUTUS. 528.
 Pleuritis peripneumoniam gignere potest. 465. 503. 512.
 — dorsalis. 505.
 — dorsalis, ubi doloris sedes est inter scutula operta, venae sectione opportuna et lenibus opiatibus maxima ex parte curatur. 282. 283.

- Pleuritis spuria quid. 503.
— valde epidemica. 65.
— vera et spuria. 502. 507.
— vera non tam frequens, quam quae conjuncta habet symptomata peripneumonica. 504.
In Pleuritide epidemica sudor salutaris. 576.
Pleuritidem quomodo curamus. 512.
Pleuritides sanguinis detractio magis tempestate sicca frigida, quam humida calidaque levantur. 516.
Pleuritidis et peripneumoniae differentia. 71.
De Pleuritidis sede variae opiniones. 466.
Pleuripneumonia. 72.
Pleuro-peripneumonia, in qua erumpunt pustulae magnae, urentes circa pectus et scapulas fausto omine. 163.
Pleuro-peripneumoniae descriptio. 466. 504.
Pleuro-peripneumoniae medicina. 294.
PLINIUS, CAJUS. 21. 133. 435.
PLUMMERI pilulae. 628.
Pluvia immissa non subsidente baroscopio. 179.
Plymuthi situs. 21.
Polypi e corde nautarum extracti. 553.
Poma nunc alvum solvunt, nunc adstringunt. 561.
Pomaceum et acetum nautis utilia. 203.
Pomaceum in febre putrida maligna. 276.
— colicem et tormina et alvi fluxum producit. 258. 259.
Pomacei defaecatio. 569.
Pomaceum ad scorbutum optimum. 570.
Posca Romanorum militum. 583.
Potatio frequens sed moderata in febribus nervosis bona. 410. 411.
Potiones salinae in asthmate conveniunt. 412.
— salinae in febribus nervosis bonae. 412.
— salinae in peripneumonia notha conducunt. 502.
Potus acidulus cur in febribus necessarius. 365.
— calidus et emolliens in febribus pulmonicis convenit. 482.
— emolliens et farinaceus in rigido fibrarum statu prodest. 378.
PRINGLE. 606.
Procellae magnae et continuae. 90.
Procellosa tempestas salubris. 152. 258.
Prophylactica methodus in autumno. 18.
— — per tempestates humidas. 39.
— — per tempestates frigidas. 6.

- Pruritus** malum symptoma in variolis. 530.
- Pueri** rarius colica pomacea corripuntur. 559.
- Pulmones** interdum non minus mediastino et diaphragmati quam pleurae adhaerent. 506.
- Pulmones** sanguine rubro concreto repleti carni similes. 471.
- Pulmonis** morbi plurimi et vehementes. 211.
- Pulmonum** superficies interna totius cutis superficiem multum superat. 464.
- Pulsus** durus in pleuritide est signum pathognomonicum. 509.
- in angina maligna plerumque est celer, parvus et tremulus, nonnunquam tardus et repens. 591.
 - in febribus lentis nervosis. 406.
 - in febribus putridis malignis. 417.
 - oppressus, plethora exortus. 364. 470.
 - oppressus sanguinem mittere non vetat. 364.
 - oppressus sanguinem mittere non vetat in variolis 444.
- Pulveris** testaceorum diuturnus usus improbatur. 577.
- Purgatio** alvi declinantibus variolis utilis, quidni declinante febre putrida? 200.
- circa nonum aut undecimum febrium putridarum diem convenire potest. 429.
 - in febre variolarum secundaria convenit. 459. 460. 461.
 - primarum viarum in variolis bona. 538.
- Purgantia**, vid. Cathartica, Eccoproptica.
- in variolis conveniunt. 539.
 - refrigerantia febrium acutarum initio convenire possunt. 367.
- Pustulae** aquosae urentes, phlyctaenae veterum. 165.
- aquosae ardentes in genis in febribus malignis bonae. 420.
 - aquosae urentes boni ominis in febre pestilente. 195.
 - extremitatum tardius quam faciei maturescunt in variolis. 534.
 - circa labia in febribus bonae et quare. 202.
 - erumpentes colicam solvunt. 558.
 - in variolis crystallinis sunt aperiendae. 451.

Q.

Quartana, vid. Febris.

QUESNOY calorem acrimoniae recte ab inflammationis calore distinguit. 606.

Quotidiana facile in inflammatoriam aut ardentem mutatur febrem. 372. 373.

— et tertiana duplicata saepe non differunt. 374.

R.

RAMAZZINI consilium. 146.

Raucedo pertinax in pulmonariis mala. 180.

Recti intestini tunica interna sphacelata. 552.

Regulina antimonii substantia est sui generis substantia metallica. 614.

— — substantia fere tota volatilis. 614.

— — pars sola emetica. 614.

— — substantiae an mercurii natura. 614. 615.

— — substantiae an arsenici natura. 614. 615.

Reguli antimonii praeparatio. 623.

Regulo antimonii puro inesse sulphur demonstratur. 619.

Regulum antimonii inter et vitrum parva intercedit differentia. 623.

Regulus antimonii cum cera fusione commixtus fit mitior. 616.

Regulus antimonii medicinalis. 626.

Regulus antimonii non sine sulphuris interni destructione potest praeparari. 623.

Regulus antimonii sub vitri forma latet. 623.

Ren duobus ureteribus instructus. 525.

Renis pelvis septo divisa. 525.

Respiratio anhelosa mala in variolis. 536.

Respiratio difficilis, laboriosa in febre nervosa sanguinis detractionem non requirit. 411.

Respiratio difficilis saepe in febre nervosa praecedit eruptionem miliarem. 412.

Respiratio in febre anginosa difficilis et laboriosa cum magna praecordiorum oppressione. 588.

De Respiratione pauca. 2.

Rhabarbarum in variolis. 539.

— optimum ad dysenteriam. 243.

RHAZES. 444.

Rhenani vini et pomacei comparatio. 562.

Rheumatici dolores fere semper accedunt colicae pomaceae. 557.

Rheumatismi contumaces. 306. 307.

In Rheumatismo aqua calcis confert. 307.

- In Rheumatismo fomenta. 307.
 — — saepe venae sectio non juvat. 306.
 Rheumatismi cura. 307.
 Rheumatismo calido medetur venae sectio. 306.
 In Rheumatismo serum lactis. 307.
 — — vesicatoria. 307.
 Rigiditati vasorum regimen aptum. 378.
 Rigor est signum antecedens pleuritidem. 509.
 — denotat sanguinis visciditatem. 468.
 RIOLANUS, JOANN. 72.
 RIVERIUS, LAZAR. 573.
 ROBINSON, BRYAN. 383.
 Robusti et laboriosi homines inflammatione pectoris facile corripuntur. 476.
 Roris origo. 123.
 Rubeoli seu rosalia FRID. HOFFMANNI. 213.
 RUFUS Ephesius. 574.
 RULANDUS, MART. 499.
 Ruris laus. 14.
 RUSSELI pulvis cum sulphure antimonii aurato convenit. 630.
 RUTTY, JOANN. 390.
 RUYSH, FRID. 475.

S.

- SALA, ANGELUS. 563.
 Sal aëreus. 312.
 — commune cum antimonio liquefactum quid efficiat. 630.
 — nitro-aëreus. 10.
 Salia acida difficile abluuntur in antimonii praeparatis. 628.
 — aculeis stimulant. 615.
 — animalia calore febrili corrodentia redduntur. 365.
 — animalia si urina non eliminantur, fiunt perniciosissima. 608.
 — et olea animalia saponem periculosissimum constituunt. 395.
 — volatilia alkalina sanguinem dissolvunt. 604.
 — volatilia alkalina calorem augent. 605.
 — volatilia alkalina debilitant et relaxant fibras. 605.
 — volatilia alkalina cuti applicata eam corrodunt. 605.
 609.
 — volatilia alkalina in febre putrida non probantur. 276.
 — volatilia alkalina in febribus petechialibus ac malignis nocent plerumque. 198.

- Salia volatilia e materia medica non ejicienda. 610.
 Salinus haustus. 198.
 Salium volatilium alkalinarum origo. 608.
 — volatilium usus in febribus. 604.
 — volatilium usus immoderatus. 609.
 — effectus in antimonium. 625.
 Salsus et acidus in ore sapor per febres putridas bonus. 203.
 Saliva nulla in variolis confluentibus. 533.
 Salivae color insolitus. 526.
 — color viridis unde. 527.
 — fluxu cessante in variolis alia evacuatio excitanda est. 540.
 Salivatio copiosa in febribus nervosis salutaris. 414.
 — justo parcius in variolis. 304.
 — profusa praematura in variolis mala. 185. 448.
 — in variolis major aut minor pro ratione tempestatis. 448.
 — in variolis nimia tempestate humida. 448.
 SANCTORIUS, SANCTOR. 18. 468.
 Sanguis admodum densus et serum subflavum. 262.
 — admodum densus et corio obductus post 100 uncias detractas. 253.
 Sanguis admodum densus et glutinosus in omnibus fere morbis acutis Januario 1742. 221.
 — aliquis initio anginae detrahi potest. 597.
 — crassissimo glutine obductus in pleuro-peripneumoniis et rheumatismis. 262.
 — glutinosus febrium contagiosarum initio. 598.
 — densior in quotidianis, quam in tertianis, in tertianis quam in quartanis febribus. 373.
 — dissolvitur acrimonia. 388.
 — e vena missus in variolis viscidus. 532.
 — floridus ab initio febrium pulmonicarum malus. 472.
 — in febribus malignis petechialibus emissus interdum mox foetet. 391.
 — interdum prorsus apparet dissolutus et pulverem nigrum fuliginosum deponit. 400. 426.
 — in omnibus febribus malignis nimis dissolutus apparet. 604.
 — maxime viscidus periculosus. 474.
 — maxime viscidus vere 1744. 252.
 — nimis laxus, tenuis et aquosus et quae sequuntur. 383. 384.

Sanguis nimis laxus in febribus pulmonicis venae sectionem vetat. 472.

— nimis laxus est signum habitus scorbutici. 473.

— putridus, dissolutus ejusque phaenomena. 385.

— saepe florida ac falsa specie decipit. 197.

— subflavo et tenaci glutine obductus indicat venae sectionem. 274.

— valde viscidus febres inflammatorias gignit. 382.

De Sanguine mittendo in febribus malignis. 196.

Sanguini inest saepe diathesis ad pustulas gignendas. 218.

Sanguificatio fit in pulmonibus maxime. 3.

Sanguinis acrimonia magna autumnis. 153.

— adustio quid? 15.

— boni nimia quantitas periculosa. 383.

— circulus per pulmones. 7.

— color et status in putridis malignis febribus. 425. 426.

— condensatio in pulmonibus. 5.

— crasis in angina maligna. 597.

— crassamenti figura inaequalis. 474.

— crusta glutinosa. 382.

— crustae mala species. 396.

— detractio in febribus lentis nervosis non convenit. 410. 411.

— detractio num in febribus a contagio exortis necessaria. 422. 423.

— detractio quando in variolarum accessu convenit. 442. 444.

— detractio usum cardiacorum in variolis praecedat. 445.

— detractio largior in angina minus convenit. 597.

— detractio in febribus acutis necessitas. 363.

— detractio, si abcessus formatur, mala. 477.

— detractio e vena saphena in peripneumoniis conducit. 479. 486.

— detractio ex ambobus brachiis in peripneumonia. 471.

— detractio in pleuro-peripneumonia, si dolor redit, convenit. 478.

— detractio largior in peripneumonia notha minus convenit. 497.

— detractio larga et matura in pleuritide convenit. 507. 512.

— detractio in pede in variolis convenit. 443.

— detractio in accessu febris secundariae variolarum. 456.

— detractio larga et matura in peripneumoniis necessaria. 468. 477.

- Sanguinis detractio in peripneumoniis interdum prohibetur. 469.
- detractio post quartum et quintum diem in peripneumoniis non utilis. 477.
 - detractio effectus. 364.
- In — detractio quid in febribus a contagio exortis sit observandum. 426. 427.
- In — detractio quid observandum in variolis. 437.
- globuli per vasa minora transeuntes fiunt oblongi. 386.
 - globuli rubri. 38.
 - largior emissio non conducit in febribus catarrhalibus. 239.
 - facies in peripneumonia maligna. 272. 273.
 - facies diversa in pleuropneumonicis. 273.
 - inflammatorii phaenomena. 469.
- In — missione desistere quae jubent. 364.
- In — missione hominum constitutio est considerata. 364. 468.
- In — missione quae cautiones adhibendae. 364.
- In — missionem quomodo animi deliquium impediendum. 364.
- missio necessaria in dysentericis. 242.
 - missio in variolis necessaria, quando. 532.
 - missionem indicantia symptomata generalia. 437.
 - missionem quae repetere jubent. 364.
 - serum calore coagulatur. 362. 382.
 - serum viridissimum. 567.
- Saponaceorum medicaminum usus. 132.
- Sapo niger cum antimonii calce liquefactum regulum praebet. 625.
- Saponis lixivium hecticam, haemorrhagias, scorbutum aliaque mala gignit. 389.
- Scabies frequens et unde. 189. 210. 246. 292. 293.
- foedissima inter equos. 235.
- Scamonium non convenit in febre secundaria variolarum. 537.
- Scarificatio loco sanguinis detractio in peripneumonia suadet. 479. 489.
- Scorbuti signa. 582.
- Scorbuto medendi aut occurrendi methodus. 582.
- medetur diaeta vegetabilis aescens, aer liberior et potus acidus vinosus. 582.
- Ad Scorbutum curandum et avertendum suadet vinum pomaceum, acetum, poma, aer purus, SUTTONII et HALLEII ventilator etc. 582. 583 seq.

- Scorbutus nautarum. 388. 581.
 — praecipue a corruptis cibis et humido, putrido aëre oritur. 581.
 — terribilis inter nautas. 286.
- Scoriae reguli antimonii martialis in leucophlegmatia et fluore albo utiles. 624.
- Scotomia frequens. 195.
- SENECA, LUC. ANN. 21. 26.
- September siccus atque saluberrimus. 246.
- Sepultura cita hominum febre putrida pestilentiali mortuorum commendatur. 391.
- Serum lactis ad rheumatismum. 307.
 — lactis tenue tollit acrimoniam cantharidum. 536.
 — lactis sinapinum. 284.
 — — sinapinum in febribus nervosis utile. 412.
 — — sinapinum in peripneumonia notha utile. 499. 501.
 — sanguinis calore in putridam acrimoniam mutatur. 415.
- Sphaceli intestinorum signa. 420.
- Siccitas maxima. 246.
- Singultus in febribus pessimus. 268.
- Situs domicilii humilis malus. 150.
 — — aridus, in montibus. 150.
- Solida, eorum status. 377.
 — valde rigida et elastica eorumque effectus. 377.
- Solida rigida et elastica emollientem et farinaceam dietam atque balnea subtepida requirunt. 378.
 — debilia et laxa eorumque effectus. 379.
- Solidorum status qualis optimus. 377.
- A — statu pendet fluidorum status. 380.
 — tenera et delicata constitutio. 379.
- Sonus, qualis a strangulatis editur, in angina. 592.
- SORANUS. 357.
- Spermatis ceti virtutes. 514.
- Spicula antimonii; in iis vis emetica. 615.
 — antimonii sulphure obducta vim non exserunt emeticam. 616.
- Spicularum regularum praesentia in vitro antimonii quomodo detegenda. 619.
- Spiritus cornu cervi sanguinem solvit et haemorrhagias gignit. 388.
- Spiritus foetens interdum malignae febris nuncius. 399.

- Spiritus in angina admodum foetens. 592.
Spontanei sudores optimi. 198.
— sudores qui mali. 199.
Spouts, immensae columnae aquarum. 36.
Sputa copiosa in pleuritide bona. 283.
— copiosa, salsa et acida. 203.
STAHLIUS. 625. 631.
Stannum nitro in cineres redigitur. 634.
STEPHENS, JOANNA, medicamenta ejus gignunt hecticam, haemorrhagias, scorbutum aliaque mala. 389.
Sternutatio in febribus pulmonicis mala. 487.
Succus nervosus est medium sensationis. 138.
Sudor foetidus ab esu piscium. 196.
— moderatus in febribus nervosis salutaris. 411. 416.
— nimis profusus in febribus nervosis nocet. 411. 416.
Sudore non accedente in febribus malignis nulla perfecta crisis. 431.
Sudores in febribus morbum haud solvunt, etiam erumpentibus pustulis, si urinae prorsus tenues, crudeae et aquosae persistant. 160.
— solvunt colicem. 558. 576.
Sudor moderatus in febribus utilis. 366. 431.
Sudor cruentus a sanguinis dissolutione. 387.
— fuliginosus in febribus malignis. 387.
— frigidus et oleosus. 551.
Sudorifera methodus reprehenditur. 414.
Sudoris provocatio calidis medicamentis in febribus nervosis nocet. 411.
— provocatio calidis medicamentis ab initio febrium periculosa. 366. 431.
Sulphur antimonii auratum. 627.
— antimonii auratum bene est abluendum. 628.
— antimonii auratum quomodo mitius reddendum. 627.
— antimonii auratum simile auro alchemicorum. 629.
— antimonii quomodo praecipitatur. 626.
Sulphur internum in perfectorum metallorum compositione cognoscitur. 618.
— internum metallorum ad terrae metallicaee et regulinae substantiae compositionem requiritur. 632.
— internum prima metallorum materia. 632.
— internum regulinae antimonii substantiae varia nitri quantitate varie destruitur. 633.
— spicula antimonii obducendo vim eorum infringit. 616.

- Sulphuris antimonii aurati praecipitationes. 626. 627.
 — aurati color. 629.
 — interni in regulina antimonii substantia destructione vis ejus emetica destruitur. 633.
 Surditas febrium nervosarum symptoma. 414.
 SUTTON, SAM. 583.
 SYDENHAM, THOM. 16. 47. 127. 128. 421. 423. 438. 457. 495. 497. 498. 501. 531. 567. 570. 603.
 — methodus medendi examinatur. 421.
 Symptomata in angina maligna versus noctem increscunt. 591.

T.

- T**abes pulmonaria frequens admodum. 308.
 — pulmonaria letalis; ejus signa. 309.
 — pulmonaria quomodo curanda. 309.
 — pulmonum, cum aphthae accedunt, cito necat. 180.
 — pulmonum, in qua ejiciuntur lapilli. 161.
 — pulmonum non semper ab ulcere oritur, sed a mucis et tenuioris laticis profluvio per glandulas asperae arteriae. 161.
 Tartari emetici liquidi species. 635. 636.
 — maxima vis inest pomaceo. 563.
 — terra foliata. 131.
 Tempestas frigidissima. 63.
 — sicca et frigida inflammationes pulmonum et pleurae producit. 464.
 — tabidis maxima noxia. 210.
 Tempestate perfrigida et sicca tutius mittitur sanguis. 148.
 — perfrigida et sicca sanguis densus et viscidus. 147. 148.
 — perfrigida et sicca quid faciendum. 148.
 Tendinum subsultus in variolis. 536.
 Terrae metallica non sunt mercurii indolis. 618.
 Tertiana febris inter febrem inflammatoriam et nervosam lentam intermedia esse videtur. 376.
 THEMISON. 355.
 Thermometri subita mutatio. 219.
 Theoria rationalis comprobatur. 354.
 TIMONI, EMANUEL. 425.
 Tincturae corticis alexipharmacae vires. 203.
 Tinnitus aurium febris nervosae symptoma. 407.
 Tonitru gravissimum Decembri 1740. 207.

Topicorum applicatio magis in spuria, quam in vera pleuritis convenit. 507.

Tonsillae in angina tumidae, inflammatae et maculis obductae. 591.

TOURNEFORT, JOSEPH. PITTON de. 12.

Transitus perfectae sanitatis ad gravissimos morbos facilis cur. 463.

Tubercula in pulmonibus periculosa. 161.

TULLIUS vide CICERO.

TULPIUS. 555.

Tumor faciei et colli valde durus, dolens et densus in variolis. 531.

— manuum in variolis. 534.

— oedematosus in morbo colico. 551.

Tumores in pectore, dorso, axillis in pulmonicis febribus sunt utiles. 494.

— vesicatorium his partibus applicatorum utilitatem demonstrant. 494.

Tusses frequentissimae. 28.

— puerorum convulsivae. 79. 80.

— vehementes epidemicae. 251.

— variae variam postulant methodum medendi. 161. 162.

Ad Tussim convulsivam balneum frigidum. 241.

Tussis et angina inter equos frequentes. 160.

— catarrhalis frequentissima. 589.

— convulsiva; ad hanc medicina idonea. 291.

— convulsiva non nisi per sanguinis missionem compescenda. 172.

Tussis convulsiva, in qua venae sectio maxime necessaria. 249.

— convulsiva pessima. 291.

— convulsiva post morbillos curata. 241.

— convulsiva vehemens creberrima. 182. 291.

— convulsiva vomitu levatur. 250.

— laboriosa. 45. 63.

V.

Variolas non semper febris evidens comitatur. 439.

— praecavendi methodus examinatur. 440. 441.

Variolarum eruptio non retardatur conveniente sanguinis missione. 442.

In — eruptione quando sanguis detrahendus. 381.

In Variolarum curatione febris peculiaris habenda est ratio. 438.

- interstitia pallida et livida symptoma pessimum. 530.
- lividarum, nigrarum historia. 392.
- mali moris per alexipharmaca curatio. 255.
- materia cutim illorum, qui illis jam affecti fuerunt, iterum infestat. 439.
- notitia prima apud Arabes. 290.
- symptomata periculosa. 449. 453.
- symptomata periculosa quomodo levanda. 454.

Variolae a febricula pustulata distinguuntur. 218.

- confluentes epidemicae cum valde profusa salivatione ac faucium ulceribus. 286. 290.
- crystallinae aut lymphaticae. 449.
- cum febre lenta nervosa. 437.
- cum maligna aut petechiali febre. 438.
- cum maxima febre inflammatoria. 437.
- cum petechiis conjunctae. 587. 588.
- derepente factae epidemicae. 300.
- epidemicae. 50. 182. 191. 192. 206. 211. 212. 213. 270. 287. 302.
- epidemicae mali moris. 185. 215. 225.
- epidemicae benignae, nisi nautis et militibus infestae. 279.
- malae scorbuto infectis. 211.
- malignae. 49. 50. 100.
- —; medendi methodus in his commoda. 290.
- quibus pleuritis accessit. 533.
- nigrae, cruentae, confluentes. 392. 452.
- pro hominum varia constitutione differunt. 437. 438.
- — aëris varia constitutione differunt. 440. 447.
- quomodo in robusta constitutione tractandae. 442.
- quomodo in debili constitutione tractandae. 446.
- siliquosae. 449.

Variolis accedit febris epidemica. 440.

- acida, cortex atque adstringentia alexipharmaca conveniunt. 393. 452.
- crystallinis siliquosis largi sudores conveniunt. 449.

De — epidemicis anomalis. 529.

In — febris aliqua vi ad protrusionem et maturationem opus est. 395.

- — distinctis profusa salivatio. 301.

- Variolosi parum exspuunt frigida et sicca tempestate; et quid tunc faciendum. 188.
- VARRO, M. TER. 20. 151.
- Vasa, vide Solida et Fibrae.
- sanguifera permagna in omento, quorum nonnulla penna anserina crassiora. 525.
- Velum palatinum in angina maligna maculis obtegatur. 592.
- Venae sectio ante opii usum. 571.
- Venae sectio in dysentericis utilis. 242.
- Venae sectio in febre catarrhali non esse debet larga. 239.
- Venae sectio in febre putrida carcerum nimia aegrum jugulabat. 224.
- Venae sectio in tussi et peripneumonia optima. 230.
- Venae sectio in tussi ferina. 241.
- Venae sectio non aequae convenit omnibus tempestatibus. 16. 17.
- Venae sectio non convenit plerumque in colica a vino pomaceo. 570. 571.
- Venti magna vim habent ad salubritatem vel insalubritatem locorum producendam. 151.
- Contra Ventos perniciosos bene muniendum. 151.
- Ventorum nomina. 20. 21.
- siccorum frigidorum effectus in corpus. 462.
- Ventus e plagis orientalibus asthmaticis noxius. 221.
- Ventriculi colluvies vomitu optime purgatur. 41. 572.
- Vesica fellea bile subnigra semiplena. 551.
- urinaria valde flaccida. 552.
- — intus muco subrufo oblita. 552.
- Vesicatoria diutissime manent ulcerata. 203.
- in febrium inflammatoriarum primo stadio minus conveniunt. 367.
- in febribus nervosis. 410.
- in peripneumonia notha. 500.
- putridarum malignarum febrium initio non conveniunt. 432.
- in variolis crudis lymphaticis necessaria. 451.
- in variolis metacarpo et pedum condylis applicanda. 454.
- in rheumatismo. 307.
- in variolis leniunt deglutitionis difficultatem. 534.
- brachiis applicata in variolis conveniunt. 535.
- non nimis cito in febribus nervosis sunt exsiccanda. 415.

- Vesicatoria** quando in putridis & malignis febribus conveniunt. 432.
 — quando variolarum initio conveniunt. 446.
- Vesicatoriorum** applicatio in angina maligna salutaris. 601.
 — applicatio in casibus acutis. 432.
 — vesica; ejus elatio quomodo juvanda. 501.
- Vermibus** perplurimi infestantur. 236. 241.
 — non minus adulti, quam infantes vexantur. 587.
- Vertigo** capitis febris nervosae est symptoma. 406.
- Veterum medicorum** scripta junioribus medicis commendantur. 353.
- Vibices.** 102. 421.
 — in febribus letales. 194.
 — plerumque mortiferae in febribus. 419.
- Victus ratio** variis tempestatibus. 17. 18.
- Vini aceti** camphora referti vapor in peripneumonia maligna convenit. 483.
- Vini aceti** vapor in peripneumonia conducit. 483.
 — pomacei odor in urina. 528.
- Vinum alexipharmacum.** 276.
 — antimoniatum. 499.
 — benedictum. 635.
 — calidum in variolis interdum convenit. 446.
 — pomaceum in febribus putridis. 276.
 — pomaceum in putridis febribus malignis. 436.
 — pomaceum in nautarum scorbuto. 582.
 — rubrum ad immoderatos sudores in febribus lentis nervosis coercendos utile. 413.
 — rubrum ad cohibendos sudores. 215. 263.
 — rubrum in febribus malignis. 401. 435.
 — rubrum optimum alexipharmacum. 200.
 — Rhenanum et Gallicum album in febribus suadentur. 436.
- Viperæ** morsus sanguinem in saniei genus mutat. 391.
- VIRGILIUS MARO, PUBL.** 21.
- Vis vitae** vegetabilium acida mutat in neutra aut sal ammoniacale. 607.
- Visciditas sanguinis** insignis. 382.
- Vitri antimonii** praeparatio gummi mastichis. 616.
 — — — spiritus vini deflagratione. 616.
 — — vis emetica admixtione sulphuris tollitur. 617.
- Vitro antimonii** inesse sulphur demonstratur. 619.
- Vitrioli** elixirium antisepticum egregium. 600.

- Vitrioli spiritus post gargarismata in angina. 600.
Vitrum antimouii cera fusione commixtum fit mitius. 616.
VITRUVIUS. 20. 151.
Ulcera faucium in febribus mala. 179.
— — in phthisi mortis nuntia. 179.
— scorbutica fungosa. 287.
— Syriorum et Aegyptiorum. 585.
Ulcus in intestino recto. 552.
Ungues lividi. 194.
Ungues medicus debet inspicere. 194.
Vomendi methodus. 39. 40. 572.
Vomicae pulmonum casus notatu dignus. 510.
Vomica pulmonis unde. 295.
Vomitio perutilis colicis. 571.
Vomitionis effectus in febribus. 49. 200. 201.
Vomitioria quomodo exhibenda. 427.
Vomitus non mera calida aqua excitandus. 427.
— obstinatus quomodo levandus. 428.
— viridis ut 'e. 567. 568.
VOSSIUS, GERH. JOANN. 357.
Urina copiosa subsidens in peripneumoniis bona. 492.
— cruda et tenuis in peripneumoniciis pessima. 280.
— cruenta a globulorum sanguinis dissolutione. 386.
— cruenta, nisi a cantharidibus, symptoma mortiferum in variolis. 452.
— — sanguinis crasin dissolutam in variolis indicat. 532.
— illorum, qui saponis lixivio et medicamentis matr. Stephens utuntur, alkalina. 390.
— in febre pestilentiali cruda ad finem usque. 202.
— in febribus intermittentibus. 371.
— in febribus putridis malignis. 418.
— in peripneumonia maligna. 473.
— in variolis promovetur aegroti corpore erecto. 451.
— limpida in dysentericis mala. 243.
— lutea, hypostatica, copiosa in febre catarrhali critica. 240.
— multa, crassa, subsidens in peripneumoniciis bona. 281.
— nigra vel livida. 387.
— plerumque in angina maligna pallida, tenuis et cruda. 591. 596.
— tenuis aquosa in febribus nervosis mala. 160.
— — et limpida in variolis symptoma pessimum. 536.
— continuo effluens. 518.

- Urinae color lixivii colori similis. 526.
— mingendae difficultas in colica. 557.
— pessimae. 102.
— sedimentum subviride. 526.
Ureter duplex. 525.
VULPIUS. 356.
Uvula in angina maligna maculis albidis et cinereis oblecta.
592.
Uxor HUXHAMI hydropica. 228.

W.

- WALDSCHMIDT, JOANN. JAC. 80.
WALL, JOANN. 452.
WALTER, RICARD. 388.
WILSONI panacea antimonii. 630.

Z.

- ZENO. 40.
-

CATALOGUS LIBRORUM

sumptibus LEOPOLDI VOSSII

editorum.

AEGIDII CORBOLIENSIS carmina, quae supersunt, medica, ex antiquiss. codd. mss. edidit, notasque et prolegomena adjecit *L. Choulant*. 8 maj. 1826. (1 Thlr. 16 gr.)

BAER, C. E. a., De ovi mammalium et hominis genesi. Epistola ad Acad. Caesar. Petropolitan. Cum tab. aenea color. 4. 1827. (1 Thlr. 16 gr.)

— — Untersuchungen über die Gefäßverbindung zwischen Mutter und Frucht in den Säugethieren. Mit einer color. Kupfert. fol. 1828. (4 Thlr.)

BARKOW, J. C. L. Monstra duplicia animalium per anatomen indagata; respectu habito ad physiologiam, artem obstetriciam medicinamque forensem, descripsit iconibusque illustravit. Acced. tabb. aeneae XV. 2 Tomi. Tomus I. 1828. (5 Thlr.)

— — Disquisitiones circa originem et decursum arteriarum mammalium. Acced. tab. aeneae pictae IV. 4maj. 1829. (3 Thlr.)

— — Commentatio anatomico-physiologica de monstris duplicibus verticibus inter se junctis. Acced. tab. aeneae IV. 4maj. (9 gr.)

BIOT, J. B., Lehrbuch der Experimentalphysik, oder Erfahrungs-Naturlehre. Zweite verm. und verb. Auflage der deutschen Bearbeitung von *G. T. Fechner*. Mit Kupfertafeln und Biot's Portrait. 5 Bände. gr. 8. Band 1 und 2. 1829. (2 Thlr. 19 gr.)

- BURDACH, K. F., de foetu humano adnotationes anatomicae. Cum tab. aenea. fol. 1828. (2 Thlr.)
- — Die Physiologie als Erfahrungswissenschaft. Mit Beiträgen von K. E. von Baer, H. Rathke und E. Meyer. 1r und 2r Band, mit 10 Kupfer-
tafeln. 1826. 1828. (8 Thlr. 12 gr.)
- CARUS, C. G., Entdeckung eines einfachen vom Herzen aus beschleunigten Blutkreislaufes in den Larven netzflüglicher Insecten. Mit 3 Kupfert. gr. 4. 1827. (1 Thlr. 16 gr.)
- CASPER, J. L., Bescheidene Zweifel gegen die neue Helseherin in Carlsruhe, mit einigen Gedanken über den Thierischen Magnetismus überhaupt. 8. 1818. (12 gr.)
- CELSUS, A. C., De re medica libri octo. Editio nova, curant. Fouquier et Ratier. 12. Parisiis. 1823. (1 Thlr. 12 gr.)
- CHOULANT, L., Tafeln zur Geschichte der Medizin, nach der Ordnung ihrer Doctrinen. Von den ältesten Zeiten bis zum Schlusse des achtzehnten Jahrhunderts. gr. fol. 1822. (1 Thlr. 20 gr.)
- — De locis Pompejanis ad rem medicam facientibus. Cum tab. lithogr. gr. 4. 1823. (12 gr.)
- — Rede über den Einfluss der Medizin auf die Cultur des Menschengeschlechts. gr. 8. 1824. (4 gr.)
- — Prodomus novae editionis A. C. Celsi librorum VIII de medicina. Inest apparatus critici Celsiani tentamen bibliographicum. gr. 4. 1824. (1 Thlr.)
- — Anleitung zur ärztlichen Receptirkunst, nebst einem systematischen Grundriss der Arzneimittellehre. Als Leitfaden zu seinen Vorlesungen entworfen. gr. 8. 1825. (12 gr.)
- — Handbuch der Bücherkunde für die ältere Medizin, zur Kenntniss der griechischen, lateinischen und arabischen Schriften im ärztlichen Fache, und zur bibliographischen Unterscheidung ihrer verschiedenen Ausgaben, Uebersetzungen und Erläuterungen. gr. 8. 1828. (1 Thlr. 8 gr.)
- COSTER, J., Handbuch der chirurg. Operationen, worin die neuen Operations-Methoden von Lisfranc beschrieben sind. Aus dem Franz. mit Zusätzen von

- J. C. W. Walther.** Mit einer Steintafel. 12. 1825.
(1 Thlr. 12 gr.)
- Darstellung der neuen Entdeckungen über Electricität und Magnetismus, von Oersted, Arago, Ampère, Davy, Biot, Erman, Schweigger, de la Rive u. m. a. durch *Ampère* und *Babinet*. Aus dem Franz. Mit 2 Kupfertafeln. gr. 8. 1822. (16 gr.)
- DUCAMP, T.,** Ueber Harnverhaltungen, welche durch die Harnröhre veranlasst werden, und von den Mitteln, durch welche man die Obstructionen dieses Kanals zerstören kann. Aus dem Franz. Mit 5 Kupfertafeln. gr. 8. 1823. (1 Thlr. 12 gr.)
- FECHNER, G. T.,** Repertorium der organischen Chemie. 2 Bände in 5 Abtheilungen. gr. 8. 1826—28. (12 Thlr. 8 gr.)
- FISCHER, A. F.,** Gerechte Besorgnisse eines Rückschreitens der innern Heilkunde in Deutschland. 8. geh. 1828. (6 gr.)
- FRIEDLÄNDER, Herm.,** Fundamenta doctrinae pathologicae sive de corporis animique morbi ratione atque natura. 8 maj. 1828. (2 Thlr.)
- **L.,** Ueber die körperliche Erziehung des Menschen. Aus dem Franz. von Dr. *E. Oehler*. gr. 8. 1819. (1 Thlr. 16 gr.)
- HARTMANN, Ph. K.,** Glückseligkeitslehre für das physische Leben des Menschen, oder die Kunst, das Leben zu benutzen, und dabei Gesundheit, Schönheit, Körper- und Geistesstärke zu erhalten und zu vervollkommen. gr. 8. 1808. (2 Thlr.)
- HEDENUS, A. W.,** Ueber die verschiedenen Formen der Verengerung des Afterdarms und deren Behandlung. gr. 8. 1828. geh. (8 gr.)
- HÜNEFELD, F. L.,** Physiologische Chemie des menschlichen Organismus, zur Beförderung der Physiologie und Medicin und für seine Vorlesungen entworfen. 2 Bände. gr. 8. 1826. u. 27. (3 Thlr. 12 gr.)
- — **u. F. PICT.** Rügens metallische Denkmäler der Vorzeit, vorzugsweise chemisch bearbeitet. Mit Abbildungen. gr. 8. 1827. geh. (12 gr.)
- KÖRBER, J. F. von,** Auszug aus den im russ. Reiche erschienenen Manifesten, Ukasen u. s. w., welche

- das Medicinalwesen betreffen. gr. 8. 1816. (3 Thlr. 12 gr.)
- KÜHN, C. Gottl., Opuscula academica argumenti cum medici, tum philologici. C. icon. Vol. I. 8 maj. 1827. (2 Thlr. 12 gr.) [Vol. II. u. III. sind unter der Presse.]
- KUNZE, G., De dysphagia commentatio pathologica. Cum tabb. II. gr. 8. 1820. (1 Thlr.)
- LISFRANC, J., Ueber Verengerungen der Harnröhre. Aus dem Franz. gr. 8. 1824. (18 gr.)
- MAGENDIE, F., Vorschriften zur Bereitung und Anwendung einiger neuen Arzneimittel. 5te Auflage mit Anmerkungen und Zusätzen von G. Kunze. gr. 8. 1826. (12 gr.)
- MECKEL, J. F., Archiv für Anatomie und Physiologie. Jahrg. 1826. Mit 7 Kupfr. gr. 8. (4 Thlr.)
- — Dasselbe. Jahrg. 1827. Mit 7 Kupfert. gr. 8. (4 Thlr.)
- — Dasselbe. Jahrg. 1828. Mit 13 Kupfert. gr. 8. (4 Thlr.)
- — Joanni Friderico Blumenbachio die XVI. Septembris 1825. 4. (8 gr.)
- — Handbuch der pathologischen Anatomie. 2 Bände, oder 3 Abtheilungen. 1812—1818. (8 Thlr.)
- — Descriptio monstrorum nonnullorum cum corollariis anatomico-physiologicis. C. tabb. VI aeneis. 4. 1826. (3 Thlr.)
- — Sam. Th. Sömmerringio die VII. April. 1828. Acced. tabb. aen. VI. fol. max. cart. (12 Thlr.)
- NOACK, C. A., Commentatio de melanosi cum in hominibus tum in equis obveniente. Specimen pathologiae comparatae. Cum tabb. III. aeneis. 4 maj. 1826. (1 Thlr. 8 gr.)
- OLLIVIER, G. P., Ueber das Rückenmark und seine Krankheiten. Mit Zusätzen von J. Radius. Mit 2 Steintafeln. gr. 8. 1824. (1 Thlr. 26 gr.) [2r Band oder Nachträge unter der Presse.]
- PLATNER, E., Quaestiones medicinae forensis et medicinae studium octo semestribus discriptum. Primo junctim edidit, indicem copiosum et vitam Platneri adjecit L. Choulant. Accedit effigies Platneri. gr. 8. 1824. (2 Thlr. 16 gr.)

Pharmacopoea borussica. Die preussische Pharmakopoe, übersetzt und erläutert von Dr. *Fr. Ph. Dulk*. 2te Aufl. 2 Bände. gr. 8. [Unter der Presse.]

ROSTAN, L., Untersuchungen über die Erweichung des Gehirns, zugleich eine Unterscheidung der verschiedenen Krankheiten dieses Organs durch charakteristische Zeichen beabsichtigend. Nach der zweiten Auflage von *G. T. Fechner*. gr. 8. 1824. (2 Thlr. 16 gr.)

SACHS, L. W., De accurationi rheumatismi et arthritidis diagnosi prodromus. 8 maj. 1827. (6 gr.)

— — Versuch zu einem Schlussworte über S. Hahnemanns homöopathisches System nebst einigen Conjecturen. gr. 8. 1826. (12 gr.)

— — Handb. des natürl. Systems der prakt. Medicin. 1n Thls. 1te Abth. gr. 8. 1828. (2 Thlr. 8 gr.)

SCHILLING, M. G., Quaestio de C. Celsi vita. Pars prior de Celsi aetate. gr. 8. 1824. (12 gr.)

SCHULTES, J. A., Ratio medendi in schola clinica medica Landishuthana. Annus I—III. 8 maj. 1828. (16 gr.)

Scriptorum classicorum de praxi medica nonnullorum opera collecta. 8.

Vol. I. Sydenhami Opera cur. *C. Gottl. Kühn*. 8. 1827. (3 Thlr.)

Vol. II. u. III. Baglivi Opera cur. *C. Gottl. Kühn*. 2 Tom. 8. 1827. (3 Thlr.)

Vol. IV. V. VI. Morgagni de sedibus et causis morborum cur. *J. Radius*. Tom. I—III. 8. 1827. (4 Thlr. 16 gr.)

Vol. VII—IX. Desselben Werks Tom. IV—VI. [Unter der Presse.]

Vol. X. Morgagni Opera minora. [Unter der Presse.]

Vol. XI. XII. Ramazzini, Opera medica cur. *Just. Radius*. 2 Tomi. 8. 1828. (3 Thlr.)

THENARD, L. J., Lehrbuch der theoret. und prakt. Chemie. Fünfte Auflage, bearbeitet von *G. Th. Fechner*. In 6 Bänden mit 42 Kupfertafeln und

